3403 / 3428

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆԻՍ • VENDREDI 1 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7592 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3403

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՋՈՒՀԵՐԸ ԼՌԱԾ ԵՆ

Քանի որ Համագումարէն ի վեր, որ տեղի ունեցաւ անցեալ փետրուարին, վերաքննութեան հով մը կը փչէ Խ. Միութեան մէջ :

Վերաքննութիւն, վերագնահատում եւ բարենորոգչական մարզանք՝ ամէն ճակատի վրայ,— քաղաքական, տնտեսական, պատմական, դատական, թատերական, գրական - գեղարուեստական :

Յատկապէս ընտրուած մասնագէտներ յանկարծ մէջտեղ կը նետուին, հին սխալներ սրբագրելու եւ նոր տեսութիւններ պարզելու համար :

Միեւնոյն ատեն, բարեփոխումներ կը կատարուին այս կամ այն օրէնքին մէջ, կամ յաւելուածական կէտեր կը կցուին հիմնական օրէնքներու :

Արդէն իսկ լուրեր հրատարակուեցան, որոնց համաձայն աւելի օրինական ձեւ մը պիտի տրուի պատժական տնօրինութեանց, Ապահովութեան Տեսչութիւնը պիտի չկրնայ ինքնագլուխ գործել, եւն:

Այժմ զբաղած են դատական բարեկարգութեամբ, անցեալ մեղքեր եւ ոճիրներ քաւելու համար :

Ուշագրաւ է որ այս բոլորը տեղի կ'ունենան «Հանճարեղ»ին մահէն երեք տարի վերջը, երբ ոչ դահիճը կրնայ գլուխ բարձրացնել, ոչ ալ հարիւրաւոր զոհեր կրնան արդարութիւն պահանջել ...

Օրուան նորութիւնն է ուսումնասիրութիւն մը՝ խորհրդային արդարադատութեան մասին:

Մոսկուայի տեսաբանական պաշտօնաթերթը, «Կոմունիստ» ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց Մայիս 30ին, մեծ աղմուկ յարուցանելով :

Յօդուածագիրը, Ռ. Ռախունով, հրապարակաւ կը դատապարտէ ցարդ գործադրուած դատական օրէնքները, մասնաւորապէս քննադատելով ամենազօր ընդհ. դատախազին՝ Վիշինսկիի տեսակէտները :

Միջանկեալ ըսենք թէ մեռած է նաեւ այդ հրէշը, որ անհամար ընդդիմութիւններէ ետք, ատեանի բարձրացում ստացաւ, դառնալով առաջին գործերու վարիչ եւ լիազօր պատուիրակ Ազգաժողովին մէջ :

Այո, մեռած եւ թաղուած է, ուրեմն կարելի է ազատ խօսիլ ու գրել իր ոճրապարտ արարքներու մասին...

Ի՞նչ կ'ըսէ Ռ. Ռախունով :

Բացարձակապէս անբնական կը գտնէ այն «հրէշային երեւոյթը որ տեղի կ'ունենար տարիներով եւ որուն համաձայն ամբաստանեալին խոստովանութիւնը բաւական կը համարուէր իր դատապարտութեան համար ».

— « Ամբաստանեալ մը կրնայ դատապարտուիլ միայն այն ատեն երբ բացարձակապէս եւ լիովին ապացուցուած է իր յանցանքը : Այս սկզբունքը բռնաբարուեցաւ խորհրդային դատարաններուն մէջ, վասն զի ամբաստանեալը ոճրագործ մը կը համարուէր պարզապէս անոր համար որ մեղադրանքներ կային իրեն դէմ: Այսպէս բռնաբարուեցաւ սովետական օրինականութիւնը եւ անմեղներ դատապարտուեցան »:

Յօդուածագիրը այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ «խորհրդային օրէնքը կ'արգիլէ վկայութիւններ կամ խոստովանութիւններ կորզել բռնութեամբ, սպառնալիքներով կամ ուրիշ նմանօրինակ միջոցներով » :

Ուրեմն, անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ այսպէ՛ս վարուեցան տարիներով, եւ այժմ դարձի գալու փորձ մը կը կատարեն, երբ զոհերը յաւիտենապէս լռած են:

Ի՞նչ կ'առաջարկէ,— Շատ սովորական եւ տրամաբանական կանոններ, որոնք ծանօթ են ազատ եւ ժողովրդավար երկիրներու մէջ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 30 ՃԱՌԵՐ

Երէկ սկսաւ մեծ վիճաբանութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ, ընդհանուր քաղաքականութեան մասին: Աւելորդ է ըսել թէ բուն օրակարգն է Հիւս. Ափրիկէի հարցը եւ մասնաւորապէս Ալժերիոյ տագնապը : Արձանագրուած են աւելի քան երեսուն ճառախօսներ, որոնց 15ը հարցապնդումներ պիտի ուղղեն: Կը կարծուի թէ վիճաբանութիւնները պիտի վերջանան շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը: Կառավարութիւնը իրեն վերապահած է վեց ժամ, պարզելու համար իր քաղաքականութիւնը: Վարչապետը խօսք պիտի առնէ վիճաբանութիւններէն ետք: Պիտի խօսին նաեւ Ալժերիոյ նախարարը՝ Պ. Լաքոստ եւ արտաքին գործերու նախարարը՝ Պ. Փինօ: Արդէն իսկ դիւանին յանձնուած են երկու բանաձեւեր, մէկը՝ Ժողովրդական Շարժումին, միւսը՝ ընկերվարական երեսփոխան Տէփրէօյի կողմէ : Հաւանական է որ ի վերջոյ հաւաքական բանաձեւ մը խմբագրուի, որուն վրայ վարչապետը վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ :

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ վարչապետին եւ Պ. Լաքոստի միջեւ :

× Առջի օր հարիւր ըմբոստներ յարձակեցան Մաք Մահոնի պահականոցին վրայ, Գաթնայի մօտ (Ալժերիա): Սպաննուեցան 14 զինուորներ, ինը Ֆրանսացի եւ երկուքը սպայ :

Երկու հարիւր ըմբոստներ Ալժէի մօտակայ պահականոցներէն մէկուն վրայ յարձակելով առեւանգեցին 60 իսլամ զինուորներ : Յետոյ ազատ ձգեցին 41 հոգի, վար դնելով անոնց զէնքերը :

× Ֆրանսական զօրքը արշաւ մը կատարեց հարաւային Թունուզի մէջ, որ բանուկ ճամբայ մըն է զէնք ճարելու համար Ալժերիոյ ըմբոստներուն: Սպաննուեցան 71 ապստամբներ եւ գերի բռնուեցան 17 ապստամբներ : Հետապնդումները կը շարունակուին, խզելու համար Թունուզի եւ Մարոքի ըմբոստներուն կապերը Ալժերիացիներու հետ: Փարիզի մէջ մեծ վրդովում պատճառեց Թունուզի վարչապետին ճառը, որ կ'ըսէր — «Կատարեալ է մեր համակրանքը Ալժերիոյ ժողովուրդին հանդէպ եւ անսահման » : Պ. Պուրկիպա խաղաղ համաձայնութիւն մը կը թելադրէր Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ, բայց տարակոյս չկայ թէ իր կառավարութիւնը Ալժերիոյ ապստամբներուն կողմը պիտի բռնէ, ուժ տալով անկախութեան շարժումին :

× Կոստանդինի շրջանին մէջ (Ալժերիա) ըմբոստները ռումբ մը նետեցին Գուժի քաղաքին մէջ: Երկու իսլամ աշակերտուհիներ սպաննուեցան դպրոց գացած ատեն : Ուրիշ չորս աշակերտներ վիրաւորուեցան: Ապստամբները չորեքշաբթի գիշեր չորս ժամ փակեցին Ալժէ - Կոստանդին խճուղին, ժայռեր գլորելով եւ հեռաձայնի թելերը կտրելով :

× Մարոքի մէջ, Ազատագրութեան բանակը, որ անուանապէս կ'ընդունի Սուլթանին իշխանութիւնը, կը շարունակէ մեղադրանքներ ուղղել Ֆրանսական զօրքին դէմ: Ռապաթի անթելի Ֆրանսացի պաշտօնեաներէն տասը հրաժարեցան, մերժելով հաղորդել այս մեղադրանքները:

Ֆրանսացի սպարապետը, զօր. Էլի արեւելեան Մարոք մեկնեցաւ, անձամբ քննելու համար կացութիւնը : Ֆրանսական իշխանութիւնները կը գանգատին թէ ազատագրութեան բանակը զոր իրենք պաշտօնապէս չեն ճանչնար, կը միջամտէ Ֆրանսական զօրքին գործողութեանց եւ կ'օգնէ Ալժերիոյ ապստամբներուն : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Մարոքի Ազատագրութեան բանակը ուժեր ղրկած է Ալժերիոյ սահմանին վրայ, կը պաշտպանէ ապստամբները եւ զէնքեր կը ճարէ: Այս պատճառով լրջօրէն վտանգուած են արեւելեան Մարոքի երկաթի, մանկանէզի եւ ածուխի հանքերը :

Այս կացութեան առջեւ, հաւանական է որ Ֆրանսա վճռական դիրք մը բռնէ յառաջիկայ բանակցութեանց ընթացքին : Մանաւանդ որ, Մարոք, ինչպէս եւ Թունուզ սկսած են դեսպանութիւններ հաստատել օտար երկիրներու մէջ, առանց սպասելու Ֆրանսայի հետ կնքուած համաձայնութեանց վաւերացման: Փարիզի պահպանողական շրջանակները կը պահանջեն նոր զիջումներ չընել Մարոքի եւ Թունուզի ազգայնականներուն, դիտել տալով թէ այդպիսի զիջումներով պիտի քաջալերուին Ալժերիոյ ըմբոստները եւ ամբողջ Հիւս. Ափրիկէն պիտի կորսուի :

× Փորթուկալի նախագահը, Սալազար, յայտարարեց թէ «Ափրիկէն անհրաժեշտ է Եւրոպայի կեանքին եւ պաշտպանութեան համար»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

...«ԵՒ ԳՆԱՑ ՄԱԿԱԶԻՆ ԲԱՑԱՒ »

Վասպուրականի վաստակաւոր ընկերներէն Հ. Կոսոյեան, այժմ ի Թեհրան, լարուած հետաքրքրութեամբ կը հետեւի խորհրդային անցուդարձին :

Միշտ նիւթ մը կը գտնէ, վէրք մը մատնանշելու, դիմակ մը վար առնելու, կամ խեղկատակութիւն մը ծաղրելու համար :

Երէկ Ալիքի մէջ հանդիպեցայ նոր գիւտի մը, — «Կաւէ երգերի շարքը» (3 Մայիս) :

Այս գրութեամբ, մեր ալեփառ վեթերանը անխնայ կը հարուածէ արտասահմանի «գրական անդաստա՞նը» սողոսկած այն փերեզակ գրիչները, որոնք իրենք իրենց բանաստեղծներ համարելով, երկրպագուներ եղան Ստալինեան սնոտի պաշտամունքին, եւ յօրինեցին կաւէ երգերի շարքը» :

Այս առթիւ կը ներկայացնէ այդ փերեզակներէն մէկը, Յովհաննէս Մարդ, որ հետեւեալ երգը ձօներ է Ստալինի, «Երեւանեան սխալագրութեամբ »:—

« Արդեօք աշխարհը մէկ էլ կը ծնի՞ էսպէս մի մարդ մեծ եւ իմաստուն, — Արեւի նման ջերմ եւ լուսատու, երկնքի պէս պարզ, հեռատես ու խոր,— Աստղերի նման ջինջ եւ հմայուն ու մարդկութեան մէջ գերահաս գիտուն, — Լենինի էսպիսի մի մտքի տիտան եւ ունենայ կամք պողպատէ հզօր, — Եւ խօսք հաստատուն — Ես չեմ հաւատում »:

« Մայր հայրենիքից փախած այս մարդը» ուրիշ ոտանաւորի մը մէջ կը փառաբանէ հայրենադարձը -

Խաբար եկաւ Մոսկով քաղքից ,
Ելնենք երթանք պաղնենք ճակտից ,
Ստալինը մեզ դուռ բացաւ ,
Հայոց ազգի փրկիչ դարձաւ .
Հայրենիքիս դուռը բացաւ ,
Մեր նոր կեանքի սիւնը դարձաւ ,
Շուտով կ'անցնենք մենք Արազով
Կ'երթանք երկիր լիք մուրազով ...

Անշուշտ կ'ենթադրէք թէ բանաստեղծը այս երգը հնչեցնելով, անցաւ ներգաղթի կարաւանի մը գլուխը :

Ի՞նչ միամտութիւն :

— Եւ կարո՞ղ էք պատկերացնել, որ այս «տմարդ» դրչակը Ստալինի բացած դռնից ներս չմտաւ: Արազով չանցաւ, այլ լիքը մուրազով գնաց մակազին բացաւ...

Այս մահացու ծաղրէն ետք, Հ. Կոսոյեան խարազանը կը շաչեցնէ իր հայրենակից Կ. Սիտալի գլխուն, որ իր «Ձօն սրբազան մեծ Ստալինի » գովերգով կ'արձագանգէ հեռաւոր Ամերիկայէն .

Քեզ երկա՛ր կեանք, անմահ օրեր է ցանկանում հայ գուսան,
Թանկ արեւդ պայծառ մնայ , Քո գործերի հանճարի պէս ...

Մեր վեթերան ընկերը դեռ ի՛նչ թանկագին գոհարներ պիտի գտնէր, երէ տեսած ըլլար ազատ արտասահմանի հայերէն բոլոր թերթերն ու գիրքերը ...

ՎԱՀԷ

ՄԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Նիկոսիայէն կը հեռագրեն թէ անգլ. զօրքը պատուար մը կը շինէ, երկու մասի բաժնելու համար քաղաքը, անջատելով յունական եւ թրքական թաղերը: Այս պատուարը պիտի ունենայ 1600 մեթր երկայնութիւն, եւ կանգուն պիտի մնայ ցորչափ տեւէ ներկայ բացառիկ վիճակը: Պիտի ունենայ հինգ դուռներ որոնք սովորաբար բաց պիտի մնան, բայց կրնան անմիջապէս փակուիլ, երբ խռովութիւն ծագի: Պատուարը պիտի կազմուի պողպատեայ ցիցերով որոնց վրայ պիտի հաստատուին երկու շարք փշաթելեր :

Մայիս 30ին անգլ. զօրքը նորէն արտասուաբեր կազ գործածեց, բաժնելու համար Յոյները եւ Թուրքերը Նիկոսիոյ յունական թաղին մէջ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ հարեւան Արթաքէոյ գիւղին Թուրք բնակիչները Թրախոնա գացած էին, երբ Յոյները կազմակերպուեցան, դիմադրե[illegible] համար. Ապահովութեան ուժերը միջամտելով դադրեցուցին ընդհարումը: Երեք հոգի սպաննուեցան, քսան հոգի վիրաւորուեցան :

× Ֆամակուսթայի մէջ ռումբ մը նետուեցաւ բեռնակառքի մը վրայ որ անգլիացի զինուորներ կը փոխադրէր : Երկու զինուորներ սպաննուեցան, 16 հոգի ալ վիրաւորուեցան: Կառքին հրանիւթի շտեմարանը պայթեցաւ: Զինուորները կը վերադառնային զօրահանդէսի փորձի մը, որ կը կատարուէր Թագուհիին տարեդարձին առթիւ : Ամէնէն ծանր վիրաւորները Նիկոսիոյ զինուորական հիւանդանոցը փոխադրուեցան օդանաւերով: Անմիջապէս պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Ֆամակուսթայի մէջ :

× Լոնտոնի թերթերը կ'ըսեն թէ 33 անգլիացի զինուորներ սպաննուած են 13 ամսուան ընթացքին : Ֆամակուսթայի դէպքին վրայ, կը կարծուի թէ յոյն յեղափոխականները նոր դաւեր կը պատրաստեն անգլ. զօրքին դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԱԼԻՆԻ դէմ ամբաստանութիւնները իրարու կը յաջորդեն, հետզհետէ գունաւորուելով : Մոսկուայի « Պատմութեան խնդիրներ» պարբերականը մասնաւոր ուսումնասիրութեամբ մը կ'ըսէ թէ «Հանճարեղը» աջակողմեան եւ հակալենինեան ուղղութեան մը կը հետեւէր 1917ի տագնապալի օրերուն, Լեւ Կամենեւի հետ (այս վերջինը գնդակահարուեցաւ 1936 - ին, իբրեւ հակայեղափոխական): Թերթը կը հերքէ երեք առասպելներ որոնք պատմութեան գիրքերու մէջ անցած են Սթալինի տիրապետութեան քսան տարիներու ընթացքին: Այդ առասպելներէն մէկը այն է թէ Սթալին վարիչն էր Կովկասի բոլշեւիկեան շարժումին՝ 1901 - 02ին, թէ կը վարէր Թիֆլիսի գաղտնի տպարանը 1903ին եւ թէ յաջորդ տարին գործադուլ մը սարքեց Պաքուի մէջ :

ՔՈԼԵՐԱՆ կը ծաւալի Կալկաթայի մէջ: Առջի օր 130 նոր դէպքեր պատահեցան :

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ կարմիրները կորանցուցած են 15 առ. հարիւր համեմատութեամբ, ի շահ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԵՄ

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

«Ամենայն որ խնդրէ՝ առնու»:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Երբ բեմ կը բարձրանամ, այս երեկոյ, հանդիսական այս պահուն, նպատակ չունիմ ձեզի ներկայացնելու պատմագիտական ուսումնասիրութիւն մը անկախութեան մեր տենչերուն մասին, փիլիսոփայական վերլուծում մը ազատութեան մեր իրաւունքներուն մասին, կամ բարախուն նկարագրութիւն մը Մայիս 28ի դէպքերուն մասին: Ես պիտի չկրկնեմ ձեր գիտցած բաները ժամանակակից մեր պատմութեան մասին, որովհետեւ չեմ ուզեր յարգանքի պակաս ցոյց տալ, ամպէակարծելով թէ դուք ոչինչ գիտէք այն հերոսական ու դիւցազնական պայքարներուն մասին, զորս մեր ժողովուրդին ընտրեալ զաւակները կատարեցին մե՛ր ժողովուրդին համար: Պիտի չվիճիմ նոյնպէս՝ սրբագրելու համար ոմանց սխալը կամ այլոց մոքի չփոթութիւնը, եթէ երբեք անոնք չեն կրցած սորվիլ կամ մարսել ազգային նորագոյն պատմութեան դասը՝ արդարանալի կամ անարդարանալի պատճառներով:

Ժամանա՛կ է այլեւս, որ Մայիս 28ը անջատենք դէպքերու շարայարութենէն եւ ուսումնասիրենք ոչ թէ իբրեւ դէպք, այլ իբրեւ խորհրդանշան,— ուրիշ խօսքով՝ ոչ թէ իբրեւ պատմութիւն, զոր ժամանակը կը դնէ բոլոր դէպքերու կազմած մէկ անկիւնին մէջ, այլ իբրեւ ոգի, զոր ժողովուրդը կը դնէ իր գոյութեան պատճառներուն մէջ: Այս տրամաբանութեամբ՝ կը մերժեմ Մայիս 28ի փառքը դնել, իբրեւ բովանդակութիւն, տարւոյն որոշ մէկ օրուան մէջ, այլ ընդհակառակն, իբրեւ արտայայտութիւն մեր ազգային ամէնէն հպարտ, ամէնէն ազնիւ, ամէնէն նուիրական խոէ... ալին՝ կ'ուզեմ արձանագրել հայկական յաւիտենականութեան մէջ, ընդունելով որ մենք ունինք Մայիս 28ին տօնը... Մայիս 28էն առաջ, ու պիտի պահպանենք այդ տօնը յաւիտեան:

Մեկնելով այս տեսութենէն, կուզեմ յայտարարել թէ պարզ է ինչ որ պիտի ըսեմ, անվիճելի եւ անառարկելի՝ ինչ որ պիտի բանաձեւեմ, ու մանաւանդ հասկնալի՝ քաղաքին ու գիւղացին, շուկային տղուն ու դպրոցի պատանիին, մեծին ու պզտիկին, այսօրուան համար եւ վաղուան համար:

Ահաւասիկ ամբողջ բանիքս, եւ ահա միակ ճշմարտութիւնը,— լսեցէք:

1918 Մայիս 28ին Հայաստան ՈՒՆԵՑԱՆՔ, որովհետեւ Հայաստան ՈՒԶԵՑԻՆՔ: Դարերով Հայաստան ուզեցինք, որպէսզի պատեհութիւնն ունենանք մեր վաւերական քաղաքակրթութիւնը փակելու արեւին տակ:

Արդ, վաղն ալ, դարձեալ, Հայաստան կ'ունենանք՝ երբ վերստին Հայաստան ուզենք Աստուծմէ կամ աշխարհէն, ժողովուրդներէն կամ թշնամիներէն: Այս ճշմարտութիւնը պատկերելու համար է որ ըսուած է խօսքը. «Ամենայն որ խնդրէ՝ առնու»:

Ուստի, ես՝ գրագէտ, «զինուորեալ մանուկ» Հայոց գրականութեան, սպասաւորը Եղնիկներու, Խորենացիներու, Եղիշէներու, Նարեկացիներու, Շնորհալիներու, Դուրեաններու, Տէրեաններու, Վարուժաններու՝ որոնք կը կազմեն տաճարին Հայկազանց, դաւանանքով՝ հաւատացողը աստուածախօս Սահակի եւ Մեսրոպի յաւիտենականութեան, ահա բեմ կը բարձրանամ՝ յայտարարելու համար, յանուն այն բոլոր սրբութեանց՝ որոնցմով կը ներշնչուին ու կը թրթռան ճշմարիտ գրագէտները, ահա բեմ կը բարձրանամ՝ աղաղակելու, ինչ կ'ըսեմ՝ գոչելու համար,— Հայաստան կ'ուզեմ:

Այս աղաղակը կը բարձրացնեմ անօթութեամբ մը՝ որ Հայաստանով անօթեցածը միայն գիտէ, ծարաւով մը՝ որ Հայաստանով ծարաւցածը միայն գիտէ: Ցանկութեամբ մը, որ ոչ մէկ ուրիշ բանով կը գոհանայ՝ բայց միայն Հայաստանով: Ես Հայաստան կ'ուզեմ իբրեւ «զհաց մեր հանապազորդ», իբրեւ միակ ու գերագոյն անհրաժեշտութիւն, իբրեւ առաջին ու վերջին պայման ապրելու: Ժամանա՛կ է, ի լո՛ւր աշխարհի, յայտարարելու թէ հատա՛ւ մեր համբերութիւնը, սպառեցա՛ւ մեր սպասումը,— հայրենիք տրուեցաւ անոնց՝ որոնք հայրենիք չուզեցին, ինքնավարութիւն տրուեցաւ անոնց՝ որ, իբրեւ քաղաքակրթութիւն, ոչին կարեն միայն գիտեն եւ ուրիշ ոչինչ: Իսկ մե՞նք, որ լեզո՛ւ ստեղծեր ենք իբրեւ բարբառ անմահութեան, տաճարներ հիմներ՝ փետտելով ապառաժները, երգեր յօրիներ՝ սոսեաց անտառներուն համերգին պէս խորհրդաւոր, արեւելքը կապեր արեւմուտքին՝ ծիածան կազմելով մեր երակներուն արեամբ, մեր աշխատանքին ոսկիով, մեր երազներուն կապոյտով,— մե՞նք, ծաղիկը ժողովուրդներու ծաղիկներուն մէջ, մենք ինչո՞ւ չունենանք Հայաստան, մե՛ր Հայաստանը:

Զո՛ւր է խաբել մեզ՝ փաթթելով արջուն մուշտակին մէջ, զո՛ւր է մոլորեցնել մեզ արեւմտեան գեղեցկաշէն վիլլաներու մէջ, զո՛ւր է մեր ականջին երգել Վոլկայի եւ Ամազոնի ալեկոծներուն ձայնով: Ո՛չ մուշտակը կը տաքցնէ մեզ, ոչ վիլլան կը չլացնէ մեզ, ոչ ալ ալեկոծները կը քնացնեն մեզ,— պէտք չունինք խանձարուրի եւ օրօրի: Մենք Հայաստան կ'ուզենք՝ հոգ չէ թէ մերկ ապրինք այնտեղ, Հայաստան կ'ուզենք՝ հոգ չէ անօթի մնանք այնտեղ,— մենք կարօտ ունինք Հայաստանի, եւ տեղին է յայտարարել թէ իսկական Հայաստանասէրը մե՛նք ենք եւ ոչ թէ ներդաշնակ կազմակերպող սրմաարները: Մենք Հայաստան կ'ուզենք մեզի՛ համար, ոչ թէ հետեւելով անոնց՝ որոնք ճեկր կը փնտռեն գաղութներու մէջ, զրկելու համար Կովկասեան իրենց աղաբակը: Կը կրկնեմ,— մերկ ենք մենք, մեր ամբողջ հարստութիւնը սիրտ մըն է՝ Հայաստանի դուրսը, եւ մենք մեր Հայաստանը կ'ուզենք՝ հոգ չէ թէ մեզի նման ըլլայ մերկ: Այս այն ժողովուրդն է, որ գիտէ ապառաժները ծաղկեցնել, լեռները տաճարներու կերպարանափոխել, եւ կաթ ու մեղր հոսեցնել գետերէն: Տուէ՛ք, մեզի՛ տուէք մեր Հայաստանը,— ահա Մայիս 28ին իմաստը, մեզի տուէք մեր երկիրը իր մոխիրներով ու փլատակներով, իր խիճերով ու տատասկներով, ու գրաւ կը դնենք թէ տասը տարին չառ պիտի չայ՝ դայն դարձնելու համար իրապէս «երկիր դրախտավայր»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար.)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԸ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի լրումն Մայր Աթոռի դաստիարակչական եւ լուսաւորութեան գործին, ծրագիր ունինք հիմը դնելու հոգեւոր կաճառի մը, կազմուած ձեռնհաս ու գիտուն հոգեւորականներէ եւ աշխարհականներէ, նպատակ ունենալով քննական կերպով ուսումնասիրել եւ լոյս սփռել հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, աստուածաբանութեան, իրաւունքի, մատենագրութեան եւ արուեստներու հետ կապուած հարցերու վրայ: Եւ վերջապէս Մեր պարտքը պիտի համարենք մօտ ապագայի մէջ Մայր Աթոռը եւ մեր Եկեղեցին օժտել սահմանադրութեամբ մը եւ կանոնագիրքով մը, համաձայն հայրապետահաստատ կանոններու եւ մեր սուրբ աւանդութեանց: «Ձի ճրագ է պատուիրան, եւ օրէնք լոյս, եւ ճանապարհ կենաց յանդիմանութիւն եւ խրատ»:

Լի հաւատով եւ յոյսով եւ լաւատեսութեամբ, կոչ կ'ուղղենք հայ ժողովուրդին մնալ հաւատարիմ մեր պապերու լոյս հաւատքին, երկիւղածութեամբ պահպանել մեր նուիրական աւանդութիւնները, մեր մեծասքանչ մայրենի լեզուն եւ հայ մշակոյթի արժէքները, վարկ տալ հայ գրականութեան ու ազգային մամուլին, հաստատուն ու ծաղկեալ պահել հայ ազգային վարժարանները, զօրավիգ ըլլալ հայ մշակութային, հայրենասիրական, բարեգործական, եկեղեցասիրական, մարմնակրթական, երիտասարդաց, տիկնանց ու օրիորդաց կազմակերպութիւններուն, իբրեւ գերագոյն նպատակ ունենալով սփիւռքի մէջ կենդանի պահել մեր ժողովուրդի ինքնագիտակցութիւնը, հայկական շունչը, հայրենաբաղձութիւնը եւ մեր ազգային արդար իղձերու իրականացման սրբազան ուխտը:

Միաժամանակ հայրապետական պատուէր կուտանք մեր ժողովուրդի զաւակներուն, որ օտարութեան մէջ սիրով եւ միաբան ապրին, բարձր եւ անարատ պահեն Հայու պատուական անունը եւ հաւատարիմ ու օրինապահ քաղաքացիները ըլլան իրենց պատկան պետութիւններուն: Այսպէսով է, որ դաշնահայը արդար ու անկապտելի իրաւունքը պիտի ունենայ իր հաւատքի ու սիրոյ կապը անսայթաք եւ համարձակօրէն պահելու Մայր Աթոռին եւ Մայր Երկրին հետ:

Մեր հաւատք նետող նոր սերունդները մանաւանդ թող արթուն հսկեն եւ հաստատակամ մնան Հայոց սուրբ հաւատքի վէմին վրայ, եւ հպարտութեամբ ու ճակատաբաց ապրին ու գործեն իբրեւ հարազատ զաւակները համբանքով փոքր, բայց հոգիով մեծ հայ ժողովուրդին, որ իր նահատակութիւնը գիտցաւ յաղթանակի վերածել, եւ այժմ իր նոր կեանքը կը կերտէ իր նոր հայրենիքին մէջ, զմայլանքի արժանի խոյանքով դէպի ոսկի իր ապագան:

Հայրենի վերածնունդի եւ վերաշինութեան գիտակցութիւնը խարիսխ-զգացում մը պէտք է դառնայ մեր օրերու հայ մարդուն եւ ի մասնաւորի հայ երիտասարդութեան:

Եթէ մեր ազգին վիճակուած է տակաւին բաժանեալ եւ ցրուեալ ապրիլ ի սփիւռս աշխարհի, ապա ուրեմն մեր հոգեւոր առաջնորդներն ու մշակները, մեր դաստիարակներն ու վերջի մարդիկ իրենց սեպուհ պարտքը պէտք է համարեն մեր բաժանեալ հօտի մարմինը հոգեպէս միաւորեալ պահելու, ի մի ձուլելու զայն մեր Սրբութիւն Սրբոց Սուրբ Էջմիածնի եւ Մայր Հայաստանի սիրոյ կրակով, զի «ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձըն ամերի, եւ տուն բաժանեալ յանձն կործանի»:

Հոգեւոր առաջնորդ հայրեր եւ քաջարի հովիւներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, Ձեր օծեալ սուրբ ձեռքերով ի մի հաւաքեցէք եւ ամուր կապեցէք մեր ժողովուրդը մեր սուրբ աւանդութիւններուն, մեր հազարամեայ սրբավայրերուն եւ մեր նոյնքան սուրբ մայրենի հողին. եւ ինչ որ Ձեր ձեռքերը կապեն, թող ոչ մէկ օտար ձեռք չփորձէ քակել: Սփիւռքի մէջ Հայը Հայ պիտի մնայ, պիտի տոկայ ու պիտի ապրի, եւ պիտի հասնի փրկութեան ափին իր սուրբ հաւատքի զօրութեամբ, իր ազգային ոգւոյ կենդանութեամբ եւ իր միասնականութեամբ, երբ ներշնչարան եւ լուսատու փարոս ունենալով մեր դարաւոր հոգեւոր կեդրոն Լուսոյ Խորան Ս. Էջմիածինը եւ վերածնած Մայր Երկիրը: Ամէն այլ ճանապարհ, ամէն երկդիմի ընթացք, ամէն տատանում մեզ կը տկարացնեն եւ կը տանին դէպի կորուստ: «Բայց մենք ոչ թէ երկմտութեամբ եմք ի կորուստ, այլ հաւատովք ի փրկութիւն հոգւոց»:

Ո՛վ ժողովուրդ Հայոց, հաւատա՛ Աստուծոյ «հարցն մերոց», Անոր խօսքին ու ճշմարտութեան: Հաւատա Սուրբ Լուսաւորչի լուսէ նրացին եւ Սուրբ Էջմիածնի անմահ զօրութեան: Հաւատա Սուրբ Մեսրոպին եւ քաջն Վարդանին: Հաւատա մեր պապերու արդար հոգիներուն, մեր սուրբերուն եւ մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Հաւատա քու ուժերուդ եւ քու հայկեան հանճարիդ: Հաւատա Մայր Հողին ու քու լուսափառ ապագայիդ:

Աշխարհի խռովայոյզ այս օրերուն, իմաստութիւնն ու հոգւոյ քաջութիւնը ունենանք մեր կեանքի նաւը առաջնորդելու ալիքներու ընդմէջէն մինչեւ նաւահանգիստը տեւական ու արդար խաղաղութեան: Մինչեւ երանելի օրն այն, երբ «ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեսցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեսցին»:

Հաստատուն մնանք «կենաց եւ խաղաղութեան ուխտին», իբրեւ Քրիստոսի Եկեղեցւոյ հովիւներ: Հաւատարիմ մնանք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

Երեկոյին, երբ հայրս տուն կուգար, կը հաւաքուէինք հիւրանոցը, որ կահաւորուած էր ալա թուրքա կերպով: Իտալիոյ քարտէսը եւ գրատախտակ մըն ալ կային պատին վրայ: Հայրս կը սիրէր քարտէսները:

Սեւ կօշիկները հանելէ վերջ, ան ծալապատիկ կը նստէր վառարանին քով: Վիքթորեան, մեր սպասուհին, որ շատ սիրուն աղջիկ մըն էր՝ ծնած էր գիւղի մը մէջ եւ մեր տունը եկած էր ինը տարեկանին, արծաթ ափսէի մը վրայ կը բերէր հօրս սխորժակները: Առիկա ամենօրեայ արարողութիւն մըն էր:

Հայրս սափորէն քիչ մը օղի կը լեցնէր արծաթէ պզտիկ գաւաթի մը մէջ ու կ'աւելցնէր քիչ մըն ալ ջուր, ըմպելիին կուտար կաթի պէս ճերմակ գոյն մը: Ցետոյ, կը խմէր, մինչ մենք կ'ըսէինք «անուշ ըլլայ»: Վերջը անձեռոցով մը իր բերանը կը սրբէր, կ'արտաշնչէր հաճոյքով եւ կ'ուտէր քիչ մը ձկնկիթ, կամ պանիր, կամ «թուրշի», կամ քանի մը կաթիլ կիտրոն կը քամէր հում ոստրէի մը վրայ եւ կուլ կուտար:

—Ես լորտ մըն եմ, «լորտ» մը,— կը բացագանչէր ան, ըսել ուզելով անգլիացի «լորտ» մը, որ խորհրդանշան էր լաւ ապրուստի եւ աշխարհային հաճոյքներու: Ահաւասիկ չորս զաւակներս, ահաւասիկ կնիկս:

Մայրս տասնըհինգ տարի պզտիկ էր հօրմէս, բայց աւելի բարձրահասակ էր: Ան «չէրքէզ իշխանուհիի» տիպն էր՝ փղոսկրի նման ճերմակ մորթով ու բաց թուխ երկար մազերով, որ հաւաքած ու կապած էր գլխուն ետեւ: Հայրս թխորակ էր:

Ըստ ընտանեկան աւանդութեան մը՝ մայրս իր երիտասարդութեան, այսինքն՝ իր տասնըհինգ տարեկանին ամուսնանալէն առաջ, շատ գեղեցիկ աղջիկ մը եղած էր: Աւստրիացի իշխան մը, որ Վիէննա կամ Պոլիս իր գործած մէկ յանցանքին համար Տրապիզոն աքսորուած էր, սիրահարած էր մօրս եւ ուզած էր ամուսնանալ հետը:

Մայրս աղջիկն էր հարուստ վաճառականի մը, որ նաւով կը խաղար թուրք կառավարիչին հետ, եւ Տրապիզոնի հայ համայնքին պետն էր, նախ քան իր գնդակահարուիլը կեդրոնական հրապարակին վրայ: Սուլթան Ապտիւլ Համիտի հրամանով զայն գնդակահարեցին՝ ճնշելու համար Հայոց «ապստամբութիւնը»:

⁂

Մեր սեղանատունը եւրոպական ձեւով կահաւորուած էր. բացի պղինձէ կրակարանէ մը, որուն վրայ հացը կը կարմրցնէինք: Պատին վրայ կախուած էր Յունաստանի քարտէսը:

Թէյ կը կոչէինք ընթրիքը, որ ժամ մը կը տեւէր: Մենք՝ պզտիկներս, պէտք էր շատ բարեկիրթ ըլլայինք ճաշի ատեն:

Երբ հիւրասենեակը կը վերադառնայինք, հայրս դարձեալ ծալապատիկ կը նստէր վառարանին քով ու կը կարդար «Բիւզանդիոն»ը, որ հայերէն պահպանողական օրաթերթ մըն էր, Պոլիս կը հրատարակուէր ու հակառակ էր մեր տաք գլուխ յեղափոխականներուն:

Հայրս յուսախաբ եղած ուսուցիչ մըն էր: Կը հաւատար, որ մաթեմաթիկը մայրն է բոլոր գիտութեանց: Իսկ կատարեալ ուսման համար ալ՝ անհրաժեշտ էին յունարէնը եւ երաժշտութիւնը: Ուստի, յունական դպրոց մը ղրկեց քոյրս՝ Նըւարդը: Սակայն, ասիկա վիրաւորական էր հայ համայնքին համար, որ հպարտ էր իր դպրոցներով: Իսկ Օննիկը յունարէնի ու ջութակի դասեր կ'առնէր, Նըւարդն ալ՝ դաշնակի: Արդէն ես շատ պզտիկ էի:

Երեկոները, հայրս մեզ կը զուարճացնէր ջութակ նուագելով եւ եկեղեցական երգեր երգելով: Կամ, կը կանգնէր, ոտքերը գետին կը զարնէր, թեւերը կը շարժէր ու մեզի երգել կուտար իր սիրած երգերը:

Երբ հիւր ունենայինք, ինչ որ յաճախ կը պատահէր, կը հաւաքուէինք հիւրանոցը, որ ալա ֆրանկա կահաւորուած էր. կարգ մը կարասիներ Փարիզէն ներածուած էին:

Օննիկը ջութակ կը նուագէր: Նըւարդը անոր կ'ընկերանար դաշնակի վրայ: Իսկ ես ալ աթոռի մը վրայ կը կանգնէի ու ոտանաւոր մը կ'արտասանէի բարձրաձայն:

Ցետոյ, կիները եւ մանուկները կը հեռանային հիւրանոցէն: Իսկ այրերը թղթախաղ մը կը սկսէին:

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

(4)

(Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵԹԷ ԵՂՈՒՆԳ ՈՒՆԻՍ...

Խմբագրատուն հասած է անուանացանկը այն Ընկերվարականներուն, որոնք տարիներէ ի վեր բանտարկուած են Երկաթէ Վարագոյրին անդին կողմը կամ տարիներ առաջ գնդակահարուած են Մոսկուայի «բարեխնամ»ին կարգադրութեամբ :

Անուանացանկը, որ պատրաստուած է, Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան վարչական խորհուրդին կողմէ, քանի մը շաբաթ առաջ, առօք-փառօք, ներկայացուեցաւ Կրեմլի զոյգ տարակներուն, որոնք Լոնտոն գացած էին՝ վարչապետ Իտընի գլխուն Գայլի Աւետարան մը կարդալու եւ բրիտանական կառավարութիւնը ծուռումուռ ճամբաներու առաջնորդելու առաքելութեամբ :

Թերթերէն իմացաք, ի հարկէ, որ «ընկեր» Խրուշչեվ եւ «ընկեր»Պուլկանին փրփրեցան, կատղեցան եւ հէհէյ-պակաս բաներ ըսին, որովհետեւ կուսակցութիւնը պահանջած էր որ բանտարկեալները ազատ, իսկ սպաննուածները «անպարտ» արձակուէին : Այս վերջինները՝ յետ մահու :

« Ընկեր» Խրուշչով, որուն բերնէն ելածը ականջը չի լսեր, Աշխատաւորականներուն տուաւ ջախջախիչ պատասխանը:

— Մեր երկրին մէջ ընկերվարականներ չկան: Եթէ ուրիշ երկիրներու մէջ կան, ատիկա մեր գիտնալիք բանը չէ... Ընկերվարականները աշխատաւոր զանգուածին թշնամի են ....

Վերոյիշեալ անուանացանկին գլուխը կայ երկտող մը, որուն մէջ Աշխատաւորականները կը հասկցնեն Կրեմլի ջոջերուն որ պայքարը պիտի շարունակուի իրենց դէմ, եթէ գոհացում չտրուի ներկայացուած պահանջին :

Անուշ ջուրի սպառնալիք մը, որ կարծեմ գուարիչ Խրուշի մէկ ականջէն ներս մտած է՝ միւս ականջէն դուրս ելլելու համար :

Աչք մը նետեցի անուանացանկին վրայ: Քանի մը հարիւր անուններ կան — Լեհեր, Չեխեր, Ռումանացիներ, Պուլկարներ եւ այլն:

Մէկ ակնոցս չէր բաւեր, զոյգ ակնոցներով — եւ խոշորացոյցով մը — կարդացի անունները: Կային բազմաթիւ -սքիներ, -ովեր, բայց ոչ մէկ -եան:

Պատմութեան դասագիրքէն լսած եմ որ ասկէ աւելի քան երեսուն տարի առաջ, այսինքն այն օրերուն երբ հայ ժողովուրդին ճակատագիրն ալ օրուան հրատապ խնդիրներէն մէկն էր, Աշխատաւորականներն ու Ազատականները, իրենց տարեկան ընդհանուր ժողովներուն մէջ, բանաձեւեր կը քուէարկէին՝ ի նպաստ մեզի եւ կը յանձնարարէին Նորին Վեհափառութեան կառավարութեան որ «անտես չառնէր» Մեծ Դաշնակիցներուն «Պզտիկ Դաշնակիցը»: Այդ «Պզտիկ Դաշնակից»ն էր, վերջապէս, որ իր փէշերը ժողվեց ու կրակին մէջ նետուեցաւ, Առաջին Աշխարհամարտին, որովհետեւ հաւատացուցած էին իրեն որ երբ Անգլիան, Ֆրանսան ու Ամերիկան յաղթէին, Հայաստանն ալ յաղթած եւ իր երազները իրականացուցած կ'ըլլար :

Բայց, ատիկա քառասուն տարի առաջ էր: Քառասուն տարուան մէջ ինչ ջուրեր անցան Ղալաթիոյ Կամուրջին տակէն եւ ինչ երազներ խորտակուեցան՝ այդ կամուրջին տակ:

Այսօր, ոչ միայն ողջ մնացած հայութեան ճակատագիրը հետաքրքրական նիւթ չէ, այլեւ աքսորուածներուն կամ գնդակահարուածներուն ճակատագիրը : Գոնէ մեր սիրտը զովացնելու համար, մէկ երկու անուն դնէին ցանկին վրայ :

Զեն դրած ու ասկէ ետքն ալ պիտի չդնեն :

Ահաւասիկ առիթ մը եւս, մեզի, որպէսզի յիշենք Արեւելքցիներուն իմաստուն խօսքը .

— Եղունգ ունիս, գլուխդ դուն քերէ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

աշխարհի խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու բարեկամութեան փրկարար պատուիրանին, իբրեւ ճշմարիտ զաւակներ հայ ժողովուրդի, որպէսզի, ով Տէր, մեր վերաշինուած հայրենի օճախը այլեւս երբեք չքանդուի, եւ անոր երդիքին տակ միշտ առատ ու անսպառ ըլլան հացը, լոյսը եւ երգը :

Թող Աստուած անշարժ, շէն ու պայծառ պահէ մեր Սուրբ Եկեղեցին եւ փառաց լոյսի Տաճար Սուրբ Էջմիածինը :

Թող Պահպանիչն ու Յոյսը հաւատացելոց անփորձ ու անվտանգ պահէ մեր սիրեցեալ ժողովուրդը, Թող աճեցնէ զայն «շնորհօք եւ գիտութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» եւ առատապէս պարգեւէ անոր բարօրութիւն եւ արեւոտ, խաղաղ ու անհատնում օրեր :

Թող Պարգեւատուն բարեաց անսասան ու ծաղկեալ պահէ մեր հարազատ Մայր Հայրենիք Խորհրդային Հայաստանը, ազատ ու հաւասար եղբայր ժողովուրդներու մեծ Միութեան մէջ :

Եւ աշխարհի բոլոր հօրիզոններու տակ խաղաղութիւն թող ըլլայ: «Այսուհետեւ, եղբարք, ողջ լերուք, հաստատուն կացէք, մխիթարեցարուք, միաբան լերուք, խաղաղութիւն արարէք եւ Աստուած խաղաղութեան եւ սիրոյ եղիցի ընդ ձեզ»:

Միածին Որդւոյն Սրբազնասուրբ Իջման Սեղանի առաջ ծնկաչոք, մնամք աղօթող միշտ Ձեզի հետ, միշտ Ձեզի համար :

Ողորմութիւն Ամենակալին Աստուծոյ, շնորհք Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ հաղորդութիւն Հոգւոյն Սրբոյ եղիցին ընդ Ձեզ, ընդ ամենեսեան. ամէն :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայր. Պատր. եւ Կաթ. Ամենայն Հայոց

Էջմիածին 1 Դեկտ. 1955, Հայկ. տոմարով ՌՆԴ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

Տարաբախտ Յովհ. (Ժան) Թորոսեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, ժամը տասնին, Պանեէօյի մէջ: Հայ եւ տեղացի հոծ բազմութիւն մը կանուխէն փութացած էր հանգուցեալին բնակարանը, որուն պարտէզին դրան առջեւ պատշաճ մահարձան մը կը բարձրանար: Յուղարկաւորներուն մէջ աչքի կը զարնէին Պանեէօյի քաղաքապետը, Թաղապետական խորհուրդի նախագահը եւ ամբողջ պաշտօնէութիւնը, հայ զինուորին ընկերները եւ պատուոյ ջոկատը, որ յարգանքի կը կենար մահարձանին դիմաց: Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Թաղապետութիւնը, «Նէօյօ» հաստատութիւնը, Նոր Սերունդը, ողբացեալի պարագաները, Պանեէօյի երիտասարդութիւնը եւ Թաղեցիները: Հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը գնահատելի նախանձախնդրութիւն մը ցոյց տուած էր մեծ շուքով կատարելու համար յուղարկաւորութիւնը դժբախտ երիտասարդին որ ինկած էր ապրիլ 22ին դաւադրաբար, պահակ սպասած պահուն:

Արարողութեանց կը նախագահէր Անուշաւան վարդապետ, շրջապատուած երկու քահանաներէ եւ դպրաց դասու երիցագոյն անդամներէն: Դագաղը ծածկուած էր Ֆրանսական դրօշով: Դրան առջեւ երիտասարդ վարդապետը հակիրճ դամբանական մը խօսեցաւ, դրուատելով ողբացեալ զինուորին անձնուիրութիւնը, պարտականութեան ճամբուն վրայ: Դագաղը մեռելակառք դրուեցաւ Յովհաննէսի զինուոր ընկերներուն կողմէ, մինչ ջոկատին հրամանատարը կ'արձակէր «Պատուի առ» հրամանը :

Գերեզմանատան մէջ, հանգստեան տաղերու շարքին՝ դպրաց դասը ղեկավարութեամբ Պ. Պօղոս Գույումճեանի, ներդաշնակօրէն երգեց «Սիրեցի զի լուիցէ»ն, որ խոր տպաւորութիւն թողուց տեղացի յուղարկաւորներուն վրայ: Անուշաւան վարդապետ, ողբացեալին գերեզմանը օրհնելէ վերջ քառակողմեան խաչակնքումով, հայ երիտասարդ մը կարդաց 152րդ հետեւակազօրքի զօրաբաժնի հրամանատար գնդ. Ժուպերի մէկ ներբողագիրը, որ կը դրուատէր Յովհ. Թորոսեանի կարգապահութիւնը, զուարթ բնաւորութիւնը եւ պարտականութեան գիտակցութիւնը :

Պանեէօյի քաղաքապետ Պ. Ալպեռ Փըթի, մօտէն ծանօթ երիտասարդին, կարճ եւ յուզիչ դամբանականով մը ըսաւ թէ՝ որքան մեծ եղաւ մահուան կսկիծը հայ զինուորին, որուն ի յարգանս վայրկեան մը լռութիւն պահեցին ժողովի ընթացքին: Յետոյ անդրադարձաւ այն անձկութեան, որ կը տիրէ Պանեէօյի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մայրերու սրտին մէջ : «Միթէ Ֆրանսայի կոչո՞ւմն է, բացագանչեց յարգելի քաղաքապետը խորապէս զգածուած, մէկ սերունդէն միւսը ռազմաճակատ ղրկել երիտասարդութիւնը. ահա հարց մը որ մեծապէս կը վրդովէ հանրային խղճմտանքը»: Եւ ամբողջ սրտով մաղթեց որ բանաւոր կարգադրութեամբ մը խաղաղութիւն հաստատուի Ալժերիոյ մէջ:

Տարաբախտ զինուորին մարմինը հողին յանձնուեցաւ արցունքներու եւ իր պարագաներու սրտաշարժ ողբերուն մէջ:

Ա. Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՎԻԷՆ.— Մայիս 20ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ տօնուեցաւ Վասպուրականի հերոսամարտի 41րդ տարեդարձը :

Բեմին ճակատը կ'երեւային արձանագրութիւնը, «Յարգանք Վասպուրականի հերոսներուն», դրօշ մը՝ «Մահ կամ ազատութիւն» վերտառութեամբ, ինչպէս եւ հերոսամարտի ղեկավարներուն մեծադիր նկարները — Վռամեան, Արամ, Եկարեան, Լեւոն Շաղոյեան:

Նախագահին՝ Հայրենակից Խլոյեանին հրաւէրով Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց՝ «Ա՛խ Վասպուրական»ը: Ընկերը ցաւ յայտնեց որ հետզհետէ կը տկարանայ ազգային զգացումը եւ նոր սերունդը անտարբեր է մեր ձեռնարկներուն հանդէպ :

Ուղերձներով եւ արտասանութիւններով իրենց մասնակցութիւնը բերին Հայ. Կամ. Մարտիկներու միութիւնը, Տարօնի Հայր. Միութիւնը, Ֆ. Կ. Խաչը, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն: Հ. Մ. Ը. Մ.ը, «Համազգային»ը :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Ս. Գալուստեան շեշտելով հերոսամարտի նշանակութիւնը: «Պուրգուրանք մեր ազգ. սրբութիւններուն վրայ եւ քալենք մեր հերոսներու ճամբով»: « Համազգային »ի կողմէ խօսեցաւ Հ. Կ. Տէրմոյեան գնահատեց Վիէնի գաղութը, որ երբեք չի մոռնար տօնել Վասպուրականի հերոսամարտը : Օրուան բանախօսն էր Պ. Վ. Մելիքեան որ ըսաւ թէ նոր հերոսամարտ մը պէտք է մղենք պահելու համար մեր համրանքը, օտար ափերու վրայ: Սէր եւ միութիւն պէտք է ամէն բանէ առաջ»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին արտասանութեամբ Կ. Տոլմաճեան, Օր. Պլթոյեան, Օր. Կարապետեան: Երգեցին Օր. Ա. Ուզունեան, Տիկին Արաքսի Մինասեան (Լիոնէն):

Խ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ԴԱՍՏԱՐԱՆԻ նախագահը կը հարցնէ ամբաստանեալին:

— Ինչո՞ւ գողցար տիկինին մուշտակը :

— Որովհետեւ, ուզեցի հետեւիլ բժիշկիս խորհուրդին :

— Ի՞նչ ըսած էր բժիշկդ .

— Ամէն գիշեր, պառկելէ առաջ, տաք բան մը առնել :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

14.— ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի մթին ուրուականի նման հազիւ հազ շարժուելով, անցաւ նա պատերի մօտով եւ կանգնեց մի անկիւնում: Անկիւնի կիսամռայլից երկար նայում էր նա յուզուած երիտասարդի վրայ եւ լսում էր նրա զգացմունքներով լի մենախօսութիւնը: Երեսը ծածկուած էր մետաքսեայ սեւ դիմակով: Սամուէլը դեռ արձանի նման կանգնած էր լուսամուտի հանդէպ եւ դէմքը դարձրած ունէր դէպի այն աշխարհը, որի մասին խօսում էր: Երբ վերջացրեց, գլուխը խոնարհեցրած կրծքի վրայ, թեւքերը խաչաձեւ փակած, որպէս մի ուշացնոր երազամոլ, մի քանի անգամ անցաւ սենեակի միջով, եւ ապա մօտեցաւ մի բազմոցի, յենուեցաւ նրա վրայ: Այդ խռովեալ դրութեան մէջ մորմոքում էր նա, երբ յանկարծ զգաց, որ երկու սառուցային ձեռքեր բռնեցին իւր ձեռքը: Նա սոսկաց: Մթին ուրուականը իսկոյն մի կողմ ձգեց իւր դիմակը եւ սփածանելիքը: Սամուէլի սարսափը աւելի մեծ եղաւ, երբ իւր դիմաց տեսաւ գունաթափ Որմիզդուխտին:

— Մի՛ շփոթուիր, ասաց նա հանգիստ ձայնով, ես բոլորը լսեցի... բոլորը հասկացայ...: Ես թէեւ հայերէն չեմ իմանում, բայց սիրոյ լեզուն, սիրոյ ձայնը՝ ամէն ազգի հասկանալի է....:

— Որմիզդո՛ւխտ, բացականչեց այլայլած երիտասարդը. այդպէ՞ս գիշերը... այդպէս տարաժամ...

— Այո՛, այդպէս տարաժամ եկայ քեզ մօտ՝ մի շատ կարեւոր գործի համար, Սամուէլ, միայն համբերութիւն ունեցիր լսելու:

Ամբողջ մարմնով դողում էր նա: Սամուէլը բռնեց նրա ձեռքից, նստեցրեց իւր մօտ, բազմոցի վրայ: Երբ փոքր ինչ հանգստացաւ նա, դարձաւ դէպի երիտասարդը, ասելով .

— Կողպի՛ր դռները, մեր խօսակցութիւնը պէտք է առանձին լինի:

Սամուէլը կատարեց նրա ցանկութիւնը:

— Ներիր ինձ, Սամուէլ, ասաց նա թախծալի ձայնով, ես խանգարեցի քո սրբազան հոգեզմայլութիւնը... ես խլեցի քեզանից այն թանկագին բոպէները, երբ դու քո սրտի հետ պէտք է խօսէիր...

Սամուէլը խօսք չգտաւ պատասխանելու: Նա շարունակեց.

— Սիրե՛ր նրան, Սամուէլ, որին այնքան ջերմ սիրով նուիրել ես քո սիրտը: Դա արժանի է մի լաւ կենակցի: Քեզանով բախտաւոր կը լինի կինը, դու կը բախտաւորացնես ամէն կնոջ...

Վերջին խօսքերը արտասանեց նա հեկեկանքով:

Նա ձեռքը տարաւ դէպի գլուխը, յետ քաշեց ճակատի վրայ թափուած գանգուրները որ, կարծես, աշխատում էին սքօղել նրա արտասուքը:

— Լսի՛ր, Սամուէլ, առաջ տարաւ նա բոպէական լռութիւնից յետոյ, այդ տան մէջ դու էիր իմ մխիթարութիւնը: Ամէնքը երկրպագում էին ինձ, բայց սրտով ատում էին: Երկրպագում էին, որովհետեւ ես արքայ մեծ թագաւորի քոյրն էի: Ատում էին որովհետեւ ես Պարսիկ էի, հեթանոս էի, մի քրիստոնեայ ընտանիքի մէջ ընկած: Ես իմ ոսկեղէն եւ գոհարեղէն շրջապատի մէջ խեղդւում էի, որպէս մի մռայլ գերեզմանի մէջ: Բայց դու, միայն դու, ազնիւ Սամուէլ, քաղցրացնում էիր իմ կեանքի դառնութիւնը: Եթէ դու չլինէիր ես վաղուց թողած կը լինէի այդ տունը եւ գնացած կը լինէի իմ հայրենիքը: Այժմ, լսի՛ր, սիրելի Սամուէլ, թէ ինչո՞ւ եկայ քեզ մօտ, այդպէս գիշերով, այդպէս տարաժամ :

Շփոթուած երիտասարդը, որ դեռ եւս ապշութեան մէջ էր գտնւում, գլուխը վեր բարձրացրեց եւ նայեց զգացուած կնոջ բոցավառ աչքերի մէջ: Նա բռնեց Սամուէլի ձեռքը ասելով.

— Իմ կրօնքը ուսուցել է ինձ՝ բարութիւնը բարութեամբ վճարել, առաքինութիւնը առաքինութեամբ: Դու միշտ բարի ես եղել դէպի ինձ, սիրելի Սամուէլ: Ես եկայ պարտքս վճարելու:— Քո կեանքը վտանգի մէջ է... վտանգի մէջ է եւ այն չաքի կեանքը, որին դու սիրում ես ...:

— Այդ ի՞նչ ես ասում... ի՞նչ վտանգ... բացագանչեց երիտասարդը զայրացած ձայնով: Նա վտանգի մէ՞ջ է... ասա՛, Որմիզդուխտ... ես հէնց այս բոպէում պատրաստ եմ ինձ կրակի եւ արեան մէջ նետել եւ ազատել նրան... Ասա՛, ի՞նչ վտանգ...:

Նա վեր թռաւ բազմոցի վրայից, կանգնեց տիկնոջ առջեւ, անդադար կրկնելով վերջին հարցմունքը:

— Հանգստացի՛ր, Սամուէլ, ասաց տիկինը մեղմութեամբ, եւ նստիր քո տեղը: Վտանգը դեռ եւս այնքան մօտ չէ, որի համար հարկաւոր լինէր շտապել: Վտանգը հասնելու վրայ է: Նստի՛ր, ես բոլորը կը պատմեմ քեզ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ընկերվարականներուն․ բայց յաջողու - թիւններ չահած են Հռոմի մէջ։ Մասնակցած են 24.000.000 քաղաքացիներ։

13 ՄՆՏՈՒԿ զէնք ամբարուած է Օրլէի օդակայանին մէջ, Սուրիա ղրկուելու համար, Ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ․ (Ֆիկարօ)։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեսփ․ ժողովը վեց ժամ վիճաբանելէ ետք միաձայնութեամբ որոշեց որեւէ բանակցութիւն չկատարել արեւելեան Գերմանիոյ բոլշեւիկեան իշխանութեան հետ ։ Պիտի ղոհանան չփումներ կատարելով ։

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ երեք հազար թոն ցորեն պիտի ղրկուէր Ալժերիոյ Ֆրանսական ուժերուն։ Կառավարութիւնը արգիլեց ։ Դամասկոսի մէջ 116 փաստաբաններ հեռագիր մը ուղղելով կառավարութեան, պահանջեցին քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային «պոյքոթ» հռչակել Ֆրանսայի դէմ ։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Սեւ ծովու խորհրդային մէկ նաւաբաժինը անցաւ Վոսփորէն, Միջերկրական երթալու համար ։ Պիտի հանդիպի Եուկոսլաւիա եւ Ալպանիա ։ Մարտանաւերը Վոսփորէն անցած ատեն թնդանօթի ողջոյններ փոխանակեցին ամերիկեան եւ թրքական մարտանաւերուն հետ ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԷԹԻՕ ծանր տագնապի մը մատնուեցաւ Լիոնէն Փարիզ վերադարձած ատեն։ Վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ ։

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ մեծ աւերներ գործեցին Ֆրանսայի երեսուն քաղաքներուն մէջ։ Անձրեւը կը շարունակուի Փարիզի թէ գաւառի մէջ ։

«ՖՐԱՆՍ ՍՈՒԱՌ» կը գանգատի թէ խորհրդային գրաքննութիւնը ջնջած է իր մէկ թղթակցութիւնը որ կ'ըսէր թէ «Խ․ Միութենէն բազմաթիւ Ֆրանսացիներ չեն կրնար իրենց երկիրը վերադառնալ»։ (Շար․ Երեւանի նամակին)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն․ մարմնի մանուկներու օդափոխութեան Ա․ խումբը պիտի մեկնի Յուլիս 12ին։

Արձանագրուած մանուկներու ծնողքներէն կը խնդրուի երկուշաբթի կամ ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10-12, ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնը, 15, ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ստանալու բժշկական քննութեան համար անհրաժեշտ վկայականները ։

× Տիկին Թ․ Թօփուզեան, իր եղբօրը Օննիկ Գասպարեանի մահուան քառասունքին առթիւ, կը նուիրէ հինգ հազար Ֆր․, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափոխութեան կայանին։ Պ․ Փաթուկեան նոյն կայանին կը նուիրէ հազար ֆրանք, Պ․ Մարանկօզեան հազար Ֆր ․։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ․ Գերճ Զիլինկիրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր ԳԵՐՃ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան Բ․ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

●

Պ․ Միհրան Աղլաղանեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳԷՈՐԳ եւ ԲՐԱԲԻՈՆ ԱՂԼԱՂԱՆԵԱՆՆԵՐՈՒ յիշատակին, ինչպէս նաեւ իր երեք եղբայրներուն։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները ։

ԽՆՋՈՅՔ
ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳ․ ՀԱՅՐ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի ժամը 15էն 22, Ազգ․ Տան մէջ, (32 ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ)։

Նախագահութեամբ Պ․ Ճիւհէրեանի ։

Գեղարուեստական բաժին ։ Ներկայացային երգեր, պարեր եւ զուարճախօսութիւններ։

Մուտքը ազատ է ։

ցում, չարժանկար ։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա․ի ժամանումը Փարիզ, ձայնագրուած Պ․ Թաթուլ Իննէեանի կողմէ, արդի ազգային երգեր, պարեր եւ զուարճախօսութիւններ ։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 9, շաբաթ երեկոյ «Ալհամպրային» սրահին մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Մարսէյլի Շրջ․ կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի բոլոր խումբերու եւ Կ․ Խաչի մասնաճիւղերու, ինչպէս նաեւ բարեկամ միութեանց։

Կը նախագահէ Յ․ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կ'արտասանեն Տիկին Մ․ Եավէր, օրիորդներ Ա․ Սարգիսեան, Ալիս Ցարութիւնեան, Մարի Սալբեան եւ ընկեր Գր․ Քէնտիրեան ։

Կը նուագէ ջութակահար Ս․ Զէօրէֆ - նեան ։ Գեղջկական պարեր ։

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, մինչեւ լոյս ։

Նուագախումբ ԼԻՒՔ ԷՐԱՐ ։

Մուտքը ազատ է ։ Ճոխ պիւֆէ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ․ Խաչի սանուհիներու եւ Նոր Սերունդի ։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Ռիւ Ժէի սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ ընկ․ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Կենդանի պատկեր, գեղջկական պարեր Մարտիրոսեան քոյրերու կողմէ։ Երգախառն պատկերներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Պիտի նուագեն Թորոսեան քոյրերը։ Արտասանութիւններ եւ երգեր ։

Թատերական ներկայացում Մեծն Տիգրանի կեանքէն ։

Մուտքը ազատ է։

ՇԱՒԻԼ․— 10 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ։

Կը նախագահէ Պ․ ՉՊՈՒԳՃԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Ս․ Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ քոյր միութիւններու ։

Այս շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, (ռիւ Վոլթէռ)։

Կը խօսին Խ․ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Բ․ ԽՐԻՄԵԱՆ (ֆրանսերէն)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Ժ․ Քէշիշեան (արտասանութիւն), Տիկին Ա․ Մուրատեան (երգ), Պ․ Ա․Քիւփէլեան (երգ)։

Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի՝

GLORIA LASSO

Vedette des disques «La voix de son Maitre» et de la Radio et L'ensemble de MANUEL PIZZARO

Tango typique

ԻՍԻ

Այս շաբաթ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետական սրահին մէջ, պատուական նախագահութեամբ երեսփոխան, նախկ․ նախարար Պ․ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՈՅԻ

Կը նախագահէ ընկ․ ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Նուագախումբ Ֆրանսացի արուեստագէտներէ կազմուած, ղեկավարութեամբ Ս․ ՔԱՋԵԱՆԻ, պիտի նուագեն հայկական երգեր ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ Մուրատեան, Շաքէ Գալայճեան, օրիորդներ Թումանեան, Քէօսէեան եւ Յ․ Պօղոսեան (երգ)։

Պար Օր․ Հ․ Դանիէլեանի եւ Պ․ Աչըբ - կէօզեանի կողմէ ։

Կ'արտասանէ Զօհրապ Մուրատեան, նուագախումբ Կ․ ՍԱՐԵԱՆ ։

Ճոխ պիւֆէ։ Մուտք 200 Ֆր․

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, հայ կաթողիկէ սրահին մէջ (ռիւ տը լաւ Պոօս)։

Կը նախագահէ ընկ․ Տ․ ՉԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Ճոխ պիւֆէ ։ Մուտքը ազատ է ։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶ․— Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցին։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Փրատոյի Մայր եկեղեցին ։

ՆԻՍ․— Ս․ Աստուածածին եկեղեցին ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ․— Վար․ Ս․ Խաչ եկեղեցին ։

ՇԱՒԻԼ․— Մատուռին մէջ ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ․— Մատուռին մէջ ։

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՈՅԻ Ս․ Յակ․ եկեղեցին ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ։

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆԻ
ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

2 Յունիս 1956, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

CRISTAL PALACEի

սրահներուն մէջ

Բացառիկ մասնակցութեամբ

Palais d'Hiverի

մեծահամբաւ նուագախումբին

RAOUL BRUCKERT

ինչպէս նաեւ արմոնիքայի վիրթիւօզներուն

TRIO TITO de la Radiodiffusion Télévision Française

Կ'երգէ Օր․ Շաքէ Պէնկեան (Փարիզէն)

Մուտք՝ 250 ֆրանք

Սեղանի վարձք 300 ֆրանք

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել իր սեղանը՝ հեռաձայնելով

Burdeau 54-03

Մութ զգեստը նախընտրելի է

ՆՈՒԷՐ․— Ֆէսէն (Մարոք) Պ․ Ա․ Հայրապետեան հազար Ֆր․ կը նուիրէ Մաակոյթի տան ֆոնտին։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Աշխատանոցին մէջ կարի մեքենայի վրայ աշխատող գործաւորուհի, հագուստի եւ ֆօրսաժի համար ։ Դիմել՝

Saranga, 65 Rue de Cléry, Paris (2).

●

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ ։ ֆօրսաժի համար։ Դիմել 19 Ֆօպ․ Սէն Տընի։ Մէթրօ Սթրազպուրկ Սէն Տընի ։ Մէզօն ժագմէն, (Պալթաեան) ։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle GAVEAU

45 Rue la Boetie

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

Առաջին ունկնդրութիւն

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Նրգ․ համանուագին «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի։

Մասնակցութեամբ Օրքէսթրը Փատըլուի եւ դաշնակահարուհի ՏԻԿԻՆ ՎԵՐՈՆԻԿ ՎԱՆԼՈՎ ՃԻՆՃԵԱՆԻ, ղեկավարութեամբ հեղինակին։

Կ'երգէ Նայիրի Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ։

Մուտք 200էն 600 Ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը․— Նայիրի երգչախումբ 32 ռիւ Թրէվիզ, Պ․ Օ․ Պօյաճեան 83 ռիւ տ'Ապուքիր, Պ․ Իչքալացեան 9 ռիւ ժուփրուվ, Գրատուն Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ, Տիւսան 4 Փլաս տը լա Մատըլէն, Սալ Կավօ 45 ռիւ Լա Պօէսի։

ԱՂՕԹԱԺՈՂՈՎ․— Պուլվար Օտտոյի մէջ, Պոմոնի լուսաւորչական հոգեւոր քոյրերը այս կիրակի, կէս օրէն ետք, ժամը 2.30ին աղօթաժողովի կը հրաւիրեն հայ հաւատացեալ ժողովուրդը Պուլվար Օտտոյի լուսաւորչական եկեղեցիին մէջ։ Պիտի քարոզէ քոյր Տիգրանուհի Մեսրոպեան ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ․ Շիրվանեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ Ոսկեան եւ Մարգար Ծերուկեաններուն եւ պարագաներուն իրենց մօր մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր․ կը նուիրէ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կապ․ Խաչի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը 17 Յունիս, կիրակի ։

●

Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր․ Միութեան հերոսներու յիշատակին տարեկան հանդէսը 8 Յուլիս, Սէնթ Անտրէ (Մարսէյլ)։

Օր․ ԱՅՏԱ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ
ԺԱՔ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Նշանուած

Վիլէ սիւր Ավրը Ալֆորվիլ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել մինչեւ Յունիս 10, Տոքթ․ Եր․ Արզումանեանի, Միլանօ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր․ Միութեան ընդհ․ ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյ մէջ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆր․ Կ․ Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը 6 յունիս ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին վարչութեան բոլոր անդամուհիները։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Աղբիւր-Սերոբ-Նօթնեղբայրեան խումբի ընդհ․ ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՒԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ Արդութեան խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի կեդր․ վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր խումբերուն ներկայացուցիչները, այս ուրբաթ ժամը 9ին, 17 ռիւ Պլէօ ։

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը այս շաբաթ ժամը 4ին, Ժանթիյիի դպրոցին սրահը ։

ՎԻԷՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, Ռեժանի վերնայարկը ։

ՀԱՄԱԽԱՐՔ․ Հայր․ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը այս կիրակի Պուլ․ տ'Աթէն, Պար տը Կլօզի սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի Հայկ․ դպրոցին ամավերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, թաղապետարանի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Սերովբէ եպիսկ․ Մանուկեանի ։

Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ ։

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ կաթող․ պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ։

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Իմնիոն Քրէթիէնի սրահը, 14 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)։

Գեղարուեստական գեղեցիկ բաժին մը աշակերտներու կողմէ ։

ԳԱՆՆԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ․ Եկեղեցւոյ Գաննէօ Քաշանի հայ դպրոցի ամավերջին հանդէսը այս կիրակի ժամը երեքին, Քաշանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ ։

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ արամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր․Բերկրուհի Նալեանի։ Կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 ։ Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 2 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7593 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3404

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՆՑԱՒՈ՞Ր ԵՍ, «ԱՅՈ՛»

Այսպէս կը դատէին ու կը դատապարտէին ամբաստանեալները, երբ Ստալին միահեծան կ'իշխէր Ս. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը ։

Եւ մահավճիռները իրարու կը յաջորդէին ։ Վիշինսկիներու, Բերիաներու միջոցաւ, հովանաւորութեամբ ամենազօր Չեկային ։

Երբ ամբաստանեալին կը հարցնէին — Կ'ընդունի՞ս որ հայրենադաւ ես եւ լրտես, մարդը ոչ միայն հաստատական պատասխան կուտար, այլեւ կ'իւրացնէր ընդհ. դատախազին որակումները, եւ ուրիշներ ալ կ'աւելցնէր, «ինքնաբերաբար».

— Այո, յանցաւոր եմ, ոճրագործ, հայրենադաւ, լրտես, լպրծուն իժ, սինլքոր, գործակալ միջազգային աշխարհակալութեան, գործիք, շուն, պոռնիկ ...

Եւ, նախ բարոյապէս, ապա ֆիզիքապէս փոշիացան կուսակցութեան հիմնադիրներն ու տեսաբանները, Զինովիեւ, Բուխարին եւ միւսները, ինչպէս եւ բոլոր Կեդր. Կոմիտէներու անդամները — 70 առ հարիւր, ինչպէս կը հաստատէ Խրուշչեւ, տարիներ ետքը ։

Անխնայ գնդակահարուեցան, դարձեալ, զօրավարներ եւ այլապէս ականաւոր դէմքեր, կեդրոնէն մինչեւ ծայրագաւառ ։ Առանց երկրի, երկրամասի, շրջանի կամ ազգի խտրութեան ։

Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագիրն իսկ հազարներով կը հաշուէ զոհերուն թիւը, 1930էն մինչեւ 1938 ։

Ո՞վ կրցաւ ճշդել բուն համրանքը ...

Եւ այժմ կը խօսին դատական օրէնքի վերաքննութեան, բարեփոխման մասին ։

Առաջին անգամ դատական պաշտօնաթերթը, «Խորհրդային պետութիւն եւ Իրաւագիտութիւն», ձայն բարձրացուց ։

Այժմ Կեդր. Կոմիտէին տեսաբանական ամսագիրը, «Կոմունիստ» կը ձայնակցի այս բողոքին, աւելի ընդլայնելով վերլուծումն ու քննադատութիւնը, ինչպէս կարդացինք երէկ ։

Յօդուածագիրը, Ռախունով, կը բացատրէ թէ ամբաստանեալ մը մինչեւ վերջ անմեղ պէտք է համարուի, մինչեւ որ ապացուցանեն թէ յանցաւոր է, առանց որ եւ է տարակոյսի ։ Ամէն կասկած պէտք է օգտագործուի յօգուտ ամբաստանեալին, որ պարտաւոր չէ ապացուցանելու իր անմեղութիւնը ։

Բոլշեւիկեան ճակատին վրայ, դատավարութիւնը սկսած ատեն, կը հարցնեն . — «Կ'ընդունի՞ք որ յանցաւոր էք» ։

Թերթը կ'առաջարկէ այս հարցումին տեղ բացատրութիւն պահանջել ամբաստանեալէն ։

Յետոյ կը յիշեցնէ թէ խորհրդային իրաւագիտութիւնը կը տրամադրէ հաւասարութիւն ամբաստանութեան եւ պաշտպանութեան ։

Այս առթիւ, ուրիշ բարեփոխումներ ալ կ'առաջարկէ .—

Ջնջել գաղտնի դատավարութիւնները, բացի այն դատերէն որ կապ ունին պետութեան ապահովութեան, զինուորական կամ դիւանագիտական խնդիրներու կամ բարոյականի հետ ։ Մասնաւոր յանձնախումբեր կազմել բանտերու համար ։ Արտօնել ընկերային եւ հանրային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն մասնակցութիւնը դատավարութեան մէջ ։

«Կոմունիստ»ներուն կը մնայ լուսաբանել ուրիշ ակադեմական խնդիր մը, —

Ստալինները, Վիշինսկիները, Բերիաները կամ Բաղիրովները պիտի համարձակէի՞ն այսքան քստմնելի ոճիրներ գործել, բռնաբարելով «խորհրդային օրինականութիւնը», եթէ կուսակցութիւնը ինք թեւ տուած չըլլար իրենց, իր ամենակատար բռնակալութեամբ ։

Ո՞ւր էին այսօրուան արդարադատները, երբ արիւն կը հոսէր երէկ ... Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

Ազգ. Ժողովը Դշ. օր լսեց շարք մը քննադատութիւններ, դահլիճին ափրիկեան քաղաքականութեան դէմ, մասնաւորապէս ծանրանալով Ալժերիոյ տագնապին վրայ ։ Ատեանին վրայ կը գտնուէին երեք բանաձեւեր, բայց վերջնականը պիտի խմբագրուի մասնաւոր բանակցութիւններով ։ Այս առաջին վիճաբանութեան ներկայ չէր Ալժերիոյ նախարարը, Պ. Լաքոստ, հիւանդացած ըլլալով ։

Վիճաբանութիւնները բացաւ նախկին կոլեան մը, Տրոն, դիտել տալով թէ տարապայման զիջումներ եղան Թունուզցիներուն, որոնք այժմ բացէ ի բաց կ'օգնեն Ալժերիոյ ապստամբներուն ։ Յետոյ պահանջեց դաշնակիցներուն պարզել արաբական յարձակողականին վտանգները, եւ ապացուցանեց թէ Մարոքի Ազատագրութեան բանակը, որ զինուորներ ղրկած է արեւելեան շրջանը, կ'ապացուցանէ թէ Թունուզ եւ Մարոք Ալժերիոյ հանդէպ կը կատարեն այն դերը ինչ որ կատարեց համայնավար Չինաստանը՝ Հնդկաչինը անջատելու համար ։ Անկախ երեսփոխան մը զարմանք յայտնեց որ կառավարութիւնը այնքան խիստ կը վարուի Ալժերիոյ հանդէպ, լքելով Թունուզն ու Մարոքը ։ Ուրիշ անկախ երեսփոխան մը հարցուց թէ կառավարութիւնը ինչո՞ւ թոյլ տուած է որ համայնավարները ժողով մը գումարեն Ամիէնի մէջ, բողոքելու համար Ալժերիոյ մէջ կատարուած զինուորական գործողութեանց դէմ ։ Վարչապետը պատասխանեց թէ կ'ուզէ պահել խօսքի աւանդական ազատութիւնը, բայց պիտի պատժէ անոնք որ յանցանքներ կը գործեն երկրին ապահովութեան դէմ ։

Օրուան գլխաւոր ընդդիմախօսն էր նախկին նախարար մը, Փիէռ Քոթ (յառաջդիմական), որ մէկ ժամ խօսելով ազդարարեց թէ Ֆրանսա վերջին պատեհութիւն մը ունի այժմ, — ընդունիլ Հնդկաստանի վարչապետին իրաւարարութեան առաջարկը ։ Իր կարծիքով, Ալժերիան պէտք է վերածուի անկախ հանրապետութեան մը, որ կրնայ օր մը միանալ Ֆրանսական Միութեան ։ Պ. Քոթ գոհունակութիւն յայտնեց որ կառավարութիւնը ճանչցած է Թունուզի եւ Մարոքի անկախութիւնը ։

« Պէտք է որ պետութիւնները ինչպէս անհատները վճարեն իրենց պարտքը ։ Այդ պարտքը կնքեցինք պատերազմի դաշտին վրայ, 1914 - 18ին եւ 1942ին, պարտք մը՝ ափրիկեան ժողովուրդներուն հանդէպ որոնք հաւատարմօրէն կռուեցան մեր սեփական անկախութեան համար ։ Վստահ եղէք թէ մեր համայնավար պաշտօնակիցները երբեք չեն ուզեր որ Ամերիկացիները մեր տեղը անցնին Հիւս. Ափրիկէի մէջ, բայց, այդ շրջանին մէջ մնալու համար, նախընտրելի է հիմնուիլ ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ ոչ թէ զէնքի ուժին վրայ »։

Անդրադառնալով Ալժերիոյ հարցին, Պ. Քոթ խստօրէն քննադատեց Պ. Լաքոստի քաղաքականութիւնը ։ «Ան նախորդ կուսակալ Սուսթելի մօյկերը փոխ առնելով, այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ կը շարունակուի միշտ խոստումներ տալու եւ երբեք չգործադրելու քաղաքականութիւնը ։ Բարենորոգումներ կան զոր կարելի է կատարել քանի մը օրէն եւ որոնք պիտի բաւէին մթնոլորտը բարեփոխելու ։ Պ. Լաքոստ չփոխեց գործելու մեթոտները ։ Չուզեց ջնջել այն գործողութիւնները որ կը նշանակեն ջարդել ահուսարսափ տարածելով ։ (Ձայներ — «ամօթ է») ։ Գիտէք որ մենք համաձայն չենք մանուկներու եւ կիներու ջարդին ։ Եթէ Պ. Լաքոստ այստեղ ըլլար, պիտի հարցնէի թէ մինչեւ ե՞րբ Ժոռէսի դրօշը պիտի պարտկէ գաղթատիրութեան ապրանքը »։

Եզրակացութիւն, — « Բանակցութիւնը ե՛ւ ցանկալի է եւ անխուսափելի ։ Կառավարութիւնը պէտք է ընդունի Հնդկաստանի վարչապետին առաջարկը, դադրեցնելով կրակը եւ ճանչնալով Ալժերիոյ ազգութիւնը, իրրեւ ապացոյց իմաստութեան ։ Պ. վարչապետ, յիշեցէք Ժոռէսի խօսքը, — «Ով որ կը մերժէ իրաւարարութիւնը, կը համարուի յանցաւոր եւ նախայարձակ »։

Այս վերջին յայտարարութիւնը զայրացուց չափաւորները, իսկ Պ. Կի Մոլէ դիտել տուաւ թէ Ժոռէսի խօսքը կապ ունէր միջազգային խնդիրներու հետ, եւ չի պատշաճիր ներկայ պարագային ։ Պ. Քոթ պատասխանեց թէ ներկայ քաղաքականութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ ընդհարում արաբական աշխարհին հետ, ուստի Ժոռէսի խօսքը շատ լաւ կը պատշաճի ներկայ կացութեան ։ Ուստի կը հրաւիրեմ ձեզ, Պ. վարչապետ, «այո» ըսել Նեհրուի առաջարկին» ։

Գիշերուան նիստին մէջ, համայնավար ներկայացուցիչը, Ժաք Տիւքլօ, յայտարարեց թէ «Ալժերիոյ պատերազմը պիտի ծաւալի ամբողջ Հիւս. Ափրիկէի մէջ, խափանելով միջազգային յարաբերութեանց բարւոքումը ։ Մենք իրաւունք ունինք մտահոգ ըլլալու հետեւանքներու մասին ։ Մենք պիտի չհաւանինք որ երիտասարդ Ֆրանսացիներ զոհուին պատերազմի մը մէջ որ կը հակասէ ազգային շահուն» ։

Այս խօսքերը տեղի տուին բուռն ժխորի մը, եւ չափաւորներն ու փուժատականները հեռացան ժողովասրահէն ։ Քիչ մնաց որ կռփամարտ մը բռնկէր երկու երեսփոխաններ, մէկը համայնավար, միւսը ժողովրդական ։ Բարապանները յաջողեցան իրարմէ զատել երկու ոսոխները ։

Վիճաբանութեանց ընթացքին անկախ երեսփոխան մը, Իզորնի, դիտել տուաւ թէ ամբողջ տագնապը կը սկսի Թունուզի հարցէն, 1954ին, երբ Մենտէս Ֆրանս ներքին ինքնավարութիւն խոստացաւ ապստամբներուն, որոնք յետոյ անկախութիւն պահանջեցին եւ ստացան Կի Մոլէի դահլիճէն ։ Ինք հակառակ է Թունուզի անկախութեան եւ կը վախնայ որ անոր բանակը Ֆրանսայի դէմ դառնայ օր մը ։ « Ոչ մէկ կարգադրութիւն եղած է պահելու համար Պիզերթայի խարիսխը որ Հիւս. Ափրիկէի բանալին է »։ Նախկին ոստիկանապետ Տիս ալ խօսք առած էր, բայց համայնավարները «մարդասպա՛ն» պոռացին եւ ահագին ժխոր յարուցին, ստիպելով բեմէն վար առնել զինքը ։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին ։ Երեքշաբթի օր քուէարկութիւն պիտի կատարուի, վստահութիւն յայտնելու կամ մերժելու համար ։

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԽՄԲԱԿԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Այս տարի եւս խմբակային պտոյտ մը սարքուած է դէպի Հայաստան, ինչպէս յայտարարուեցաւ արդէն ։

Ուրեմն պիտի կրնան այցելութիւն մը կատարել անոնք որ կ'ուզեն կամ ճիւթապէս ի վիճակի են ։

Հրատարակուած ազդէն կը հետեւի թէ հպատակութեան խնդիր պիտի չյարուցանեն այս անգամ ։ (Անցեալ տարի միայն ֆրանսական հպատակները կ'ընդունէին) ։

Ամէն պարագայի մէջ, անուասիկ պատեհութիւն մը, աչօք բացօք տեսնելու հայրենիքը ։

Քանի մը օր առաջ հեռատեսիլը (*թելեվիզիոն*) կը ներկայացնէր կարգ մը պատկերներ՝ Պ. Փինոյի այցելութեան առթիւ պարզուած տեսարաններէն ։

*«Մաչ»*ի վերջին թիւին մէջ ալ հրատարակուած են այդ պատկերները, ուր յայտնապէս աչքի կը զարնէ օտարուհի մը — ապահովաբար Ֆրանսուհի — վայելչօրէն հագուած ու երախան գրկած ։

Քիչ վերջը՝ ողջագուրում նախարարին հետ ։

Յետոյ հայ երիտասարդներ որոնք ցնծութեամբ կ'ողջունեն ֆրանսական պատուիրակութիւնը եւ թղթակիցները ։

Նաեւ ոստիկանական շքթայ մը, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար ։

Հեռատեսիլին մէջ Արարատն ալ կ'երեւար, ինչպէս եւ հրապարակ մը՝ Ստալինի յուշարձանով ։

Անշուշտ գացողները աւելին պիտի տեսնեն, որքան ալ կարճ տեւէ այցելութիւնը ։

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ մանաւանդ անոնք որ Հայաստանը դիտած ու սիրած են պատկերի վրայ ։

Թող երթան անձամբ տեսնեն ոչ միայն ժողովուրդին վերաշինութեան ճիգերը, այլեւ ուրիշ դրական կամ ժխտական երեւոյթներ, քօթափելով ամէն կանխակալ կարծիք ։

Վերադարձին, թերեւս օգտակար կ'ըլլան, փարատելով զանազան թիւրիմացութիւններ ։ *ՎԱՀԷ*

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿՏԱԿԸ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի .—

Մայիս 29ին Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան Լոնտոնի Տէյլի Մէյլ օրաթերթին տուած է տեսակցութիւն մը, որ կ'ապացուցանէ թէ անհամաձայնութիւն ծագած է կտակի կարգադիր մարմնի միջեւ, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վայրի մասին .— Լոնտոնի՞ թէ Լիզպոնայի մէջ պէտք է տեղաւորել կեդրոնը ։

Շաբաթէ մը ի վեր Լոնտոն հաւաքուած էին կտակակատարները, Պ. Պ. Նուպար Կիւլպէնկեանի եւ Գէորգ Եսայեանի հետ նաեւ Լորտ Ռատքլիֆ եւ փորթուկալցի փաստաբանը, որ այսօր Լիզպոնա մեկնեցաւ, առանց վերջնական համաձայնութեան յանգելու Պ. Նուպար Կիւլպէնկեանի հետ ։ Այս վերջինը կը պնդէ թէ Հիմնարկութեան կեդրոնը պէտք է հաստատուի Լոնտոն, ինք եւ իր միակ քոյրը՝ Տիկ. Ռիթա Եսայեան ուրեւէ շահ չեն ստացեր կտակէն, օժտուած ըլլալով մեծ եկամուտով մը, Լոնտոնի մէջ ։ Պ. Նուպար կ'ըսէ թէ իր հայրը անգլ. քաղաքացի էր եւ յուսալով թէ իր մեծ հօր եւ հօր նման պիտի ապրի հարիւր տարի, որոշ եզրերու վերածած չէր իր կտակին բնագիրը ։ Պ. Նուպարին կ'օգնէ Լորտ Ռատքլիֆ, որ մերժեց ընդունիլ փորթուկալցի փաստաբանին ներկայացուցած հաստատութեան հիմնական օրէնքը, զոր վերջինս պատրաստած էր յանուն Փորթուկալի կառավարութեան, սահմանելու համար Հիմնարկութեան հակակշիռը ։ «Լորտ Ռատքլիֆի համաձայնութեամբ ընդունած եմ ըլլալ կտակակատարներէն մէկը, կ'ըսէ Պ. Նուպար, յուսալով որ այդ պիտի օգնէ ինծի աչք պահելու կտակին գործադրութեան վրայ »։

Կը վախցուի որ խնդրին լուծումը յանգի մեծ եւ բազմածախս դատավարութեան մը ։

ԽՄԲ.— Այս բոլորի մասին խօսած ենք անցեալ տարի, երբ այնքան լաւատես յայտարարութիւններ կը հրատարակուէին կտակի մասին ...

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԵՄ

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

Բ.

Այդ Հայաստանը, հազարամեայ քարերով եւ անհրապոյր խրճիթներով, մենք պիտի դարձնենք հայրենիք մը ամէն Հայու համար, հողմացրիւ, աշխարհացրիւ Հայութեան համար: Պիտի դարձնենք հայրենիք մը, ուր բոլորը պիտի երգեն «Մենք անկեղծ գինուոր ենք» եւ ոչ ոք պիտի ուզէր փախչիլ հեռանալ: Մեր Հայաստանէն պիտի չուզէր փախչիլ նոյնիսկ իր Հայութիւնը պղտորած Հայն անգամ: Վասն զի այդ Հայաստանին անցը կը կոչուի Մայիս 28, վասնակ Հայութեան, ի վայելումն Հայութեան, ի փառս տաղանդաշատ Հայութեան:

Ահա մեր հաւատքը, ահա մեր սէրը, ահա մեր կարօտը, ահա մեր անխզելի կապը Հայաստանի:

Ահա, վերջապէս, Հայաստանը՝ իբրեւ մեր ալֆան եւ օմեղան:

Բանաստեղծը եւս, այն որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ մեր հայրենիքէն ներս եւ մեր հայրենիքէն դուրս, ինծ հետ կը վկայէ թէ ուշինչ կը խօսի իր սիրտին, որքան՝

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը
ջինջ, լիճը լուսէ,
Արեւն ամռան ու ձմեռուայ վիշապաձայն
բուքը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների անհիւրընկալ
պատերը սեւ,
Ու հնամեայ քաղաքների հազարամեայ
քա՛րն եմ սիրում:

Ուր էլ լինեմ, չեմ մոռանայ ես ողբաձայն
երգերը մեր,
Չեմ մոռանայ աղօթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սուր սիրտս խոցեն արիւնաքամ վէրքերը մեր,
Էլի ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան
եարն եմ ուզում (*):

Իմ կարօտած սրտի համար ոչ մի ուրիշ
հէքիաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ
ճակատ չկայ,
Աշխա՛րհ անցիր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ,
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ
Մասիս սա՛րն եմ ուզում(*):

Ուստի, սիրելի հայրենակիցներ, շատ մի տեսնէք՝ եթէ, երկրէն ներս եւ երկրէն դուրս, հայ գրականութեան արի եւ արու ներկայացուցիչները կ'աղաղակեն մէկ բերան. — Հայաստան կ'ուզեմ:

Մենք կ'ուզենք Հայաստանը, իր «արեւահամ» բառով եւ «ծիրանափող» անունով, ու կը մերժենք արեւէ ուրիշ սատրուելի, ուրիշ ածական, ուրիշ զարդարանք կամ ... աղաւաղում ըստ իրենց «կիսահագագ եւ խեցբեկոր լեզուի» (**):

Զո՛ւր է, կը կրկնեմ, որդեգրել մեզ հազար ու մէկ յաւաղրութիւններով ու խոստումներով: Կը յիշէ՞ք որբը, զոր որդեգրել կը փորձէին հարուստ տիկիններ կամ անզաւակ ընտանիքներ՝ ուզելով շլացնել իրենց հարստութեամբ, բայց որբը կ'աղաղակէր շարունակ.

— Ես իմ մամա՛ս կ'ուզեմ:

Մենք այդ որբն ենք ահա, որ չի շլանար ելեկտրական լուսապարտէզներով ու լեռնացող պալատներով, երբ մեզմէ ամէն մէկը կ'աղաղակէ.

— Ես իմ Հայաստանս կ'ուզեմ:

Կարելի՞ է միթէ չաղաղակել, սիրելի հայրենակիցներ, կարելի՞ է միթէ լռել ու չպահանջել՝ երբ անզսպելի ձայն մը, Անիի հազարումէկ եկեղեցիներուն զանգակներուն ձայնն ըլլար կարծես, կը զօղանջէ շարունակ.

— Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն այն լեզուին, որ կը պարծի դարերուն դէմ իր փառաւոր քառագանձով: Հայաստան կ'ուզեմ յանուն Հայոց պատմութեան, որ յաղթեր է դարերուն՝ մեր անունը պահպանելով բոլոր հզօր կայսրութեանց կամքին հակառակ: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն մեր եկեղեցիներուն, որոնց ճարտարապետութիւնը հիացում կը պատճառէ աստուածներուն եւ մարդոց: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն Հայոց գրականութեան, որու մշակները, ծխացող ճրագներու լոյսով, Աստուածաշունչ Մատեաններ են ընդօրինակեր դեղնած մագաղաթներու վրայ: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն մեր աւերակներուն ու փլատակներուն, որոնք կը վկայեն մեր գերազանցութիւնը եկուորին վրայ: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ, — կը շարունակուի զօղանջիւնը, — Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն մեր մեռելներուն, յանուն մեր հերոսներուն, յանուն մեր սուրբերուն, յանուն մեր նահատակներուն: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն մեր կործանած քաղաքներուն, յանուն մեր հրդեհուած գիւղերուն, յանուն հայանուն գետերուն, լեռներուն, ձորերուն: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն երախային, որ այբուբեն կը սորվի Սփիւռքի մէջ՝ յաւերժացնելու համար պայքարը, յանուն հայ մայրիկներուն, որոնք կ'աղօթեն՝ փայ պահելու համար նախնեաց հետ: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ յանուն մեր տօներուն, Ապրիլ 11ի յիշատակին, Մայիս 28ի յաղթանակին: Հայաստա՛ն կ'ուզեմ, Հայաստա՛ն, եւ ոչ ուրիշ բան:

Հայաստան կ'ուզէ տակաւին Մայիս ամիսը, — երբ կը ծաղկին մրգաստանները եւ պարտէզները, երբ գոյնզգոյն կը զարդարուին սարերն ու դաշտերը, Աւետարանին ամուլ թզենին չէ՞ հայ ժողովուրդը: Հրաշալի ծառ մըն ալ հայ ժողովուրդը՝ կ'ուզէ ծաղկիլ ու զարդարել իր պարտէզը: Ու Մայիս ամսուան ամէն մէկ օրը մեզի կը յիշեցնէ ոչ թէ Մայիսի 28րդ օրը, այլ այն յաւիտենական ոգին որ կրնայ ծաղկիլ պէս բացուիլ տարւոյն 365 օրերէն որեւէ մէկ օր: Քանի կը բաբախէ այդ ոգին մեր հոգիներուն մէջ, Մայիս 28ը կուգայ, նորէն կուգայ, Մայիս 28ը ուրիշ Մայիս 28ներ կը ստեղծէ:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) ԽՄԲ. — Բնագրին մէջ՝ «սիրում»:

(**) Ռուսերը Հ տառը չունին եւ Հայաստանը կ'արտասանեն ու կը գրեն Գայաստան:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՖՐԱՆՍ-ՍՈՒԱՌ»Ի)

●

ԵՐԵՒԱՆ, 25, Մայիս. — Երեւան ամէնէն խորհրդաւոր քաղաքն է, որովհետեւ «արգիլեալ շրջան» է: Անոր մուտքը փակ է թէ լրագրողներուն եւ թէ դիւանագէտներուն առջեւ, բացի քանի մը պատուիրակութիւններէ:

Խորհրդային Հայաստանի հանրապետութեան մայրաքաղաքը Երեւան, ազմըկալի քաղաք մըն է: Երեւան հազար բնակիչ ունէր նախքան յեղափոխութիւնը, այժմ ունի 450.000, երկրին բնակչութեան մէկ երրորդը: Իր թրծուած հողէ (կաւէ) տուները եւ իր նոր փողոցները եզերուած վարդագոյն կճածեփէ շէնքերով՝ կ'երկարին երկար օձի մը նման կանանչ եւ կարմրապեղ սարահարթի մը մէջտեղ: Հորիզոնին մէկ կողմը կ'երեւայ ձիւնապատ լեռներու երկար շղթայ մը, իսկ դիմացը, մօտիկ Թրքական սահմանագլուխին վրայ, հողէն յանկարծ դուրս կը ցցուի, առանց հովիտներու, որոնք պիտի աւետէին իր ծնունդը, վիթխարի աստուածաշնչական Արարատը (5100 մեթր), նման ընդարձակ վրանի մը, ծածկուած ձիւնի շողշողուն քողով մը: Անոր մօտ համեստ նորընծայի մը պէս, երկբորդ լեռ մը, կատարեալ բուրգի մը ձեւով, նմանապէս բոլորովին ճերմակ: Ցետոյ, առանց փոխանցումի, դարձեալ թարմը լեռնաշղթայ իր քնքոյշ կապամախիներով, կարծրացած այգիներով, երկչոտ գիւղերով, կարմիր եւ գորշ հողերով: Մայրաքաղաքը տակաւին բոլորովին ազատած չէ հին թաղէն, կոնդէն ուր փոքր կաւէ տուները տափակ տանիքներով, իրարու փակած են փեթակի բջիջներու պէս: Փոքրիկ բակ մը կը բացուի ամէն տունի մէջ եւ թզենի մը իր քնքոյշ կանանչ ստուերը կը ձգէ:

Իր տենդային աճումին մէջ, քաղաքը գտած է իմաստուն ճարտարապետ մը, որ շնորհիւ վարչաձեւին պարտադրած միութեան, կ'աշխատի անոր տալ ներդաշնակ ոճ մը, կառուցանելով հիանալի վարդագոյն քարէ շէնքեր, եւ որ կը ներշնչուի այս ճարտարապետներու երկրին գեղեցիկ ճառտարապետութենէն: Քաղաքին մէջ կան տակաւին քանի մը եկեղեցիներ սրածայր գմբէթներով, ինչպէս փակեղները իրենց կրօնաւորներուն: Այս եկեղեցիները կուգան է. դարէն եւ ունին անհաւասարելի շնորհ մը:

Որովհետեւ թխամորթ այս ժողովուրդը, երկար քիթով եւ հետաքրքիր, գունդ ճակատով եւ գանգուր մազերով, կը պատկանի քրիստոնեայ ամէնէն հին հասարակութիւններէն մէկուն եւ նուրբ մըշակոյթի մը:

Առաջին անձը որուն այցելութեան գնաց Գ. Փինօ երբ Երեւան հասաւ, հայկական հանրապետութեան նախագահէն ետք, Կաթողիկոսն էր, բոլոր Հայերու ծայրագոյն պատրիարքը, որ կը բնակի «հայկական Վատիկանին» մէջ (ինչպէս կը կոչեն Մոսկուայի մէջ) մայրաքաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռու: Համեստ պալատ մըն է, պարտէզի մը մէջ, ուր թռչունները կը ճռուողեն: Մայր եկեղեցի մը, որուն հիմնարկութիւնը 1650 տարուան հնութիւն ունի, պալատին շատ մօտ կը ցցէ իր գմբէթը եւ կամարները: Պատրիարքը հոն կ'ապրի, իր քահանաներուն, վանականներուն, ժառանգաւորներուն հետ, զորս ամէն տարի կը կազմէ դպրեվանքին վերաբացումէն ի վեր, (1945):

Ան երիտասարդ եւ առոյգ կազմուածք ունի նման գինուորեալ վանականի մը: Իր սեւ մօրուքով գլուխը ծածկուած է սեւ մետաքս քողով մը, որ սրածայր վեղարը մը կը կազմէ ճակատին վերեւ: Ադամանդէ փոքր խաչ մը կը շողայ վեղարին մէջտեղը: Ծոցշողուն սատակէ պնակէ մը կը յատկանշէ հայրապետական աստիճանը, ինչպէս եւ ոսկիէ շղթայ մը իր հագուստին լայն ծալքերուն մէջ: Պատրիարքը ոեւէ կրօնական պետ չի ճանչնար, ոչ Հռոմի, ոչ ալ Մոսկուայի մէջ: Իր հեղինակութիւնը չընդունիր որեւէ քաղաքական սահման, որովհետեւ հաւատացեալներու աւելի մեծ թիւ մը կայ Խ. Հայաստանէն դուրս, քան այս փոքր երկրէն ներս: Ճիշդ է, փոքրամասնութիւն մը անցած է Հռոմի հպատակութեան տակ, ենթակայ կարդինալ Աղաջանեանի (զոր երբեմն կը դասեն այն կարդինալներու կարգը, որոնք կրնան պապ ընտրուիլ), սակայն կաթողիկոսը ինծի կ'ըսէ թէ նոր երեւոյթ է այս, Խաչակիրներու շրջանէն, եւ հետեւանք քաղաքական մարդոց:

Պատրիարքը հայրենասէր մըն է, ինչպէս բազմաթիւ Հայեր: Գուքրէշի առաջնորդն էր երբ մահովը իր նախորդին, որ գրեթէ իննսուն տարեկան էր, զինք իր այս բարձր պաշտօնին նշանակեցին: Այս կորովի մարդը, պաշտօնին ձեռնարկելէ անմիջապէս վերջ սկսաւ ճամբորդել: Ուղեւորուեցաւ Արեւելք եւ Եւրոպա, այցելելով հայկական հասարակութեանց: Գ. Փինօ, Երեւանի մէջ, պարզապէս փոխադարձ այցելութեան գնաց, որովհետեւ Փարիզի մէջ տեսած էր զինքը:

Պատրիարքը, ունկնդրութեան միջոցին յիշեց իր ճամբորդութիւնները, խօսեցաւ իր հաւատացեալներու մասին, որոնք չեն լքեր եկեղեցիները (բացի երիտասարդ մտաւորականներէ) ակնարկեց իր եկեղեցիին եւ Մոսկուայի Եկեղեցիին միջեւ եղած յարաբերութեանց եւ փափաք յայտնեց որ օր մը դարձեալ իրականանայ առանդական բոլոր եկեղեցիներու միութիւնը:

ԺԱՆ ՆԷՐՎԱՍԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

Խաղի ատեն, հայրս կ'ազմկէր, կը կատակէր եւ միշտ ալ կը կորսնցնէր: Իր կարծիքով՝ այդպէս ընելը պատշաճ կերպն էր հիւրընկալի մը համար: Կէս գիշերին նորէն թեթեւ ճաշ մը կ'ընէինք:

Մասնաւոր տօներուն, հայրս կը վարձէր եւրոպական նուագախումբ մը: Մեր տանը մէջ, հիւրերը կը պարէին վալս ու քառապարեր եւ կը սպասէին մեծ քանակութեամբ շամբայն:

⁂

Զատիկը մեր մեծագոյն տօնն էր: Դպրոցը կը գոցուէր երկու շաբթուան համար: Աւագ շաբաթը կը սկսէինք՝ տունները մաքրելով: Մայրս կը գրաղէր Զատկի Կիրակիին ճաշի պատրաստութեամբ, որ բրինձով լեցուած լման գառ մըն էր եւ կը կարմրցուէր մօտակայ փուռին մէջ: Ան կը պատրաստէր նաեւ զատկական կարկանդակներ, կը ներկէր հաւկիթներ, կը կարէր նոր հագուստներ ու կը գնէր նոր կօշիկներ մեզի՝ պզտիկներուս համար:

Աւագ Հինգշաբթի օրը, հայրս մեզ կը տանէր հանրային բաղնիքը, որ ժամանակին բիւզանդական եկեղեցի մը եղած էր, իսկ այժմ կը կոչուէր Անհաւատներուն Բաղնիքը:

Մեզի հետ կը տանէինք քանի մը ծրարներ, որոնց մէջ կային անձեռոցներ, սանդալներ, ջուր լեցնելիք ամաններ, գամբիւղ մը լեցուն ուտելիք եւ շիշ մը լեմոնատ: Որովհետեւ, մեր լոգանքը ամբողջ օրը տեւող արարողութիւն մըն էր: Բաղնիքին վարիչը սպիտակ դէմքով դեղեցիկ Թրքուհի մըն էր, որ դրան քովը, դահաւորակի մը վրայ նստած, գլանիկներ կը ծխէր:

Երբ ներս կը մտնէինք, մայրս եւ Թըրքուհին զիրար կը բարեւէին շատ սիրալիր կերպով: Նախ, մենք մեր հագուստները կը հանէինք դուրսի սրահին մէջ, որ պաղ էր եւ որուն մէջտեղը կային աղբիւր մը ու ձուկի աւազան մը: Ցետոյ, մեր լոգանքը կ'առնէինք ներսի սրահին մէջ, որ շատ տաք եւ կլոր սենեակ մըն էր՝ շողիով ու գծոխային աղմուկով լեցուած:

Բուլէնոը պէտք էր նկարէր այս բաղնիքը: Որովհետեւ, Տրապիզոնի կիները համբաւաւոր են իրենց գեղեցկութեամբ: Միջին դարերուն, անոնք քաղաքին ամէնէն թանկագին արտածումն էին: Ամուսնութեան համար՝ անոնք կը փնտռուէին թէ Արեւմուտքի եւ թէ Արեւելքի կառավարիչներուն կողմէ: Պուրկոնտիի դուքսը, Պոլսոյ կայսրերը, Թիւրքմէններու պետը եւ Վրաստանի թագաւորները Տրապիզոն դեսպաններ կը ղրկէին՝ իրենց կիներ ճարելու համար:

Ճենովացի եւ Վենետիկցի վաճառականները, որոնք գաղութներ ունէին քաղաքին մէջ եւ որոնց ձեռքն էր ամբողջ Սեւ Ծովու առեւտուրը, կը տարածէին Տրապիզոնի կիներուն համբաւը, որպէս ամէնէն սիրունները աշխարհի մէջ: Իսկ այս պարապան անպառ նիւթ կը հայթայթէր Ֆրանսացի գուսաններուն:

⁂

Մեր երկարատեւ լոգանքէն կարմրած, Աւագ Հինգշաբթի երեկոյեան կ'երթայինք եկեղեցի, ուր եպիսկոպոսը կը լուար ոտքերը զպրաց խումբի տասներկու տղոց: Առիկա յիշատակութիւնն էր այն խոնարհ վերաբերումին, զոր Քրիստոս ունեցաւ իր աշակերտներուն հանդէպ:

Ոտնլուայէն ետք, մենք կը համբուրէինք եպիսկոպոսական գոհարազարդ խաչը, որ դրուած էր թաւշապատ ու արծաթազօծ Աւետարանին վրայ, եպիսկոպոսին քովը:

Անգամ մը, ութ տարեկան հասակիս, ինքզինքս, խայտառակեցի, երբ կը փորձէի ոտքս համբուրել՝ խաչին փոխարէն: Մինչ ես կը ոգնէի շփոթումներուս մօտեցնել ոտքս մեռոնով օծուած մասը, ժողովուրդը կը խնդար բարձրաձայն:

Զատկի կիրակին, ամէն ոք կը հագնէր իր լաւագոյն հագուստները: Նոյնիսկ աղքատ տղաք կ'ունենային առ նուազն զոյգ մը նոր կօշիկ: Շատ կիներ կը հագնէին Փարիզէն եկած ամենավերջին նորաձեւ հագուստները, հակառակ անոր որ այդ հագուստները բանադրուած էին եպիսկոպոսին կողմէ՝ որպէս մեղքի աղբիւր:

Կիրակիէն ետք, դեռ երկու օր ժողովուրդը այցելութիւն կուտար եւ փոխադարձ այցելութիւններ կ'ընդունէր: Բոլորը զիրար կ'ողջունէին Զատիկը շնորհաւորելով՝ «Քրիստոս Յարեաւ ի Մեռելոց», եւ աւանդական պատասխանը կ'ըլլար. «Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի»:

Յաջորդ ամենամեծ տօնը, բացի նոր տարիէն, Համբարձման շաբաթն էր, երբ քանի մը օրուան համար կ'երթայինք այն հայկական վանքը, որ կը գտնուէր Քըսէնօփոնի բանակատեղիին վերեւ:

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

(5) (Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 28 Մայիս.— Հայաստանի անկախութեան 38րդ տարեդարձը տօնուեցաւ այստեղ կիրակի, 27 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին մեր տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան եւ Ազգ. դպրոցի հոգաբարձութեան: Դպրոցին երգեցիկ խումբը եւ Նոր Սերունդի անդամները միաձայնաբար կատարեցին բացումը «Յառաջ նահատակ»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Օրուան նախագահը, ընկեր Հայկ Սէքընկիւլեան գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ, նախ ոգեկոչելով յիշատակը բոլոր անոնց որոնք պայքարեցան հայրենիքի ազատագրութեան համար եւ կորիզը դրին ազատ, միացեալ, ազատ ու անկախ Հայաստանին: Եւ խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել անոնց յիշատակը: Յետոյ կանգ առաւ Սփիւռքի ազգ. կեանքին վրայ, մատնանշելով գաղութները թունաւորող հակազգային տարրերու սոսր դերը և Դաշնակցութեան դէմ անոնց մղած ստեղ պայքարը, գաղութները պառակտելու դիտաւորութեամբ: «Գաղութը կ'արձանագրէ զանոնք, ինչպէս արձանագրուած է Մայիս 28ի ոսկեզօծ թուականն ու վայն կերտողներու հերոսական արարքները: Հայու ազատատենչ ոգին կ'ապրի ամէնուրեք ինչպէս արտասահմանի, նոյնքան եւ Հայաստանի ժողովուրդին սրտին մէջ: Բոլշեւիկեան բռնակալութիւնը ծանր կը կշռէ մեր ժողովուրդին վրայ: Այստեղէն Դաշնակցութեան հայհոյելով Հայաստան մեկնողներ, ահա Ֆրանսայի արտաքին նախարարին քղանցքը կը համբուրեն...»: Ընկերը յոյս ներշնչեց թէ Հայութեան բոլոր իղձերը պիտի իրագործուին:

Գեղարուեստական բաժինը այս անգամ ալ կը պարտինք ուսուցչուհի Տիկին Ռ. Միլտոնեանի որ վիտէ ճաշակով ընտրել օրուան պատշաճ նիւթեր: Մեներգեցին դպրոցին աշակերտներէն՝ Յովհաննէս Գառաւեան (Եռագոյնին), Անժէլ Կարապետեան (Ծիծեռնակին բոյնը), Արաքսի Գօյաճեան (Սիրուն մանուշակ) եւ Գէորգ Գառաւեան (Կանչէ կռունկ), որոնք ծափահարուեցան: Փոքրիկն Գէորգ իր վճիտ ու բարձր ձայնով կրկնութեան արժանացաւ, այս անգամ երգելով «Ռուս Քեռի»ին երգը: Արտասանեցին Գեղուհի Մանուկեան (Մենք խաղաղ էինք), Խաչիկ Յակոբեան եւ Բրաբիոն Տապաղեան (Դափնեպսակ), ծափահարուելով ջերմօրէն:

Դպրոցին երգեցիկ խումբը երգեց «Հայրենի երկիր» խմբերգը: Բոլոր երգերուն Տիկին Միլտոնեան կ'ընկերանար իր նըւագով: Ներկայ հիւրերէն ալ մասնակցեցան, ճոխացնելով գեղարուեստական բաժինը: Կրընոպլի Խաչուհիներէն ընկերուհի Կիւմիւշեան շատ զգայուն կերպով արտասանեց ԱրամԳարոնէի մէկ բանաստեղծութիւնը նուիրուած Մայիս 28ին, յուզելով ներկաները: Հանդիսականներուն ծափերուն վրայ Տիկինը երկրորդ արտասանութիւն մը ըրաւ նոյնքան յաջող: Իսկ Վալանսէն Օր. Սարգիսեան իր մեղմաղձիկ ձայնով մեներգեց «Ես լսեցի մի անուշ ձայն», նոյնպէս գնահատուելով:

Հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին Վալանսէն՝ Գ. Անտոնեան (Ազգ. Միութեան նախկին ատենապետը) եւ ընկ. Գէորգ Քիրէճեան: Մարսէյլէն գրագէտ Գ. Կ. Փօլատեան եւ էքս լէ Պէնէն «Յառաջ»ի աշխատակից ընկեր Նշան Պետրոսեան:

Օրուան խօսնակը, ընկեր Մովսէս Կարապետեան բեմ հրաւիրեց ընկեր Ն. Պետրոսեանը, որ արագ ակնարկով մը փառաբանեց Մայիս 28ի խորհուրդը, «Թուական մը՝ որ կը խտացնէ Հայուն մարտնչումները յանուն իր ազատագրութեան, իր արեան զոհաբերութիւնը ու ձեռք բերած յաղթանակը: Վստահ եմ որ Հայաստանի ժողովուրդը եւս կը հրճուի, իր նայուածքը ուղղելով դէպի հրաշափառ Արարատը, որ կանգնած է իբրեւ խորհրդանիշը ազատ, անկախ ու միացեալ Հայաստանի»: Թելադրեց ծնողներուն ազգային շունչով մեծցնել իրենց զաւակները, այն վստահութեամբ թէ Հայուն քաղաքական պահանջները իրենց արդար լուծումին պիտի յանգին: Կարգը եկած էր օրուան բանախօսին՝ ընկեր Յակոբ Գապիկեանի: Համառօտակի պարզեց ազատագրական շարժումները: «Մղուած յաւիտենական պայքարներուն շնորհիւ է որ Հայը կրցաւ արձանագրել Մայիս 28ի յաղթանակը: Ներկայ Հայաստանը նուէր մը չէ ոչ Ռուսէն, ոչ Թուրքէն եւ ոչ ալ եւրոպական ազգերէ»:

Յետոյ ընկերը եւս ձաղկեց արտասահմանի մէջ Դաշնակցութեան հակառակորդներուն մղած ապզաւնաս պայքարը: Անդրադարձաւ Կիլիկիոյ վերջին դէպքերուն եւ իբրեւ իրաղէկ լուսաբանեց Միջին Արեւելքի հայութեան ձգտումները:

Ընկերը եւս ոգեւորեց մեզ, հաւատք ներշնչելով վերջնական յաղթանակի մասին:

Հանդէսը փակուեցաւ դպրոցի աշակերտներու, «Մշակ բանուոր»ով, որուն մասնակցեցան նաեւ ներկաները:

Դժբախտ թիւրիմացութեամբ մը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Դրօ» մասնաճիւղը եւս նոյն օրը խնջոյք մը կազմակերպած էր իր սրահին մէջ, ինչ որ կը խանգարէր բանախօսութեանց լաւ ունկնդրութիւնը:

Տօնակատարութենէն վերջ երէց ընկերներ եւ հիւրեր իջան Նոր Սերունդի խնջոյքին քաջալերելու համար զանոնք: Ընկեր Սարգիս Առաքելեան մեր երիտասարդներուն ներկայացնելով Գ. Կ. Փօլատեանը, հրաւիրեց քանի մը խօսք ընել: Մեր գրագէտ բարեկամը շատ յստակ լեզուով մը թելադրեց երիտասարդներուն մնալ լաւ Հայեր, տոգորուած ազգային զգացումներով, հաւատարիմ իրենց կրած արեան: «Միայն լաւ Հայեր ըլլալով է որ կարող էք ըլլալ նաեւ Ֆրանսացի արժանաւոր քաղաքացիներ»: Այս գեղեցիկ ճառը լաւ տպաւորութիւն ձգեց երիտասարդներուն վրայ եւ ծափահարուեցաւ: Ընկեր Քիրէճեան եւս Ֆրանսերէն ճառով մը բացատրեց Մայիս 28ի իմաստն ու խորհուրդը:

Յետոյ երէց ընկերները մեկնեցան եւ Նոր Սերունդը շարունակեց իր խնջոյքը:

Գ. Գ.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

●

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի «Յառաջ», այս տարի եւս Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը քաղաքապետարանի վերնայարկին մէջ տօնեց Մայրերու Օրը: Նախագահական սեղանը ծածկուած էր Կ. Խաչի դրօշակով: Ներկայ էին Սահակ քհնյ. Գապիկեան, Գ. Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Սիսլեան (Կրընոպլէն), ինչպէս եւ քանի մը հիւրեր: Հանդէսը բացուեցաւ Կ. Խաչի քայլերգով զոր երգեց երիտասարդ սանուհիներու խումբը: Հանդէսին նախագահը, Տիկին Գայծառ Մազաքեան գրաւոր ճառով մը ներբողեց բոլոր մայրերը: «Սիրելի հայ մայրեր, դուք մթութեան ու վիշերուան խաւարին մէջ պահապան հրեշտակը եղաք, իսկ ցերեկը ձեր ծանր աշխատանքին լուծին տակ մեր անուշիկ մանկիկներու սորվեցուցիք մայրենի լեզուն: Հայ մայրերն էին որ իրենց ազգային ու մայրական արժանապատուութիւնը պաշտպանելու նախանձախնդրութեամբ, գետերուն մէջ խեղդամահ եղան, բոցերուն մէջ վառեցան»կամ ապառաժներէ վար նետուեցան...: Յարգանք մեր սիրելի տանջուած հայ մայրերուն» (ծափեր):

Գեղարուեստական բաժնին մէջ արտասանեցին փոքրիկներ՝ Սիրվարդ Շահինեան, Քէչէճեան, Ստամպօլեաններ, Ղուկասեան, Սինապեան, Աւճեան եւ Գալճեան: Մեներգեցին օրիորդներ՝ Սարգիսեան քոյրեր, Մարի Աւճեան: Մանտոլինայի եւ կիթառի (Նոր Սերնդականներ Գօյաճեան եւ Ղազարոսեան) ընկերակցութեամբ Սանուհիներու խումբը երգեց «Լճի մէջ Նաւակ» ժող. երգը: Փոքրիկներուն խումբը (8-10 տար.) անթերի կատարեց «Հայաստան երթալու եմ» եւ «Աղջի, ջան աղջի» պարերգները: Փոքրիկներ՝ Մարի, Մարտինէ եւ Աբրահամ, շատ լաւ խաղացին, «Գուպրիկ» մանկական խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը: Յետոյ փոքրիկներու խումբը ղեկավարութեամբ օր. Խաչիկեանի երգեց «Ծլնեմ ման գամ»ը:

Բոլորն ալ արժանացան ներկաներուն գովասանքին:

Օրուան բանախօսը տիկին Սիսլեան ջերմապէս շնորհաւորեց Վալանսի Կ. Խաչի այս ձեռնարկը: «Մարդկային կեանքի մէջ կա՞յ աւելի գեղեցիկ բան մը աւելի աքանչելի բան քան սէրը... առաւել չափով մօր սէրը կ'ըսէ Վիքթոր Հիւկօ: Յիշեց անծանօթ բանաստեղծի մը քառեակը՝

Ազատնի թեւերով, սէրը երկնքէն վար իջաւ,— Այստեղ այնտեղ թափառելով, միայն իր բոյնը, Մայրի սրտի մէջ դրաւ:

Օրինակներ բերաւ Խասհաքեանէ, Կապուտիկեանէ, ապացուցանելու համար թէ ամէն բանէ վեր է մօր սէրը»... «Հայ մայրը ամէնէն տառապած մայրն է, բիւրաւոր հայ մայրեր իրենց զաւկի սիրուն վահան են գարձուցած իրենց քրքրուած մարմինները թշնամիի հուրին ու սուրին: Փառք անոնց խնկելի յիշատակին»: Յիշեց, նկարագրեց թէ ինչպէս հայ տիկիններ, հայ մայրերն ու օրիորդները ազգի յարատեւութեան եւ հայրենիքի սիրոյն հրացան ու սուր գործածելէն, այրերուն հետ համահաւասար... արտասուոշ գըրուագներ յիշեց Ֆեդայական շրջանէն, հայ տիկիններ մէկ ձեռքը մանուկը, միւս ձեռքը հրացան գրկած, յանուն ազատուի, եւ յանուն հայրենիքի փրկութեան սուրբ նահատակներ դարձան»:

Ապա խօսքը ուղղեց նոր սերունդին.— «Սիրելի երիտասարդներ, դուք էք այս տարաբախտ ցեղի յոյսն ու ապագան, մեր դաժթական կեանքի դառն պայմաններու բերումով ձեր ծնողները յանուն ձեր սիրոյն, մտան գործարաններու ծուխ ու մուրի մէջ, Ֆիզիքապէս ու հոգեպէս տառապեցան որպէսզի դուք աճիք ու յառաջանաք: Դուք ալ պարտականութիւններ ունիք ձեր ծնողներու եւ ձեր ազգին հանդէպ:

Փա՛ռք մեր մայրերուն, փա՛ռք այս կազմակերպութեան:

ԱՇՈՏ Ա.

ՕՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

●

Հայ հասարակութիւնը Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի այնքան յաջող եւ հաճելի համերգից յետոյ մի նոր առիթ պիտի ունենայ, շաբաթ, Յունիսի 9ին, Կավոյի սրահին մէջ, ունկնդրելու Գ. Օննիկ Գէրգէրեանի սինֆոնիկ գործերի նոր ապարատ երկը, Փաքրիա-երաժշտագէտը ներշնչուած է Կոմիտաս վարդապետի «Հայբրբան» երգէն եւ կառուցած մի մեծ ամբողջութիւն: Սինֆոնին կը բաղկանայ երեք մասից, որ միանգամից կը նուագուի: Առաջինի «թեմա»ները երրորդի մէջ արձագանգ կը գտնեն նորանոր փոփոխութիւններով, իսկ երկրորդը մի ջանկեալ է երկուսի մէջ (Էնթէրմեծո):

Սա լինելու է առաջին ունկնդրութիւնը եւ կարելի է ասել փառաբանութիւնը հայ երաժշտութեան: Նոյն հանդէսին Փա տը Լու նուագախումբը պիտի կատարէ սիւիտ Ֆրանսէզ այնքան սիրուն գործը, հեղինակին ղեկավարութեամբ:

՝Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն դաշնակահարուհի տիկին Վերոնիկ Ճինճեան-Վանլովը եւ «Նայիրի» երգչախումբը Գ. Գէորգ Եանըքեանի ղեկավարութեամբ: Տիկինը նուագելու է Օ. Գէրգէրեանի կոնչէրտօն դաշնակի եւ նուագախումբի համար յօրինուած:

Գ. Օննիկ Գէրգէրեանը այնքան ծանօթ է թէ մեր հասարակութեանը, ինչպէս եւ Միջին արեւելքին, իր խորամիտ ընդարձակ սինֆոնիկ գործերով, որ նրան ներկայացնելու պէտք չեմ տեսնում: Անշուշտ գաղութը ամէն կերպ պիտի քաջալերէ հայկական ստեղծագործական սինֆոնիկ երկերու հեղինակը եւ այդպիսով վարձատրէ ու քաջալերէ հայ երաժշտագէտը, ուրիշ կարեւոր աշխատութիւններ իրագործելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

14.— ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սամուէլ նստեց, աղաչելով.

— Ի սէր Աստծու, մի տանջիր ինձ, ինչ որ աւելու ես, շուտ ասա:

Բարեխիտ տիկինը, չկամենալով միանգամից հարուածել երիտասարդի զգայուն սիրտը, բաւական հեռուից սկսեց իւր հաղորդելու նոր տեղեկութիւնները:

— Դու, ասաց նա, այսօր քո մօր ներկայութեամբ պատմեցիր ինձ իմ ամուսնի եւ Մերուժան Արծրունու վերադարձը Տիզբոնից, պատմեցիր եւ նրանց հետ Գարսից երկու զօրապետների գալուստը, պատմեցիր եւ այն, թէ ի՛նչ գործեր պէտք է կատարեն նրանք ձեր երկրում, բայց ամենագլխաւորը, կա՛մ քեզ յայտնի չէր, կա՛մ ծածկեցիր ինձանից:

— Ես ոչինչ չծածկեցի քեզանից: Որմիզդուխտ, ինչ որ գիտէի բոլորը պատմեցի:

— Ուրեմն ամենագլխաւորը քեզ յայտնի չէ: Լսիր, Սամուէլ: Նախ, ի զուր էք սպասում դու կամ քո մայրը, որ նրանք Տարօնով կը մտնեն Հայաստան: Սկզբից այստեղ չեն գալու: Նրանք կը մտնեն Հայաստան Վասպուրականի կողմերով, որը Մերուժանի իշխանութեան երկիրն է: Նրանց առաջին գործը կը լինի՝ կալանաւորել Հայոց բոլոր նախարարներին եւ շղթայակապ ուղարկել Տիզբոն: Այնուհետեւ կը վարեն նրանց ձեր թագաւորի մօտ, որ այժմ մի բերդում աքսորուած է: Յետոյ նրանց երկրորդ գործը կը լինի՝ կալանաւորել աքսորուած նախարարների կանանցը, զաւակներին եւ պահել բերդերում խիստ հսկողութեան ներքոյ...:

— Որոնց հետ եւ այն հրեշտակին, որին ես սիրում եմ...ընդհատեց Սամուէլը խոր վրդովմունքով: Այնպէս չէ՞, Որմիզդուխտ:

— Շատ հաւանական է, պատասխանեց տիկինը տխուր ձայնով: Եթէ միւս նախարարների ընտանիքները կը կալանաւորեն, նրանց թւում կը կալանաւորեն եւ Ռշտունեաց նախարարների ընտանիքը եւ քո հրեշտակին: Հրամայուած է՝ չխնայել ո՛չ սեռի, ո՛չ հասակի եւ ո՛չ աստիճանի: Ամէն մի ընդդիմացող կը դատապարտուի մահուան պատժի: Կը խնայեն միայն նրանց, որոնք կ'ընդունեն Մազդեզանց կրօնը: Եւ նրանք բերում են իրանց հետ այնքան զօրքեր, որ այդ բոլորը կարող են կատարել: Մոռացայ ասել, որ խոստւ պատուիրուած է՝ կալանաւորել Հայոց Տիկնօջը (թագուհուն) եւ ուղարկել Գարսկաստան:

— Ես այդ բոլորը սպասում էի... ասաց Սամուէլը, գլուխը ցաւակցաբար շարժելով: Բայց դու ինձ այն ասա՛, Որմիզդուխտ, թէ ո՞րտեղից հաւաքուեցան քեզ մօտ այդ տեղեկութիւնները: Դու առաւօտեան ոչինչ չգիտէիր, եւ մինչեւ անգամ իմ հօր գալստեան մասին տեղեկութիւն չունէիր:

— Այդ իրաւ է, ոչինչ չգիտէի եւ ոչ մի տեղեկութիւն չունէի: Առաջին անգամ քեզանից լսեցի, որ իմ ամուսինը եւ Մերուժանը գալիս են: Եւ այդ շատ զարմացրեց ինձ, թէ ի՞նչպէս է պատահել, որ մի այդպիսի նշանաւոր տեղեկութիւն ինձ չեն հաղորդել Տիզբոնից: Ես զանազան կասկածների մէջ ընկայ, մանաւանդ երբ մտածեցի, որ իմ ներքինապետը նոյնպէս ինձ ոչինչ չէր յայտնել, նա՛, որ ամէն բան կարող էր ամէնից առաջ գիտենալ: Երբ վերադարձայ տուն, իմ բարկութեան չափը չկար. իսկոյն մի պարան պատրաստել տուի իմ ներքինապետին: «Քեզ կախել կը տամ այդ ծառից» ասացի նրան, «եթէ ճշմարիտը չխոստովանես, թէ ի՞նչ տեղեկութիւններ ունես Տիզբոնից»: Նա ամէն ինչ պատմեց:

Սամուէլը նոր բան իմացաւ եւ նրան տիրեց խորին զարմացում:

— Քո ներքինապետը ինչո՞վ է խառն այդ գործերի մէջ, հարցրեց նա, ուղիղ նայելով տիկնոջ այլայլուած երեսին:

Որմիզդուխտը կարմրեց, գունաթափուեցաւ, դարձեալ կարմրեց, դարձեալ գունաթափուեցաւ, որպէս մի երախայ, որ յանկարծ բռնւում է գողութեան մէջ:

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ

●

Ջինուորական իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ ապստամբներ սպաննեցին վերջին 24 ժամերու ընթացքին: Շատերը սպաննուեցան հակայարձակումի մը ընթացքին, Մաֆֆայիտօտ, Ալժէ քաղաքէն 90 մղոն հեռու: Երկու հարիւր ըմբոստներ մտած էին Մաք Մահոնի զինուորական կայանը որուն դուռները բացած էր խոլամ յիսնապետ մը: Ազդու գործողութիւններ կատարուեցան Օրանի եւ Կոստանդինի շրջաններուն մէջ ալ: Ապստամբները սպաննեցին երեք Ֆրանսացի քաղաքացիներ:

× Մարոքի Սուլթանը առջի օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ֆրանսացի սպարապետը, զօր. Քէլին որ միեւնոյն ատեն քննութիւն կատարեց Մարոքի արեւելեան շրջանին մէջ: Սուլթանը յայտարարեց թէ «պատերազմական դիտումներ չունին ուրիշ երկրի մը դէմ»: Աղատագրութեան բանակը խուզարկութիւններ կատարեց Թանճերի մէջ: — Երկու Ֆրանսացի ոստիկան զինուորներ առեւանգուեցան Մարոքի մէջ:

× Թունուզի կառավարութիւնը որոշեց ջնջել պէյական գերդաստանին անդամներուն վայելած առանձնաշնորհները: Ցարդ այդ իշխանները եւ իշխանուհիները ենթակայ էին միայն պէյին խնամակալութեան եւ իրաւասութեան, եթէ նոյն իսկ ոճիրներ գործէին: Այսուհետեւ պիտի ունենան նոյն իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, ինչպէս միւս բոլոր քաղաքացիները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ, գանգատելով թէ ականներ դրուած են սահմանագլուխին երկայնքը, «ինչ որ կը հակասէ բարի դրացնութեան յարաբերութեանց»: Այդ ականներէն զոհ գացած են շատ մը Սուրիացիներ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԷՆ կը հեռագրեն թէ արտակարգ ընդունելութիւն մը սարքուած էր մառեշալ Թիթոյի ժամանման առթիւ: Ամէնէն պատկառելի ընդունելութիւնն է որ կ'ընծայուի օտար հիւրի մը: Թիթօ Մոսկուա մեկնեցաւ մասնաւոր կառախումբով մը, որ կը բաղկանար 14 զրահապատ վակոններէ: Մոսկուայի «Նոր Ժամանակներ» թերթը բացառիկ թիւ մը հրատարակեց, ամբողջովին նուիրուած Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ յարաբերութեանց:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ ճամբայ հանուեցան դէպի Սուրիա, 13 սնտուկներով եւ օդանաւերով: Հարիւր փուժատեանններ Օրլիի կայարանը գացած էին, բողոքելու համար այս առաքման դէմ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ պայմանագիրը կնքուած էր 1955ին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը ճառ մը խօսելով առեւտրականներու առջեւ, ազդարարեց թէ աղէտ մը պիտի յանգին, եթէ չարունակուի աշխատավարձքի եւ գիներու յաւելումը:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ճակատին հրամանատարը, զօր. Կրունթըր, զեկուցում տալով Մ. Նահանգներու ծերակոյտին առջեւ, ազդարարեց թէ կենսական է դրամական օգնութիւն եւ արդիական զէնքեր տրամադրել Եւրոպայի զինակիցներուն, որպէսզի Խ. Միութիւնը չփորձուի յարձակում գործել:

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆ որոշեցին զինակցութիւն մը կնքել:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Մոսկուա պիտի հրաւիրուին մօտերս:

ՍԱԿԱՐԱՆ (31 Մայիս) — Ձոյլ ոսկի 448.000, նափոլէոն 3100, զուից. 2970, սթերլին 3960, քսան տոլարնոց 15.640: Թղթադրամ (անպաշտօն), տոլար 387, պելժիական 7.80, զուից. 92.50:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Միհրան Աղլաղանեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳԷՈՐԳ եւ ԲՐԱՔԻՈՆ ԱՂԼԱՂԱՆԵԱՆՆԵՐՈՒ յիշատակին, ինչպէս նաեւ իր երեք եղբայրներուն:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 9, շաբաթ երեկոյ «Ալհամպրա»յի սրահին մէջ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր խումբերու եւ Կ. Խաչի մասնաճիւղերու, ինչպէս նաեւ բարեկամ միութեանց:

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ եւ նախարար ԿԱՍԹՕՆ ՏԷՖԷՐԻ:

Կը նախագահէ Յ. ԳԱԳԻԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Խօսք պիտի առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին,

Կ'արտասանեն Տիկին Մ. Եավէր, օրիորդներ Ա. Սարգիսեան, Ալիս Յարութիւնեան, Մարի Սաղրեան եւ ընկեր Գր. Քէնտիրեան:

Կը նուագէ ջութակահար Ս. Զէօքէֆեան: Գեղջկական պարեր:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, մինչեւ լոյս:

Նուագախումբ ԼԻՒՔ ԷՐԱՐ:

Մուտքը ազատ է: Ճոխ պիւֆէ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի սանուհիներու եւ Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Ռիւ Ժէ[illegible] սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կենդանի պատկեր, գեղջկական պարեր Մարտիրոսեան քոյրերու կողմէ: Երգախառն պատկերներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Պիտի նուագեն Թորոսեան քոյրերը: Արտասանութիւններ եւ երգեր:

Թատերական ներկայացում Մեծն Տիգրանի կեանքէն: Մուտքը ազատ է:

ՇԱՒԻԼ.— 10 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ:

Կը նախագահէ Գ. ՋԳՈՒԳՃԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ քոյր միութիւններու:

Այս շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, (ռիւ Վօլթէռ):

Կը խօսին Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Բ. ԽՐԻՄԵԱՆ (Ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Ժ. Քէշիշեան (արտասանութիւն), Տիկին Ա. Մուրատեան (երգ), Պ. Ա. Քիւփէլեան (երգ):

Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

GLORIA LASSO

Vedette des disques «La voix de son Maitre» et de la Radio et L'ensemble de MANUEL PIZZARO

Tango typique

ԻՍԻ

Այս շաբաթ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետական սրահին մէջ, պատուակալ նախագահութեամբ երեսփոխան / նախկ. նախարար Գ. ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՈՅԻ

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ՆՈՒԳԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Նուագախումբ Ֆրանսացի արուեստագէտներէ կազմուած, ղեկավարութեամբ Ս. ՔԱՋԵԱՆԻ, պիտի նուագեն հայկական երգեր:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ Մուրատեան, Շաքէ Գալայճեան, օրիորդներ Թումանեան, Քէօսէեան եւ Յ. Պօղոսեան (երգ):

Պար Օր. Հ. Դանիէլեանի եւ Պ. Աչըքկէօզեանի կողմէ:

Կ'արտասանէ Զօհրապ Մուրատեան, նուագախումբ Կ. ՍԱՐԵԱՆ:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտք 200 Ֆր.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, հայ կաթողիկէ սրահին մէջ (ռիւ տը լաւ Գռօս):

Կը նախագահէ ընկ. Տ. ՁԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶ.— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Մայր եկեղեցին:
ՆԻՍ.— Ս. Աստուածածին եկեղեցին:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Վար. Ս. Խաչ եկեղեցին:
ՇԱՒԻԼ.— Մատուռին մէջ:
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Մատուռին մէջ:
ԳՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՈՅԻ Ս. Յակ. եկեղեցին:
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:
ԼԻՈՆ.— Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

ԽՆՋՈՅՔ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի ժամը 15էն 22, Ազգ. Տան մէջ, (32 ռիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ):

Նախագահութեամբ Պ. Ճիւհէրեանի:

Գեղարուեստական բաժին: Ներկայադային երգեր, պարեր եւ զուարճախօսութիւններ:

Մուտքը ազատ է:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ժամանումը Փարիզ, ձայնագրուած Պ. Թաքուլ Իսնէճեանի կողմէ, արդի ազգային երգեր, պարեր եւ զուարճախօսութիւններ: Մուտքը ազատ է:

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

(Դրական եւ բացասական գիծեր)

Վիճաբանական դասախօսութիւն Համազգայինի ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին (Շար.):

Այս երկուշաբթի, ժամը 21ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Կարպիս Տէօլէնեան, Օր. Շուշանիկ Տէօլէնեան, Այրի Տիկին Մելիքեան եւ զաւակները, եւ Երանեան ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով կամ նամակով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց քրոջ, զարմուհիին եւ սանուհիին, տարաբախտ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՏԷՕԼԷՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ: ֆօրսաժի համար: Դիմել 19 Ֆօպ. Սէն Տընի: Մէթրօ Սթրազպուրկ Սէն Տընի: Մէզօն Ժազմէն, (Պալթաեան):

× Տարատի (քօնֆէքսիօն) կարողներ, իրենց տան մէջ: Դիմել 95 ռիւ Սէն Փիէր, Մարսէյլ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել մինչեւ Յունիս 10, Տոքթ. Եր. Արզումանեանի, Միլանօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆր. Կ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը 6 յունիս ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կը հրաւիրուին վարչութեան բոլոր անդամուհիները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր-Սերոբ-Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 4ին, Ժանթիյիի դպրոցին սրահը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի Գուլ. տ'Աթէն, Գար տը Կլոպի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Գուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամ. ժողովի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 3 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7594 32e ANNEE
խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3405

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԱԶԳԻՆ ԱԼ ՃԻՒՂ Է

•

Անոնք որ Երեւանէն եկան եւ չփոխ ունեցան Հայկական Արտասահմանի կազմակերպուած եւ հոսուն բազմութեանց հետ, անշուշտ վերադարձին յայնօրէն պատմեցին իրենց տեսածն ու լսածը :

Տխուր բան պիտի ըլլար, եթէ խօսէին միայն ժողովուրդի բարեպաշտութեան, հաւատարմութեան եւ եկեղեցասիրութեան մասին :

Այդ բոլորէն վեր, տարագիր բազմութիւնները կը պարծենան իրենց մտաւոր վաստակով, որ արդէն չքեղ բարձունքի մը հասած է, տարիներու ընթացքին :

Դժբախտաբար, շատ քիչեր տեղեկութիւն ունին այդ վաստակէն, — Մշակոյթի ճակատին վրայ կատարուած աշխատանքէն :

Այնքան խօսուեցաւ եկեղեցիներու եւ եկեղեցականներու մասին որ, եթէ օտարական մը հայերէն թերթ կարդար, պիտի կարծէր թէ ամէն բանէ առաջ բարեպաշտ քրիստոնեաներու հօտ մըն է հայ ժողովուրդը :

Մեր բարձրաստիճան կղերն ալ այս տպաւորութիւնը կը ձգէ իր սահմանափակ եւ տժգոյն գործունէութեամբ :

Նոյն իսկ երիտասարդ վարդապետներ կախարդական մթնոլորտ մը ստեղծած են իրենց բոլորտիքը :

Մինչդեռ, անհրաժեշտ էր բարձրաձայն հռչակել տարագիր բազմութեանց հոյակապ ճիգը՝ Մշակոյթի ճակատին վրայ :

Ցիրուցան փռուած ենք աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ, եւ դժուար է ամբողջական գաղափար մը կազմել այդ յորձանուտ երկունքի մասին :

Եթէ կարելի ըլլար համահայկական ցուցահանդէս մը կազմակերպել, գոնէ գրականութեան, արուեստի եւ գիտութեան մասին, ամէնէն թերահաւատներն ալ պիտի համոզուէին թէ ամուլ անցած չեն օտարութեան 35-40 տարիները :

Այն ատեն, անգամ մը եւս պիտի հաստատուէր որ, թէեւ չունինք համալսարաններ, «ինստիտուտ»ներ եւ ակադեմիաներ, բայց ունինք բոլոր պիտանի տարրերը՝ այդպիսի հաստատութեանց համար :

Եւ այս ամէնը՝ առանց պետական աղբիւրներու, որոնք ջուրի պէս կը հոսին այլուր, պիտանի եւ անպիտան արտադրութեանց համար :

Մեր ուզածն այն է որ Երեւանը բաց աչքերով տեսնէ այս կազդուրիչ իրականութիւնը, կարգի հրաւիրելով ափ մը դիմակաւոր դպիրներ եւ իմաստակներ :

Նախապատերազմեան շրջանի արեւմտահայ գրագէտներուն գործերը արտատպած ատեն, Երեւանի գրող-բրոցները պարտաւոր են ուշադրութեամբ հետեւիլ, նաեւ, գրականութեան եւ արուեստի ներկայ ճիգերուն :

Պարտաւոր են կատարուած երկունքն ու վաստակը արժանագրել առանց վերապահութեան, փոխանակ տարփողելու գանազան «պրոգրեսիւ» մարզանքներ :

Եւ մանաւանդ, պարտաւոր են սերտել մայրենի լեզուի զարգացման փուլերը, դարձ մը կատարելով այն ծուռ եւ լպիրծուռ ճամբուն վրայ, որ արդէն իսկ ռուսթաթարական «բուտանձ»ի մը վերածեր է իրենց իսկ սորված հայերէնը :

Մշակոյթի զարգացում՝ երկու թեւով : Եւ փոխադարձաբար օգտուելու առաջադրութեամբ :

Մեր այդքէն այլապէս ճոխ է :

Թանկագին գանձարան մը կը կազմէ տարագիր բազմութեանց մշակոյթը, իրենց լեզուով եւ գիտութեամբ :

Ինչո՞ւ մուրացկան ձեւանալ, ազգաւութեամբ, ստրկամտութեամբ կամ ծուլութեամբ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ...

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ԿԸ ՎԻՃԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

•

«ԲԱՆԱԿՑԻԼ՝ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԼՔԵԼ ԱԼԺԵՐԻԱՆ»

Ազգ. Ժողովին վիճաբանութեանց երկրորդ օրը խօսք առին շատ մը երեսփոխաններ, քննադատելով կամ պաշտպանելով դահլիճին քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ եւ առ հասարակ Հիւս. Ափրիկէի մասին: Փուժատեան երեսփոխան մը պահանջեց պատժական միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ որոնք կը չլատեն բանակին եւ ազգին բարոյական կորովը: «Կառավարութիւնը պէտք է պայքարի համայնավար քարոզութեան եւ նահանջականութեան դէմ եւ ամէն միջոց ձեռք առնէ որպէսզի Մարոք եւ Ալժերիա չզգեն Ալժերիոյ ապստամբներուն»: Անկախ երեսփոխան մը եւս, Պառաշէն առաջարկեց ամէն գնով բարեփոխել հոգեբանական մթնոլորտը: «Պէտք է համոզել ժողովուրդը թէ վաղուան Ալժերիան երէկուանը պիտի չըլլայ: Պէտք է կարգի հրաւիրել ափ մը նասէրներ եւ ծայրայեղներ: Կարգ մը թերթեր ահագին չարիքներ կը գործեն: Անշուշտ համայնավար թերթեր, եւ ուրիշներ ալ»: Երեսփոխանը այս առթիւ հատուածներ կարդաց «Էքսփրէս»ի եւ «Ֆրանս - Օպսերվաթէօր» թերթերէն: Երրորդ երեսփոխան մը, Մոնթէ դիտել տուաւ թէ կարգ մը լրագրողներ անպատճառ կը գործեն, սերտ կապեր ունենալով քաղաքական կաբուռ դէմքերու հետ :

Վարչապետը միջանկեալ խօսք առնելով ըսաւ թէ պիտի պատասխանէ բանակին եւ ազգին բարոյական կորովի պաշտպանութեան մասին եղած հարցումներուն, եւ պահանջեց որ առնեններ տան : Մոնթել ըսաւ թէ բեմ պիտի բարձրանար, անունները տալու համար :

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր նախկին վարչապետ մը, Փոլ Ռենօ որ նախ քննադատեց Մենտէս Ֆրանսը, դահլիճէն հրաժարելուն համար, յետոյ յարձակեցաւ նախկին նախարար Փիէռ Քոթի վրայ (յառաջդիմական) :

— «Պ. Քոթ առաջարկեց որ կառավարութիւնը լսէ Հնդկաստանի վարչապետին կոչը: Բայց մոռցաւ յիշել թէ Ալժերիոյ ապստամբութեան բանակը արդէն իսկ մերժած է Նեհրուի առաջարկները, անկախութիւն պահանջելով, առանց վերապահութեան: Ուրեմն, եթէ չենք ուզեր ձեռնթափ ըլլալ, բոլորովին աւելորդ է բանակցիլ: Անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը պաշտպանէ իր ներկայ քաղաքականութիւնը, փոխանակ ականջ դնելու Փիէռ Քոթի կախարդական ձայնին: Այս պայմաններուն մէջ բանակցութիւն կատարել՝ կը նշանակէ լքել Ալժերիան եւ քաոսի մատնել երկիրը, ուր շատ չանցած պիտի տեղաւորուի համայնավարութիւնը : Ֆրանսա պէտք է թշնամիներու պատերազմի նպատակներուն դիմաց յայտարարէ մեր խաղաղութեան նպատակները: Պէտք է նկատի առնենք թէ Ալժերիոյ մէջ կայ միակ իրողութիւն մը, — կան երկու հասարակութիւններ, մէկը Ֆրանսացի, միւսը իսլամ, որոնք կող կողի եւ բարեկամաբար ապրած են 125 տարի : Երկու հասարակութիւններէն ոչ մէկը պէտք չէ ճնշէ միւսը, քաղաքական թէ տնտեսական գետնի վրայ: Վստահութիւն պիտի ըլլար լքել այն մէկ միլիոն Ֆրանսացիները որ կ'ապրին Ալժերիոյ հողին վրայ: Հարկադրուած ենք վերահաստատել խաղաղութիւնը. բայց պէտք է արդար չարժէլ, վասն զի եթէ թողունք որ պատերազմը ձգձգուի, ի վերջոյ ամէն բան պիտի կորսնցնենք եւ զոհողութիւնները զուր անցած պիտի ըլլան: Անհրաժեշտ է զինուորական անմիջական ճիգ մը: Բաւական պիտի ըլլա՞ն այն 340.000 զինուորները զոր կը յուսայ իր տրամադրութեան տակ ունենալ Ալժերիոյ նախարարը : Եթէ բաւական պիտի չըլլան, պէտք չէ վարանիլ ուրիշներ ղրկելու »:

Այս ճառէն վերջ, անկախ երեսփոխան մը պահանջեց խափանել արաբական ռատիոներու հակաֆրանսական քարոզութիւնները : «Դամասկոսի անթենը մինչեւ անգամ կը պատուիրէ սպաննել Ալժերիոյ բոլոր Ֆրանսացիները: Պէտք է զօրացնել մեր ռատիօ - հաղորդումները : Ալիքներու պատերազմը շահելով պիտի խնայենք մեր զինուորներուն արիւնը » :

Մարոքի եւ Թունուզի գործերու նախարարը, Սավարի, տեղեկութիւններ հաղորդեց կացութեան մասին : «Ֆրանսական բանակը պիտի պաշտպանէ Ֆրանսացիներու կեանքը, ցորչափ մարոքեան իշխանութիւնները չեն կրնար ապահովել այդ պաշտպանութիւնը »:

Պատերազմական նախարարը, Մաքս Լըժէօն, բացատրեց թէ «բանակը փրկեց մեր ապագան Ալժերիոյ մէջ»: Այժմ այնտեղ կան աւելի քան 300.000 զինուորներ, որոնց թիւը չորս հարիւր հազարի պիտի հասնի Յունիս 18ին, առանց կրճատելու Մարոքի եւ Թունուզի զինուորները եւ առանց ընդհատելու մեր պարտաւորութիւնները Ատլանտեան Կազմակերպութեան հանդէպ : Սպառազինութեան տեսակէտով ալ մեծ ճիգ մը կատարուած է: Յառաջիկայ Յուլիսին պիտի օգտագործուին 125 պտուտակաւոր օդանաւեր, մինչ տարուան սկիզբը ունէինք միայն 40 հատ: Եզրակացնելով, երիտասարդ նախարարը (ընկերվարական), ըսաւ թէ «անհրաժեշտ ճիգը պիտի կատարենք որպէսզի Ալժերիան, որ Ֆրանսական պիտի մնայ, չնմանի երէկուան Ալժերիոյ, այլ դառնայ աւելի արդար եւ մարդկային, փոխըմբռնման իրական համերաշխութեամբ »:

Խօսեցան նաեւ նախորդ վարչապետ Փինէ, արտաքին նախարար Փինօ, եւ ուրիշ երեսփոխաններ: Ալժերիոյ նախարարը, Լաքոստ, երէկ պիտի պաշտպանէր իր քաղաքականութիւնը :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Մոսկուա հրաւիրեց հինգ եգիպտացի գրագէտներ, երեք շաբթուան համար :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԿՆԵՐ

•

Մայիս 20ին քանի մը հայկական առակներ հրատարակած էինք, Վարդան Այգեկցի ստորագրութեամբ :

Միջնադարեան մեծ առակագրին հաւաքածոն, Աղուէսագիրք, վերջերս հրատարակուեցաւ Երեւանի մէջ, ընտիր տպագրութեամբ :

Քանի մը նմոյշներ եւս.—

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԶԻՆՈՒՈՐ

Մի ոմն իմաստուն զինուոր պատերազմի էր գնում եւ նա երկու ոտքով կաղ էր: Եւ զինուորներից մէկը նրան ասաց. «Ով ողորմելի, ո՞ւր ես գնում: Քեզ խոկոյն կը սպաննեն, որովհետեւ փախչել չես կարող»: Եւ նա ասաց.— «Ով միամիտ, ես չեմ գնում պատերազմ փախչելու, այլ կանգնելու եւ կռուելու եւ յաղթելու :

ՈՒՂՏ ԵՒ ԳԱՅԼ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍ

Ուղտը եւ գայլը եւ աղուէսը եղբայր եղան եւ ճանապարհ ընկան եւ ճանապարհին գտան մի բլիթ հաց եւ միմեանց ասացին, թէ ով աւագ է թող նա ուտի : Եւ սկսեցին ասել իրենց տարիքը: Աղուէսն ասաց. «Ես այն աղուէսն եմ որի անունը Ադամը դրեց»: Գայլն ասաց: «Ես այն գայլն եմ որին Նոյը տապանն առաւ »: Ու ուղտը տեսնելով որ նրանք իրենից աւագ դուրս եկան եւ հացը պիտի առնեն, հացը բերանն առաւ եւ բարձրացնելով ասաց. «Մի՞թէ ես երէկուայ տղան եմ, որ այսչափ մեծացրել եմ իմ սրունքները » :

Եւ սկսեց հացն ուտել: Իսկ աղուէսը եւ գայլը ցատկելով նրա չուրջ, ոչինչ չկարողացան անել եւ փախան :

ԱՌԻՒԾ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍ

Մի առիւծ կորիւն ծնեց եւ հաւաքուեցին կենդանիները կորիւնին տեսնելու եւ ուրախանալու: Աղուէսն եկաւ եւ հանդէսի ժամանակ բազմութեան մէջ առիւծին նախատեց բարձրաձայն եւ անարգեց թէ ա՞յդ է քո զօրութիւնը, որ ծնում եմ միայն մի կորիւն եւ ոչ բազմաթիւ: Առիւծը հանդարտաբար պատասխանեց եւ ասաց. — Այո՛, ես ծնում եմ մի կորիւն, բայց առիւծ եմ ծնում եւ ոչ թէ քեզ նման աղուէս »:

ԻՇԽԱՆ ԵՒ ԱՅՐԻ ԿԻՆ

Մի իշխան կար խիստ չար եւ անիրաւ: Եւ նոյն քաղաքում ապրում էր մի այրի կին եւ իշխանը հարկ պահանջելով նեղում էր նրան եւ այրի կինն աղօթում էր որ իշխանը ունենայ խաղաղ եւ երկար կեանք: Գնացին ասացին իշխանին թէ քո չարութեան համար աղօթում է այրին: Եւ իշխանը եկաւ եւ ասաց. «Ես քեզ բարիք չեմ արել, ո՛վ կին, դու ինձ համար ինչո՞ւ ես աղօթում »:

Այրի կինը ասաց. «Քո հայրը վատ մարդ էր, ես անիծեցի եւ նա մեռաւ: Դուն նստեցիր նրա տեղը՝ աւելի խիստ չար: Եւ այժմ վախենում եմ որ մեռնիս եւ քո որդին քեզնից աւելի չար լինի :

ՄՈԼՈԹՈՎ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ԹԻԹՕՅԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ

•

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ՇԵՊԻԼՈՎ (ԽՄԲԱԳԻՐ)

Խ. Միութեան արտաքին գործերու նախարարը՝ Վ. Մոլոթով հրաժարեցաւ Յունիս 1ին եւ իրեն յաջորդեց Դմիտրի Շեպիլով, Մոսկուայի «Փրաւտա» թերթին խմբագրապետը: Հրաժարումը ծանուցուեցաւ երբ տակաւին Մոսկուա չէր հասած Եուկոսլաւիոյ Նախագահը, մարեշալ Թիթօ :

Իրազեկներ դիտել կու տան թէ շատոնց կը խօսուէր Մոլոթովի հրաժարման մասին, բայց ուշագրաւ է որ կը զուգադիպի Թիթոյի այցելութեան: Եւ կը կարծեն թէ Կրեմլինի վարիչները ուզած են հաճոյք պատճառել հիւրին :

Հրաժարման լուրը հաղորդեց Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, կարճ գեկոյցով մը : Մոլոթով միեւնոյն ատեն անդամ էր Կեդր. Կոմիտէին նախագահութեան, որ կը բաղկանայ 11 անդամներէ եւ Խ. Միութեան ամէնէն զօրաւոր օրկանը կը կազմէ: Նաեւ չորս փոխ-վարչապետներէն մէկն էր: Կը կարծուի թէ պիտի պահէ այս վերջին երկու պաշտօնները:

Մոլոթով, որ 66 տարեկան է, տակաւին քանի մը օր առաջ կը զուարճանար Մոսկուայի բրիտանական դեսպանատան մէջ, ընդունելութեան մը առթիւ, եւ ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնէր թէ պիտի հրաժարի 24 ժամ վերջը : Իր բուն անունն է Սկրիաբին: Բոլշեւիկեան կուսակցութեան անդամագրուած է 1906ին: Առաջին անգամ Սթալինի կը հանդիպէր 1912ին եւ այդ օրէն ի վեր կը գործածէ Մոլոթով կեղծանունը (Մուրճ) : Գործնապէս մասնակցած է 1917ի յեղափոխութեան : Կուսակցութեան Բ. քարտուղարն էր 1921ին, եւ գործավարներու խորհուրդին նախագահ (վարչապետ) նշանակուեցաւ 1930ին, յաջորդելով Ռիկովի: Այս պաշտօնը վարեց մինչեւ գերմանեւխորհրդային պատերազմը: 1939էն ի վեր կը վարէր արտաքին գործերու նախարարութիւնը : Ինքն էր որ 1939 Օգոստ. 22ին դաշնագիր

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԵՄ

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գիտենք, կան թերահաւատներ որ կ'ըսեն թէ ցնորք է յուսալ եւ սպասել, թէ 38 տարի առաջ շող մըն էր շողաց՝ չքացաւ գնաց։ Ի՞նչ, քանի դար է անցեր, եւ քրիստոնեաները կը հաւատան ու կը սպասեն Քրիստոսի երկրորդ գալստեան, ի՞նչով պակաս ենք՝ չհաւատալու համար թէ Հայաստան որ եկաւ ու գնաց, դարձեալ կուգայ եւ կը մնայ այս անգամ։ Եթէ Քրիստոս պիտի գայ՝ երբ քէյֆը ուզէ, Հայաստան անպայման կուգայ՝ երբ մեր կամքը ուզէ։

Խելացիներ ալ կան, որոնք պայմաններու կը կապեն գալուստը։ Կ'ըսեն. «Կամք մեծամեծաց, հովանաւորութիւն ...»։ Տէ՛ր Աստուած, բաւական չէ՞ միթէ Մասիսի հովանին։ Խաղաղ եւ աշխատասէր ժողովուրդ, բարեկամ բոլորին, մենք կը սիրենք բոլորը, հարեւանը եւ հեռաւորը։ Որո՞ւ վնաս ենք հասցուցեր, վնասը այն է հասցուցեր, որ աչք է տնկեր մեր ածուին։

Եւ այժմ, սիրելի հայրենակիցներ, թոյլ տուէք այստեղ կատարել հաստատում մը։

Վերջին քառորդ դարու պատմութիւնը տագնապ մը կը մատնէ։ Ժողովուրդները մտաւորական մեծութիւն չեն ծնիր այլեւս։ Միջակներ են, որ կը տիրապետեն անխոստովանելի ճարպիկութիւններով։ Դէպքերը աւելի մեծ են քան քաղաքական դէմքերը։ Ճարտարարուեստական նուաճումներուն աղմուկը կը ծածկէ մտաւորական մեծութեանց քաոսին ցաւը, որ յատուկ է մեր դարաշրջանին։ Պահ մը դիտեցէք «պետութիւն» տարազը, քննեցէք արդի պետութեանց ձեւը, — դարերէ ի վեր կապուած է պետութեան ըմբռնումին (քոնսէփսիոն) յառաջդիմութիւնը։ Երբեմն փորձեր կ'ըլլան զարդարելու եւ փայլեցնելու շողշողուն բառերով, որոնք ծանօթ են ձեզի, — դեմոկրատ, պրոգրեսիստ։ Աւելի առաջ ունէինք ուրիշ բառեր, — ցանց կ'առնեմ, ազատախոհութեան միտք չունիմ։ Այս բառերուն դէմ՝ մտածման նոյն միջակութիւնը, — ֆաշիզմ, դիկտատուրա։ Ինչ անուն ալ տան իրարու, բոլոր առաջնորդները, որոնք քաղաքականութիւն կը խաղան եւ պետութիւն կը վարեն, չեն կրնար ծածկել քաոսին ցաւը, — արդի պետութիւնը մէկ քայլ իսկ չէ յառաջդիմած։ Այժմ ինչ որ պետութիւն կը կոչուի՝ օլիկարշի մըն է, ամբոխային կամ զինական ուժի կռթնած անհատներու ձեռնարկ, ընկերաբանական վարդապետութեան մը անտառաէն գողցուած քանի մը տարազներու իլլիւզիոնով։ Յաճախ մտաւորականը կը խորհի թէ հռովմէական հին պետութիւնը, այն որ փաքս ռոմանա մը տուաւ աշխարհի, աւելի մարդկային էր քան խաղաղութեան արդի առաքեալներուն ձեռնարկները, անոր համար որ հին Հռոմը առաւել կամ նուազ չափով ծանր հարկ մը կը գանձէր իր իշխանութեան ենթակայ երկիրներէն, եւ ազատ կը թողուր լեզուն, մշակոյթը եւ մարդկային անհատի արժանաւորութիւնը։

Ով ի՛նչ կ'ուզէ թող մտածէ, — փոքր ժողովուրդի մը ամէնէն փոքր գրագէտը, բայց ազատ մտածելը կրօնք դարձուցած ինծի, ես ահա հրապարակաւ բողոք կը ներկայացնեմ մեծ ժողովուրդներու մեծ գրագէտներուն, մեկնելով մեր Մայիս 28ի փորձառութենէն.—

Տաղանդաւոր ժողովուրդ մըն է հայ ժողովուրդը։ Ստեղծագործ եւ իր մշակոյթով հպարտ։ Պէտք է պահպանել այս ժողովուրդին գոյութիւնը։ Դարերու թշնամութեան դէմ ծառացած, յաղթած ու յաղթուած՝ բայց միշտ կենդանի եւ առոյգ, հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի աշխատանքի առանձնաշնորհումներ վայելելու։ Ոճիր է թողուլ որ խամրի, զօսանայ, փճանայ։ Հայ ժողովուրդը Փոլքլորի նիւթ չէ, ինչպէս են կիսամշակ ժողովուրդները կամ անծանօթ քաղաքակրթութեան մը մնացորդները։ Հայ ժողովուրդը իր մեծ մշակոյթով մեծ ժողովուրդի իրաւունքներ ունի։ Ոչ աշխարհակալութեան կը ցանկայ, ոչ ալ աշխարհակալ պետութեանց հաշիւները կը խանգարէ։ Մէկ բան է միայն իր ուզածը, — մշակել իր հողերը իբրեւ իր հողերուն տէրը, մշակել իր միտքը իբրեւ իր մտածումներուն տէրը։

Ո՛վ մեծ ժողովուրդներ, ո՛վ մեծ ժողովուրդներու մեծ գրագէտներ, — փրկեցէք մեր պատիւը։ Ու մանաւանդ մի՛ քննադատէք ու հեգնէք մեզ՝ երբ կը տօնենք Մայիս 28։

Մայիս 28ը պատմութիւն չէ մեզի համար, այլ հանգանակ։ Աղբիւր ներշնչումի, թելադրանքի, մտածման՝ այն քաղցր բանին համար, որ կը կոչուի ազատ ստեղծագործութիւն։ Քաղաքական մարդը, որ իր անխոստովանելի հաշիւներուն վրայ հիմնուած՝ կ'աշխատի վարկաբեկել եւ խանգարել Մայիս 28ի հանգանակին վեհութիւնը, մեզի համար տարբերութիւն չունի շուկայի այն մարդէն, որ իր նիւթական հաշիւներուն վրայ հիմնուած՝ անտարբերութիւն կամ թշնամութիւն կ'արտայայտէ հանդէպ մեր այս հանդիսական ցոյցին կամ ազգային ցանկութեանց։ Արդ, ես բեմ բարձրացայ, այս երեկոյ, նախ իբրեւ գրագէտ, յետոյ իբրեւ հայ գրագէտ յայտարարելու համար թէ, երբ աշխարհ կը ստորնանայ այն աստիճան, որ ստեղծագործ ժողովուրդի մը կը զլանայ իր աստուածային կարողութիւնները ցուցադրելու որեւէ կարելիութիւն, գրագէտին պարտականութիւնն է հաստատել թէ նուիրական գործ է խօսիլ Մայիս 28ի մասին։ Թող վատանան մարդիկ, ուրանալու համար հանգամանքը՝ զոր Մայիս 28ը յանձնած է մեզի, բայց թող գիտնան նաեւ թէ պիտի չպակսին երբեք գրագէտներ, ճշմարիտ գրագէտներ, իրենց ժողովուրդին մեծութեամբ խանդավառ եւ ստեղծագործութեամբ հպարտ, որոնք պիտի աղաղակեն.

— Հայաստան կ'ուզենք։

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

●

ԽՄԲ.— Վերջերս Հայաստանի պետական Հրատարակչականը հրապարակ հանեց կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը, Մ. Մկրեանի *«Գրիգոր Նարեկացի»*ն։

Ծանօթ գրագէտ Դ. Դեմիրճեանի երկար գրախօսականէն կ'ամփոփենք հետեւեալ տեսութիւնը։ (*Գրական Թերթ*, 9 Մայիս).—

Անշուշտ գիտական այս մեծ աշխատութիւնը մեր միջնադարեան մեծանուն բանաստեղծի մասին, իր ծաւալուն եւ շատ արժէքաւոր բովանդակութեամբ մէկ կողմէ՝ կը լուծէ անոր ստեղծագործութեան հիմնական խնդիրները, եւ միւս կողմէ՝ դուռ կը բանայ տակաւին լուծելի ուրիշ կարգ մը խնդիրներու առաջ։

Երկը շարահիւսուած է գիտական հաստատուն սիստեմով եւ մեթոտով։

Հեղինակը կուտայ յառաջաբան մը, որ չի կրեր գրական պարտականութիւն կատարելու ձեւական բնոյթ, այլ շատ տեղին է, առաջին տողերէն իսկ կը դնէ ամէնէն հիմնական հարցը — «Արդեօք միջին դարու հայ կեանքին մէջ եղա՞ծ է վերածնութեան շրջան, եւ եթէ այո, այդ շրջանը կը սկսի Ժ. դարէն, եւ կը սկսի գրականութեան մէջ Նարեկացիի ստեղծագործութիւններո՞վ, թէ աւելի ետք, ուրիշ գրողներու գործերով»։

Պրոֆ. Մկրեան գրքի սկիզբին յառաջ կը բերէ «Եկեղեցական քաղաքական մաքառման» հարցը իր ամբողջ խճճանքով։ Ատիկա շատ կարեւոր է։ Այս հարցի լուծման մէջ յայտնի է թէ դժուար եղած է սքոլաստիկի մէջ չիյնալ, եւ թերեւս այժմ ալ գտնուին բանասէրներ, որ ձախողին։ Պէտք է խոստովանիլ որ բարդ հարց է։ Պրոֆ. Մկրեան մէջ բերելով «եկեղեցական - քաղաքական մաքառման» հարցը, որու վրայ մեր անցեալի բանասէրները նայած են իբրեւ զուտ կրօնական հարցի, իրաւամբ կը նշէ թէ մեր հին հեղինակները եղած են եկեղեցականներ։ Հինգ-տասը դարերու ընթացքին հայ պատմագրութեան բովանդակութեան էական գիծը կազմած է ոչ թէ դաւանաբանական պայքարի նկարագրութիւնը, այլ իրականին մէջ աշխարհիկ քաղաքական - քաղաքացիական պատմութիւն։

Ճիշդ որոշելով այս բարդ հարցը լուծելու մեթոտը, Մկրեան հայ ժողովուրդի 5-10 եւ յետագայ դարերու ընկերային շարժումը կ'որակէ իբրեւ ազատագրական շարժում։ Եւ ազատագրական շարժում ամբողջ ժողովուրդի, ոչ թէ միայն ազնուականութեան եւ եկեղեցականութեան։ Ասիկա այս կամ այն դասակարգի առաջնակարգութեան հարց չէ, այլ շարժիչ ուժերու ինքութեան որոշման հարց։

Նարեկացիի ժամանակաշրջանը Մկրեան կը ներկայացնէ իբրեւ Թ. դարու երկրորդ կէսին Արաբներու դէմ ժողովրդական ապստամբութեան յաջորդող շրջան։ Շատ տեղին է։ Մանաւանդ սրամիտ է անմիջապէս մակաբերելը «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութեան փաստը։ Հեղինակը ցոյց կուտայ թէ այդ ապստամբութիւնը «հաւանաբար անմիջական աղբիւրն է հանդիսացած» մեր փայլուն ժողովրդական դիւցազներգութեան։ Այս «հաւանաբար» զգուշաւոր բառը աւելորդ է։ Որովհետեւ նարեկացիական շրջանէն քիչ առաջ եւ ետքը հայ ժողովուրդի պատմութեան կորագիծը կը բարձրանար դէպի «հայ պետականութեան վերականգնումը»։ Հինգ-տասը դար հայ ժողովուրդի պայքարը պսակուեցաւ յաջողութեամբ։ Մեսրոպեան դարը ստեղծեց Վարդան - Վահանանց ապստամբութեան մշակութային - քաղաքական գաղափարը, որ զարգանալով աւելի ուշ արտայայտուեցաւ իբրեւ Բագրատունեանց, Արծրունեաց եւ ուրիշ թագաւորութիւններ։

Մկրեան կրցած է շփոթ տեսակէտներէն դուրս հանել առողջ մտածումը, թէ Ժ. դարուն էր, որ սկիզբ առաւ վերածնութիւնը հայ իրականութեան մէջ։ Հեղինակը մանրամասնօրէն կը բերէ փաստեր, որոնք կը հաստատեն թէ Միջին դարը կ'երթար դէպի վերածնութիւն։

Այս փաստերը նոյն են ինչ որ կը տեսնենք եւրոպական Վերածնութեան պատմութեան մէջ, որոնցմով կ'աւելնան այնպիսի դէպքեր, որ յատկանշական են հայ ժողովուրդի պատմութեան — անոնց պայքարը բռնապետներու (զաւթիչ?) դէմ, գիւղացիութեան ապստամբութիւնները աւատապետներուն դէմ։

Հեղինակը վերապահութիւն կ'ընէ թէ Ժ. դարուն տնտեսական զարգացումը քաղաքական կեդրոնացում չստեղծեց։ Մկրեան կը նկարագրէ հայ դաւանաբանական պայքարը յանուն Հայ. Եկեղեցիի ինքնուրոյն գաղափարին, որ ըստ էութեան քաղաք. անկախութեան պաշտպանութիւն էր, ուղղուած Բիւզանդիոյ «ոգեկործան կայսրներու» (Նարեկացի) բռնակալութեան դէմ։

Հեղինակը ճիշդ մտահոգութեամբ Նարեկացիի ժամանակի միտումը կը նկատէ իբրեւ հիմնական հարց։ Այս խորհրդագգածութիւնը շփոթութեան տեղի կուտայ, ինչպէս Մ. Մկրեան ճիշդ կը ձեւակերպէ պատճառը։ Նարեկացիի «ստեղծագործութեան մէջ ուժեղ կերպով արտայայտուած ճգնաւորութիւնը եւ ապաշխարելու պահանջը որակած է իբրեւ աւատապետական, եկեղեցական ոգեբերութիւն եւ ուղղակի հակադրած գիւղացիական աւանդութեան»։ Հեղինակը ճիշդ է երբ չի համաձայնիր Մանանդեանի հետ, որ Նարեկացիի մէջ կը տեսնէ իշխող դասերու յուսահատ փախուստի անկումային տրամադրութեանց արտայայտիչ, եւ զայն կը նկատէր կործանող աւատապե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

Վանքը շինուած էր Երզրում տանող ճամբուն քովը։ Ունէր հաստ պատեր եւ բերդի նմանող աշտարակ մը։ Մայրս յարկաբաժին մը կը վարձէր ուխտաւորներու շէնքին մէջ, որ ունէր երկար նրբանցք մը, ուրկէ կը դիտէինք պարսպապատ բակը, ուր ուշ եկողները կամ չունեւորները կը պառկէին վրաններու մէջ։

Շուտով կուգային նաեւ գիւղացիներն ու նուագածուները իրենց փքափողերով, թմբուկներով, քէմանչէներով, տաւուլով ու զուռնայով*։*

Այրերը կը հագնէին լայն հագուստներ, — երկար թեւերով նեղ բաճկոններ, որոնց կուրծքին վրայ կային փամփուշտի խաչաձեւ ու զարդարուն գրպաններ, եւ տափատներ, որոնց վերը շատ լայն էր եւ սրունքներն ալ ձեռնոցի նման շատ նեղ. եւ կերպասէ կնդուղ մը, զոր վայելչօրէն կապած էին իրենց գլխուն եւեւ. եղան կաշիէ մուճակներ, կամ անկրունկ կօշիկներ, որոնց ծայրէն փոկի կտոր մը դէպի վեր դարձած էր։

Գիւղացի կիները կը հագնէին շքեղ հագուստներ, որոնց քղանցքները կը խարշափէին շարժումի ատեն։ Իսկ անոնց կարմիր կամ կապոյտ թաւիշէ բաճկոնները, որոնք ասեղնագործուած էին ոսկի կամ արծաթ թելերով, ամուր մը կը սեղմէին իրենց փառաւոր կուրծքերուն շուրջը։

Մինչ գիւղացի այրերը կը պարէին, գիւղացի կոյսերը իրենք զիրենք կը ցուցադրէին ամչկոտ կերպով։ Եւ երիտասարդները կ'ընտրէին, ու կը սիրաբանէին իրենց ապագայ կիներուն հետ։

Այրեր ու կիներ ձեռք ձեռքի բռնած կը դառնային շուրջանակի եւ կը շարժէին դէպի ետ ու դէպի առաջ։ Ասիկա Մերձաւոր Արեւելքի ու Պալքաններու հիմնական շուրջպարն էր։ Գիւղացիները, սակայն, ունէին իրենց բնիկ ռազմապարը։

Անոնք իրենց ճկոյթները կ'անցընէին իրարու մէջ ու նեղ բոլորակ մը կը կազմէին։ Յետոյ, իրենց ձեռքերը իրենց գլուխներէն վեր բռնած, «Ալաշղաղ» մարտակոչը կը պոռային, կ'իյնային իրենց մէկ ծունկին վրայ ու նորէն վեր կը ցատկէին։ Վերջը, միւս ծունկին վրայ կ'իյնային ու նորէն վեր կը ցատկէին։

Այս պարի ատեն, պարողներու ճկուն եւ ուժեղ մարմիններուն բոլոր մկանները կը դողային իրենց լարուածութենէն։

Մատաղցու խոյերուն գալարուն կոտոշներուն վրայ կը փակցնէին վառած մոմերը ու կրօնական թափօրով մը զանոնք եկեղեցիին շուրջը կը պտտցնէին երեք անգամ։ Յետոյ, դրան դուրսի կողմը զանոնք կը մորթէին կաղնիներուն եւ ընկուզենիներուն տակ ու կը խորովէին։

Միսը ձրի կը բաժնուէր ժողովուրդին՝ մեռելներու հոգիներուն փրկութեան համար։ Իսկ երկու կոյր աշուղներ իրենց ջութակները կ'ածէին եւ կ'երգէին դիւցազներգութիւններ, կամ սիրոյ փոխաբերական հագներգութիւններ, որոնք կամ իրենց յօրինածներն էին, կամ Աշուղ Ջիվանիէն, կամ ուրիշ համբաւաւոր աշուղներու գործերէն։ Եւ կամ՝ Սայաթ Նովայէն։

Ջէնըդ քաղցըր ունիս՝ լամզով կու խօսիս,
Նա պահէ քիզ, ումն օր ծառայիս, զօզալ.
Մէչկըդ չէյրանի է ռունիքըդ շաքարի,
Փռանգըստանէն եկած խարա իս, զօզալ.
Ղումաշ ասիմ՝ շուրեղէն է կու մաշուի,
Սալբի ասիմ՝ ախըր մին օր կու տաշուի,
Ջէյրան ասիմ՝ շատ մարթ քիզիդ կու խաշուի
Բաս վո՞ւնց թարիփ անիմ՝ միրա իս զօզալ։

Տրապիզոնէն Երզրում կրնաք երթալ ճամբորդատար ինքնաշարժով։ Հայաստանի մէջէն կ'անցնի այդ ճամբան, որ երբեմն մինչեւ Սամարղանտ երկարող ոսկի պողոտան էր։

Երզրումը (Հռոմէական բերդ) կեդրոնատեղին է Թուրքիոյ երրորդ բանակին, որ տարածուած է երեք հարիւր յիսուն մղոնի վրայ՝ Հայաստան - Վրաստան լեռնոտ սահմանագծի երկայնքին, Սեւ Ծովէն մինչեւ Արարատ Լեռը։

Երզրումը ցուրտ ու մռայլ քաղաք մըն է՝ զօրանոցներով, նեղ, ծուռ ու մութ եւ թաց փողոցներով։ Կ'արտադրէ շատ լաւ ապուխտ, որ սքանչելի աղանդեր կ'ըլլայ օղիի հետ։

Այժմ դուք կը գտնուիք անծառ լեռնադաշտի մը վրայ, որ վեց հազար երկու հարիւր յիսուն երկու ոտք բարձր է ծովու մակերեսէն։ Իսկ վերը՝ երկնքին մէջ, արծիւներ ու բազէներ կը ճախրեն։

Սակայն, ցորեն կը բուսնի նոյն իսկ այս բարձրութեան վրայ։ Լեռներու զառիթափերուն վրայ կ'արածին հօտերը ոչխարներու, որոնց վիզերէն կախուած պզտիկ բոժոժները կը ղօղանջեն ցուրտ օդին մէջ։ Հովիւներու գամփռները մեծ ու մազոտ գազաններ են, որոնց վիզերուն անցուած են պողպատէ անուրներ, որոնց վրայ կան դուրս ցցուած գամեր՝ զանոնք պաշտպանելու համար գայլերու երախներէն։

Իւրաքանչիւր հօտ կ'առաջնորդուի քաղերէ, որոնք մօրուսաւոր ռազմիկներն են լեռներուն եւ որոնց վիզերէն կախուած բոժոժները աւելի մեծ են ու կը հնչեն աւելի խոր։

Ոչխարները խոշոր դմակներ ունին եւ կը պատկանին տոկուն (քարաքուլ» տեսակին։

Երզրումէն կրնաք Կարս երթալ շոգեկառքով կամ ճամբորդատար ինքնաշարժով։

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՐՄԷԼԵԱՆ

(6) (Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԵՍԱԿՑԵՑ ՄԸ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լիբանանի մեր ընկերներէն Զարեհ Զարդուն, ուսուցիչ, որ այժմ Հիւս. Ամերիկա կը գտնուի, վերջերս զրոյց մը ունեցած էր ծանօթ բժիշկ Համբարձում Քէքլիկեանի հետ ։

Ինչպէս գրած ենք ժամանակին, բժիշկը իր ազատ ժամերուն կը զբաղի գրականութեամբ ։ «Կը սիրեմ վէպը եւ նորավէպը. վէպ կը գրեմ անգլերէն, նորավէպ՝ հայերէն»։ Տեսակցութեան առթիւ, ուրախութեամբ յայտներ է թէ ամերիկեան հրատարակչական տուն մը յանձն առած է տպել իր երկարաշունչ մէկ վէպը։ Ապա հետեւեալ զրոյցը տեղի ունեցած է.

— Ի՞նչ կը պակսի գաղթաշխարհի նոր սերունդին ։

— Նախ չունին յանդգնութիւնը իրենց միջավայրին բարքերն ու մտայնութիւնը քննադատելու, ինչպէս կ'ընէր Զօհրապ ։ Հակակշիռ ունին, կարծէք, իրենց վրայ. Հայ Սփիւռքը պէտք ունի հոգեփոխութեան, ու գրագէտը միակ մարդն է, նման առաքելութեան մը գլուխն անցնելու ... Այս սերունդը կը տառապի նաեւ գրական լայն պաշարի պակասէն, ու մանաւանդ անկարող է իւրացնելու գրական արդի հոսանքները ։

— Ատենէ մը ի վեր, շարունակ կը մատնանշուի Գրական Տագնապ մը մեր մօտ։ Կը նշմարէ՞ք նման կացութիւն մը այլ ազգերու գրականութեան մէջ, եւ ըստ ձեզի, ի՞նչ են էական պատճառները այդ տագնապին ։

— Այո, դժբախտաբար, այդ տագնապը նշմարելի է ոչ միայն մեր, այլ դրեթէ բոլոր մեր ժողովուրդներու գրականութեան մէջ։ Եղած են միշտ հակամտաւորական շարժումներ, միտումներ, բայց ոչ մէկ ատեն գրականութիւնը չէր մատնուած թեթեւսոլիկութեան, չըսելու համար ամլութեան եւ ամայութեան՝ քան ներկայիս։ Առէք մեծ երկիրները եւ անոնց արդի գրականութիւնը։ Կա՞յ Ռուսիոյ մէջ Թոլսթոյ մը կամ Թուրկէնիեւ մը հիմա։ Թոմաս Ման, գերման գրականութեան վերջին տիտանը եղաւ։ Մեռաւ անցեալ տարի, բայց քանի տարիէ ի վեր արժէքաւոր երկ մը լոյս չէր ընծայեր ։ Փրուստ — կէս Հրեայ մը — Ֆրանսական գրականութեան վերջակէտը դրաւ կարծես։ Ճէյմս Ճոյս — Իրլանտացի մը — Անգլ. գրականութեան վերջին գլուխ գործոցը՝ Ոդիսեւս տպագրութեան յանձնեց 1922ին։ Ճոյսի ամերիկացի հետեւորդները՝ Ֆոքներ, Հեմինկուէյ, Թամս Վոլֆ եւ Տօս Փասոս, ծաղկեցան քսանական թուականներուն, ու հիմա կամ մեռած կամ թառամելու վրայ են կարծես։ Գրական ներկայ մթնոլորտը համակերպող է, պատեհապաշտ ձգտումներով, զուրկ՝ քննադատական ոգիէ։ Ու կարելի չէ մեծ գրականութիւն արտադրել առանց ընդվզումի, մեծ կիրքի, տառապանքի եւ խռովքներու ։

Մենք՝ թէեւ փոքրիկ ազգ, ունինք սակայն ճոխ գրականութիւն մը։ Ունեցած ենք մեծ հաւատք մեր մտաւորականութեան հանդէպ. այդ հաւատքը կը մնայ անխախտ այսօր ալ, մինչդեռ Ամերիկայի մէջ, մտաւորականը հեռու է նոյն հաւատքը վայելելէ կառավարական շրջանակներու մէջ եւ գործ չունի կառավարութեան մէջ ։

— Կ'ընդունի՞ք թէ գրագէտը ծնունդն է իր հարազատ հողին, հետեւաբար, անոր գործերը պէտք է կրեն կնիքը հայրենի հողին, ջուրին, աւիշին մէկ խօսքով ։

— Պայման չէ. հարազատ գրականութիւն կարելի է մշակել, ապրելով հայրենիքէն ալ հեռու, շատ են օրինակները. Ճոյս Իրլանտայէն դուրս ապրեցաւ, Տոստոյեւսքի եւ Թուրկէնիեւ տարիներով հեռու ապրեցան իրենց հայրենիքէն եւ գլուխ գործոցներ արտադրեցին։ Հեմինկուէյ իր լաւագոյն գործերը գրեց Ամերիկայէն դուրս։ Աւելի լաւ է, կը խորհիմ, մեկուսանալ միջավայրէն, կեանքն ու իրողութիւնները դիտել հեռուէն, մերկացած բոլոր նկատումներէ, եւ հարազատութեան պատմուճան հագցնել անոնց։

ԱՐԴԻ ՎԷՊԸ

Գրավաճառներու վերջին համագումարին մէջ Ժեռառ Մուրկ հետեւեալ տեսութիւնները պարզեց արդի վէպի մասին.

— Շատ բարձր կը դասեմ գրավաճառին դերը իբրեւ ուղեցոյց, տալով անոր ստեղծագործողի աստիճան ։

Ոչ միայն ստեղծագործող է ան որ գիրք մը կը գրէ, այլեւ ան որ կը նուիրուի անձի մը կամ աշակերտի մը նկարագրին կազմութեան։ Որովհետեւ նիւթական ստեղծագործութենէն անդին, կայ ճառագայթումը որ մեծ նշանակութիւն ունի։

Գրավաճառը հետեւելով իր մշակութային զանազան կարելիութեանց, պէտք է որ առաջնորդողի դերը ունենայ։ Ասոր համար անհրաժեշտ է որ ան խորապէս թափանցէ գիրքին եւ յաճախորդին ։

Ուսումնասիրելով այն քանի վէպերը, որ մեր քննութեան յանձնուեցան, սա եզրակացութեան եկայ թէ կը կորսուի վիպային սեռը ։

Գրողներու երեք չորրորդը բարոյախօսներ են, այսինքն անոնց գործերուն մէջ աւելի շատ նկատի առնուած են գաղափարները քան անձերը, առարկաները, եւ վայրերը։ Մեռած են այն գիրքերը որոնք մեր մէջ կ'արթնցնէին դիւթանք եւ յուզում ։

Ուրիշ նկատելի կէտ մըն է արդի վէպին մէջ «հիւմըր»ը փոխել հեղինակի։ «Հիւմըր»ը ծիծաղ մըն է առանց չարամտութեան։ Ասիկա հետզհետէ կ'այլափոխուի, վերածուելով զառնութեան։ Հեղինակները ինչ պէտք ունին խածնելու եւ բզկտելու ի՛նչ որ կ'իյնայ իրենց ձեռքը — մէջն ըլլալով իրե՛նք եւս։ Գլոտէլ ամէնէն յատկանշական պաշտպանն է «հիւմըր»ի։ Կը թուի թէ քնքոյշ սրտի մը պտուղն է, դէմ յանդիման անզուսպ իրականութեան մը։ Գեոնառ Ֆրանքի հեղինակը պտուղն է քննական իմացականութեան ,

տութեան ողբասացը։ Ան չէր տեսներ անոր մէջ բողոքի, պայքարի, կատարելութեան ձգտողի, բնութեան եւ մարդկային գեղեցկութեան զմայլողը բանաստեղծ։ Ինչպէս կը պնդէ թէ աստուածպաշտութեան դէմ մղուած շարժումը կը սկըսէր միստիկով ։

Ահա այս միստիկն է որ Մ. Միքեան կը դարձնէ կոյսան Նարեկացիի ինքնութիւնը ստացող, ճիշդ հակառակ այն տեսակէտին թէ անոր միստիկին մէջ պէտք է տեսնել զղջում, ապաշխարում, որ կ'ընէ ճգնաւոր մը յուսահատ ողբասացութեամբ ։

Միստիկութեան եւ դիւզացիական շարժումներուն մէջ մեծ կապ կար։ Այստեղէն կարելի է հետեւցնել որ Նարեկացիի միստիկը ոչ մէկ հաստատուն հիմք չունի նախ՝ դայն դնելու պաշտօնական եկեղեցականութեան գիրքերուն մէջ ընդդէմ ... կեղեքուած գիւղացիութեան եւ քաղաքի ընչազուրկներու

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻՆ

Չեմ սիրում նրան, ով իր կեանքում
Ո՛չ երազել է, ո՛չ տառապել,
Ով չի մտորել գիշերն անքուն
Ու կեանքին հաւատն իր չի կապել ։

Չեմ սիրում նրան, ով հեշտութեամբ
Կեանքում վարդեր է միայն քաղել,
Ում գլխի վրայ երկինքն անամպ,
Ոտքի տակ հողը հարթ է եղել ։

Ես քե՛զ եմ սիրում, անհանգիստ մարդ,
Որ միշտ քայլել ես ասպետաբար,
Որ բախտից առաջ քո լուսազարդ
Գութ ես պահպանել այլոց համար։

Որ քարը փշրել, արել ես հող,
Եւ հողից քամել մետաքս ու հաց,
Ես տուել կրծքով մրրիկ ու հողմ,
Հսկել անդորրը մինչ լուսաբաց ։

Որ տատասկներ ես ճամբից պոկել,
Արիւնոտելով դաստակ ու մատ,
Ու ճամբի կէսին չես էլ չոքել,
Թէպէտ երբեմն յոգնել ես շատ ։

Որ մահ ես տեսել, յաղթել նրան,
Շնչովդ շոյել շիւղը կեանքի,
Ու մերթ ժպտացել աստղի նման
Ամպերի տակից տառապանքի ։

Ես համբուրում եմ ճակատդ պերճ,
Որ դժուարինն ես կեանքում ընտրել
Եւ բոցքաչափ քո սրտի մէջ
Ողջ ժողովրդի բախտն ես կրել ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Յունիս մէկին Երեւանէն դէպի Մոսկուա ճամբայ ելաւ հայկական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արամ Տէր-Յովհաննէսեանի, մասնակցելու համար հայկական արուեստի եւ գրականութեան Տասնօրեակին։ Երգչախումբը կը բաղկանայ ութսուն անդամներէ ։

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ Արամ Տէր Յովհաննէսեան մեծ վարպետ մըն է, իբրեւ ղեկավար։ Ունի Պախի, Կոմիտասի, Վերտիի եւ Գլինկայի արուեստի հզօր շունչը։ Խմբերգը սորվեցնելէ առաջ, ղեկավարը մանրամասնօրէն կը բացատրէ երգին իմաստը, անոր պարունակութեան զանազան տրամադրութիւնները եւ բազմաթիւ արտայայտութեան նրբերանգները եւայլն։

Երգչախումբը պիտի մասնակցի Տասնօրեակին Կոմիտասի, Կարա-Մուրզայի ինչպէս եւ ռուս եւ խորհրդային երաժշտագէտներու կարգ մը խմբերգներով ։

Կոմիտասի «Սիփանայ քաջեր», «Ալամար Պառկէ», «Սարերի վրով գնաց», «Փեսին ղովքը», «Կուժն առա», եւ «Գութանի երգը», Կարա Մուրզայի «Գացէք, տեսէք», «Զիմ վզի վզնոց կիտամ»։ Ուշագրաւ է «Գութանի երգը», ուր Կոմիտաս միացուցած է բոլոր շինականներու սրտի թրթիռները։ Նոր խորհրդային երաժիշտներու գործերէն Ցարօ Ստեփանեանի «Լուսնակն Անուշ» գողտրիկ խմբերգը, Ալեքսանտր Յարութիւնեանի «Հնձի երգը» եւ Արամ Քոչարեանի «Գարուն եկաւ» խմբերգները, Եղ. Յովհաննէսեանի «Երկու ափ» բանաստեղծութենէն, Կ. Զաքարեանի «Հայրենիքը», Մ. Մազմանեանի «Մոսկուան», Վ. Արարատեանի «Մրցութիւնը»։ Ճաշակով ընտրուած են ռուսական երգերը — Կալինիկովի «Կոնդորը», «Գորտն ու եզը» կատակերգը, գրուած Կռիլովի համանուն առակի վրայ, երաժշտական նրբերանգներով, ձայնախաղերով կուտայ առակին ամբողջ իմաստը։ «Կաղնու տակից» ռուսական ժողովրդական երգը եւ «Շչեդրիկ»։ Շոստակովիչի «Մահապատժի ենթարկուածներին» խմբերգային քերթուածը։ Եղ. Բաղդասարեանի եւ Ս. Ջրբաշեանի «1905 թուականը»։ Երգչախումբի ստեղծագործական ծրագիրներուն մէջ կան նաեւ Կոմիտասի ցարդ չկատարուած խմբերգները, Վերտիի «Հոգեհանգիստ»ը ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ տաղանդաւոր նկարիչ Աշոտ Զօրեան մասնակցելով Գահիրէի լիբ. սալոնին առաջին մրցանակ շահած է (50 եգիպտ. ոսկի) «Թաղեր» գործին համար։ Մօտ յիսուն նկարիչներ զանազան ազգերէ մասնակցած էին արժէքաւոր գործերով ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

14.— ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Կը ներես իմ միամտութեանը, Սամուէլ, եւ կը հաւատաս իմ անմեղութեանը, ասաց նա արտասուախառն հեկեկանքով, որ այդքան տարի է, այդ անպիտանը ծառայում է ինձ մօտ, որպէս ներքինի, բայց ես դեռ մինչեւ այսօր չէի հասկացել նրա իսկական պաշտօնը ։ Ես միայն նկատում էի, որ նրա մօտ անծանօթ մարդիկ են գալիս, գնում. նկատում էի, որ նամակներ է ստանում, պատասխան գրում, եւ այդ բոլորը շատ սովորական էի համարում, որովհետեւ գիտէի, որ Տիզբոնում, մանաւանդ իմ եղբօր արքունիքում, մեծ կապեր եւ ծանօթութիւններ ունի։ Բայց այսօր ես քննեցի նրա թղթերը, բանից դուրս եկաւ, որ այդ մարդը այստեղ եւս մեծ կապեր է ունեցել։ Նրա ձեռքի տակ եղել են շատ մարդիկ, մինչեւ անգամ Հայերից, որոնք Հայոց երկրի ամէն կողմերից տեղեկութիւններ են հաղորդել նրան, թէ ո՛րտեղ ինչ է կատարւում, կամ որտեղ ինչ է պատրաստւում։ Եւ այդ լուրերի համար առատ վճարել է։ Իսկ հաւաքած տեղեկութիւնները նա միշտ ծածուկ ուղարկել է Տիզբոն, եւ այնտեղից նոր հրահանգներ է ստացել։

— Ուրեմն նա մի ծպտեալ լրտե՞ս է եղել մեր տան մէջ ներքինապետի պաշտօնով, հարցրեց Սամուէլ, աւելի վրդովուելով ։

— Այդպէս է երեւում։ Նրան պատուիրուած է եղել՝ ամէն ինչ հաղորդել Տիզբոն, կրկնեց տիկինը ցած ձայնով ։

«Թշնամու գործակատարը մեր տան մէջ է եղել եւ մենք այդքան ժամանակ չե՞նք հասկացել»... մտածեց Սամուէլը մի առանձին ինքնա-անբաւականութեամբ։ «Ու մենք դեռ եւս գանգատւում ենք, որ մեր գործերը վատ են գնում .. Մեր տանը հարս են ուղարկում, հարսի հետ հարուստ օժիտ են գնում, եւ նոյն օժիտի թւում ուղարկում են մեզ իրանց լրտեսը, բազմաթիւ աղախինների եւ սպասաւորների հետ... ինչ լաւ խնամութիւն է ... Պարսից թագաւորի նենգաւոր խնամութիւն» ...

Նա դարձաւ դէպի տիկինը.

— Դու, Որմիզդուխտ, այնքան բարեսիրտ ես, որ ես չէի համարձակուել մի ամենափոքր կասկածով անգամ վիրաւորել քո հրեշտակային անմեղութիւնը ։ Բայց դու մտածո՞ւմ ես, թէ որքան վատ է ուրիշի տան գործերը լրտեսել ։

— Այդ ես գիտեմ, պատասխանեց նա մի այնպիսի ձայնով, որի մէջ լսւում էր սրտի խորին բարկութիւնը՝ լի անմխիթար ցաւակցութեամբ։ Այդ ես գիտեմ եւ դառն հետեւանքները տեսնում եմ։ Ինձ համար շատ սոսկալի է։ Երբ մարդկանց արիւն է թափւում, երբ հայր եւ մայր մաշւում են բանտերի մէջ, իսկ զաւակները, որբ եւ անտէր, մնում են դահիճների ձեռքում։ Ես չեմ կարող տանել այդպիսի անգթութիւններ ։

— Բայց այդ քո եղբօր ցանկութիւնն է, նկատեց Սամուէլը։

— Մի նախատիր ինձ, Սամուէլ, եղբօրս պատճառով։ Պարսից թագաւորները սիրտ չունեն։ Մարդկանց դիակների վրայ են հաստատում նրանք իրանց գահի պատուանդանը, այդպէս ասել է մեր իմաստասէրներից մէկը ։

Սամուէլը մտածութեան մէջ ընկաւ. Տիկինը ընդհատեց նրա լռութիւնը, ասելով.

— Մի տրտմիր, Սամուէլ, իմ խիղճը հանգստացնելու համար՝ ես հէնց այս առաւօտ կը հրամայեմ պատրաստել իմ ճանապարհորդութեան կարաւանը, կը գնամ Տիզբոն, կ'ընկնեմ իմ եղբօր գահի առջեւ եւ իմ արտասուքով կ'ամոքեմ նրա բարկութիւնը։ Եւ եթէ նա անգութ կը լինի դէպի քրոջ արտասուքը, նոյն գահի պատուանդանը արտասուքով կը տեսնի իր հարազատ արիւնով ...

— Ես հաւատում եմ քո անձնազոհութեանը, Որմիզդուխտ, պատասխանեց երիտասարդը, դու աւելի քան այդ բարեգութ ես։ Բայց այժմ արդէն ուշ է... Գործերը այնքան բարդուած են, հանգամանքները այնքան անդառնալի ձեւ են ստացել, որ քո բարեխօսութիւնը հազիւ թէ կարող կը լինի ոչ կատարուած չարիքը ...

— Բայց քո կեանքը վտանգի մէջ է, Սամուէլ։ Ես չեմ տարակուսում, որ ներքինապետը, կամ որպէս դու անուանեցիր, այդ ցած լրտեսը, քո անունն եւս «անբարեհոյսների» ցուցակի մէջ անցկացրած չլինի ...

— Ես նոյնպէս չեմ տարակուսում, ասաց Սամուէլը.— ես այդ հոգսը Աստուծոյ վրայ եմ թողնում ...

Նա դարձեալ մտահոգութեան մէջ ընկաւ, եւ բոլորական լռութիւնից յետոյ ասաց հեգնաբար.

— Դու մոռանում ես, Որմիզդուխտ, որ իմ հայրը եւ իմ քեռին առաջնորդում են պարսից զօրքերին. նրանք գոնէ ինձ խնայեն ..

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

մը ստորագրեց Հիթլէրի հետ, փութացնելով պատերազմը :

Նոր նախարարը, Շեփիլով, Խրուշչեւի գլխաւոր աշխատակիցը կը համարուի երկար ատենէ ի վեր, արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Յիսուն տարեկան է : Կուսակցական պաշտօնաթերթին խմբագրապետն էր եւ 1954 Մարտին նշանակուեցաւ նախագահ Ազգութեանց խորհուրդի արտաքին գործերու յանձնաժողովին : Նոյն տարուան հոկտեմբերին Փեքին գնաց Խրուշչեւի եւ Բուլկանինի հետ։ Անցեալ տարի յունուարին, երբ Մալենկով կը հրաժարէր, կարեւոր յօդուած մը հրատարակեց թերթին մէջ, պաշտպանելով ծանր ճարտարարուեստը։ Դարձեալ ինքն էր որ Պելկրատ գնաց Խրուշչեւի եւ Բուլկանինի հետ, 1955 Մայիսին։ Նոյն տարուան Յուլիս 12ին նշանակուեցաւ քարտուղար Կեդր. Կոմիտէի, դառնալով ականաւոր դէմք : Մէկ շաբաթ առաջ Գահիրէ կ՚երթար գնդ. Նասրի հրաւէրով, սերտ յարաբերութիւններ հաստատելով : Քսաներորդ համագումարին վերընտրուեցաւ քարտուղար Կեդր. Կոմիտէի եւ փոխ-նախագահ :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Նորէն պղտոր լուրեր կը հասնին Միջին Արեւելքէն, ճիշդ այն պահուն երբ ապահովութեան խորհուրդը կը քննէ Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին տեղեկագիրը : Առջի օրուան նիստին մէջ, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Սուրիոյ պատուիրակը, մերժելով ճանչնալ Իսրայէլի գոյութիւնը։ Աւելի չափաւոր էին Եգիպտոսի եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները :

Իսրայէլի մեծ ռազմափորձերը վերջացան, տեւելով չորս օր : Ներկայ էին վարչապետը եւ սպարապետը։ Առաջինը ճառ մը խօսելով Երուսաղէմի մէջ յայտարարեց. — «Մենք միշտ պատրաստ պէտք է ըլլանք զինուոր. տեսակէտով : Բայց պէտք է կգուշանանք պատերազմի ձեռնարկելէ, նոյն իսկ եթէ սատկանայ արաբ վարիչներու զրգռութիւնը : Խաղաղութիւնը ոչ միայն անհրաժեշտ է ընդհանուր պատճառներով, այլ եւ անոր համար որ Իսրայէլ պէտք է կարենայ ընդունիլ աքսորականները եւ հայրենիք մը կերտել։ Մեր դրացիներուն մէջ չկայ մէկ հատիկ ժողովրդապետութիւն, բոլորն ալ աւտապետութիւններ են։ Եթէ ընդհարում մը պատահի, հետեւանքը պիտի ըլլայ համաշխարհային պատերազմ»։

× Անգլիոյ վարչապետը, Իտըն, յայտարարեց թէ երբեք տեղի պիտի չտայ մասնաւորապէս Կիպրոսի, Պարսից ծոցին, Ատէնի եւ մեր քարիւղի աղբիւրներու պաշտպանութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

40.000 ՌՍԿԻ տուգանքի դատապարտուեցաւ Կիպրոսի Ֆամակուսթա քաղաքը, որ ունի 25.000 բնակիչ։ Այս տուգանքը սահմանուած է իբրեւ պատիժ երկու անգլիացի զինուորներու սպանութեան համար։ Ցարդ տուգանքի դատապարտուած են 13 քաղաքներ եւ գիւղեր, համագումար 70.050 ոսթերլին : Անցեալ նոյեմբերէն ի վեր 11 հոգի սպաննուած եւ 136 յարձակումներ կատարուած Ֆամակուսթայի մէջ։ Կիպրոսի յոյն քաղաքապետները եւ գիւղապետները կոչ մը ուղղեցին Յոյներուն եւ Թուրքերուն, որպէսզի հաշտուին :

ԹԻԹՕ չաբաթ օր Մոսկուա հասնելով, ընդունուեցաւ արտակարգ հանդիսութեամբ :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն 230 ըմբոստներ սպաննուած, 210 հոգի ալ գերի բռնուած են «Երկաթեայ դուռներուն» առջեւ մղուած ճակատամարտի մը ընթացքին որ տեւած է երեք օր։ Սպաննուածներէն 160ը զինուորական համազգեստ հագած էին։ Ֆրանսացիները մեծ քանակութեամբ զէնքեր ալ գրաւած են, մէջն ըլլալով 13 մոլոթովեան ձեռնառումբեր։ Ալժէի մէջ Արաբները գործադուլ մը սարքեցին, իբրեւ բողոք երկու օր առաջ կատարուած խուզարկութեանց դէմ։ Մահուան դատապարտուեցան երեք ըմբոստներ :

ՍՈՒՐԻՈՅ սենտիքաները պահանջեցին կառավարութենէն արտօնել որ կամաւորներ երթան Ալժերիա :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Այրի Տիկին Նոյեմզար Գէրպէրեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն

ԱՂԱՍԻ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՎԻԷՆ

Այս Շաբաթ գիշեր :

Կը խօսի Գր. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, 10 Յունիս։

Կը խօսի Գր. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ.— 10 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ :

Կը նախագահէ Գ. ՉԳՈՒԳՃԵԱՆ

ԱՎԻՆԵՕՆ

Նախաձեռնութեամբ «Մուրատ» խումբի, Յունիս 10ին կէսօրէ վերջ։

Բըկպի Պարի մէջ, Փօնթէ :

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ

Կիր. Յունիս 10ին, ժամը 3ին :

Գեղունի ակումբին մէջ :

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶ.— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Մայր եկեղեցին :
ՆԻՍ.— Ս. Աստուածածին եկեղեցին :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Վար. Ս. Խաչ եկեղեցին :
ՇԱՒԻԼ.— Մատուռին մէջ :
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Մատուռին մէջ :
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ Ս. Յակ. եկեղեցին :
ԱԼՖՈՐՎԻԼի Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :
ԼԻՈՆ.— Ս. Աստուածածին եկեղեցին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ (Մարսէյլ)

Հրապարակային դասախօսութիւն

Այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին, Ֆրանսական համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ, (40 Ալէ Լէօն Կամպէթա)։

Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Սեւռի դաշնագիրը իբրեւ մի֊ջազգային փաստաթուղթ հայկական իրաւունքներու :

Մուտքը ազատ է :

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

(Դրական եւ բացասական գիծեր)

Վիճաբանական դասախօսութիւն Համազգային ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին (Շաբ.)։

Այս երկուշաբթի, ժամը 21ին, Գոմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Քլամառէն Գ. Յակոբ Զաքարեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, հազար ֆրանք ալ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան : Ստանալ «Յառաջ»էն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ ։ Քօրսաժի համար։ Դիմել 19 Ֆօպ. Սէն Տընի։ Մէթրօ Սթրազպուրկ Սէն Տընի : Մէզօն Ժազմէն, (Գալթաեան) :

× Տարասի (քօնֆէքսիօն) կարողներ, իրենց տան մէջ։ Դիմել 95 ռիւ Սէն Փիէր, Մարսէյլ :

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել մինչեւ Յունիս 10, Տոքթ. Եր. Արզումանեանի, Միլանօ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆր. Կ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը 6 յունիս ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին վարչութեան բոլոր անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տարօն – Սասնոյ Զօրք Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյ մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։Կարեւոր օրակարգ։Պատգ.ժողովի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Զորեքշաբթի գիշեր, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը։ Կը ներկայացուի Ս. Ղազարի ուխտագնացութեան ձայնագրուած ժապաւէնը ։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին խօսքերը ուղղուած Փարիզի հայ մանուկներուն :

Նախարար Փինոյի Երեւան ժամանումը, առնուած՝ հեռատեսիլէն։ — Կը նախագահէ, եւ կը խօսի Հ. Աւետիք :

(Պատկերները պատրաստուած են Գ. Մելիքեանի կողմէ)։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ • MARDI 5 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7595 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3406

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ներքին պայքարը տարածուելով եւ ճիւղաւորուելով, արդէն իսկ հասած է վտանգաւոր կէտի մը:

Այն աստիճան որ, կառավարութիւնը կ'աճապարէ կարգ մը նոր օրէնքներ առաջարկել կամ եղածները խստացնել, ինչպէս կը հաստատեն վերջին թղթատարով հասած թերթերը :

Մայիս 30ին Ազգ. Ժողովին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը, որ կը ծանրացնէ մամուլի, անթելի եւ հաւաքոյթներու օրէնքները :

Միեւնոյն ատեն կը քննուի Ազգ. պաշտպանութեան օրինագիծ մը, շատ աւելի ծանր տրամադրութիւններով :

Կառավարութիւնը ստիպողաբար կը պահանջէ քուէարկել այս օրինագիծները, յայտնապէս յուզումի մատնելով հանրային կարծիքը:

Մամուլի օրէնքին նոր տրամադրութիւնները ուղղուած են ընդդիմադիր հոսանքներուն դէմ, որոնք ամիսներէ ի վեր անխնայ կը ձաղկեն կառավարական կուսակցութիւնը (դեմոկրատ):

Օրինագծին տրամադրութեամբ թերթի մը տէրը, խմբագրապետը, պատասխանատու տնօրէնը, քաղաք. խմբագիրները եւ քրոնիկագիրները պէտք է բարձրագոյն ուսում ստացած ըլլան: Արտօնութեան եւ հրատարակութեան պայմաններն ալ խըստացած են :

Մասնաւոր յօդուած մը հինգ հազար ոսկի տուգանք եւ մէկ տարի բանտարկութիւն կը տրամադրէ, եթէ հերքումները 24 ժամէն չհրատարակուին, նոյն տեղը եւ նոյն տառերով :

Կալուշ մը պարագաներու մէջ դատարանը կրնայ թերթն ալ փակել :

Մէկ տարի պատիժ կը նախատեսուի անոնց որ վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն երկրին տնտեսական, քաղաքական կամ ելմտական կացութեան մասին:

Ուրիշ կարգ մը յօդուածներ ալ կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը վճռական գիրք մը բռնած է, ընդդիմադիրներուն պայքարը ջլատելու համար :

Այս վերջինները մտահոգութեան մատնուած են արդէն եւ հրապարակաւ կը յայտնեն իրենց յուսահատութիւնը :

Ցիրահոշակ Իսմէթը, որ տարիներէ ի վեր երկիրը կը կառավարէր «լռութեան օրէնքով», կ'ըսէ թէ «նշանները լաւ չեն»:

Դեմոկրատ կուսակցութենէն բաժնուած թեւ մը, «Հիւրրիյէթ», իր նախագահին բերնով կը յայտարարէ թէ նոր օրէնքը աւելի ծանր է քան 1925ի «լռութեան օրէնքը»: Եւ կը հառաչէ.

—«Գիտենք թէ երկիրը ո՛ւր առաջնորդուեցաւ այն ատեն: Մե՜ղք երկրին »...

Ազգ. պաշտպանութեան օրէնքը, որ մասնաւորապէս ուղղուած է չարաշահութեան դէմ, նոյնպէս շարք մը ծանր պատիժներ կը տրամադրէ :

Օրինակ, հինգ հազարէն մինչեւ 50.000 ոսկի տուգանքի կամ երեք տարի բանտարկութեան պիտի դատապարտուին անոնք որ ապրանքներ կը մթերեն կամ կը յաւելեն, կառավարութեան բռնագրաւած ապրանքներ կը փախցնեն, պահանջուած տեղեկութիւնները ժամանակին եւ ճշգիւ չեն հաղորդեր, կամ ի հարկին կառավարութեան չեն ծախեր իրենց ապրանքները, եւ կամ ուրիշ նպատակներու կը գործածեն կառավարութեան տրամադրած վարկը եւ «տէվիզ»ը :

Այս կաշկանդումներով, օրուան իշխանութիւնը կ'ուզէ հաւասարակշռել երկրին տնտեսական կացութիւնը, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ :

Երեք հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը կը սպասէին Ամերիկացիներէն, բայց անոնց մասնագէտները կը նախընտրեն խրատներ տալ, միշտ յիշեցնելով — «Ձեր վերմակին չափ երկարեցէք ձեր ոտքերը»: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՊԱՀԱՆՋԵՑ

ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Այսօր, Երեքշաբթի, Ազգ. Ժողովը պիտի քուէարկէ միակ բանաձեւ մը, վըստահութեան քուէ տալով դահլիճին :

Վարչապետը շաբաթ գիշեր մերժեց «կտորներու բաժնել» վստահութիւնը եւ պահանջեց մէկ բանաձեւ քուէարկել ընդհանուր քաղաքականութեան մասին : Ուրիշ խօսքով, նոր պայմանագիր մը կնքել կառավարութեան հետ : Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ վստահութիւն պիտի ստանայ կարեւոր մեծամասնութեամբ, եթէ նոյն իսկ դէմ քուէարկեն 151 համայնավարները եւ ուղեկիցները: Առաջարկուած բանաձեւը պիտի վաւերացնէ դահլիճին ալժերեան քաղաքականութիւնը, ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական բարենորոգումներով: Այս առթիւ բացատրեց թէ պիտի ստեղծուի «նոր Ալժերիա մը, ոչ ֆրանսական, ոչ իսլամական, ոչ ալ պէյլպէրեան, այլ անքակտելի կերպով կապուած Ֆրանսայի հետ, նոր կարգուսարքով մը, հաւասար իրաւունքներ տալով բոլոր բնակիչներուն»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, դահլիճը արդէն ունի 195 քուէ 595 անդամներու մէջ, ընկերվարականներով, արմատականներով, Ժողովրդական Շարժումով եւ ուրիշ չափաւոր հոսանքներով: Իր բանախօսութեան վերջին մասին մէջ, Գ. Կի Մոլէ վճռական դիրք մը բռնեց համայնավարներուն դէմ, դատապարտելով անոնց բողոքի ցոյցերը զինուորներու առաքման դէմ եւ յայտարարեց թէ «աննկուն պայքար մը պիտի մղեն Ալժերիոյ հրոսախումբերուն դէմ, կրակը դադրեցնելու եւ թանակցութիւններ կատարելու պահանջին դէմ : Միեւնոյն ատեն պարսաւեց անոնք որ դաւաճանութիւն կը կատարեն, նահանջականութեան ճամբան բռնելով: Դատապարտեց, նաեւ, փաշիստական հոսանքը որ կը փորձէ շարժում ստեղծել տուրքերու վըճարման դէմ: Եւ կոչ մը ուղղեց բոլորին հայրենասիրութեան: Ֆրանքեւդերման բանակցութեանց մասին ալ խօսելով, Գ. Կի Մոլէ յոյս յայտնեց թէ գոհացուցիչ ելքի մը պիտի յանգին Սարի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Ինչպէս Ալժերիոյ նախարարը՝ Լաքոսդ, վարչապետն ալ համոզուած է թէ Ֆրանսա քանի մը ամիսէն յաղթական պիտի հանդիսանայ, զսպելով Ալժերիոյ ապստամբութիւնը որ կը տեւէ 19 ամիսէ ի վեր: Երկու նախարարներուն ճառերը ջերմապէս ծափահարուեցան Ազգ. Ժողովի կեդրոնին կողմէ: Ծափահարողներուն մէջ էր նաեւ Մենտէս Ֆրանս, որ դահլիճէն հրաժարեցաւ վերջերս :

Ճառը վերջացուցած ատեն, Գ. Կի Մոլէ շեշտեց թէ Գչ. օրուան քուէարկութիւնը պէտք է ըլլայ միանուագ: «Մենք մէկ քաղաքականութիւն ունինք տարբեր կացութիւններու համար: Ձեզի կը մնայ դատել չորս ամիսէ ի վեր կատարուած գործը, ինչպէս եւ ճշդել ապագայ քաղաքականութիւնը: Իմ կառավարութիւնս համախմբում մը չէ զանազան անձերու որոնք հակառակ են իրարու, այլ ամբողջութիւն մը ուր իւրաքանչիւր խնդիր պատշաճ առանձին կը քննուի, բայց ցոյց կուտայ միութիւն՝ գործադրութեան մէջ: Կ'ուզեմ գիտնալ ընդդիմութեանց զումարը: Ուստի կը պահանջեմ վստահութեան միակ բանաձեւ մը, որ պիտի ըլլայ նոր վաւերացում մը: Մենք կ'ընդունինք բոլոր պատասխանատուութիւնները եւ վտանգները: Կառավարութիւնը ինչպէս կրնայ գործել, եթէ Ազգ. Ժողովը մանրէ իր վստահութիւնը, եթէ մասերու բաժնէ կամ վերապահութեամբ տայ: Երկիրը յստակ վճիռ մը կ'ուզէ : Ան զզուած է պիղատոսական բացատրութիւններէ կամ վայրերան մարզանքներէ : Կառավարութիւնը ստանձնած է իր պատասխանատուութիւնը եւ գիտէ որ Ազգ. Ժողովն ալ պիտի չվարանի ստանձնել իր բաժինը »:

Այս խօսքերը հաճոյք չպատճառեցին կարգ մը աջակողմեան երեսփոխաններու, որոնք համաձայն են Ալժերիոյ քաղաքականութեան, բայց դժգոհ՝ Թունուզի եւ Մարոքի տրուած անկախութենէն : Գ. Կի Մոլէ հարկ զատեց բացատրել թէ պատրաստ են կրակը դադրեցնելու որեւէ ատեն, եթէ հակառակորդն ալ ընդունի, թէ բարեկարգութեան վերահաստատումէն երեք ամիս ետքը ազատ ընտրութիւններ պիտի կատարուին, մէկ միլիոն Եւրոպացիներու եւ ութ միլիոն Իսլամներու ներկայացուցիչներն ընտրելու համար, թէ Ալժերիոյ չորս նահանգները պիտի բարձրանան 12ի, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի սերտ կապեր հաստատել վարչութեան եւ Ժողովուրդին միջեւ : Եւ շեշտեց թէ Ալժերիոյ խնդիրը միջազգային հարց մը չէ եւ միայն Ֆրանսայի կ'իյնայ լուծել զայն :

Իրմէ առաջ Ալժերիոյ նախարարը, Լաքոստ մանրամասնօրէն նկարագրեց կացութիւնը: Կրկնեց թէ յունիս 20էն 364 հազար զինուոր պիտի ունենան Ալժերիոյ մէջ: «Կը յուսամ թէ քանի մը ամիսէն շօշափելի արդիւնքի մը պիտի հասնինք եւ ստուարաթիւ բնակիչներ մեզի պիտի միանան: Բայց հրաշքներ չեմ խոստանար »: Ցետոյ բացատրեց թէ բարեկարգութեան վերահաստատումէն ետքն ալ Ալժերիոյ վերաշինութիւնը տնտեսական ահագին զոհողութիւններ պիտի պահանջէ Ֆրանսայէն : «Ապստամբները կ'ուզեն հաւատացնել թէ բնաջնջումի կռիւ մը կը մըղենք. անոնք կը փորձեն խռովել միջազգային կարծիքը : Ամէն տեղ կը տարածայնեն թէ 300.000 Ալժերիացիներ բնաջնջուած են եւ անբաններ կան որ կը հաւատան, հարիւրով, երկու հարիւրով կը բազմապատկեն զոհերը: Ֆրանսացիներ մեռան մահափորձի մը հետեւանքով : Երկու խմբեր զոհ գացին անհատական արարքներու: Ըսին թէ չորս հարիւր հոգի էին զոհերը եւ կարգ մը ֆրանսերէն թերթեր ալ այդպէս գրեցին »:

■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■

Ի ՊԷՏՍ ՄԱՆԿԱՆՑ

Հակամեխական գործողութիւնները կը շարունակուին Խ. Միութեան մէջ, մաքրելու համար սթալինականութեան վերջին հետքերը :

Տարեցները լուսաբանելէ ետք, այժմ ձեռնարկած են մանուկները, պատանիները եւ երիտասարդները դարձի բերելու:

Ուրիշ խօսքով, ամէն միջոց կը փորձեն, ապացուցանելու համար թէ «Մեծ Հայրիկը» գէշ մարդ մըն էր եւ ծանր վնասներ հասցուցած է կուսակցութեան :

Այսպէս, Մոսկուայի Երիտասարդական Միութեան պաշտօնաթերթը, «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա», վերջերս ուղեցոյց մը հրատարակեց, անխնայ ձաղկելով սթալինականութիւնը :

Այս առթիւ, թերթը մասնաւորապէս կը յիշէ Լենինի կտակը, որու մասին արգիլուած էր խօսիլ, 1927էն ի վեր :

Երիտասարդութեան օրկանը կը յայտարարէ.

— *« Լենին իր կեանքի վերջին տարին կը յիշեցնէր թէ Սթալինի նկարագրին բացասական գիծերը, ինչպէս կոշտութիւնը, յարգանքի պակասը՝ իր աշխատակից ընկերներուն հանդէպ, քմահաճոյքները եւ իշխանութիւնը չարաչար գործածելու հակամիտութիւնը կրնան խախտել հաւաքական ղեկավարութիւնը: Դժբախտաբար այդպէս ալ եղաւ»:*

Յետոյ կը բացատրէ թէ ինչպէս զարգացաւ «անձի պաշտամունքը »:

— *Աստիճանաբար նուաղեցաւ կուսակցութեան եւ ժողովուրդին դերը կամ բոլորովին լռութեան մատնուեցաւ : Ամէն տեղ յուշարձաններ շինուեցան ի փառս Ժ. Սթալինի, որ սկսաւ անձամբ լուծել բոլոր խնդիրները: Այս պարագան շատ չարիքներ պատճառեց, վասն զի միակ անհատ մը չէր կրնար ամէն բան գիտնալ եւ ամէն բան շիտակ լուծել: Սթալին այլեւս կարեւորութիւն չէր տար համայնավարներուն եւ կուսակցութեան վարիչներուն: Ան կեանքէն կտրուեցաւ եւ սկսաւ գործել ոչ թէ համոզելով ու բացատրելով, այլ հրամայելով եւ բռնադատելով »:*

Թերթը «ժողովուրդի ստոր թշնամին», հռէշածին Բերիան ալ յիշելով իբրեւ գործիք Սթալինի, կ'եզրակացնէ թէ այժմ կուսակցութիւնը լուսաբանուած է անձի պաշտամունքին պատճառած վընասներու մասին:

Դժբախտաբար այս «լուսաբանութիւնները » տեղի կ'ունենան այնպիսի ատեն մը երբ արդէն փոշիացած են անձնապաշտութեան կամ կռապաշտութեան անհամար փոխերը :

Ու յետոյ, լման չէ եականեխումը :

Տակաւին կանգուն կը մնան այն վիթխարի յուշարձանները (մանումենտ ?) որ բարձրացան Ռուսիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, մէկն ալ Երեւան, Հայաստանի սրտին վրայ :

Հապա այն 8 - 10 ռուսական կամ օտար քաղաքները, որ վերակոչուեցան Սթալինի անունով: Օրինակ՝ Պուլկարիոյ բանուկ նաւահանգիստը, Վառնա ...

ՎԱՀԷ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Եուկոսլաւիոյ նախագահը, Թիթօ, արտակարգ ընդունելութեան մը արժանացաւ Մոսկուայի մէջ: Երբեք այսքան խանդավառութիւն ցոյց տուած չէր Մոսկուայի ժողովուրդը : Կառախումբին ժամանումէն շատ առաջ, հազարաւոր քաղաքացիներ խռնուած էին կայարանին առջեւ, շրջակայ փողոցներուն մէջ եւ ճամբուն վրայ : Օդը պայծառ էր, կիները ամառնային զգեստ հագած էին եւ կը սպասէին ծաղկեփունջերով: Կառավարական կառքերը դժուարաւ կրցան ճամբայ բանալ դէպի կայարան :

Կառախումբին ժամանումէն 15 վայրկեան առաջ արտաքին գործերու նոր նախարարը, — Շեպիլով, կայարան հասաւ ընկերակցութեամբ Մալենկովի, Միկոյեանի եւ ուրիշ երեւելիներու: Շեպիլով անմիջապէս յառաջանալով սեղմեց բոլոր դեսպաններուն ձեռքերը: Ժամը 5ին կայարան կը հասնէր կառախումբը, որուն վայրաշարժին վրայ կը ծածանէին Եուկոսլաւիոյ եւ Խ. Միութեան դրօշները : Առաջին անգամ դուրս ելաւ Թիթօ, մաքրօշալի համազգեստով եւ ընդունուեցաւ Վորոշիլովի, Խրուշչեւի, Բուլկանինի, Միկոյեանի եւ Մոլոթովի կողմէ: Բոլորն ալ ձեռք սեղմեցին եւ ծաղկեփունջեր նուիրուեցան Տէր եւ Տիկին Թիթոյի : Բազմութիւնը կ'աղաղակէր. — «Կեցցէ՛ խաղաղութիւնը, կեցցէ՛ Թիթօ»:

Եուկոսլաւիոյ նախագահը պատասխա -

(Շար. կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դժբախտաբար յօդուածի սահմանները չեն ներեր լիովին ներկայացնելու այն բազմակողմանի փաստալրական նիւթը, որուն վրայ կը հիմնէ իր վերլուծումը Մ. Մկրեան։ Անոնք լիուլի բաւական են արդարացնելու եւ հաստատելու թէ Ե.—Ժ. դարուն հայ ընկերային միտքը զարգացաւ եւ հասաւ այնպիսի աստիճանի, որ իր յատկութիւններով կը նմանի Վերածնութեան։ Միանգամայն համոզիչ են այն քաղաքական, տնտեսական, մշակութային նախադրեալները, որոնք ծնունդ տըւին միջնադարեան մեծ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացիի։

Նարեկացի, ծնունդ է հինգդարեան մարտնչող հայ ժողովուրդի մտքին եւ հոգեկան կուտակումին։ Ան հայ միջնադարի վերածնական նախադրեալներու նկրակայութիւնը եղաւ, մինչեւ դարու գարթօնքը։ Թէ Նարեկացին բարձր գանձը նոյնն չէր, այդ մասին վէճ չկայ։

Հարց է թէ, ե՞րբ որեւէ ժողովուրդի գրականութեան մէջ զուտ աւանդականի — եկեղեցական ոլորտացութիւնը մէկ փաստ է, որ կեանքը անտացոլացում հասարակական եւ բազմակողմանի։ Կը կարծենք թէ, երբեք։ Կամ ո՞ր հանճարն է մէջտեղ եկած առանց խորապէս, «Վերջին հաշուով», իր «Աղբով» ժողովրդային ըլլալու։ Ասով չենք ուզեր անցեալի կամ ներկայի գրողները զրկել իրենց պատկանած դասակարգէն, ինչպէս Շեքսփիր, Կէօթէ, Թոլսթօ եւն.։ Ոչ մէկ խօսք «ապադասակարգայնութեան» մասին։

«Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւնը ստեղծող ժողովուրդը անյայտ եւ թաքուն թելերով «վերեւ» հասցուցած է, հայ եւ համաշխարհային գրականութեան մէջ, իր շուրջը։ Եւ Նարեկացին այդ ժողովուրդի ըմբոստ ոգին ու մարտական կորովը դրած է իր ստեղծագործութեան մէջ։ Դարձեալ վերապահ, բացատրութիւն մը— ժողովուրդի ազդեցութիւնը եղած է միջնորդական ձեւով թերեւս եւ տարերային։ Մկրեան շատ ուժեղ փաստեր կը բերէ այդ ազդեցութիւնը ցոյց տալու համար։ «Նարեկացիի «Տաղերը» գրուած են փոքրաքանակ ոճով»։ Ամբողջ արուեստը ժողովրդական է, նկարչութիւնը, չեշտը։ Եւ վերջապէս ժողովուրդի աշխարհիկ զարդացումը եւ կենսախինդ ուրախութիւնը կայ քանի մը տաղերուն մէջ, որու համար Աբեղեան կ'ըսէ «Վերածնութեան շունչը»։

«Դժուար »ը կը մնայ Նարեկացիի քերթողութեան մէջ հանդէս եկած «Նարեկացիական միստիկ»ի հարցը։ Ճիշդն ըսելով դիւրին գործ ստանձնած չէ Մկրեան, այդ միստիկէն դուրս բերելու Նարեկացիի մտահայեցողութեան աշխարհիկ տարրը, հակառակ անոնց որ, Նարեկացիի միստիկին մէջ կը տեսնեն միայն կրօնական մութք եւ զգացում։ Ոչ թէ աշխարհիկ տարրը թոյլ է կամ չկայ։ Կայ, եւ բստ էութեան աշխարհիկ է ամբողջը, միայն պարուրուած այնպիսի արտաքինքով եւ բանաձեւերու ամենց նախապաշարումներով, որ կը դժուարանան այդ մտայղացման յանդիլ։

Մկրեան կը փորձէ «Նարեկացին Նարեկացիով ճանչնալ»։ Այս մեթոտը արհամարհուած է, օրինակ՝ թէ Խորենացիի եւ թէ Եղիշէի համար։

Ընդհանուր նկարագրած միստիկը, որ գիւղացիական ապստամբութեանց կը վերածուէր Եւրոպայի մէջ (եւ Հայաստանի մէջ, ինչպէս ցոյց կուտայ Մկրեան), կարելի չէ պարզունակ կերպով կիրարել Նարեկացիին։ Ան գիւղացիական ապստամբական շարժումներու անմիջական գաղափարախօսը չէր...։ Բայց անոր ամբողջ ստեղծագործական ոգին կապուած էր այդ շարժման հետ, աննկատելի թելերով։

Հեղինակը կ'ուսումնասիրէ «Մատեան ողբերգութեան» քերթուածը, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ լեզու-ոճական յատկութիւններով։

Միջնադարեան կրօնաւորը մեծ սարսափ կը զգայ «ահարկու» Աստուծոյ առջեւ։ Ինք պէտք է խօսի անոր հետ «առանց պաշտօնական եկեղեցիի օգնութեան եւ միջնորդութեան», որոնք ամէն օր կրկնուելով կը կորսնցնեն թարմութիւնը։ Նարեկացիի միստիկին էութիւնը կը կայանայ եկեղեցիին միջնորդութիւնը անտեսելուն մէջ։ Եւ Նարեկացիական խօսքերու ծովով ան յորդանք կուտայ դէպի այն անհունութիւնը, որ իր Աստուածն է։ Նարեկացին դուրս եկած է միջնադարեան սահմանափակ վիճակէն, ծէսերով եւ պաշտօնականութեամբ քարացած եկեղեցիի անշարժութենէն, կը գիտակցի եւ կը խտացնէ իր միջնադարեան ողբալի անհատի հանգամանքը, ամբողջովին եւ լրիւ մէջ կը բերէ իր մեղքերը, որոնց գործերը եւ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ գանոնք ստեղծողին վրայ։

Ան կը դիմէ ստեղծողին որ սրբէ իր մեղքերը (որ ստեղծողը կրնայ եւ որով բանաստեղծը կը բարձրանայ, կը հաւասարի... անոր)։ Պայքարի մէջ մտած բանաստեղծի ողբերգական խօսքն է։ Աստուծոյ հետ բանավէճի մտած աստուածաշնչական Յոբն է եւ յետագային Ֆրիկը։ Ողբերգութիւնը հոն է, որ միջնադարեան միստիկը կը համարձակի իր Աստծուն ուսուցանել, թէ ինչպէս պէտք է արդար վարուիլ իր ստեղծածին հետ։

Ահա թէ ինչու անհուն են անոր «մեղքերը», որոնցմէ կը ճգնի ազատիլ, տաժանելի հոգեկան պայքարի մը մէջ։

Նարեկացիի թուած անհամար մեղքերը իր սեփականը չեն, այլ կը վերաբերին մարդ-արարածին ընդհանրապէս։ Ան ընդհանրացումներ կ'ընէ։ Թէեւ ոչ-ուշադիր ընթերցողին այնպէս կը թուի թէ նեղ անհատականութեամբ սահմանափակուած բանաստեղծ մըն է։ Նարեկացիի երեւակայած զանազան մեղքերու ծաւալը ընկերային է, ընդհանրացուած, ընդհանուր վիշտ է, ընդհ. ողբերգութիւն։

Այս յանդուգն թռիչքը իր ետին կը ձգէ չափաւոր ու սահմանափակ անշարժութիւնը, որուն ենթարկուած էր պաշտօնական «կանոնական» եկեղեցականութիւնը իր բոլոր մտաւոր, հոգեկան, բարոյական եւ ընկերային էութեամբ։ Աշխարհիկ զգացումներու, վերաքննող մտքի ծառացումն է, ընդդէմ պաշտօնական եկեղեցիի։

Ուրեմն կրօնական աղանդաւորութեան կամ եկեղեցիի կրօնա-փիլիսոփայական, դաւանաբանական խնդիր չէ, զոր Նարեկացին կ'առաջադրէ լուծել. այլ կենսահաստատենէ հոգիի պարթօնք ու թռիչք։

Ճիշդ է Նարեկացին արտաքնապէս չէ կտրուած կրօնական նիւթերէն, իր տաղերու նիւթերը գեռ կրօնական են, բայց իր հանճարը կը յայտնուի իր ինքնատիպութեամբ։ Տաղերու մէջ կ'արտայայտուի ան սէր դէպի բնութիւնը եւ մարդը. Բնութեան գոյներով ալ կը նկարագրէ մարդը առողջ, գեղեցիկ, ճապուկ, հաստաբազուկ, խարտիշագեղ սալլապանը, ծիծաղախիտ ծովու նման աչքերով, ծոցը լուսափայլ, կարմիր վարդով լի, բերանն երկթերթի, վարդակաթ շրթունքներով «տիրամայրը»։ Այդ նկարագրութիւնները չէին կրնար տրուիլ խառակեաց, ղեցկամերժ, «կեանքէն փախուստ տուող» «ողբասացի» ձեւքով, այլ կրնային հանդիսանալ իբրեւ արդիւնք կենսասէր, գեղեցկապաշտ աշխարհիկ ոգիի մեծ թըռիչքներու։

«Ծննդեան» եւ «Յարութեան» տաղերը ապացոյց են Նարեկացիի վերածնական ոգիին։

Մկրեան կը հաստատէ թէ Նարեկացին իր «Տաղերուն» մէջ կը գործածէ ժողովրդական բանահիւսութեան արուեստը. Հեղինակը կը համարէ զայն ընդհանրացումներու բանաստեղծ։ «Տիրամօրապատկերին մէջ կը տեսնէ եւրոպական «վերածնութեան մեծ վարպետներու նկարած»ը Ռաֆայէլի վրձինին արժանի գործ մը, յետագայ դարերու բանաստեղծներ «Նահապետ Քուչակը եւ Նաղաշ Յովնաթանը» յիշեցնող նկարագրութիւններ։

Նարեկացին կը վերակենդանացնէր հայ բանաստեղծութիւնը, ըլլալով ժողովրդային, իբրեւ նիւթ եւ ձեւ։ Հեղինակը կը նկատէ Նարեկացին իբրեւ բնութեան եւ մարդու երգիչ, որ կաշկանդուած չէ եկեղեցիի աւանդական նիւթով եւ լեզուով։

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՈԳԵՇԱՀ ՁՐՈՅՑ

●

Բաքի Մարոխանօ անունով 32 տարեկան երիտասարդ մը, որ կոփամարտի «ծանրութեան» ախոյեանն է, անցեալ շաբթու, լուր տուաւ թէ որոշած է հանգստեան կոչուիլ։ Որովհետեւ, իր կինն ու ծնողքը ազդարարած են իրեն.

— Ալ կը բաւէ, քիչ մըն ալ թող ուրիշները վայելեն քու փառքդ...

Տեղական մամուլէն կ'իմանամ որ երիտասարդ կոփամարտիկը 49 անգամ ծեծկուած է ասոր, անոր հետ ու երբեք չէ պարտուած։

Վերջին երեք տարուան մէջ, եօթն անգամ կրկէս իջած է՝ իր բռունցքներուն ասպարէզ կարդացողներուն դասը տալու համար եւ շահած է 1.462.961 տոլար։

Ենթադրաբար, երիտասարդը մէկ կողմ պէտք է դրած ըլլայ, ամէնէն քիչը, քառորդ միլիոն տոլարի «կոկիկ» գումար մը, որ ամառուան ալ կը բաւէ, ձմեռուան ալ՝ յառաջիկայ յիսնամեակին։

Ուրեմն, այսուհետեւ, իր գլուխը քարին — կամ իր մրցակիցներուն բռունցքներուն — զարնելու պէտք պիտի չունենայ՝ իր ապրուստը ճարելու համար

Հայ գրագէտը քանի՞ տարի աշխատելու է՝ այդ գումարը շահելու համար։

Այդ մասին քիչ մը լուսաբանուելու համար, երեւակայութեանս ուժով, դիմացս նստեցուցի գինքը եւ ունեցայ հետեւեալ հոգեշահ զրոյցը՝ իրեն հետ

— Ըսէ նայիմ, Պ. հայ գրագէտ, շաբաթը քանի՞ տոլար կը շահիս...

— Հարիւր, հարիւր յիսուն...

— Ինչ կ'ըսես, եղբայր, սխալ չըլլայ... Հայերէն գիրք գրելով, մարդ այդքան ալ կը վաստկի՞ եղեր, չէի գիտեր...

— Քեզի ո՞վ ըսաւ որ գիրք գրելով կը վաստկիմ այդ գումարը, յիմար։ Գործարանը կաշխատիմ։ Կօշիկ կը կարեմ...

— Սանկ ըսէ։ Բայց, կարծեմ, դուն քանի մը վէպեր գրած ես։ Ձեռքդ բան մը անցա՞ծ է։

— Սա վերջին երեսուն տարուան մէջ, եօթը հատոր գրած եմ ու ամէն մէկէն տպել տուած եմ հազար օրինակ...

— Ծախած ես, անշուշտ...

— Անշուշտ։ Ամէն մէկէն յիսուն, վաթսուն օրինակ։

— Մնացա՞ծը...

— Տանս մօտերը, հին ու մին առարկաներ ծախող Հրեայ մը կայ, ան[illegible]խած եմ...

— Հայերէն գիտէ՞...

— Կը տեսնեմ որ ամէն բան ծախելու քերանը գնելու է։ Սիրելիս, գիրքերուս չկազմուած էջերը իրեն ծախած եմ...

— Ձեռքդ ի՞նչ անցած է։

— Հաշիւը դուն ըրէ

— Տպագրական ծա՞խքը ուր մնաց...

— Ո՞ւր պիտի մնայ, տպագրիչին եւ թղթավաճառին գրպանը։

— Ուրեմն, դուն Մարոխանոյին մէկուկէս միլիոնը քանի՞ տարիէն կը շահիս...

— Կարծեմ, ամէնէն քիչը քառորդ միլիոն տարիէն...

— Լաւ, ինչո՞ւ կը գրես...

— Ներսս պէծեկ մը կայ, «պրէ», կ'ըսէ, ես ալ կը գրեմ...

— Ուրեմն, եթէ կօշիկ կարել չգիտնայիր, անօթի՞ պիտի մնայիր։

— Անօթին ալ խօսք է, եղբայր։

— Քու կարծիքովդ, քեզի պէս գրագէտներուն վիճակը ո՞ւր պիտի հասնի։

— Տեղ մըն ալ հասնելիք չունի... Հայ գրագէտը իր գրած գիրքերը ձրի, ասոր, անոր տայ, նորէն կարդացող չկայ...

— Երեւի անհամ բաներ կը գրէք...

— Մեզի պէս անուշ բաներ ալ գրես, նորէն օգուտ չունի։

— Ինչո՞ւ...

— Որովհետեւ հայ ժողովուրդը իր մայրենի լեզուով գրուած բաներ չի կարդար։

— Եթէ այդպէս է, դուք ալ խօսք մէկ ըրէք եւ կոփամարտիկ եղէք...

— Վրանիս «հա՞լ» մնացեր է, եղբայրիկս, վար կ'իյնանք...

Այստեղ վերջացաւ մեր զրոյցը, որովհետեւ հայ գրագէտին աչքերը լեցուեցան...

ԵԻՐՈԳԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

Աւելի մեծ թիւով զօրանոցներու առջեւէն կ'անցնինք Սարիղամիշի մէջ, որ եօթը հազար հինգ հարիւր ոտք բարձր է ծովուն մակերեսէն։ Սակայն, այստեղի չոճիի անտառները ձեւի կարծել կուտան, որ Զուիցերիա կը գտնուինք, թէպէտ այստեղի ձմեռները աւելի ցուրտ են՝ մինչեւ երեսուն աստիճան զերոյէն վար։

Ղարսն ալ, որ ձեռքէ ձեռք անցած է բազմաթիւ անգամներ, ուրիշ համբաւաւոր բերդաքաղաք մըն է։ Ունի ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն։ Կովկասի բանալին է

Անոր ուղիղ ու լայն փողոցները շինուած են Ռուսերուն կողմէ։ Այս քաղաքը աւելի եւրոպական երեւոյթ ունի, քան Էրզրումը

Ղարսէն դէպի արեւելք շոգեկառքով եռեսուն-հինգ մղոն ճամբորդելէ վերջ, կը հասնինք լաւ հսկուած ու պահպանուած թուրք-սովետական սահմանը։ Այժմ, Սովետ Հայաստանի մէջն էք եւ ռուսական շոգեկառք մը կը փոխադրուինք՝ Երեւան երթալու համար։

Երեւանը, որ երբեմն պարսկական քաղաք մըն էր, վերջին երկու տասնամեակներու ընթացքին շատ մեծցած է եւ արդիական քաղաք մը եղած է չորս հարիւր հազար բնակչութեամբ։

Երեւանը կը գտնուի Արարատեան դաշտին մէջ եւ երեք հազար ոտք բարձր է ծովուն մակերեսէն։ Հոս, արեւը աւելի տաք է։ Քաղաքին շուրջը տարածուող ոռոգուած այգիներու խաղողները կը հասուին բերանիդ մէջ։ Իսկ մրգաստաններու ծիրանները կարծել կուտան, թէ երկինքէն իջած են անոնք։ Ինչպիսի անուշ բոյր մը եւ համ մը ունին անոնք։

Մի մոռնաք որ Նոյ Նահապետը հոս տնկեց իր այգին, երբ տապանէն դուրս ելաւ։ Հայ գինեգործները ծանօթ են գինի պատրաստելու Նոյի սկզբնական կերպին։

Այս մարզին մէջ, Երեւանը գլուխ չի խոնարհեր նոյնիսկ Ֆրանսայի առջեւ։ Կը մաղթեմ, որ օր մը ըմբոշխնէք Հայաստանի գինեաքն ու շամբայնը։

Հոս, դուք Իրանին բաւական մօտ էք՝ զգալու համար ներկայութիւնը սոխակին ու վարդին։ Արդէն, քաղաքին նոր շէնքերուն շատերը վարդագոյն են։ Որովհետեւ, անոնք շինուած են հրաբուխային քարով մը, որ «տուֆ» կը կոչուի։ Ասոր քարահանքէն կը հանեն ծիածանի բոլոր գոյներով քարեր։ Տիրապետողը, սակայն վարդագոյնն է.

Ձոյլ գագաթներով Արարատը կը բարձրանայ Երեւանի մօտ։ Ի հարկէ, ոչ մէկ քաղաք, Եւրոպայի մէջ կամ այլուր, ունի այս վեհաշուք դիրքն ու տեսարանը։

Ուրիշ լեռներ չկան Արարատի անմիջական շրջակայքը։ Կարծես, հայկական հսկան չի հանդուրժեր ուրիշ որեւէ լերան մը ներկայութիւնը։ Այդ պատճառով է, որ անիկա այդքան բարձր կ'երեւի։

Ես բաղդատած եմ Կազբէկը Արարատին հետ։ Անոնք երկուքն ալ գրեթէ նոյն բարձրութիւնը ունին։ Վրացական հսկան, սակայն, հայկականին կէսին չափ կ'երեւի։

Մեծ Մասիսը, իր ամպամած գագաթով, կը նմանի աստուածաշնչական հզօր նահապետի մը, որուն քով կատարեալ կոնաձեւ Փոքր Մասիսն ալ՝ անոր շնորհալի ընկերուհին է։ Անոնք կը նմանին արքայական ամոլի մը, որ իրապէս կը թագաւորէ շնորհօքն Աստուծոյ։ Իսկ անոնց ոտքերուն առջեւ փռուած է թագաւորութիւն մը սաթի մեղեսիկներու եւ կարկեհաններու։

Մասիսները թէպէտ շատ մօտ կը թուին Երեւանի, սակայն թրքական հողի վրայ են. անոնց գագաթները քանիերկու մղոն ներս կը գտնուին թրքական սահմանէն։ Արարատի թուրքերէնը Աղր Տաղ է.

Այսուհանդերձ, Արարատի պատկերը Հայաստանի պետական կնիքին վրայ է Որովհետեւ, Արարատը մեր ժողովուրդին յաւերժական խորհրդանիշն է, հոգ չէ թէ ինչ կը տնօրինեն միջազգային դաշնագիրները։

— Ի՞նչ իրաւունքով Աղր Տաղի պատկերը դրած էք ձեր պետական կնիքին վըրայ, քանի որ այդ լեռը ձեր սեփականութիւնը չէ, — Թուրք մը կը հարցնէ Հայու մը։

— Ի՞նչ իրաւունքով մահիկը դրած էք ձեր պետական կնիքին վրայ։

— Իսկ դուք ի՞նչ իրաւունքով ձեր դրօշին վրայ կը դնէք լուսինը, որ ձեր սեփականութիւնը չէ, կը պատասխանէ Հայը։

(7) (Շար.)

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՐՄԷԼԵԱՆ

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

●

(Դասախօսութիւն Համազգայինի ընկերութեան)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգային Ընկերութեան վիճաբանական դասախօսութեանց շարքին առաջինը տեղի ունեցաւ Մայիս 28ին, Պասոնի եկեղեցւոյ մէջ:

Կ. Փօլատեան բանալով հաւաքոյթը բացատրեց թէ՝ վիճաբանութեան դրուած նիւթը երեւութապէս պարզ կ'երեւի, սակայն՝ խորքին մէջ շատ բարդ նիւթ մըն է: Արդարեւ, մեր ազգային նկարագիրը մինչեւ այսօր չէ տրուած բիւրեղացած տիպարով մը, ինչպէս շատ մը ուրիշ ազգերու մէջ եղած են, շնորհիւ այդ ազգերուն արուեստագէտներուն:

Կայ անգլիական տիպարը, սպանիականը կամ ֆրանսականը: Բայց ո՞վ կը ներկայացնէ մեզ, ամբողջութեամբ եւ անառարկելի ձեւով մը:

Ո՞ր ազգային հերոսը, եւ կամ ո՞ր հեղինակին ստեղծած հերոսը:

Թերեւս մեր ժողովուրդին ապրած կեանքը պատճառ եղած է որ այդ տիպար Հայը ապաւարուի կամ կորսուի: Ահա թէ ինչու դժուար է որոշապէս ճշդել դրական եւ բացասական գիծերը հայկական նկարագրին:

Բոլորս ալ գիտենք մեր թերութիւններն ու առաւելութիւնները, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ: Այս դասախօսութիւններով Համազգայինի Մարսէյլի վարչութիւնը կ'ուզէ քննութիւն մը կատարել, մասնաւորապէս ծանրանալով մեր թերութիւններուն վրայ: Եթէ հարկ ըլլայ, այս նիւթին պիտի յատկացնենք քանի մը դասախօսութիւններ:

Այս առաջին ասուլիսին ատեն, դասախօսները պիտի բաւականանան ներկայացնելով առաքինութիւններ եւ թերութիւններ, զորս իրենք գտած են մեր ժողովուրդին նկարագրին մէջ: Յաջորդ դասախօսութեան ընթացքին, իւրաքանչիւրը պիտի քննէ պատճառները այդ առաքինութիւններուն եւ թերութիւններուն: Իսկ երրորդ դասախօսութեան մէջ պիտի քննուին դարմանները, սրբագրելու համար մատնանշուած թերութիւնները:

Այս բոլորը մասնակցութեամբ ներկաներուն: Ուստի, կը խնդրուի ուշադրութեամբ հետեւիլ, մտածել այս հարցերու մասին, դասախօսութեան չեկած.

Առաջին խօսողն էր Գ. Յովհ. Հացագործեան, որ ըսաւ թէ մեր մեծագոյն առաքինութիւնը մեր աներեւակայելի տոկունութիւնն է: Արդարեւ, մեր բազմադարեան ազգային կեանքին ընթացքին, այս յատկութեան շնորհիւ կրցած ենք դիմագրաւել բոլոր կործանարար հարուածները, եւ ամէնէն սարսափելի պայմաններուն մէջ իսկ միշտ մնալ կանգուն:

Յիշեց ցարական կառավարութեան որոշումը հայ եկեղեցական կալուածատիրութիւնը քայքայելու (1904ին) եւ հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքը որ կը պոռար իր օրուան Հայրապետին, Խրիմեան Հայրիկին.— «Բանալիները չյանձնէք»:

Հայ. Եկեղեցւոյ բանալիները չյանձնուեցան եւ ես կը խորհիմ թէ այս պատկերով հայ ժողովուրդը կ'արտայայտէր իր յստակ կամքը՝ չյանձնելու իր ճակատագրին բանալիները ուրիշ բռնակալութեան:

Երկրորդ խօսողը, Գ. Յովհ. Խաչէրեան հանդիսականներուն ուշադրութեանը յանձնեց, իբրեւ ցեղային ամէնէն վտանգաւոր թերութիւն — մեր ծայրայեղ զգացական ըլլալը: «Մեր բոլոր գործերուն մէջ, անձնական կեանքի, ընտանիքին, եւ հաւաքական գործերուն մէջ, մենք միշտ կը շարժինք, անսալով մեր զգացումին». Ըստ իրեն, մեր դժբախտութիւններու մեծ մասը արդիւնք է այս ազգային տկարութեան:

Երրորդ խօսողն էր ընկեր Յովհաննէս Գանտիկեան, իբրեւ դրական գիծ յիշեց մեր ազգին անօրինակ հայրենասիրութիւնը, ազատասիրութիւնը եւ գիտակցաբար զոհաբերուելու առաքինութիւնները, որոնց շնորհիւ դարերու ընթացքին պահած ենք մեր հաւաքական գոյութիւնը, եւ պիտի շարունակենք պահել ցորչափ այդ առաքինութիւնները ապրին մեր մէջ:

Գ. Հրանտ Աթէշեան պարզեց, իբրեւ մեր մեծագոյն թերութիւնը՝ քաղաքական տհասութիւնը:

Իր կարծիքով, յաճախ թերութիւնները արդիւնք են ծայրայեղութեան: Օրինակ Հայուն չափազանց ազատասիրութիւնը եւ անկախ խառնուածքը պատճառ եղած են այս թերութեան: Այդ խառնուածքն է որ մեզ մղած է անկարգապահութեան, անհնազանդութեան, անհատական կարծիքը պարտադրելու ձգտումին: Այստեղ գոյութիւն չի կրնար ունենալ այլեւս հաւաքական շահերու պաշտպանութիւն, զոր կը կոչենք քաղաքագիտութիւն:

Գ. Արամ Թէրզիպաշեան դիտել տուաւ մեր ազգային թերութիւնները, զորս միշտ կը հոլովենք, օրինակ անմիաբանութիւն, անքաղաքագիտութիւն, շատ ալ հիմք չունին: «Անմիաբան ենք», կ'ըսեն ինչպէս կ'ըլլայ որ վաթսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր մեծ թիւով Հայեր հաւաքուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, եւ կը շարունակեն աշխատիլ նոյն իտէալով: Դարձեալ յիսուն տարիէ ի վեր ուրիշ բազմաթիւ Հայեր Բարեգործականի դրօշին շուրջ միացած են եւ կը շարունակեն գործել:

Կ'ըսեն թէ անքաղաքագէտ ժողովուրդ ենք, մեծ քաղաքագէտներ չենք տուած. Ինչո՞վ բացատրել հապա մեծ հայ քաղաքագէտներու երեւումը հին եւ նոր Բիւզանդիոյ, Թուրքիոյ, Եգիպտոսի եւ ուրիշ երկիրներու ամենաբարձր պաշտօններուն մէջ: Ըստ իս, մեր ժողովուրդին մահացու թերութիւնները կը կոչուին եսամոլութիւն եւ նախանձ:

Գ. Մ. Անդրէասեան բացատրեց թէ ամէնէն վտանգաւորն այն է որ, ճանչնալով հանդերձ մեր թերութիւնները, զանոնք որեւէ ձեւով չսրբագրելու յամառ թերութիւնը կը գործենք:

Ներկաներէն շատեր ալ խօսք առին թեր ու դէմ, մատնանշելով զանազան երեւոյթներ եւ պատճառներ: Յետոյ որոշուեցաւ երկուշաբթի (Յունիս չորս) շարունակել քննութիւնը նոյն վայրին մէջ, մասնաւորապէս ծանրանալով մեր ազգային դրական կամ բացասական գիծերու շարժառիթներուն վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Փալանճեան ճեմարանին մէջ Ֆանֆառի խումբ մը կազմելու համար Ամերիկայէն ընկեր Վարդունի 500 տոլար ղրկած է: Ճեմարանին ուսուցիչը՝ Գ. Օննիկ Սիւրմէլեան 18 հոգինոց նուագախումբի մը ծրագիրը կազմած է: Գերմանիայէն եւ ուրիշ վայրերէ քաղուած տեղեկութիւններ հազար տոլար կը նախատեսեն գործիքի եւ համազգեստի ընդհանուր ծախքը: Ընկեր Վարդունիի 500 տոլարը իբրեւ հիմնադրամ նկատելով, տնօրէնութիւնը պիտի աշխատի ճեմարանը օժտել Ֆանֆառի խումբով մը: Ընկեր Վարդունի ղրկած է նաեւ քանի հատոր կարեւոր գիրքեր:

ԸՆԿԵՐ ԴՐՕՅԻ մահուան առթիւ յօգուտ վեթերաններու Փոնտին նուէրներու ցանկերը կը շարունակուին «Հայրենիք»ի մէջ: Ընդհ. գումարը մինչեւ մայիս վերջ, հասած էր 5355 տոլարի:

«ՄԵԾՆ ՏՐԴԱՏ» թատերախաղը, զոր գրած է ողբացեալ Եղիա Գասպարեան, միացնելով Յակոբ Օշականի համանուն թատերախաղին հետ, մեծ յաջողութեամբ ներկայացուած է Պէյրութի մէջ, դերասանական խումբի մը կողմէ:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Ալան Յովհաննէս, ընդառաջ երթալով Սան Ֆրանչիսքոյի երաժշտական միութեան հրաւէրին, նուագահանդէս մը տուած է մեծ յաջողութեամբ: Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին արուեստագէտներ, դիւանագէտներ, հիւպատոսներ եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր: Մասնաւորապէս «Թալին»ը խոր տպաւորութիւն ձգած է: Նուագահանդէսէն ետք, Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան ճաշ մը տուած են ի պատիւ հիւրերուն, իրենց ճաշարանին մէջ, ուր ներկայ եղած է նաեւ Սան Ֆրանչիսքոյի հայասէր քաղաքապետը Քրիստոֆըր իր տիկնոջ հետ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Միացեալ վարժարանի 25ամեայ յոբելեանը տօնուած է, Մայիս 20ին, հովանաւորութեամբ Տաճատ Ծ. Վ. Ուրֆալեանի եւ ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը, որուն մէջ կային հիւրեր Լիբանանէն եւ Սուրիոյ միւս քաղաքներէն: Նախագահած է տնօրէնը, Տիգրան Գալըպճեան, խօսած է կրթական նախարարը եւ դրուատած հայ ժողովուրդին ուսումնատենչ ոգին: Օրուան բանախօսը, Արմէն Անոյշ որ Միացեալի առաջին տնօրէնը եղած է, գեղեցիկ ճառ մը խօսած է: Արաբերէն ուղերձ մը կարդացած է Գ. Գարմատրեան: Երգած է տիկին Զ. Շամիթ, իսկ դաշնակի վրայ նուագած է Օր. Տօնապետեան: Փակման խօսքը ըրած է Տաճատ Ծ. Վ.՝ վերելք եւ յաջողութիւն մաղթելով: Միացեալ վարժարանին սեփական շէնք մը գնելու իբրեւ հիմնադրամ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Ս. Օ. Յաչ Դամասկոսի մասնաճիւղ երկու հազար ս. ոսկի, Համազգայինի Դամասկոսի մասնաճիւղ հազար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ հինգ հարիւր ս. ոսկի, Միացեալ վարժարանի շրջանաւարտից Միութիւն հինգ հարիւր ս. ոսկի, Քրիստափոր Գաւ. Միութիւն հարիւր ս. ո., Օր. Դալիդա Սագճեանի մահուան առթիւ 280 ս. ոսկի, Նշան Պետրոսեան (Միացեալի շրջանաւարտ, այժմ Ֆրանսա) հարիւր ս. ոսկի, գումար 4480 ս. ոսկի:

ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, կը շարունակէ շրջիլ Իրանի հայաշատ քաղաքները: Այցելած է Թեհրանի բոլոր հայկ. դպրոցները: Աբադանի մէջ նախագահած է «Համազգային»ի եւ «Փալանճեան» ճեմարանի 25ամեայ յոբելենական հանդէսին: Այս առթիւ Աբադանի հայութիւնը 22 հազար թուման նուիրած է ճեմարանին: Յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին Աբադանէն եւ շրջաններէն 15 գիշերօթիկ սաներ եւ սանուհիներ պիտի երթան Պէյրութի «Փալանճեան» ճեմարանը: Գ. Ռոման Իսայեւ որ անցեալ տարի հանգանակ մը նուիրած էր ճեմարանին, մօտերս Պէյրութ կը սպասուի: Ընկ. Վրացեանի այցելութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է իրանահայ 130 հազարի հասնող գաղութին մէջ:

«ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հայոց Շինութեան Ընկերակցութիւն» մը կազմուած է Աթէնքի մէջ: Ծրագիր - կանոնագիրը պաշտօնապէս վաւերացուած է Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ: Այս ծրագիրը պիտի տպագրուի եւ բաժնուի ժողովուրդին, իսկ վարչութեան ատենապետ Գ. Գ. Բարաղամեան պիտի այցելէ Թաղամասերը եւ եկեղեցիի բեմերէն լայնօրէն բացատրէ ժողովուրդին: Ծրագրին համաձայն ընկերակցութիւնը երկու յարմար հողեր պիտի գնէ Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ, միայարկ կամ բազմայարկ տուներ շինելով չքաւորներու համար: Այս առթիւ վարչութիւնը իրաւունք ունի փոխառութիւն կնքելու: Անդամավճարն է մուտքի դրամ քսան տրախմի, իսկ ամսական հինգական տրախմի, գնելով մէկէն տասը բաժնետոմսեր, ամէն մէկը հինգ հարիւրական տրախմի արժէքով: Արգիլուած է տասէ աւելի բաժնեթուղթ գնել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ.— Շաբաթ երեկոյ Անարատ Յղութեան քոյրերու նորակառոյց սրահին մէջ տօնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձը: Բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով: Օրուան նախագահը՝ Ն. Պետրոսեան, քանի մը խօսքով բացատրեց անկախութեան իմաստը: Յետոյ կարգով բեմ եկան Նոր Սերունդին անդամները, օրուան պատշաճ երգերով եւ արտասանութիւններով

Օրուան բանախօսը, ընկեր Յ. Պապիկեան ընդհանուր ակնարկ մը նետելով, 1860էն մինչեւ մեր օրերը, պանծացուց Մայիս 28ի յաղթանակը: Հանդէսէն վերջ, խնճոյք մը տեղի ունեցաւ յարակից սրահին մէջ: Ներկայ մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

14.— ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Հրամայուած է ոչ ոքի չխնայել, ո՛չ բարեկամի, ո՛չ ազգականի, պատասխանեց վշտացած կինը, եւ սկսեց աւելի եւ աւելի թախանձել երիտասարդին, որ գոնէ իր անձը ազատելու համար, թողնէ, առ ժամանակ հեռանայ դէպի մի կողմ, մինչեւ փոթորիկի անցնելը.

— Այդ ես քեզ չեմ ներում, Որմիզդուխտ, ասաց Սամուէլը, ժպտելով բարեխիտ կնոջ հոգածութեանը վրայ, դու կամենում ես ինձ վատութեան սովորեցնել, եւ մի երկչոտ զինուորի նման, կռուի միջոցին՝ փախչել պատերազմի դաշտից:

— Մտածիր, Սամուէլ, որ վտանգի մէջ է եւ այն էակի կեանքը, որին դու սիրում ես... նկատեց տիկինը վշտալի ձայնով:

— Հէնց նրա համար ես չպիտի հեռանամ կռուի դաշտից, ասաց Սամուէլը եւ նրա աչքերը վառուեցան վրէժխնդրութեան բոցով:

Որմիզդուխտը մի առանձին նախանձով էր նայում այդ մարմնացած անձնազոհութեան վրայ, որի մէջ այնքան վառ, այնքան անշիջանելի էին սիրոյ զգացմունքները:

— Ասա ինձ, Որմիզդուխտ, խօսքը փոխեց Սամուէլը, այդ բոլորը, ինչ որ պատմեցիր ինձ, քո ներքինապետը իր բերանով խոստովանե՞ց քեզ

— Ես նրա թղթերի միջից եւ մի նամակ գտայ, պատասխանեց տիկինը:

— Կարելի՞ է որ այն նամակը ինձ ցոյց տաս:

— Նամակը հէնց ինձ հետ բերած ունիմ

Նա դուրս հանեց իր գրպանից մագաղաթի փաթոթը եւ տուեց Սամուէլին: Երիտասարդը նայեց նրա վրայ, եւ փոքր ինչ մտածելուց յետոյ, ասաց.

— Կարո՞ղ ես այդ նամակը ինձ մօտ թողնել:

— Ինչո՞ւ չէ, եթէ քեզ հարկաւոր է:

— Բայց քո ներքինապետը չի՞ հարցնի թէ ինչ եղաւ նամակը:

—Մտածո՞ւմ ես ինձ Սամուէլ, նա ինչպէս կը համարձակուի այդպիսի հարցմունք անել ինձանից: Ես կը հրամայեմ հէնց այն րոպէում կախել նրան իմ բակի ծառերի մէկից: Դու չգիտե՞ս, որքան ծառաներ կան իմ հրամանի ներքոյ:

Տիկնոջ մէջ եւս եկաւ արքայադստեր թէ՛ հպարտութիւնը եւ թէ՛ բարկութիւնը: Նա վեր կացաւ, ներողութիւն խնդրելով:

— Ես շատ ուշացայ, աքաղաղները արդէն սկսել են խօսել...

Սամուէլը նոյնպէս ոտքի ելաւ:

— Ես այժմ փոքր ինչ հանգիստ եմ, ասաց տիկինը, իր քնքշութեամբ լի աչքերը դարձնելով դէպի երիտասարդը: Թէեւ ոչինչ բանի մէջ չկարողացայ համոզել քեզ, բայց գոնէ դու այսուհետեւ կը գիտենաս քո անելիքը...

— Շնորհակալ եմ, Որմիզդուխտ քո անսահման բարութեան եւ քո անկեղծ կարեկցութեան համար: Դու չափազանց պարտաւորեցիր ինձ:

Տիկինը վեր առեց իր սփածանելիքը եւ դիմակը:

— Ա՛խ, ներիր, Որմիզդուխտ, ձայն տուեց երիտասարդը, ես այն աստիճան շփոթուեցայ քո անակնկալ ինձ մօտ գալով, որ մինչեւ անգամ մոռացայ հարցնել թէ ի՛նչպէս եկար, կամ այժմ ի՛նչպէս պէտք է գնաս.

Տիկինը ժպտաց, ասելով.

— Դու խօ տեսար, որ ես ծածկուած էի դրանց մէջ, — նա ցոյց տուեց իր ձեռքի սփածանելիքը եւ դիմակը, — դարձեալ այնպէս կը գնամ: Ինձ իմ սպասուհիներից մէկի տեղը կ'ընդունեն:

— Գոնէ թոյլ տուր ճանապարհ դնեմ քեզ մինչեւ քո բնակարանը:

— Հարկաւոր չէ, դրսում իմ սպասաւորներից երկուսը սպասում են. նրանք կ'առաջնորդեն ինձ: Իսկ քո ճանապարհ դնելը կարող է մատնել ինձ:

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

նելով մառեշալ Վորոշիլովի բարեմաղթութեանց, ռուսերէն ճառ մը խօսեցաւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ .

— «Մենք գիտէինք որ պիտի գայ ժամանակը երբ պիտի հարթուի ամէն ինչ որ կը բաժնէր մեզ։ Եւ ահա եկաւ այդ պահը։ Ռուկոսլաւ ժողովուրդը միշտ մաղթած է որ Խ. Միութիւնը հետզհետէ աւելի մեծ արդիւնքներու հասնի ընկերվարութեան կառուցման համար։ Մեր ժողովուրդը միշտ կարեկցած է ձեր տառապանքներուն եւ համակրանքով դիտած ձեր զոհողութիւնները՝ թէ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ատեն եւ թէ վերջը, մանաւանդ երկրորդ աշխարհամարտի միջոցին։ Մեր հասարակաց պայքարը մինչեւ վերջին պատերազմին վախճանը կ'ապացուցանէ թէ անբաժանելի են մեր երկու երկիրները եւ թէ ամէն պատճառ ունինք փոխադարձաբար յարգելու իրար։ Եւ սակայն անլուր եւ եղերական բան մը պատահեցաւ, որուն յանցանքը ոչ եուկոսլաւ ժողովուրդին վրայ կ'իյնայ, ոչ ալ սովետական ժողովուրդին։ Ցաւանելի կացութեան մը մասնուեցանք։ Շնորհիւ խորհրդային կառավարութեան լենինեան քաղաքականութեան եւ հաւաքական ղեկավարութեան, այդ բոլորը անցեալին կը պատկանին այժմ» ։

Ցետոյ հիւրը առաջնորդուեցաւ Կրեմլինի սրահները, անցնելով Կարմիր Հրապարակէն, Լենինի եւ Ստալինի դամբարանին առջեւէն։ Կիրակի ցերեկ պտտեցաւ քաղաքին մէջ, իր կնոջը ցուցնելով տեսարժան վայրերը որոնք ծանօթ են իրեն ։ Ցետոյ մտերիմ խօսակցութիւն մը ունեցաւ Խ. Միութեան վարիչներուն հետ, կառավարական ամառանոցին մէջ, Մոսկուայէն քանի քիլոմեթր հեռու ։

× Նոյն օրը ուրիշ անակնկալ մը եւս պատահեցաւ։ Արեւմտեան դաշնակիցներուն ձեռքը կ'անցնէր ամբողջական բնագիրը Խրուշչեւի այն գաղտնի տեղեկագրին որ կարդացուած էր 20րդ համագումարին մէջ եւ կը բաղկանայ 82 էջերէ։ «Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ տեղեկագրին մէկ պատճէնը Փարիզ կը գտնուի եւ Թերեւս Ուոշինկթըն ալ հասած է։ Բնագիրը շատ աւելի ծանր մեղադրանքներ կը պարունակէ Ստալինի դէմ քան ցարդ հրատարակուած մասերը ։ (Անցեալ շաբթու օֆրանս - Սուար» հրատարակած էր ամփոփումը)։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Յունիս 3 Թուակիր հրամանագրով մը կը ծանուցանէ թէ ջնջուած են կեդրոնական երեք նախարարութիւններ, դատական, փոխադրութեանց եւ ջրային տնտեսութեան։ Անոնց իրաւասութիւնները կը փոխանցուին դաշնակից հանրապետութեանց։ Չորրորդ նախարարութիւն մը (Հիւսուածեղէն) ձուլուած է թեթեւ ճարտարարգործութեան մէջ։ Ուրիշ կարգ մը փոփոխութիւններ ալ կատարուած են, ապակեդրոնացման ուղղութեամբ ։

ԽԱՄ ԵՒ ԽՈՊԱՆ հողերը մշակելու համար Մոսկուայէն դէպի Ուրալ, Խազախստան, Սիպերիա եւ Ծայր. Արեւելք ճամբայ ելան 22.000 «կամաւորներ»։ Պարահանդէս մը սարքուած էր այս առթիւ։ Կամաւորներու վակոնին վրայ կ'երեւար հետեւեալ արձանագրութիւնը . — « Ողջո՜յն երիտասարդ հայրենասէրներուն որոնք կ'երթան արժեւորելու խորհրդային Արեւելքի հարստութիւնները»

ԿԻՊՐՈՍԻ անգլ. զօրքը ձերբակալեց 500 յոյն երիտասարդներ, Ֆամակուսթայի մէջ, մասնաւոր արգելարան մը փոխադրելով։ Դաւադիրները կը շարունակեն ռումբեր նետել անգլ. զօրքին դէմ — Այսօր - վաղը Լոնտոն կը հասնի Կիպրոսի կառավարիչը, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հարցին կարգադրութեան համար բանաձեւ մը առաջարկած էր Ապահովութեան խորհուրդին անգլ. պատուիրակութիւնը։ Արաբները անկարելի դարձուցին քուէարկութիւնը, աջակցութեամբ Խ. Միութեան ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կարեւոր շրջաններէն Օրանի մէջ զինուորական մեծ գործողութիւններ կատարուեցան, օդանաւերով եւ թնդանօթներով։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 250 ապստամբներ սպաննուած, շատեր ալ գերի բռնուած են ։

ԹՈՒՂԹԻ տագնապը սաստկացած ըլլալով, օրաթերթերու էջերը պիտի կրճատուին յունիս, յուլիս եւ օգոստոս ամիսներու ընթացքին (առ առաւելն 16 էջ Յունիսին, 14 Յուլիսին, 8 Օգոստոսին)։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՎԻԷՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ։

Կը խօսի ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24, Նախկին զերիներու սրահին մէջ, 49 rue de Kol :

Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ։

Կը խօսի ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ խընջոյք ։

ԱՎԻՆԵՕՆ

Նախաձեռնութեամբ «Մուրատ» խումբի, Յունիս 10ին կէսօրէ վերջ։

Րըկալի Պարի մէջ, Փօնթէ ։

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի, ժամը 2ին։

Գեղունի ակումբին մէջ ։

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ. — 10 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ։

Կը նախագահէ Պ. ՉՊՈՒԳՃԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Տիկին Ն. Արեղեանէ (Սինինսկէն). Տոքթ. Ա. Աբեղեանի կաշիէ թղթապանակը, Հայագիտութիւնը Գերմանիոյ մէջ կիսատ աշխատանքը, Գերմանիոյ հայագէտներու գրած նամակները իրեն, գերմաներէն թերթերու մէջ հրատարակուած գրութիւններու ցանկը, երկու տետրակ յօդուածներ հայ մշակոյթի մասին, Համալսարանի իր դասախօսութիւններու ցուցակը, Ստ. Նազարեանի աւարտական աշխատանքը բերուած Դորպատի համալսարանէն1939ին. Իր ինքնահոս գրիչը եւ ակնոցները ։

Տիկին Հ. Բաղդասարեանէ՝ գնդ. Տ. Բաղդասարեանի ինքնահոս գրիչը։ Միքայէլ Միսաքեանէ (Նիւ Եորք), Արտաշէս Միսաքեանի (96ի Սամաթիոյ հերոսներէն) ժամացոյցը երկու շղթայով եւ երկու ալպոմ կուսակցական, յեղափոխական եւ ազգային դէմքերու խմբանկարներով եւ անհատական նկարներով ։

Վարչութիւն

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Ահարոնեան» գրադարանի յանձնախումբը կը տեղեկացնէ թէ, գրադարանը տրամադրելի ունի մասնաւորապէս հայերէն նոր եւ հետաքրքրական գիրքերու ճոխ հաւաքածոյ մը եւ բաց է ըստ սովորականին ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9-12 եւ հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8-9 ։

× Գրադարանի յանձնախումբը շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Յառաջ»ի խմբագրութեան որ ինքնաբուխ նուիրատուութեամբ գրադարանս օժտած է 12 նոր եւ հետաքրքրական հատորներով ։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1936 - 1957 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տեսչութեան ։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայնցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը։ Դպրոցասէրի ուսմ. ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ . —

Ա) Ֆրանսականը, որ տառապէս կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին —անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի ։

Բ) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ.

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120 հազար ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան ։

ԾԱԽՈՒ Է

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ երեսուն տարուան ժամացոյցի եւ ադամանդի վաճառատունը բոլոր ապրանքներով։

Խանութին ետին երեք սենեակ, իսկ վրան՝ երկու սենեակ եւ խոհանոց։ Անձնական կառատուն բակին մէջ ։

Դիմել ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ,

261, Fg. St. Martin, Paris (10).

Tél. : NORD 60-69.

(Խանութը գոց է կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը):

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկն. վարժարանի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ 20 Փետր. 1956, 20 Մայիս 1956 ։

Պոլսոյ բարեկամներէ վաթսուն հազար Ֆր., Պ. Հայկ Գավուքճեան 37.400 Ֆր., Պ. Արմենակ Համբարձումեանէ տասը հազար, Պ. Տիրան Սրմաքէշխանեան հինգ հազար, Ճերանեան եղբարք չորս հազար, Տիկ. Մարիամ Տէլեմաք երեք հազար Ֆր. Տիկին Կ. Յակոբեան 2500, Պ. Խաչիկ Ճամճեան երկու հազար, Տիկին Պօռոյեան 1950, Տիկին Սօֆի Սահաթճեան 1500 Ֆր., Տիկ. Բարսեղեան 1500, Տիկ. Եախքարտաշեան հազար, Տիկ. Կատարինէ Թորոսեան հազար, Պ. Յ. Գալըպճեան չորս հարիւր Ֆրանք ։

ԼԻՈՆ. — Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները . — Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մնայեանէ հազար Ֆր., փոխան ծաղկեփունջի, օրիորդ Տիգրանուհի Ոսկերիչեանի նշանախօսութեան առթիւ ընդ Պ. Սեթօ Հէքիմեանի։ Նոյն առթիւ փոխան ծաղկեփունջի Տէր եւ Տիկին Արսէն Սիւզմէեան կը նուիրեն հազար Ֆրանք ։

Պ. Մարտիրոս Յովհաննէսեան հինգ հազար Ֆր., իր թոռնիկին Գուրգէնի մկրտութեան առթիւ։ Տիկ. Էֆթիկ Գազանճեանէ երեք հազար, Տիկին Կատրինէ Աճէմեանէ երկու հազար, Պ. Յակոբ Խաչերեան Սէվտալեանի հոգեհանգստին առթիւ հազար Ֆրանք ։ Պ. Թօփուզեանէ հինգ հարիւր Ֆրանք ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տէր եւ Տիկին Գ. Խաչիկեանէ հազար Ֆրանք, իրենց աղջկան ապաքինման եւ զաւկին զինուորութենէն վերադարձի առթիւ։ Երիցուհի տիկ. Պապիկեանէ հազար Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր Սարգիսեանէ հազար, իրենց զաւկին արկածէ մը ազատուելուն առթիւ ։

ԻՁԱՊԷԼ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԽԱՉԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Ամուսնացած

Լիոն, Յունիս 3 — Էքս Լէ Պէն

●

ԱՆԻ ՍՈՄՈՒՆԵԱՆ
ԳԱՍՊԱՐ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ
Նշանուած

Քլամար — 28 Մայիս, 1956

ԻՏԱԼԻՈՅ ՔԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել մինչեւ Յունիս 10, Տոքթ. Եր. Արզումանեանի, Միլանօ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆր. Կ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը 6 յունիս ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին վարչութեան բոլոր անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգ. ժողովի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, առաւօտեան, իր հաւաքատեղին, (Պար տիւ Կլօպ, Պուլվ. տ'Աթէն)։ Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ համակիր անդամները։

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 20-30ին, Յոյներուն սրահը, 5 rue Pollfus: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը երեքշաբթի 12 Յունիս, ժամը 21ին, Քաւէ սրճարանին վերնայարկը ։ Դասախօս՝ Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ։ Նիւթը՝ Եղիա Տէմիրճի - պաշեանի կեանքը եւ գրականութիւնը ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ (Մարսէյլ)

Հրապարակային դասախօսութիւն

Այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Ֆրանսական համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ, (40 Ալէ Լէօն Կամպէթա)։

Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Սեւրի դաշնագիրը իբրեւ միջազգային փաստաթուղթ հայկական իրաւունքներու ։

Մուտքը ազատ է ։

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

SALLE GAVEAU, 45 Rue la Boetie

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

Առաջին ունկնդրութիւն

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Երգ համանուագին «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի։ Մասնակցութեամբ Օրքէսթրը Փատըլուի եւ դաշնակահարուհի ՏԻԿԻՆ ՎԵՐՈՆԻԿ ՎԱՆԼՈՎ ՃԻՆՃԵԱՆԻ, ղեկավարութեամբ հեղինակին։

Կ'երգէ Նայիրի Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԽԱՆՊԷԿԵԱՆԻ։

Մուտք 200էն 600 Ֆրանք։ Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը. — Նայիրի Երգչախումբ 32 rue Trévise, Պ. Օ. Պօյաճեան 83 rue d'Aboukir, Պ. Իչքալաչեան 9 rue Jean-Rouve, Գրատուն Պարսամեան 46 rue Riche, Տիւրան 4 Place de la Madeleine, Սալ Կավօ 45 rue La Boétie:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի գիշեր, Քաֆէ Քառէի վերնայարկը։ Կը ներկայացուի Ս. Ղազարի ուխտագնացութեան ձայնագրուած ժապաւէնը ։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին խօսքերը ուղղուած Փարիզի հայ մանուկներուն ։

Նախարար Փինոյի Երեւան ժամանումը, առնուած՝ հեռատեսիլէն։ — Կը նախագահէ, եւ կը խօսի Հ. Աւետիք ։

(Պատկերները պատրաստուած են Գ. Մելիքեանի կողմէ)։

ԱՆՄԱՀ ԴՐՈՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ, 96 մեծադիր էջ, բազմաթիւ յօդուածներով եւ յուշերով, պատկերազարդ։ Հրատ. «Ալիք»ի ։ Թեհրան ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

6

ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 6 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7596 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3407

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԿՍԷՔ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Երեւանի «Գրական Թերթ»ը կարեւոր խնդիր մը կը յուզէ իր վերջին թիւով (23 Մայիս) :

Կ'առաջարկէ հայ ժողովուրդի փառապանծ զաւակներուն անուններով կոչել մայրաքաղաքին փողոցները :

Այս առթիւ կը յիշէ Մեսրոպ Մաշտոցը, Վարդան Մամիկոնեանը, Անանիա Շիրակացին, Գրիգոր Նարեկացին, Դաւիթ Անյաղթը, Ամիրտովլաթը եւ մեր մշակոյթին միւս հնագոյն ներկայացուցիչները :

Յետոյ ցաւով գիտել կուտայ թէ ցարդ «մեր մայրաքաղաքում չունենք փողոց, պողոտայ, հրապարակ որ կոչուած լինէր մեր ժողովրդի ամենասիրելի բանաստեղծի՝ Յ. Թումանեանի անունով» :

Միջանկեալ կ'իմանանք թէ ժամանակին կար Թումանեան փողոց մը, «որ վերանուած է համաձայն քաղաքի 15ամեայ զարգացման ծրագրի» :

Յօդուածագիրը դարձեալ պանծալի դէմքեր յիշելով, դիտել կուտայ թէ 1939-ին հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Սասունցի Դաւիթի հազարամեակը, եւ որոշուեցաւ մեծ հերոսին արձանը կանգնել, այդ հրապարակը անոր անունով կոչել, բայց յետոյ ամէն բան մոռցուեցաւ :

Յօդուածագիրին կարծիքով, շատ աւելի յարմար կ'ըլլար Սասունցի Դաւիթ կոչել ոչ թէ սինեման, ինչպէս եղած է, այլ քաղաքին լաւագոյն մարզարանը :

Անցնելով Նորագոյն ժամանակներու դէմքերուն, յօդուածագիրը ցաւով կը մատնանշէ թէ Ա. Միասնիկեանի անունը կրող փողոցը «մեր քաղաքի փոքր, ծռմռ ու մութ փողոցներից մէկն է», թէ տեղէն հանուած է Սպանդարեանի արձանը՝ համանուն փողոցին վրայ :

Եւ վերջապէս, դիտել կուտայ թէ Մայաթ Նովայի, Նահապետ Քուչակի, Ֆերտուսիի, Բրիւսովի եւն. անուններով կոչուած են՝ քաղաքի «յետամնաց փողոցները որոնք ենթակայ են վերացման» :

Անհասանելի նախանձախնդրութիւն մը որ արժանի է համակրանքի :

Դժբախտաբար, այս առթիւ ալ աչքի կը զարնեն կանխակալ կարծիքները եւ աղանդամոլ ոգին :

Յօդուածագիրը չի յիշեր շարք մը ականաւոր դէմքեր, որոնք նոյնպէս արժանի են ժողովուրդի երախտագիտութեան, իրենց հայրենասիրութեամբ կամ գրական, գիտական ու գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով :

Կը թուի թէ դեռ շատ ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ բոլոր նախապաշարումները փարատին եւ մարդիկ վարժուին հին կամ նոր դէմքերը գնատել համաձայն իրենց վաւերական արժանիքներուն, եւ ոչ թէ դաւանանքին :

«Գրական Թերթ»ին այս յօդուածը մեզի կը յիշեցնէ ուրիշ պարագայ մը :

Տարիներէ ի վեր, Հայաստանի համալսարանը կը կոչուի «Մոլոթովի անուան պետական համալսարան» :

Ո՞րո՞վ իրաւամբ: Մոլոթովի ո՞ր բարիքին կամ արժանիքին համար՝ այս բացառիկ պատիւը :

Հայ ժողովուրդը մէկ պարտք ունի Խ. Միութեան արտաքին նախորդ նախարարին դիմաց. — Իր արձանը կանգնել Թրքական սահմանին վրայ, հետեւեալ վերտառութեամբ, եւ երկաթագիր.

— Հայաստանը հողային պահանջներ չունի Թուրքիայէն (1953 Մայիս 30) :

Անուն չի պակսիր Հայաստանի պետական համալսարանին համար.— Մեսրոպեան, Շիրակացի, Րաֆֆի, եւն. :

Դիտողութիւն մը եւս, այս առթիւ :

Գոնէ արտասահմանի թերթերն ու գրողները պարտաւոր են գիտնալ թէ մեր լեզուին համար խորթ են Մոլոթովի անուան, Կոմիտասի անուան քառեակ, Սունդուկեանի անուան թատրոն եւն. :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷՆ

100 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ

Ազգ. ժողովը երէկ պիտի քուէարկէր դահլիճին պահանջած վստահութեան քուէն : Վերջին տեղեկութեանց համաձայն վստահութիւնը ապահովուած էր, մասնաւորապէս նկատի առնելով Ալժերիոյ հարցին սոփսողական հանգամանքը : Աջերը վերապահումներ ունէին Թունուզի եւ Մարոքի տրուած անկախութեան մասին: Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն բացառիկ նիստի հրաւիրուած էր, իր դիրքը ճշդելու համար : Այդ կուսակցութիւնը ցարդ ուժ կուտար կի Մոլէի կառավարութեան, բայց համաձայն չէ անոր ալժերիական քաղաքականութեան եւ կը պահանջէ բանակցութեամբ լուծել վէճը: Այս հոսանքը ունի 151 ձայն, ուղեկիցներով :

× Ելմտական նախարարը, Գ. Ռամատիէ (ընկերվարական), առջի օր պարզեց իր ծրագիրները, զէներու բարձրացման առաջքը առնելու եւ ելմտացոյցին բացը գոցելու համար: Այս առթիւ հասկցուց թէ նոր տուրքեր պիտի հաստատէ, գոնէ հարիւր միլիառ Ֆրանքի գումար մը ճարելու համար: Այսպէս, քաղաքացիական տուրք մը պիտի առաջարկուի, հիմնուելով հարստութեան արտաքին երեւոյթներու վրայ : Եթէ բաւական հասոյթ չգոյանայ, ծխախոտի եւ ծխիկներու գինե՞րը պիտի աւելցնեն: Քաղաքացիական տուրքը պիտի գանձուի այն հարկատուներէն որոնք բարձր վարձքեր կը վճարեն բնակարանի համար, ունին զբօսանաւեր, շքեղ ինքնաշարժներ, զաշնակներ, ամառանոցներ կամ բազմաթիւ սպասաւորներ կը գործածեն :

Գ. Ռամատիէ յայտնեց նաեւ թէ կը մտածեն գիները հաստատուն պահել մասնաւոր հրամանագիրներով, ինչպէս եղաւ 1952ին եւ 1955ին: Այս առթիւ հաստատեց թէ գիները կը բարձրանան անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր եւ թէ կացութիւնը աւելի ծանրացաւ իբրեւ հետեւանք Փետրուարի արտակարգ ցուրտերուն որոնք աւերեցին միլիոնաւոր արտավար տարածութեամբ ցորենի եւ ուրիշ արտադրութեանց դաշտեր: Պտուղներու եւ բանջարեղէններու գիները բարձրացած են 40-50 առ հարիւր :

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Փոքր Քապիլի շրջանին մէջ մղուած ճակատամարտին շնորհիւ մաքրուած է երկու հարիւր քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մը, ուր պետական կորիզ մը հաստատել կ'ուզէին ըմբոստները: Այս լեռնային շրջանը անմատչելի կը համարուէր: Սպարապետը, զաւալիք ենթասպայ Համբրուշ այնտեղ հաստատած էր իր բանակատեղին, 1500 հետեւորդներով: Իր ամրոցին մուտքը փակուած էր ծառի կոճղերով կամ ժայռերով: Հրացանաձգութեան դիրքեր կազմուած էին ամէն ուղղութեամբ եւ ապստամբութեան դրօշը կը ծածանէր բարձունքներուն վրայ : Քաղաքային կազմակերպութիւն մը եւս հաստատուած էր, հարկահաւաքներով, քարոզիչներով եւ դատաւորներով: Բնակիչներուն արգիլուած էր դուրս ելլել «պետութեան» սահմաններէն: Կրօնական մոլեռանդութիւն ալ կ'արծարծուէր եւ երբ կռիւը սկսաւ, ըմբոստները կը յարձակէին աղաղակելով.

— Դրախտ պիտի երթան անոնք որ Ֆրանսացի մը կը սպաննեն :

Ֆրանսական ուժերը յարձակեցան արդիական զէնքերով եւ օդանաւերով: Ապստամբները մօտ երեք հարիւր դիակներ ձգեցին ռազմադաշտին վրայ: Գերի բռնուեցան 260 ըմբոստներ: Այս առթիւ Թունիզիներ ալ նետուեցան, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— Ըմբոստները կ'ըսէին թէ մենք երբեք պիտի չկրնանք ներս մտնել: Ահա եկած ենք եւ անոնք փախած են: Օգնեցէք բանակին որ վերջնապէս մաքրէ բոլոր ըմբոստները :

× Առջի օր զանգուածային խուզարկութիւններ կատարուեցան Թլեմսէնի մէջ (արեւմտեան Ալժերիա), ուր կը բնակին 25.000 Իսլամներ: Հազարաւոր բնակիչներ հարցաքննուեցան, բայց վար դրուեցան միայն հարիւր հոգի: Խուզարկութիւններ կատարուեցան տունէ տուն, զէնք փնտռելու համար: Ապստամբները սպաննեցին երկու Իսլամներ, իբրեւ ազգադաւութիւն անոնց համար որ կը գործակցին Ֆրանսացիներուն: Ալժէ քաղաքին մէջ դաշոյնով սպաննուեցաւ Ֆրանսացի մը երբ կը խօսէր բարեկամի մը հետ :

× Հարաւային Թունուզի մէջ անձնատուր եղաւ ապստամբապետ մը: Մարոքի լեռնային շրջանին մէջ դիմադրական ճա -

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երէկ ստացանք «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին Մայիս 23ի եւ 24ի թիւերը, որ կը պարունակեն Երեւանի հեռագրական գործակալութեան տեղեկութիւնները Գ. Քրիսթիան Փինոյի ընդունելութեան մասին, անտեսելով ծանօթ ցոյցերը :

Այդ հեռագիրներէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները. —

Օդանաւակայանին առջեւ հիւրերը դիմաւորելու համար հաւաքուած էին բազմաթիւ բնակիչներ; Հովէն կը ծածանէին Ֆրանսայի, Խ. Միութեան եւ հայկական Ս. Ս. Հանրապետութեան դրօշները :

Գ. Քրիսթիան Փինոյի եւ կնոջը հետ ժամանեցին Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանը, Գ. Մորիս Տեժան, արտաքին գործերու նախարարութեան գլխաւորներ՝ Գ. Շարլ Գուշար, մամուլի բաժնի վարիչը՝ Գարասիւք եւ ուրիշներ, ինչպէս եւ խումբ մը լրագրողներ, ռատիոյի, հեռուստատեսութեան (հեռատեսիլ) ներկայացուցիչներ, Ֆրանս - Փրէս գործակալութեան ներկայացուցիչ Ժան Ալառի գլխաւորութեամբ: Գ. Փինոյին կ'ընկերակցէին Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Ս. Ա. Վինոկրատով եւ Խ. Միութեան արտաքին գործերու նախարարութեան եւրոպական Ա. բաժնի վարիչը՝ Յ. Ա. Յարութիւնեան :

Օդակայանին մէջ Գ. Փինօն եւ ուղեկիցները դիմաւորեցին Հայաստանի մինիստրների սովետի նախագահ (վարչապետ) եւ արտաքին գործերու նախարար Ա. Ե. Քոչինեանը, տեղակալ Ա. Կ. Շեկոյեանը, Ա. Խ. Շահինեանը, Գ. Հ. Յովհաննիսեանը, Գ. Վ. Գիւլունովը, Գ. Ա. Բաղրամեանը, Երեւանի քաղաքային սովետի գործկոմի նախագահ Գ. Տ. Զոլախեանը, նախարարական խորհուրդի գործերու կառավարիչ Ա. Բ. Յովակիմեանը, «Սովետական Հայաստան» թերթին խմբագիր Հ. Մ. Բաղդասարեանը, «Կոմունիստ»ի խմբագիր Վ. Ա. Սիրցեւը, «Սովետ Էրմէնիստան» թերթի խմբագիր Զ. Մ. Վելիբեկովը, Գերագոյն խորհուրդի պատգամաւորներ (դեպուտատ?), հանրային կազմակերպութեանց, մամուլի եւ ռատիոյի ներկայացուցիչներ :

Դիմաւորողներու ծափերուն մէջ դպրոցականները ծաղիկներ մատուցին Ֆրանսացի հիւրերուն : Հայկական Ս. Ս. Ռ. վարչապետ եւ արտաքին գործերու նախարար Ա. Ե. Քոչինեանը ջերմօրէն ողջունեց Գ. Քրիսթիան Փինօն, շեշտելով թէ ինչպէս Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդները, հայ ժողովուրդն ալ խաղաղութիւն կ'ուզէ .

Գ. Ք. Փինօ պատասխանելով յանուն Ֆրանսական կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնեց այսքան սրտառուչ ընդունելութեան համար: «Ես չեմ զարմանար ատոր համար, որովհետեւ գիտեմ որ Հայաստանը հիւրընկալ երկիր է : Մեր ուղեւորութիւնը այնպէս կազմակերպուեցաւ որ ես կարենայի Երեւան այցելել, եւ առանձնապէս բախտաւոր եմ ատոր համար» :

Կէս օրէն վերջ Գ. Փինօ իր կնոջ հետ այցելեց Ա. Ե. Քոչինեանի, Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանին եւ միւս ուղեկիցներուն հետ: Գ. Քոչինեան հիւրերուն պատմեց Հայաստանի մօտիկ անցեալը, տեղեկութիւններ հաղորդեց անտեսութեան եւ մշակոյթի ասպարէզին մէջ հայ ժողովուրդի կատարած նուաճումներու մասին եւ պատասխանեց հիւրերու հարցումներուն :

Յետոյ Գ. Փինօ եւ իր ուղեկիցները մեկնեցան Էջմիածին քաղաքը: Ճամբան տեսան Զուարթնոցը, մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին մայր տաճարը եւ յարակից եկեղեցական մասունքներու թանգարանը: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ ընդունուած ատեն Գ. Փինօ ուրախութիւն յայտնեց Փարիզի մէջ ունեցած տեսակցութեան առթիւ եւ հետաքրքրուեցաւ Հայ. Եկեղեցւոյ գործունէութեամբ :

Էջմիածինէն վերադարձած ատեն հիւրերը դիտեցին Երեւանը եւ այցելեցին վերջերս բացուած Հրազդանի կամուրջը, որ ամենամեծն է: Այցելեցին նաեւ Յովհ. Թումանեանի տուն - թանգարանը :

Իրիկունը Ալ. Սպենդիարեան թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ մեծ համերգ, որուն ներկայ էին հիւրերը եւ Հայաստանի կառավարութեան անդամները : Համերգէն ետք Գ. Ք. Փինօ եւ իր ուղեկիցները բեմ բարձրանալով, շնորհաւորեցին արուեստագէտները եւ ծաղկեփունջեր մատուցին :

Մայիս 23ին Գ. Փինօ եւ իր ուղեկիցները այցելեցին Կիմիւշի ջրաելեկտրակայանը, ուրու գլխաւոր ճարտարապետը՝ Գ. Մ. Գօղոսեան յայտնեց թէ ուրախութեամբ պիտի ընդունէին իրենց Ֆրանսացի պաշտօնակիցները :

Կէս օրին Ա. Ե. Քոչինեան սեղան մը սարքած էր ի պատիւ հիւրերուն : Ներկայ էին նաեւ կառավարութեան անդամները եւ բազմաթիւ ծանօթ անձեր : Այս առթիւ ջերմ բաժակաճառեր փոխանակուեցան: Գ. Փինօ մասնաւորապէս շեշտեց.— «Մեր ուղեւորութիւնը ամենեւին տուրիստական սովորական ուղեւորութիւն չէ, այլ մեծ նշանակութիւն ունի, քանի որ կատարուեցաւ Ֆրանքօ-սովետական վաւերագիրներու ստորագրութենէն անմիջապէս վերջ: Այդ ուղեւորութիւնը Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի բարեկամական կապերու ամրապնդման խորհրդանշանն է» :

Գրագէտ Ս. Զօրեան ցանկութիւն յայտնեց որ Ֆրանսացի եւ հայ ժողովուրդներու մշակոյթի կապերը աւելի ընդլայնուին, եւ խնդրեց Գ. Փինոյէն հայ գրողներու ջերմ ողջոյնը հաղորդել Ֆրանսայի գրողներուն.

Ճառեր խօսեցան նաեւ Մելինէ Մանուշեան եւ նախկին խմբագիր մը որոնք երկար ատեն Ֆրանսա բնակած են եւ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնեցին Ֆրանսայի հիւրընկալութեան համար :

Իրիկուան Գ. Փինօ եւ իր ուղեկիցները ներկայ եղան «Սովետական Հայաստան» գունաւոր շարժանկարին :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԸ

Ցուցախաբ իրենց բոլոր սադրանքներուն արդիւնքէն, հակառակորդները սկսան ուրիշ երգ մը երգել թէ՝ Անթիլիասը կործանելու, քանդուելու վտանգին առջեւն է. Հայ. Եկեղեցին հասած է կամ հասնելու վրայ է անդունդին եզերքը։ Թալլուելու, քայքայուելու սպառնալիքին առջեւ է դարաւոր կաթողիկոսութիւնը, եւ, դեռ աւելին, Հայաստանեայց սո՜ւրբ Եկեղեցին ...

Ինչու սակայն այս ամէնը, ինչու այս հաւարը՝ Հաստատութեան մը մասին, որ ազատ երկրի մէջ է, պարկեշտ ու քարեկամ, հայ ժողովուրդին եւ իր կրթական ու մշակութային Հաստատութեանց հանդէպ բարի ու բարեացակամ կառավարութեան մը հովանիին, անոր պաշտպանութեան տակն է։ Անոր համար այս բոլորը, որ կաթողիկոսական թեկնածուն, նաեւ, քաղաքական կուսակցութեան մը, Դաշնակցութեան՝ թեկնածուն է եղեր. հետեւաբար, Անթիլիասը կրնայ ենթարկուիլ կուսակցութեան քաղաքական նպատակներուն ...

Այս հաւարը փրցնողները նոյն տարրերն են, ռամկավար, հնչակ - համայնավար եւ խայտաբղէտ քանի մը այլ ամբոխավարներ, որոնք սուտ արցունք կը թափեն, կը սրբացնեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կամքը, գիտակցաբար անտեսելով այն անհերքելի իրողութիւնը՝ թէ յանձին Վազգէն Ա.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետը չէ որ կը խօսի ... Մեզմով կոյր պէտք է ըլլալ, այս իրողութիւնը չտեսնելու համար։

Առանձին չեն այս տարրերը, եւ անոնց միացած են նաեւ քանի մը փառատենչ ու անափառ եպիսկոպոսներ ու արքեպիսկոպոսներ ալ, գլխաւորութեամբ օխակալ ու մեղկ Պատրիարքի մը, որ դեռ քանի մը տարի առաջ հակաէջմիածնական էր «բանիւ եւ գործով», եւ այսօր դարձեր է էջմիածնական, ուրանալով իր անցեալը եւ իր մեծ Ուսուցիչները ....

Այս մարդիկը, աշխարհական թէ կրօնական, չեն հարցուցած եւ չեն հարցներ, թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին ինչ վիճակի մատնուած է Խորհրդային կարգերուն տակ. ուր հասած է, աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր։

Անոնք, բոլորը, լաւ գիտեն, թէ Զարեհ եպիսկոպոս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պարկեշտ, անբասիր եւ գործունեայ եպիսկոպոսներէն է. գիտեն թէ հեռու մնացած է քաղաքական ու կուսակցական գործունէութենէ։ Գիտեն նաեւ, Վազգէն կաթողիկոսն ալ մէջը հաշուելով, թէ ընդունելի պիտի ըլլար ան, եթէ կարգ մը «թեկնութիւններ» ստորագրէր, վարկաբեկիչ եւ անարդ «Ուխտագիր»ը ստորագրելով։

Ու գիտեն նաեւ թէ կաթողիկոսական ընտրութեան մօտ յիսուն պատգամաւորներուն մէջ հազիւ տասնեակ մը Դաշնակցականներ կան։ Գիտեն այս ամէնը, սակայն կ'աղմկեն, որովհետեւ պարտուած են չարաչար, չըսելու համար խայտառակուած. եւ որովհետեւ այս պարտութեամբ, վրիպած կ'ըլլայ Անթիլիասը ձեռք անցընելու, Անթիլիասը էջմիածնայ թեմ դարձնելու հակազգային ծրագիրը։

Դաշնակցութեան գործունէութիւնը հըրապարակի վրայ է։ Ան ոչ մէկ ատեն միջամտած է որեւէ վանքի կամ եկեղեցական իշխանութեանց գործերուն. ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ ատեն փորձած է իր «իշխանութիւնը» հաստատելու, եթէ անոնք, վանքերն ու եկեղեց. իշխանութիւնները շեղած չեն իրենց օրինական գործունէութենէն։ Հաւատարիմ մնացած են իրենց կոչումին ու առաքելութեան։

Դաշնակցութիւնը չարունակ եղած է Ազգային Սահմանադրութեան հետ եւ, եթէ պայքարած է ազգային - եկեղեցական այս կամ այն իշխանութեան դէմ, պայքարած է պարզ այն պատճառով, որ զործադըրուին պարկեշտօրէն Սահմանադրութիւնն ու օրէնքը։ Նոյնն է այսօր իր դիրքը։ Կը մասնակցի պայքարին՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան շուրջ յարուցուած վէճին մէջ, պատմական այդ Աթոռին անկախութիւնը, ազատ գործունէութիւնը ապահովելու համար։

Որպէսզի քաղաքական գայլերուն կեր չդառնայ Սփիւռքի հայութեան այս պատմական Հաստատութիւնը։

Որպէսզի անկախ մնայ, անաստան ու անխախտ՝ սահմանադրական իր կարգին մէջ, շարունակելու համար իր ազգային, եկեղեցական, կրթական ու մշակութային առաքելութիւնը, ազատ ոգիով։

Որպէսզի համայնավար խաղերու կասկածելի որջ չդառնայ, վտանգելով իր գործունէութիւնն ու գոյութիւնը եւ վըտանգելով նաեւ իր շուրջ համախմբուած հայութեան գոյութիւնն ու ապահովութիւնը։

Եւ որպէսզի էջմիածնի անունով, համայնավար Գործակալութեան մը չվերածուի Անթիլիասը, ահա Դաշնակցութեան « քաղաքական » նպատակները։

Դաշնակցութիւնը մասնակցութիւն ունի միայն համաժողովրդական պայքարի մը մէջ, եւ ոչ աւելին։ Սակայն, պահ մը ենթադրենք, որ ամէն բան անցնի Դաշնակցութեան ձեռքը, Աթոռէն ու Աթոռակալէն սկսած, մինչեւ Կաթողիկոսարանի բանալիներն ու բանկաները, մինչեւ ժամկոչները։ Ինչ կրնայ պատահիլ։

Համայնավարը իրաւունք ունի եւ իբրեւ « ազգ » կրնայ տէր դառնալ. ռամկավարն ու հնչակը իրաւունք ունին եւ իբրեւ « ազգ »կրնան ձեռք անցընել իշխանութիւնը, Դաշնակցութիւնը չի՞ կրնար. ան ալ Հայ չէ՞, ան ալ մաս չի կազմեր « Ազգ »ին ...

Հակառակորդներու խառնիճաղանճը, որ իր հետ ունի քանի մը բախտախնդիր եպիսկոպոսներ ալ, չի՞ տեսներ, թէ ամբողջ ժողովուրդ մը ոտքի ելած է Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ՝ եւ կը պաշտպանէ իր Կաթողիկոսն ու Կաթողիկոսարանը։ Զարեհ կաթողիկոսի պատարագներուն, տօնական հանդիսութիւններուն, քարոզներուն հազարաւոր Հայեր ներկայ կը գտնուին եւ խանդավառ ցոյցերով կ'ընդունին նորընտիր ու շնորհազարդ Կաթողիկոսը, ինչպէս նաեւ տեղապահ Խորէն եպիսկոպոսը եւ միւս ուխտապահ եկեղեցականները։ Քանի մը տասնեակ հազարի կը հասնին այս բազմութիւնները։ Արդ, Դաշնակցակա՞ն են այս տասը, քսան, երեսուն եւ աւելի հազարի հասնող զանգուածները։

Այդպէս չէ սակայն։

Դաշնակցութիւնը չունի այդքան կազմակերպուած անդամներ։

Անոնք Հայեր են պարզապէս, պարկեշտ, եկեղեցասէր, ազգային ոգիով տոգորուած հայ բազմութիւններ։

Անոնք ազատատենչ Հայեր են, սրտով ու հոգիով բարձր, նախանձախնդիր՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան անկախութեան ու պատմական իրաւունքներուն։

Դաշնակցութիւնը այս Հայերուն, հայկական այս զանգուածներուն հետ է, անոնց կողքին, որովհետեւ անոնք հարազատ են Հայոց պատմութեան, առողջ են հոգիով և զգացումներով գերազանց Հայ։ Անոնք հայ ժողովուրդը կը ներկայացնեն։

Այս հայ զանգուածներն են՝ որ իրենց ազգային ոգիով, Հայու սրտով եւ ազատատենչ համոզումներով ու հաւատքով, պատնէշ կեցած են անարգ եւ անհարազատ վարդապետութեան մը եւ անոր երկրպագուներուն դէմ։

Քանի կայ համաժողովրդական այս ուժը, որքան ատեն որ գոյութիւն ունի չօշափելի այս պատնէշը, Անթիլիասը կը մնայ անխախտ ու ապահով։

Եւ կը փշրուին բոլոր բախտախնդրութիւնները։

Եւ բոլոր հակազգային արշաւները, ինչ գոյն ալ առնեն իրենց վրայ եւ ինչ նշանախօսքերով ալ հրապարակ իջնեն անոնք. որչափ ալ հառաչեն։

Անթիլիասը պիտի մնայ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ազատ ու անկախ գործունէութեան խորհրդանշանը։

Հայ ժողովուրդի հաւատքին հարազատ ու անսասան հաստատութիւնը

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՀԱՅԵՐԷՆԸ Պուքրէշի համալսարանին մէջ.— Ռումանիոյ Ակադեմիայի նախագահութիւնը որոշեց հիմնել արեւելեան ուսումնասիրութեանց բաժին, ուր հետազօտութիւններ պիտի կատարուին արեւելեան հին ե նոր լեզուներու, նաեւ արեւելեան ժողովուրդներու պատմութեան եւ մշակոյթի մասին։ Դասական լեզուներու կարգին պիտի ըլլայ հայերէն գրաբար լեզուի ուսումնասիրութիւնն ալ, նոր լեզուներու կարգին նոր հայերէնը։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԹԱԼԻՆԱՄԱՐՏԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Լը Մոնտի ռուսագէտ աշխատակիցը՝ Անտրէ Փիէռ կը պարզէ սթալինամարտին անդրադարձումները խորհրդային գրողներու վրայ.—

Սթալինի անձին պաշտամունքի դատապարտութիւնը ոչ միայն խոր իրարանցում յառաջ բերաւ համայնավար կուսակցութեան, այլ եւ մտաւորական շրջանակներու մէջ։ Այս առթիւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Փրաւտա» ուժգնօրէն բողոքեց «փոքր-քաղքենի» յայտարարութեանց դէմ։

Կուսակցութեան պաշտօնական օրկանը կը յիշեցնէր թէ քննադատութեան ազատութիւնն ալ սահմաններ ունի եւ այլեւս հանդուրժելի չէ յարձակումները կուսակցութեան հաւաքական ղեկավարութեան դէմ, ոչ ալ մարքսեան - լենինեան վարդապետութեան դէմ։

Ներկայիս ալ գրական շրջանակները խորապէս ազդուած են սպաթալինեան արշաւէն, որ յանկարծ տակնուվրայ ըրաւ գաղափարական բոլոր արժէքները։

Մեծ շփոթ մը կը տիրէ գրագէտներուն մէջ — բանաստեղծ, վիպասան, թատերագիր — որոնց գործերը կը դատապարտուին իբրեւ վնասակար եւ անյարմար ընկերվարական իրականութեան, գործեր որոնք սթալինեան մցանակին արժանացած էին։

« Լիտերաթուրնայա Կազետա»ն երկար խմբագրականով մը, կ'ընդունի թէ 20րդ համագումարէն ի վեր զանազան ծգտումներ կը յայտնուին գրագէտներուն մօտ, որոնք ի վերջոյ շուարումի մատնուած են եւ չեն գիտեր թէ ինչ կ'ուզէ իրենցմէ համայնավար կուսակցութիւնը, այն թուականէն ի վեր որ դադրեցաւ ծդանովի հըռչակած սթալինեան ուղղափառութիւնը։ Այսօր, այնպիսի մարդիկ կան, որ կը մոռնան գրականութեան կուսակցական նկարագիրը եւ ընդհանուր ներուժ կ'առաջարկեն յանուն ստեղծագործութեան։ Կան նաեւ այնպիսիներ որոնք կ'ուզեն վերադառնալ քսանական թուականներուն կղպերները եւ կէսերը, հաստատելով թէ այն ատեն ամէն բան աւելի լաւ էր։ Կ''ակնարկեն այն շրջանին երբ գրական մեծ եռուզեռ կար, ուր միանգամայն գոյութիւն ունէին բազմազան գլխողներ եւ գեղեցկագիտութիւններ, անիշխանական շրջան մը, որուն վերջ դրաւ խորհրդային գրողներու առաջին համագումարը, նախագահութեամբ Մաքսիմ Կորքիի։ Այն ատեն կը սահմանէին ընկերվարութեան օրէնքները, որոնց պէտք է յարմարէին Միութեան բոլոր անդամները

«Լիտերաթուրնայա Կազետա»ն կը գրէ թէ արուեստագէտներու եւ գրագէտներու ժողովներուն մէջ կարգ մը ճառախօսներ այնքան յառաջ գացին որ, մինչեւ անգամ միայն անփոյթ փոքրամասնութիւն մը ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի հիւսիս արեւելքը կը փայլատակէ ընդարձակ ու կապոյտ բոցը Սեւանայ լճին։ Անիկա սիրուն ալպեան ծով մըն է, որ ամէնէն բարձր լիճն է Եւրոպայի մէջ։ Անոր ջուրը անուշ է, իսկ ձուկը՝ շատ համեղ։ Անիկա ելեկտրական ուժ կը հայթայթէ Հայաստանի ճարտարարուեստներուն։ Ըստ եւրոպական եւ ամերիկեան մամուլին՝ Ռուսերը հոն շինած են իրենց հիւլէական գործարանը։ Զենք կրնար հաստատել այս լուրը։

Զմեռը, ձիւնն ու սառնամանիքը կը ծածկեն Սեւանը օղակող լեռներուն գագաթները։ Երբեք պիտի չմոռնամ այն օրը, երբ ձիւնամրրիկի բռնուեցայ անոր ափերուն քով։

Եղան սայլ մը եռեւէն կը խարխափէր կուրօրէն։ Արտաշնչումս կը սառէր ու կը կպչէր շրթունքներս։ Արարատի կողերէն փչող «վիշապաձայն» հովերը անողոքօրէն կը մտրակէին զիս։ Վերջապէս, փոթորիկը դադրեցաւ, (հաւատացէք, որ աղօթեցի)։ Եւ, ճերմակ գիշերին մէջ, եռանդոյ պահուըտիլը գայլերու եւ աղուէսներու, որոնց աչքերը կը բոցավառէին երուի պէս։ Այս երկիրը հարուստ է մուշտակի կենդանիներով. բրմին (կնդմենի) բառը կը սերի Արմինիըենէն։

Հայաստանի Հանրապետութեան բնակչութիւնը մօտ է երկու միլիոնի։ Միլիոն մը Հայեր ալ կը բնակին սահմանակից Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ։

Սովետ Միութեան տասնըվեց հանրապետութիւններուն մէջ՝ Հայաստանը ամէնէն պզտիկն է։ Եւ այդքանն է, որ այժմ կը մնայ իբրեւ քաղաքական գոյացութիւն։

Մօտաւորապէս միլիոն մը Հայեր ալ կը բնակին Իրանի, Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Ֆրանսայի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Հարաւային Ամերիկայի եւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ։

Երեւանէն քանի մը մղոն հեռու կը գտնուի Հայաստանի ամէնէն հին վանքը՝ էջմիածինը, ուր կը բնակի Ամենայն Հայոց Մայրագոյն Պատրիարքն ու Կաթողիկոսը։

Ըստ մեր աւանդութեան, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին հիմնուած է Բարթողիմէոս եւ Թադէոս առաքեալներուն կողմէ։ Մեր եկեղեցին անկախ է յոյն ուղղափառ եւ հռովմէական կաթողիկէ եկեղեցիներէն։

Զարմիկս՝ Գարեգին, սիրահարեցաւ Սոթիրիա անունով յոյն աղջկան մը, որ նրբակազմ ու հպարտ գեղուհի մըն էր։ Ան հին ու խարխլած տան մը մէջ կը բնակէր իր մօրը հետ, որ կուզ այրի մըն էր։

Յոյն պառաւը ինքզինք կը խաչակնքէր երեք մատներով, եւ կուլար ու կը պաղատէր երկինքին որ իր աղջիկը Հայուն հետ չամուսնանայ։ Որովհետեւ իրենք պիտի անիծուէին յաւիտեան, քանի որ Հայը կը խաչակնքէր հինգ մատներով։

Գիշեր մը, ուշ ատեն զարմիկս իր հետ առաւ քանի մը անվախ եւ ուժեղ բարեկամներ, որոնք պատրաստ էին նոյնիսկ զէնքով պաշտպանելու մեր եկեղեցին։ Գարեգին անոնց հետ մտաւ յոյն կնոջ տունը, ցոյց տուաւ ատրճանակը եւ յայտարարեց.

— Ձի՛շդ հիմա, Սոթիրիան ինծի հետ պիտի գայ. քահանայ մը պիտի պըսակէ մեզ։

Մինչ երիտասարդները ատրճանակները կը կրակէին տանը չորս կողմը, պառաւը վախէն կծկուեցաւ անկիւն մը, ինքզինք խաչակնքեց երեք մատներով ու մրմնջեց.

— Սո՛ւրբ Աստուածամայր։

Գարեգին աղջիկը գրկեց մէջքէն ու տարաւ։ Սոթիրիա շատ երջանիկ էր որ զէնքի ուժով կ'ամուսնանար։

Ցետոյ, պառաւը համոզեցին որ Հայերն ալ երեք մատներով կը խաչակնքէին, միայն անփոյթ փոքրամասնութիւն մը հինգ մատներով կը խաչակնքէր։ Յոյն կինը հաշտուեցաւ. այնուհետեւ բոլորն ալ խաղաղօրէն ապրեցան միասին։

Ինծի կը թուի, որ ատենօք մենք Փռիւգիացիներ էինք, Թագաւոր Միդասի եւ իր ոսկիի ցեղէն։ Յոյն պատմիչները, Հերոդոտոսէն սկսեալ, մեր բուն բնակավայրը Թրակիան կը համարեն, ուրպէս սկզբնական դրացիները Մակեդոնացիներուն։

Թուրքերէնէ, արաբերէնէ եւ վրացերէնէ տարբեր է մեր լեզուն։ Մենք կը խօսինք հնդեւրոպական լեզու մը, որ ազգակից է յունարէնի եւ անգլերէնի։

Երբ Արմէնօ-Փռիւգիացիները Փոքր Ասիա գաղթեցին, ճամբու ընթացքին իրենց հետ առին հիթիթական քիթը։ Սակայն, արծուաքիթ հայերը մեծամասնութիւն չեն ամէն տեղ։

Ծագումով արեւմուտքցի եւ բնակութեամբ արեւելքցի՝ Հայը իր մէջ կը համադրէ այդ երկուքը։ Իսկ այդ միացած երկուութիւնը պատճառն է մեր ժողովուրդին բարդ ու չփոթեցնող բներեւոյթին։

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

(8)

(Շար.)

պատկաղլկեցին Մայակովսկին եւ Ստանիսլաւսքին, եւ պահանջեցին որ վերաքննութիւն մը կատարուի թէ ի՛նչ դերը աչքաց է բռնեն Զոշչենկոյի գործերուն հանդէպ, որոնք դատապարտուած էին :

Մեծ յանդգնութիւն էր ականաւոր երգիծաբան Զոշչենկոյի վարկի վերահաստատումը : Անիկա պիտի նշանակէր դատապարտել ժդանովականութիւնը, բիրտ բռնակալութիւնը ու մտաւորական կեանքին վրայ, որուն առաջին զոհը եղաւ Զոշչենկօն, բանաստեղծուհի Աննա Ախմաթովայի եւ ուրիշ քանի մը մտաւորականներու հետ : « Կարծես թէ գաղափարական եւ գեղեցկագիտական կատարեալ շփոթութեան մէջ ենք, չենք գիտեր թէ ի՛նչ բան լաւ է եւ ի՛նչ բան գէշ : Կարգ մը մարդիկ նոյնիսկ կը հաստատեն թէ ոչինչ մնացած է մեր մօտ ժողովրդայնութենէն, իրատեսութենէն, կամ թէ մեր գրական գիտութիւնը կաշկանդուած է եւ ամօթալի վիճակի մէջ է » :

Բոլոր այն անձերուն, որոնց վրայ կը յարձակի առանց անունները յիշելու, « Գրական Թերթ »ը կը մեղադրէ թէ կ՚ուզեն որ բազմապատկուին ամէն տեսակ դպրոցներ եւ լմբռնումներ : Անոնք « չեն մտածեր թէ պէտք է զարգացնեն, հարըստացնենք գրականութեան մարքսեան - լենինեան տեսութիւնը, միակը որ գիտական է ; Կեանքի ընթացքին սխալ մեկնութիւնը, վանոնք միակողմանի ներկայացնելու ձգտումը, առանց խորապէս թափանցելու դէպքերու եւ նիւթերու իմաստին, — ահա ինչ որ դժբախտաբար կ՚երեւան գեղարուեստական կարգ մը գործերու մէջ, որոնք լոյս տեսան վերջերս : Խորհրդային մարդոց չի վայլեր այս ոչնչական դիրքը, այս մոլութիւնը վերաքննելու ինչ որ ստեղծուած է մեր գրականութեան եւ արուեստին մէջ : Գրագէտները, մեծ մասով, կ՚ընդունին թէ անկարելի է մէկ հարուածով լուծել եւ հաշուեյարդարի ենթարկել անձի պաշտամունքի հետ կապուած հարցերը գրականութեան մէջ : Անհրաժեշտ է դանդաղ եւ խոհեմ աշխատանք, որ զօրացնէ մեզ փոխանակ տկարացնելու : Սակայն շատ ցաւալի է որ կարգ մը ժողովներու մէջ ճառախօսները անխորհուրդ խօսքեր արտասանած՝ են : Թեթեւամիտ ամբոխավարներու քով կը տեսնուին ուրիշներ, որոնք արձագանգ դառնալով խորթ ձայներու, կը յայտարարեն թէ գրականութիւնը պէտք չէ « քաղաքականութեան ծառան ըլլայ » :

Ա. Միութեան մէջ պայթակղելի են այնպիսի խօսքեր, եւ անոնք որ կ՚ընեն, յանցաւոր են մեղքով մը որ Ժդանովի շրջանին կը կոչուէր « առրկութիւն օտարին հանդէպ » :

Պիտի ուզէինք գիտնալ թէ ո՞րո՛նք են այն գրագէտները, որոնք համարձակած են պահանջել գրականութեան ազատագրումը պաշտօնական կարգախօսին հանդէպ : Հի՞ն թէ նոր սերունդին կը պատկանին անոնք : « Գրական Թերթ »ը լուռ է այս մասին, սակայն վերաքացնելով կը գրէ թէ անհրաժեշտ է ընդդիմանալ այս տեսակ « ճահճախուտ » ձգտումներու դէմ : Խորհրդային գրականութիւնը էր, է, եւ պիտի ըլլայ զօրաւոր իր կուսակցական նկարագրով. իր ուղղակի կապով համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութեան, ինչպէս եւ խորհրդային Պետութեան հետ :

Մէկ խօսքով, գրականութիւնը պէտք է հետեւի կուսակցութեան հաւաքական ղեկավարութեան հրամաններուն, ինչպէս կը հետեւէր երէկ Սթալինի անձնական բռնակալութեան հրամաններուն :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

●

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, 29 Մայիս — Նիւ-Եորք երէկ տօնեց Հայաստանի անկախութեան օրը :

Հայաստանի անկախութեան ամերիկեան կոմիտէի բարձր պաշտօնատարներուն ներկայութեան, Նիւ-Եորքի քաղաքապետ Պր. Րապըրթ Ուակնէր հանդիսաւորապէս ստորագրեց հետեւեալ յայտարարութիւնը. —

« Նկատելով որ 1917 թուականէն ի վեր, համայնավար նախայարձակներուն հետեւողական քաղաքականութիւնն է եղած ամէն տեղ խորտակել ազատ երկիրները եւ ստրկացնել ազատ ժողովուրդները,

« Որ այս կարգի դաժան յարձակումի մը առաջին զոհը եղած է Հայաստանի ազատ Հանրապետութիւնը,

« Որ նոյն բռնակալութիւնը Հայաստանի վրայ տիրապետելէն ի վեր, խեղդած է ստեղծագործական եւ մշակութային ամէնէն տարրական ազատութիւնները,

« Որ իւրաքանչիւր անցնող տարի, հակառակ իրեն վրայ դրուած ծանր լուծին, հայ ժողովուրդը հաւատարիմ մնաց ազատասիրութեան սկզբունքներուն, զորս « քաղքենի ազգայնականութիւն » որակելով հալածեց բռնատէր վարչակարգը,

« Ամերիկա գտնուող Հայերը, աշխարհի ազատատէր բոլոր ժողովուրդներուն հետ, առանց նուազագոյն կասկածի կը հաւատան որ պիտի գայ յաղթանակի օրը, երբ Հայաստանի եւ բոլոր երկիրներուն ժողովուրդները պիտի ապրին եղբայրութեան մէջ,

« Հետեւաբար, ես, Րապըրթ Ֆ. Ուակնէր, Նիւ-Եորք քաղաքի քաղաքապետի հանգամանքովս, 1956ի Մայիսի 28, կը յայտարարեմ Հայաստանի անկախութեան օրը, որ պիտի ըլլայ նաեւ համակրանքի օրը Հայոց հանդէպ, ինչպէս նաեւ ազատատենչ բոլոր ժողովուրդներու համար :

« Նիւ-Եորք քաղաքի բնակիչներէն կը խնդրեմ որպէսզի տօնական օր մը ընեն այս օրը եւ գայն յատկացնեն Հայաստանի օգտակար ըլլալու որեւէ մէկ ձեռնարկի — թող այս օրը խորհրդանիշն ըլլայ ժողովուրդներու ինքնորոշման վսեմ գաղափարին » :

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

■

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 28ին, Կիրակի, Սալ Մազըոյի մէջ, տեղի ունեցաւ սկաուտական զոյգ միութեանց կազմակերպած տարեկան հանդէսը, ճոխ բաժիններով : Կը մասնակցէին բոլոր շրջաններու արենոյշները, արիներ, թեւիկներ եւ գայլիկները : Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր :

Միութեան չեմ բարեկամներէն Պ. Յովհ. Հացագործեան, իր բացման խօսքին մէջ, պարզեց այս աղջիկներուն եւ պատանիներուն կատարած գործերը, որոնք օգտակար հանդիսացած են մատաղ սերունդի փրկութեան գործին մէջ :

Գովեց անոնց յարատեւութիւնը քսան տարիէ ի վեր, եւ աւելցուց .—

Մարսէյլի երիտասարդական միութեանց մէջ թէ թիւով եւ թէ որակով, առաջինը կը հանդիսանայ այս կազմակերպութիւնը եւ արժանի է ամէն քաջալերութեան :

Ապա Պ. Նախագահը յիշեց Հայաստանի հանրապետութեան օրով կազմակերպուած աւելի քան տասը հազար սկաուտները, ողբացեալ Վահան Չերազի ղեկավարութեամբ :

Բացման խօսքէն վերջ, բեմ եկան Արենոյշներ, Արիներ եւ իրենց կրտսերները, «Եղջերափողը» խմբերգով, որմէ վերջ Թեւիկ Շ. Մ. Եավէր արտասանեց ընտիր բանաստեղծութիւն մը, իսկ խմբապետուհի Ա. Ցարութիւնեան արտասանեց Ա. Մատուրեանի «Մայրը» :

Գոմոնի արիները ղեկավարութեամբ Ց. Գարայեանի խմբական մարզանք կատարեցին ; Խմբապետուհի Մատլէն Մարկոսեան, (Մարսէյլի երաժշտանոցէն) դաշնակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց Ա. Խաչատրեանի հեղինակութիւններէն .

Խմբապետուհի Ալիս Շամիրեանը ընկերակցութեամբ Հ. Գարայեանի (ջութակ) եւ Մ. Մարկոսեանի (դաշնակ) երգեց եւ արտասանեց «Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ»ը :

Գոմոնի Արենոյշները ղեկավարութեամբ Մ. Մարկոսեանի ռիթմիք մարզանքներ կատարեցին մեծ յաջողութեամբ : Լէ կ՚Օլիվի եւ Սէն Ժերոմի նորակազմ Արենոյշներու խումբերը արտասանեցին «Արենոյշի պատուիրանը», իսկ խումբ մը Թեւիկները՝ «Գիշերները երբ քնանամ» բանաստեղծութիւնը :

Բ. մասին մէջ Սէն Լուի Արենոյշները ղեկավարութեամբ Ե. Քէօշկէրեանի պարեցին «Թռչնիկներու պարը» :

Ապա ներկայացուեցաւ Ա. Ահարոնեանի « Մայրերը », ողբերգութիւնը մէկ արար եւ մէկ պատկերով :

Դեռ յուզումը չէր անցած, երբ Արենոյշներու խումբ մը, հայկական գեղեցիկ տարազով, աւանդական նարօտի գոյնով թաշկինակներով եւ Ալիս Շամիրեանի ղեկավարութեամբ պարեցին «Նազ պարը» եւ «Կրնկապարը», մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով : Շնորհաւորելի էր նաեւ Մինէին պարը : Քանի մը պարեր կրկնուեցան .

Եւ այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ, տեղի ունեցան սրտաբուխ նուէրներ, նըշանակելի արդիւնքով մը :

Գ. մասին սկիզբը բեմադրուեցաւ « Գողցուած սազը » մէկ արարով կատակերգութիւնը :

Ցաջող էին դերակատարները, հոս ծընած պատանիներ եւ երիտասարդներ հայերէն գրել - կարդալ գիտեն եւ օժտուած են յաջող առոգանութեամբ » :

Միութեանց պատուակալ նախագահը, Պ. Տ. Թէքէեան կարճ բանախօսութեամբ մը շնորհաւորեց երկու սկաուտական միութիւնները եւ վարիչները : Այս առթիւ Տիկին Մ. Շամիրեանը բեմ հրաւիրեց տարիներէ ի վեր իրեն գործակից հանդիսացող խմբապետուհիները՝ Քրիստինէ Շաքարեանը, Անահիտ Մարկոսեանը, Ալիս Ցարութիւնեանը, Եղ. Քէօշկէրեանը, Մարի Աշճեանը եւ ծաղկեփունջ մը նուիրեց :

Ամէնէն վերջ, քաղաքի Արենոյշները պարեցին «Մաքարատը», (Ա. Խաչատրեանի), կրկնապատկելով խանդավառութիւնը :

Երկու Միութիւնները արժանի են ամէն քաջալերութեան : Թղթակից

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ .— Մեր գաղութն ալ տօնեց Հայաստանի Անկախութեան Օրը, կիրակի 31 Մայիս, կղերականներու սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Մուրատ» խումբին ; Բեմին ճակատը՝ «Փառք Մայիս 28ի հերոսներուն», քիչ մը վարը Ֆրանսական եւ հայկական դրօշները, սպարապետ Նազարբէկեանի եւ ուրիշ հրամանատար հերոսներու նկարներով ; Բացումը կատարուեցաւ «Ցառաջ Նահատակ» խմբերգով զոր երգեց Նոր Սերունդը : Օրուան նախագահը, ընկեր Ցակոբ Միքայէլեան բացատրեց թէ ինչպէս 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, անմահ Արամի մէկ վճիռին վրայ եւ զօր. Սիլիկեանի կոչին անսալով Արարատեան դաշտի ժողովուրդը արիաբար կռուեցաւ յանուն ազատութեան եւ հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տիրացաւ, զարմանք պատճառելով թէ բարեկամներուն եւ թէ թշնամիներուն : Մայիս 28ով հիմնուեցաւ խարիսխը ապագայ ազատ եւ անկախ Հայաստանի ; Արտասանութիւններ ըրին Մարի Հալաճեան եւ Արշակուհի Հոթիկեան : Մեներգեցին Օր. Ս. Թաշճեան եւ Օր. Ա. րաքսի Հալաճեան : Ընկեր Պօղոս Քէնտիրեան կատակերգութիւն մը արտասանելով զուարթ տրամադրութիւն ստեղծեց : Նըւագեց (ջութակ) ընկեր Ս. Տօնէրեան : Նոր Սերունդի անդամները երկու խմբերգ եւս երգեցին երկձայն :

Օրուան բանախօսը, ընկեր Կ. Տօնէրեան նկարագրելով 1918ի Մայիսի հերոսական մարտնչումները, իր խօսքը ուղղեց երիտասարդներուն — « Հայ ժողովուրդի փառքն ու պատիւը կը կազմեն մեր հերոսներն ու նահատակները : Վաղը, դուք ալ հայութեան պարծանքը պիտի ըլլաք եթէ հետեւիք անոնց պատգամին՝ ամբողջական Հայաստանի ազատութեան եւ անկախութեան համար » ՋԱԼԿԱՐԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

14.— ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Բայց սպասաւորները չգիտե՞ն, որ սեւ սփածանելիքի տակ ծածկուած է իրանց տիկինը :

— Գիտեն : Նրանք ինձ բերեցին այստեղ, որպէս իմ ազախիններից մէկին, եւ այդ կարծիքի մէջ էլ կը մնան : Առաջին անգամ չէ, որ իմ աղախիններից եկել են քեզ մօտ զանազան գործերով :

Տիկինը հագաւ իւր դիմակը եւ ծածկուեցաւ լայն շալի մէջ : Սամուէլը, սըրտագին գոհունակութեամբ յայտնելով իւր շնորհակալութիւնը, ճանապարհ դրեց նրան մինչեւ նախասենեակի դուռը : Այնտեղ խաւարի միջից յայտնուեցաւ Յուսիկը :

— Տա՛ր այդ կնոջը, հրամայեց նրան, այնտեղ, դրսում, տիկին Որմիզդուխտի ծառաները սպասում են, յանձնիր նրան ;

Յուսիկը մատը տարաւ դէպի ատամներ եւ կծեց :

Մի բան անցաւ նրա մտքով :

Մի այլ բան անցաւ Սամուէլի մտքով :

— Ա՜խ, եթէ փոքր ինչ շուտ եկած լինէր Որմիզդուխտը.... :

Նա մտաբերեց Ուշտունեաց Գարեգին իշխանին եւ իւր սիրելի Աշխէնին ուղարկած նամակները :

15.— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Սեւ սփածանելիքի մէջ ծածկուած կինը դանդաղ, համրընթաց քայլերով անցնում էր ամրոցի ոլորտապտոյտ փողոցներով, հազիւ հազ կարողանալով իրան ոտքերի վրայ պահել : Սամուէլից բաժանուելուց յետոյ, դեռ նոր տիրեց նրա մէջ այն հիւանդոտ, վհատական թուլութիւնը, որ տեղի է ունենում ցնցուած, բորբոքուած զգութեան անցնելուց յետոյ :

Երկու սպասաւորներից մէկը տանում էր նրա առջեւից վառած լապտերը, իսկ միւսը գնում էր նրա ետեւից : Ճանապարհին նա մի բառ անգամ չխօսեց իւր սպասաւորների հետ : Լուռ եւ անարգել ընթացքով անցնում էին նրանք ամրոցի զանազան դռներից՝ որ գրած էին պահապանների զգոյշ հսկողութեան ներքոյ : Լապտերի վրայ կարմրին էր տալիս տիկին Որմիզդուխտի նշանը : Այդ բաւական էր պահապաններին նախազգուշացնելու համար, թէ անցնողը տիկնոջ կանանոցից էր :

Ամբողջ ամրոցի մէջ տիրում էր մի տարօրինակ ծանր, ճնշող լռութիւն, միայն երբեմն աշտարակների բարձրութիւնից լսելի էր լինում գիշերապահ զինուորի արթնութեան նշանաձայնը : Մէկի ձայնին պատասխանում էին միւս աշտարակներից, եւ լռութիւնը րոպէապէս զղրդւում էր : — Այդ խօսում էր ամրոցը իւր ահարկու, երկաթեայ լեզուով :

Ծածկուած կինը արդէն հասել էր իւր բնակարանին : Երբ մերձեցան կանանոցի դրանը, երկու սպասաւորները այստեղ կանգ առին, եւ կինը միայնակ ներս մըտաւ ներքինիների այդ փակեալ աշխարհը, ուր տղամարդի ոտք դնելու կայան չունի :

Իւր քնարանը մտնելուց յետոյ միայն՝ նա մի կողմ ձգեց դիմակն ու ծածկոցը, եւ այնպէս, առանց հանուելու, պառկեց իւր անկողնի վրայ : Ցոգնած էր նա, յոգնած էր հոգւով, յոգնած էր եւ սրտով : Նա աչք ածեց դէպի իւր գեղեցիկ, զարդարուն շրջապատը : Ոչ ոք չէր երեւում : Աղախիններից ոչ ոք չյայտնուեցաւ : Միթէ ամէնքը քնա՞ծ էին, միթէ այդքան անցե՞լ էր գիշերից : Այդ աւելի լաւ էր գտնէ. ոչ ոք չէր խանգարի նրան : Նա բորբոքուած երեսը թաղցրեց բարձերի փափուկ խորութեան մէջ, եւ այնպէս երկար մնաց լուռ իւր մտածմունքների մէջ : Մի խուլ, սրտառուչ մրմունջ երբեմն ընդհատում էր այդ խորհրդաւոր լռութիւնը եւ աչքերից հոսող ակամայ հեղեղը թանում էր փափուկ բարձերը : Ինչո՞ւ էր լաց լինում նա, ինքն էլ չգիտէր : Լինում են այնպիսի րոպէներ, երբ սրտի եւ գաղտնիքի ... յարակցութիւնները խզւում են, եւ մարդ ինքն իրան հաշիւ տալ չէ կարողանում իւր անվերծանելի զգացմունքների մասին :

Նա գլուխը վեր բարձրացրեց եւ կրկին պղտոր աչքերով նայեց դէպի իւր գեղեցիկ շրջապատը : Ցանկանում էր խօսել, ցանկանում էր թեթեւացնել ամբոխուած վշտերը : Դարձեալ ոչ ոք չկար : Միակ առարկան, որ փոքր ի շատէ կենդանութեան նշոյլ էր ցոյց տալիս, էր ճրագը, որ վառւում էր արծաթեայ աշտանակի վրայ : Երկար նայում էր նրա վրայ եւ մտքով խօսում էր նրա հետ : — Հո՛ւր, ջերմութի՛ւն եւ նի՛ւթ, — ինքն իւր մէջ այրւում էր, ինքն իւր մէջ սպառւում էր.... : Այդպէս էր եւ նրա սիրտը :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

կառ մը կազմուած է Նախաձեռնութեամբ Համայնավարներու, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Ձերբակալուեցան«Սեւ Մահիկ» խմբակին 11 անդամները :

✕ Առջի օր ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Նամթի մէջ, երբ ցոյց մը կը կատարուէր, եւ ցուցարարները կը փորձէին յառաջ խաղալ դէպի քաղաքապետարան : Ընդհարումները տեւեցին երկու ժամ : Ցոյցը կազմակերպած էր համայնավարական կոմիտէի մը կողմէ որ կը պահանջէր դադրեցնել Ալժերիոյ զինուորական գործողութիւնները եւ բանակցիլ հաշտութեան համար: Անկարգութիւններ պատահեցան Քանի մէջ ալ, երբ 200 ցուցարարներ նոյն պահանջը կը դնէին: Ոստիկանութիւնը ցրուեց բոլոր ցուցարարները :

ԹԻԹՕ Կ'ԱՆՏԵՍԷ ՍԹԱԼԻՆԸ

Եուկոսլաւիոյ նախագահը Յունիս 4ին հրապարակային ցոյց մը կատարեց Սթալինի դէմ, երբ կ'այցելէր Լենինի եւ Սթալինի դամբարանը, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ: Ցայտնապէս անտեսեց Սթալինը, ծաղկեպսակ մը դնելով միայն Լենինի դամբարանին վրայ : Այսպէս իր վրէժը կը լուծէր «Հանճարեղ»էն, որ 1948ին Եուկոսլաւիան վտարած էր Կոմինֆորմէն, անլուր լուտանքներ ուղղելով անոր նախագահին դէմ :

Կրեմլինի մէջ տրուած ճաշին առթիւ, Թիթօ բաժակաճառ մը արտասանելով ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը եւ Եուկոսլաւիա բարեկամներ պիտի ըլլան հաւասարութեան հիման վրայ ; Դամբարանը այցելած առեն, Թիթօ, որ մառեչալի համազգեստ հագած էր, արագօրէն իջաւ դէպի գետնադամբան եւ շուշաններէ ու կակաչներէ ծաղկեպսակը դրաւ Լենինի ապակեայ դագաղին վրայ, յետոյ անցաւ գնաց, առանց կողմնակի ակնարկ մը նետելու Սթալինի դագաղին վրայ ։

Ի պատիւ իրեն տրուած ճաշին առթիւ, Թիթօ ըսաւ թէ Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդը ուրախ է որ Խ. Միութեան կառավարութիւնը որոշած է վերջ տալ այն «անբնական եւ վնասակար կացութեան որ կը տիրէր երկու երկիրներուն միջեւ»: Ցետոյ կրկնեց թէ երկու համախոհվար պետութեանց համերաշխութիւնը դրական ազդակ մը պիտի կազմէ աշխարհի խաղաղութեան համար :

Խ. Միութեան նախագահը, Վորոշիլով, ջերմապէս գովեց Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդը եւ անոր առաջնորդը։«Հազիւ մէկ տարի անցած է այն օրէն ի վեր որ վերահաստատուեցաւ փոխադարձ հասկացողութիւնը: Բայց այժմ կրնամ ըսել թէ յուիտենական է այս բարեկամութիւնը»:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

Նիկոսիայէն կը հեռագրեն թէ Յունիս 4ին Թուրքերը յարձակեցան Ֆամակուսթայի յունական թաղին վրայ: Քսաներկու տարեկան Թուրք ոստիկան մը, Ալի Սալիհ, սպաննուած էր շաբաթ օր : Ցուղարկաւորութենէն վերադարձած առեն Թուրքերը խորտակեցին յունական հաստատութեանց ապակիները, ինքնաշարժներ տապալեցին եւ հրկիզեցին յունական երկու մեծ խանութներ: Անգլ. զօրքը եւ հրշէջները քարկոծուեցան, երբ կը փորձէին մարել կրակը ։

✕ Կիպրոսի կառավարիչը Լոնտոն երթալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ: Ընդդիմադիրները կը պահանջեն վերսկսիլ բանակցութիւնները, աքսորէն վերադարձնելով Մակարիոս արք.ը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՑ դահլիճը հրաժարեցաւ իբրեւ հետեւանք բուռն ցոյցերու: Դամասկոսի մէջ հարիւր ուսանողներ գրաւեցին վարչապետութեան եւ տնտեսական նախարարութեան գրասենեակները, պահանջելով չղրկել Ֆրանսայի գնած ցորենը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը եւ Գ. Կի Մոլէ լայն համաձայնութեան մը յանգեցան Լիւքսէմպուրկի մէջ, կարգադրելու համար վիճելի խնդիրները եւ մասնաւորաբար Սարի հարցը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը եւ թագուհին Փարիզ հասան երէկ եւ պիտի մնան մինչեւ ուրբաթ :

ՍԱԿԱՐԱՆ (4 Յունիս).— Ձոյլ ոսկի 447.000, Նափոլէոն 3100, զուից. 2960, սթերլին 3950, քսան տոլարնոց 15.560 : Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 386, սթերլին 1035, զուից. Ֆրանք 92, պեզ. 7.80 :

ՄԱՑԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի և Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղերու, ինչպէս և բարեկամ Միութեանց :

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ եւ նախարար Գ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ:

Կը նախագահէ Ց. ԳԱԳԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Խօսք պիտի առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ;

ՎԻԷՆ

Այս Շաբաթ գիշեր :

Կը խօսի ԴՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24, Նախկին զինուորներու սրահին մէջ, 49 ռիւ տը Կոլ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անտաք Նեթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կը խօսի ԴՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ խընջոյք :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Ձորեքշաբթի գիշեր, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը: Կը ներկայացուի Ս. Ղավարի ուխտադրացութեան ձայնագրուած ժապաւէնը ։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին խօսքերը ուղղուած Փարիզի հայ մանուկներուն :

Նախարար Փինոյի Երեւան ժամանումը, առնուած՝ հեռատեսիլէն: — Կը նախագահէ, եւ կը խօսի Հ. Աւետիք :

(Պատկերները պատրաստուած են Գ. Մելիքեանի կողմէ):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ (Մարսէյլ)

Հրապարակային դասախօսութիւն

Այս Ձորեքշաբթի ժամը 21ին, Ֆրանսական համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ, (40 Ալէ Լէօն Կամպէթա):

Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Սեւռի դաշնագիրը իբրեւ միջազգային փաստաթուղթ հայկական իրաւունքներու :

Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մկրտիչ Սանասարեան Ազգ. բարերարին, կտակակատար Կ. Եզեանցի, տնօրէններ Գ. Աբուլեանի, Ս. Սողիկեանի, Յ. Մատաքեանի, ուսուցիչներուն եւ սաներուն յիշատակին, այս կիրակի, Փարիզի եկեղեցիին մէջ:

Այս առթիւ, նոյն օրը, կէսօրուան ճաշը՝ Գ. Աճէմեանին ճաշարանը, 12 ռիւ Քատէ:

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան հեռաձայնել գրատուն Գարսամեան, 46 ռիւ Ռիշէ, Հեռ. ՓՐՕ. 46-90:

Մախքերու մասնակցութիւն :

Կարնեցիներէն փափաքողներ եւս կրնան մասնակցիլ ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Գանեէօ Քաշանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած է երեկոյթ մը, այս ուրբաթ ժամը 9ին, 69 ռիւ Արֆէօյլ, Սալ ժան ժօռէսի մէջ: (Ֆրանս. գպրոցի գետնայարկը) :

Կը խօսի Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Նիւթը՝ Արեւմտահայ թատրոնի ծագման պատմութիւնը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Փթթի Փօն կամուրջին դիմացի լրագրավաճառին քով, եւ հետեւեալ սրճարաններուն մէջ .—

Գ. ՓԻԼԻՊՈՍ

Գ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գ. ՓԱՇԱԵԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մերկեր Առաքելեան իր մօրաքրոջ որդւոյն՝ Խենկիկ Ստեփանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մշակոյթի տան կը նուիրէ երկու հազար Ֆր., 500 Ֆր. ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

Գուա Քոլոմպէն Յակոբ Նիկողոսեան իր հայրենակից Ազասի Դաւիթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Փարիզի Մշակոյթի տան կը նուիրէ երկու հազար Ֆրանք եւ 500 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԱՎԻՆԵՕՆ

Նախաձեռնութեամբ «Մուրատ» խումբի, Յունիս 10ին կէսօրէ վերջ:

Ըրկսի Պարի մէջ, Փօնքէ :

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի, ժամը 2ին:

Գեղունի ակումբին մէջ :

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ.— 10 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ: Ժամը 4էն 11:

Ընկերահամակրական խնճոյք - պարահանդէս, Քաֆէ տը Փարիի ընդարձակ սրահին մէջ, 33 ռիւ Ժիփ :

Շաւիլ - Վէլիզի կայարանին ճիշդ քովը:

Կը նախագահէ Գ. ՁԳՈՒԳՃԵԱՆ

Կը մասնակցին Պ. Գարեգին թառով եւ ընկեր Բենօ դափով ու սրինգով :

Հայկական ուրախ ժամանց: Երգ, արտասանութիւն եւ պար : Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ : Մուտքը ազատ է:

Էնվալիտի կայարանէն առնել Վերսայլի գիծը եւ իջնել Շավիլ--Վելիզի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համաշխարհանճապի Հայր. Միութեան Գոմոնի (Մարսէյլ) մասնաճիւղի կազմակերպած դաշտահանդէսը՝ Յուլիս մէկին, սովորական վայրին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, առտուանտանին, իր հաւաքատեղին, (Պար տիւ Կլօպ, Գուլվ. տ'Աթէն): Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան; Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ համակիր անդամները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին, Յոյներուն սրահը, 5 ռիւ Պօնփուա: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է ;

ՊԷՂՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը ;

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը երեքշաբթի 12 Յունիս, ժամը 21ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը : Դասախօս՝ Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ: Նիւթը Անհատականութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քով :

Մուտքը ազատ է :

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 7 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7597 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3408

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԹՇՆԱՄԻ»

Փարիզէն վերջ, Ուաշինկթընի մէջ ալ հրատարակուեցաւ Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագիրը, արտաքին գործերու նախարարութեան միջոցաւ :

Պէտք ամփոփենք հիմնական մասերը, վալուըն սկսեալ :

Խ. Միութեան Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը այս տեղեկագիրը կարդացած էր անցեալ Փետրուար 25ին, 20րդ համագումարի գաղտնի մէկ նիստին մէջ: Տեղեկագիրը, 82 էջ, հաղորդուած էր նաեւ արբանեակ պետութեանց, պայմանաւ որ չհրատարակեն :

Այդ օրէն ի վեր, զանազան տեղեկութիւններ երեւցան անոր բովանդակութեան մասին: Եւ այժմ լոյս կը տեսնէ ամբողջութիւնը :

Որքան ալ վերապահումներ ունենք վաւերականութեան մասին, տեղեկագիրը կը պարունակէ յայտնութիւններ որոնք լիովին կը համապատասխանեն բուն իրականութեան :

Ամէն պարագայի մէջ, անհամեմատ թանկագին վաւերագիր մը, որ կը լուսաբանէ շատ մը մութ հարցեր, մանաւանդ Խ. Միութեան վերջին քսան տարիներու արիւնազանգ դէպքերը:

Առաջին առթիւ ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ տեղեկագրին մէկ յայտնութիւնը :

Խօսելով յանուն բոլշեւիկեան Կեդր. Կոմիտէին, Խրուշչեւ կը բացայայտէ թէ Սթալինն էր որ հնարեց «ժողովուրդի թշնամի» բացատրութիւնը, եւ չարաչար գործածեց զայն, տորելու, ճզմելու, ի վերջոյ ընդակահարելու համար իր հակառակորդները :

Այսպէս «մաքրուեցա՛ն» հազարաւոր անձեր, առանց երկրամասի, ազգի, տարիքի կամ դիրքի խտրութեան :

— « Ժողովուրդի թշնամի բացատրութեան շնորհիւ, կարելի էր փաղաղական ամէնէն անգութ միջոցները գործադրել, բռնաբարելով յեղափոխական օրինականութեան բոլոր կանոնները, ոեւէ մէկուն դէմ, որեւէ ձեւով, երբ համամիտ չէր իրեն ...

Ցանցապարտութեան միակ ապացոյցն էր բուն իսկ ամբաստանեալին « խոստովանութիւնը» եւ, ինչպէս հաստատուեցաւ յետագային կատարուած քննութիւններով, «խոստովանութիւնները» կը կորզուէին ֆիզիքական ճնշումներ գործադրելով ամբաստանեալին վրայ » :

Ժամքան շատ հեռու չէր, չարչարանքէն մինչեւ մահացումը, բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս .

Տեղեկագիրը յատկապէս կը բացատրէ թէ «ժողովուրդի թշնամի» բանաձեւը ստեղծուած էր ֆիզիքապէս ոչնչացնելու համար հակառակորդները :

Խնդիր է թէ Սթալիններն ու Բերիաները պիտի կրնայի՞ն այսքան յառաջ երթալ, զգետնելով եւ փոշիացնելով անհամար գոհեր, մինչեւ անգամ կուսակցութեան հիմնադիրներն ու տեսաբանները, առանց բոլշեւիկեան կարգուսարքին :

Այդ գրգռիչ եւ մահաշունչ տարազը, «ժողովուրդի թշնամի», երկիրէ երկիր տարածուեցաւ, մաղձ եւ թոյն ցանելով ամէն տեղ :

Հայկական անդաստանն ալ ունեցաւ իր թունաւոր սունկերը, յաւելեալ եւ ճոխացեալ գունաւորումներով :

Եւ բերնէ բերան, թերթէ թերթ փոխանցուեցան առեղծուած կոչականներ, — « Ժողովուրդի ոխերիմ թշնամի», «Հակահայաստանեան», «Թրքասէր » եւն :

Մաքով ու գրչով տաճկցած թշուառականներ ալ կան, որոնք միեւնոյն դծին վրայ կը դնեն Դաշնակցութիւնը եւ Թուրքը ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ

271 ԹԵՐ, 59 ԴԷՄ, 201 ՁԵՌՆՊԱՀ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, կառավարութիւնը վստահութեան քուէ շահեցաւ, իր արտաքին, ներքին եւ ափրիկեան քաղաքականութեան համար, Ազգ. Ժողովի Գշ. օրուան նիստին մէջ: Թեր քուէարկած էին 271 երեսփոխաններ, դէմ՝ 59, իսկ ձեռնպահ մնացած էին 201 անդամներ, ինչ որ յատկանշական պարագայ մըն է: Ձեռնպահ էին մասնաւորապէս համայնավար եւ ուղեկից երեսփոխանները, 135 հոգի: Ներկայ էին 531 երեսփոխաններ 595ի վրայ: Համայնավարները ցարդ ուժ կուտային դահլիճին, համաձայն ըլլալով Թունուզի եւ Մարոքի անկախութեան, բայց հակառակ՝ Ալժերիոյ մէջ կատարուած զինուորական գործողութեանց : Ձեռնպահ մնացած էին շատ մը անկախներ եւ չափաւորներ, որոնք ջերմապէս կը գնահատեն Ալժերիոյ մէջ կատարուած գործողութիւնները, բայց կը մեղադրեն թէ կառավարութիւնը թոյլ վարուեցաւ Թունուզի եւ Մարոքի մէջ, ճանչնալով անոնց անկախութիւնը՝ առանց բացորոշապէս ճշդելու ապագայ յարաբերութիւնները:

Արմատականները մեծ մասով թեր քուէարկած են, ինչպէս եւ վարչապետին ընկերավարական կուսակիցները, քացի նախորդ վարչապետ Մենտէս Ֆրանսէն որ պետական նախարարի պաշտօնէն հրաժարեցաւ երկու շաբաթ առաջ :

Այս հուանքին եւ ուրիշ քանի մը խմբակցութեանց 195 քուէներուն վրայ աւելցած էին Ժողովրդական Շարժումին 75 երեսփոխանները :

Ինչպէս բացատրած ենք արդէն, վարչապետը վստահութիւն կը պահանջէր մէկ բանաձեւով, իր արտաքին, ներքին թէ ափրիկեան քաղաքականութեան մասին : Բայց ակներեւ է մեծամասնութեան նուազումը, քանի որ չորս ամիս առաջ վստահութիւն կը շահէր 71ի դէմ 420 ձայնով: Այն ատեն համայնավարներն ալ թեր քուէարկած էին:

Նիստը բացուած ատեն, համայնավար ներկայացուցիչը, Վ. Ռոշէ յայտարարեց թէ որոշած են ձեռնպահ մնալ: Շատեր կը կարծեն թէ դահլիճին դիրքը աւելի պիտի տկարանայ, երբ Ազգ. Ժողովը քննէ նոր տուրքերու խնդիրը: Ժողովէն առաջ, Գ. Կի Մոլէ մերժած էր Հնդկաստանի վարչապետին միջնորդութեան առաջարկը, որ կը բաղկանայ հինգ կէտերէ : Ազգ. Ժողովին վիճաբանութիւնները վերջացած ատեն, վճռապէս եւ յուզումով յայտարարեց թէ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ միջնորդներ եւ երրորդ կողմեր եւ թէ Ալժերիոյ քաղաքականութիւնը պիտի վարէ առանձին: Միեւնոյն ատեն մերժեց ուրիշ առաջարկ մը որ կը թելադրէր Ալժերիան բաժնել ծովեզերեայ շրջանի մը՝ մէկ միլիոն եւրոպական բնակչութեամբ եւ ներքնաշխարհի մը՝ ուր կը բնակին ութը միլիոն Իսլամներ, տարուէ տարի աճելով: Իր կարծիքով խելագարութիւն է այդպիսի կարգադրութիւն մը: Իրմէ առաջ, արտաքին նախարարն ալ մերժած էր Հնդկաստանի միջնորդութեան առաջարկը :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, նախկին նախարար Փիէռ Քոթ (յառաջդիմական) արծարծեց Հնդկաստանի վարչապետին ծրագիրը, պահանջելով ազատ եւ անկախ հանրապետութեան վերածել Ալժերիան : Գ. Կի Մոլէ պատասխանեց ուժգին շեշտով մը.

— « Կը պահանջէք դադրեցնել կրակը: Լաւ. բայց կ'ուզէք որ միայն Ֆրանսան դադրեցնէ կրակը: Արդէն բսած եմ եւ կը կրկնեմ, — կ'ընդունիմ դադրեցնել կրակը, եթէ ձեռնարկը կատարուի փոխադարձաբար եւ անկեղծօրէն: Ինչո՞ւ ձեր խօսքը միւս կողմին ալ չէք ուղղեր »:

Փիէռ Քոթ պնդեց իր տեսակէտին վրայ, ըսելով որ «եթէ Ֆրանսա առաջին քայլը առնէ եւ Գահիրէի Ազգ. Ազատագրութեան Ճակատը մերժէ, պիտի հաստատուի թէ մենք չենք որ դժուարութիւններ կը յարուցանենք: Պէտք չէ որ Ալժերիան Ֆրանսական նահանգ մը մնայ, ինչպէս կը մտածէ կառավարութիւնը: Կը գտնուինք ժողովուրդի մը առջեւ զոր չենք կրնար ձուլել: Պէտք է հաշուի առնենք ամէն ժողովուրդի ազգային գոյութեան տենչը »: (Անմուկներ կեդրոնէն եւ աջակողմէն):

Վարչապետը պատասխանեց. — Ֆրանսա կը յարգէ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը. բայց այդ իրաւունքը կարելի է ճանչնալ երբ կը յարգուին փոքրամասնութեանց իրաւունքները :

Վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Միջին Արեւելքի խնդիրն ալ յուզեցին, զէնքերու առաքման առթիւ: Գ. Փինօ բացատրեց թէ յանձնառութիւններ կնքուած էին Սուրիոյ հետ 1955ին, Էտկար Ֆորի կառավարութեան օրով եւ թէ յիշուած գնդացիրներու առաքումը արտօնուեցաւ, այն պայմանով որ այլուր չփոխադրուին: «Վաղը պիտի առաջարկեմ նախարարական խորհուրդին արգիլել որ եւ է զէնքի առաքումը դէպի Միջին Արեւելք»: Վարչապետն ալ բացատրութիւններ տուաւ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի սահմանած զէնքերու մասին եւ ըսաւ թէ «Միջին Արեւելք պիտի չղրկուի որեւէ զէնք որ կրնայ Ֆրանսայի դէմ գործածուիլ »: Քուէարկութենէն առաջ նորէն խօսք առնելով, Կի Մոլէ շեշտեց թէ «անհեթեթ է որեւէ անջատում Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Կ'ուզեմ կարելի եղածին չափ ստուար մեծամասնութիւն մը ստանալ, ոչ թէ որպէսզի դահլիճը կանգուն մնայ, այլ հաստատելու համար թէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնն է որ կը վարենք »:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՇԱՀԷՆՆ Ի ՍԻԲԻՐ »

Պատմական գրքի մը այս խորագիրն ինկաւ միտքս, երբ կը կարդայի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին լուրերը՝ դէպի խամ ու խոպան դաշտերը դրկուած «կամաւորների» մասին:

Թերթին Մայիս 24ի թիւէն կ'իմանամ թէ Երեւանի մէջ ալ խանդավառութեա՛մբ ընդառաջ կ'երթան «հայրենի պարտիայի եւ կառավարութեան կոչին», դէպի Ղազախստան, Ուզպեկիստան եւ Սիպերիա չուելու եւ անտառիման տարածութիւններ մշակելու համար:

Այսպէս, Երեւանի մէկ հաստատութեան մէջ գումարուած ժողովի մը առթիւ, «գործիքային ցեխի փրեզերագործ կոմերիտաաարդական» Մնացական Ցաւկոբեանը կը յայտարարէ .

— « Մեր աշխատանքի ընկերներից շատերը ներկայումս անձնուիրաբար աշխատում են խոպան հողերում եւ արդարացնում Երեւանի հասարակայնարարների վստահութիւնը »

Եւ յիշեցնելով կուսակցութեան ու կառավարութեան նոր կոչը՝ երիտասարդութեան, պարծա՛նքով կը յայտնէ թէ կ'ուզէ Սիպերիա մեկնիլ :

Ուրիշ ժողովի մը առթիւ, (Կիրովականի մէջ) Երիտ. Միութեան քարտուղար Մ. Մանուկեան կը յայտարարէ .

— « Պարտիայի (կուսակցութիւն) եւ կառավարութեան դիմումը հարազատ է մեր սրտին ... Երբ պարտիան կոչ արեց աշխատանքի մեկնել երկրի խամ ու խոպան հողերի իւրացման շրջանները, հազարաւոր կոմերիտականների հետ միասին եղբայրական Ղազախստան մեկնեցին նաեւ աւելի քան 120 երիտասարդ Կիրովականցիներ: Այժմ էլ մենք պատրաստ ենք գործով արձագանգելու պարտիայի եւ կառավարութեան նոր դիմումին : Մեր երկրի Արեւելքի եւ Սիբիրի բնական հարստութիւնների արդիւնաւէտ օգտագործման համար հարկաւոր են մեծ թիւով տեղամ, դժուարութիւններից չվախեցող շինարարների երիտասարդ կադրեր: Մենք, Կիրովականի երիտասարդները, մեծ սիրով կը համալրենք նրանց շարքերը » :

Լրատուն կ'աւելցնէ թէ «շատերը ցանկութիւն յայտնեցին մշտական աշխատանքի մեկնել երկրի հիւսիսային եւ արեւելեան շրջանները » :

Նոյն աւետաբե՛ր լուրերը՝ Լենինականէն, ուր ճառախօս մը խանդավառ կոչեր ուղղեր է պատանիներուն եւ աղջիկներուն, եւ դէպի արեւելեան շրջանները մեկնելու պատրաստակամութիւն յայտներ են, անմիջապէս, «հարիւրից աւելի երիտասարդներ»:

« Հակահայաստանեա՞ն» կը դառնամ, եթէ խոնարհաբար դիտել տամ թէ հայրենիքն է որ կը տուժէ, երբ այսպէս կը ցրուեն իր երիտասարդ զաւակները, խամ ու խոպան հողեր մշակելու համար հեռաւոր Սիպերիայ մէջ ..!

Վ.ԱՀ.

ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Ֆրանսայի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետները համաձայնութիւն մը կնքած են Լիւքսէնպուրկի մէջ, կարգադրելու համար Սարի խնդիրը: Համաձայնութեան երկու գլխաւոր կէտերն են. — 1. Դաշնագիր մը կնքել, Սարի շրջանը քաղաքականապէս Գերմանիոյ կցելու համար 1957 յունուար 1էն. — 2. Շինել Մոզելի ջրանցքը՝ ծախքերը բաժնելով երկու երկիրներուն միջեւ (130 միլիոն տոլար) :

Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու վարչապետներուն միջեւ բարեկամական համաձայնութիւն գոյացաւ, « ի շահ Ֆրանքօ-գերման հաշտութեան, եւրոպական գործակցութեան եւ արեւմտեան համերաշխութեան »:

Համաձայնագիրը կը բաղկանայ 55 էջերէ : Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ կարեւոր զիջումներ կատարուած են փոխադարձաբար, գոհացուցիչ ելքի մը յանգելու համար :

Երկու հիմնական կէտերէն զատ, համաձայնութիւն գոյացած է հետեւեալ խնդիրներու մասին. —

1. Ֆրանսայի եւ Սարի տնտեսական միութիւնը պիտի վերջանայ 1960 յունուար մէկէն: Մինչ այդ պիտի կարգադրուի գերմանական դրամին վերահաստատումը եւ յետպատերազմեան ֆրանքին ջնջումը, Պանք տը Ֆրանսի եւ գերման պետական դրամատան միջոցաւ :

2. Ֆրանսա 66 միլիոն թոն ածուխ պիտի ստանայ Վարնտի ածխահանքերէն, յառաջիկայ 25 տարիներու ընթացքին : Սարի կառավարութիւնը նախատեսնուած էր 120 միլիոն թոն ածուխ յանձնել մինչեւ 1980: Արեւմտեան Գերմանիան յաւելուածական հայթայթումով մը 80 միլիոն թոնի պիտի բարձրացնէ գումարը:

3. Կանդ պիտի առնէ Ալզասեան ջրանցքին ծաւալումը : (Հողագործները կը գանգատէին թէ ջրանցքին Ֆրանսական

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՍՊԱՐԷԶ ՏՈՒՆՔ ՆՈՐԵՐՈՒ

Երբ կը խօսինք նոր ուժերու կարեւորութեան մասին, ինքնին հարց կը ծագի զանոնք հրապարակ քաշել եւ խրախուսելու ։

Նորերու ասպարէզ տալով ընդառաջած պիտի ըլլանք աղաղակող կարգ մը պահանջներու ։

Հիները, ըլլան նոյնիսկ անխոցելի փորձառութեամբ օժտուած անհատականութիւններ, չեն կրնար ամէն բանի հասնիլ։

Իրենց զբաղումները, տարիքը, մէկէ աւելի պատասխանատու գործերով ծանրաբեռնուած ըլլալու իրենց պարագան կ'արգիլէ զիրենք նոր պարտականութիւններու լծուելէ։

Կամենանք թէ ոչ, նոր ուժեր պիտի կապենք այդ գործերուն ։

Ուրիշ ելք չկայ ։

Գիտենք, որ նորերէն շատերուն դեռ կը պակսի փորձառութիւն եւ վճռականութիւն։ Ուրիշներ շատ յանդուգն են կամ խիզախ ու կ'ըլլան պատասխանատու ելոյթներ, որոնք կրնան նսեմացնել իրենց յանձնուած պարտականութիւնները կամ գործերը ։

Ծիշդ կրնան ըլլալ այս բոլոր առարկութիւնները ։

Եւ սակայն պէտք է դարձեալ փորձել ։

Պէտք է վարժեցնել զիրենք, քաշելով ասպարէզ ։

Հիներէն ո՞վ իր ունեցած ներկայ փորձառութիւնը կամ առաքինութիւնները միասին բերաւ ։

Քննեցէք անոնց իւրաքանչիւրին կեանքը առանձին ու պիտի տեսնէք, որ ատենին ըրած են նոյն սխալները, ինչ որ կ'ընեն նորերը հիմա ։

Բայց եթէ կարելի չէ լողալ սորվիլ առանց ջուրը մտնելու, նմանապէս կարելի չէ հանրային կեանքի մէջ որոշ փորձառութիւն ձեռք ձգել առանց այդ առթիւ վարժութիւններ կատարելու ։

Պիտի ջանանք ասպարէզ քաշել, աւելի պատրաստուածները եւ ընդունակները ։

Եթէ հանդէսի մը համար արտասանողներու պէտք կայ, նախապատուութիւն պիտի տանք անոնց որ ունին լաւ առոգանութիւն, կը հասկնան իրենց արտասանելիքը, ու տակաւին ունին համարձակութիւն եւ փափաք այդ մասին։

Եթէ փոխանակ այս բոլորը նկատի ունենալու նախապատուութիւն տանք մեր բարեկամին կամ հայրենակցին, մեր ազգականին կամ ծանօթին, առանց նկատի ունենալու ձեռարկին տարողութիւնն ու նշանակութիւնը, վնասած կ'ըլլանք պարզապէս հանրային գործի մը ։

Որպէսզի երիտասարդներ եւս կամաց կամաց զգան իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները եւ պատրաստուին ընկերութեան մէջ դեր մը ունենալու, պէտք է հրապարակ քաշել զանոնք ։

Սխալ է տարին տասներկու ամիս հիներով ու «փորձառուներով» գրաւել մեր բեմերը, մեր հանդէսները եւ կարգ մը մարմինները ։

Հիներուն պարտականութիւնն է կանգնիլ նորերուն կողքին եւ առաջնորդել զանոնք ։

Եթէ թաղամասի մը մէջ դպրոցական հոգաբարձութեան պէտք կայ, հարիւր առ հարիւր պայման չէ, որ դպրոցէ չհասկցող բայց տարեց անձեր անցնին այդ պաշտօնին գլուխը։ Կարելի է դպրոց տեսած, լուրջ քանի մը երիտասարդներ ալ մտցնել գործին մէջ։ Ընել այնպէս որ գործնական փորձառութիւն ունեցող մէկ երկու հիներու կողքին մտաւոր պատրաստութեամբ քանի մը նորեր ալ գտնուին, որոնք կարճ ատենէն պիտի վարժուին ու դառնան օգտակար իրենց յանձնուած գործին մէջ ։

Օրինակ մը միայն տուինք, դառնալու համար աւելի հասկնալի ։

Ու քանի քանի գործեր կան մեր մէջ, որ կը սպասեն երիտասարդ ուժերու օժանդակութեան, մինչ ամբողջն փակուած են շատ մը ասպարէզներ անոնց առջեւ ։

Ամբողջն դոցելով շատ մը դուռներ երիտասարդութեան առջեւ, կը բանանք պարահանդէսներու եւ հաճոյքի սրահներու դարպասները ։

Ամէն անգամ որ գանգատներ կ'ունենանք ու կը մեղադրենք երիտասարդները այս ձեւ զբաղումներու համար, հարց տանք մենք մեզի, թէ ի՞նչ ըրինք անոնց հրապարակ գալուն կամ զարգանալուն համար ։

Իրենց պատրաստութեամբ մեր երիտասարդները օտար երիտասարդութենէն ամչնալու պարագաներ չունին ։

Ամէն տեղ ունինք ընդունակ եւ շնորհալի նորերու սերունդ։ Եթէ գիտնանք գնահատել ընդունակութիւնները եւ բարեմասնութիւնները, անկասկած պիտի տեսնենք գործելու ընդունակ շատեր անոնց մէջ ։

Մեծերուն պարտականութիւնն է առաջնորդել, բայց երբեք խոչընդոտ չհանդիսանալ անոնց։

Անշուշտ երիտասարդներու պարտականութիւնն է նոյնպէս լսել տեսակէտը, կարծիքը անոնց, որ գործին աւելի վարժ կամ տեղեակ, կրնան մատնանշել դժուարութիւնները ու ցոյց տալ ստանձնուած պարտականութիւններէ յաղթականօրէն դուրս գալու կերպերը ։

Այս գործակցութիւնը ներկայ օրերուն կարեւոր է, եթէ կ'ուզենք ամայացած չտեսնել ամէն ասպարէզ, եթէ կը սիրենք մեր ապագան, ու մանաւանդ կը գտնենք ուղիղ հիները օր մը նորերով փոխարինելու շատ տրամաբանական պահանջ մը ։

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Ի՞ՆՉՈ՞Ւ ՏՈՒՆ ՄՈՌՑԱՆ…

Ուրախալի է որ Ֆրանսահայ Վասպուրականցիներս չթերացանք, այս տարի ալ, ոգեկոչելու անմահ յիշատակը ապրիլեան մեր պաշտելի հերոսներու ։

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի են Վիէնի եւ Տէօրնի մեր հայրենակիցները, գործարանային բանուորներ, որոնք թէեւ սակաւաթիւ, (Վիէն միայն հինգ ընտանիք, Տէօրն հազիւ մէկ երկու տասնեակ) տարիներէ ի վեր անխափան կը կատարեն այս սրբազան պարտականութիւնը ։

Սփոփարար իրողութիւն է որ, թէ Մարսէյլի եւ թէ այս երկու վայրերու, ինչպէս նաեւ շրջակայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ցիրուցան ապրող մեր հայրենակիցները ջերմեռանդ ուխտաւորներու պէս, անխտիր, հանդիսասրահները կը դիմեն հաղորդակից ըլլալու պահ մը մեր անմահ հերոսներու հոգիներուն հետ, թարմանալու, նորոգուելու անոնցմով ։

Ցաւալի է արձանագրել սակայն, որ նոյնը չէ պատկերը Փարիզի մէջ՝ որ պէտք է օրինակ հանդիսանար զաւառին՝ շնորհիւ իր բարեկեցիկներու եւ … մտաւորականներու աւելի ստուար թիւին ։

Վեցերորդ տարին է որ Փարիզի մէջ կը տօնուի մեր փառապանծ հերոսամարտը, ու մինչ ստուար բազմութիւն մը մեր հաւատաւոր հայրենակիցներու, տարեց թէ երիտասարդ, կը փութան լեցնել մեր սրահները, անդին կան կարգ մը մարդիկ, որոնք ոչ մէկ անգամ պարտք սեպած են գալ եւ վայրկեան մը խոնարհիլ յիշատակին առջեւ անոնց՝ որ գիտակցաբար զոհեցին իրենց կեանքը՝ որպէսզի իրենք ապրին ։

« Ուր են սա ձեր Վանեցիները, ամօթ չէ՞» կը հարցնեն սրտցաւ հանդիսականներ, արդար վրդովումով ։ Եւ կուտան անուններ գրոց - բրոցներու, վաճառականներու, խանութպաններու եւայլն։

Կարելի չէ մոռնալ այն դառնահիկ խայտառակութիւնը, զոր այս ապերախտ մարդիկ սկսան, առաջին օրէն, հերոսամարտի տօնակատարութեան դէմ, շրջելով տունէ տուն, խանութէ խանութ, խեղաթիւրելով, բարեմիտ հայրենակիցներու միտքերը թունաւորելով ։

— Հայաստանի մէջ չեն տօներ, մենք ալ պէտք չէ մասնակցինք տօնին։

— Թող Թուրքին հետ լեզու գտնէին, որպէսզի կռուելու պէտք չունենային ։

— Ի՞նչ ըրին իրենց քանի մը հրացաններով որ ելեր են կը տօնեն ։

Մինչեւ անգամ — ի՞նչ պիտի ըսեն Թուրքերը »

Եւ ուրիշ ցնդաբանութիւններ, որոնց դիմանալու համար պողպատեայ ջիղեր պէտք է ունենալ ։

Եւ խորհիլ որ այսպէս ըսողները փրկուած են Թուրքի սուրէն, շնորհիւ բուռ մը քաջերու մղած դիւցազնական պայքարին՝ որուն ականատես ալ եղած են ։

ՀԻՆ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԺԷ. դարու վերջերը, Մոլտավայի Հայերէն մաս մը սկսան գաղթել դէպի Թրանսիլվանիա և հոնհաստատուեցան գիւղաքաղաքներու եւ բերդաքաղաքներու մէջ։ Սոմէշ գետի աջ ափին նորեկ Հայերը Աւստրեւհունգարիոյ Լէոփոլտ Ա. Թագաւորէն արտօնութիւն ստացան ԺԶ. դարէն մնացած Կեոլա բերդաքաղաքի կողքին շինելու «Հայերուն քաղաքը» ։

Կարճ ատենէն Հայերը ծախու առին Կեոլայի հողամասը եւ բաժնեցին իրենց ընտանիքներուն միջեւ, իսկ վարչութիւնը կը պատկանէր Հայերէն կազմուած վարչական խորհուրդի մը ։

Այժմ Կեոլա քաղաքին մէջ կան 25 Հայեր, հոն հաստատուած են 30 տարիէ ի վեր։ Անոնք կը պահեն իրենց մայրենի լեզուն։ Ասոնցմէ դուրս կան հունգարացած Հայերու մեծ թիւ մը 700 հոգի, որոնք ոչ հայերէն գիտեն եւ ոչ ալ պահած են իրենց հայկական անունները ։

Քաղաքին մէջ տակաւին կը մնան Հայերու շէնքերը, քարով եւ կղմինտրով շինուած, եւ զարդարուած քարէ գարդաքանդակներով, մէջտեղը դրուած է շինութեան թուականը, տանտիրոջ անուան սկզբնատառերը եւ նոյնիսկ ամբողջ անունը եւ երբեմն ալ ազգանունը ։

Աղջիկներու հայկական որբանոցի շէնքին մէջ՝ միջնակարգ վարժարանը կայ ։ Կեոլայի միացեալ հիւանդանոցը կը գտնուի մանչերու հայկական որբանոցի նախկին շէնքին մէջ, իսկ Քարաչիոնի կաճառը որ շինուած է 1800ին, հայ ծերերը, անկեալները խնամելու համար, կ'օգտագործուէր նաեւ իբրեւ հիւանդանոց։ Այսօր հիւանդանոց է ։

Պատմութեան թանգարանին մէջ խնամով պահած են 99 ձեռագիրներ, նուրբ մանրանկարներով՝ ժամանակի ընթացքին դեղնած մագաղաթէ թերթիկներու

Կարելի՞ է երեւակայել այսքան ապերախտութիւն եւ այս աստիճան անկում ։

Անզգաստարձէք պահ մը, պարոններ, թէ ի՞նչպէս եղաւ որ ողջ մնացիք ։

Չէ՞ որ ձեր մարմինները ագռաւներու կեր եղած պիտի ըլլային 41 տարի առաջ, եթէ ձեր արհամարհած հերոսները չթափէին իրենց արիւնը ։

Որո՞ւ կը պարտիք ձեր դիրքը, ձեր միլիոնները, ձեր փառաւոր բնակարանները, կառքերը, ծառաները, իշխանավայել կեանքը ։

Արհամարհեցէք, անմահ քաջեր ։

Եւ եղէք ապահով, պիտի գտնուին միշտ երախտապարտ բազմութիւններ՝ յաւէտ անթառամ պահելու ձեր սրբազան յիշատակը ։

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Բնագիրը շատ աւելի խիստ էր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Անուաղն երկու հազար տարի, Արեւելքն ու Արեւմուտքը պայքարած են Հայաստանի մէջ, Եւրոպան ու Ասիան միաձուլուած են Հայաստանի մէջ։ Այդ է պատճառը, որ մեր տեղը եզական է աշխարհի մշակոյթին մէջ ։

Հայերը չափազանց կարեւոր դեր մը խաղացած են ճարտարապետութեան զարգացման մէջ. վկայ է կոկիկ ու չափական դեղեցկութեամբ հայ եկեղեցին՝ իր քարաշէն գմբէթով, քառակուսի շէնքի մը վրայ ։

Հայերը Արեւելքէն, մասնաւորապէս Պարսկաստանէն, առին որոշ ճարտարապետական օրէնքներ, կատարելագործեցին զանոնք եւ փոխանցեցին Բիւզանդիոնի ու Արեւմուտքի ։

Իւրաքանչիւր երկու Հայէն մէկը բանաստեղծ է ։ Ոմանք ալ կ'ըսեն՝ «գորգավաճառ է»։ Արեւելեան գորգերուն մէջ, սակայն, բանաստեղծութիւն կայ ։

Քնարերգութիւնը արտայայտութիւնն է ժողովուրդի մը ամենախոր զգացումներուն ։ Իսկ մեր քնարերգութիւնը ցոյց կուտայ համադրութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի։ Միեւնոյն ատեն, թէ եւրոպական եւ թէ արեւելեան ։ Կամ, թերեւս պէտք է ըսեմ՝ ոչ մէկն է եւ ոչ ալ միւսը, այլ աւելի արուեստ մըն է, որ յատուկ է Հայաստանի եւ խորապէս հայկական է ։

Մասնաւորապէս ի մտի ունիմ մեր միջնադարեան եւ սկզբնական քնարերգութիւնները, որոնք ունին պայծառութիւնն ու գոյնը պարսկական քերթողութեան ։ Մեր բանաստեղծութիւնը, սակայն, աւելի զուսպ է. կիրքը հսկակշռի տակ է. հայ բանաստեղծինը կանանոցի երգը չէ։

Մեր բանաստեղծութեան մէջ սոխակը կ'երգէ եւ վիթը իր գեղեցկութիւնը կը ցուցադրէ։ Այս շնորհները, սակայն, կը պատկանին բանաստեղծին սիրած աղջըկան, որ չի բնակիր կանանոցի մը մէջ եւ ոչ ալ պարզ առարկայ մըն է հեշտասիրութեան ։

Հայ բանաստեղծին սիրած աղջիկը չափազանց համեստ է։ Ամուսնութենէ առաջ, կ'ակնկալուի որ ան անարատ կոյս մը ըլլայ, եւ վերջն ալ՝ բացարձակապէս հաւատարիմ կին մը ։

Արդարեւ, մինչեւ վերջին տարիները, անհաւատարմութիւնն ու ամուսնալուծումը անծանօթ էին Հայոց մէջ ։ Մենք տաքարիւն եւ բարոյախնդիր ցեղ մըն ենք։ Մեր ազգային նկարագրին մէջ մաքրակրօն բան մը կայ։ Իսկ մեր բանաստեղծութիւնը լեցուն է ցաւով, ժամանակի եւ մահերու տխրութեամբ, կորսուած փառքի վիշտով եւ այս կամ այն օտար թըշնամիի կողմէ Հայաստանի նուաճումով ։

Նմանապէս, մեր երաժշտութիւնն ալ արեւմտեան եւ արեւելեան է։ Անիկա ներդաշնակ համադրութիւնն է ներհակ ուժերու ։

Հաւանաբար, լսած էք Արամ Խաչատուրեանի գործերը։ Անոր Սուրի Պարը ժողովրդական մեծ յաջողութիւն մըն է ։ Իսկ Արեւելքի հուրը եւ գոյնը կան անոր «Գայիանէ» թատերապարին, «քոնչէրթո»ներուն, «քանթաթա»ներուն եւ «թոքաթա»ներուն մէջ։ Անոր գործերուն նման ուրիշ երաժշտութիւն մըն ալ չկայ Եւրոպայի կամ Ասիոյ մէջ։ Անոր գործերը զուտ հայկական են, ուժեղ, թատերական, երազուն ու մելամաղձոտ ։

Խաչատուրեան կը խօսի Հայու հոգիին և միեւնոյն ատեն կը թարգմանէ Հայուն ներկայ ապրումները ։ Ան իր ներշնչման մեծ մասը կը ստանայ հայ ժողովրդական երգերէն, որ արեւոտ երգեր են կարկաչուն ջուրերու եւ ձիւնապատ լեռնակատարներու մասին, որոնք պատեանէ դուրս հանուած սուրերու նման կը շողշողան Հայաստանի կապոյտ երկնակամարին վրայ ։

Այդ երգերուն մէջ, բառերը ներդաշնակուած են թրթռուն մեղեդիներու հետ, որ Հայու սրտէն կը բխին։ Այդ երգերուն մէջ են, նաեւ, ծառերն ու ծաղիկները մեր դաշտերուն, հայրենաբաղձ տարագիրին կարօտի լացը եւ մանկային թախծոտ հրճուանքը, երբ ան իր եղբայրը կը քշէ ։

Հայ վաճառականը ալ աւելի իրարու մօտեցուցած է Արեւելքն ու Արեւմուտքը։ Ան եղած է միջնորդը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ։ Ան Հնդկաստանէն ու Չինաստանէն Պարսկաստան առաջնորդած է աշխարհի կարաւանները։ Իսկ Պարսկաստանէն ալ՝ Թուրքիա եւ Ռուսիա ։

Հայ վաճառականը գնած ու ծախած է Կալկաթայի եւ Թաւրիզի մէջ, Հալէպի եւ Տրապիզոնի մէջ, Մոսկուայի եւ Վենետիկի մէջ, Համպուրկի եւ Ամսթերտամի մէջ։ Ան արեւելքի եւ արեւմուտքի լեզուները կը խօսէր հաւասար սահունութեամբ, ինչ որ չէին կրնար ընել ուրիշ որեւէ է ազգի մը վաճառականները։ Նոյն սահունութեամբ չէին կրնար խօսիլ նոյն իսկ յոյն ու հրեայ վաճառականները, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը յարգեն հայ առեւտրականին ճարպիկութիւնը ։

Հայ վաճառականը տակաւին նիւթն է մեր հէքիաթներուն։ Կար ու չկար, կար վաճառական մը, որ Պաղտատ, կամ Պոլիս, կամ Սպահան գնաց գործով եւ իր վիզը դահիճի կացինէն ազատեց՝ խաղի բերելով չարագործները, կամ լուծելով հանելուկ մը, եւ կամ տալով շիտակ պատասխանը իրեն եղած հարցումի մը ։

Արդէն, մենք կը հիանանք պատրաստաբանութեան ։ Ուստի, վերջին պահուն, հերոս վաճառականը կատակով մը կամ սրախօսութեամբ իր ազատութիւնը կը վերադարձնէ՝ ծաղրի ձգելով իր թշնամիները ։

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

(Շար.) (9)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ը մեծ շուքով տօնուեցաւ Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Շաբաթ գիշեր, 2 Յունիս: Բեմին խորքը զետեղուած էր, Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին վարչապետ՝ Արամին մեծադիր նկարը: Իսկ բեմին աջ ու ձախ կողերուն, արձանագրուած էին հետեւեալ վերտառութիւնները .— «Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդ, կեցցէ՛ Հայաստան»:

Հանդէսին բացումը կատարեց նուագախումբը՝ հնչեցնելով Ֆրանսական եւ հայկական քայլերգները, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս: Ապա խօսնակը՝ Բ. Հապէշեան բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը՝ ընկեր Աշոտ Իսահակեանը, որ կրակոտ ճառով մը անգամ մը եւս վերապրեցուց հանդիսականները: Բացատրեց թէ ինչ պայմաններու տակ կոփեցաւ Հայաստանի անկախութեան, եւ թէ յետոյ ինչ տարաբախտ վախճան մը վիճակուեցաւ մեր նորածին հայրենիքին...: Իր խօսքերը ուղղելով մասնաւորապէս նոր սերունդին, արթնութեան կոչ մը ուղղեց, որպէսզի արժանի քաջորդիներ դառնան մեր ազգային իղձերուն: Յետոյ ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս յարգել մեր անհամար նահատակներու յիշատակը:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ն. Նիկողոսեան որ բացատրեց թէ ինչպէս 6 դարերու ստրկութեան դաժան լուծը թօթափելով Հայոց աշխարհի սգաւոր սարերն ու ձորերը, գետերն ու լիճերը, վերստին կ՚երգէին, մեր նորագոյն պատմութեան երազը՝ բոցակարմիր մանուկը՝ Վահագն ազատութեան խորհրդանիշը Մայիս 28ը:

Ապա ձաղկելով բոլոր այն ազգերը, որ չռայլաբան խոստումներէ վերջ դարձան Պիղատոսներ, հաւատք ներշնչեց լաւագոյն օրերու համար:

Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը եւ համապատասխան՝ օրուան տօնին: Տէր եւ Տիկին Զ. Ա. Մուրատեան, իրենց հայրենաշունչ երգով ու արտասանութեամբ, օրիորդներ՝ Տէր Թումայեան եւ Քէօսէեան, իրենց մելանոյշ զուգերգներով, Իսիի առխակը՝ Տիկին Շ. Գալայճեան, իր պարզ ու վճիտ մեղեդիներով, Նոր Սերունդէն Մ. Պօղոսեան, իր գրաւիչ մեներգներով, իսկ Օր. Հ. Դանիէլեան եւ Գ. Աչըգկէօզեան՝ իրենց շնորհալի հայկական պարերով, ջերմ խանդավառութիւն առեղծեցին: Բոլորն ալ անխտիր արժանացան ջերմ ծափերու:

Գնահատանքի արժանի էր Իսիի «Երիմեան» դպրոցի միօրեայ ուսուցիչը՝ Գ. Քաջեան, որ միաժամանակ Փարիզի երաժշտանոցը կը յաճախէ, շնորհիւ իր շըրջապատին եւ իր ընկերներու աջակցութեան, կրցած էր կարճ ատենի մը մէջ, դասական գործիքներու վեցեակ մը կազմել: Իր ընտրած կտորները, իրապէս կը խօսէին ժողովուրդին սրտէն: Ցիշենք, օրինակ, ռուս երգահան Իպոլիտ Իվանովի, «Կովկասեան էսքիզներ»ը, եւ «Գիւղերգութիւն»ը: Ինչպէս նաեւ ամերիկացի երաժշտագէտ Լանկէի, հայկական մոթիվներէն քաղուած, «Հարսանեկան մաղթերգը», «Գայլն ու Գառնուկը» եւ Սոնատ մը, որոնք խոր տպաւորութիւն ձգեցին:

Կէս գիշերին եւրոպական պարերը, ղեկավարութեամբ Կարօ Սարեանի նուագախումբին:

Կ՚ուզէի ցաւալի պարագայի մը անդրադառնալ, դժբախտաբար խաչաձեւումներ ալ պակաս չէին նոյն գիշերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՄԱՐՔ - ՍԱՆԻԷ» ԾԱՌՈՒՂԻ

Շաբաթ, 2 Յունիս, ճիշդ կէսօրին, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը «Մարք - Սանիէ» ծառուղիին, որ Փորթ Վանվի հրապարակը կը միացնէ Ժորժ Լաֆենեթր պողոտային: Ներկայ էին երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, նախարարներ, եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Խօսք առին ծանօթ քաղաքական դէմքեր: Կը նախագահէր Փարիզի քաղաքապետը: Խօսեցաւ Տթ. Գ. Մեծատուրեան (Ֆուայէ էնթէրնասիոնալի եւ Հայ Արիներու կողմէ(, յիշեց թէ Մարք-Սանիէն կազմակերպեց Միջազգային խաղաղութեան մեծ համագումարը, երեսուն տարի առաջ, Ժաւինի հովիտին մէջ: «Հարկ էր ունենալ յանդգնութիւն եւ լաւատեսութիւն՝ Ա. աշխարհամարտէն քիչ վերջ համախմբելու համար բոլոր անոնք, որ զինուած էին իրարու դէմ: Համագումարը յաջողութիւն արձանագրեց: Բոլոր երկիրներէ եկած ներկայացուցիչները հիմը դրին մեծ եղբայրութեան մը: Համագումարին՝ վերեւ կը ծածանէր յոյսի կապոյտ դրօշը»:

Գառուոյ ամփիոնին կից, կը տեսնուէին նաեւ հայ արիներու ներկայացուցիչները, իրենց դրօշով: Մարք - Սանիէ ծանօթ անուն մըն է մեր մէջ, իբրեւ բարեկամ հայ ժողովուրդին: Մինչեւ իր կեանքին վերջին տարիները, ան իր ներկայութեամբ կը յորդորէր հայ արիները, մասնակցելով անոնց բոլոր հաւաքոյթներուն: Ամէն ամառ, սիրայօժար, Պիէրվիլի իր կալուածը կը տրամադրէր հայ արիներուն, ինչպէս նաեւ այլ կազմակերպութեանց: Ամառանոցը կը կոչուէր Փաքս (Խաղաղութիւն): Մարք - Սանիէ ծանօթ է նաեւ միջազգային շրջանակներու մէջ, իբրեւ աղնիւ մարդասէր եւ խաղաղասէր:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷի Հ. Կ. Խաչը 1955ին ալ օգնած է հիւանդներու: Ապահոված է քառասուն փոքրերու օրական կաթը: Իր գործունէութեան առանցքը կազմած է Աղեքսանդրիոյ կազդուրման կայանը, ուրկէ ամէն ամառ կ՚օգտուին չքաւոր մանուկներ: 1955ին աշխատած է լրացնել կազդուրման կայանին նոր շէնքին առաջին յարկը: Ընդհանուր մուտքի եւ ելքի հաշուեկշիռը եղած է 4.595 եգ. ոսկի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ուսումնասիրութեանց համար դասախօսութեանց շարք մը հաստատուած է Հարվըրտ (Մ. Նահանգներ) համալսարանին մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով յունիս 8-10ին տեղի պիտի ունենան այս դասախօսութիւնները «հետազօտութիւններ հայկական ուսումնասիրութեանց եւ որոնման հարցերուն շուրջ» նիւթի մասին: Դասախօսական համագումարին պիտի նախագահէ Հարվըրտ համալսարանէն փրոֆ. Ռիչըրտ Ֆրայ: Առաջին նիստը բաց է բոլորին առջեւ, միւսներուն պիտի մասնակցին միայն մասնագէտ - գիտնականներ:

ՕՐ. ԼԻԼԱ Գարակէօզեան՝ նախագահը Հաուըրտ Գարակէօզեան հիմնարկութեան, որ վերջերս դարձեալ Լիբանան այցելեց, Լիբանանեան Արժանիքի շքանշանը ստացաւ նախագահ Քամիյ Շամունի կողմէ, իր մարդասիրական ծառայութեանց համար:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հալէպի ընտանեկան պարտէզին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Մայիս 25ին, ի ներկայութեան Սուրիոյ ընդհ. հրամանատարին, Հալէպի կրթական տնօրէնին եւ ազգ. իշխանութեանց: Ոստիկանական ջոկատ մը մարզադաշտի մուտքին պատիւներ ընծայեց հիւրերուն: Եղբ. Կարպիս Նալպանտեան բացումը կատարեց արաբերէն ուղերձով մը: Յետոյ խօսեցաւ մարզական քննիչը եւ Հալէպի կրթական տնօրէնը, որոնք գրուատեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի 30 տարուան մարզական աշխատանքը: Կրթական տնօրէնը՝ է. Թալիպ Սապունի շեշտեց թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը առաջին կազմակերպութիւնը եղաւ, որ Սուրիոյ մէջ տարածեց մարզական շարժումը՝: «Մենք շատ բան կը պարտինք այս կազմակերպութեան»: Նոր մարզադաշտը արդէն իսկ մեղուանոց մը դարձած է:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ (Իրան) խորհրդարանին համար թեկնածու նշանակուած է Գ. Սեւակ Սագինեան, իրաւագէտ: Սագինեան բնիկ Ատրպատականցի է եւ լաւատեղեակ շրջանի հայ եւ ասորի համայնքներու կացութեան:

ՈՂԲ. ԴՐՕՅԻ յիշատակին սգահանդէս տեղի ունեցաւ Թեհրանի մէջ: Բեմին վրայ, եռագոյնի մէջ հերոսին նկարը, որու շուրջ պատուոյ պահակ կանգնած են 2 երէց սկաուտներ. Սգահանդէսը բացաւ Մ. Յովհաննիսեան, պարզելով Դրոյի դերը հայ կեանքի մէջ: Օրուան բանախօսներն էին Ե. Հայրապետեան, Տ. Պօղոսեան եւ Հ. Մարութեան, որոնք պանծացուցին ողբացեալ ընկերոջ վարած ազատագրական պայքարները, մեր հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան սրբազան գործին մէջ: «Իր կեանքը համակ քաջութիւն, նուիրում եւ զոհաբերութիւն եղած է»: Խօսեցան նաեւ Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհուրդի անդամ Գ. Ա. Ասատրեան եւ Իրանի Կաթողիկէ Հայերու ներկայացուցիչ Հ. Է. Վ. Փոլատեան, որոնք շեշտեցին թէ Դրոյի ճամբով պէտք է ընթանայ բովանդակ հայ ազգը, մինչեւ որ հասնի իր ազգային նպատակին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԷԼՄԱՍԵԱՆ ԵՐԲԵԱԿԻՆ ՊՈՒՊՐԻԿՆԵՐԸ

Փարիզի Տօնավաճառին օրաթերթը երկու Էլմասեան քոյրերուն նկարը հրատարակելով, կը գրէ.

— Բացի Եգիպտոսէն՝ Միջին Արեւելքի որեւէ տաղաւար չկար: Լիբանանի տաղաւարը Էլմասեան երբեակի մասնաւոր ցուցադրութիւնն է, որ շնորհիւ մօտ յիսուն պուպրիկներու, գունագեղ եւ նկարագեղ, պատկերը կուտայ Միջին Արեւելքի զանազան տիպարներուն: Շատ գովելի է անոնց ճաշակը, գեղարուեստական ըմբռնումը, նաեւ համբերութիւնը, որով գըլուխ հանած են փայտէ եւ գաճէ պուպրիկներ, ներկելով եւ հագուեցնելով զանոնք:

Ուրի՞ւ տալ դափնեպսակը—պաղ օշարակ ծախող շրջուն առեւտրականի՞ն, իր մետաղեայ ղանպակիկներով, եգիպտացի գորգավաճառի՞ն, իր խորամանկ ժպիտով, թէ՞ իշխան կամ իշխանուհիներու, իրենց փայլուն ասղնուէ հագուստներով: Երաժշտագէտներո՞ւն եւ պարուհիներուն եւայլն: Ո՛ր մէկը յիշել Քի՞ւրտը, Լիբանանցին, Պետեւին թէ այն Սուրիացին որ կէկլակ կը քաշէ, թէ ի վերջոյ ԺԶ. դարու Լիբանանցի իշխանը որ իր խստամբեր արտայայտութեամբ երկիւղ կ՚ազդէ սեւաչեայ իշխանուհիին, մինչ անդին վաւաշոտ պարուհի մը կը յիշեցնէ Սալոմէն:

× Էլմասեան երբեակը իր այս գեղեցիկ պուպրիկները կը ցուցադրէ յունիս 5 - 10, Պանթէոնի մօտ, 15 ռիւ տ՚Իւլմ:

չուանցքին վրայ: Այս գիրքերու հեղինակները հայեր են, ապրած Կեռլայի մէջ ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերուն՝:

Կեռլայի մէջ կան նաեւ երկու հայ-կաթոլիկ եկեղեցիներ: Քաղաքին կեդրոնի հայկական մայր եկեղեցին որուն հիմը դրուած է 1720ին եւ շինութիւնը աւարտած 1804ին, մեծ եւ գեղեցիկ է: Այս մայր եկեղեցիին մէջ պահուած է Թուալէնսի «Քրիստոսի խաչէն իջեցումը» համբաւաւոր ինքնատիպ նկարը, զոր 1806ին Ֆրանց Ա. կայսրը նուիրեց Կեռլայի Հայերուն, որոնք ոսկեղրամ մեծ գումարով մը օգնեցին Ֆրանց Ա.ի ատեն տեղի ունեցած պատերազմներուն վնասները գոցելու: Այս թանկագին նկարը կը գտնուի այժմ Քլուժի գեղարուեստական թանգարանին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

15.— ԼՍՈՒՆԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Նա դարձեալ երեսը թագցրեց բարձերի խորութեան մէջ, դարձեալ արտասուքը սկսեց վազել նրա աչքերից: Կից սենեակից լսելի եղաւ մի ձայն, նորխպէս լացի ձայն: Այնտեղ լաց էր լինում քնից նոր զարթածզաւակը, այստեղ լաց էր լինում անքուն մայրը: Այդ ձայնը սթափեցրեց նրան, այդ ձայնը յիշեցրեց նրան, որ նա մայր էր եւ ամուսին...

Նա ցած իջաւ մահճակալի վրայից, սրբեց աչքերը եւ շտապեց դէպի կից սենեակը: Ծծմայրը քնած էր օրօրոցի մօտ եւ չէր լսում երեխայի ձայնը: Տիկինը զարթեցրեց նրան: Քնաթաթախ կինը գըլուխը մեքենաբար վեր բարձրացրեց եւ կուրծքը մօտեցրեց երեխայի բերանին: Երեխան լռեց: Այժմ լսելի էր լինում նրա ախորժակով ծծելու մռմռջոցը միայն:

Տիկինը, մայրական հիացմունքով կանգնած, նայում էր օրօրոցի վրայ: Նրա մէջ դրած էր նրա հոգին, նրա սիրոյ անգրանիկ պտուղը: Ցանկարծ սոսկալով նկատեց, որ ծծմայրը գլուխը խոնարհեցրեց օրօրոցի դաստակի վրայ եւ կրկին քունը տարաւ: Երկիւղը՝ խառն բարկութեան հետ՝ շարժեց նրա սիրտը:

— Դու միանգամ այդ երեխային կը խեղդես, ձայն տուեց նա եւ ուժով խթեց նրա կողքը.

Քնէած կնոջ սեւ դէմքի վրայ փայլեցին նրա խոշոր աչքերի ճերմակ սպիտակուցները, եւ նա զգաստացաւ:

— Ես քնած չէի... ասաց նա եւ գլուխը դարձեալ խոնարհեցրեց դաստակի վրայ:

Ծծմայրը խափշիկ էր: Խափշիկի ջերմ կուրծքից բխած կաթը սննդարար է համարւում երեխաների համար:

Ո՞րտեղից որտեղ.— մայրը՝ պարսիկ, ծծմայրը՝ խափշիկ, իսկ երեխան՝ Մամիկոնեան իշխանազն...

Նա դեռ կանգնած էր օրօրոցի մօտ, մինչեւ երեխան կշտացաւ եւ քնեց: Ցետոյ խոնարհուեցաւ, շրթունքը մօտեցրեց կլորիկ թշերին եւ հեռացաւ, պատուիրելով ծծմօրին, որ արթուն մնայ:

Կրկին դարձաւ իւր ննջարանը. փորձեց քնել: Առանց աղախիններից մէկին կանչելու, ինքը հանուեցաւ, մտաւ անկողնի մէջ: Փափկութեան մի ախորժելի գրգարան էր այդ շալեղէն եւ մետաքսեղէն ճոխ անկողինը, բայց այս գիշեր, կարծես, փուշերով լցուած լինէր: Նա անդադար շուռ էր գալիս մի կողքից դէպի միւսը, բայց ոչ մի կողմում հանգստութիւն չէր գտնում: Նրա երեսը ալեկոծութեան մէջ էր: Խառն եւ անորոշ մտքերով ամբոխուած էր նրա անմեղ գլուխը, որպէս պարզ, լուսապայծառ հորիզոնը յանկարծ մռայլւում է ամպերի մթին կոհակներով: Մտածում էր Սամուէլի մասին, մտածում էր այն բախտաւոր արարածի մասին, որին սիրում էր նա եւ, վերջապէս, սոսկալով մտաբերեց իւր ներքինապետին եւ նրա վարմունքը...

«Արդեօք Սամուէլը համոզուեցա՞ւ, որ ես անմեղ եմ, արդեօք փարատուեցաւ նրա կասկածը իմ մասին»... մրմնջում էր նա, ներկայացնելով իրան այն տխուր րոպէն, թէ որքան անախորժ տպաւորութիւն ունեցան իւր հաղորդած տեղեկութիւնները վշտացած երիտասարդի վրայ: «Նա այնքան բարի է, նա այնքան ազնիւ է, որ կը ներէ ինձ, նա չի կասկածի, որ ես կամակից եմ եղել իմ ներքինապետի վատութիւններին... Բայց դրանով խօ չէ սրբւում իմ մեղքը: Ո՞ւմ պատիւով մտաւ այդ տան մէջ այդ նենգաւոր մարդը, եթէ ոչ իմ պատիւով: Ես բերեցի ինձ հետ այդ տան մէջ մի լրտես... Ոչ, ոչ, ես ոչինչ չգիտէի, ինձ հետ ուղարկեցին այդ լրտեսին... Բայց դարձեալ յանցանքի ծանրութիւնը իմ վրայ է ընկնում... Եւ ես պէտք է քաւեմ այն, ինչ որ առանց իմ գիտութեան կատարուել է, որպէս զի խիղճս հանգստանայ... Ես Սամուէլին համոզել չկարողացայ: Նա հակառակեց իմ Տիզբոն գնալու դիտաւորութեանը: Այդ դէպքում եւս նա ցոյց տուեց իւր անսահման բարեսրտութիւնը: Բայց ես պէտք է գնամ, պէտք է աշխատեմ ամոքել իմ եղբօր անգթութիւնները... Ես չեմ կարող այստեղ մնալ եւ հանդիսատես լինել ողբալի տեսարանների... Բայց իմ ամուսի՞նը... ի՞նչ կը մտածէ իմ ամուսինը... Նա կը գայ եւ ինձ իւր տան մէջ չտեսնի»...

Վերջին հարցի վրայ մնաց նա:

Երկար մտատանջութիւններից յետոյ, նա ձայն տուեց իւր աղախիններին: Ոչ ոք չյայտնուեցաւ: Վերառեց իւր մօտ դրած սարեայ սպիտակ շալը, փաթաթուեցաւ նրա մէջ եւ դուրս եկաւ անկողնից: Այդ շալի մէջ կիսամերկ գեղեցկուհին նմանում էր մի նազելի յաւերժահարսի, որ կիսով չափ դուրս է երեւում նախշուն ոստրէի միջից:

Մտաւ միւս սենեակը: Այստեղ աղախինները, մինը միւսի վրայ գլուխը դըրած, խմբով պառկել էին: Երեւում էր, նրանք երկար սպասել էին իրանց տիկնոջը, եւ այնպէս քունները տարել էր: Տիկինը նայեց նրանց վրայ եւ խղճացաւ զարթեցնել: Նա դուրս եկաւ եւ անցաւ մի այլ սենեակ: Այստեղ մի չափահաս կին, միայնակ նստած բազմոցի վրայ, նիրհում էր:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

սփը չատ ջուր կը քաշէ Հոլլանտէն) եմ։։

Համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ ։

Տոքթ․ Ատընաուըր Ուաշինկթըն պիտի երթայ Բչ․ օր ։

ԹԻԹՈՅԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խ․ Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութեանց միջեւ բանակցութիւնները սկսան Յունիս հինգին, ի ներկայութեան հրաժարեալ նախարար Մոլոթովի ։ Երկու երկիրներուն վերաբերեալ խնդիրներ եւ միջազգային հարցեր քննուեցան իրալիր մթնոլորտի մը մէջ եւ փոխադարձ հասկացողութեամբ, ինչպէս կը հեռագրեն Մոսկուայէն ։ Խօսակցութիւնները շարունակուեցան ճաշին ատեն ։ Մառէշալ Թիթօ յայտարարեց թէ զինաթափութեան խնդիրը անմիջական լուծում կը պահանջէ եւ գոհունակութիւն յայտնեց որ Խ․ Միութիւնը որոշած է կրճատել իր զինեալ ուժերը ։

Կէս օրէն ետք Թիթօ Սթալին գործարանը գնաց, ուր չքեղ ինքնաշարժներ կը շինուին (Զիս), ինչպէս եւ հանրակառքեր եւ սառնադարաններ ։ Երբ կը պտտէր հաստատութեան զանազան մասերը, բանուորները «կեցցէ Թիթօ» կ՚աղաղակէին ։ Իրուշչեւ, Բուլկանին եւ ուրիշ վարիչներ իրիկունը ճաշի հրաւիրուեցան Թիթոյի կողմէ, որ երէկ այցելեց Խ․ Միութեան հիւլէական ուժի կեդրոնը, Մոսկուայէն 120 քիլոմեթր հեռու ։ Մառէշալ Վորոշիլով սեղան մը սարքեց ի պատիւ Թիթոյի, Կրեմլինի պալատին մէջ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարիչը եւ զինուորական հրամանատարը, Սըր Ճոն Հարտինկ, որ Լոնտոն կը գտնուի, սպառնագիր մը ստացաւ դաւադիրներէ, որոնք թռուցիկներ նետած էին կառքէ մը ։ Սպառնագիրը կ՚ըսէ ․— « Դուք ամբողջովին պատասխանատու էք Կիպրոսի հողին վրայ կատարուած ամէն սպանութեան ։ Պատասխանատու էք բռնութեան, ճնշումին, աքսորին համար ։ Դուք ոճրագործ մըն էք եւ պիտի քաւէք ձեր ոճիրները ։ Գնդակ մը կը սպասէ ձեզի» ։— Գաղթային Նախարարը նորէն կը յայտարարէ թէ ապացոյց չկայ որ Կիպրոսի ազգայնականները կախած են երկու անգլիացի զինուորներ ։ Կառավարիչը յայտարարեց թէ նոր բանակցութիւններ կրնան կատարուիլ միայն երեք ամիս ետքը, ոչ թէ Մակարիոս արք․ի, այլ ուրիշ բանագնացներու հետ ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ, իբրեւ հետեւանք ներքին վէճերու ։ Մաշնաւորապէս կ՚ամբաստանուի թէ դեռ չեն վերաշինուած աւելի քան հարիւր գիւղեր որոնք վնասուած էին անցեալ մարտի երկրաշարժէն ։

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ Գ․ կարգերը ջնջուած են ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Յունիս երեքէն սկսեալ ։ Կան միայն Ա․ եւ Բ․ կարգեր ։

ԵԳԻՊՏՈՍ զինուորական դաշինք մը կնքած է Խ․ Միութեան հետ, ինչպէս կը գրէ Լոնտոնի աշխատաւորական թերթը, «Տէյլի Հէրըլտ» ։— Կ՚ըսուի թէ Եգիպտոսեան զէնք պիտի գնէ Խ․ Միութենէն, չեզոք երկրի մը ճամբով ։

ԻՐԱՔԻ թագաւորը ուժկնդրութեան ընդունեց ալժերիական պատուիրակութիւն մը, որ կ՚ըսէ թէ Ֆեյսալ Բ․ ուշադրութեամբ կը հետեւի Ալժերիոյ անկախութեան պայքարին եւ պատրաստ է օգնելու բարոյապէս թէ նիւթապէս ։

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կարեւոր գործողութիւններ կը կատարուին Մարոքի սահմանագլուխին վրայ, Մարնիայի եւ ծովուն միջեւ ։ Գործողութեան մը ատեն սպաննուած են համայնավար յիսնապետ Մայօն, որ փախած էր եւ ուսկից ուսուցիչ մը ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԻ շրջանին մէջ (Ալժերիա) 210 գիւղեր միացան Ֆրանսայի ։ Շատ մը լեռնականներ կ՚ուզեն կռուիլ ըմբոստներուն դէմ, ինչպէս կ՚ըսէ պաշտօնական տեղեկագիրը ։

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ (Կիպրոս) կը հեռագրեն թէ անգլիացի պաշտօնատար մը սպաննուեցաւ Լիմասոլի մարզարանին մօտ ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (5 Յունիս) ․— Ձոյլ ոսկի 446․000 , նափոլէոն 3110, զուից․ 2960, սթերլին 3960, քսան տոլարնոց 15․600 ։ Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 386 , սթերլին 1035, զուից․ Ֆր․ 92․75, պելժ․ 7․80 ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի և Ֆ․ Կ․ Խաչի մասնաճիւղերու, ինչպէս և բարեկամ Միութեանց ։

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ եւ նախարար Գ․ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ ։

Կը նախագահէ Յ․ ԳԱԳԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Խօսք պիտի առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Ս․ Չէօրէքճեան ։

Կ՚երգեն Ջ․ Գասեան եւ Փ․ Գասպարեան ։ Կ՚արտասանեն Տիկին Մ․ Եավէր, օրիորդներ՝ Ա․ Սարգսեան, Ալիս Յարութիւնեան, Մարի Սաղըեան եւ ընկեր Գրիգոր Քէնտիրեան ։ Կը նուագեն օրիորդներ Ա․ Ակինեան եւ Ս․ Մանուկեան ։

Հայ գեղջկական պարեր՝ Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ ։

Եւրոպական պարեր Լիւք Էրար ընտիր նուագախումբով ։

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24, Նախկին զերիներու սրահին մէջ, 49 ռիւ տը Կօլ ։

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Անտոք ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ։

Կը խօսի ԳՐ․ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ խրնջոյք ։

ԱՎԻՆԵՕՆ

Նախաձեռնութեամբ «Մուրատ» խումբի, Յունիս 10ին կէսօրէ վերջ ։

Րըկպի Պարի մէջ, Փօնթէ ։

Կը խօսի ընկ․ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի , ժամը 2ին ։

Գեղունի ակումբին մէջ ։

Հովանաւորութեամբ Գ․ Վիքթօր Սավինի, քաղաքապետ եւ անդամ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի ։

Կը խօսի ընկ․ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Խօսք կ՚առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ եւ Գ․ Ռօժէ Լերտա, անդամ քաղաքապետական խորհուրդի ։

Կ՚երգեն Գ․ Ժիրայր Գասեան, Ե․ Զաւէն Գինոսեան ։ Կ՚արտասանեն Գ․ Սամուէլ Բրուտեան եւ ուրիշներ ։

Նուագ Ա․ Մաքոյեան ։

ՇԱՒԻԼ ․— 10 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ։ Ժամը 4էն 11 ։

Ընկերահամակրական խնջոյք - պարահանդէս, Քաֆէ տը Փարիի ընդարձակ սրահին մէջ, 33 ռիւ Ժիւի ։

Շաւիլ - Վէլիզի կայարանին ճիշդ քովը ։

Կը նախագահէ Գ․ ՉԳՈՒԳՃԵԱՆ

Կը մասնակցին Գ․ Գարեգին Թառով եւ ընկեր Բենօ դափով ու սրինգով ։

Հայկական ուրախ ժամանց ։ Երգ, արտասանութիւն եւ պար ։ Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ ։ Մուտքը ազատ է ։

Ընվալիտի կայարանէն առնել Վերսայլի գիծը եւ իջնել Շավիլ--Վէլիզի ։

ՎԻԷՆ

Այս շաբաթ ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահը ։

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի, Ֆ․ Կ․ Խաչի, Հ․ Կ․ Մարտիկներու, Վասպուրականի եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր․ Միութեանց ։

Կը խօսի ԳՐ․ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ․ Յ․ Նոր Սերունդը եւ Յ․ վրդ․ Լեւոնեանի երգչախումբը ։

Առաջին անգամ բլլալով օրիորդներ Գալճեան, Լիոնի երաժշտանոցէն, պիտի նուագեն եւ երգեն ։

Եւրոպական պարեր մինչեւ ուշ գիշեր ։

Ճոխ պիւֆէ եւ նուագախումբ ։

ՀԱՆԳԻՍՏԵԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մկրտիչ Սանասարեան Ազգ․ բարերարին, կտակակատար Կ․ Եզեանցի, տեսուչներ Գ․ Աքուլեանի, Ս․ Սաղիկեանի, Յ․ Մատաքեանի, ուսուցիչներուն եւ սաներուն յիշատակին, այս կիրակի, Փարիզի եկեղեցիին մէջ ։

Այս առթիւ, նոյն օրը, կէսօրուան ճաշը՝ Գ․ Աճէմեանին ճաշարանը, 12 ռիւ Քատէ ։

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան հեռաձայնել գրատուն Պարսամեան, 46 ռիւ Ռիշէ, Հեռ․ ՓՐՕ․ 46-90 ։

Ծախքերու մասնակցութիւն ։

Կարնեցիներէն փափաքողներ եւս կրնան մասնակցիլ ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Գանեէօ Քաշանի Ֆ․ Կ․ Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած է երեկոյթ մը, այս ուրբաթ ժամը 9ին, 69 ռիւ Արֆէօյլ, Սալ ժան Ժօռէսի մէջ ։ (Ֆրանս․ դպրոցի դեռնայարկը) ։

Կը խօսի Ն․ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Նիւթը՝ Արեւմտահայ թատրոնի ծագման պատմութիւնը ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Թորոսեան կը յայտնեն իրենց սրտագին շնորհակալութիւնը Ֆրանս․ գին․ իշխանութեան, Գանեէօյի քաղաքապետին եւ թաղապետարանի բոլոր պաշտօնէութեան, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութեան, Հոգաբարձութեան, հոգեւոր եւ աշխարհական պաշտօնէութեան, Գանեէօ Քաշանի Ֆրանսայի եւ հայ համայնքութեանց, որոնք յարգեցին պատուոյ դաշտին վրայ ինկած իրենց վաղամեռ զաւկին Յովհաննէս ժան Թորոսեանի յիշատակը մասնակցելով յուղարկաւորութեան, իրենց ներկայութեամբ եւ ծաղկեպսակով ։ Այս առթիւ Գանեէօ Քաշանի համայնքութեանց կողմէ փոխան ծաղկեպսակի նուիրուած գումարը կը յատկացնեն Գանեէօյի քաղաքապետարանի բարենպատակ ձեռնարկներու, 7130 Ֆր․ , Փարիզի եկեղեցւոյ կրթ․ մարմնոյն, Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչին 7000ական ֆրանք

ԿՈՒԶՈՒԻ դերձակ գործաւոր մը ։ Դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Փըթի Փօն կամուրջին դիմացի լրագրավաճառին քով, եւ հետեւեալ սրճարաններուն մէջ ․ ․

Գ․ ՓԻԼԻՊՈՍ

Գ․ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գ․ ՓԱՇԱԵԱՆ

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ ․— Հ․ Յ․ Դ․ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը ։

Հ․ Յ․ Դ․ Ռաֆֆի խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը ։

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 5ին Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը ։ Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ․— Հ․ Յ․ Դ․ Եօթնեղբայրեան կոմիտէին ընդհ․ ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

Հ․ Յ․ Դ․ ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ․— Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի տարեկան ընդհ․ ժողովը այս կիրակի, առտուան տասնին, իր հաւաքատեղին, (Պար տիւ Կլօպ, Պուլվ․ տ՚Աթէն) ։ Օրակարգ ․— Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան ։ Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ համակիր անդամները ։

ԼԻՈՆ ․— Հ․ Յ․ Դ․ Վարանդեան կոմիտէին ընդհ․ ժողովը այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 20․30ին, Յոյներուն սրահը, 5 ռիւ Պօնփուա ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է ։

ՊԷԼՎԻԼ ․— Հ․ Յ․ Դ․ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաստ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը երեքշաբթի 12 Յունիս, ժամը 21ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը ։ Դասախօս՝ Ղ․ ՄԽԼՈՅԵԱՆ ։ Նիւթը Անհատականութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քով ։

Մուտքը ազատ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ․— Պոմոնի եկեղեցւոյ հիմնարկութեան տօնախմբութեան առթիւ, այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի հանգուցեալ հիմնադիրներու Պ․ Պ․ Գ․ Շահլամեանի , Ա․ Դարբինեանի, Ս․ Անանեանի, բոլոր նուիրատուներու եւ ձրի աշխատաւորներու, ինչպէս նաեւ Սահակ-Մեսրոպ Ազգային Տան հիմնադիրներու եւ նուիրատուներու յիշատակին ։

Կը պատարագէ Արտակ վրդ․ Մանուկեան ։

Պիտի կարդացուի նաեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին անդրանիկ կոնդակը ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ ժամը 10 ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ Արշակ Զօպանեանի արկածահար մահուան տարեդարձին առթիւ, Կեդրոնականի Նախկին Սաներուն նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայ․ Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կեդրոնականի անդրանիկ ընթացաւարտ Արշակ Զօպանեանի եւ Մաքսուտ Միհրդատեանցի, ինչպէս ուսուցիչ Ա․ Զաքըրեանի եւ բոլոր հանգուցեալ Կեդրոնականցիներուն եւ ուսուցիչներուն համար ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները յարգելու իրենց նախորդներուն յիշատակը ։

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

SALLE GAVEAU, 45 Rue la Boetie

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

Առաջին ունկնդրութիւն

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

5րդ համանուագին «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի ։ Մասնակցութեամբ Օրքէսթըր Փատըլուի եւ դաշնակահարուհի ՏԻԿԻՆ ՎԵՐՕ ՆԻԿ ՎԱՆԼՈՎ ՃԻՆՃԵԱՆԻ, ղեկավարութեամբ հեղինակին ։

Կ՚երգէ Նայիրի Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆԻ ։

Մուտք 200էն 600 ֆրանք ։ Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը ․— Նայիրի երգչախումբ 32 ռիւ Թրէվիզ, Գ․ Օ․ Գօյունեան 83 ռիւ տԱպուքիր, Գ․ Իչքալըցեան 9 ռիւ Ժուի-Ռուվ, Գրատուն Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ, Տիւռան 4 Փլաս տը լա Մատըլէն, Սալ Կաւօ 45 ռիւ Լա Պօէսի ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 փր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 : Հատը 12 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 8 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7598 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3409

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԱՓԱՆՑՈՒՄԸ ԿԸ ԽՈՐԱՆԱՅ

Խաղաղ թափանցում՝ բոլոր կարելի միջոցներով: Եւ ամէն ճակատի վրայ :

Անհաւատալի Մոսկուայի նոր ուղեգիծը, որ կը ծաւալի հետզհետէ, չօշափելի արդիւնքներով :

Այս նոր քաղաքականութեան զարկ տալու համար է որ, Խ. Միութեան վարիչները պտոյտներ կը սարքեն բոլոր բանուկ ճամբաներուն վրայ, Եւրոպայի թէ Ասիոյ մէջ :

Միեւնոյն ատեն, սիրալիր հրաւէրներ կ'ուղղեն արտասահմանի վարիչ դէմքերուն. — «Հրամմեցէք, տեսուէնք» :

Բուն Մոսկուայի մէջ ալ, կ'օգտուին բոլոր պատեհութիւններէն, այս կամ այն երկրի ազգային տարեդարձներէն, ընդունելութեանց մասնակցելու եւ մթնոլորտ ստեղծելու համար :

Կամ իրենք ընդունելութիւններ կը սարքեն, ճոխ կերուխումով եւ «բաժակները լեցը լեցը» :

Եւ, ամէն ընդունելութիւն կ'ունենայ իր դեղարուեստական բաժինը, զուարճալիքներով ու պարախաղերով, ուր կը փայլին նոյնիսկ հիւրընկալները:

Որքան հրապուրիչ եղեւթներ արձանագրուեցան անցեալ տարի եւ այս տարուան առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, այս ուղղութեամբ :

Խաղաղ համակեցութեան համար, Մոսկուայի վարիչները սիրով նոր [illegible] կ'առաջարկեն, — զարկ տալ առեւտուրի եւ մշակոյթի յարաբերութեանց : Մանաւանդ օգնել այն երկիրներուն որոնք ետ մնացած են անտեսական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտով .

Այս առաջարկութեամբ, յանձն կ'առնեն ոչ միայն մասնագէտներ եւ խորհրդականներ տրամադրել, այլեւ շօշափելի գումարներ ճարել, կամ զանազան շինութիւններ ստանձնել :

Բուլկանին եւ Խրուշչեւ առեւտրական միջնորդի դեր ալ կատարեցին անցեալ տարի, Հնդկաստանէն մինչեւ Բիրմանիա :

Եւ այժմ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Միջ. Արեւելքի վրայ:

Պելժիոյ առեւտրական նախարարը, որ վերջերս Լիբանան գացած էր, կը պատմէ թէ Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները հետզհետէ կը տարածեն իրենց անտեսական ազդեցութիւնը Միջին Արեւելքի եւ Ափրիկէի մէջ (Եգիպտոս):

Նախարարին վկայութեամբ, անոնք ունին կանխորոշ ծրագիր մը, փութացնելու համար իրենց խաղաղ թափանցումը : Պարարտ գիներ կը վճարեն տեղական արտադրութեանց համար, վարկեր կը բանան թեթեւ տոկոսով եւ ի հարկին ոսկի կը տրամադրեն, ինչպէս կ'ընէին Գերմանները, 1936ին :

Եւ անհաւատալի շնորհալից լուր մը, — կ'ըսեն թէ մօտերս Միջին Արեւելք պիտի այցելէ Անաստաս Միկոյեան, որ միջազգային համբաւ կը վայելէ, իբրեւ մասնագէտ ներքին եւ արտաքին առեւտուրի :

Այս առթիւ, իր պաշտօնակիցներն անգամ յաճախ կը յիշեցնեն իր հայկական ծագումը ...

Միկոյեան առեւտրական նախարար չէ այժմ, բայց կը մնայ փոխ-վարչապետ, ուրեմն կրնայ դեր կատարել նաեւ այդ հանգամանքով :

Անակնկալներու աշխարհ մըն է Միջին Արեւելքը: Մանաւանդ հիմա որ Արեւմուտքի Մեծերն ալ տագնապի մը մատնուած են, իրենց երբեմնի դիրքերը պահելու համար :

Խաղաղ թափանցումի այս յարաճուն ճիգը կրնայ գուշ բանալ նոր բարդութեանց, քաղաքական թէ անտեսական դետնի վրայ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ

Այսօր, Ուրբաթ, վարչապետը նորէն վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ Ազգ. Ժողովէն, ծերութեան թոշակներու յաւելման առթիւ, որ 140 միլիառ ֆրանքի նոր տուրք մը կը պահանջէ :

Կը կարծուի թէ այս անգամ աւելի ստուարաթիւ մեծամասնութիւն մը պիտի շահի, քանի որ համայնավարները համաձայն են այս օրինագծին, իրենց 150 քուէներով :

Դաշլիճը արդէն վստահութիւն շահած էր երեք անգամ, այս հարցին համար, բայց Հանրապետութեան խորհուրդը մերժեց հաւանութիւն յայտնել, նորէն Ազգ. Ժողովին յղելով խնդիրը : Ելմտական յանձնաժողովը առջի օր 19 ձայնով մերժած էր օրինագիծը, նախագահութեամբ նախկին վարչապետ Փոլ Ռենոյի :

Օրինագիծը 31.200 ֆրանքի նոր տարեթոշակ մը կը սահմանէ 65 տարեկանէն վեր ֆրանսացիներու, կարգ մը պարագաներու մէջ ընդհ. գումարը բարձրացնելով 210.000 ֆրանքի : Ինչպէս գրած ենք արդէն, յաւելեալ գումարը պիտի ճարուի նոր տուրքերով .

Ելմտական յանձնաժողովին ժխտական դիրքը ցաւ պատճառեց հազարաւոր ծերունիներու: Վիճաբանութեանց ընթացքին, չափաւորները գանգատեցան թէ երկիրը չի կրնար տոկալ նոր տուրքերու, որոնց ընդհ. գումարը պիտի բարձրանայ երեք հարիւր միլիառի: Հետեւաբար պէտք է ուրիշ աղբիւրներ գտնել: Ընկերվարական երեսփոխան մը գիտել տուաւ թէ ծերունիները չեն կրնար խոստումներու սպասել: Համայնավար ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ վստահութեան քուէ պիտի տան: Ընկերային գործերու նախարարն ալ (ընկերվարական) լուսաբանութիւններ հաղորդեց, պահանջելով օրինագծին վաւերացումը: Ամէնէն վերջը խօսեցաւ վարչապետը, վստահութեան խնդիր յարուցանելով :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կը հաստատուի թէ ֆրանսական զօրքը փայլուն յաղթանակ մը շահած է Քապիլի լեռներուն մէջ (հիւսիսային եւ կեդրոնական Ալժերիա): Սպաննուած կամ դերի բռնուած են հինգ հարիւր ըմբոստներ : Վեց հազար մեքենաշարժ ուժեր պաշարած էին լեռնային շրջանը եւ շանթահարիչ հարուած մը տուին ըմբոստներուն : Ամենամեծ յաղթութիւնը կը համարուի այս գործողութիւնը որ կը կոչուի «Երկաթեայ Դուռներու յարձակողականը» : Ցամաքային զօրքին կը գործակցէին բազմաթիւ օդանաւեր: Ֆրանսական հրամանատարութիւնը այժմ իր տրամադրութեան տակ ունենալով մօտ 400.000 զինուորներ, կը ջանայ խորտակել ապստամբներուն թիկունքը : Այս առաջադրութեամբ սարքած է շարք մը գանգուածային յարձակումներ :

Ալժերիա հասան ամերիկեան 14 պտուտակաւոր օդանաւեր, որոնք ընթացիկ լեզուով կը կոչուին «Թռչող պանաներ»: Արաբները կը խոստովանին թէ այս օդանաւերուն գործողութիւնը մեծ վախ կը պատճառէ ըմբոստներուն: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, 213 խլամական գիւղեր հպատակութիւն յայտնած են Ալժէ քաղաքէն 120 մղոն դէպի արեւելք, Երկաթեայ Դուռներու շրջանին մէջ: Այս շրջանի գիւղապետները հպատակութիւն յայտնած են ֆրանսական հրամանատարութեան, ներում խնդրելով : Ցիսուն հոգինոց երեք իսլամական խումբեր օգնած են ֆրանսացիներուն : Ըմբոստները ջարդած կամ խոշտանգած

(Նար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՌԱՒՈՐՈՒԵՑԷ՛Ք...

Վիէննայէն Տամլամազ անուն թուրք մը ենթակայ նամակը գրեր է՝ Ճիւմհուրիէթ լրագրին, ինչպէս կ'իմանամ պոլսահայ թերթէ մը .

— «Անվարան կրնանք ըսել թէ արտասահմանի մէջ Հայերն են որ կ'ապրեցնեն թուրքերէնը: Զարմանալի է անոնց կապը մեր լեզուին հետ :

Կը ճանչնամ այնպիսի Հայեր որոնք բնաւ Թուրքիա չեն գտնուած կամ փոքր տարիքէն գաղթած են: Անոնք իրենց օտար կիներուն, նոյն իսկ զաւակներին կամ քենիին թուրքերէն սորվեցուցած են հոս Վիէննայի է. երկուքս ալ տարիներէ ի վեր Վիէննա կ'ապրինք թէեւ, սորված է թուրքերէն նախադասութիւններ» : (19 Մայիս):

Անհրաժեշտ չէ մինչեւ Վիէննա երթալ, հաստատելու համար այս «հայանպաստ» վկայութիւնը :

—Տարիներու ընթացքին ուրիշ թուրք թերթեր ալ նոյնիմաստ վկայութիւններ տուած են Ֆրանսայի կամ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի մասին:

Իսկ Միջին Արեւելքի համար մասնաւոր վկայութեան պէտք չունինք:

Հայերէն թերթերը իրենք պարբերաբար կը պարզեն թրքախօսութեան աւերները, նոյն իսկ նոր սերունդին մէջ :

Եւ ի զո՜ւր սրտառուչ կոչեր կ'ուղղեն, յանուն ազգասիրութեան եւ ազգային արժանապատուութեան :

Տարիներ առաջ, տուգանքի դրութիւն մըն ալ հաստատուած էր Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ, բայց կէս ճամբան մնացին:

Գիտէ՞ք հիմնական դարման մը, այս անպատիւ մոլութեան :

Թուրք թերթը Հայերուն թրքախօսութիւնը գոված ատեն, կը ծաղրէ ցայտեղուն բարեւը, «Սապահըն խայիրլը» :

Արդեօք օգուտ մը կ'ունենա՞յ, եթէ հայերէն թերթերն ալ ծաղր ու ծիծաղի սիւնակ մը բանան, նկարագրելու համար թրքախօսութեան մրցումը՝ Փարիզէն մինչեւ Միջին Արեւելք եւ Ամերիկա :

Այդ պարագային, մեր ծաղրանկարիչներն ալ կրնան դեր մը կատարել :

Գիտէ՞ք ուրիշ միջոցներ, դարմանելու համար թրքախօսութեան մոլեռանդ ասպետները: Ուր որ ալ գտնուին :

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Իսրայէլի զինուորական իշխանութիւնը կը յայտարարէ թէ 30 Մայիսէն Յորդանանի [illegible] սպաննուած, կամ վիրաւորուած են 11 արաբներ հանդէպ եւ թէ հովուորդները յարձակում կ'ընէին, երբ կը փորձէին մտնել կրակը: Մարդկային կորուստ չկայ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, յորդանանեան զինուորներ մտած են իսրայէլեան հողը, Թէլ Ավիվ - Երուսաղէմ ճամբուն վրայ: Իսրայէլի մամուլը կը քննադատէ արեւմտեան պետութեանց բռնած դիրքը՝ Ապահովութեան խորհուրդին մէջ, գանգատելով թէ կը քաջալերեն Արաբները՝ խախտելու համար զինադադարը :

Իսրայէլի արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, ըսաւ թէ միջոցներ կը փնտռէ, հակազդելու համար տնտեսական «պոյքոթ»ին: Իսրայէլ ալ կը մտածէ նոյն միջոցներով պայքարիլ Արաբներուն դէմ :

× Սուրիա որոշեց արգիլել Ֆրանսայի գնած արմտիքին առաքումը, իբրեւ բողոք Ալժերիոյ մէջ կատարուած գործողութեանց դէմ :

× Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը քանի մը մարտանաւեր ծախած է Եգիպտոսի :

× Նախարարական խորհուրդը լսելով Պ. Փինոյի զեկուցումը միջազգային կացութեան մասին, որոշեց արգիլել թեթեւ զէնքերու բոլոր առաքումները դէպի Միջին Արեւելք: Կնքուած պայմանագիրներն ալ առկախ պիտի մնան: Որոշում չկայ ծանր զէնքերու մասին:

× Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, արաբական պետութիւնները կը վարանին «պոյքոթ» հռչակել Ֆրանսայի դէմ: Արդէն իսկ յանձնախումբեր կազմուած են, պայքար բանալու համար տնտեսական եւ մշակութային գետնի վրայ. բայց Արաբական Դաշնակցութիւնը կը ձգձգէ, Եգիպտոսի թելադրութեամբ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ իր լրագրական ասուլիսին մէջ ազդարարեց թէ «եղերական» հետեւանքներ պիտի ծագին, եթէ խորհրդարանը մերժէ իր պահանջած վարկերը՝ արտասահմանի օգնութեան համար: Այս յայտարարութիւնն ըրաւ անոր համար որ խորհրդարանին արտաքին գործերու յանձնաժողովը մէկ միլիառ 100 միլիոն տոլար զեղչած է իր առաջարկած վարկերէն: — Ցետոյ ըսաւ թէ պատրաստ է հրաւէր մը ուղղելու Խ. Միութեան ազգ. պաշտպանութեան նախարարին՝ իր մարեկալ Ժուկովի, եթէ Մոսկուա հրաւիրուի Մ. Նահանգներու պաշտպանութեան նախարարը, Ուիլսըն :

ՎԱՂԸ, ՇԱԲԱԹ
ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան միջազգային քարտուղար Պ. [illegible] հետ, որ ընկերացած էր արտաքին նախարար Պ. Փինոյի, Երևան այցելած ու [illegible] :

ԹԻԹՈՅԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խ. Միութեան վարիչները կը շարունակեն արտակարգ պատիւներ ընծայել Եուկոսլաւիոյ նախագահին: Կրեմլինի մէջ սարքուած ընդունելութեան առթիւ, Թիթօ յայտարարեց.

— Մենք համոզուած ենք թէ գործակցութեան նոր հնարաւորութիւններ կը բացուին մեր երկու երկիրներուն առջեւ, միջազգային գետնի վրայ, մանաւանդ պետութեան, [illegible] զէնքերու արգելման, հաւաքական ապահովութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան համար: Մեր բարեկամական յարաբերութեանց զարգացումը պիտի գնահատուի բոլոր այն երկիրներուն կողմէ որոնք ընկերվարութիւն կը կառուցանեն, ինչպէս եւ բոլոր խաղաղասէր երկիրներուն՝ ամէնէն առաջ՝ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ժողովուրդներուն կողմէ որոնց համար խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է թօթուելու համար գաղութապետութեան լուծը, վերագտնելով իրենց ազգային անկախութիւնը »:

Ցետոյ բացատրեց թէ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը Մոսկուա եկած է յարաբերութեանց կանոնաւորումէն ետք: « Ինչ որ տեղի ունեցաւ անցեալին մէջ արհեստական էր եւ հակառակ՝ ժողովուրդներու կամքին: Ապացոյց՝ մեր գտած ընդունելութիւնը: Մենք հոս ենք ոչ միայն ամրապնդելու համար մեր բարեկամութիւնը, այլեւ հաստատելու մեր գործակցութեան քաղաքականութիւնը բոլոր երկիրներուն հետ »:

Ի պատասխան կարգ մը հարցումներու, Թիթօ ըսաւ թէ Խ. Միութեան հետ հաշտութիւնը երբեք պիտի չազդէ Մ. Նահանգներուն հետ եղած յարաբերութեանց վրայ: Խրուշչեւ ալ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է համաձայնելու Մ. Նահանգներուն հետ: «Ամերիկացիները սքանչելի ժողովուրդ են» :

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ

Ամէ՛ն տարի, ամէ՛ն տեղ, ամէ՛ն Հայու սրտէն ու մտքէն բխած բաղձանքն է որ կը ծիածանուի հայ ժողովուրդի հոգեկան հորիզոններուն վրայ, Մայիս 28ի պատմական տարեդարձով ։

Մայիս 28ը տօնական թուական մը չէ, Մայիս 28ը յիշատակի օր մը չէ՝ որպէս պատմական վերյուշ, Մայիս 28ը պատմութեան էջերուն յանձնուած եւ փակուած ժամանակաշրջան մը չէ. եթէ ունիք՝ այս բոլորն ունի որպէս արտաքին երեւոյթ, բայց Մայիս 28ը հայ մարդու, հայ ազգի հոգեկան աշխարհի, քաղաքական ձգտումներու եւ մտածումներու ամբողջական գումարն է։ Հայ մարդը, անելի լայնցէք եւ ըսէք հայ ժողովուրդը որպէս ապրում, որպէս հպարտանք, որպէս ձգտում, որպէս ամբողջական երջանկութեան հորիզոն՝ Մայիս 28ը կը կրէ իր մէջ։ Մայիս 28ը ազատութեան, Անկախ Հայրենիքի, Միացեալ Հայրենիքի, Հայու հերոսութեան եւ յաղթանակի արտայայտութիւնն է։ Հայութեան երկար տարիներու երազած, տառապած ու գալարուած հոգեկան եւ ֆիզիքական ուժի հրաշալի պոռթկումն է։ Ու այս հրաշալի Ցարութիւնը կերտուած Հայու սեփական ուժով, մոխիրներու տակէն արծարծուած կրակով, եւ Կուպրէ կարասէն քաշուած «Թուր Կեծակով» ։

Հայ կեանքին վրայ ծանրացած եղեռներէն, հեղեղուած արիւններէն, մեր ժողովուրդի Եաբ տրոբող բռնութիւններէն յետոյ, գեանատարած տարիութիւններէն վեր կը բարձրանար կարմիր ու անձնազոհ հայութիւնը, մարտական աջանչելի խոյանքով մը, վերապրող թշնամու ուժը կը խորտակէր, եւ հայ ազգի Ազատութեան շէնքը կը կառուցանէր ։

— Հայոց ազատագրական շարժումը հավար գալարումներէ անցնելէ վերջ, դժընդակ այդ օրերուն, երբ հայ ժողովուրդի մնացորդն ալ բնաջնջելու կ'աշխատէր մեր դարաւոր թշնամին, Դաշնակցութիւնը, որպէս ... Հայոց ... Սպարապետներուն եւ Սասունցի Դաւիթներուն, հրապարակ կուգար իր ամբողջութիւնը նետելու ազատագրական հրդեհին մէջ՝ Մահ կամ Ազատութիւն կոչելով։ Շատ հերոսներ ինկան, ազատութեան արեան իրենց աչքերուն մէջ. բայց Աստուած մահ չտուաւ հայ ժողովուրդին, այլ ազատութիւնը յանձնեց քաջամարտիկներու արիւնլուայ կարկառուած բազուկներուն

Ու Հայութիւնը կ'ունենար իր Անկախ Հայրենիքը, կը դառնար պետութիւն, կ'ունենար իր սեփական կառավարութիւնը եւ հողերու որպէս քաղաքական մխիթարանք, կը ծածանէր արիւնաներկ եռագոյնը։ Մայիս 28ը կը դառնար Հայոց Ազատութեան ու Անկախութեան կերտող միծագործութեան մը գագաթը ։ Այդ գրօշին տակ կը հաւաքուէր հայութիւնը որպէս Միացեալ Հայութիւն, մեր պետական շէնքը կը բարձրանար, որպէս Միացեալ եւ Անկախ Պետութիւն, Հայաստանը կը գծէր իր սահմանները՝ մէջն առնելով Թուրքիոյ Հայաստանի — մեր աւետեաց երկրի — բոլոր նահանգները ։

Այս կատարեալ եւ ամբողջական իրականութիւնը, — Անկախ եւ Ազատ Հայրենիքը, — ճգնակոտոր հայութեան կեանք կուտար, վէրքերը կը բուժէր, մեր ցիր ու ցան Ազգը ոտքի կը կանգնէր որպէս մէկ ու կենսունակ ամբողջութիւն։ Մեր մեծ երազի իրականացումն էր որ արիւնաքամ հայ ժողովուրդը մահացումէ կ'ազատէր եւ որբացած հայութիւնը կը մանէր Անկախ Հայրենիքի գրօշին տակ, որբութիւնը մոռացութեան տալով ։

Այսպէս հայութիւնը քաղաքական եւ ֆիզիքական մահացումէ ազատուելով, միտով, արիւնով եւ հոգիով կը շաղախուէր Մայիս 28ի մեծագործութեամբ, կը բարձրանար նոր ժամանակներու ազատութեան եւ ազգային անկախութեան կատարը, հոյնպէս կ'ամբողջանար, եւ մարմնապէս, որպէս ազգութիւն՝ քաղաքական միաւոր մը կը դառնար ։

Արդ, հայ ժողովուրդը այս ամբողջական գաղափարէն Անկախ ու Ազատ հայրենիքի գաղափարէն չէ հրաժարած եւ չի կրնար հրաժարիլ։ Մարդ իր մարմնէն, իր հոգիէն չի կրնար հրաժարիլ։ Եթէ հրաժարի՝ կը մեռնի։ Այդպէս ալ հայ ազգը իր ազատութենէն, իր միացեալ հայրենիքէն եւ անկախութեան ապրումներէն չի կրնար հրաժարիլ։ Փոթորիկներ եւ քաղաքական վերիվայրումներ եկած եւ մթագնած են մեր քաղաքական կեանքը, մեր կամքէն անկախ, մեր ուժէն անկախ։ Բայց ատոնք բոլորը հայ ժողովուրդի համար ժամանակաւոր երեւոյթներ են։ Բոլոր տեսակի քաղաքական խաբեբայութիւններ, սուտ խոստումները, քաղաքական խոհեմութիւնները, կատարուած իրողութիւններուն հանդուրժումը հայ ժողովուրդի համար ակամայ զիջողութիւններ են։ Հայ ժողովուրդի իրական եւ ամբողջական բաղձանքը Մայիս 28ի լիակատար շրջագծին մէջ կ'ամփոփուի։ Դիւանագիտութիւնը եւ խոհեմութիւնը իրենց ... ունին, բռնակալութեան դէմ վիզ ծռելն ալ իր ... ու ... ունի. Սակայն այդ բոլորը չեն զօրեր որ ազգ մը իր ամբողջական ազատութեան գաղափարէն ու ապրումէն հոլեպէս չեղի։ Հայութեան սիրտը ճեղքես հոն պիտի տեսնես Միացեալ Անկախ Հայաստան մը իր եռագոյնով։ Որքան ատեն որ այս ամբողջական ազատութիւնը չէ իրականացած, հայութեան տիրական ապրումը պիտի մնայ Մայիս 28ը։ Մայիս 28ի ընդգրկած հայրենիքի ազատութենէն եւ հայրենի երկրի միացեալ սահմաններէն պակաս ըմբռնում մը, պակաս գիծ մը անընդունելի պիտի մնայ հայ ժողովուրդին։ Որովհետեւ, Մայիս 28ին հասած ու բարձրացած ժողովուրդի մը հոգին այդ գագաթէն նահանջել չի գիտեր ։

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի անկախութեան եւ ազատութեան ամբողջական ծրագիրն է, որուն լիակատար իրականացման պիտի ձգտի Հայ Ազգը ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԽՄԲ. - Փարիզէն ետք, Ուաշինկթընի մէջ ալ հրատարակուեցաւ մէկ պատճէնը Ն. Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրին որ կարդացուած է փետր. 25ին, 20րդ համագումարին մէջ։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Նախարանի մը մէջ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, կ'ըսէ թէ պիտի խօսի ոչ թէ Սթալինի արժանիքներու մասին, « որոնք շատ ծանօթ են» այլ այն պաշտամունքին մասին որ աստիճանաբար կազմուեցաւ իր շուրջ, դառնալու համար «աղբիւր կարգ մը այլափոխութեանց, չափազանց ծանր եւ տաժանելի կուսակցութեան սկզբունքներու, կուսակցութեան ներքին ժողովրդապետութեան եւ խորհրդային օրինապահութեան համար » ։

Խրուշչեւ կ'աւելցնէ թէ՝ Կեդր. Կոմիտէն այս տեղեկագրին հետ միեւնոյն ատեն, կը հաղորդէ կարգ մը անտիպ վաւերաթուղթեր ։

Ցետոյ կուգան բազմաթիւ վկայութիւններ Մարքսէն, Էնգէլսէն, Լենինէն, որոնք ցոյց կուտան անձի պաշտամունքին վտանգները, նաեւ Սթալինի մասին Լենինի նշանաւոր «կտակը»— թէ շատ կոպիտ է ընդհ. քարտուղարի պաշտօնին համար։

Ցոյց տալու համար այս բրտութիւնը, Խրուշչեւ կը յիշէ Նատեժտա Կրուպսկայայի (Լենինի կինը) ուղղած նամակը Կամենեւին որ այն ատեն նախագահն էր Քաղաք. Բիւրոյին (23-12-1923) «Սթալին կոպտօրէն յարձակեցաւ վրաս... պաշտպանէ զիս իր լուտանքներուն եւ անարգ յանդիմանութեանց դէմ»։ 1923, Մարտ 5ին Լենին իր կարգին կը գրէ Սթալինի (պատճէնը ղրկելով Կամենեւի եւ Զինովիեւի) — «Դուք ձեզի թոյլ տուած էք կոպտօրէն հայհոյանդել կնոջս հեռախօսով... Բարի եղէք կշռել թէ տրամադի՞ր էք ետ առնելու ձեր խօսքերը եւ ներողութիւն խնդրել, թէ՞ կը նախընտրէք խզում մեր միջեւ »։

Այս հատուածը կը վերջանայ Խրուշչեւի խորհրդածութիւններովը Սթալինի գործունէութեան մասին եւ կը շեշտէ անհրաժեշտութիւնը 1923ին պայքարելու «Թրոցկականներուն», աջակողմեաններուն դէմ »։ Ընդհակառակն՝ ... «ազգայնական քաղքենիներուն եւ աջակողմեաններուն դէմ »։ Ընդհակառակն այն՝ եղաւ որ բռնութեամբ տեղի ունեցաւ, փոխանակ գաղափարական պայքարով, մանաւանդ 1934էն վերջ (ճիշդ կուսակցութեան ժէ. համագումարէն ետք)։

Ազատ ասպարէզ տալու համար բռնութեանց, մասնաւորաբար 1935ին, 1937ին եւ 1938ին, Սթալին կը հնարէ ժողովուրդի թշնամի գաղափարը եւ կը վճռէ թէ միայն խոստովանութիւնը կը բաւէ իբրեւ ապացոյց յանցապարտութեան ։ Խոստովանութիւն մը, կ'աւելցնէ Խրուշչեւ, որ ձեռք կը բերուի չարչարելով ։

Մէկ մարդու մը կամայականութիւնը քմայքներուն ուրիշ մարդոց ալ», կը շարունակէ տեղեկագիրը։ Զանգուածային ձերբակալութիւններ, աքսորութիւններ բազմահազար բանտարկեալներու, մահավճիռ առանց դատաստանի եւ առանց սովորական հարցաքննութեան, — այս բոլորը սահմռկեցին անապահովութեան եւ սրտնեղութեան վիճակ մը ։

17րդ համագումարին պատգամաւորները հարցաքննելով, հաստատուեցաւ որ մեծ մասը ստիպուեր են ստորագրել խոստովանութիւնները «բարբարոս չարչարանքներէ ետք, վերծարար դատաւորներու վճիռով»։ 1934ի Կեդր. Կոմիտէի 139 անդամներու եւ թեկնածուներու վրայ, 98ը ձերբակալուեցան եւ գնդակահարուեցան (70 առ հարիւրը)։ 17րդ համագումարին 1966 պատգամաւորներէն 1108 ձերբակալուեցան։

Ցետոյ Խրուշչեւ կը վերլուծէ Սերգէյ Կիրովի սպանութեան պատմութիւնը 1934ին (Լենինկրատի համայնավար առաջնորդը)։ Այս սպանութիւնը սկիզբն էր սթալինեան ահաւասարափին ։ Առանց ուղղակիօրէն յայտարարելու թէ — ինչպէս ըսին — Կիրով սպաննուեցաւ գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ եւ Սթալինի իսկ մեղսակցութեամբ, Խրուշչեւ կը թուէ կարգ մը «խորհրդաւոր դէպքեր», որոնք կը հաստատեն այս կասկածը։

(Կիրովի սպանիչը, Նիկոլայեւ անուն երիտասարդ մը, ձերբակալուած էր գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ, սպանութենէն քանի մը օր առաջ եւ երկար բարակ զործը եփելէ ետք, ազատ ձգեցին։ Միւս կողմէ, մահափորձին միակ վկան, Կիրովի թիկնապահը անմիջապէս փոխադրուեցաւ էնքավէտէի կեդրոնը ։ Կառքը որ կը տանէր, «արկած» մը ունեցաւ, որ անհետացուց այս միակ վկան։ Ծանօթ է նաեւ թէ Սթալին Լենինկրատ վազեց եւ անձամբ հարցաքննեց Նիկոլայեւը, սպանութենէն առաջ։ (Այսպէս Խրուշչեւի տեղեկագիրը կը հաստատէ այն յայտնութիւնները զոր ըրաւ Ալեքսանտր Օրլով էնքավէտէի նախկին գնդապետը, 1953ին։

1936 Օգոստոս 25ին, կը պատմէ Խրուշչեւ, Սթալին եւ իր օգնականը Ժդանով, երկուքն ալ արձակուրդի մէջ էին Սոչիի մէջ, հեռագիր մը կը ղրկեն Քաղաք. Բիւրոյին — «Եժովէուն իր պայքարին մէջ չորս տարի ուշ մնացած է», կ'ըսեն ։

Անոնք կը հրամայեն որ գաղտնի ոստիկանութեան պետին՝ Եակոտայի յաջորդէ Եժով. ... կարծիք կար թէ շատ տկար էր։ Միեւնոյն ատեն Սթալին գաւեր ալ կը հիւսէր։ Իր բազմաթիւ զոհերուն մէջ կը գտնուէր հին բոլշեւիկ Էյխէի ։

Խրուշչեւ կարդաց նաեւ նամակը զոր ան գրած էր Սթալինի ։

Ձերբակալուելով 1939ին, ան պատմեց թէ չարաչար տանջանքներու ենթարկուած է իբրեւ դատաւոր ծպտուած ոստիկաններու կողմէ, այս յայտարարութիւնները կը խեղդուին եւ կ'աճապարեն գնդակահարել Էյխէն իր դատավճռութեան յաջորդ օրն իսկ ։

Ուրիշ անմեղ զոհեր (որոնց մէկ մասին վարկը վերահաստատուեցաւ) անհետացան կարծեցեալ «Ուրալի ապստամբական կեդրոնի» գործին մէջ։ Այս տեսակ հալածանքներու միջոցին սպաննուեցան համայնավար վարիչներ Կապաքով, Կոսիոր, Զուպար, Պոստիշեւ, Կոսարեւ ։

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կը յիշեմ պատմութիւն մը, որ հայրս կը պատմէր ․

Պոլսոյ մէջ, բերանացի քննութիւն կուտար՝ իր վկայականը ստանալու համար։ Այն օրերուն, դեղագործութիւնը մաս կը կազմէր բժշկական դպրոցին ։ Ուստի, դեղագործը պէտք էր շատ բան գիտնար բժշկութեան մասին ։

— Անուններով ըսէք այն բոլոր դեղերը, որ կը քրտնցնեն հիւանդը — հարցուց Թուրք բժիշկ փաշան, որ անձնական ներկայացուցիչն էր Սուլթան Ապտիւլ Համիտին։ Սրահը լեցուն էր Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներով ։

Հայրս տուաւ շատ մը դեղերու անուններ։ Բայց փաշան գոհ չմնաց ու ըսաւ.

— Դուք չյիշեցիք շատ կարեւոր հատ մը, Կարապետ էֆէնտի ։

Հայրս տուաւ մէկ երկու դեղերու անուններ ալ։ Փաշան գլուխը շարժեց եւ յայտնեց որ հայրս պիտի ձախողէր քննութեան մէջ, եթէ չյիշէր անունը մասնաւոր դեղի մը ։ Ներկաները ալ գլխով հաւանութիւն տուին ։

Հայրս խորունկ մտածեց, թաշկինակը հանեց իր դէմքին քրտինքը սրբեց ու պատասխանեց ․

— Ձերդ Վսեմութիւն, քրտնելու համար՝ կ'ուզեմ որ հիւանդը այս քննութիւնը անցընէ ։

Ներկաները խնդացին քրքջալիր։ Սուլթանի ներկայացուցիչն ալ խնդաց։ Իսկ հայրս աւարտեց ու ստացաւ ոսկի պատուանշան մը։

Երբ հայերէն թերթ մը կը խմբագրէի, յօդուածներ կը ստանայի, որոնք կը ջանային ապացուցանել, թէ Անգլօսաքսոնները ծագում առած են Հայաստանի մէջ։ Կամ, Քոլոմպոս ու Նափոլէոն Հայ էին ։ Կամ, Աստուած հայերէն կը խօսի։ Արդէն մեր երգերէն մէկուն մէջ կ'երգենք ․ Հայաստան, երկիր դրախտավայր Դու մարդկային ցեղի օրրան ։

Մեզի համար՝ Հայաստանը մայրն է աշխարհի։ Եւ այդ հիման վրայ ալ՝ կարելի է ամէն բանի եւ ամէն մարդու ծագումը մինչեւ Հայաստան տանիլ ։

Ես կը ժպտէի այն ենթադրութեան վրայ, թէ Նափոլէոն հայկական ծագում ունէր։ Սակայն, կայ փաստ մը, որ անոր նախահայրերը Տրապիզոնէն գաղթած էն Իսկ եթէ ատիկա իրողութիւն է։ Քորսիքա հաստատուողը յոյն ընտանիք մըն էր Գալոմերոյ անունով, զոր տառացիօրէն թարգմանեցին Պոնափարթի ։

Դոկտ. Արտաշէս Աբեղեան ճանչցուած հեղինակութիւն մըն է։ Անոր Հայոց Պատմութեան մէջ կը կարդամ, որ Նափոլէոնի զօրավարներէն մէն՝ Մուրատ, Հայ էր։ Նափոլէոնի անձնական թիկնապահն ալ Հայ մըն էր։ Եւ երբ այդ աշխարհակալը ջնջեց Իտալիոյ բոլոր մենաստանները, մէկ բացառութիւն միայն ըրաւ. հրամայեց որ չդպչին ու ազատ թողուն Վենետիկի Հայոց վանքը, ուր Պայրըն հայերէն ուսանեցաւ ։

Կարելի չէ գիտնալ, թէ աւելի յետոյ որու Հայ ըլլալը մէջտեղ պիտի ելլէ ։

Մենք շատ կը սիրենք այսպիսի տեղեկութիւններ։ Եւ կ'ուզենք որ աշխարհը իմանայ, թէ Մայքըլ Արլէնը, որ Իրլանտացիի կը նմանի, մեր Տիգրան Գույումճեանն է։ Մեր սրտերը աւելի արագ կը բաբախեն, երբ Ռուբէն Մամուլեանի անունը կը տեսնենք ժապաւէնին վրայ։ Մենք աւելի կ'ըմբոշխնենք «Օքլահոման», որովհետեւ Հայ մը բեմադրեց զայն։ Մենք կը տեսնենք Ուիլեամ Սարոյեանի թատերգութիւնները եւ իր գիրքերը կը կարդանք այն հպարտ զգացումով, որ ան մերն է, եւ իր Հայ ըլլալը կը յայտարարէ բարձրաձայն

Բարեկամս Արշին, շատ յաջող նպարավաճառ մըն է։ Իր տան նրբանցքին մէջ կախած է մեծ նկարը Տիգրան Մեծի, որ Հայաստանի թագաւորն էր։ Տիգրան երբ տեսաւ Լուկուլլոսի հռովմէական լեգէոնները, արհամարհանքով յայտարարեց ․

— Եկողները եթէ դեսպաններ են, շատ շատ են։ Իսկ եթէ զինուորներ են, շատ քիչ են ։

Արշինի սիրտը հպարտութեամբ կ'ուռի ամէն անգամ որ ան կը նայի այդ նկարին։ Թէպէտ Մեծն Տիգրան կ'ապրէր երկու հազար տարի առաջ, տարբերութիւն չըներ, անցեալն ու ներկան միաձուլուած են Հայուն գիտակցութեան մէջ ։

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍՈՒՐՄԷԼԵԱՆ

(Շար.)

(10)

ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐԸ

(Ամփոփուած)

Չուխաճեան ծնած է Պոլիս 1837ին եւ երաժշտական կրթութիւնը ստացած Միլան։ Պոլիս վերադարձին իրարու ետեւէ լոյս կ'ընծայէ արժէքաւոր գործեր ։ Առաջին եւ ամէնէն բարձրարժէք ստեղծագործութիւնը «Արշակ Բ.» օփերան էր, որ աւարտեց 1868ին. Չուխաճեան երբեք չտեսաւ իր օփերան բեմի վրայ։ Թէեւ 1873ին Վիէննա հրաւիրուեցաւ համաշխարհային երաժշտական ցուցահանդէսին բեմադրելու «Արշակ Բ.»ը, սակայն իրականութիւն չդարձաւ, մեծ ծախսերու եւ երկար ժամանակի հետեւանքով ։

« Արշակ Բ.» Նախերգանքը կը կատարուի բազմաթիւ անգամներ Պոլիս, Փարիզ եւայլն։

Չուխաճեան մեծ փափաք ունէր տեսնելու իր թատերգութեան ներկայացումները, որով սկսաւ գրել ուրիշ տեսակ ստեղծագործութիւններ, աւելի ճկուն բեմադրման համար։ 1873ին կը բեմադրուի «Արիֆ»ը մեծ յաջողութեամբ։ Յաջորդ տարի «Քէօսէ Քեհեան», իսկ 1875ին « Լէպլէպիճի »ն, 1880ին՝ « Զեմիրը » օփերան։ Այս չորս երկերը բազմաթիւ անգամներ կը ներկայացուին թէ հայերէն եւ թէ ուրիշ լեզուներով, թէ հեղինակի ղեկավարութեամբ եւ թէ զանազան տարբեր խումբերու կողմէ ։

Ամէնէն ժողովրդական թատերգութիւնը «Լէպլէպիճի»ն է։ «Զեմիրէ»ն նոյնպէս գրաւած է հեղինակի ուշադրութիւնը եւ վերամշակելէ ետք՝ ուզած է բեմադրել Փարիզի մէջ, սակայն դժուարութեանց հետեւանքով, դոհացած է համերգներու միջոցով մասնաւոր հատուածներ ցուցադրել ։

Բացի այս հինգ կտորներէն, Չուխաճեան գրած է դաշնակի, ջութակի, նուագախումբի համար ։

Արդէն իր կենդանութեան, Չուխաճեան հասած էր համբաւի ։ Իր գործերը կը բեմադրուէին Եգիպտոսի, Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Եւրոպական կեդրոններու մէջ, մինչեւ Լոնտոն ։ Եւրոպական երաժշտական քննադատներ կը կոչէին զայն «Արեւելքի Օֆէնպախ», «Հայ Վերդի» եւայլն։ Ֆրանսական, ռուսական եւ ծամանեան շքանշաններ կը ստանայ ։ Չուխաճեան կը մեռնի չքաւորութեան մէջ 1898ին, Իզմիր ։

Չուխաճեանի համբաւը կը հասնի մինչեւ Անդրկովկաս։ Իր մահէն 13 տարի ետք 1911ին Պաքուի Հայոց Մշակութային Միութեան գեղարուեստական թատերական բաժինը բանակցութիւններ կը կատարէ Չուխաճեանի ժառանգորդներուն հետ եւ ձեռք կը բերէ «Լէպլէպիճի »ն ներկայացնելու իրաւունք ։ 1912ին յաջողութեամբ կը ներկայացուի հայերէն ապա ռուսերէն թարգմանութեամբ · 1912ի ներկայացման Թիֆլիսի մէջ կը մասնակցի նաեւ Շարա Տալեան ։

1943ին Հայ Ֆիլարմոնիայի կից կազմակերպուեցաւ Երաժշտական Կոմեդիայի Թատրոն, որ յետագային դարձաւ ինքնուրոյն թատրոն ։

Մեծ դժուարութիւններով կը գտնեն « Լէպլէպիճի»ի օրինակը, եւ կը վերանուանեն զայն «Կարինէ»։ Մեծ յաջողութիւն կը գտնէ ներկայացումը, եւ մշտապէս կը մտնէ թատրոնի խաղացանկին մէջ.

Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան Պետական Օփերան ձեռնարկեց Արշակ Բ.ի ներկայացման։ Նոր լիբրետօն կազմեց բեմադրիչ Ա. Գուլակեան, իսկ Լ. Խոճաէյնաթեան նուագախումբին նոր գործիքներ, որպէսզի օփերան աւելի հերոսական եւ խրոխտ հնչականութիւն ունենայ ։

« Արշակ Բ.» բեմադրուեցաւ 1945ին եւ հնչեց իբրեւ պատմահերոսական մեծ ներկայացում։ «Արշակ Բ.»ի ներկայացումներու ատեն, թատրոնի սրահը միշտ լեցուն կ'ըլլայ հանդիսականներով։ Իսկ յաջող բեմադրութեան համար մրցանակներու արժանացած են ղեկավար Մ. Թաւրիզեան, բեմադիր Ա. Գուլակեան եւ Արշակի դերակատարը Շարա Տալեան։

Երեւան ՇԱՐԱ ՏԱԼԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՒՐԻՇ ԱՂՈՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Էտուըրտ Էվըրէթ անունով յայտնի Ամերիկացի մը — պետական մարդ եւ հռետոր — 1863ի նոյեմբեր 19ին, Կեթիզպըրկի գերեզմանատան բացման առթիւ, խօսեցաւ ճառ մը, որ տեւեց ճիշդ մէկ ժամ յիսուն վայրկեան ։

Այդ ճառը մոռցուած է, այսօր ։

Նոյն օրը, բեմ բարձրացաւ Լինքըլն ու խօսեցաւ միայն հինգ վայրկեան ։

Այդ ճառը, 93 տարիէ ի վեր կը յիշուի եւ պիտի յիշուի 1093 տարի եւս ։

Մեծն Բրիտանիոյ թագաւորը եւ կայսրը, Էտուըրտ Ը.... 1936ի դեկտեմբեր տասնի իրիկունը, Լոնտոնի ձայնասփիւռին վրայ կարդաց իր հրաժեշտի ճառը ։

Վեհապետը վիթխարի կայսրութեան մը օգոստափառ գահէն կը հրաժարէր, որովհետեւ «սիրում եմ մի կնոջ» ։

Այդ ճառը տեւեց միայն տասը վայրկեան եւ այսօր, պատմութեան — եւ գրականութեան — դասագիրքերուն մէջ անցած է։

Կը ճանչնամ Թաղական Խորհուրդի ատենապետ մը, որուն հրաժարականին ընթերցումը տեւեց մէկուկէս ժամ ։

Թագաւորին ճառը պիտի կարդան ապագայ սերունդները։

Թաղականին ճառը զամբիւղը նետուած է ։

Անկէ քանի մը տարի առաջ, ամերիկեան գրական հանդէսի մը մէջ, տաղանդաւոր Հայուհի մը, օրիորդ Նոնա Պալաքեան, Նիւ Եորք Թայմզի աշխատակիցներէն մէկը, կը ներկայացնէր երեք գրական գործեր՝ հազար կամ հազար հինգ հարիւր բառով։ Հատորներէն ամէն մէկը ունէր, կարծեմ, երեք հարիւր էջ ։ Օրիորդ Պալաքեան սքանչելի կերպով խտացուցած էր անոնց բովանդակութիւնը եւ ըսած էր իր ըսելիքը անոնց մասին ։

Պատերազմէն ետք, արկածով, աչքիս հանդիպեցաւ հայ գրական քննադատի մը գրախօսականը ... Նասրէտտին Հոճայի հատորին եօթանասունըեօթներորդ հրատարակութեան մասին — 7000 բառ ։

Օրիորդ Պալաքեանի գրախօսականը կարելի է կարդալ, միշտ ։

Մեր քննադատին ճառը կարելի է պատառ պատառ ընել եւ աղբիւր նետել։

Երկրորդ Աշխարհամարտը վերջացաւ 1945 Մայիս 8ին։

Նոյն օրը, կէսօրին, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, Չըրչիլ, Լոնտոնի ձայնասփիւռին վրայ կարդաց «Հաւաք Բանք» մը, որ տեւեց եօթը վայրկեան։ Ծերունազարդ վարչապետը կուտար փառահեղ յաղթութեան մը աւետիսը.

Կը յիշեմ Թաղական խորհուրդի մը անդամներուն ընտրութեան զգայացունց դէպքը. Յաղթական ցանկին ճառախօսներէն մէկը բեմ բարձրացաւ եւ «Թշնամի կողմին» ջախջախիչ պարտութեան լուրը տուաւ ճառով մը, որ տեւեց երկու ժամ։

Վարչապետին ճառը, այսօր, կը կարդան Անգլիոյ երկրորդական վարժարաններու ուսանողները ։

Հայ ճառախօսին բոցավառ ճառը յիշող չկայ ։

Որքան կարճ կապենք մեր շատախօսութիւնը, այնքան շատ բան ըսած կ'ըլլանք։ Որքան կարճ գրենք, այնքան աւելի կ'աճի մեր ընթերցողներուն համրանքը ։

Երբ կրնաս ըսելիքդ ըսել 500 բառով, հինգ հազար բառ գործածելու պէտք չունիս։ Մանաւանդ այս հիւլէական դարուն, երբ կեանքը սրարշաւ կ'ընթանայ՝ ամէն մարզի մէջ ։

Պատառ մը մսին մէջ աւելի սնունդ կայ, քան տասը պատառ խոտին մէջ ։

Յարգելի բացառութիւնները մէկ կողմ քշելէ ետք, կրնամ ըսել որ մեր մինուճար ա[illegible]ն գրողներէն ու խօսողներէն շատերը ծանօթ չեն այդ ճշմարտութեան ու կը կարծեն թէ որքան ծամծմեն, որքան քաշքշեն իրենց նիւթը, այնքան մեծ գրող ու խօսող եղած կ'ըլլան ։

Ոչ, չեն ըլլար՝ ինծմէ իրենց ազդարարութիւն ։

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Մեր փոքր գաղութն ալ տօնեց անկախութեան տօնը, Մայիս 28։ Վարդապետին սրահը լեցուած էր բազմութեամբ ։ Բեմը զարդարուած էր պետական դէմքերու եւ հերոսներու նկարներով ։ Բեմին աջ եւ ձախ կողմը պարզուած էին Ֆրանսական դրօշը եւ մեր տարագիր եռագոյնը ։

Հանդէսին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ, «Բամ Փորոտան» խմբերգով, Սէն Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին կողմէ ։

Օրուան նախագահին բացման խօսքէն վերջ, գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Վարդան Ծապուրեան՝ (ջութակ), Կիւլեան (իտալերէն քանի մը երգեր), ուսանող ՅԹ. Ծապուրեան (Հայաստան)։ Գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Տիգրան Չէքեան, որուն ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց ։ — « Հպարտ են այն ազգերը որ գիտեն յարգել իրենց նահատակները։ Մայիս 28ը, մեր պայքարուն երազած թուականն է ։

Ներկայ էր նաեւ մեր երիտասարդ կաթողիկէ վարդապետը՝ որ իմաստալից ճառ մը խօսեցաւ ։

— « Ամէն բանէ առաջ տարագիր հայութեան միակ մտատանջութիւնը պէտք է ըլլայ հայրենիքը, արտասահմանի հայութիւնն ու երկրի հայութիւնը պէտք է շաղկապուին, իբրեւ նոյն ցեղին զաւակները »։

Հիւրեր ունէինք ՍԷնթ Էթիէնէն եւ Վիէնէն։ Ընկեր Ներսէսը փոքրիկ դրուագ մը պատմեց Հայաստանի հանրապետութեան օրերէն ։ Երիտասարդութիւնը նոր շունչ եւ ոգեւորութիւն կը ստեղծէր ազգային եւ յեղափոխական երգերով ։

Սրահը խանդավառութեամբ կը ցնծար, ի պատիւ Մայիս 28ի ։ Լուսադէմին սրահը կը թողուր պարի եւ ուրախութեան ճիչերով ։

Ահա, այս տարի ալ օտար սրահներու մէջ ոգեկոչեցինք Մայիս 28ի յաղթանակը ։

Ամուր կամքով եւ ստեղծագործ աշխատանքով քար քարի վրայ դնենք, որպէսզի հայրենիքը դառնայ ազատ եւ անկախ ։ Ամբողջական Հայաստան, ամբողջական հայութեամբ ։

ՄԱԼԱԹԻԱՑԻ

ՏԱՐԻՔՈՏ Տոն Ժուան մը կ'ըսէ տիկինի մը .

— Սիրելի տիկին, կը տեսնեմ որ ամէն օր աւելի կ'երիտասարդանաք ։

— Կը չափազանցէք, սիրելիս, կը պատասխանէ տիկինը նազանքով ։

— Այն ատեն, ըսենք թէ երկու օրը անգամ մը աւելի կ'երիտասարդանաք, կը յարէ շողոքորթը ։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ փոթասի գործարաններին մէջ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ եւ շէնքը վառեցաւ։ Կ'ըսուի թէ 15 հոգի մեռած, 80 հոգի ալ վիրաւորուած են ։

ՓԱՐԻԶԻ անթելի պաշտօնեաներուն գործադուլը, որ սկսած էր ուրբաթ օր, վերջացաւ չորեքշաբթի օր։ Վէճը չէ կարգադրուած տակաւին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

15.— ԼԵՌՆԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Դրան բացուելու ձայնը փոքր ինչ զգաստացրեց նրան, աչքերը բաց արաւ, նայեց իր շուրջը, եւ դարձեալ գլուխը խոնարհեցնելով, սկսեց նիրհել ։

Տիկինը վերադարձաւ իր քնարանը ։

Նա մոռացաւ, թէ ինչ բանի համար էր կամենում կանչել իր աղախիններին, մոռացաւ եւ այն, թէ ինչու համար մտաւ վերջին սենեակը, ուր բազմոցի վրայ նիրհում էր չափահաս կինը ։

Խարխափելով անցաւ նա քնարանի միջով, որպէս թէ մի բան որոնում էր։ Աչքը ընկաւ արծաթապատ արկղիկի վրայ, որ դրած էր պատուհանում։ Այդ գեղեցիկ արկղիկը սարսափեցրեց նրան։ Մի առանձին զգուանքով ձեռքը տարաւ դէպի կողպէքը, բաց արեց եւ նրա միջից հանեց մի քանի գրուածքներ։ Դրանք զանազան նամակների պատճէններ և զանազան սեւագրութիւններ էին, որ այնօր ջոկել էր նա իր ներքինապետի թղթերի միջից ։ Նրանցից մէկը մօտեցրեց ճրագին, սկսեց կարդալ։ Նրա ուշադրութիւնը գրաւեցին հետեւեալ տողերը .

... « Այստեղ մնացած Մամիկոնեան տոհմից երկու երիտասարդներ կարող են վտանգաւոր լինել. մէկը Վահան իշխանի որդի Սամուէլը, միւսը նրա հօրեղբօր որդի Մուշեղը։ Առաջինը, թէեւ անփորձ, դեռահաս մի երիտասարդ է, բայց խելագարի նման սիրահար է թէ իր թագաւորին եւ թէ իր հայրենիքին։ Այդ սէրը լրացնում է նրա մէջ փորձի եւ հմտութեան պակասութիւնը։ Քաջ է եւ համարձակ ։ Սիրուած է իր հասարակութիւնից եւ նրա ձայնին շատերը կը հետեւին։ Անկաշառելի է։ Ոչինչով չէ կարելի խախտել նրա հայրենասիրութիւնը։ Այդ մոլեռանդ երիտասարդը կարող է շատ հոգսեր պատճառել Արեւաց զօրքերին, եթէ վաղօրօք նրա մասին չխորհուի ...։ Երկրորդը, Մուշեղը, առաջինի հայրենասիրութեան հետ՝ ունի փորձ եւ ընդարձակ հմտութիւններ պատերազմի գործերում։ Դա մի սոսկալի մարդ է։ Պարսկաստանը շատ կը շահուի, եթէ մի ամբողջ գաւառ անգամ նշանակելու կը լինի նրա կեանքի վճարման համար, որպէս գլխագին։ Մեծ է դրա ազդեցութիւնը թէ ազնուական, եւ թէ հոգեւոր դասակարգերի վրայ ։ Լաւ զօրապետ եւ քաջ պատերազմող է, եւ ոխերիմ թշնամի Արիներին» ...

Նա չկարողացաւ շարունակել. ձեռքերը դողացին եւ մագաղաթի կտորը ընկաւ յատակի վրայ։ Այդ միջոցին ներս մտաւ չափահաս կինը, որը մի քանի րոպէ առաջ, միւս սենեակում, բազմոցի վրայ նստած, նիրհում էր ։

— Ախ Որմիզդուխտ, աչքի լոյս, ձայն տուեց նա, դու դեռ քնած չե՞ս։

Նա մօտեցաւ, սկսեց փայփայել իր տիկնոջ հպարտ գլուխը։ Բայց նրա այլայլուած դէմքը սարսափեցրեց պառաւին, որը դարհուրելով յետ քաշուեցաւ եւ հարցրեց .

— Ի՞նչ է պատահել քեզ հետ... ինչո՞ւ այդքան ուշացար... ի՞նչ ասաց Սամուէլը... ե՞րբ եկաւ ... եւ նա պառաւը հարցերով շփոթեցրեց առանց դրանց եւս շփոթուած Որմիզդուխտին

Այդ նիհար, ցամաքած պառաւը, Որմիզդուխտի [illegible] էր. Երեխայութիւնից սնուցել էր նրան իր գթոտ կուրծքի վրայ։ Երբ ամուսնացաւ Որմիզդուխտը, երբ ուղարկեցին նրան Հայոց երկիրը, այդ խելացի, փորձուած պառաւին գրեցին անփորձ հարսի հետ իբրեւ խորհրդական, իբրեւ խնամակալ։

Պառաւի յայտնուիլը փոքր ինչ սփոփեց Որմիզդուխտին։ Լինում են րոպէներ, զառն յուսահատական րոպէներ, երբ մարդ իր տխուր միայնակութեան ժամանակ՝ սփոփանք է գտնում մինչեւ անգամ կատուի մէջ, երբ յանկարծ ներս է մտնում սենեակը եւ կարեկցաբար քսքսւում է տառապեալի փէշերին ։

Տիկինը անցաւ մահճակալի վրայ, մըտաւ անկողնի մէջ եւ կանչեց պառաւին իր մօտ ։

— Նստիր այստեղ, Հումայի, մօտ նստիր, խօսեց նրանից նուաղած ձայնով ։

Պառաւը տեղաւորուեցաւ նրա բարձերի մօտ

— Ձեռքդ դիր ճակատիս վրայ, շփիր սրան

Պառաւը իր սնկոտ ձեռքը դրեց նրա ճակատին վրայ, որ պատած էր սառն քրտինքով ։

Մի քանի րոպէ լուռ էր նաեւ բոցավառ աչքերը յածում էին սենեակի շուրջը ։ Յետոյ աչքերը խփեց եւ ասաց պառաւին.

— Խօսիր, Հումայի, շատ խօսիր, ես լսում եմ .

Պառաւը խօսք չգտաւ ասելու. Տիկնոջ այդ անսովոր դրութիւնը շուարեցրել էր նրան

— Խօսիր, Հումայի, մի բան ասա, — կրկնեց նա, իր թախծալի աչքերը բանալով եւ դարձնելով դէպի պառաւը . — Մոռացե՞լ ես, Հումայի, լինում էին գիշերներ, երբ ես դեռ օրիորդ էի, դու այդպէս ինչպէս այժմ, նստում էիր իմ անկողնի մօտ, խօսում էիր, խօսում էիր եւ քո խօսքերին վերջ չէր լինում... Անցնում էին ժամեր, աքաղաղները կանչում էին, ես քնում էի եւ զարթնում էի, եւ դարձեալ լսում էի քո խօսքերի շարունակութիւնը ։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

էին իրենց ընտանիքները :
Գործողութիւնները կը շարունակուին Ալժերիոյ միւս մասերուն մէջ :

× Առջի օր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Օսթերլիցի կայարանին մէջ (Փարիզ), նորակոչներու առաջման առթիւ: Ցուցարար զինուորները զօրանոց փոխադրուեցան գիշերանց եւ յետոյ ճամբայ հանուեցան ուրիշ կառախումբով մը :
Ուրիշ վայրերու մէջ ալ խաղաղարար ցոյցեր կատարուեցան :

× Մոնփէլիէի համալսարանին ճաշարանները փակուեցան խմբ ուսանողներուն առջեւ, որոնք դատապարտել յայտարարած են, Ալժերիոյ դէպքերուն առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ կաթէ պիտի զրկուի Յունիս 10էն սկսեալ (Բշ): Կաթի արտադրիչները ընդհանուր գործադուլ մը սարքած են, անսահման ժամանակով :

ՍԱՐԻ ՄԱՍԻՆ գոյացած համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց քաղաքական շրջանակներու, եւ մասնաւորապէս երկու երկիրներուն մէջ : Ամէնքն ալ կը շեշտեն թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա պէտք է միանան, կերտելու համար միացեալ Եւրոպան՝ համայնավարական վտանգին առջեւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը եւ Թագուհին առջի օր ընդունուեցան Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ, ընկերակցութեամբ հանրապետութեան նախագահին : Յետոյ այցելեցին Սաքլէի հիւլէական ուժի կեդրոնը եւ ճաշեցին արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մասին վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ: Աշխատաւորական երեսփոխան մը առաջարկեց հանրաքուէ կատարել, Կիպրոսի ճակատագիրը ճշդելու համար : Գաղթային Նախարարը մերժեց: — Կը հերքուի այն լուրը թէ նախագահ Այզընհաուըր միջնորդութիւն առաջարկած է Ընդդիմադիրները կ'ըսեն թէ ռուէ Կիպրոսի պիտի չհաւանի վերսկսիլ բանակցութիւնները, ցորչափ աքսորուած կը մնայ Մակարիոս արք.:

65.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ թշուառութեան մատնուած են Եւրոպայի գաղթակայաններուն մէջ, պատերազմէն տասը տարի վերջ, ինչպէս կը յայտարարէ տարագիրներու միջազգային կազմակերպութեան վերատեսուչը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մետրոպոլիտը, Նիկոլա, Մ. Նահանգները հասաւ բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ: Տեսակցութեան մը առթիւ ըսաւ թէ «օրթոտոքս եկեղեցին իր բեմերով եւ թերթերով կը մերժէ համայնավար կուսակցութեան մատերիալիզմը»: Յետոյ աւելցուց, ի պատասխան հարցումի մը,— «Համայնավար կուսակցութիւնը իր գործերով կը զբաղի, մենք ալ մեր գործերով. հետեւաբար ընդհարում չենք ունենար »:

2000 ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ արգիլեցին, Հավռի մէջ, կառախումբի մը մեկնումը, որպէսզի չկարենայ փոխադրել նորակոչ զինուորները: Ոստիկանական տեսուչ մը քարկոծուեցաւ, երբ կը միջամտէր: Յետոյ շարաշար խուժանդուեցաւ կուփի հարուածներով: Հարկ եղաւ արտասովոր ուժ գործածել, ցուցարարները ցրուելու համար :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ յայտարարած են կենդանաբանական եւ բուսաբանական պարտէզներու եւ Մարդու թանգարանին պաշտօնեաները

ՍԱԿԱՐԱՆ (6 Յունիս) — Ձոյլ ոսկի 445.000, նափոլէոն 3110, սթերլին 3960, զուից. 2950, քսան տոլարնոց 15.520 : Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 384 . սթերլին 1030, զուից. 92.25, պելժ. 7.75:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Կը խնդրուի ծանուցանել թէ Վէնսէնի երեսփոխան Պ. Շ. Էրնիւ, որ վերջերս Խ. Միութիւն եւ Երեւան այցելած էր, դասախօսելու պիտի տայ այսօր, ուրբաթ, 8 Յունիս, ժամը 21ին, քաղաքապետութեան սրահին մէջ (45 ռիւ տիւ Թամփլը, Մէթրօ Շաթօ տիւ Վէնսէն :

ԱՂՕԹԱԺՈՂՈՎ ԿԱՐՏԱՆ ԳԻՎԷՐ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Գոմոնի լուսաւորչական հոգեւոր քոյրերը կիրակի կէս օրէն ետք ժամը 2.30ին աղօթաժողովի կը հրաւիրեն հայ հաւատացեալ ժողովուրդը, Կարտան, Գիվէրի ակումբին մէջ: Պիտի քարոզէ քոյր Տիգրանուհի Մեսրոպեան :

ՄԱՑԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի և Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղերու, ինչպէս և բարեկամ Միութեանց :
Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ եւ նախարար Պ. ԳԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ:
Կը նախագահէ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսին ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ :
Խօսք պիտի առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ :
Գեղարուեստական ճոխ բաժին :
Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Ս. Ջէօրէքճեան :
Կ'երգեն Զ. Գասեան եւ Ժ. Գասպարեան: Կ'արտասանեն Տիկին Մ. Եավէր, օրիորդներ՝ Ա. Սարգսեան, Ալիս Ցարութիւնեան, Մարի Սաղրեան եւ ընկեր Գրիգոր Քէնտիրեան: Կը նուագեն օրիորդներ Ա. Ակինեան եւ Ս. Մանուկեան :
Հայ գեղջկական պարեր՝ Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :
Եւրոպական պարեր Լիւք Էրար ընտիր նուագախումբով :
Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

●

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ
Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24, Նախկին զինուորներու սրահին մէջ, 49 ռիւ տը Կօլ :
Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :
Կը խօսի ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ եւ արտասանութիւն: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը :

●

ԱՎԻՆԵՕՆ
Նախագահութեամբ «Մուրատ» խումբի, Յունիս 10ին կէսօրէ վերջ:
Բըկալի Պարի մէջ, Փօնթէ :
Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մկրտիչ Սանասարեան Ազգ. բարերարին, կտակակատար Կ. Եզեանցի, տեսուչներ Գ. Աբուլեանի, Ս. Սաղիկեանի, Յ. Մատաքեանի, ուսուցիչներուն եւ սաներուն յիշատակին, այս կիրակի, Փարիզի եկեղեցին մէջ:
Այս առթիւ, նոյն օրը, կէսօրուան ճաշ՝ Գ. Աճէմեանին ճաշարանը, 12 ռիւ Քատէ:
Մասնակցիլ փափաքողները կրնան հեռաձայնել դրատուն Պարթամեան, 46 ռիւ Ռիշէ, Հեռ. ՓՐՕ. 46-90:
Ծախքերու մասնակցութիւն :
Կարնեցիներէն փափաքողներ եւս կրնան մասնակցիլ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախագահութեամբ Պանթէօ Քաշանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած է երեկոյթ մը, այս ուրբաթ ժամը 9ին, 69 ռիւ Արքէօյլ, Սալ ժան Ժօռէսի մէջ: (Ֆրանս. գլրոցի գետնայարկը) :
Կը խօսի Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ
Նիւթը՝ Արեւմտահայ թատրոնի ծագման պատմութիւնը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ աշխատող, չափու վրայ շապիկի համար շատ կարող գործաւորուհիներ :
Դիմել ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑԻ,
31 Պուլվ. Պօն Նուվէլ. B սանդուղնե - րէն, 4րդ յարկ, Փարիզ (2):

ԿԱՐՏԱՆ
Այս կիրակի, ժամը 2ին:
Գեղունի ակումբին մէջ :
Հովանաւորութեամբ Պ. Վիքթոր Սավինի, քաղաքապետ եւ անդամ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի :
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Խօսք կ'առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ եւ Պ. Ռօժէ Լերտա, անդամ քաղաքապետական խորհուրդի :
Կ'երգեն Պ. Ժիրայր Գասեան, Ե. Զաւէն Գինոսեան : Կ'արտասանեն Պ. Սամուէլ Բրուտեան եւ ուրիշներ :
Նուագ Ա. Մաքոյեան :

■

ՇԱՒԻԼ
Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 4էն 11:
Ընկերահամակրական խնջոյք - պարահանդէս, Քաֆէ տը Փարիի ընդարձակ սրահին մէջ, 33 ռիւ Ժիւի :
Շաւիլ - Վէլիզի կայարանին ճիշդ քովը:
Կը նախագահէ Պ. ԶԳՈՒԳԺԵԱՆ
Կը խօսի ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը մասնակցին Պ. Գարեգին Թառով եւ ընկեր Բենօ դափով ու օրինգով :
Հայկական ուրախ ժամանց: Երգ, արտասանութիւն եւ պար : Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:
Էնվալիտի կայարանէն առնել Վերսայլի գիծը եւ իջնել Շավիլ--Վելիզի :

●

ՎԻԷՆ
Այս շաբաթ ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահը :
Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Կ. Մարտիկներու, Վասպուրականի եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեանց :
Կը խօսի ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ. Յ. Նոր Սերունդը եւ Յ. վրդ. Լեւոնեանի երգչախումբը :
Առաջին անգամ ըլլալով օրիորդներ Պալճեան, Լիոնի երաժշտանոցէն, պիտի նուագեն եւ երգեն :
Եւրոպական պարեր մինչեւ ուշ գիշեր :
Ճոխ պիւֆէ եւ նուագախումբ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը երեքշաբթի 12 Յունիս, ժամը 21ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը : Դասախօս՝ Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ: Նիւթը Անհատականութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քով :
Մուտքը ազատ է :

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզ – Պերլին – Վարշաւա, Պրեսթ - Լիթովսք, Մոսկուա (երկու օր մնալով) եւ Երեւան (տասը օր) շոգեկառքով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 145.000 ՖՐ.

Մինչեւ Մոսկուա շոգեկառքով, յետոյ Երեւան (ութ օր) օդանաւով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 180.000 ՖՐ.

Ընդունելի են բոլոր հպատակութիւնները եւ Նանսէնեան անցագիրները :
Ճամբորդութիւնը Յուլիս, Օգոստ. եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն :
Գրել՝

Noubar Agopoff
168, Rue du Temple - Paris (3e).

Չներկայանալ անձամբ: Գրաւոր հաղորդել բոլոր անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները՝ (անուն, ծննդավայր, ծննդեան թուական, հպատակութիւն եւն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

■

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը :
Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, Քաֆէ Ռեժանի գետնայարկը .
Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 5ին Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը: Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը :

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները . Խիստ կարեւոր օրակարգ :
Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, առտուան ժամին, իր հաւաքատեղին, (Գար տիւ Կլօպ, Պուլվ. տ'Աթէն): Օրակարգ — Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ համակիր անդամները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 20.30ին, Յոյներուն սրահը, 5 ռիւ Պօնփուա: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է :

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Ֆրանսայի ներկայացուցչական ժողով, (Լիոն, Վիէն, Սէն Շամօն, Տէսին) Սէնթ Էթիէնի մատուռին մէջ, 6 ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, ժամը 9.30ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գոմոնի եկեղեցւոյ հիմնարկութեան տօնախմբութեան առթիւ, այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի հանգուցեալ հիմնադիրներու Պ. Պ. Գ. Շահլամեանի, Ա. Դարբինեանի, Ս. Անաւրեանի, բոլոր նուիրատուներու եւ ձրի աշխատաւորներու, ինչպէս նաեւ Սահակ-Մեսրոպ Ազգային Տան հիմնադիրներու եւ նուիրատուներու յիշատակին .
Կը պատարագէ Արտակ վրդ. Մանուկեան:
Պիտի կարդացուի նաեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին անդրանիկ կոնդակը :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ ժամը 10:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ Արշակ Զօպանեանի արկածահար մահուան տարեդարձին առթիւ, Կեդրոնականի Նախկին Սաներուն նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայ. Եկեղեցին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կեդրոնականի անդրանիկ ընթացաւարտ Արշակ Զօպանեանի եւ Մաքսուտ Միհրդատեանցի, ինչպէս ուսուցիչ Ա. Զաքրեանի եւ բոլոր հանգուցեալ Կեդրոնականցիներուն եւ ուսուցիչներուն համար :
Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները յարգելու իրենց նախորդներուն յիշատակը :

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 9 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7599 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3410

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼՈՐԴ ՑՈՂՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս գրեցինք թէ 90 անուն դասագիրքեր պատրաստուած են Երեւանի մէջ, արտասահման ղրկուելու համար :

Աւելորդ յոգնութիւն եւ մսխում՝ պետական վարկերու :

Եթէ տրամադրելի գումարները ունին, կրնան յատկացնել ուրիշ նպատակներու, — աւերակ յիշատակարաններու վերաշինութեան կամ գիւղական դպրոցներու կառուցման :

Մենք դասագիրք ունինք : Եւ ունինք հոգեւորական գրողներ, ապահովելու թէ բարձրագոյն կրթութիւն տալու համար : Արտասահմանի մէջ հրատարակուած դասագիրքերը տարուէ տարի կը կատարելագործուին եւ կը համապատասխանեն մեր պահանջներուն :

Համբանք չունին մայրենի լեզուի դասագիրքեր Մեծ մասը՝ արդիական մեթոտներով, համաձայն մանկավարժական նորութեանց :

Ունինք պատմութեան, բնագիտութեան եւ գիտութեան դասագիրքեր : Եւ մանաւանդ գիտական բառարաններ, որ կրնայ օգտակար ըլլալ Երեւանի դասախօսներուն եւ ակադեմականներուն :

Ուսուցանելու մեթոտներուն մէջ ալ յառաջ գացած ենք, որքան թոյլ կուտան նիւթական միջոցները :

Արդ, ի՞նչ առաջադրութեամբ դասագիրքեր կը պատրաստեն արտասահմանի համար :

Կ'ուզեն տարածե՞լ իրենց յետադիմական, հակադիտական եւ չինծու, խորթ ուղղագրութիւնը.

Կ'ուզեն մեզի՞ ալ ուսուցանել բոլշեւիկեան հայրենիքի թանկագի՜ն գիտելիքները :

Կ'ուզեն որ մոռնա՞նք մեր հասուն եւ հասուն աշխարհաբարը, որ գաւառաբարբառ կը կոչուէր ատեն մը, կատարեալ իմաստակութեամբ :

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, իրենց գիծացը պիտի գտնեն գիմադրական ճակատ մը, յանուն լեզուի ու մշակոյթի անկախութեան եւ ազատ զարգացման :

Այս ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ ալ, անշուշտ պիտի գտնուին դոյն-դգոյն գպիրներ, դժգոյններ եւ դիմակաւորներ, ջուրերը պղտորելու համար :

Պիտի գտնուին ադէտ եւ իմաստակ վարժապետներ, «պետական լեզու»ն պաշտպանելու եւ արեւմտահայ աշխարհաբարը թաղելու համար :

Եւ կամ սորուկներ, որոնք հայրենիքի եւ մշակոյթի սէրը պիտի շփոթեն լորձնաշուրթ փառաբանութեան եւ նկուն երկրպագութեան հետ.

Երեւան անգամ մը եւս որոմ ցանած պիտի ըլլայ, եթէ իր յոյսը դրած է այսպիսի տարրերու վրայ :

Մենք այսպէս չենք հասկնար մշակոյթի յարաբերութեանց սերտացումը, գիրքերու փոխանակութիւնը եւ ուրիշ անհրաժեշտ մերձեցումներ :

Մի՛ դպչիք մեր դպրոցին ու դասագիրքին :

Եւ մանաւանդ՝ մի փորձէք խանգարել մեր աշխարհաբարին ազատ զարգացումը, որ շատ աւելի թանկագին է համահայկական մշակոյթին համար, քան Երեւանի ուղղագրական եւ լեզուական կոլխոզը :

Կը բաւէն Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ անճար գաղութներուն եւ ուրիշ կարգ մը վայրերու մէջ գործուած աւերները : Բոլորն ալ հետեւանք՝ ագիտութեան կամ բռնութեան :

Տակաւին չենք խօսիր արտածելի դասագիրքերու բովանդակութեան մասին...

Քիչ մըն ալ թող Երեւան փորձէ մշակոյթի գանձեր ու հանքեր փնտռել արտասահմանի մէջ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԿՌՈՒՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զինուորական իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ ֆրանսական երկու զօրաբաժիններ յարձակեցան ապստամբական զօրաւոր դիրքի մը վրայ, Քապիլի լեռներուն մէջ, վ[illegible] ելով վեց ամիս առաջ կ[illegible] : Գործողութեանց կը մասնակցէ[illegible] վեց հազար զինուորներ : Առաջին առթիւ ձերբակալուեցան 200 կասկածելիներ : Շատ մը խլամ զինուորցաններ հեռացեր էին լքուած գիւղերէն : Ֆրանսական զօրքը գրաւեց նաեւ լքուած հանքերը :

Դէպի արեւմուտք, ֆրանսական զօրքը 39 ըմբոստներ սպաննեց յարձակում գործելով Մարոքի սահմանագլուխէն չորս մղոն հեռու : Հեռագիրները կը հաստատեն թէ տասը հազար զինուորներ կը գործեն այս շրջանին մէջ, ուր Ֆրանսացիները ամիսներէ ի վեր կը փորձեն ամրացնել իրենց դիրքերը, խափանելու համար զէնքի մաքսանենգութիւնը :

Ալժէի մէջ իսլամ ահաբեկիչ մը սպաննեց ֆրանսացի ոստիկանական տեսուչ մը, երբ կը պտտէր իսլամական թաղին մէջ :

× «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ զինուորական իշխանութիւնը կը յուսայ վճռական նշքի մը յանգիլ մինչեւ երեք ամիս : «Կա՛մ պիտի կորսնցնենք եւ կամ պիտի վերագտնենք Ալժերիան» : Այդ երկրամասին նախարարն ալ, Պ. Լաքոստ, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց .

— Ոչ հրաշքի սպասեցէք, ոչ ալ մարգարէութեան : Դիւրին չէ վարել պատերազմ մը ուր հակառակորդը կը ծպտուի որպէս քաղաքացի, ուր միշտ կը ջանանք սահմանափակել մեր վնասները : Մինչեւ վեց ամիս, ըսենք՝ մինչեւ տարեվերջ, եթէ կացութիւնը աւելի չծանրանայ դուրսէն, կը կարծեմ թէ խիստ կարեւոր արդիւնքներ պիտի ստանանք : Աւելորդ է շարունակ խօսիլ ազգային մասին : Գործենք լռութեամբ, դրասենեակներու մէջ, փոխանակ ճառեր խօսելու հրապարակաւ կամ բեմերու վրայ :

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Խ. Միութեան վարչապետը, մարէշալ Բուլկանին նոր նամակ մը ուղղեց նախագահ Այզընհաուըրի, կրկին արծարծելով զինաթափութեան խնդիրը : Այս նամակով, որ բաղդատաբար կարճ է, Բուլկանին տեղեկութիւններ կը հաղորդէ իրենց զինեալ ուժերու կրճատման մասին եւ կ'առաջարկէ որ ուրիշ երկիրներ ալ իրենց օրինակին հետեւին :

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ առաջին նամակը Այզընհաուըրի յանձնուած էր անձամբ, Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանին կողմէ եւ նախագահը պատասխանեց Մարտ 1ին : Այս անգամ, խորհրդային կառավարութիւնը նախընտրած է նամակը յանձնել Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան միջոցաւ : Պ. Տըլըս եւ իր խորհրդականները տարբեր կարծիքներ ունին զինաթափութեան մասին :

Ուաշինկթըն առ այժմ առիթողական չի գտներ անձնական այցելութիւնները Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, պատսելով ընտրական պայքարի վախճանին :

× Մարէշալ Բուլկանին առջի օր Լենինկրատ այցելեց Թիթոյի հետ : Այս առթիւ ճառ մը խօսելով 12.000 բանուորներու առջեւ, յայտարարեց .

— Մեր կուսակցութիւնը եւ կառավարութիւնը իրենց կարելին կը փորձեն պատերազմէն խուսափելու եւ խաղաղութեամբ ու բարօրութեամբ ապրելու համար : Այդպէս կ'ըմբռնենք ոչ թէ անոր համար որ տկար ենք : Մեր թշնամիները գիտեն խորհրդային բանակին ուժը» :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ մարէշալը այս խօսքը արտասանած ատեն բանակցքը բարձրացուցած էր եւ ջերմապէս ծափահարուեցաւ : Յետոյ ակնարկելով Եուկոսլաւիոյ վարիչներուն այցելութեան, շարունակեց .— «Մեծ նշանակութիւն ունի այս հանդիպումը : Վերջացած են բոլոր դժուարութիւնները եւ անախորժութիւնները : Խորհրդային եւ եուկոսլաւ ժողովուրդները այժմ կապուած են զօրաւոր եւ տեւական բարեկամութեամբ : Մենք պիտի կոտրենք այն ձեռքերը որ կը համարձակին խզել այդ բարեկամութիւնը» :

Մարէշալ Թիթօ եւս խօսք առնելով, ըսաւ թէ Լենինկրատ կը գտնուէր 1917ին, երբ յեղափոխութիւնը պայթած էր : Եւ շարունակեց .— «Այն ատեն ձեր երկիրը յետամնաց էր, բայց ես գիտէի որ պիտի ունենայ փայլուն ապագայ մը : Ահա թէ ինչու տեղ մէկէն աւելի կ'ըմբռնեմ կատարուած ահագին յառաջդիմութիւնը» :

Թիթօ ուրիշ քաղաքներ ալ պիտի այցելէ : Թղթակիցները դիտել կուտան թէ Եուկոսլաւիոյ նախագահը այս պտոյտներուն ատեն ալ կը պահէ իր անկախութիւնը : Փոխանակ հետեւելու պաշտօնական յայտագրին, կը շարժի համաձայն իր կամքին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

ՈՐ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵՒԱՆ ԸՆԿԵՐԱՑԱԾ ԷՐ ՓԻՆՕՅԻ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան միջազգային քարտուղարը, Պ. Փանթիյոն, որ մասնակցած է արտաքին գործերու նախարար Պ. Փինոյի կատարած ճամբորդութեան, դէպի Երեւան, եւ անձամբ ականատես եղած է ծանօթ ցոյցերուն, հաճոյքով ընդունեցաւ «Յառաջ»ի աշխատակիցը եւ բարեհաճեցաւ մանրամասն տեղեկութիւններ տալ իր կըրած տպաւորութիւններուն մասին Խօսակցութիւնը տեւեց մօտ մէկ ժամ :

Մեր հարցումներուն պատասխանելէ առաջ, Պ. Փանթիյոն յայտնեց թէ Հայաստանի մէջ ապրող մեր հայրենակիցները գտած է համակրելի եւ թէ անոնք ջերմագին ընդունելութիւն մը սարքած էին ի պատիւ Ֆրանսացի նախարարին ու իր հետեւորդներուն :

Տեղի անձկութեան պատճառով կը հրատարակենք միայն մեր հարցումներուն տրուած պատասխանները .—

Ցոյցերը ինքնաբուխ էին : Եւ կրցան տեղի ունենալ միայն շնորհիւ ներկայ մեղմացումի քաղաքականութեան որ կը նշմարուի սովետական ներքին ճակատի վրայ : Մինչեւ Սթալինի մահը եւ Բերիայի սպանութիւնը այդպիսի ցոյցերու մասին մտածելն իսկ անհնար էր :

Անոնք որ վերադառնալ կ'ուզէին մեծ մասով Ֆրանսայէն ներգաղթողներ էին : Շատեր կ'ուզեն Ֆրանսա վերադառնալ, իսկ կան այնպիսիներ ալ որոնք կ'ուզեն վերահաստատել իրենց Ֆրանսական հպատակութիւնը, ունենալ ֆրանսական անցագիր : Եւ վերջապէս կան կարգ մը ի ծնէ Ֆրանսուհիներ որոնք հետեւած էին իրենց հայ ամուսիններուն : Տեսայ ի ծնէ Ֆրանսացի մը որ Հայաստան գացած էր իր հայ կնոջ հետ միասին :

Դժգոհները երկար ատեն ապրած ըլլալով ազատ վարչաձեւի մը տակ, մինչեւ այսօր չեն կրցած յարմարիլ սովետական կարգուսարքին, որ կը մնայ համատիրական : (թոթալիթէր) :

Ֆրանսայէն ներգաղթողներու թիւը մօտաւորապէս եօթը հազարի կը հասնի, բայց կարելի չէ ըսել թէ քանի հոգի վերադառնալու իրաւունք կրնան ստանալ, թերեւս քանի մը տասնեակ միայն :

Հրահանգուած է Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատան գրագիր այս հարցով, քննութիւն կատարելով տեղւոյն վրայ :

Խ. Հայաստանի պետական շրջանակները կը բացատրէին թէ ցուցարարները միջավայրին չյարմարած մարդիկ են, ընդհանրապէս ոչ - արդիւնարեր

Խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային ֆրանսական պատուիրակութեան թարգմաններուն միջոցաւ :

Կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած ճաշի ընթացքին Ֆրանսայէն վերադարձած երկու Հայեր, կին մը եւ այր մը, գոհունակութիւն յայտնեցին տիրող կարգուսարքի մասին :

Աւելցնեմ որ ցոյցերէն վերջ իշխանութիւնը ջանաց կարելի եղածին չափ սահմանափակել ֆրանսական պաշտօնական անձնաւորութեանց շփումը ժողովուրդին հետ Բայց եւ այնպէս կարելի եղաւ այցելել պետական վաճառատունը (Իւնիվերմակ) եւ հաստատել ապրանքներու սակը, որ սովորական էր :

Բնակիչներուն հագուստ - կապուստը եւ ապրուստի մակարդակը կարելի չէ գոհացուցիչ համարել, բաղդատելով Արեւմուտքի հետ, ինչպէս յայտնեց Փարիզի խորհրդային գեսպանն ալ :

Կաթողիկոսին եւ ֆրանսական պատուիրակութեան տեսակցութիւնը, թէեւ շատ ջերմ, բայց եւ այնպէս պաշտօնական էր եւ ցոյցերու մասին երբեք խօսակցութիւն տեղի չունեցաւ : Այդ այցելութեան առթիւ պատեհութիւնը ունեցանք տեսնելու Էջմիածնի Մայր Տաճարը եւ Հարուստ թանգարանը :

Երեւանի մէջ այցելեցինք նաեւ Ց. Թումանեանի թանգարանը եւ ներկայ եղանք երեկոյթի մը, ուր յաջողապէս ներկայացուեցան ժողովրդական պարեր :

Մեր Երեւան այցելութեան յայտագիրը պատրաստուած էր խորհրդային կառավարութեան կողմէ : Չկրցանք Թիֆլիս ալ հանդիպիլ

Պ. Փոնթիյոն նկարագրելով Հայաստանի բնական տեսարանները, աւելցուց թէ այնտեղ համնելով մարդ իրզինք արդէն Արեւելքի մէջ կը զգայ : Շինարարութեան գործ կը տրուի, սակայն շրջաններ կան ուր բնակարանները տակաւին հողաշէն են, հին օրերէ մնացած :

ԻՆՉ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ Ք. ՓԻՆՕ

Արտաքին նախարարը, Քրիսթիան Փինօ, որ նոր վերադարձաւ Խ. Միութենէն, առջի օր ճաշի հրաւիրուած էր Փարիզի Ամերիկեան Ակումբին մէջ : Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ երբ Ուաշինկթըն երթայ Յունիս 18ին, պիտի պաշտպանէ հետեւեալ տեսակէտը .— Ընդ առաջ երթալ Խ. Միութեան դիմումներուն, միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ զգուշութիւնները ձեռք առնելով : Ռուսերը քննադատելէ առաջ, ձախաւեր բան պիտի ըլլար պահել երկաթեայ վարագոյրը : Պէտք չէ շարունակենք անվստահութիւն մը որ միշտ օգտակար եղած չէ մեզի : Արեւմուտքի պաշտպանութեան ճիգը միջոց մըն է, եւ ոչ թէ նպատակ մը,— խաղաղութիւն : Պէտք է բարելաւենք առեւտրական եւ մշակութային փոխանակութիւնները, քաջալերենք ազատ երթեւեկը, ոչ միայն Խ. Միութեան, այլեւ ժողովրդական հանրապետութեանց հետ » :

Նախարարը յետոյ շօշափելով Հիւս. Ափրիկէի խնդիրները, անգամ մը եւս բացատրեց թէ տարբերութիւններ կան Թունուզի եւ Մարոքի, միւս կողմէ Ալժերիոյ հարցերուն միջեւ : Ալժերիոյ հարցին

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄՂՁԱՒԱՆՋ ԹԷ ՊԱՐԾԱՆՔ

Այս օրերս լրագրական ճամարտակութիւնները այնքան շատցած են որ՝ կարելի չէ անոնց խեղաթիւրումներուն, զըրպարտութիւններուն, չինծու պատմութիւններուն մի առ մի պատասխանել։ Բայց ակնյայտ պատմական դէպքերն ու դէմքերը արատաւորել, զանոնք ոչնչացնել, անչքացնել, ազգային ոգի ու գիտակցութիւն ունեցող մարդու համար քաղաքական անկում մըն է պարզապէս ։ Եթէ ոչ պիտի կրնանք ըսել թէ պատմութիւնը չարափոխելով կ'ուզեն իրենց խախուտ թէզը պաշտպանել, ինչ որ ողջմիտ արարք մը չըլլալով հանդերձ կրնայ վնասել իրենց հիմնական տեսակէտին ալ չքացման ։

Մեր ըսածին ցայտուն մէկ օրինակը կը գտնենք « Արարատ » թերթի վերջընթեր թիւին մէջ, ուր՝ Տոքթ. Գ. Եաղ, էջմիածինը փառաւորելու համար կ'անպատուէ Կիլիկեան Թագաւորութիւնը ու Կիլիկեան Կաթողիկոսական Աթոռը, որակելով զանոնք « մղձաւանջ», «դէպքեր» հայ իրականութեան մէջ ։

Կը համարձակի նոյն իսկ ըսելու թէ՝ Կիլիկիան ոչինչ ըրած է իր իշխաններովը, իր թագաւորներովը ու իր կաթողիկոսներովը հայ «մշակոյթ»ի զարգացման ի նպաստ ։

Այսքան ձախորդ կեցուածք մը, այսքան ալ տգիտութիւն պատմական տուեալներու մասին, յուսալի չէր որեւէ Հայէ ։

Հայկական Կիլիկիան եղած է ոչ թէ « մղձաւանջ » մը հայութեան, այլ լուսարձակ փարոս մը բովանդակ հայ պատմութեան մէջ։ Մենք չենք ուրանար Արշակունեաց, Բագրատունեաց հոյակապ պատմութիւնները, նոյնպէս չենք անտեսած էջմիածնի Աթոռին պանծալի հայրապետները ու անոնց սխրալի գործերը, բայց Կիլիկեան իշխաններու, թագաւորներու ու կաթողիկոսներու աքանչելապատում գործունէութիւնները ոչինչ համարել եւ կոչել զանոնք «մղձաւանջ», այս վէպը ներելի չէ։ Այս ձեւի մտայնութիւն ունեցողներու հետ վիճաբանութեան մտնել, պարզապէս ժամավաճառութիւն պիտի ըլլայ. ուրեմն մենք հոս խիստ համառօտ ծանօթութիւններ տալով պիտի գոհանանք մեր Կիլիկեան իշխան, թագաւոր ու կաթողիկոսներու գործերու մասին, որոնք շատ հեռու են «մղձաւանջ» ըլլալէ, այլ միշտ եղած են պատուաբեր՝ հայութեան համար ։

Կիլիկեան իշխաններէն Լեւոն Ա., Թորոս Բ. ու Մլեհ հազուագիւտ եւ տաղանդաւոր ռազմիկներ ու քաղաքագէտներ եղած են։ Կիլիկեան թագաւորներէն Լեւոն Ա., Հեթում Ա., Հեթում Բ., Լեւոն Գ. իրենց շինարարական ու զինուորական փայլուն գործունէութիւններով, մշակոյթի զարգացման համար իրենց ձեռնտուութիւններով հռչակ հանած անձեր եղած են։ Անոնց շնորհիւ է որ հայ մշակոյթը պահուած ու յառաջդիմած է։ Այսօր, մեր ունեցած հին գրչագիրներու հարիւրին եօթանասունըհինգը Կիլիկեան վանքերու մէջ պահուած էին։ Մանրանկարչութիւնը իր բարձր զարգացման հասած է Կիլիկիոյ մէջ, Թորոս Ռոսլին՝ Սարգիս Պիծակ, Յակոբ եւ դեռ ուրիշներ Կիլիկեան վանքերու մէջ կատարելագործուած են ։

Կիլիկեան վանքերը մշակոյթի վառ օճախներ եղած են դարերով. «մղձաւանջ» կարծողները թող երթան տեսնեն, Սկեւռան, Սաղրուն, Դրազարկը, Արքակաղնին, Մլիճոյ, Մաշկեւորի փլատակ վանքերը ուր ուսում առած են, Ներսէս Լամբրոնացիներ, Վարդան Այգեկցիներ, Սկեւռացիներ, նոյնիսկ Հայաստանէն Կիլիկիա գալով իրենց ուսումը ստացողներ շատ եղած են, ասոնցմէ են Կոստանդին Երզնկացին եւ Սեղբեոս ։

Իսկ գալով Կիլիկիոյ կաթողիկոսներուն, անոնք եղած են իրենց դարուն մէջ զարգացած անձնաւորութիւններ. Յովհաննէս Թլկուրանցի, Յովհաննէս Մեծաբարոյ, Սիմէոն կաթողիկոսները, Աջապահեաններէն, Եփրեմ Ա., Միքայէլ Ա., Կիրակոս Մեծ, հոյակապ անձեր, կորովի անհատներ ու քաջամարտիկ կրօնական դէմքեր եղած են։ Եւ դեռ այս բոլորը ուրանալ եւ կոչել Կիլիկեան «մղձաւանջ» աննուազն ճամարտակ մարդու խօսք է ։

Զարմանալին հոն է որ՝ իսկական Կիլիկեան ժողովուրդը՝ որ մեծամասնութիւն կը կազմէ Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ՝ անփոխակցաբար խռովուած են այս ամբոխավարութեան եւ զօրավիգ կը կանգնին Կիլիկեան վարկաբեկելու այս ոչ արդարանալի արարքներուն ։

Կը սպասէինք, խելահաս ու առաջաւոր Կիլիկեցիներէն որ զօրավիգ կանգնին Կիլիկեան աթոռին եւ տեղի չտան զայն վարկաբեկելու ձգտող այս ու այն անհատներուն, որոնք չիջումի կ'առաջնորդեն այս հինաւուրց Աթոռը ։

Հալէպ — ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Բ.— ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԸ

1938ի ձմեռներէն ետքն է որ, կը գրէ, տեղեկագիրը, կուսակցութեան հիմնական կազմակերպութիւնները ձայն բարձրացուցին էնքավէտէի դէմ (քաղաքական ոստիկանութիւն = Ջեկա) ։ այլ Սթալին պատասխանեց հեռագրով.— «Քանի որ դրամատիրական երկիրներուն մէջ տանջանքը կը գործածեն յեղափոխականներուն դէմ, մենք ալ նոյնը պէտք է ընենք ժողովուրդի թշնամիներուն դէմ ։ « Այս մեթոտները պէտք է ստիպողաբար գործադրուին», կ'աւելցնէր հեռագիրը ։

Խրուշչեւ կ'աւելցնէ թէ էնքավէտէի գըլուխ Եժովն ալ գնդակահարուեցաւ 1939ին։ Անոր յաջորդը՝ Բերիան լայնօրէն գործադրեց խիստ մեթոտները։ Հին բոլշեւիկ, Լենինի բարեկամ Կեդրով սրտաճմլիկ կերպով կը նկարագրէ իր կրած տանջանքները։ «Կատաղօրէն վրաս յարձակեցան եւ բացին հին վէրքերս, զորս ստացած էի յեղափոխութեան համար մղուած պայքարին մէջ։ Հարցը իմ մասիս չէ այլեւս, պէտք է վերջ գտնեն այս տանջանքները »։ Այս առթիւ ամբաստանագիր ուղղեց Բերիայի դէմ եւ ապահովցուց թէ հակառակ իր տանջանքներուն կը մնայ հաւատարիմ Կուսակցութեան ։

(Կ'ըսուի թէ այս մասը կարդացած պահուն Խրուշչեւ կը հեկեկար) ։

Բերիայի պատկերը տալով, Խրուշչեւ նկարագրեց անոր վայրենութիւնը վրացի համայնավար ընտանիքի մը՝ Օրժոնիկիձէի հանդէպ։ Այնքան անգութ էր որ Օրժոնիկիձէի եղբայրը անձնասպան եղաւ։ Բերիան կ'օգտուէր Սթալինի տկար կողմէն — այսինքն մարդիկ տառապեցնելու անոր պահանջէն ։

Բազմաթիւ օրինակներ կ'ապացուցանեն թէ Սթալին սատիք մըն էր ։ Ան հաճոյք կը զգար զանոնք մէկիկ մէկիկ Կրեմլին կանչելով, կէս գիշերին։ Երբ անոնք դողալով կը հասնէին, զայն կը գտնէին սեղանի մը առջեւ, լեցուն ուտելիքներով եւ խմիչքով։ Սթալին ծխախոտը քաշելով եւ գաւաթ մը պղպջակաւոր ջուրը խառնելով, կը հրաւիրէր որ համտեսէին «երկրէն ըստացուած նուէրը»։ «Միրուկ»ին անողոք նայուածքին տակ հրաւիրեալը ինքզինք կը կորսնցնէր, մտածելով միանգամայն թէ արդեօք թոյն չէ՞ր պարունակեր ։

Խրուշչեւ Բուլկանինի դիմաց որ հաստատեց եւ կ'ըսէր.— «Երբեւ բարեկամ կը հրաւիրուէս Սթալինի կողմէ, չես գիտեր թէ ողջ առողջ տուն պիտի վերադառնա՞ս»։ Իր կեանքի վերջին օրերը Սթալին կը մտածէր օձիքը ազատել Քաղաք. Բիւրոյի հին անդամներէն Վորոշիլովէն, (որուն մասին Սթալին[illegible] կասկածէր թէ կը լրտեսէ ի հաշիւ Ան[illegible], Մոլոթովէն, Միկոյեանէն, Բուլկանինէն եւ Խրուշչեւէն ։

Գալով պատերազմի միջոցին Սթալինի բռնած դիրքին, Խրուշչեւ կ'ըսէ թէ Սթալին յամառօրէն կը մերժէր հաւատալ, երբ իրեն կ'ըսէին թէ մօտալուտ է Գերմաններու յարձակումը, թէեւ Բոզվէլթ, Չըրչիլ եւ իր գաղտնի սպասարկութիւնները լուր կուտային։ Մինչեւ անգամ գերման դասալիքներ որ սահմանը անցած էին, իմացուցին ճակատամարտը սկսելէ երկու ժամ առաջ (22 Յունիս, 1941)։ Սթալինի անհաւատութիւնը պատճառ եղաւ որ երկիրը յարձակման ենթարկուի բազմաթիւ հըրասայլերով, օդանաւերով։ Այդ օրը, հակառակ գերմանական յարձակման, Սթալին հրամայեց որ հակա-յարձակում չկատարուի։ Կը կարծէր թէ Հիթլեր խելքի պիտի բերէ գերման «անկարգապահ» զինուորները ։

Յետոյ, պատերազմի առաջին շաբաթներուն, Սթալին յուսահատեցաւ թէ պիտի կրնայ յաղթել ։ Օր մը նոյնիսկ մըտերմաբար ըսաւ.— «Ինչ որ Լենին ըրաւ, մենք անդարձ կորսնցուցինք »։

Զինուորական արուեստին անտեղեակ ըլլալով, Սթալին շատ ալ վախկոտ էր ։ Միայն մէկ անգամ քաջութիւն ունեցաւ մինչեւ ճակատ երթալու։ 1942ի ձմեռն էր, Մոսկուայի պաշարումէն ետք, երբ երեք ժամուան «քննութիւն» մը կատարեց Վոլոքոլամսքի վրայ, ուր ինքզինք ցոյց տուաւ զինուորներուն, խստօրէն պաշտպանուած՝ պահակներով եւ զինուորներով։

Իր անկարողութիւնը եւ յամառութիւնը աղէտ յառաջ բերին։ Այսպէս, երբ Խարքովի կամուրջին վրայ կը հրամայէր յարձակիլ, հակառակ պատասխանատու զօրավարներուն, սպայակոյտի պետ Վասիլեւսքիի եւ նոյնինքն Խրուշչեւի ընդդիմութեան ։ Արդիւնքը եղաւ պաշարում եւ 70 հազար զինուորներ գերի բռնուեցան Գերմաններու կողմէ ։

Միեւնոյն ատեն որպէսզի նուաստացնէ զինուորական գլխաւոր վարիչներուն դերը, ամէն կերպով կը գրպարտէր զանոնք։ Ժուկովի համար կ'ըսէր թէ որոշում մը տալէ առաջ գուշակութիւններ կը փորձէր, ափ մը հող հոսեցնելով իր ձեռքի մատներուն մէջէն ։

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ Սթալին բռնութիւններ կը կատարէր ամբողջ ժողովուրդներու վրայ։ 1947ին տարագրել տուաւ Քարաչայները եւ Քալմուքները եւ ջնջեց անոնց հանրապետութիւնները։ 1944 մարտին, տարագրեց բոլոր Չէչէնները եւ Ինգուշները, որոնց ինքնավար հանրապետութիւնը ջնջուեցաւ քարտէսին վրայէն ։ 1944 ապրիլին տարագրել տուաւ բոլոր Բալքարները, այն պատրուակով թէ քանի մը հոգի «գործակցած» էին Գերմաններուն հետ։ Այդ պատճառով ամբողջ ժողովուրդը պիտի տուժէր ։

Գալով Սթալինի վերջին տարիներուն, Խրուշչեւ կը յիշէ անոր դաւերը՝ մէջտեղէն վերցնելու համար կասկածելիները ։ Գլխաւորաբար Լենինկրատի հարցին հետեւանքով բազմաթիւ անձեր սպաննուեցան, հարիւրաւոր մեծ մասնագէտներ տարագրուեցան եւ ծանր պատիժնե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Որքան ալ սիրէ իր հայրենիքը, Հայը, ինքզինքը միշտ անյարմար զգացած է իր բնիկ միջավայրին մէջ։ Թուրքը, Վրացին ու Պարսիկը երբեք չեն արտագաղթեր. Հայը միշտ ալ Արեւմուտք պանդխտած է։ Ան սրտով ու հոգիով Եւրոպայի կը նայի։ Ատոր համար ալ՝ շատ սուղ գին վճարած է ։

Պզտիկ ազգ մը եղած ենք։ Սեղմուած ենք վիթխարի դրացիներու միջեւ։ Յաճախ կոխկրտուած ենք անոնց ոտքերուն տակ։ Միշտ գտնուած ենք տարածուն կայսրութեանց ճամբուն վրայ ։

Այսուհանդերձ, մեր պատմութեան ըսկիզբէն ի վեր, մօտիկ յարաբերութիւն ունեցած ենք աշխարհի մեծ քաղաքակրթութեանց հետ։ Եղած է ժամանակ մը, որ մենք ալ ընդարձակած ենք մեր երկիրը։ Աշխարհի առաջին ազգն էինք, որ ընդունեց քրիստոնէութիւնը։ Եւ քրիստոնէութեան համար ալ անդադար պայքարած ենք մեր բանակներով, կամ Բիւզանդիոնի հայ կայսրերուն եւ հայ զօրավարներուն միջոցաւ, որոնց թիւը բաւական մեծ է ։

Կրկին ու կրկին սրածուեցանք եւ անհետուեցանք։ Բայց միշտ ալ հրաշքով մը վերապրեցանք՝ անգոսնելու համար մեր թշնամիները։ Մեր պատմութիւնը շարան մըն է պատերազմներու, արիւնահեղութեանց, ապստամբութեանց եւ յաղթութեանց ։

Ներկայիս, սակայն, մեզ կը չարչարէ մեր այն հին վախը, թէ մեր ազգը պիտի վերջանայ։ Որովհետեւ, Հայերը բոլորովին արմատախիլ եղած են իրենց հայրենի հողի չորս հինգերորդի վրայէն։ Այլեւս Հայեր չեն բնակիր Տրապիզոնի, Էրզրումի, Վանի եւ Կարսի մէջ։ Արդէն, անցեալին, Լեհաստանի, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ հայ գաղութներ ձուլուեր ու անհետացեր են ընդհանուր բնակչութեան մէջ։ Ուստի, մենք միշտ կը հարցնենք, թէ արդեօք որքան ատեն կրնանք տեւել այս անգամ, կը վախնանք, որ Խ. Միութեան մէջի մեր երեք միլիոն ազգակիցները ռուսանան։ Սակայն, ոչ Հայաստանի Հայերը, վստահ եմ։ Բայց գիտենք, որ օտար երկիրներու մէջի մեր գաղութները չեն կրնար վերապրիլ ։

« Մեր մեռնելէն վերջ, ալ Հայ չի մնար»։ Այս տրտունջը կը լսուի բոլոր հայկական հաւաքոյթներուն մէջ։

Մենք կը հաւաքուինք՝ լսելու մեր երաժշտութիւնն ու բանաստեղծութիւնները եւ ըմբոշխնելու մեր ազգային կերակուրները, որ շամփուրի վրայ խորոված գառան մսի ընտիր կտորներ են, եւ կը մատուցուին փիլաւի հետ, որ կը պատրաստուի բրինձով կամ ձաւարով ։

Նախ քան ատիկա ուտել սկսիլը՝ մենք կը ճաշակենք միսով կամ պանիրով կարկանդակ եւ խնամքով պատրաստուած սմբուկով, լոլիկով, կանաչ պղպեղով, կանաչ լուբիայով, ոլոռով, կանկառով ու որթատունկի տերեւով տաք կամ պաղ կերակուրներ ։

Մեր բարակ հացը շատ համեղ է։ Իսկ մեր սովորութիւնը կը պահանջէ, որ մեր սեղանին վրայ պէտք է դրուի երկու անգամ աւելի ուտելիք, քան որ կարելի է ուտել ։

— Մի մերժեր, կը խնդրեմ. պատառ մը եւս առ ։

— Ի՞նչ տեսակ հայ քրիստոնեայ ես, բան մը չկերար ։

Այսպէս կ'ըսեն ու աւելի կերակուր կը դնեն պնակիդ մէջ։ Եւ աշխարհի լաւագոյն կերակուրները ։

Յետոյ, ոտքի կ'ելլենք ու իրարու ձեռք բռնած կը պարենք շուրջպարը։ Ղեկավարը պարը կ'առաջնորդէ՝ թաշկինակ մը շարժելով։ Հայ նուագածուները կը նուագեն ու կ'երգեն մեզի ծանօթ երգերը ։ Եւ մենք միշտ ալ կը վիճինք, թէ ինչպէս պիտի փրկենք Հայաստանը ։

Արմատախիլ, բաժնուած, վարատական ու վայրավատին՝ Հայերը դարձեալ ամբողջ ուժով կառչած են իրենց ինքնութեան եւ չեն ուզեր լքել իրենց երազը ։ Մինչդեռ, ժամանակի ձուլող յորձանքները յորդահոս կ'անցնին մնացող վերջին պատնէշներուն վրայէն ալ. Եւ պատերը կը խորտակուին մեր ոտքերուն տակ ։

Ի հարկէ, կրնայ ըսուիլ, թէ Հայը խելագար ու միամիտ է, որ ժամանակի անողոք դատաստանին առջեւ՝ իր անվախճան երգը կ'երգէ։ Սակայն, Բաբելոնը, Ասորեստանը, Հիթիթներու կայսրութիւնը, Պարթեւները, Մարերը, Հռովմէական կայսրութիւնն ու Բիւզանդիոնը, բոլորն ալ անհետացեր են պատմութեան բեմէն ։ Մինչդեռ, անոնց ժամանակակից Հայաստանը կ'ապրի մինչեւ այսօր ։

Տակաւին, մեր բանաստեղծները կը գըրեն, ճարտարապետները կը կառուցանեն, երաժշտագէտները կը յօրինեն եւ վաճառականները նիւթապէս կ'օժանդակեն ազգային դատերուն։ Դադար չկայ։ Մեր մանուկները կ'ուսանին խարխլած շէնքերու մէջ, որ կը գտնուին Պէյրութի եւ Հալէպի գոլհներուն եւ Եփրատի ափերուն վրայի արաբական գիւղերուն մէջ ։ Եփրատն ալ, Տիգրիսի նման կը հոսի մեր լեռներէն ։

Անոնք ցնցոտաւոր, բոկոտն ու պայծառ աչքերով մանուկներ են, որոնց ծնողները տարագրուած են քառասուն տարիէ ի վեր։ Անոնք կը սորվին մեր այբ ու բենը, կ'երգեն մեր ժողովրդական երգերը եւ կ'արտասանեն մեր ազգային բանաստեղծներուն սիրած բառերը ։

Անոնց դէմքերուն վրայ կարելի է տեսնել անօթութեան աւերները ։ Սակայն, անոնց համար տակաւին Մեծն Տիգրան Անտիոք կը մտնէ հինգ հարիւր հազար զինուորներով եւ պարտութեան ու փախուստի կը մատնէ Պարթեւներու այրուձին. Քաջն Վարդանի վարած պատերազմը դարձեալ կը մղուի՝ եկեղեցին ու Ազգին համար. Հայաստանը կը շարունակէ պահպանել քրիստոնէութեան արեւելեան սահմանները եւ ըլլալ արեւմտեան քաղաքակրթութեան յառաջապահը՝ Արեւելքի մէջ ։

Արեւելքն ու Արեւմուտքը կ'ընդհարին վաղեմի պայքարի մէջ։ Անոնք, սակայն, միացած կը մնան Հայու հոգիին մէջ։ Իսկ թէ ինչ բանի կրնայ նմանիլ միացեալ ու խաղաղ աշխարհ մը, ձեզի որպէս օրինակ կուտամ իմ Հայաստանը ։

ԼԵՒՈՆ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

Թարգմ. Սարգիս ՉՆԿՐԵԱՆ

(7րդ եւ վերջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՁԵՆ ՀԱՄՈՁՈՒԱԾ

•

Վարագոյր առաջին :

Ազգային հիմնարկութիւն մը, մօտաւորապէս անկուտի տեսակէն, կը դիմէ ազգային ուրիշ հիմնարկութեան մը, որ «կուտաւոր»ներու դասակարգին կը պատկանի :

— Մեր տնտեսական վիճակը շատ գէշ է, պարտք ունինք, կրնայի՞ք պզտիկ օգնութիւն մը ընել մեզի ... Նուէր չենք ուզեր, այլ քիչ մը փոխ դրամ ... Մուրհակ կը ստորագրենք եւ ձեր մօտ գրաւի կը դնենք մեր անշարժ հարստութեանց մէկ մասը :

Եւ « կուտաւոր» հիմնարկութիւնը կը պատասխանէ.

— Շատ կը ցաւինք ... Մեր մտքէն անցած չէր թէ դուք ալ, օր մը, մեր օժանդակութեան պէտք կրնայիք ունենալ .. Ձեզի եւ ձեզիպէսներուն տրամադրելի դրամներ չունինք :

Վարագոյր երկրորդ :

Ազգային անկուտի հիմնարկութիւն մի կ'առնէ մեծահարուստի մը դուռը.

— Վսեմապատիւ, վսեմաշուք եւ բարձրապատիւ Տէր, շատ ծանր կացութեան մը մատնուած ենք ... Մեր գանձը պարապ է, մէջը մուկ խնայ, գլուխը կը ճաթի: Կարգ մը ազգօգուտ ծրագիրներ մշակած ենք, բայց ամէնէն առաջ սա մեր պարտքերը վճարելու ենք: Գահանջատէրները մեր օձիքին փակած են, այս օրերս: Գիտի ուզէի՞ք մեզի քիչ մը փոխ դրամ տալ... Կը կրկնենք՝ փոխ դրամ, ոչ թէ նուէր :

Պատասխանի եւ մեծահարուստն ալ տալ.

— Դժբախտաբար, չեմ կրնար, իմ գործերս ալ լաւ չեն ... Վենեցուելայի քարիւղի հանքերը գնեցի, անցեալները... Այս օրերս ալ Գուրմայի հանքերը գնելու վրայ եմ ... Տակաւին անցեալ շաբթու էր որ քանի մը նկարներ գնեցի... Այս ամիս, ամէնէն քիչը հարիւր, երկու հարիւր միլիոն տոլարի պէտք ունիմ ... Այնպէս որ ...

բու և բնութեան դատապարտուեցան. հիմա ալ ազատ արձակուեցան: 1951-52ին Սթալին Վրաստանի մէջ կը սարքէ ազգայնական դաւ մը: Իբրեւ Ի. Վրացիները կը դատէ՞ պղծելու իրենց երկիրը Թուրքիոյ մխացնելու: Այս դատին հետեւանքով հազարաւոր խորհրդային քաղաքացիներ ընդոտնահարուեցան կամ տարագրուեցան : (Շար.)

ՌՈՒՍՈՒՑԻՉԸ կը հարցնէ աշակերտին .

— Երբ շատ մը կիներու հետ ամուսնացած ըլլայ մէկը, այդ արարքը ինչպէ՞ս կը կոչուի :

— Բազմակնութիւն

Իսկ եթէ երկո՞ւ կիներու հետ ամուսնացած ըլլայ :

— Կրկնակնութիւն :

— Հապա եթէ մէ՞կ կնոջ հետ ամուսնացած ըլլայ ..

— Միօրինակութիւն :

Վարագոյր երրորդ :

Ազգային անկուտի հիմնարկութիւնը, ազգային «կուտաւոր» հիմնարկութիւններէն եւ անձնաւորութիւններէն իր յոյսը կտրած, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը կը ղրկէ ծանօթ մեծ պետութեան մը վարչապետին, որ հիմա մեռած է :

Վարչապետը, սիրալիր ընդունելութեամբ կը պատուէ «անկուտի»ին ներկայացուցիչները եւ փափաք կը յայտնէ որ իրեն պատմեն իրենց հոգը:

Անկուտիին ներկայացուցիչները կը բանան իրենց բերանը՝ վախով ու դողով

— Վսեմափայլ Տէր, անճար ազգի մը զաւակներն ենք եւ ճար մը կը փնտռենք որ փրկենք մեր հիմնարկութիւնը, որ բաւական ծեր է : Պարտքի մէջ կը լողանք : Կարգ մը ծրագիրներ ունինք, բայց, չի քո է կարողութիւն... Պատրաստ ենք մեր կալուածները գրաւի դնելու Յարմ ... պիտի նկատէի ք՛նիւթական պզտիկ օժանդակութիւն մը ընել մեզի՝ պետութեան գանձէն: Ինչ որ տաք, կը վերադարձնենք ...

Վարչապետը ուշի ուշով մտիկ կ'ընէ հայ անկուտիներուն պատմութիւնը եւ համակրանքի քանի մը բառեր ետք, կը պատասխանէ.

— Ինծի երեք ամիս ժամանակ տուէք. քննութիւն մը կատարել կուտամ եւ յետոյ կը պոհացնեմ ձեր բաղձանքը .

Անկուտիները կը սպասեն երեք ամիս :

Եւ երեք ամիս ետք, օտար վարչապետը կը կատարէ իր խոստումը: Անկուտին փրկուած էր :

Մանրամասնութեանց մէջ մտնելու եւ անուններ տալու պէտք չունիմ, որովհետեւ հասկցողը հասկցաւ եւ կրնայ, ինք, լուծել պատմութեանս հանելուկը:

Այս ողբերգութիւնը տեղի ունեցած է ակէ, քան, քառորդ՝ինչ տարի առաջ : Բայց, անոր յաւելեալ եւ ճոխացեալ տեսակները կը պատահին ամէն օր՝ ծփուն Հայաստանի չորս կողմը :

Մեր հարուստները, տակաւին, չեն համոզուած որ տոլարն ու սթերլինը «անդին» չեն անցնիր եւ «աստղին» կը մնան :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր, Շաբաթ, 9 Յունիս, Սալ Կավոյի մէջ Օննիկ Պէրպէրեան կուտայ իր 20րդ Սէնֆոնիք նուագահանդէսը : Յայտագրին պարունակած կտորները ամէնքն ալ հայ ժողովրդական երաժշտութեան հարազատ նմոյշներ են, մասնաւորաբար կոմիտասեան երգերու նուագախումբի համար պատրաստուած շարերը, Ս. Բարխուդարեանի յուզիչ «Անուշի ողբը», եւ Նայիրի երգչախումբին երգելիք Հայաստանեան եղանակները :

Իսկ Օննիկ Պէրպէրեանի վերջին հեղինակութիւնը, «Հայրենիք», որ երեկոյթին ելքը պիտի կազմէ, գերազանցապէս ժողովրդական շունչով գրուած գործ մըն է, որուն առաջին ունկնդրութեան անշուշտ պիտի փութան ըլլալ բոլոր անոնք որ կը սիրեն հայ տոհմիկ երաժշտութիւնը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

•

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 4 Յունիս.— Հայաստանի անկախութեան 38րդ տարեդարձը մենք ալ տօնեցինք կիրակի, երեք Յունիս, ժամը 3ին, Թիւժէի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի, Նոր Սերունդի եւ Սամուհիներուն: Ճիշդ ժամանակին սրահը լեցուած էր բազմութեամբ, տարեց թէ երիտասարդ : Բեմին ճակատը կը զարդարէին երեք նկարներ, (Ա. Ահարոնեան, Անդրանիկ եւ Դրօ), անոնց վերեւ՝ դոյն Մամիկները զոր ճարտարութեամբ գծած էր Գ. Պատուականը: Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը պարզուած էին Ֆրանսական եւ հայկական դրօշները :

Հանդէսը բացուեցաւ կենդանի պատկերով մը: Մայր Հայաստանը վարսերը փռուած, շղթայակապ, ազատոր նստած է ախրօրէն կռնակը տուած վեհափառ Արարատին: Այդ պահուն անմիջապէս բեմ եկաւ Օր. Սիրուհի Ալիքեան եւ շատ յստակ հայերէնով մը հայ դրօշին նուիրուած գեղեցիկ գրութիւն մը արտասանեց, «Ահա վերջապէս Հայաստանն անկախ ու մենք մեզի տէր»: Հազիւ այս խօսքերը լսած, Մայր Հայաստանը կը թօթվէ իր ստրկութեան շղթաները ու ոտքի կ'ելլէ, բարձրացնելով յաղթական դրօշը եռագոյն :

Սրահը կը թնդար ծափերով : Դպրոցի աշակերտներու կողմէ երգուեցաւ «Ողջոյն քեզ, հայկական դրօշ»: Նախագահը, ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան քանի մը խօսքով բացատրեց տօնին իմաստը եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել բոլոր անոնք որ ինկան ռազմադաշտին վրայ յանուն մեր ազատագրութեան :

Առաջին բանախօսը, Տիկին Օսէթ Միքայէլեան գրաւոր ճառ մը կարդաց թէ հայերէն եւ թէ Ֆրանսերէն, պարզելով Մայիս 28ի խակական արժէքը : Ցեղեց Գ. Փինոյի այցելութիւնը Հայաստան եւ այդ առթիւ եղած յուզումնալի ցոյցերը. «Որքան երկար տեւէ բռնակալութիւնը, այնքան կը խորանայ անկախութեան գաղափարը: Մայիս 28ի դրօշը իր մէջ կը խտացնէ մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը : Մենք կը հաւատանք ընկերվարական կարգուսարքին որ պիտի գայ վաղ թէ ուշ: Բռնակալութիւնները երբեք յաւիտենական չեն եղած: Ամուր մնացէք ձեր դիրքերուն վրայ, կեցցէ Ազատ եւ անկախ Հայաստան, կեցցէ Ֆրանսա : (Ծափեր):

Ցեղոյ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, Փարիզէն: «Սիրելի հայրենակիցներ, այսօր Մայիս 28ի օրն է պիտի չաշխատէիք եթէ մեր երկրի մէջ ըլլայինք Ամբողջ ժողովուրդը փողոցները պիտի թափուէին տօնախմբութիւններ պիտի կատարուէին, գոռահանդէս պիտի կատարուէր եւ սակաւին ուրիշ բաներ: Հայաստանի մէջ շատեր գայն կը տօնեն իրենց սրտերուն մէջ : Մայիս 28ը կայ եւ պիտի մնայ, կռուեցանք զայն ունենալու համար եւ ունեցանք : Մենք չենք գոհանար միայն շինարարութիւններով, թող մեզ ազատ ձգեն եւ շուտով կը շինենք աւելին: Մայիս 28ը միայն յիշատակի օր չէ, այլ եւ ուխտի օր, վաղուան համար»:

Ընկերը ապա խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան ըսաւ.— «Դուք էք վաղուան հայութեան յոյսը, ինչ պայմաններու տակ ալ ապրիք, մի մոռնաք մեր անկախութեան գաղափարը, վստահ եղէք որ գայն դարձեալ պիտի ունենանք ուշ կամ կանուխ»: Ներկաներու փափաքին վրայ ընկերը խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսերէն, նոյնքան սահուն: Ընկեր Դատաւորեան առաջին անգամ էր որ կը խօսէր մեր քաղաքին մէջ եւ ջերմապէս գնահատուեցաւ :

Գեղարուեստական բաժինը ստանձնած էին մեր Խաչուհիները: Տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեան շաբաթներէ ի վեր փորձեր կը կատարէր դպրոցի աշակերտներուն հետ, եւ պատրաստած էր այլազան բաժիններ : Քանի մը աւելի մանչեր եւ աղջիկներ փայլեցան բեմին վրայ զանազան դերերով : Ահաւասիկ Տիգրան Թագաւորը (Յակոբիկ Թորոսեան) իր Նախարարներով Օննիկ Կիւմիւշեան, Վարդգէս Անտոնեան, Լեւոն Երկանեան՝ Ստեփան Կիւմիւշեան : Բոլորն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ: Ներկայացումը Ցովհաննէս Շիրազի մէկ գործն էր, թատերախաղի վերածուած է Տիկ. Թ. Մելտոնեանի կողմէ: Պատկեր մը ուր Հայոց Թագաւորը սիրոյ եւ միութեան խրատներ կուտայ իր նախարարներուն :

Երկրորդ վարագոյրին, շարք մը հայ զինուորներ իրենց հրացանները գրկած՝ կ'ուրախանան Մայիս 28ի յաղթանակով, հայ աղջիկներ կը սպասարկեն: Զինուոր Յակոբիկ Թորոսեան կ'արտասանէ Մայիս 28ի յաղթանակին նուիրուած կտոր մը, Օր. Մարի Քիւրաճեան եւ Ստեփան Կիւմիւշեան մասնաւոր տարազներով կը պարեն գեղջկական պար մը, որ կրկնուեցաւ: Ցետոյ ամբողջ խումբը միասին կ'երգեն Հայոց «Գինիի գովքը» եւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»: Այս անգամ եւս Մարտիրոսեան քոյրերը իրենց գոյգ երգերով, արտասանութիւններով եւ երգերով մեծ փայլ տուին հանդէսին գեղարուեստական բաժնին: Գեղեցիկ կտոր մը նուագեց Օր. Աստղիկ Թորոսեան: Յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Օր. Մարի Կիւմիւշեան: Թաղմական երգ մը երգեց Գ. Պճնօն (Վիէննէն): Անգամ մը եւս Տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեան խոր զգացումով արտասանեց Արամ Գառնէի «Նայիրեան աղջիկը» :

Բուակա թիւով հիւրեր ունէինք Վիէննէն եւ Վալանսէն: Ընկեր Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ շնորհակալութիւններ յայտնեց բոլորին: Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ: Հանդէսէն յետոյ մաս մը ընկերներ եւ ընկերուհիներ համախմբուեցանք յարակից սրահին մէջ, ուր ընկեր Դատաւորեան, մկրտութիւնը կատարեց Նոր Սերունդի երիտասարդի մը որ կ'ուզէր շարքերը մտնել: Յուզիչ էր պահը երբ նորեկ երիտասարդը իր հօր ներկայութեամբ ձեռքը դնելով Հ. Յ. Դ. զինանշանին վրայ երդում կ'ընէր մինչեւ իր կեանքին վերջ հաւատարիմ մնալ Դաշնակցութեան: Գաւաթները պարպուեցան մեր կուսակցութեան վերելքին եւ անխախտ հաւատքին համար :

ԳԱՐՕՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ՍԱՄՈՒԷԼ

•

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

15.— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Ա՜խ, որքան լաւ էր այն ժամանակը, ոչ հոգ կար, ոչ ցաւ կար, ապրում էի ինչպէս մի ուրախ թռչուն, եւ բնաւ ծանօթ չէր ինձ, թէ ինչ է տխրութիւնը .

Աչքերը դարձեալ փակեց նա, ասելով .

— Խօսիր, Հումայի, մի բան պատմիր, որ քունս տանէ ...

Շուարած պառաւը ձեռքը տարաւ դէպի նրա կուրծքը, որ սաստիկ զարկում էր:

— Այնտեղ կրակ կայ, Հումայի, այնտեղ մի բան այրում է ինձ... մրմնջաց նա, եւ դարձեալ աչքերը բացարեց :

Պառաւը այժմ սկսեց վախենալ :

— Դու չես խօսում, Հումայի, դու լուռ ես... Ես կը խօսեմ... ես ուզում եմ խօսել... շատ խօսել .

Պառաւը այժմ սկսեց մրմռթալ: Նա աղօթում էր:

Տիկինը իւր տաք ձեռքերով բռնեց պառաւի ցամաք ձեռքը եւ հարցրեց .

— Ցիշո՞ւմ ես, Հումայի, այն տարին, Աշտիշատի տօնախմբութեան օրը ,— այդ վերջին հանդիսաւոր տօնախմբութիւնն էր, որ կատարուեցաւ : Մենք նստած էինք Հայոց Տիկնոջ (Թագուհու) ծիրանի վրանում, այնտեղից նայում էինք հանդէսի վրայ: Թագաւորը մեծ քահանայապետի եւ գլխաւոր նախարարների հետ՝ նստած էին առանձին վրանում, մեզանից փոքր ինչ հեռու, եւ դիտում էին կատարուող մրցութիւնները, կատարուող խաղերը: Ցիշո՞ւմ ես այդ օրը :

— Ցիշում եմ,— պատասխանեց ապշած պառաւը :

— Ցիշո՞ւմ ես եւ այն, երբ սկսուեցաւ մականախաղը, երբ նախարարների երկաթապատ որդիները երկու հակառակ խումբերի բաժանուեցան: Եւ երբ շառաչում էին մականները եւ փայտեայ խոշոր գնդակները փոթորկի նման մի կողմից դէպի միւս կողմ էին տարւում, այդ ջերմ մրցութեան միջոցին յայտնուեցաւ մի օրիորդ, ոսկեզօծ նժոյգի վրայ նստած Ցիշո՞ւմ ես այդ օրիորդին:

— Ցիշում եմ, պատասխանեց պառաւը:

— Հազարաւոր ձայներ՝ խուռն ծափահարութեամբ՝ ողջունեցին նրա յայտնուիլը: Թագաւորը երկար ճօճում էր իւր թաշկինակը: Նա յայտնուեցաւ, ինչպէս մի դիցուհի, եւ իւր յայտնուելով նոր ուժ, նոր ջերմութիւն ներշնչեց խաղին Գեղեցիկ էր այդ մանկահասակ օրիորդը իւր սքանչելի զրահաւորութեան մէջ : Կուրծքը պատած էր պողպատեայ ոսկենկար լանջապանով. պղնձեայ փոքրիկ սաղաւարտը շողշողում էր արեւի ճառագայթներից, շողշողում էին եւ նրա ոսկեգոյն գիսակները, որ ծածանւում էին երկաթի մէջ սեղմուած թիկունքի վրայ : Նախշուն երեսակալի նեղ ճեղքից հազիւ երեւում էին Նրա լուսափայլ աչքերը եւ սեւորակ, աղեղնաձեւ յօնքերը: Հնչում էր փողը, որոտում էին թմբուկները եւ երկար, ծանր մականը նրա վարժ ձեռքում պտտւում էր, ինչպէս մի թեթեւ փետուր: Գեղեցիկ նժոյգը, որպէս մի օդապարիկ թռչուն, ճախրում էր, ահագին ոստիւններ էր գործում, եւ քաջազնեայ օրիորդի մականի ճարպիկ հարուածներով գնդակը սլանում էր մինչեւ ասպարէզի վերջը... Ցիշո՞ւմ ես, թէ ում հետ էր մրցում նա :

— Սամուէլի հետ .

— Այո, Սամուէլի հետ ... Երբ վերջացաւ խաղը, Հայոց Տիկին (Թագուհին) հրաւիրեց նրան մեզ մօտ, մեր նստած վրանում : Իւր ձեռքով նուիրեց նրան առաջին մրցանակը — մի ոսկեղէն գեղաքանդակ թաս: Նա մնաց մեզ մօտ, ճաշեց մեզ հետ, ճաշի ժամանակ երգեց մի երգ: Ցիշո՞ւմ ես այդ երգը:

— Ցիշում եմ :

— Այդ մի լեռնական երգ էր, Հումայի: Լեռնցի օրիորդը երգում էր իւր լեռների, իւր ձորերի երգը: Նրա անուշիկ ձայնը հնչում է, ինչպէս լեռնային զեփիւռը, որ զարկւում է ապառաժներին, զարկւում է զարեւոր եղեւինների, սաստկանում է, սաստկանում է եւ ապա փոքր առ փոքր մեղմանալով, վերջը խուլ - տխրաձայն հնչիւններով հանգչում է ձորերի հեռաւոր խորութեան մէջ...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

կարգադրութիւնը կը պահանջէ ստեղծել այնպիսի կարգուսարք մը որ երկու ժողովուրդներ կարենան քով քովի ապրիլ հաւասար իրաւունքներով: «Մենք պատրաստ ենք այդպէս կարգուսարք մը հաստատելու, երբ վերջնական կոխնները որոնց պատասխանատու չէ Ֆրանսան: Մենք աջակցութիւն չենք խնդրեր մեր բարեկամներէն: Ֆրանսան առանձին պիտի կարգադրէ այս խնդիրը: Բայց կը խնդրենք որ մեր բարեկամները հասկնան մեզ»:

Շեշտելէ վերջ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման անհրաժեշտութիւնը, Պ. Փինօ պարզեց իր տպաւորութիւնները Խ. Միութենէն: «Եթէ խոր փոփոխութիւններ չկատարուին արտաքին քաղաքականութեան մէջ, կերպարանափոխութիւն մը նշմարեցի ներքին քաղաքականութեան մէջ: Խորհրդ. Միութիւնը այժմ ունի երկու հիմնական հոգեր.— 1. Բարելաւել ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը, օգնել Չինաստանի, պահել իր ազդեցութիւնը արաբական աշխարհին եւ Ասիոյ մէջ: 2.— Զարկ տալ արհեստագիտութեան՝ ճարտարարուեստի եւ հողագործութեան մէջ որոնք ետ կը մնան բաղդատելով Արեւմուտքի հետ, ինչպէս իրենք ալ կը խոստովանին: Խ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ երկաթեայ վարագոյրին բարձման»:

X Փարիզ կը սպասուի Խ. Միութեան նախորդ վարչապետը, Մալենկով:

Այս պարագան կը համարուի նախապատրաստութիւն՝ Բուլկանինի եւ Խրուշչեւի այցելութեան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Երեսփ. ժողովը մերժելով Այզընհաուըրի առաջարկը, որոշեց մէկ միլիառ տոլար զեղչել անոր նախատեսած գումարէն,— 4.860.000.000 տոլար՝ (արտասահմանի օժանդակութեան համար): Դեռ ամէն բան վերջացած չէ:

ԿԻՊՐՈՍԻ անգլիական բանակը լայն գործողութեան մը ձեռնարկեց լեռնային շրջաններուն մէջ, գտնելու համար ապստամբներուն թաքստոցը: Մարտանաւերն ալ կը մասնակցին գործողութեանց, պաշարելով ծովափը: Լիմասոլի մէջ սպաննուեցաւ յոյն պաշտօնեայ մը որ կը ծառայէր անգլիական վարչութեան մէջ:— Նիւ Եորքի մէջ անծանօթ մը հեռաձայնով ազդարարեց թէ Կիպրոսի հայրենասէրները որոշած են ռումբ մը պայթեցնել Ազգաժողովի շէնքին մէջ...

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը Յունիս 7ին քուէարկեց մամուլի նոր օրէնքը: Վիճաբանութիւնը տեւեց 17 ժամ անընդհատ, փոթորկալի տեսարաններ պարզելով: Նոր օրէնքը տասը տարի բանտարկութիւն եւ տասը հազար ոսկի տուգանք կը տրամադրէ անոնց որ վնասակար տեղեկութիւններ կը հրատարակեն պետութեան վարկին համար կամ կը յուզեն հանրային կարծիքը, վրդովելով բարեկարգութիւնը: Նոյն պատիժները՝ անոնց համար որ սուտ լուրեր կը տարածեն արտասահմանի մէջ: Մասնաւոր յօդուած մը նոյն պատիժները կը տրամադրէ այն անձերուն որ նոյն յանցանքները կը գործեն հրապարակային կամ մասնաւոր ժողովներու մէջ.

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բնակիչներուն թիւն է 200.200.000 համաձայն վերջին վիճակագրութեան, մինչդեռ Ազգաժողովին կողմէ 214.500.000 կը հաշուէին, 1954ին: Տարեկան յաւելումն է 3.200.000:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը եւ թագուհին առջի օր այցելեցին Վերսայլի պատմական պալատը, ուր սեղան մը սարքուած էր 48 կոչնականներով: Ուրիշ կարգ մը այցելութիւններէ եւ ընդունելութիւններէ ետք, երէկ մեկնեցան Թուլոն, ուրկէ Աթէնք պիտի վերադառնան յունական յածանաւով:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրանի զօրքը գրաւեց քարիւղի ռուսական գտարան մը, Խուրիանի մէջ, մայրաքաղաքէն 218 քիլոմեթր հեռու: Խորհրդային դեսպանատունը բողոքագիր մը ուղղեց, բայց Իրան միշտ մերժած է ճանչնալ Ռուսերուն պահանջը այդ հաստատութեան մասին:

ՑՈՒՐՏԸ, անձրեւը եւ փոթորիկները կը շարունակուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, սկսելով Փարիզէն:

ՍԱԿԱՐԱՆ (7 Յունիս).— Զոյլ ոսկի 446.000, նափոլէոն 3110, զուից. ոսկի 2950, սթերլին 3960, քսան տոլարնոց 15.600: Թղթադրամ (անպաշտօն), տոլար 385, սթերլին 1050, զուից. ֆրանք 92.75, պելժ. 7.70:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղերու, ինչպէս եւ բարեկամ Միութեանց:

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ եւ նախարար Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ:

Կը նախագահէ Յ. ԳԱԳԻԿԵԱՆ

Կը խօսին ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ:

Խօսք պիտի առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Ս. Զէօրէքճեան:

Կ'երգեն Զ. Գասեան եւ Ժ. Գասպարեան: Կ'արտասանեն Տիկին Մ. Եավէր, օրիորդներ՝ Ա. Սարգսեան, Ալիս Յարութիւնեան, Մարի Սադրեան եւ ընկեր Գրիգոր Քէնտիրեան: Կը նուագեն օրիորդներ Ա. Ակինեան եւ Ս. Մանուկեան:

Հայ գեղջկական պարեր՝ Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Եւրոպական պարեր Լիւք Էրար ընտիր նուագախումբով:

Ճոխ պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

●

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24, Նախկին զինուորներու սրահին մէջ, 49 ռիւ տը Կօլ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անտոն Էնթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Կը խօսի ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ եւ արտասանութիւն: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը:

●

ԱՎԻՆԵՕՆ

Նախաձեռնութեամբ «Մուրատ» խումբի, Յունիս 10ին կէսօրէ վերջ:

Ըըկպի Պարի մէջ, Փօնթէ:

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի, ժամը 2ին:

Գեղունի ակումբին մէջ:

Հովանաւորութեամբ Պ. Վիքթոր Սավինի, քաղաքապետ եւ անդամ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի:

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն ընկերվարական ներկայացուցիչներ եւ Պ. Ռօժէ Լերտա, անդամ քաղաքապետական խորհուրդի:

Կ'երգեն Պ. Ժիրայր Գասեան, Ե. Զանէն Գինոսեան: Կ'արտասանեն Պ. Սամուէլ Բրուտեան եւ ուրիշներ:

Նուագ Ա. Մաքոյեան:

●

ՇԱՒԻԼ

Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 4էն 11:

Ընկերահամակրական խնջոյք - պարահանդէս, Քաֆէ տը Փարիի ընդարձակ սրահին մէջ, 33 ռիւ Ժիւի:

Շաւիլ - Վէլիզի կայարանին ճիշդ քովը:

Կը նախագահէ Պ. ՁԳՈՒԳՃԵԱՆ

Կը խօսի ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը մասնակցին Պ. Գարեգին Թառով եւ ընկեր Բենօ դափով ու սրինգով:

Հայկական ուրախ ժամանց: Երգ, արտասանութիւն եւ պար: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: — Մուտքը ազատ է:

Էնվալիտի կայարանէն առնել Վերսայլի գիծը եւ իջնել Շավիլ-Վելիզի:

●

ՎԻԷՆ

Այս շաբաթ ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Կ. Մարտիկներու, Վասպուրականի եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեանց:

Կը խօսի ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ. Յ. Նոր Սերունդը եւ Յ. Վրդ. Լեւոնեանի երգչախումբը:

Առաջին անգամ ըլլալով օրիորդներ Պալճեան, Լիոնի երաժշտանոցէն, պիտի նուագեն եւ երգեն:

Եւրոպական պարեր մինչեւ ուշ գիշեր:

Ճոխ պիւֆէ եւ նուագախումբ:

Գ. Գ. Ռոպէր եւ Եդուարդ Նազարէթեան
Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նազարէթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խ. Լուսիկեան եւ զաւակները (Մատակասկար), Տէր եւ Տիկին Թ. Արխսեան եւ իրենց աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ա. Ալթունեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Մավեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Արիսեան եւ զաւակները: Այրի Տիկին Մ. Էֆէեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, փեսին, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ԵՆՈՎՔ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 6ին իր բնակարանին մէջ, 20 ռիւ տը Քափիթէն Մարէշալ, Փարիզ (20), յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 50 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր չաբաթ, ժամը 16.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէր Լա Շէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Օր. ՍԻԼՎԱ ՎՕԼՔԱՆ (ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ)
Պ. ՀԱՅԿ - ԱՐԱՄ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Նշանուած

Լիոն — 3 Յունիս, 1956

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 5ին Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը: Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, առտուան ժամը 10ին, իր հաւաքատեղին, (Պար տիւ Կլօպ, Պուլվ. տ'Աթէն): Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ համակիր անդամները:

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Ֆրանսայի ներկայացուցչական ժողով, (Լիոն, Վիէն, Սէն Շամոն, Տէսին) Սէնթ Էթիէնի մատուռին մէջ, 6 ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, ժամը 9.30ին:

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 — R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրա նսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 փր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 : Հատը 12 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ — DIMANCHE 10 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7600 — 32e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3411

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՃԵՂՔԵՐ ԶԲԱՆԱԼ

— Հակասութիւն չէ՞ մշակոյթի կալուածներ ... պահանջել, եւ յետոյ մերժել դասագիրքերու առաքումը Երեւանէն ...

= Երբե՛ք. Մշակոյթի կողմէ ընդհանրացումը ուրիշ բան է, բոլորովին տարբեր բան՝ դասագիրքերով ողողել Հայկական Արտասահմանը :

Ուսուցիչներ, բանասէրներ եւ ուրիշներ կրնան ճարել Հայաստանի մէջ հրատարակուած դասագիրքերը, իրենց պարագան է սերտել զանոնք, հետեւիլ կատարուած աշխատանքին եւ ի հարկին օգտուիլ :

Այսպէս ալ, այս ... Սփիւռքի ... միայն Հայկական Արտասահմանի հրատարակութեանց հանդէպ. Այսպէս, աւելի սերտ կապեր կը հաստատուին: Կապեր սրտի, մտքի եւ զինուորութեան :

Բոլորովին տարբեր բան է միւսը, — Արտասահմանի ... դասագիրքեր, որոնք համահայկական ... չունին, այլ նեղ ... ուղղագրութեամբ, շարադրութեամբ եւ բովանդակութեամբ:

Այդ «մասնայական» արտադրանքը պիտի ունենայ մեկ հետեւանք, — իրական քաոս մը ... մեր կրթական գործը :

Այդ ... պիտի ... որ ճեղքեր բանալու համար մշակոյթի ճակատին վրայ :

Պէտք չկայ նոր պայքար մը ... դասագիրքերով, ... տարածել «պետական» կոչուած հրատարակութիւնները :

Աւելի խօսքով, թողէ՞լ ինչ որ ունինք, եւ ծայրէն սկսիլ, հայերէն սորվելու կամ սորվեցնելու համար :

Մեր պարագան չի նմանիր ուրիշ ազգերու կացութեան :

Արտասահմանի ֆրանսական կամ անգլիական փոքրամասնութիւնները դասագիրքեր կը ստանան իրենց հայրենիքէն, առանց վերապահութեան, վասն զի միեւնոյն լեզուն է որ կը գործածուի ներսը թէ դուրսը: Նոյն ուղղագրութեամբ եւ նոյն քերականութեամբ: Առանց օտարոտի ու — ժի մը միջամտութեան :

Մանաւանդ որ, իրենց երկիրներն ալ անկախ են եւ ազատ: Կը վայելեն կատարեալ ժողովրդապետութիւն: Բաժնուած չեն աշխարհագրական հատուածներու : Ոչ ալ նոյնակայ են համասփիւռական բնութ կարգուսարքի մը որ հարթիչ գլանի դեր կը կատարէ ամէն տեղ:

Հայկական Արտասահմանը ոչ փորձադաշտ է, ոչ ալ փորձանիւթ :

Տարագիր բազմութիւնները, աւելի քան մէկ միլիոն, ունին իրենց ինքնուրոյն մշակոյթը: Դպրոցներով, դասագիրքերով, գրականութեամբ, արուեստով եւ գիտութեամբ :

Այդ բազմութիւնները կրնան օգտուիլ ինչպէս իրենց միջավայրէն, նոյնպէս հայրենիքէն, միշտ պահելով իրենց սեփական դիմագիծը :

Անոնք հայրենի հողը կորսնցնելէ ետք, իրենց սեփական մշակոյթն ալ պիտի վտանգեն ու կորսնցնեն, եթէ թոյլ տանք որ «պետական լեզուի» մակարոյծ մարզանքները արտասահմանի մէջ ալ տարածուին, զպրոցական դասագիրքերով, այլանդակ ուղղագրութեամբ եւ «տենդենցիոզ», «ռեւոլուցիոն» բովանդակութեամբ :

Նոր ճեղքեր մի բանաք.

Մեր ածուն կրնայ ծաղկիլ ազատ, իր սեփական առուներով, առանց անտեսելու հայրենի վտակները:

Նոյն իսկ ակադեմական ճակատի վրայ, իր ամբարած պաշարով, Հայկական Արտասահմանը ի վիճակի է գործնապէս օգնելու հայրենիքին: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՆՈՐԷՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ

Ազգ. Ժողովը երկու անգամ վստահութեան քուէ տուաւ դահլիճին, առաջինը՝ ծերութեան թոշակի յաւելման միջոցներուն մասին, 123ի դէմ 277 ձայնով, երկրորդը՝ ամբողջ օրինագծին համար, 39ի դէմ 344 ձայնով: Այժմ օրինագիծը յղուած է Ծերակոյտին, որ նախապէս մերժած էր զայն եւ նորէն պիտի քննէ: Համայնավարները, որոնք ձեռնպահ մնացած էին Ալժերիոյ հարցին առթիւ, այս անգամ քուէ տուած էին դահլիճին: Իրենց հիմնական նպատակն է առիպել վարչապետը որ ժողովրդական ճակատ կազմէ : Կառավարութիւնը նոր փորձի մը պիտի ենթարկուի, երբ Ծերակոյտը վերադարձնէ օրինագիծը, որ 140 միլիառ ֆրանքի հասոյթ մը կը նախատեսէ, նոր տուրքերով կամ յաւելումներով: Ծերակոյտը միշտ կ'ընդդիմանայ այս օրինագծին, վասն զի կեդրոնի եւ աջակողմի անդամները կը վախնան անոր տնտեսական եւ ելմտական հետեւանքներէն: Տագնապը կրնայ սաստկանալ, երբ ելմտական նախարարը ներկայացնէ իր ծրագիրը՝ հարիւր միլիառ ֆրանքի նոր տուրքեր պահանջելով Ալժերիոյ պատերազմին համար :

× Անպաշտօն նախարար Մենտէս Ֆրանս, որ հրաժարած էր երկու շաբաթ առաջ, բացատրութիւններ տուաւ արմատական կուսակցութեան գործադիր ժողովին առջեւ: Իր գլխաւոր առարկութիւնները կապ ունէին Ալժերիոյ տագնապին հետ: Կը պահանջէ ստիպողական միջոցներ ձեռք առնել, տագնապը լուծելու համար: Ահաւասիկ իր տեսակէտները. — Թունուզի եւ Մարոքի հետ յարաբերութիւնները պիտի չլարուին, քանի կը շարունակուի պատերազմը Ալժերիոյ մէջ: Զինեալ ուժը բաւական չէ, հարցը լուծելու համար. Պէտք չէ մերժել «բանի ուժի դժոխային շրջանակին մէջ» : Միջազգայնացնել Ալժերիոյ խնդիրը՝ կը նշանակէ Ֆրանսան դուրս նետել: «Ալժերիոյ մէջ կան մարդիկ որոնք տակաւին կը հաւատան Ֆրանսայի ներկայութեան, բայց կը հալածուին ու կը բանտարկուին, ինչ որ ի վերջոյ պիտի մղէ Գահիրէի ճամբան բռնել: Անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը վերահաստատէ իր շփումը Ալժերիոյ ժողովուրդին հետ: Վերադրուման բոլոր պատեհութիւնները պիտի կորսուին, եթէ Ֆրանսա ներկայանայ միայն իր բանակով եւ ոստիկանութեամբ: Դժբախտաբար բոլոր անոնք որ իրենց սխալներով նպաստեցին ներկայ կացութեան տակաւին իշխանութեան գլուխ կը մնան, — վարիչներ, հարուստ սեփականատէրեր եւ ապականեալ ցեղապետներ: Ֆրանսա պէտք է արագ շարժի, Միացեալ Ազգերու յաջորդ ժողովէն առաջ, որպէսզի խնդիրը միջազգային հանգամանք չստանայ, ինչպէս Հնդկաչինի պատերազմին առեն որ պատճառ եղաւ Ֆրանսայի վտարման: Պէտք է արձակել այն բոլոր բանտարկեալները որոնք դատապարտուած չեն քրէական յանցանքներով, պէտք է լռեցնել այն մամուլը որ ատելութիւն եւ ցեղային նախապաշարում կը սերմանէ» :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, Յունիս 8ին ճամբայ ելաւ դէպի Ուաշինկթըն, ուր քաղաքական կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի քըննուի թէ յարմա՞ր է նոր դիմում մը կատարել Խ. Միութեան, Գերմանիոյ միացման հարցին առթիւ :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, հազարաւոր զինուորներ կը մասնակցին օդանաւային, ցամաքային եւ ծովային գործողութեանց, մաքրելու համար ալժերիական մեծ ամբոց մը՝ Մարոքի եւ Միջերկրականի միջեւ: Երեք չորս զօրաբաժիններ, մօտ 15.000 զինուոր, պաշարողական շարժումներ կը կատարեն հարիւր մղոն ճակատի մը վրայ: Տեղեկագիրները կ'ըսէ թէ 71 ըմբոստներ սպաննուեցան եւ 300 կասկածելիներ ձերբակալուեցան 72 ժամուան մէջ, այս գործողութեան միջոցին որ կը կոչուի «Զուլու»: Յունիս 8ին ֆրանսական մարտանաւեր ցամաք հանեցին ծովային զինուորներ: Հրամանատարութիւնը կը ջանայ գրաւել ռազմագիտական շրջան մը ուր կը գործեն ապստամբական խումբեր, ամիսներէ ի վեր: Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ ապստամբները զէնք եւ պարէն կը ստանան Մարոքէն, այս շրջանին շնորհիւ: Կարգ մը հրոսախումբեր դէպի ծովափ քշուած են: Ուրիշ երկու կարեւոր գործողութիւններ ալ կը շարունակուին լեռնային շրջաններուն մէջ (Օրան եւ Քապիլի):

× Տեղական թերթերը ամէն օր լուրեր կը հրատարակեն նորակոչներու առաջման դէմ կատարուած ցոյցերու մասին: Շառանթ Մառիթիմի շրջանին մէջ ձերբակալուեցան 16 հոգի, որոնք խումբ մը բանուորներու հետ ընդդիմացած էին կառախումբի մը մեկնումին: Կալանաւորներէն մէկը նախկին երեսփոխան մըն է Լիւսը՝ քարտուղար Աշխատանքի Դաշնակցութեան մասնաճիւղին :

Ձերբակալուեցան նաեւ խումբ մը ամբաստանեալներ, որոնք ցոյցեր կատարած էին Օռթէրլիցի կայարանին մէջ, արգիլելու համար կառախումբին մեկնումը : Ամբաստանեալներէն մէկը գերմանածին կին մըն է, ուրիշ մըն ալ՝ նախկին դատապարտեալ մը: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ անարգած եւ վիրաւորած էին ոստիկանները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի կառավարութիւնը հրատարակեց վարչապետ Պուլկանինի նոր նամակը՝ ուղղուած նախագահ Այզընհաուըրի: Այս առթիւ ծանուցուեցաւ թէ նոյնիմաստ նամակներ ղրկուած են Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ վարչապետներուն :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, մարէշալ Պուլկանին կ'ըսէ թէ օրուան այս ժամուն դժուար է հաւատալ որ Ազգաժողովին մէջ կատարուած խօսակցութիւնները կարենան գործնական արդիւնքի մը յանգիլ զինաթափութեան մասին : «Խ. Միութիւնը որոշած է նոր ձեւով մը քննել զինաթափութեան խնդիրը: Սպառազինութիւնները եւ զինուորական ծախքերը պիտի կրճատուին համաձայն վերջերս տրուած որոշման, 1.200.000 զինուորներու արձակումով : Արդէն ցրուած են 63 զօրաբաժիններ, մէջը ըլլալով երեք օդանաւային զօրաբաժիններ եւ աւելի քան երեսուն հազար զինուորներ Արեւելեան Գերմանիայէն : Եթէ արեւմտեան Գերմանիոյ ամերիկեան, բրիտանական եւ ֆրանսական ուժերն ալ կրճատուին, գետինը հարթուած պիտի ըլլայ, աւելի վճռական միջոցներ ձեռք առնելու եւ համաձայնութեան մը յանգելու համար Գերմանիոյ օտար զինուորներու համեմատութեան մասին Սպասելով միջազգային համաձայնութեան մը՝ զինաթափութեան համար, անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր պետութիւն գործնական միջոցներ ձեռք առնէ սպառազինութեանց կրճատման մէջ: Այն ատեն աւելի նպաստաւոր պայմաններ պիտի ստեղծուին ընդհանուր զինաթափութեան ծրագրի մը գործադրութեան համար»:

Ի վերջոյ Խ. Միութեան վարչապետը յոյս կը յայտնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի բարեհաճի նպաստաւոր դիրք մը բռնել, զինարշաւը կասեցնելու, միջազգային լարուած յարաբերութիւնները մեղմացնելու եւ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար :

ԵՐԵՔ ՁԻԱՒՈՐՆԵՐ

Դաշտէն երեք ձիաւորներ
Անցան երէկ մրցորդի պէս,
Առաջինը սեւ ձի մ'ունէր
Եւ մութ շարժում մը կ'ընէր վէս :

Դաշտէն երեք ձիաւորներ
Անցան, երկրորդը կը խնդար,
Ան կոյս կարմիր նժոյգ մ'ունէր
Որուն պայտէն վարդ կը պոռթկար :

Դաշտէն երեք ձիաւորներ
Անցան, երրորդը ապիտակ
Ծե՛ր ձի մ'ունէր, ճերմակ ոսկրեր
Կը ջարդուէին իր պայտին տակ :

Սեւ ձին Մեղքն է, միւսը Սէրն է,
Որի վրայ ոգես եեծիր,
Ճերմակ ծե՛ր ձին քեզ կը բռնէ ...
Ծեր ձին Մահն է, որ նեգնեցիր.

1911 ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Յունիս 1ին բացուեցաւ Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի տասնօրեակը Մոսկուայի մէջ: Տասնօրեակին մասնակցողներու թիւը կը հաշուէն 1100 հոգի: Առաջին օրը Մոսկուայի Մեծ Թատրոնը դրուած էր հայ երգիչներուն եւ երաժիշտներուն տրամադրութեան տակ : Թատրոնին առջեւը, Զույաք, չերմօրէն բարի գալուստ մաղթեց տասնօրեակին մասնակցողներուն: Երեւանի Սպենդիարեան թատրոնին արուեստագէտները ներկայացուցին Արմէն Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» օփերան, ուր դերեր ստանձնած էին վաստակաւոր դերասաններ: Դաւիթ Բէկի դերը կը կատարէր Ն. Վ. Յովհաննիսեան: Նուագախումբը կը վարէր ժողովրդական արուեստագէտ Մ. Թաւրիզեան: Բեմազարդերն ու տարազները պատրաստած էին նկարիչներ Մ. Սարեան, Խ. Եսայեան եւ Ա. Միրզոյեան :

Ներկայացումը ծափահարուեցաւ ջերմապէս: Ներկայ էին մարէշալներ Վորոշիլով, Պուլկանին, փոխ - վարչապետներ Քականովիչ, Ա. Միկոյեան, Մալենկով, ինչպէս եւ Մոլոթով, Խրուշչեւ, Խ. Միութեան Մշակոյթի նախարար Միխայլով, Հայաստանի նախագահը՝ Շ. Առուշանեան, Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը՝ Ս. Թովմասեան, վարչապետը՝ Անտոն Քոչինեան եւ Մշակոյթի Նախարարը :

Սոնդուկեան դրամատիկ խումբը ներկայացուց Վրթանէսֆափաղեանի փայլը: Ուրիշ ներկայացումներ եւ ցուցադրութիւններ ալ տեղի ունեցան :

Տասնօրեակին բացումէն առաջ մամուլի ասուլիս մը սարքեց Հայաստանի մշակոյթի նախարարը, Անդրանիկ Շահինեան, տեղեկութիւններ հաղորդելով ծրագրուած ներկայացումներու եւ ցուցահանդէսներու մասին : Մոսկուայի սրահներուն մէջ պիտի ներկայացուին Երեւանի մէջ պատրաստուած շարժանկարներ: Ցայտագիրը կը պարունակէ նաեւ հայկական ճարտարապետութեան եւ գիրքերու ցուցահանդէսներ, մանկական ներկայացումներ եւն: Մոսկուայի յաւագոյն թատրոնները, նուագասրահները եւ ակումբները դրուած են Հայերու տրամադրութեան տակ :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀԱԶԴ

Ամէն անգամ որ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ մահազդ մը կը կարդամ, սաստկայոյզ թախիծ մը կը համակէ զիս :

Հանգուցեալի անունին հետ կը տրուի միշտ անոր ծննդավայրին անունը : Խաբերդցի, Բալուցի, Սեբաստիոյ Բրաբերդ գիւղէն, Մարաշցի, Վան–Այգեստանցի, Զնդուշցի եւայլն : Բոլորն ալ ոգեկոչումներ քաղցր կեանքի մը, երբ դեռ կը հաւատայինք որ ամէն առաւօտ ցաթող արեւակը իր արդար լոյսը կը սփռէր մեր վըրայ, մեր տուներուն եւ հողվրտիքներուն վրայ : Երբ ծխաններէն յուշիկ բարձրացող կապոյտ ծուխը օրհնուած եւ լուսաւոր օրերու վկայութիւնն էր միշտ :

Անուններ, որոնք հեծեծագին լարեր են այսօր, երբ երէկ կը հնչէին ուրախութեան երգի մը բառերուն պէս : Անոնց մէջէն կը ծաւալէր ծաղիկներու բոյրը : Անոնք եթէ մինչեւ իսկ արցունքի կայլակներ կը խլէին մեր աչքերէն, երբ կարօտով կ՚այրէինք մեր հեռաւոր սիրելիներուն, չէին դադրեր երբեք ըլլալէ լուսաշող հորիզոններ օտարութեան մռայլ երկինքին վրայ : Բայց այսօր համատարած աւերակներու մահատեսիլ պատկեր մը կը տեսլացնեն մեր աչքին առջեւ :

Անգամ մը օրաթերթի մը մէջ «կը փնտռուի» մը կարդացի : Հայրենակից մը Խնուսցի մը կը փնտռէր : Ոչ անուն կար, ոչ ալ մականուն : Պարզապէս՝ «Խնուսցի մը կը փնտռեմ» եւ տուած էր հասցէն : Ի՛նչ կարօտ էր այդ հէք պանդուխտին հողին տանջող սէրը : Կը փնտռէր իր ծընած գիւղէն մէկը, անոր իր սիրտը բանալու, անոր արցունքներուն իր արցունքները խառնելու համար : Թերեւս այդ մէկը ծանօթ եղէր իրեն, յիշէր իրենց տունը, գիւղին բնակիչներէն մէկը կամ միւսը : Թերեւս ալ վերջին անգամ տեսած ըլլար իր ծնողքը, տարագրութեան արիւնոտ ճամբուն վրայ : Կրնար տեղեկութիւն տալ անոնց մասին, կամ մահամերձ հօրը շրթներէն իրեն ուղղուած պատգամ մը... Կը յուսար անոր ձայնին ընդմէջէն լսել ձայնը իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն՝ որոնց բերանները լռութեան ամէնէն դժնէ կնիքովը կնքուած էին վաղուց :

Իր գտնելիք անձին մէջ կը յուսար տակաւին վերակազմել փշրուած այն կախարդական հայելին՝ ուր իր մանկութեան ոսկեշող արեւն էր ցոլացած : Վերարծարծել անոր շունչով ակութին չիջած կրակը՝ որուն առջեւ նստած՝ ձմրան գիշերներու ձիւնահեւ խաղաղութեան մէջ, ապրած էր հէքիաթներու զմայլանքը : Անոր հետ թղթակցելն իսկ միայն իրեն պիտի տար անսահման սփոփանքը՝ որ հրաշալի սպեղանիի մը պէս պիտի բուժէր՝ գուցէ իր սրտին մէջ կոտտացող վէրքը :

« Խնուսցի մը կը փնտռեմ » :

Անցած են մօտաւորապէս քառասուն տարիներ : Փնտռողն ու գտնուածը թերեւս միացած են վաղուց յաւերժութեան մէջ :

Կարապետ Ցոլաքեան (Խնուսցի)

Եւ քանիներ անոր պէս. «Միրանի ծառին հողմացրիւ տերեւները :

Արմէն Պարոնեան (Սեբաստիոյ Բրաբերդ գիւղէն)

Անհասանելի աւետեաց երկիրներ բոլոր այդ գիւղերը՝ որոնց արեւն ու զարդն էին Հայերը առմիշտ :

Յակոբ Խաչերեսեան (Վան–Այգեստանցի)

Յիշե՞ց ան, իր հողեվարքին մէջ, երկնային գեղեցկութիւնը գարնան, երբ ծառերը կը ծաղկէին ու շափիւղայ ծովակը կը ծփծփար քաղցրամրմունջ :

Այրի Տիկին Գեղուհի Սահակեան
(Ակնայ Կամրկաղ գիւղէն)

Կամարները խորտակուեցան ծխաչունչ աւերակներու մէջ : Բայց պիտի չարունակուի սրտակեղէք ողբերգութիւնը : Պիտի գայ ատեն մը, որ այսօրինակ մահազդներ չպիտի կարդանք «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ : Խնուսցիները, Վանեցիները, Զնդուշցիները, Բալուցիները հողին տակ ննջած պիտի ըլլան վաղուց իրենց յայնածիր բաց աչքերով : Ինչ բոցավառ կարօտներ, ցաւատանջ սպասումներ, անմխիթար սուգեր լեցուած պիտի ըլլան օտար աստղերու տակ բացուած անթուելի գերեզմանները :

Պիտի երեւին նոր մահազդներ որոնց մէջ ննջեցեալներու անունները Մէյրի . Փիթըր, Ճէյմս կամ Ճան պիտի ըլլան : Եթէ տակաւին շողիկ մը կը պլպլայ այս օտար անունները կրողներու սրտին մէջ, գուցէ փակագծով տրուի նաեւ անունը ծնողքին (Բաբերդցի Պօղոս Վարդանեանի տղան կամ՝ Արաբկիրցի Յակոբ Սիրունեանի աղջիկը) :

Բայց աւելի հաւանական է որ Փիթըրը կամ Մէյրին մոռցած իսկ ըլլան որ իրենց ծնողքները «պատուական» գաղթած Հայեր էին եւ Նարեկը անոնց սնարի գիրքն էր : Այսօր չիջա՞ծ է բոլորովին կրակը : Թէեւ մոխիրի թանձր խաւ մը կը պատէ զայն, անթեղուած կայծեր կան միշտ : Անոնք տակաւին կը ջերմացնեն մեր հոգիները եւ կը զգեն մեզ որ չյուսահատինք : Բայց կրնա՞նք ըսել մեր մեռելներուն . «Հանգիստ ննջեցէք Նորթվուտի, Հոփի կամ Սիտըր Գրովի գերեզմաններուն մէջ : Թող օտար հողը ծանր չճնշէ ձեր տառապած ոսկորներուն վրայ, որովհետեւ, որքան ալ մռայլ եղաւ ձեր ճակատագիրը, դեռ չէ կորսուած ամէն ինչ . Հեռուն, երկիր մը կայ զոր մենք կը յամառինք Հայաստան կոչել եւ այս անունին քաղցր եւ սրտայոյզ արձագանգը, անձրեւին եւ ձիւնախառն հովին հետ իսկ, ձեր լքուած շիրիմներուն շուրջը կը յածի ....

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՄԱՆՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ»

(Ամփոփուած «Սով. Հայաստան»էն)

Խ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան լոյս ընծայեց «Մանր ժամանակագրութիւններ» գրքին Բ. հատորը, զոր պատրաստած է Վ. Յակոբեան :

Հայ ժամանակագիրներու երկերը հրատարակուած են առաջ ալ, պարբերականներու մէջ, սակայն մեծ մասը կը մնար տակաւին իբրեւ ձեռագիր եւ ցրուած :

«Մանր ժամանակագրութիւններու» այս հատորը կը պարունակէ 58 մեծ եւ փոքր բնագիրներ, որոնց 33ը լոյս կը տեսնեն առաջին անգամ, հինգը նոր ձեռագիր օրինակներէն, կամ այլ տարբերակներէ համեմատութեամբ :

Այս գրքին ամէնէն մեծ շահեկանութիւն եւ արժէք ներկայացնող բնագիրն է Հեթում Պատմիչի (ԺԴ. դար) ժամանակագրութիւնը, որ առաջին անգամ կը հրապարակուի : Հոն մանրամասն տեղեկութիւններ կան Կիլիկիոյ եւ իր դրացի լատին պետութեանց եւ Եգիպտոսի յարաբերութեանց, ինչպէս եւ Կիլիկիոյ քաղաքական պատմութեան մասին : Ճիշդ է Հեթումի յիշած պատմական դէպքերուն մասին տեղեկութիւններ կան ուրիշ աղբիւրներէ ալ, սակայն կարեւորը այն է որ հոս կը գտնենք նոր մանրամասնութիւններ :

ԺԳ. դարու երկրորդ կէսին համար խիստ շահեկան են Անանուն Սեբաստացիի տարեգրութիւնները, որոնց մէջ պատմական տեղեկութիւններ կան Մոնկոլներու ասպատակութեանց, բուն Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ Սեբաստիոյ մասին : Անանուն Սեբաստացիի հաղորդած տեղեկութիւնները կը հաստատուին ուրիշ պատմիչներու (Ռաշիդ – ադ – Դին, Ստեփաննոս Տարեգիր եւայլն) վկայութիւններով :

Պատմական մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն Ներսէս Պալիենցի ժամանակագրական հատուածները, զորս աւելցուցած է Մարտինոս Լեհացիի Պապականագրքի (ժամանակագրութեան) թարգմանութեան բնագրի զանազան մասերուն մէջ : Ցարդ այս հատուածներէն միայն մէկ քանին, այն ալ կրճատումներով, հրատարակուած էին Մ. Չամչեանի, «Պատմութիւն Հայոց»ի Գ. հատորի ծանօթութեանց մէջ, իսկ երկու ընդարձակ հատուած՝ Ալիշանի «Հայապատում»ի մէջ : Պալիենցի ժամանակագրական հատուածները այս հրատարակութեան մէջ բերուած են ամբողջական ձեւով եւ շատ արժէքաւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան պատմութեան մասնաւոր դէպքերու, յատկապէս ԺԴ. դարու 90ական թուականներուն Հեթումեան դերդաստանի գահակալական կռիւներու մասին, ինչպէս եւ Հայ եւ Մոնկոլ յարաբերութեանց ու ռազմական դաշինքի եւ հայ մատենագրութեան մասին :

ԺԵ. դարու մասին երկու ուշագրաւ բնագիրներ մտած են գրքին մէջ — Դաւիթ Մերտինցիի փոքրիկ տարեգրութիւնն է, որ կը պարունակէ 1450 – 1457 թուականներու անցուդարձի յիշատակութիւնները, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ են տրուած Ակ – Գոյունլուներու եւ Գարա – Գոյունլուներու պատմութեան վրայ : Այս տարեգրութիւնը կ՚օգնէ պատմաբաններուն լուսաբանելու ԺԵ. դարու պատմութեան մասնաւոր էջերը :

Նոյնքան արժէքաւոր է ԺԵ. դարու վերաբերեալ երկրորդ բնագիրը՝ Մովսէս Արծկենացիի չափածոյ բովանդակալից տարեգրութիւնը, որ կը ներկայացնէ 1467 1473ին Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած ասպատակութեանց, աւերածներու պատմութիւնը :

Իբրեւ ինքնուրոյն երկ առաջին անգամ այս ժողովածուին մէջ երկու գրչագիր օրինակներու համեմատութեամբ կը հրատարակուի Յովհաննիսիկ Ծարեցիի (ԺԶ. դար) ժամանակագրութիւնը, որ ԺԵ. դարու երկրորդ կիսուն համար կարեւոր սկզբնաղբիւր է եւ մանրամասն տեղեկութիւններ կը պարունակէ այդ դարու վերջին քառորդի իրադարձութեանց, մասնաւորապէս Օսմանեան Թուրքիոյ դէմ նոյն դարու 80 – 90ական թուականներուն մղուած ազատագրական պայքարի մասին : Յովհաննիսիկ Ծարեցիի ժամանակագրութեան արժէքը մեծ է, որովհետեւ հեղինակը ժամանակակից է իր պատմած եղելութիւններուն, իսկ մեծ մասին ականատես : Որով այդ երկը կը դառնայ պատմական հաւաստի աղբիւր :

« Մանր ժամանակագրութեանց » ներկայ հատորին մէջ առաջին անգամ կը հրատարակուի Դաւիթ Բաղիշեցիի (ԺԷ. դար) ժամանակագրութեան լրիւ բնագիրը, լաւագոյնը՝ 1665ի ձեռագրի ընդօրինակութենէն :

Գրքին յաւելուածին մէջ բերուած է Յակոբ Կարնեցիի (ԺԷ. դար)՝ հայագիտութեան արդէն յայտնի «Տեղագիր վերին Հայոց» աշխատութիւնը, որ շատ առատ նիւթ կը բովանդակէ Բարձր Հայքի աշխարհագրութեան, տնտեսութեան, ժողովուրդի զբաղումներու մասին : Կարեւոր են մասնաւորապէս այն տուեալները, որոնք կը վերաբերին Օսմ. Թուրքիոյ մղած աւերիչ պատերազմներուն, անոր բռնապետական քաղաքականութեան, ինչպէս եւ Օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ տառապող ժողովուրդներու ներքին կեանքին, խաղաղ գրաց. փոխյարաբերութեանց : Յակոբ Կարնեցիի աշխատութիւնը կը պարունակէ նոր, լաւագոյն բնագիր մը :

Այս գիրքը կազմողը՝ Վ. Յակոբեան տարիներ շարունակ մեծ ջանասիրութեամբ պրպտումներ է կատարած՝ Երեւանի Մատենադարանի հազարաւոր գրչագիրներէն, դիւանական թուղթերէն, հայկ. ձեռագրերու արտասահմանեան մատենադարաններու տպագիր ու անգիր ցուցակներէն, Խ. Միութեան քաղաքներու (Լենինկրատ, Մոսկուա, Թիֆլիս, Պաքու, Էջմիածին) գրադարաններուն հայերէն ձեռագրերէն : Ամէն բնագիր ենթարկուած է բանասիրական, պատմագիտական – հետազօտական մանրակրկիտ մշակման : Գրքի բնագիրները դասաւորուած են դարերու հերթականութեամբ :

Ամէն բնագիր ունի փաստերով հարուստ ներածութիւն եւ ծանօթագրութիւններ : Ներածութեանց մէջ տրուած են ընդհանուր բնորոշումներ, բանասիրական տեղեկութիւններ հեղինակի, ժամանակի եւ երկերու արժանիքի մասին : Ցոյց կուտայ թերութիւններն ալ : Վ. Յակոբեան փաստերով կը պարզէ թէ Յովհ. Կարնեցիի աշխատութիւնը, որու գրութեան ատենը յայտնի չէր, գրուած է 1668ին, կը ճշդէ Յովհաննիսիկ Ծարեցիի ժամանակագրութեան հեղինակի հարցը, ցոյց տալով որ բանասիրութեան մէջ եղած այն կարծիքը թէ, ժամանակագրութեան հեղինակը Յովհաննէս Ծարեցին է, թիւրիմացութիւն է :

Ամբողջական եւ հանգամանալից ուսումնասիրութիւն է Դաւիթ Բաղիշեցիի ժամանակագրութեան վերաբերեալ ներածութիւնը :

Գրքին վերջը դրուած են ձեռագիրներու մատենախօսութիւն, օտար բառերու–բառարան, աշխարհագրական անուններու ցանկ եւ տարեկայական ցանկ :

ԷՄ. ԳԻՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏԸ զինուորին.

— Խենթեցա՞ր որ վառօդի մթերանոցին մօտ կեցած կը ծխես . Երկու տարի առաջ, երեսուն հոգի սպաննուեցաւ մթերանոցի պայթումէն :

— Առանց վախ չկայ Պ. հարիւրապետ, կը պատասխանէ զինուորը, մթերանոցին մէջ միայն յիմնապետը կայ :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ո՞Վ Է ԱՊՐՈՒՄ

Շատ դարեր առաջ, Արեւելքում մի փառատենչ իշխան է լինում : Անունը մոռացուել է, բայց գործը յիշւում է : Շարունակ դաւեր է նիւթել դրացի իշխանների դէմ՝ գրաւելու նրանց երկիրներից մանր ու խոշոր հողամասեր, եւ դաւերի ու կռիւների մէջ յաջողելով՝ դարձել է բոլորից մեծ ու բոլորից ուժեղ :

Այս կռուասէր իշխանը, շրջապատի իշխանութիւնները փոքրացնելուց եւ հարկատու դարձնելուց յետոյ, ելնում է աշխարհակալութեան :

Ստուար ու հզօր բանակի գլուխն անցած՝ յարձակւում է մի թագաւորութիւնից միւսի վրայ : Մի անգամ, յանկարծակի խուժելով մի հեռաւոր իշխանութեան սահմաններից ներս, հասնում է երկրի մայրաքաղաքի փակ դռների առաջ : Պաշարում է քաղաքը, բանակը զետեղում է ամրակուռ պարիսպների շուրջը, ինքն էլ նստում է արքայական վրանի մէջ, օր ու գիշեր հնարներ ու դաւեր որոնելով քաղաքին տիրանալու համար :

Մի օր, գործի մէջ քննական պտոյտ անելուց յետոյ, վերադառնում է իր վրանը : Ճանապարհը անցնում էր քաղաքի ընդարձակ գերեզմանատան միջով : Հնադարեան այդ մեռելաստանը տարածուած էր լայնանիստ դաշտի վրայ եւ ծածկում բլուրները :

Իշխանը քաշեց նժոյգի սանձը, կանգ առաւ եւ դիտեց անծայրածիր գերեզմանոցը : Դիտում էր եւ խորհում . ինչքան յուշարձաններ կան, ինչքան մամռոտած շիրմաքարեր, աւելի բազմաթիւ, քան իր զինուորները : Հարկաւ, ամէն մի քարի տակ մի հանգած կեանք կայ, մի մեռած անյայտ . եւ անշուշտ նրանց մէջ կան քաջ ռազմիկներ, զօրավարներ, իշխաններ, մեծատուններ, գիտուններ :

Սանձը յանձնեց թիկնապահներից մէկին, ինքն էլ իջաւ նժոյգից : Մօտեցաւ առաջին շիրմաքարին եւ կարդաց արձանագրութիւնը, անուն, տոհմանուն մեծահարուստ վաճառական, ծնաւ այս թուին, մեռաւ այս թուին . չապրեց եւ ոչ մի օր :

Ինչ տարօրինակ արձանագրութիւն :

Կարդաց մի ուրիշը, — անուն, տոհմանուն, հռչակաւոր զօրապետ, միշտ յաղթական, ծնաւ մեռաւ, ապրեց միայն մի օր : Իշխանը զարմացած շարունակեց ընթերցումը յաջորդ մահարձանի.— մեծափարթամ կալուածատէր, ծնուեց – մեռաւ, ապրեց եօթը տարի :

Մօտեցաւ մի ուրիշ յուշարձանի . — Անուն, տոհմանուն, մարդասպան – աւազակ, ծնաւ – մեռաւ, ապրեց երեք տարի : Աւելի զարմացած իշխանը եւ շիրմաքարից շիրմաքար անցնելով, կարդաց մի այլ արձանագիր.— Անուն, տոհմանուն, խորիմաստ հեղինակ : ծնաւ – մեռաւ, ապրեց իր կեանքի բոլոր օրերը :

Իշխանը մտախոյզ կանգ առաւ . ի՞նչ կը նշանակէ այս, ի՞նչ խորհուրդ ունին այս գրութիւնները : Մտածեց, մտածեց, բայց անկարող եղաւ լուծելու այս գաղտնիքը : Հրամայեց գտնել բերել տեղացի մի մարդ, գիտակ՝ այս առեղծուածին : Ցրուեցին թիկնապահները ամէն կողմ եւ մի պահ անցած՝ բերին մի ծերունի, որ բընակւում էր գերեզմանոցի ծայրին, մի հիւղակի մէջ :

— Կարո՞ղ ես բացատրել ինձ այս տապանագրերի իմաստը, հարցրեց իշխանը :

— Ես այս գերեզմանատան հինաւուրց պահապանն եմ, ով իշխան, եւ ճանաչում եմ իւրաքանչիւր մահացածին, որ փոշի է դառնում այս քարերի ներքոյ :

— Հապա մեկնիր ինձ, ի՞նչ է ուզում ասել, օրինակի համար, այս գիրը :

Ծերուկը յենլով ցուպին, առանց նայելու մատնանշուած շիրիմին եւ աչքերը յառելով իշխանի աչքերին .

ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

■

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ լոյս տեսած է Գառէն Եփփէ ճեմարանին փոխտնօրէն Մինաս Թէօլէօլեանի այս արժէքաւոր գործին երկրորդ հատորը, Ցուսաբերի տպարանէն։

Ամենօրեայ հետ ի հետ աշխատանքին մէջ, ցարդ առիթ չունեցանք զբաղելու Ա. հատորով, որ կը բաղկանայ 720 մեծադիր էջերէ եւ կ'ընդգրկէ 1850էն մինչեւ 1920 թուականը։

Երկրորդ հատորը, նոյնպէս հաստափոր, կը ներկայացնէ Հայաստանի նորագոյն գրականութիւնը, 1920էն 1950։

Նորութիւն մըն է այս վերջինը, թէ՛ իբրեւ ծրագիր եւ գործադրութիւն։

Սպասելով երկրորդ հատորին, ստորեւ քանի մը հատուածներ բանաստեղծ Մ. Իշխանի գրախօսականէն՝ Ա. հատորի մասին.—

Նախ քան հեղինակներուն անցնիլը, Թէօլէօլեան հանգամանօրէն եւ բազմակողմանի խորացումով գծած է իւրաքանչիւր շրջանի պատմութիւնը՝ ընկերային, քաղաքական, լեզուական, կրթական եւ գրական իր բոլոր երեսներով։ Աշխատած է յայտուն դարձնել ժամանակաշրջաններու իրարմէ ունեցած տարբերութիւնները, իբրեւ գրական նկարագիր եւ նուաճում։

Գրականութեան բուն պատմութիւնը կը կազմեն սակայն գիրքին այս էջերը։ Անոնց կապուող առանձին հեղինակներու անունին եւ գործերուն տողանցումը կուգայ պատմական ինքնայատուկ շրջան մը կենդանացնելու՝ ապրող՝ գործերու եւ արժէքներու վկայութեամբ. Հեղինակներուն գործին տարողութիւնը ըմբռնելի կը դառնայ շրջանի գրական նկարագրին լոյսին ներքեւ։

Դրական երեւոյթ մըն է նաեւ այն իրողութիւնը, որ Թէօլէօլեան արդի հայ գրականութեան երկու հատուածները իրարմէ չէ անջատած, այլ զանոնք աշխատած է համակարգել նոյն յայտարարով, չմեղանչելու համար «Ամենայն Հայոց Գրականութեան արդար ու հարազատ գաղափարին»։

Օգտակար ու գործնական է նմանապէս իւրաքանչիւր հեղինակէն նմոյշներ տալու իր գաղափարը, զոր իրագործած է ճենհատութեամբ եւ յաջող ընտրութիւններով։ Ասիկա թէեւ ուռեցուցած է հատորին ծաւալը, բայց գործնական դիւրութիւնը կ'ընծայէ գրական հաւաքածոյ մը գրականութեան պատմութեան հետ միասնաբար ունենալու, նոյն կողքին տակ եւ նոյն էջերուն մէջ ընդելուզուած։

... «Դար մը գրականութեան» հեղինակը կը սիրէ հնարաւոր ամէն պարագայ օգտագործել՝ իր կարգին գրականութիւն ընելու։ Գրողներն ու գրական երեւոյթները շատ հեղ կը դառնան իրեն համար պարզաբանութեան եւ հանդարտ վերլուծումի յատուկ նիւթեր ըլլալէ եւ կը վերածուին ներշնչումի աղբիւրներու։ Այնատեն կը մտնայ զատաւորող, շաղկապող եւ լուսաբանող պատմիչի իր դերը եւ անձնատուր կ'ըլլայ այնպիսի դեղումներու, որոնք գրական բնոյթ ունենալով հանդերձ, կը խանգարեն գրական պատմութեան մը առարկայական ճշգրտութիւնը։

... Կը խորհիմ թէ կրկնակի պիտի շահէր Թէօլէօլեանի այս արժէքաւոր գործը, եթէ, առնուազն, խմբագրուած ըլլար աւելի բիւրեղացած եւ գաղափարները յստակ ու խիտ տարազներու վերածող ոճով մը, փոխանակ թեւաւոր նախադասութիւններու։

Այսուհանդերձ, իր ամբողջութեանը մէջ, «Դար մը գրականութիւն»ը ջերմօրէն գնահատելի աշխատասիրութիւն մըն է որ մեզի կը ներկայանայ քանի մը կենսական արժանիքներով.

Առոնցմէ առաջինը, ընդգծեցինք արդէն, հեղինակին բարեխիղճ ու լուրջ կեցուածքն է իր գործին հանդէպ։

Կարելի է աւելցնել որ Մ. Թէօլէօլեան տէր է հայ գրականութեան ապրումին։ Լուսանցքէն դիտող մը չէ մեր գրողներն ու անոնց վաստակը, այլ հոգիով եւ մաքով անոնց մէջ մխրճուած մը, անոնցմով սնանող եւ ոգեւորուող մոլեռանդ մը, որ հայ գիրն ու գրականութիւնը գերքի վրայ վերածել։

Ինչպէս գրական, նոյնպէս ազգային եւ քաղաքական երեւոյթներուն հանդէպ իր կեցուածքը կը պայմանաւորուի միշտ ուրոյն եւ անփոփոխ տեսակէտով մը։ Համոզումի մարդն է ինք։ Եւ իր տեսակէտն ու համոզումները կ'ըսէ առանց նկատումներու, կորովով, հաստատամտութեամբ եւ յանդգնութեամբ։

Ժամանակի դատաստանին հետ հաշտ կ'ընթանան իւրաքանչիւր գրողի մասին իր կատարած վերլուծումները, որոնք եթէ երբեմն անձնական նախասիրութեան մը կ'ենթարկուին, բայց ընդհանուր առումով ճշգրիտ են ու արդար։

Մ. Թէօլէօլեանի «Դար մը գրականութիւն» հատորը փնտռուած գիրք մը պիտի դառնայ անկասկած, որովհետեւ հայ ստեղծագործ հոգիէն բխած գանձերուն հարիւրամեայ պատմութիւնն ու պատկերացումը կուտայ մեզի գնահատելի ճենհատութեամբ։

Մ. ԻՇԽԱՆ

ԳՈՒԳՐԻԿՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Էլմասեան քոյրերը, ինչպէս գրած էր «Ցառաջ»ը անցեալ օր, — Ցունիսի սկիզբէն կ'երեւին Լիբանանի Մշակոյթի տան մէջ։ Այս առթիւ, «Քոքթէյլ»ի ընդունելութիւն մըն ալ սարքած էին, ի պատիւ մամուլին եւ պետական դէմքերու։

Ցուցահանդէսը ընդհանրապէս կը ներկայացնէ Միջին Արեւելքի տիպարներն ու բարքերը, մերթ կենդանի պատկերներու տպաւորութիւնը թողլով այցելուին վրայ։ Զանազան ժամանակներու մէջ կ'երեւին գիւղացիներ, ցեղապետներ, եւ Միջին Դարու իշխաններ ու իշխանուհիներ։ «Թէվէճէշ»ներու անձնագրոշմ դիմագծութիւնէն աւելի, հոս տարուած է բնական գիրքին եւ երփներանգ հանդերձներուն։ Եւ եթէ Ֆրանսացի կոմսն ու կոմսուհին, եւ ինչու չէ ադանիացի պարուհին ու կիթառահարը, քիչ մը սովորական կրնան թուիլ, անդին արաբ, պետուի, քիւրտ եւ տիւրզի ամոլներ աչքի կը զարնեն իրենց նկարագեղ տարազներով։

Ցատկանշական է պճրոտ խաթունը իր գեղջկական անփութութեան մէջ։ Նոյնը կարելի է ըսել Միջին Արեւելքի գորգավաճառին, խահարարին եւ օշարակ ծախողին համար։ Ոսկեճամուկ հանդերձուած՝ Քովէյթի ծերունի շէյխը ուշագրաւ պատկեր մը կը ներկայացնէ, կլկլակ քաշելու երազկոտ յափշտակութեան մէջ։

Գուպրիկներու խմբական պատկերներուն մէջ, առաջին առթիւ ուշադրութիւն կը գրաւէ արաբական երկիրներու մեծամեծներուն խրախճանքը։ Տեղական կերակուրներով, աղանդերներով եւ ըմպելիներով ծանրաբեռն սեղանին շուրջը բազմած՝ Սուրիացի, Իրաքցի եւ Սէուտի Արաբիոյ գերերջանիկ շէյխերը, իրենց գոյնզգոյն տարազներով հաճելի տպաւորութիւն մը կը թողուն այցելուին վրայ։ Անշուշտ կարելի չէ անտեսել սա Եւրոպացի սիրահար զոյգը, որ կանաչազարդ դարաստանի մը լապտերներու լոյսին տակ, սիրոյ ինքնալքման անձնատուր կ'ըլլայ անփութօրէն։ Տպաւորիչ են նաեւ նարտ խաղացողները, իրենց արտում եւ կուարթ արտայայտութեամբ։

Երգահան Ճոն Փէյր, դաշնակին առջեւ «Սուիթ Հոմ»ի («Քաղցրիկ Տուն») յղացման երկունքի պահուն, ցնցող պատկեր մը կը ներկայացնէ մռայլ պատերուն եւ խեղճուկրակ կահերու աղխարշ թըշուառութեան մէջ, որ պուպրիկներու ցուցահանդէսէ մը աւելի կ'արտացոլացնէ կեանքի եղերական իրականութիւնը։

Ֆրանսական մամուլը սրտագին կ'ողջունէ Էլմասեան քոյրերու այս ձեռնարկը, — անցած արդէն հեռատեսիլի վըրայ։ Փարիզէն վերջ, անոնք իրենց եղբօրը հետ պիտի անցնին Լոնտոն եւ Պրիւքսէլ, յետոյ Միացեալ Նահանգները։

ԱՐԱՄ ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

●

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 29ին։ Կը նախագահէր Տիկին Հ. Խանդկարեան, որ երկու խօսքով ներկայացուց դասախօսը։

Տիկ. Էլէն Բիւզանդի նիւթն էր բանաստեղծ Վահան Տէրեան։ «Մթնշաղի Անուրջներ»ուն եւ առհասարակ Տէրեանի բանաստեղծութեան, արուեստին եւ ներգործութեան մասին խօսելէ առաջ, դասախօսը պարզեց այն միջավայրը եւ ընկերային պայմանները, որոնք նպաստաւոր գետին մը կը ներկայացնէին, դառնալու համար այդ ժամանակաշրջանի բանաստեղծը։

«Մտաւորականներն ու ընթերցողները առհասարակ, բառ, յոգնած էին կարդալով հայրենասիրական գրականութիւն ընդհանրապէս եւ բանաստեղծութիւն մասնաւորաբար։ Քնարերգական քերթողութիւնը կը փնտռէր իր ներկայացուցիչը։ Աւետիք Իսահակեանի, Ց. Թումանեանի, Ալ. Ծատուրեանի, Ց. Ցովհաննիսեանի եւ ուրիշներուն բանաստեղծութիւնը չափազանց ընդհանրացած էր։ Երիտասարդութիւնը իր ներքին յոյզերուն, երազներուն, վիշտերուն, սէրերուն եւ յուսախաբութիւններուն երգիչը կը փնտռէր։ Վահան Տէրեան դարձաւ փնտռուած ու սիրուած այդ ներկայացուցիչը։ Այս էր պատճառը որ շատ մեծ եղաւ իր ներգործութիւնը նորահաս քերթողներուն վրայ, որոնք եւս փորձեցին քերթողական նոյն սեռը, բայց եւ այնպէս Տէրեան մնաց միակը։

«Քնարերգական քերթուածներէն զատ, ամփոփուած մեծ մասով «Մթնշաղի Անուրջներ»ուն մէջ, Վահան Տէրեան ունի ընկերային արժէքական հարցերու ինչպէս նաեւ քաղաքներու նուիրուած ուրիշ շարք մը, որոնք չեն ներկայացներ որոշ առանձնութիւն մը, քանի որ արձագանգներն են ժամանակակից բազմաթիւ հարցերու եւ երեւոյթներուն։ Գալով իր արուեստին ու լեզուին, շատ աւելի ժողովրդական են ու մատչելի, իբրեւ պզտոյն, սրտի խօսող եւ յաւեւս հոգիի մը վիշտը մատնող»։

Խօսք առին նաեւ Ա. Խանդկարեան, Ս. Գարսամեան, Հայկ Սարգիսեան եւ Թ. Գասպիկեան։

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

Հայաստանի երիտասարդ գրողներէն

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

■

Հօսում ես որպէս Արաքսն իմ յորդում,
Եկել ես, կը գաս, կ'երթաս անարգել,
Դու զէնք ես եղել բախտորոշ մարտում՝
Ցոյսով ու լոյսով թշնամուդ զարկել։

Մէկ հատու, որպէս սրտում շանթի,
Մէկ տխուր, որպէս սոսափն այս բարտու,
Ու մաքուր ինչպէս փայլն ադամանդի,
Իմ Հայոց լեզու հզօր ու արթուն։

Քեզմով եմ անմահ, իմ Հայոց հանճար.
Ցաւիտեան կ'ապրի ժողովուրդն իմ հին,
Իր ոգին անմեռ ու միտքը ճարտար
Պարզած աշխարհին, պարզած դարերին։

Հիմա հօսում ես, խօսում ես, թռչում
Դարերից եկած, դարերի կարկաչ,
Սրտիս բանալի, հայկական հնչիւն
Դու ընդ միշտ արթուն եւ ընդ միշտ կանգ։

ՎՌԱՄ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՔՈՅՐ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐ իրար կը վերագտնեն քառասուն տարի վերջ, Նիւ Եորքի մէջ։ Բարգէն Ինճէարապեան եւ իր քոյրը Տիկին Մէրի Նիկոլեան, իրարմէ բաժնուած էին 1915ին։ Տարագրութեան՝ Տիկին Մէրի 14 տարեկան էր, իսկ եղբայրը՝ ինը տարեկան։ Ամասիացի են։ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ քոյրը որ դիմաւորելու գացած էր եղբայրը եւ ծովափը վեր վար կը փնտռէր, յանկարծ ճանչցաւ եւ ողջագուրուեցան

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

15.— ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Կարծես, եւ այդ բոպէում զարկում է իմ ականջներին կախարդիչ երգի թախծալի մեղեդին, կարծես, եւ այժմ նայում եմ ես յափշտակուած օրիորդի վառուած աչքերի մէջ, ուր այնքան կրակ կար, ուր այնքան հրապուրանք կար, ուր այնքան սէր կար ... Ցիշո՞ւմ ես, Հուսամ, թէ ով էր այդ օրիորդը։

— Ասում էին, որ Ռշտունեաց իշխանի դուստրն է։

— Այո, Ռշտունեաց իշխանի դուստրն էր — ահարկու լեռների մթին անտառների բախտաւոր դուստրը ... Նա իւր հետ բերել էր իւր լեռների քաջերին։ Քաղցր էր նայել այդ հովիւ ժողովրդի պարզ եւ անպաճոյճ զրահաւորութեան վրայ, որ յայտնուել էին հանդէսում իրանց այծերի մազից գործած թեթեւ ասպարներով, իրանց ոչխարների բուրդից պատրաստած կաճեայ զրահներով ու սաղաւարտներով եւ իրանց՝ նոյնպէս մազից հիւսած՝ թանձր տրեխներով։ Ոտքից գլուխ մազով ու մորթով էին պատած նրանք, բայց երկաթի ամրութիւն ունէր այդ կոշտ կապիտ հանդերձանքը։ — Կոշտ – կոպիտ էին եւ իրանք — լեռնականները, բայց բոլոր հանդիսականները սարսափում էին նրանց աղեղներից, որ երեք կանգուն տարածութիւն ունէին, եւ նրանց նետերից, որ մի նիզակի չափ երկարութիւն ունէին։ Խրոխտ էին այդ քաջերը եւ գիւրապրգիռ, իսկ նրանց թագուհին փայլում էր բոլոր հանդիսականների մէջ, որպէս մի լեռնային դիցուհի ...

Վերջին խօսքերի միջոցին նա իւր աչքերը փակած ունէր, կարծես, խօսում էր քնի կամ՝ երազի մէջ։

— Այդ քաջերը, շարունակեց նա, հրեղէն աչքերով եւ թուխ, մազոտ դէմքով, թուխ մազոտ առիւծների նման, հսկում էին իրանց իշխանուհու վրայ։ Մահը մի ակնթարթում վճռուած կը լինէր այն աղատանի երիտասարդի, որ կը համարձակուէր փոքր ծուռն աչքով նայել նրա վըրայ։ Նա տարաւ այդ տօնախմբութեան մրցումների ժամանակ՝ երկու փայլուն մրցանակներ. մէկը ոսկեղէն թասը որ ընդունեց Հայոց Տիկնոջ ձեռքից, միւսը – Սամուէլի սիրտը ...

Նա լռեց, այլ եւս ոչինչ չխօսեց։

Երկիւղած պառաւը սարսափով նայում էր նրա գունաթափ դէմքի վրայ, որ երբեմն թրթռում էր տենդային ցնցումներով։ Թրթռում էին եւ նրա կարմիր շըրթունքները, որ ամուր սեղմուած էին միմեանց հետ։ Նա դեռ շարունակում էր խօսել, բայց խօսում էր, ով գիտէ, ում հետ, խօսում էր երազների յափշտակութեան մէջ եւ նրա ձայնը չէր լսւում ...

Պառաւը ծածկեց նրան եւ մինչեւ լոյս, անքուն նստած, նայում էր իւր սնուցած սանիկի վրայ, որ վառւում էր տապի եւ քրտինքի մէջ։ Եւ խեղճ կնոջ չորցած աչքերից արտասուքը մեղմ կաթիլներով գլորւում էր ցամաք երեսի վրայ ...

16.— ԻՆՔՆԱԿՈՉՆԵՐԸ

Դիշերից բաւական անցել էր։ Մուշեղ իշխանի ապարանքում, միեւնոյն սենեակում, որ նրա ընդունարանն էր, Հայոց չորս երիտասարդ մատաղները դեռ խորհրդի մէջ էին։ Սենեակի վարագոյրները խնամքով իջեցրած էին, դռները ներսից կողպած էին, իսկ դրսում՝ երկու զինուած պահակներ կանգնած էին նախասենեակի դրան աջ եւ ձախ կողմերու։

Մեհրուժը, որպէս հանդէպ նստած, խորասուզուել էր իւր առջեւ գլորուած թղթերի մէջ։ Կարդում էր, ինչ որ հաշիւներ էր անում, դարձեալ կարդում էր, եւ երբեմն ձեռքը տանում էր դէպի յարդուած ճակատը, իւր տարակուսանքները փարատելու համար։ Այդ թղթերի թւում գտնւում էր եւ այն նամակը, որ Որմիզդուխտը յանձնեց Սամուէլին։

Սամուէլը ոտքի վրայ անդադար ետ ու առաջ էր անում եւ մի անգամ մօտենում, կանգնում էր եւ ետեւից լուռ նայում էր Մեհրուժանի աշխատութիւնների վրայ։

Մուշեղը մտածելով անհանգիստ կերպով քրքրում էր իւր փոքրիկ մօրուքը, որ, թաւիշեայ սեւ շրջանակի նման, բոլորում էր նրա այրական դէմքը։ Նրա սեւ աչքերի մէջ նշմարւում էր անհամբերութիւն ու եւ ինչ որ վրդովմունք։

Սահակ Պարթեւը երբեմն վեր էր առնում իւր մօտ դրած գինու թասը եւ նրանով թրջում էր սրտի տապից ցամաքած շրթունքները։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Խ. Միութեան արտաքին գործերու նոր նախարարը, Շեփիլով, Միջին Արեւելք պիտի երթայ յառաջիկայ շաբթու: Նախարարը պաշտօնապէս ներկայ պիտի ըլլայ Գահիրէի մէջ սարքուած հանդիսութեանց, անգլ. զօրքին Սուէզէն հեռանալուն առթիւ եւ երկար խօսակցութիւններ պիտի ունենայ գնդ. Նասրի հետ:

Այս առթիւ միջազգային մամուլը կը յիշեցնէ թէ Գ. Շեփիլով անգամ մը Եգիպտոս գնաց իբրեւ խմբագիր «Փրաւտա» թերթին, եւ արդիւնքը եղաւ զէնքի հայթայթում խորհրդային երկիրներէ: Նախարարը պիտի այցելէ նաեւ Դամասկոս եւ ուրիշ մայրաքաղաքներ:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ տհաճութիւն պատճառեց այս այցելութիւնը, մանաւանդ որ Գ. Շեփիլով ներկայ կ'ըլլայ Գահիրէի մէջ սարքուած հականգլիական ցոյցերուն: Ուրիշներ դիտել կու տան թէ այցելութիւնը տրամաբանական հետեւանքն է Մոսկուայի եգիպտասիրական քաղաքականութեան, որուն ախոյեաններէն մէկն է Շեփիլով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ յանկարծ, աղիքներու հիւանդութեան մը հետեւանքով որ կը կարօտի վիրաբուժական գործողութեան: Բժիշկները կը հաւաստեն թէ այս նոր տագնապը կապ չունի սրտի հիւանդութեան հետ: Նրբաղին խցուած է եւ ընդհանուր վիճակը ծանր կը համարուի: Նախագահը փախուտքներ ունեցած էր քանի մը անգամ: Արժեթուղթերը մեծ անկում կրեցին Նիւ Եորքի սակարանին մէջ, այս հիւանդութեան լուրին վրայ: Տասնեակ մասնագէտներ կը հսկեն անարին վերեւ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ յեղափոխական խորհուրդը նախագահութեան համար միակ թեկնածու նշանակեց վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասր: Ընտրութիւնը պիտի կատարուի Յունիս 23ին

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոխ-վարչապետներէն Քաղանովիչ, որ միեւնոյն ատեն նախագահն է աշխատանքի յանձնաժողովին, հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն, իրեն յաջորդեց Ալեքսանդր Վոլկով:

ԴՐԻԽՍԷԼԷՆ կը հաղորդեն թէ կարգ մը արաբական երկիրներ առաջարկած են մեծաքանակ աղամանդ գնել, «պայմանաւ որ ծախողները հրէական ծագում չունենան»:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ որոշեց սահմանափակել մշակութային, գիտական եւ եղբայրական պատուիրակութեանց այցելութիւնը համայնավար երկիրներէ:

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ եւ Բուլկանին այցելեցին Լենինկրատի ստորերկրեայ երկաթուղին որ նոր շինուած է: Յետոյ Փեթերհոֆի ամառնային պալատըհանդիպելով, խմեցին եւ բաժակաճառեր արտասանեցին: Խնջոյքը տեւեց շուկէս ժամ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը Մոշէ Շարեթ, պիտի հրաժարի մօտերս, անհամաձայնութիւն մը ունենալով վարչապետին հետ:

ՓԱՐԻԶԻ թանգարաններու դործադուլը կը շարունակուի ութ օրէ ի վեր:

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Լութֆի Հոֆարի, որ հանրապետութեան նախագահին զինակիցն եղած է հակաֆրանսական ապստամբութեան ատեն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճը պիտի կազմէ հրաժարեալ վարչապետ, Աբտուլլահ Եաֆի:

ԱՆՁՐԵՒԸ, ցուրտը եւ ձիւնը կը շարունակուին Ֆրանսայի մէջ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ եւ մեթրոյի գիները 20 առ հարիւր պիտի աւելնան, բայց գոցելու համար: Վերջնական որոշում չէ տրուած տակաւին:

ՍԱԿԱՐԱՆ (8 Յունիս). — Զոյլ ոսկի 447.000, նափոլէոն 3120, զուից. 2960, սթերլին 3980, քսան տոլարնոց 15.680. Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 384, սթերլին 1050, զուից. 92, պելժ. 7.70:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը երեքշաբթի 12 Յունիս, ժամը 21ին, Քաւէ սրճարանին վերնայարկը: Դասախօս՝ Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ: Նիւթը Անհատականութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քով:

Մուտքը ազատ է:

Տէր եւ Տիկին Գալֆաեան եւ զաւակները Քրիստափոր, Թոսաոմ, Վարուժան Գալֆաեաններ, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան եւ զաւակները, խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, եւ ազգականուհիին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԲԻԿ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շահինեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 68 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ 4 ռիւ տիւ Թափի վէր, Լէ Լիլա:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի, ժամը 15.30ին իր բնակարանին մէջ, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Լիլայի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ. Մասնաւոր չտացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Մեթրօ Լիլա, օթօպիւս թիւ 105, 129, 130:

Այրի Տիկին Մարիամ Գաւոնեան եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՒՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ առաւօտ իր բնակարանին մէջ 15բէր, Ռիւ տ փարի, Ժանթիյի:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Ժանթիյիի գերեզմանատունը: Հաւաքուիլ իր բնակարանը:

Այրի Տիկին Անդրանիկ Փափազեան եւ զաւակները ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի, ժամը 10.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Քաւէ սրճարանին վերնայարկը.

Պիտի խօսի բանաստեղծ Տիկին Մարի Աթմաճեան, նիւթ ունենալով «Մեծ բանաստեղծուհի Մարսէլին Տեպորտ Վալմորի կեանքն ու գործը»: Տիկին Արմենուհի Վարպետեան կտորներ պիտի արտասանէ: Թարգմանուած Տիկին Աթմաճեանի կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ց. Կ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 5ին Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը: Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը:

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 : Հատը 12 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ • MARDI 12 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7601 32e ANNEE Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3412

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ «ԹԵՐԻ»Ն

•

«Սովետական Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը զրոյց մը ունեցած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հետ, արտասահման կատարած ուղեւորութեան առթիւ:

Հայրապետը նկարագրելով իր գտած ընդունելութիւնը՝ Միջին Արեւելքէն մինչեւ Իտալիա, Ֆրանսա եւ Անգլիա, յայտարարեր է.

— «Գոհունակութեամբ պիտի ասեմ, որ ամէն տեղ ամենաջերմ ընդունելութիւն գտանք մեր ժողովրդի կողմից: Ուրախալի էր, որ Սփիւռքում ապրող հայութիւնը իր հայեացքն ուղղել է դէպի մայր հայրենիք, դէպի նրա ոսկէ ապագան: Ամենուր հազարաւոր մարդիկ կ'աղաղակէին — «Մեզ էլ տարէք ձեզ հետ, մի մոռնաք մեզ, մենք ձեզ հետ ենք»: (27 Մայիս):

Այս առթիւ, մասնաւորապէս յիշելով Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի «գաղութներու լայն յանցը», մաղթեր է որ «նաեւ Ֆրանսայի հայ գաղութը իր բոլոր ուժերը լարի եւ ունենայ գոնէ մէկական միջնակարգ վարժարան Փարիզում, Մարսելում եւ Լիոնում»:

Ի վերջոյ, «որպէս յաջողութիւն» յիշեր է նաեւ Գահիրէի եպիսկոպոսական ժողովը եւ անդրադառնալով Կիլիկիոյ կաթողիկոսական հարցին, պատմեր է թէ ժողովը փետր. 20ի ընտրութիւնը թերի, հետեւաբար եւ անընդունելի մեր եկեղեցւոյ համար»:

— «Ժողովը առաջարկեց Անթիլիասի Աթոռին մի շարք պայմաններ, որոնց կատարումով եղած ընտրութիւնը կարելի կը լինի համարել ընդունելի»:

Արձանագրենք պատմութեան մնացեալ մասն ալ.

— «Դժբախտաբար Անթիլիասի այժմեան ղեկավարները ենթարկուելով որոշ, մեր եկեղեցու հետ կապ չունեցող ազդեցութեան, չկարողացան դրական պատասխան տալ եղած առաջարկութիւններին, որի հետեւանքով իրենց թերի կերպով ընտրուած կաթողիկոսի թեկնածուն մինչեւ այժմ էլ մնաց առանց օծուելու»:

Ըղձակացութի՞ւնը, — «Մենք յուսով ենք, որ կողմերի համաձայնութեան եւ միասնականութեան ոգով ներշնչուած, հնարաւոր կը լինի նշուած թերութիւնները վերացնել եւ խաղաղ ու համերաշխութեան պայմաններում կատարել օծումը՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հաւանութեամբ, եպիսկոպոսական ժողովի առաջարկութիւնների հիման վրայ»:

Այսպէս, ուրեմն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը վերադարձէն ետքն ալ կառչած կը մնայ եպիսկոպոսական ժողովի որոշման, առանց սակայն «ապօրէն» հռչակելու Զարեհ եպիսկ.ի ընտրութիւնը, ինչպէս կ'ընեն վերջին պահուն «եկեղեցասէր» դարձած երեւելիներ եւ իրենց փոքրաւորները:

Իր իսկ յայտարարութեամբ, կը մնայ սրբագրել «թերի»ն, եւ ընտրութիւնը կը դառնայ «ընդունելի», դիւրացնելով աւանդական օծումը.

Ժամանակին բացատրած ենք թէ Կիլիկիոյ Աթոռին ժառանգորդները ինչո՛ւ մերժած են չինծու ժողովի մը առաջարկած «Համաձայնագիրը», որ անպայման անձնատրութիւն կը պահանջէր:

Այստեղ գտնուած ատեն, կաթողիկոսը եւ ուրիշ ժողովականներ կը խոստովանէին թէ շատ ծանր են կարգ մը պայմաններ եւ կը թելադրէին միջին ճամբայ մը գտնել:

Այդ միջին ճամբան գտնելու համար առաջին քայլը պիտի առնէին ա՛յն ժողովականները որ քուէ տուին Կիլիկիոյ Աթոռին անկախութիւնը խախտելու համար, կարդինալական մեծամտութեամբ:

Դարձի եկա՞ծ են արդեօք:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՄԻՏ ԵՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ

Գ. Կի Մոլէ ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը շահեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան համագումարին մէջ, պարզելով դահլիճին քաղաքականութիւնը Հիւս. Ափրիկէի մասին. Բացատրեց թէ Ալժերիան ոչ արաբական պետութիւն մը պիտի ըլլայ, ոչ ալ Ֆրանսական: Տակաւին կարելի չէ վերջնական սահմաններ որոշել: Ամբողջական հաւասարութիւն պիտի շնորհուի բոլորին եւ Ալժերիան անքակտելի կապերով կապուած պիտի մնայ Ֆրանսայի: Ընկերվարական կուսակցութիւնն է որ ստանձնեց ստուարաթիւ զինուորներու առաքման պատասխանատուութիւնը, վերահաստատելու համար բարեկարգութիւնը: «Կարգ մը լրագիրներ իրարանցում կը պատճառեն, թերթ ծախելու համար. ուրիշներ կը շահագործեն Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն ամենափոքր թերութիւնը, ծայր աստիճան չափազանցելով: Կը խօսուի Կեօթալիոյի, Գուխէնվալտի եւն. մասին. իրարու հետ կը շփոթեն դիմադրողը եւ մարթողը: Ցիշենք թէ եղերական ժամերու մէջ ձախակողմն էր որ փրկեց կացութիւնը: Այս անգամ ալ հարկ եղաւ կուսակցական շահը զոհել ազգային շահուն: Ալժերիոյ մէջ մեր գլխաւոր հոգն է գտնել նոր մարդիկ որոնք անհրաժեշտ նոր ոգին ունենան նոր քաղաքականութիւնը գործադրելու համար: Բանակցութիւնները պէտք է կատարուին իրաւասու ներկայացուցիչներու հետ: Ասոր լաւագոյն միջոցն է ազատ ընտրութիւններ կատարել: Մենք պատրաստ ենք առաջարկելու որ կրակը դադրեցնեն, բայց չենք կրնար խնդրել: Մենք պիտի չհետեւինք ձեռնթափութեան քաղաքականութեան մը»:

Ալժերիոյ նախարարը, Ռ. Լաքոստ, որ նոյնպէս ընկերվարական է, մանրամասն ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով ցարդ կատարուած գործողութիւնները եւ բարենորոգումները: «Երբ ես պաշտօնի ձեռնարկեցի, կացութիւնը կազմալուծուած էր, բանակը Հնդկաչինի պարտութենէն ազդուած էր եւ ըմբոստները վստահ էին թէ պիտի յաղթեն: Այժմ ամէն բան կարելի է, մէջն ըլլալով ընդհանուր կարգադրութիւն մը: Ըսել կ'ուզեմ թէ զինուորական կարգադրութիւնը բաւական չէ հարցը լուծելու համար:

«Եթէ ցարդ բանակցութիւններ չկատարուեցան, պատճառը այն է որ լուութեան դատապարտուեցաւ Կի Մոլէի կոչը, ինչ որ քաղաքական մեծ սխալ մըն է ըմբոստներուն համար: Անոնք այլեւս ելք չեն տեսներ զինուորական տեսակէտով, եւ իրենց ամբողջ յոյսը դրած են միջազգային վիճաբանութեանց վրայ»:

Երկու զեկուցումներէն ետք, համագումարը հաւանութիւն յայտնեց 212ի դէմ 3138 քուէներով: Ձեռնպահ մնացին 245 պատգամաւորներ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն աhաբեկումները կը շարունակուին Ալժերիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Զինուորական իշխանութիւնն ալ կ'ընդարձակէ իր գործողութիւնները: Վեց հազար զինուորներ յաջողեցան ետ մղել ապստամբները, Մեծ Քապիլի լեռներուն մէջ, սպաննելով 68 հոգի: Ըմբոստները օգտուելով բնական դիրքերէն յաջողեցան խուսափիլ Ֆրանսական դերազանց ուժերուն առջեւ: Այս առթիւ գերի բռնուեցան 65 ըմբոստներ, եւ ձերբակալուեցան երկու հարիւր կասկածելիներ: Բազմաթիւ զէնքեր ալ բանակին ձեռքն անցան, ուտելիքներով, համազգեստներով եւ գեղերով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

■

«Ի՞ՆՉ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ...»

Ճառե՛ր, երգե՛ր եւ ցնծութեան կանչեր՝ Հայաստանի գլխաւոր քաղաքներում մէջ, օր առաջ Սիպերիա երթալու համար:

*«Սովետական Հայաստան»*ի վերջին թիւերուն մէջ ամբողջ էջեր յատկացուած են այս «հայրենասիրական» ձեռնարկին:

Խնդիրը ծանօթ է *Ցառաջի* ընթերցողներուն:

Խ. Միութեան կառավարութիւնը եւ կուսակցութիւնը ընդհանուր կոչ մը ուղղած են, 400 – 500 հազար պատանիներ եւ աղջիկներ ղրկելու համար դէպի Ծայր. Արեւելք:

Այս «կամաւորներուն» պաշտօնը պիտի ըլլայ մշակել խամ եւ խոպան հողերը, գործարաններ, ելեկտրակայաններ, երկաթուղիներ կառուցանել, աշխատիլ հանքահորերու մէջ եւայլն:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սարքուած են «սոցիալական մրցումներ», կարմիր կայսրութեան բոլոր մասերուն մէջ, հիւսիսէն հարաւ:

Եւ մեր անմար հայրենիքին զաւակներն ալ խանդավա՛ռ կոչեր կ'ուղղեն փոխադարձաբար, կարաւաններ կազմելով եւ իրար քաջալերելով:

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ, կ'աղաղակէ Գալիկ Կասվալեան, Երեւանում են, Մոսկուայում, Կիեւում թէ Վլատիվոստոկում: Ամէն տեղ մեր հայրենիքն է, ամէն տեղ մեզ սպասում է պատուաւոր աշխատանք: (Ս. Հ. 26 Մայիս):

Ուրիշ մը, Օնիկ Մկրտիչեան, կը ձայնակցի.

— Հպարտ ենք, որ պարտիան (կուսակցութիւն) վստահում է մեզ:

Եւ յոյս կը յայտնէ թէ փինն ալ պիտի ընդունին, ուղարկելու համար դէպի «մեր երկրի արեւելեան շրջանները»:

Ալ. Միասնիկեանի անուան քիմիական կոմբինատի կարբիդի ցեխի մեքենավար Աշոտ Գոտեմեանը կը գրէ.

— «Ես ցանկանում եմ լինել առաջիններից մէկն այն հարիւր հազարաւորներից որոնք անձնական օրինակով արձագանգում են պարտիայի եւ կառավարութեան կոչին»:

Թերթը միեւնոյն ատեն քարտէսներ եւ տեղեկութիւններ կը հրատարակէ Ծայր. Արեւելքի «աքանչելի» տարածութեանց մասին, Խազախստանէն եւ Ուզպեկիստանէն մինչեւ Վլատիվոստոկ, հրապուրելու համար երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները:

Շարժումը նոր սկսած ըլլալով, դժուար է նախատեսել թէ մեր հայրենիքը քանի հազար երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ պիտի տրամադրէ, այս նոր արտագաղթին համար:

*«Սով. Հայաստան»*ի Մայիս 25ի թիւը կ'իմանամ թէ Երեւանի մէջ գումարուած ժողովի մը առթիւ, «արդէն աւելի քան 300 երիտասարդներ ցանկութիւն են յայտնել մեկնելու Հեռաւոր Արեւելք, ծնունդ տալու արդիւնաբերական նոր ձեռնարկութիւնների»:

Երէկ զինուոր, այսօր «կամաւոր» բանուոր: Միշտ հայրենիքի սահմաններէն դուրս...

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէսէն կը հեռագրեն թէ աrիւնալի դէպքեր պատահեցան Արժանթինի մէջ: Փերոնի կուսակիցներէն երկու զօրավարներ ապստամբութիւն մը սարքած էին շաբաթ օր, Պուէնոս Այրէսի, Լա Փլաթայի եւ Ռոզարիոյի մէջ: Կառավարութիւնը անմիջապէս միջամտեց ամենայն խստութեամբ: Քաղաքայիններ եւ սպաներ գնդակահարուեցան կարճ դատավարութեամբ: Օդային ուժերը եւ նաւատորմը չէին մասնակցած ապստամբութեան: Կառավարութիւնը յաջողեցաւ խորտակել Լափլաթայի եւ Սանթա Ռոզայի մէջ ծագած շարժումը: Երկու շրջաններն ալ ապստամբներուն ձեռքն անցած էին առժամապէս:

Շարժումը զինուորական հանգամանք ունէր եւ կը կատարուէր ի նպաստ փախստական նախագահ Փերոնի: Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Երբ ապստամբութիւնը պայթեցաւ, նախագահ Արամպուրու բացակայ էր մայրաքաղաքէն: Փոխ-նախագահը, ծովակալ Ռոժաս անմիջապէս հաւատարիմ զօրքին գլուխն անցաւ, շարժումը խորտակելու համար: Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիրը կ'ըսէ թէ ո՛վ որ զէնք ունի կամ կը դիմադրէ բանակին անմիջապէս պիտի դատուի եւ մահուան պիտի դատապարտուի: Ապստամբութեան բոյներէն մէկն էր զինուորական վարժարան մը: Սանթա Ռոզա քաղաքը պաշարուեցաւ հեծելազօրքին կողմէ, երբ ապստամբները կը գրաւէին քաղաքապետութեան շէնքերը եւ անթել կայանը: Ռմբակոծուեցաւ նաեւ Լափլաթա քաղաքը, ուր մասամբ ապստամբներուն ձեռքը անցած էր: Առաջին առթիւ գնդակահարուեցան գնդապետ մը, հարիւրապետ մը եւ 18 քաղաքայիններ:

Կիրակի ամբողջ օրը պահակներ կը շրջէին Պուէնոս Այրէսի փողոցներուն մէջ: Հրացաններով եւ գնդացիրներով զինուած զինուորներ բռնած են բոլոր ռազմագիտական դիրքերը: Կարգերն անգամ խիստ խուզարկութեան կ'ենթարկուին: Ապստամբները յարձակում գործեցին Պուէնոս Այրէսի զինարանին վրայ. Սանթա Ռոզայի եւ Ռոզարիոյ մէջ ապստամբները անթելը գրաւած ըլլալով կոչեր կ'ուղղէին ժողովուրդին:

Երկու զօրավարներ յայտարարութիւն մը հրատարակած էին, ըսելով թէ ապստամբութեան նպատակն է վերահաստատել 1949ի սահմանադրութիւնը: Կէսօրին Պուէնոս Այրէսը փրկուած էր եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած՝ ամբողջ երկրին մէջ: Լա Փլաթայի ապստամբները անձնատուր եղան օդանաւերու կրակին տակ: Շարժումին վա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Տեղական թերթերը գիտել կուտան թէ մինչ ապստամբները կը խուսափին ճակատամարտէ, իրենց ահաբեկիչները կը շարունակեն յարձակում գործել ագարակներու եւ տուներու վրայ: Անցի օր ռումբ մը պայթեցուցին Կոստանդինէի մէկ սրճարանին մէջ, վիրաւորելով 86 հոգի: Յաջորդ օրը հրկիզեցին Օրլէանվիլի փայտաշէն քաղաքապետարանը: Ֆրանսական ոստիկանութիւնը եւ զօրքը պաշարեցին երկու հազար բնակիչներ Ալժէի իսլամական թաղին մէջ, իբրեւ հետեւանք չորս անձերու սպանութեան:

× Տեղական թերթերը կը շարունակեն լուրեր հրատարակել նորակոչ զինուորներու առաքման դէմ կատարուած ցոյցերու մասին: Սթրազպուրկի մէջ Ֆրանսական 21րդ հետեւակազօրքի գունդը բուռն ցոյց մը կատարեց զօրանոցին մէջ, երբ ճամբայ պիտի ելլէր դէպի Ալժերիա: Ոստիկանութիւնը եւ ապահովութեան ուժերը պաշարեցին զօրանոցը, բայց աղմուկը շարունակուեցաւ մինչեւ գիշեր: Յաջորդ օրը բոլորն ալ կառախումբ դրուեցան, բայց զօրանոցին կարասիները եւ ապակիները ջախջախուած էին:

Ուրիշ վայրերու մէջ ալ դէպքեր պատահեցան:

ԳՈՐԾՕՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ԽՄԲ.— Հեռաւոր Քալիֆորնիոյ մէկ անկիւնը, Լոս Անճելըսի մէջ 1911ին խումբ մը հայրենակիցներ կը կազմեն Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ մը, որ հետզհետէ աճելով, կը դառնայ պատկառելի ուժ: Այս առթիւ հետեւեալ խմբագրականը՝ «Ասպարէզ»էն.

Ընդամէնը 45 տարիներու ընթացքին Լոս Անճելըսի հայ գաղութը այնպիսի թըռիչք, յառաջդիմութիւն ունեցած է, որ բաւիմաց մարդոց պարմանքը կը շարժէ: Կը բաւէ ըսել որ 1911ին Լոս Անճելըսի հայ գաղութը կը հաշուէր երեք հարիւր հոգի, մինչդեռ այսօր, հազիւ կէս դարանցած, ան կը հաշուէ 30-35.000 հայութիւն, գնահատելի ազգային – հասարակական, կրօնական, մշակութային եւ քաղաքական կազմակերպութիւններով:

Յատկանշական է Հայոց ազգայնութեան տեսակէտէն որ, ուր Հայը ոտք դնէ, հոն, կարճ միջոց ետքը, եկեղեցի մը, դպրոց մը եւ Դաշնակցութեան Կոմիտէ մը կը հիմնէ: Լոս Անճելըսի պարագային, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է առաջնութիւն շահողը: 1911ի Մարտ ամսուն, դեռ եւս եկեղեցի եւ դպրոց չհիմնուած է, Լոս Անճելըսի մէջ կը կազմուի առաջին Դաշնակցական Կոմիտէն, Ֆրեզնոյի Կոմիտէի ընկերներու նախաձեռնութեամբ: Եւ այնուհետեւ Կոմիտէն երթալով կը կազմաւորուի եւ կը ծաւալի, հանրային հաստատութիւններու ղեկավարութիւնը իր ձեռքն առնելով:

Այսօր Լոս Անճելըսի մէջ գոյութիւն ունեցող եկեղեցիներու, դպրոցներու, միութիւններու եւ հաստատութիւններու մեծ մասին հիմնադիրը եղած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր մարմիններու, ընկերներու եւ համակիրներու միջոցաւ: Սակայն այդ բոլոր միութիւններն ու մարմինները կան ու կը գործեն ազատ, առանց կաշկանդումի, ինչպէս որ յատուկ է Դաշնակցութեան ազատական ոգիին եւ դեմոկրատական սկզբունքներուն:

Դաշնակցութիւնն է որ հիմնած է Հայ Օգնութեան Միութեան նման անմահ կանացի կազմակերպութիւնը, որ այսօր մեր գաղութին յական ու կենսական աւիշը կը կազմէ: Հայ Օգնութեան Միութիւնն է որ ամէն տեղ կը հիմնէ Հայոց լեզուի դասընթացքներ եւ կամ կը հովանաւորէ եղածները: Լոս Անճելըսի Մեսրոպեան զոյգ Վարժարաններու ղեկավարութեան եւ աջակցութեան մէջ խոշոր բաժին ունին Հայ Օգնութեան Միութեան անդամուհիները, Դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները:

Ս. Խաչ Եկեղեցին իր եռանդուն եւ նախանձախնդիր հովուապետական կապով, իր օրինակելի կազմակերպութեամբ, իր նորակառոյց շքեղ սրահով եւ կրթասէր համայնքով Լոս Անճելըսի հայ համայնքին մէջ կեդրոնական եւ ուշադրութեան արժանի տեղ կը գրաւէ: Իր ժամանակաւոր հովիւներն ունենալով, այսօր ան օժտուած է մնայուն եւ արժանաւոր, երիտասարդ, կարող հովիւով մը, որ պատիւ կը բերէ Հայոց Առաքելական Եկեղեցիին:

Գովելի եւ գնահատելի աշխատանքներ կը կատարեն Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ համայնքը: Անցեալ տարի կառուցուած եկեղեցւոյ կից շքեղ սրահը, որ 75.000 տոլար արժեց, գնահատութեան եւ հիացումի արժանի գործ մըն է.

Լոս Անճելըսի Հայ Կեդրոնը, որ կառուցուեցաւ սակէ քանի մը տարի առաջ Դաշնակցական ընկերներու եւ համակիրներու նախաձեռնութեամբ եւ զոհաբերութեամբ, միանգամայն պատիւ կը բերէ Լոս Անճելըսի, քանի որ ամերիկահայ համայնքներու մէջ ամէնէն շքեղ եւ մեծածախս շէնքն է, իր ընդարձակ եւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած սրահներով:

Լոս Անճելըսի կը պատկանի նաեւ պատիւը Հայ Կրթական Հիմնարկութեան հիմնադրման. Հէրի Քարեան, Ալեք Փիլիպոսեան, Արշակ Տիգրանեան եւ ուրիշներ Լոս Անճելըսի հայ համայնքին անդամներն են եւ յայտնի՝ թէ իրենց զոհաբերութեան ոգիով եւ թէ ազգասիրական զգացումներով: Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը պատիւ կը բերէ ոչ միայն ուէ համայնքի (այս պարագային՝ Լոս Անճելըսի), այլ եւ պատիւ կը բերէ ուէ քաղաքակիրթ ազգի:

Կրնանք համարձակօրէն, ըսել, որ Լոս Անճելըսի համայնքը մէկն է եւ առաջիններէն՝ իբրեւ առատաձեռն նուիրող եւ զոհաբերող գաղութ: Ան, պահելէ զատ իր հաստատութիւնները՝ եկեղեցի, դպրոց ազգային տուն, միութիւններ եւն., այլ եւ ամէն տարի խոշոր նուիրատուութիւններ կ'ընէ դուրսի հայ հաստատութիւններուն եւ համայնքներուն: Արդէն Հայ Կրթական Հիմնարկութեան տարեկան երեսուն հազար տոլարին զգալի մասը Լոս Անճելըսի հայ գաղութը կուտայ:

Լիբանանի Ազունիէի Թոքախտաւորներու բուժարանին ամէն տարի Գ. Միհրդատ Տիգրանեանի միջոցաւ նուէրներ կը տրուին: Այլ եւ Հայր եւ որդի բարեգործ Տիգրանեաններն են որ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին գիշերօթիկ շէնքը կառուցին երեսուն հազար տոլար նուիրելով:

Լոս Անճելըսի հայ գաղութն է դարձեալ, որ կառուցած է «Լոս Անճելըսի Հայ Ծերանոցը», ուր հայ ծեր մամիկներ ու պապիկներ ապաստան գտած են հոգատար խնամքի արժանանալով:

Օրինակ մըն ալ յիշենք, որ շատ յատկանշական է Լոս Անճելըսի հայ գաղութին զոհաբերութեան հիանալի ոգիին առթիւ: Երբ 1921ին ինկաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ հայ քաղաքական – մշակութային գործիչները հոծ զանգուածով մը Իրան (Պարսկաստան) անցան, քանի մը ամիս ետքը Լոս Անճելըսի հայ համայնքէն ստացուեցաւ գումար մը, հայ տարագիրներու օգնութեան համար: Ոմանք, մեր հայրենակիցներէն առաջին անգամ ըլլալով լսեցին Լոս Անճելըսի անունը եւ գիտցան որ հոն հայ գաղութ մը հաստատուած էր. այդ օժանդակութիւնը այնքան ուժեղ տպաւորութիւն ձգեց տարագիր հայութեան վրայ, որ այնուհետեւ Լոս Անճելըս եւ օգնութիւն բառերը նոյնացան:

Այսօր, ի տես Լոս Անճելըսի հայ հոծ գաղութին եւ իր հաստատութիւններուն, իր մատուռականներուն եւ արուեստագէտներուն, կրնանք ըսել եւ վկայել որ գաղութը երթալով կը զարգանայ, կը յառաջդիմէ հսկայի քայլերով եւ կը հիացնէ մեզ մանաւանդ իր զոհաբերութեան բարձր ոգիով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, բացառիկ թիւ նուիրուած հայ երիտասարդութեան: Հրատ. Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան, Գահիրէ 1956: Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 64 մեծադիր էջ: Գին 100 Ֆր.: Դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան:

ԱՆՄԱՀ ԴՐՕՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ, 96 մեծադիր էջ, բազմաթիւ յօդուածներով եւ յուշերով, պատկերազարդ: Հրատ. «Ալիք»ի: Թեհրան:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Գ.— ԻՆՔՆԱԳԼՈՒԽ ԿԸ ԳՈՐԾԷՐ

Այս տեղեկագրին մէջ Խրուշչեւ կը խօսի նաեւ Եուկոսլաւիոյ խնդրին մասին: Ստալին համոզուած թէ ինք ամենակարող է, այդ թուականին կ'ըսէր Խրուշչեւի.— «Եթէ ճկոյթս շարժեմ, այլեւս Թիթօ գոյութիւն չունենար: Պարզապէս պիտի անհետանայ:»

Զգոյշ եւ կասկածամիտ էր Ստալին եւ կը վախնար ապագայէն: Օր մը Քաղաք. Բիւրոյի անդամներէն մէկուն կ'ըսէր թէ՝ «Դուք կոյր էք նորածին կատուներու պէս: Ի՞նչ պիտի ընէք առանց ինծի, երկիրը պիտի կորսուի, որովհետեւ պիտի չկրնաք տեսնել թշնամին»:

Խրուշչեւ կ'ըսէ թէ մինչեւ անգամ Ստալինկրատը շորթուած անուն մըն է, որովհետեւ Ստալինի կարծեցեալ յաղթութիւնը քաղաքին պաշարման առեն, 1918ի քաղաքացիական պատերազմին, իրականին մէջ Վորոշիլովի արժանիքն էր: Ստալին միայն քաղաքին պարէնաւորումով զբաղեցաւ:

Եւ տեղեկագրին այս հատուածը կարդացած առեն, Խրուշչեւ բացագանչեց.— «Առենը չէ՞ տակաւին որ «ազգայնացընենք» մեր գործարանները եւ կոլխոզները, վերցնելով անոնց վրայէն Ստալինի անունը:

Լենին կը դիմէր խիստ մեթոտներու այն պարագային միայն երբ անհրաժեշտ էր, երբ շահագործող դասակարգեր կը գտնուէին տակաւին, որոնք զօրաւոր ընդդիմութիւն ցոյց կուտային, երբ պայքարը ամէնէն սուր ձեւը կ'առնէր, մէջն ըլլալով քաղաքացիական պատերազմ մը:

Ստալին ծայրայեղ մեթոտներու կը դիմէր եւ զանգուածային ճնշումներու, երբ արդէն յեղափոխութիւնը յաղթական էր, երբ խորհրդային պետութիւնը հաստատուած էր, երբ շահագործող դասակարգերու հաշուեյարդարը լրացած էր, երբ ընկերվարական յարաբերութիւնները խորապէս արմատացած էին ազգային տնտեսութեան մէջ, երբ մեր կուսակցութիւնը քաղաքականապէս հաստատուած էր եւ զօրացած էր թուական եւ գաղափարական տեսակէտով:

Բացորոշ է որ շատ մը պարագաներու մէջ Ստալին անհանդուրժող էր եւ բիրտ էր իր վերաբերումը եւ չարաչար գործածեց իր իշխանութիւնը: Փոխանակ ցոյց տալու ճշդութիւնը իր քաղաքականութեան, շատ անգամ ճնշումի եւ ֆիզիքական բնաջնջումի կը դիմէր, ոչ միայն իր իրական թշնամիներուն դէմ, այլեւ այն անհատներուն, որոնք որեւէ յանցանք գործած չէին ո՛չ կուսակցութեան եւ ոչ ալ խորհրդային կառավարութեան դէմ: Ասոր մէջ մենք որեւէ իմաստութեան նշան չենք տեսներ այլ այնպիսի բրտութիւն մը, ուրկէ Լենին այնքան կը սարսափէր:

Աւելի ուշ, երբ Բերիայի խմբակին դիմակը վար առնուեցաւ, Կեդր. Կոմիտէն զբաղեցաւ այս խմբակին տեսած գործերով: Շատ գէշ պատկեր մը մէջտեղ ելաւ Ստալինի բիրտ նպատակներուն եւ անարդարանալի վարմունքին մասին: Ան չարաչար կը գործածէր իրիշխանութիւնը, ինքզինքին կը թոյլատրէր զեղծումներ ընելու: Յանուն Կեդր. Կոմիտէին կը գործէր, առանց անդամներուն հաւանութիւնը առնելու, ոչ ալ Քաղաք. Բիւրոյի անդամներուն կարծիքը: Յաճախ անոնց չէր յայտներ իր անձնական որոշումները կուսակցութեան եւ կառավարութեան շատ կարեւոր հարցերու մասին:

Գալով անձի պաշտամունքին, պարտք կը զգանք ցոյց տալ թէ ինչ վնասներ պատճառեց կուսակցութեան շահերուն:

Լենին միշտ կը շեշտէր կուսակցութեան կարեւորութիւնը եւ դերը իբրեւ բանուորներու եւ գիւղացիներու ընկերվարական կառավարութեան ղեկավար: Ան անոր մէջ կը տեսնէր երկրին ընկերվարութեան յաղթական կառուցումը: Շեշտելով համայնավար կուսակցութեան մեծ պատասխանատուութիւնը իբրեւ ղեկավար կուսակցութիւն, Լենին կ'ուզէր որ խղճմտօրէն յարգուին կուսակցական կեանքի բոլոր կանոնները, եւ գործադրուի կուսակցութեան եւ Պետութեան հաւաքական ղեկավարութիւնը

Հաւաքական ղեկավարութիւնը կը բխի մեր կուսակցութեան էութենէն իսկ, հիմնուած ըլլալով ժողովրդավար կեդրոնացումի սկզբունքներուն վրայ: «Կը նշանակէ թէ, կ'ըսէր Լենին, կուսակցական բոլոր հարցերը կը լուծուին բոլոր անդամներուն կողմէ — ուղղակի կամ անոնց ներկայացուցիչներուն կողմէ — որոնք բոլորն ալ անխտիր ենթակայ են միեւնոյն կանոններուն: Աւելին, վարչական բոլոր անդամները, հաւաքական ղեկավարութիւնը, բոլոր անոնք որ պաշտօն մը ունին կուսակցութեան մէջ, ներկայացուցիչներ են, եւ հաշիւ պէտք է տան իրենց գործունէութեան մասին եւ կրնան պաշտօնանկ ըլլալ»:

Ծանօթ է որ Լենին ինքը շատ խստօրէն կ'ենթարկուէր այս սկզբունքներուն: Ոչ մէկ հարց, որքան ալ կարեւոր ըլլար, Լենին առանձին չէր որոշեր, առանց հաւանութիւնը առնելու Կեդր. Կոմիտէի անդամներու մեծամասնութեան եւ կամ Քաղաք. Բիւրոյին:

Կուսակցութեան ամէնէն դժուար շրջաններուն Լենին անհրաժեշտ կը գտնէր հրաւիրել համագումար կամ լիագումար նիստ, ուր ամէնէն կարեւոր հարցերը կը քննուէին եւ հաւանութեան կ'ենթարկուէին բոլոր ղեկավարներուն կողմէ:

Մենք կրնանք 1918ին օրինակը տալ, երբ երկիրը աշխարհակալներու յարձակման սպառնալիքին տակն էր: Այդ պա–

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ

Ո՞Վ Է ԱՊՐՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Կէս դար է, ասաց, դեգերում եմ այս մեռելաքաղաքի բնակիչների մէջ: Այստեղ հանգչում են հայրերը եւ նրանց կողքին՝ իրենց որդիները, իսկ թոռները հիմա մարտնչում են քո դէմ: Ես գիտեմ այս մեռելաքաղաքի գործերը: Մահը խիստ եւ հզօր է: Ոչ յաղթապանծ իշխանը կ'ազատի այդ պարտքից, ոչ պարտուած ստրուկը: Կեանքը սուտ է, միայն…

Իշխանը մեղմով կտրեց ծերունու խօսքը:

— Այո, այո, բայց խնդրում եմ ինձ մեկնես այս գրերի խորհուրդը:

Ծերունին մի պահ չփեց ճակատը եւ ասաց.

— Հնուց, դարերի մէջ սրբագործուած մի սովորութիւն կայ մեր քաղաքում: Երբ մեռնում է մի քաղաքացի, գալիս են նստում քաղաքի իմաստուն ծերունիները: Քաջութիւն, խելք, հարստութիւն անարժէք են, երբ չի գործւում ուրիշի համար: Իրենց անձի համար մարդոց ապրած օրերը նրանք մէջ կ'չիոք չունին, բարիք գործած օրերն են ապրած համարւում: Որովհետեւ կեանքի իմաստը ուրիշի համար ապրելու մէջն է: Եւ այսպէս հաշւում են ննջեցեալի բարիք գործած օրերը եւ թիւը գրում տապանի վրայ:

Եւ, առանց նայելու մատնանշուած շիրմաքարին, ծերունին շարունակեց.

— Այս քարի տակ հանգչում է մեր ժողովրդի հռչակաւոր իմաստունը: Իր մանուկ օրերից հրաժարուեց նա աշխարհի հաճոյքներից: Զգաց թշուառի եւ զըրկուածի տանջանքները, տառապեց քաղցածի եւ կեղեքուածի տառապանքներով: Ամփոփուեց իր աղքատիկ խուցի մէջ, օր ու գիշեր, ամէն ժամ խորհեց թշուառների փրկութեան համար: Գրեց ու երգեց, եւ նրա սրտից բխած խօսքն ու երգը մխիթարեցին տառապողին, ըմբոստացրին լքուածին եւ սաստեցին կեղեքողին ու հարստահարողին: Նա մեր մարգարէն է, իմաստուն առաջնորդը դէպի արդար եւ բարի կեանքը.

— Իսկ այս միւս մահարձա՞նը, հարցրեց իշխանը:

— Սա մեծ ճանապարհի վրայ կողոպտող եւ սպանող աւազակ էր, բայց մի օր զղջաց իր ոճիրները, կտրեց սուրը: Հեռաւոր վայրերից աղբիւր տարաւ երկրի ամէնից չորագուրկ ճանապարհի վրայ եւ ինքն էլ աղբիւրի մօտ իր խցիկն շինեց: Առաւօտից մինչեւ երեկոյ, գաւաթը ձեռքը, սառը ջուր էր մատուցանում ծարաւի ճամբորդներին: Այսպէս նա ապրեց ուրիշների համար երեք տարի:

«Այդ մատնանշածդ մեր քաջ զօրապետն է, յաղթողը մեր երկրի թշնամիների, բայց նրա սխրագործութիւնները հաշուի չառան: Նա պատերազմում մի անգամ թշնամի մի վիրաւոր զինուորի պատսպարեց իր վրանում, վէրքերը կապեց եւ խնամեց մի օր: Մեր իմաստունները այդ միակ օրը հաշուեցին ապրած օր:

«Իսկ այս մահարձանի տակ պառկած է քաղաքի մեծահարուստներից մէկը: Իր կեանքում նա միայն մի բան գիտէր,— գանձ դիզել: Ոչ մի մարդու եւ ոչ մի վայրկեան չկարեկցեց, աննշան բարիք իսկ չարեց եւ ոչ մէկին: Նրա օրերը զուր անցան, ծուխի պէս ունայն: Եւ գրեցին նրա տապանի վրայ. «Զապրեց եւ ոչ մի օր»:

Իշխանը գոհացաւ ծերունու խօսքերից, առատ վարձատրեց նրան եւ հետխոհ, գլուխը կախ, դանդաղ քայլերով գնաց վրանը:

Ամբողջ գիշերը, մինչեւ լոյս, նա ոչ քնեց եւ ոչ հանգստացաւ. մտածեց ու մտածեց:

Երբ լոյսը բացուեց, փոխանակ ռազմակոչ շեփոր զարկելու՝ կռիւը վերսկսելու համար, նահանջի հրաման արձակեց: Պաշարումը վերցրեց, վերադարձաւ իր երկիրը, բանակը ցրուեց եւ ձեռնարկեց բարի ու խաղաղարար գործերի, կեանքին մնացած օրերը ապրելով ուրիշների բարօրութեան համար:

Աւանդութիւնը յիշատակում է, որ նա, ամէն առաւօտ զարթնելիս եւ ամէն երեկոյ քուն մտնելիս, կրկնում էր:

— Ես բախտաւոր եմ, որ ապրում եմ հիմա:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՏԷՅԻՆ.— Շաբաթ երեկոյ (2 Յունիս). Հ.Յ.Դ.Տան սրահը լեցուած էր բերնէ բերան. Փ. Կ. Խաչի դպրոցին հոգաբարձութիւնը կը ներկայացնէր «Տրդատ Թագաւորի դարձը» թատերախաղը ի նպաստ դպրոցին, հովանաւորութեամբ Փ. Կ. Խաչի եւ ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ռ. Միլոոնեանի: Թատերախաղը հեղինակութիւնը Հ. Ս. Երեմեանի, վերամշակուած էր Տիկին Միլոոնեանի կողմէ ու ճոխացուած՝ պարախումբի, նուագի եւ երգերու բաժիններով, ինչ որ աւելի հաճելի կը դարձնէր ունկնդրութիւնը եւ ներդաշնակ կառուցուածք մը կուտար թատերախաղին:

Անհրաժեշտ չէ ներկայացնել թատերախաղին նիւթը, որ պատկերացումն է Հայաստանի քրիստոնէացման պատմական անցքերուն:

Օրեր առաջ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին բեմադրութեան համար ու գործի լծուած էին ոչ միայն հոգաբարձութեան անդամները, Պ. Կարօ Օհանեան եւ ընկեր Ս. Առաքելեան, նյլեւ Պ. Պ. Նուպար Պօտուրեան, Մարտիկ Տէր Սահակեան եւ Արսէն Սիւրմէնեան: Տիկին Միլոոնեան ողի ի բոին կ'աշխատէր կերպընկալ պարախաղեր ու երգեր սորվեցնել իր աշակերտուհիներուն ու կը վարէր թատերական փորձեր: Բարեբախտաբար, իրենց ջանքերը պսակուեցան յաջողութեամբ: Պէտք է աւելցնել որ մեր բեմը այսպիսի յարդարանք բնաւ չէր տեսած

Այժմ փոքր ակնարկով մը ներկայացնենք դերակատարները: Տիկին Ա. Պօյաճեան ստանձնած էր Թագուհի Աշխէնի դերը ու իր նուրբ խաղարկութեամբ այս անգամ ալ կարեւոր աջակից մը հանդիսացաւ խաղին յաջողութեան: Պ. Յակոբ Վարդերեսեան լաւագոյնս կատարեց Տրդատի փափուկ դերը: Մանաւանդ հիւանդ Տրդատի կատարեալ արտայայտութիւնները տուաւ: Նոյնքան վարժ էր իր շարժումներով ու արտայայտութեան ձեւերով Պ. Մարթէն Օֆլազ որ քրմապետ Արձանի տիպարը կը ներկայացնէր: Այս երկու թարմ ու պատրաստակամ ուժերը պէտք է յաճախ օգտագործել: Պ. Մուրատ Սաղաթէլեան Գրիգոր Լուսաւորիչի յաջող մարմնաւորումը հանդիսացաւ, թէեւ վարժ էինք զինք տեսնել աւելի աշխոյժ ու ինքնավստահ:

Օրիորդներ Բրաբիոն Տապազեան Խոսրովիդուխտի՝ եւ Սիւզան Զաթալեան Հռիփսիմէ կոյսի դերերը կատարեցին համարձակ ու անսխալ առոգանութեամբ, հակառակ իրենց տարիքին: Վերջապէս պարող օրիորդներ Մարի եւ Աչխէն Խոռանեան քոյրեր, Զաթալեան Սիւզան եւ Փանոսեան Սոնա ճկուն ու նազելաճեմ շարժումներով եւ գունաւոր լոյսերու ճաճանչներով պարուրուած խորհրդաւորութիւն մը ստեղծեցին: Նոր Սեբունդի տղաքն ու աղջիկները եւ դպրոցին աշակերտները իրենց փոքր դերերով նըպաստեցին ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կազմելու: Բոլոր ներկաները շատ գոհ մնացին ներկայացումէն ու դերակատարները յաճախ ծափահարուեցան:

Այս առթիւ դպրոցին հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ իր շնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր դերակատարներուն, ուսուցչուհի Տիկին Միլոոնեանի եւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց ջանքերով ապահովեցին ձեռնարկին յաջողութիւնը ու հանդիսականներու ընծայեցին գեղարուեստի հաճելի երեկոյ մը Գ. Պ.

հում կուսակցութեան եօթներորդ համագումարը հրաւիրուեցաւ հաշտութեան կենսական հարցը քննելու համար.

1919ին, քաղաքացիական պատերազմին, ութերորդ համագումարը կարեւոր որոշումներ տուաւ, ինչպէս, կուսակցութեան յարաբերութիւնները գիւղացիական զանգուածներուն հետ, կարմիր բանակին կազմակերպութիւնը, կուսակցութեան ղեկավարութեան դերը սովետներու մէջ եւայլն:

1920ին իններորդ համագումարը զբաղեցաւ տնտեսական զարգացման հարցով: 1921ին տասներորդ համագումարը ընդունեցաւ Լենինի տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը եւ պատմական որոշումը որ կոչուեցաւ «կուսակցական միասնականութիւն»:

Լենինի կենդանութեան համագումարները տեղի կ'ունենային կանոնաւորաբար: Եւ միշտ, երբ կուսակցութեան կամ ազգին զարգացման մէջ կարեւոր դարձակէտ մը տեղի կ'ունենար, Լենին անհրաժեշտ կը գտնէր խորապէս վիճարանել ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան, ինչպէս եւ կուսակցութեան եւ կառավարութեան գործերու ընթացքի մասին: (Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բեղուն շրջան մը եւս բոլորեց Հ.Մ.Ը.Մ.ը:

Հարեւանցի ակնարկ մը իր խումբերու մասին.— «Մինիմ»ներու խումբը 25 անդամ, երկու վարիչները, եղբայրներ Սարգիս Գույումճեան եւ Տիգրան Կազարեան, նիւթական եւ բարոյական միջոցները ի գործ դնելով կրցան դժուարին պայմաններու տակ մարզել եւ նախանձելի խումբ մը պատրաստել:

Կրտսերներու խումբ (քատէ) քսան անդամ, որոնց հանդէպ մարզիչը՝ եղբայր Աւետիս Զաքարեան տարիներէ ի վեր հօր մը պարտականութիւնը կը կատարէ եւ այս տարի եւս կրցաւ լաւագոյն խումբ մը ներկայացնել:

Ժիւնիօրներու խումբ, 18 անդամ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի ապագան որոնց աղուէս վարիչը՝ եղբայր Բարսեղ Սարգիսեան ֆութպոլի մեծ մասնագիտութեամբ մեծ դեր կատարած է, փայլուն յաղթանակներ ապահովելով: Դեռ 15 օր առաջ վեց յաղթանակներով խլեցին Մազարկի կազմակերպած խաղաշրջանին բաժակը:

Պահեստիներու խումբը 18 անդամ, մարզիչներն են եղբայր Սէֆէրեան եւ Գրիգոր Բալուեան, որոնց կատարած անխոնջ աշխատանքին շնորհիւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պահեստի խումբը յաղթեց իր քսան մրցումներուն 18ին եւ բարձրացաւ Բ. «տիվիզիօն»ի նախանձելի դասակարգին:

Պահեստիներու Բ. խումբը 16 անդամ, առաջին տարին ըլլալով մասնակցեցաւ Ե. «տիվիզիօն»ի խաղարկութեանց եւ խըլեց երրորդութիւնը իր շարքէն:

Ա. Խումբ.— 25 անդամ, պատասխանատու մարզիչներ՝ եղբայրներ Մրճոյեան Վարդգէս, Օհաննէսեան Ժանօ եւ Մկրտիչեան Ժորժ:

Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը պարծանքը եղաւ եւ մարսիլահայ մարզ. մեծ յաղթանակներ շահեցաւ: Եթէ քիչ մը խոհեմութեամբ խաղային, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը իր շարքին առաջնութիւնը խլած պիտի ըլլար, բարձրանալով աւելի բարձր դասակարգի: Մեղք որ առիթը փախցուցին:

Ոչ մէկ օտար մարզիկ կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.ի: Ոչ մէկ վճարում ոեւէ մարզիկի: Լիոնի մէջ կատարուած մրցումներուն Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիկները բոլոր ծախքերը իրենք վճարեցին:

Վարչական կազմ.— Նախագահ եղբայր Անտուրեան, փոխ նախագահներ՝ եղբայրներ Տիգրան Փափազեան, Բիւզանդ Փափէլեան, Ժանօ Օհաննէսեան, Վարդգէս Մրճոյեան:

Քարտուղարներ՝ եղբայրներ Սարգիս Գույումճեան, Ժորժ Մկրտիչեան:

Գանձապահներ՝ եղբայրներ Վահան Շամլեան, Գեղամ Մալխասեան:

Ֆետերասիոնի պատուիրակ Գարոյր Գույումճեան:

✕ Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ պաշ. Եդուարդի տէր եւ տնօրէն Պ. Րաֆֆի Նազարեանի ամէն նիւթական օժանդակութիւնը ընծայեց Հ.Մ.Ը.Մ.ի յառաջխաղացման համար: Որքան ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ քանի մը Րաֆֆիներ եւս ունենայինք իբրեւ օժանդակ:

Նմանապէս շնորհակալութիւն Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատուական բարերար եւ համակիր անդամներուն որոնք միշտ սիրայօժար աջակցեցան, ամէն անգամ որ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պէտք ունեցաւ իրենց:

Վահան Շամլեան

ԵՐԿՈՒ ԽԵՆԹԵՐ կը քալեն յիմարանոցի պարտէզին մէջ: Յանկարծ, անոնցմէ մէկը գետինը կը նստի եւ կը սկսի կօշիկները հանել:

— Ինչո՞ւ կը հանես կօշիկներդ, կը հարցնէ ընկերը:

— Կօշիկներուս մէկուն մէջ քար մը մըտաւ, կը պատասխանէ առաջինը:

Ինչո՞ւ երկու կօշիկներդ ալ կը հանես:

— Ապուշ, ինչպէս պիտի գիտնամ թէ ո՞ր կօշիկիս մէջ է քարը:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Յունիս 3ին, կիրակի, Ազգ. Տան մէջ տեղի ունեցաւ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – հաւաքոյթը:

Գիւֆէն շատ ճոխ էր:

Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը: Հայրենակիցներ եկած էին վերյիշելու իրենց ծննդավայրին հին օրերը, — ընտանեկան, ընկերային եւ ազգային:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Կարօ Սարեան որ յաջողութեամբ վարեց մինչեւ վերջ:

Մեծ ոգեւորութիւն ստեղծուեցաւ երբ ըսկսան մենապարերը և լաց պարերը, դաշնակի ընկերակցութեամբ: Տեղի ունեցան մեներգներ, խաղեր եւ զուարճախօսութիւններ:

Պ. Հրաչ Կոթողեան հարեւանցի ակնարկով մը պանծացուց Պոնտոսի յեղափոխական կեանքը: Պ. Հայկակ Մատուրեանի նուիրած կողով մը ընտիր կազինը, եւ Պ. Կարօ Սարեանի նուիրած երկու սիկարները աճուրդի դրուելով միասին 21 հազար երկու հարիւր ֆրանք գոյացաւ: Կազինը շահեցաւ Պ. Մկրտիչ Աչճեան եւ հրամցուց ամէն մէկ սեղանի:

Խնջոյքին վերջաւորութեան ցոյց տըրուեցաւ կարգ մը հետաքրքրական շարժանկարներ:

Թերթով ծանուցուած նախագահը վերջին պահուն նամակով մը կ'իմացնէր թէ պիտի չկրնայ ներկայ ըլլալ:

Վարչութիւնը իր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնեց բոլոր նուիրատուներուն, ներկաներուն եւ սրահին մէջ աշխատող օրիորդներուն:

Ժամանակը արդէն շատ ուշ էր: Ներկաները մեկնեցան կազդուրիչ տպաւորութեան տակ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ

ԴԻՐԱՍԱՆ Մարտիրոս Մնակեանի շիրիմին բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 27ին, Շիշլիի գերեզմանատան մէջ (Պոլիս): Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Կը նախագահէր Գարեգին Ծ. Վ. Գազանճեան: Յարութիւն քհնյ. Հալաճեան կատարեց հոգեհանգիստը Վարդանանց երգչախումբին երգեցողութեամբ: Յետոյ վերցուցին սեւ շղարշը եւ Գարեգին վրդ. ոգեկոչեց յիշատակը Մնակեանի, շեշտելով անոր կարեւոր դերը հայ թատրոնին մէջ: Երիտասարդներու Թատերախումբին կողմէ խօսեցաւ Եղ. Երէցեան: Խօսեցաւ նաեւ Մնակեանի աշակերտներէն Թուրք դերասան Էյուպ Սապրի որ ըսաւ.— «Ոսկի տառերով արձանագրուած է Մնակեանի անունը պատմութեան էջերուն մէջ: Հպարտութեամբ կ'ըսեմ թէ Մնակեան հաստատեց թուրք բեմին հիմերը»: Թուրքերէն ուղերձ մը կարդաց Օզէն Շահինեան եւ շնորհակալութիւն յայտնեց ծերունի դերասան Գրիգոր Յակոբեանի եւ բարերար Արտաշէս Փափազեանի որոնց ճիգերով գլուխ եկաւ շիրիմին շինութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

15.— ԼԵՌՆԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Ամէնքը սպասում էին Մեսրոպին:

Նա թղթերը տհաճոթեամբ մի կողմ նետեց եւ դառնալով դէպի միւսները, ասաց.

Բոլորովին ապարդիւն է քրքրել այդ թղթերը եւ նրանցից որեւէ եզրակացութիւն հանել: Մեր այժմեան դրութեան մէջ հաշիւը ոչ միայն կը սխալեցնէ, այլ եւ կը մոլորեցնէ մեզ: Մեր գործերը հէնց սկզբից անհաշիւ են տարուել: Այնպէս էլ պէտք է շարունակել: Այսինքն, կամենում եմ ասել, որ ժամանակը այնքան նեղ է եւ պահանջները այնքան ստիպողական են, որ մենք միջոց չունենք հինը ուղղելու եւ նոր կարգադրութիւններ անելու: Մեզ պէտք է այժմ անել մի վճռական քայլ, թէեւ այդ քայլը մինչեւ անգամ հակառակ լինէր խոհեմութեան եւ խելացի ձեռնարկութեան:

— Բոլորովին ճիշտ է, ասաց Սամուէլը, որ դեռ եւս ոտքի վրայ էր:

Սահակ Պարթեւը ոչինչ չխօսեց:

— Այսուամենայնիւ, մենք պէտք է չափենք մեր ուժերը, նկատեց Մուշեղը:

— Մենք չափել կամ կշռել չենք կարող այն, ինչ որ դեռ եւս գոյութիւն չունի, պատասխանեց Մեսրոպը: Մեր ուժերի չափը կախուած կը լինի այն հանգամանքներից, թէ ո՛րքան յաջողութեամբ առաջ կը տանենք գործը:

— Յաջողութիւնը կամ անյաջողութիւնը հէնց այժմեանից եւս կարելի է նախագուշակել, ասաց Մուշեղը:

— Միայն հաւանականութեան վրայ հիմնուելով, պատասխանեց Մեսրոպը: Մենք, կրկնում եմ, անձնավստահութիւնը պէտք է ընտրենք մեզ առաջնորդ, իսկ յաջողութիւնը թողնենք բախտի կամքին:

Սահակ Պարթեւը ընդհատեց վիճաբանութիւնը, հարցնելով.

— Այդ «մենք»ը մի քանի անգամ կրկնուեցաւ: Բայց նախ քան որեւէ քայլ անելը, ես կարծում եմ, պէտք է որոշել, թէ ո՞վ ենք մենք:

Տիրեց ընդհանուր լռութիւն. Հարցը բաւական կարեւոր էր: Սամուէլը առաջ անցաւ, խնդրելով.

— Թոյլ տուէք ինձ խօսել:

— Խօսի՛ր, ասաց Պարթեւը:

Նա խորին ոգեւորութեամբ կանգնեց իւր խորհրդակիցների առջեւ եւ, իւր բոցավառ աչքերը դարձնելով դէպի նրանց, խօսեց.

— Ո՞վ ենք «մենք», այդ հարցը, իրաւ, մի շատ դժուարին հարց է, եւ նրա վճռելը պէտք է լինի գործի սկիզբը: Ո՞վ ենք «մենք»: Մենք ամէն ինչ ենք: Իմ պատասխանը գուցէ չափազանց յանդուգն կը թուի ձեզ, բայց ես կ'աշխատեմ պարզել իմ միտքը: Մեր աշխարհի կառավարութեան մէջ երեք բարձրագոյն անձինք առաջնակարգ դեր էին խաղում.— Թագաւորը, քահանայապետը եւ սպարապետը: Այդ երեք գլխաւորները այժմ չկան: Թագաւորը աքսորուած է Խուժիստանի անյուշ բերդը, սպարապետը աքսորուած է դարձեալ նոյն բերդը, իսկ քահանայապետը աքսորուած է Միջերկրականի Պատմոս կղզին: Մեր աշխարհը մնացել է զուրկ այդ երեք մեծ կառավարիչներից, որ վտանգի ժամանակ կարող էին թշնամուն դէմ դնել: Իսկ թշնամին մեր դրանը կանգնած է, ներս մտնելու վրայ է: Ո՞վ պէտք է ընդդիմանայ նրան: Ո՞վ պէտք է պաշտպանէ հայրենիքը կրակից եւ արիւնից: Ո՞վ պէտք է մաքրէ պարսկական պղծութիւնը, որ սպառնում է արատաւորել մեր բոլոր սրբութիւնները: Արքայական գահը վտանգի մէջ է. եկեղեցին վըտանգի մէջ է. մեր լեզուն, մեր դպրութիւնը, մեր աւանդութիւնները, մեր ազգային բոլոր նուիրական ժառանգութիւնները վտանգի մէջ են: Ո՞վ պէտք է պաշտպանէ: Կրկնում եմ, թագաւորը չկայ, քահանայապետը չկայ, սպարապետը չկայ: Բայց կան նրանց ներկայացուցիչները, որոնցից երկուսը հէնց այստեղ լըսում են ինձ:

Նա ձեռքը տարաւ դէպի Սահակ Պարթեւը եւ դէպի Մուշեղը, եւ շարունակեց.

— Դու, Սահակ, քահանայապետի որդին ես եւ կարող ես փոխարինել քո հօրը: Իսկ դու, Մուշեղ, սպարապետի որդին ես եւ կարող ես փոխարինել քո հօրը: Թէ՛ քահանայապետութիւնը եւ թէ սպարապետութիւնը մեր աշխարհի սովորութեամբ ժառանգական են: Մէկը սեպհական է Լուսաւորչի տանը, միւսը՝ Մամիկոնեանների տանը: Դրան ոչ ոք կարող է հակառակել: Մնում է թագաւորի ներկայացուցիչը: Թագաժառանգը այստեղ չէ, նա պահուած է Բիւզանդիայում: Բայց Հայոց Տիկինը — Թագուհին, մեր ձեռքումն է: Նրա անունով կարող ենք ամէն տեսակ հրամաններ տալ: Կազմե՛նք մի ժամանակաւոր կառավարութիւն, անցնենք գործերի գլուխը եւ սկսենք դէմ դնել թշնամուն: Ես հաւատացած եմ, որ ժողովուրդը կը գայ մեր յետեւից: Նա սիրում է միայն հրամաններ լսել, իսկ երկար չէ մտածում, թէ որտեղից է գալիս հրամանը: Այժմ, կարծեմ, բաւական պարզ է, թէ ո՞վ ենք «մենք»....

ՐԱՖՖԻ

րիչներէն ոմանք փախած են, ուրիշներ ձերբակալուած ։

Կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ գործողութիւնները վերջացած են եւ կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ ։ Կը հետապնդուին փախստական ապստամբները եւ կասկածելիները ։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Կ'ԱՊԱՔԻՆԻ

Նախագահ Այզընհաուըր բժշկական գործողութեան մը ենթարկուեցաւ անմիջապէս ։ Վիճակը գոհացուցիչ կը համարուի ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Նախագահը քաջութեամբ դիմացաւ գործողութեան որ տեւեց երկու ժամ ։ Կիրակի օր սկսաւ պտտիլ սենեակին մէջ, մէկ թեւնաթոռէն միւսն երթալով բժիշկներու աջակցութեամբ ։ Լուատեսներ կը կարծեն թէ պիտի կրնայ վերսկսիլ իր քաղաքական գործունէութիւնը ։ Աշխարհի բոլոր կողմերէն ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին Ուաշինկթըն ։ Խ. Միութեան վարիչներն ալ հեռագիրներ ղրկած էին, արագ ապաքինում մաղթելով ։ Առաջին առթիւ հեռագիր մը ուղղած էր Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը ։ Ամբողջ Ամերիկայի մէջ աղօթքներ կը կատարուին Այզընհաուըրի առողջութեան համար ։

Այժմէն իսկ ենթադրութիւններ կ'ըլլան իր թեկնածութեան մասին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԹԻ արտադրիչներու գործադուլը սկսաւ կիրակի օր, կաթէ զրկելով Փարիզը ։ Հինգշաբթի օր շարժումը պիտի տարածուի Լիոնի եւ Պորտոյի մէջ ։ Կառավարութիւնը Յունիս 15էն նոր որոշում մը պիտի առնէ գիներու մասին ։ Երէկ առտու 500.000 լիտր կաթ հասած էր Փարիզ, փոխան 980.000 լիտրի ։ Կը վախցուի որ կացութիւնը աւելի ծանրանայ ։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երեք անգլիացի զինուորներ մեռան, եօթը հոգի ալ վիրաւորուեցան, երբ իրենց կառքը անդունդը գլորեցաւ լեռնային շրջանի մը մէջ ։ Ամենածանր արկածը կը համարուի այս դէպքը ։ Լիմասոլի մէջ դաւադիրները փորձեցին հրկիզել երկու անգլիական կառքեր ։ Ռումբեր եւ կրակոցներ պատուեցան մօտակայ երկու գիւղերու մէջ ։ Ֆամակուսթայի մէջ անծանօթներ երկու անգամ փորձեցին հրկիզել անգլիական մթերանոց մը ։— Անգլիոյ աշխատաւորականները միշտ կը պահանջեն վերսկսիլ բանակցութիւնները ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետներէն Սթանիսլաւ Միքոլայըք, որ աքսորական կառավարութեան պետն էր մինչեւ 1955 Յունիս 22ին, որոշեց իր երկիրը վերադառնալ, օգտուելով ընդհ. ներումէն ։ Այս առթիւ ըսաւ,— «Հակաբոլշեւիկ եմ աւելի քան երբեք. բայց որոշեցի հայրենիք վերադառնալ, վասն զի երազ է աքսորականի քաղաքականութիւնը ։ Քանի որ Անգլիա եւ Ամերիկա դաւաճանեցին մեզի եւ յոյս չկայ որ իմ ժողովուրդս փրկուի Արեւմուտքի միջոցաւ, պարտականութիւն կը սեպեմ իմ հայրենիքս վերադառնալ եւ լայնօրէն օգտուիլ նոր, աւելի թոյլատու պայմաններէն ։ Աքսորի միջոցին սորվեցայ թէ Անգլիան պատմութեան ամենամեծ դաւաճանն է» ։ Նախկին վարչապետը Լոնտոն կը գտնուի այժմ ։

ԹԻՖԼԻՍԷՆ Վիէննա հասած լուրերու համաձայն, վերջերս ցոյցեր տեղի ունեցած են ուսանողներու կողմէ, անկախութիւն պահանջելով ։

ՑՈՒՐՏԸ սաստկացաւ յանկարծ, Փարիզի մէջ ։ Ջերմաչափը զերոյէն վեր 12 կը ցուցնէր կիրակի օր, ինչ որ տեսնուած չէ 80 տարիէ ի վեր, Յունիս ամսուան մէջ ։ Անձրեւը եւ փոթորիկները կը շարունակուին ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը, Պէն Կիւրիոն, հեռագիր մը ուղղելով Ուաշինկթըն, կ'ըսէ թէ «պատերազմի վտանգը այս ամառ աւելի պիտի սաստկանայ, քանի որ Արաբները արդիական զէնքեր ստացած են Չեխոսլովաքիայէն» ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց ջնջել բարձրագոյն վարժարաններու, արհեստագիտական դպրոցներու եւ համալսարաններու ուսանողական թոշակը ։ Այս որոշումը տրուած էր Յունիս 6ին եւ նոր կը հրատարակուի ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը Գահիրէ հրաւիրեց Թունուզի վարչապետը՝ Պուրկիպա ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ հրաժարեալ վարչապետ Ա. Եաֆիի ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՏ - ԱՊՐԻԼ թիւը (48 էջ), հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

Ցիտուսի լուսանկարը (Շ. Նարդունի) .— Ֆրանկախտին պատմութիւնը (Տոքթ. Գ. Միսաքեան) .— Կամակլոպիւլին (Տոք. Սերոբեան) .— Հազարումէկ գիշերներ չքնացնող դեղ մը (էքաղհան) .— Եղձեռք (Նարդեան Բժշկ. Բառարան) .— Ո՞րքան կաթ տալ երախային (Մենծ-հայրիկ) .— Որովայնային ժանտատենդ-թիֆօ (Տոքթ. Ղազարեան) .— Ի՞նչպէս կ'արտաքսուին փուքերը (Տոքթ. Գալուստեան) .— Կաթ - (փրոֆ. Գէրպէրեան) .— Հիւծախտը Հայաստանի մէջ (Տոքթ. Հայկանուշ Տիգրանեան) .— Դեղարանութիւն (Հ.) .— Ձեր կերածը թոյն է (Տոքթ. Աշճեան) .— Երբ սեղան կը նստիք (Տիկին Գօժէօ) .— Ինչպէ՞ս կը ծերանանք (Տոքթ. Նաւասարդ) .— Կուրադետապը ... ծովի վրայ (Տոքթ. Ալթունեան) .— Լողացողնե՛ր, զգո՛յշ մուկերէն (Տոքթ. Գոնէ Ռուա) .— Արտասահման 1200 Ֆրանք ։

Տարեկան բաժնեգինը 1000 Ֆրանք ։

Դիմել խմբագրին՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

32, Rue de Trévise, Paris (9)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Աննա Մելիք Մուշկամպարեանի, Գ. Ս. Մուշկամպարեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՄԵԼԻՔ ՄՈՒՇԿԱՄՊԱՐԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Համախարբ. Միութեան մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Լեւոն Աճէմեանի իր տիկնոջ Եաքէրի մահուան առթիւ (Վալանս) ։ Նմանապէս եղբօրը, Ա. Աճէմեանի եւ քոյրերուն ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլէն Գ. Գօգոս Գալիկեան իր սիրեցեալ կնոջ Հայկանոյշ Գալիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ երկու հազար Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի օղափոխութեան կայանին ։

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

× Օր. Այտա Թօփուզեան եւ Գ. Վարուժան Մինասեան հինգ հազար Ֆր. կը նուիրեն Հ. Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլի կայանին, իրենց նշանախօսութեան առթիւ ։

●

Ոմն երկու հազար Ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիի շինութեան, Տիկին մը եւս հազար Ֆր. նոյն նպատակին, հազար Ֆրանք ալ Ալֆորվիլի եկեղեցիին ։

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

LA MAISON DES INTELLECTUELSի

44րդ ցուցահանդէսին

Au cercle Volney, 7 Rue Volney

Métro: Opéra ou Madeleine

23 Մայիսէն — 30 Յունիս

Կը մասնակցի ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ իր 12 կտոր քանդակներով եւ ջրանկարներով ։

ԾԱԽՈՒ Է

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ երեսուն տարուան ժամացոյցի եւ ադամանդի վաճառատունը բոլոր ապրանքներով ։

Խանութին ետին երեք սենեակ, իսկ վրան՝ երկու սենեակ եւ խոհանոց ։ Անձնական կառատուն բակին մէջ ։

Դիմել ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ,

261, Fg. St. Martin, Paris (10).

Tél. : NORD 60-69.

(Խանութը գոց է կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը) ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Նախագահութեամբ Ակադեմական

Տքթ. ԹՐԵՄՕԼԻԷՐԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտ եւ արուեստագիտուհիներու ։

Կիրակի, մէկ Յուլիս, ժամը 14.30ին ։

Տոմսերու գինն է 100, 200, 300 եւ 500 Ֆրանք.

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն ։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի «Սեբօր – Սօսէ» մասնաճիւղին հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16 — 23, 149, Ավընիւ Արժանթէօյ, Անիէռ ։

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՊԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զաւեշտ մը՝ «Բարեկենդանի Անկուտիներ»ը ։

Ժամը վեցէն վերջ խնջոյք – պարահանդէս ։

Ծանօթ.— Փորթ Քլիշիէն առնել թիւ 140 հանրակառքը եւ իջնել Փլաս տէ Պուրկինեօն ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ ։

Այս կիրակի, ժամը 15էն 23 ։ Մասիսի շէնք սրահին մէջ, 82 Ավընիւ տը Լիվրի ։

Կը մասնակցի Սեւրան – Կոմիտաս երգչախումբը ։

Կը ներկայացուին երկու ծիծաղաշարժ զաւեշտներ, հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով ։

Հանրակառք 147 Էկլիզ տը Փանթէն, Շոգեկառք Կառ տիւ Նոռէն ժամը 14ին ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը երեքշաբթի 12 Յունիս, ժամը 21ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը ։ Դասախօս՝ Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ ։ Նիւթը Անհատականութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քով ։

Մուտքը ազատ է ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը ։

Պիտի խօսի բանաստեղծ Տիկին Մարի Աթմաճեան, նիւթ ունենալով «Մեծ բանաստեղծուհի Մարսէլին Տեպորտ Վալմորի կեանքն ու գործը» ։ Տիկին Արմենուհի Վարդանեան կտորներ պիտի արտասանէ ։ Թարգմանուած Տիկին Աթմաճեանի կողմէ ։

ՓՈԽԱՆՑԵԼԻ Է

Օփերայի շրջանին մէջ, երկրորդ յարկ, փողոցի վրայ, չորս սենեակ, խոհանոց, տուշ ։ Բնակութեան կամ դրասենեակի համար ։ Վարձք 110 հազար ։ Գինը 2 միլիոն 300 հազար ։

Հեռաձայն ՍԱՆ. 55.40 եւ 95.40 ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տանը մէջ շամիզիէ կարող վարժ գործաւորուհիներ ։ Դիմել ամէն օր ժամը 14 – 18, Ա. Պաքիրճեանի,

58 ռիւ տ'Ապուքիր, Փարիզ (2) ։

A. Bakirdjian, 58 Rue d'Aboukir

Paris (2e).

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Վերջացաւ «Յառաջ»ի վերհրատարակման 11րդ տարին ։

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիւրացնել վարչութեան գործը, անյապաղ վերանորոգելով իրենց բաժանորդագրութիւնը կամ փակելով իրենց ապառիկ հաշիւները, առանց սպասելու մասնաւոր նամակի ։

Նկատի չեն առնուիր հասցէի այն փոփոխութիւնները, որոնց կցուած չէ հին հասցէն ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

30 Յուլիսէն — 6 Օգոստոս

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել.—

Փարիզ, Յովսէփ Վ. Քաֆթանճեանի,

10bis Rue Thouin, Paris (5e), Tél. : ODEON 02-12.

Լիոն, Միքայէլ Վ. Մոմճեանի,

78, Rue Rabelais — Lyon (3e).

Վալանս, Գրիգոր Վ. Գասպեանի

11 Place Belat — Valence (Drôme).

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է 30 Յունիս ։

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտ. Միութեան ։ Այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Գուլըմանի մէջ ։

Կը բանախօսէ Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկու զաւեշտ, դերասան Պ. Թրազոշի կողմէ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դաշտագնացութիւնը Յուլիս 8ին ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրա նսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ • MERCREDI 13 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7602 32e ANNEE | Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3413

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ի՜նչ եղերական զուգադիպութիւն ...

Ֆրանսացի հիւրերուն մեկնումէն անմիջապէս ետք, Երեւանի պաշտօնաթերթը, «Սովետական Հայաստան» կը հրատարակէր խանդավա՜ռ կոչեր, կարելի եղածին չափ շատ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ հրապուրելու եւ Սիպերիա ղրկելու համար ։

Թերթը տող մը բան չէր գրած Գ. Փինոյի ժամանումին առթիւ կատարուած պերճախօս ցոյցերու մասին։

Գոհացած էր հրատարակելով Հայաստանի հեռագրական գործակալութեան նկարագրութիւնը՝ պաշտօնական ընդունելութեան առթիւ (Մայիս 23-24)։ Ամփոփումը կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ, Յունիս 6ին։

Յաջորդ օրն իսկ, Մայիս 24ին, կ'երեւային մանրամասն տեղեկութիւններ եւ նկարներ՝ Ծայր. Արեւելքի համար զինուորագրուած «կամաւորներու» խանդավառութեա՜ն մասին ։

Այսպէս, լուսանկար մը կը ներկայացնէ Երեւանի «Կանաչ» գործարանի «հայրենասէրների բրիգադա»ն, հետեւեալ արձանագրութեամբ ․

— «Երիտասարդ հայրենասէրները ցանկութիւն են յայտնում իրենց ուժերը մտցնել այն հերոսական աշխատանքում, որ կատարւում է Սիբիրի եւ Հեռաւոր Արեւելքի [illegible] ժողովրդի բարօրութեան համար օգտագործելու նպատակով »։

Այս առթիւ, Երիտ. Միութիւնը 25 դիմում ստացեր է եղեր։

Պատկերին տակ՝ նկարագրութիւնը Երեւանի մէջ գումարուած հրապարակային ժողովի մը, ուր Երիտ. Միութեան քարտուղարը ճառ մը խօսելով, կը ծանուցանէ թէ «արդէն աւելի քան 300 երիտասարդներ ցանկութիւն են յայտնել մեկնելու Հեռաւոր Արեւելք»։

Այս նկարագրութեան տակն ալ կ'երեւայ լուսանկար մը չորս սիւնակի վրայ ։

Ժողովի ընթացքին, երիտասարդուհի մը կը յայտնէ թէ ամուսնին՝ «Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի մեխանիկական ֆակուլտետ»ի շրջանաւարտ Դարբինեանի հետ կը մեկնի Ծայր. Արեւելք։

Քսան տարեկան «կամաւոր» մըն ալ պարծանքով կը յիշէ Խրուշչեւի խօսքը ․

— Չկարծէք թէ գնում էք զռանչների մօտ գաթա կամ ձուազեղ ուտելու. պէտք է աշխատել, պէտք է կառուցել ...

«Սովետական Հայաստան»ի յաջորդ համարին, 26 Մայիսի երկրորդ էջը ամբողջովին յատկացուած է այս նոր արշաւին, հետեւեալ խորագրով,— «Դէպի Արեւելք, դէպի աշխատանքային քաջագործութիւն»։ Գլուխն ալ՝ քարտէս մը, որ կը նկարագրէ «աքանչելի երկրամաս մը», Պրիմորյեն, հիւսիսէն սահմանակից Խաբարովսկի, արեւմուտքէն եւ հարաւ արեւմուտքէն Չինաստանի եւ Քորէայի, հարաւէն՝ Ճափոնական ծովուն։ Տարածութիւնը՝ 163.000 քառ. քիլոմեթր ։ Ունի 9 քաղաքներ որոնց գլխաւորն է Վլատիվոստոկ։

Նկարագրութենէն կը հետեւի թէ երկրամասի աքսորավայրը դարձեր է կամ պիտի դառնայ դրախտավայր ։

Եւ դարձեալ կոչեր ու «դիմումներու հոսանք» Հայաստանի քաղաքներէն ։

Բոլոր նկարագրութիւնները իրարու կը նմանին եւ կը ձգտին մէկ նպատակի, — կախարդական շրջանակ մը ստեղծել, որպէս զի երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները «հայրենասիրական» կարաւաններ կազմեն եւ ճամբայ ելլեն ։

Որո՞ւն հաւատալ։ Հպարտութեա՜մբ եւ խանդավառութեա՜մբ դէպի —Սիպերիա գաղթելու այս «հոսանք»ի՞ն, թէ Փինոյի այցելութեան առթիւ արձակուած աղաղակներուն ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Յունիս 11ին Մոսկուա հասաւ Եմէնի գահաժառանգ իշխանը, էլ Պատր, որդին իմամ Ահմէտի։ Առաջին արաբ իշխանն է որ Խ. Միութիւնը կ'այցելէ, ընդառաջ երթալով Մոսկուայի հրաւէրին։ Այսպէս, Խ. Միութիւնը հետզհետէ կը զօրացնէ իր դիրքը Միջին Արեւելքի մէջ, բարեկամներ շահելով ։

Եմէնի գահաժառանգէն վերջ Մոսկուա պիտի այցելեն ուրիշ արաբ իշխանաւորներ, գլուխն բռնելով Եգիպտոսի վարչապետը, զնդ. Կամալ Նասր ։ Գահաժառանգը, որ սեւ եւ ծխուն պատմուճան մը հագած էր, մէջքին ալ ոսկի դաշոյն մը, օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ արտաքին նախարար Շեփիլովի եւ ուրիշ պաշտօնատարներու կողմէ ։ Շեփիլով Գահիրէ կը սպասուի այսօր – վաղը։ Պիտի այցելէ նաեւ Լիբանան եւ Սուրիա։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ աւելի սերտ յարաբերութիւններ պիտի հաստատուին այս այցելութեամբ, մանաւանդ Եգիպտոսի եւ միւս արաբական երկիրներուն հետ ։

Փայլուն հանդիսութիւն մը սարքուած էր Մոսկուայի օդակայանին մէջ, Եմէնի գահաժառանգի ընդունելութեան համար։ Զինուորական նուագախումբը հնչեցուց երկու երկիրներու քայլերգները ։ Կայարանը զարդարուած էր խորհրդային եւ եմէնեան դրօշներով։ Զօրահանդէս մըն ալ տեղի ունեցաւ։ Էլ Պատր, որ իր երկրին փոխ-վարչապետը եւ արտաքին գործերու նախարարն է, ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած ընդունելութեան համար։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ.— «Եմէն կը հաւատայ թէ յարաբերութեանց եւ անձնական շփումներու ամրապնդումը ազդու միջոց մըն է պայքարելու համար նախայարձակման եւ պատերազմին դէմ։ Կ'աղօթեմ Աստուծոյ որ յաջողութիւն պարգեւէ ինծի այս առաքելութեան մէջ որ պիտի նպաստէ աւելի զօրացնելու խաղաղութիւնը եւ գործակցութիւնը ժողովուրդներու միջեւ »։ Ընդունելութեան ներկայ էր Իսլամներու մուֆթին

Եմէն, որ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքեց Խ. Միութեան հետ անցեալ հոկտեմբեր 31ին, Գահիրէի մէջ, կը հետեւի Եգիպտոսի արտաքին քաղաքականութեան։ Երկիրը կը գտնուի արաբական թերակղզիին հարաւ – արեւմտեան անկիւնը, Կարմիր ծովուն վրայ։ Սահմանակից է Սէուտի Արաբիոյ եւ Ատէնի։ Այս այցելութեամբ Եմէն առեւտրական դաշնագիր մը պիտի կնքէ Խ. Միութեան հետ։ Երկիրը սուրճ կ'արտածէ, բայց կը կարօտի ամէն տեսակ ապրանքներու եւ տնտեսական օգնութեան։ Իրազեկներ հաւանական կը գտնեն որ յառաջիկային խորհրդային մասնագէտներ հրաւիրուին Եմէն։ Իշխանը ճամբայ չելած, Մոսկուայի թերթերը բարեկամական յօդուածներ հրատարակեցին Եմէնի մասին, քարտէսներ ալ տպելով։ Կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», կը գրէ թէ «այս այցելութիւնը կ'ապացուցանէ յարաճուն գործակցութիւն Խ. Միութեան եւ արաբական ազգերուն միջեւ»։ Յետոյ կ'ըսէ թէ «Խ. Միութիւնը որեւէ մասնաւոր առաւելութիւն կամ առանձնաշնորհ չի փնտռեր Միջին Արեւելքի մէջ, ոչ ալ նուաճողական նպատակներ ունի կամ կ'ուզէ շահագործել Մօտաւոր Արեւելքի բնական հարստութիւնները »։

× Շեփիլով Գահիրէ կը սպասուի Յունիս 18ին, Սուրիա՝ 22ին, Լիբանան՝ 25ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՑԵՐ ԷԻՆ ...

Անճշան համրանքներ մնացած են Նոր Յունաստանի երբեմնի շէն գաղութներէն — Կավալա, Տրամա, Քսանթի, Քոմոթինի եւ Ալեքսանդրուպոլիս (Տէտէ Աղաճ)։

Տասնեակներով ընտանիքներ, որոնք տուն – տեղ ունին եւ չեն կրնար ձգել ։

Ոչ դպրոց մնացած է, ոչ ալ եկեղեցի ։ Երբեմն շրջուն հովիւ մը կը դրկեն Աթէնքէն, հոգեւոր մխիթարութեան համար ։

Ամէնէն հայաշատը, Սելանիկ, որ 1000-1200 հայրենակից կը հաշուէ, եկեղեցի ունի, բայց թոյլ չեն տար որ դպրոցն ալ վերաբանան ։

Հակառակ այս տխուր կացութեան, ազգային գիտակցութիւնը կը մնայ վառ, եւ միջոցներ կը գտնեն, տարրական հայերէն մը սորվեցնելու համար նորահասներուն։

«Ազատ Օր»էն կ'իմանամ թէ սրտառուչ ձեռնարկ մը կատարեր են վերջերս, նախաձեռնութեամբ Կավալայի Թաղ. Խորհուրդին ։

Այս մարմինը լարելով իր ուժերը, Ապրիլ 11-24ի սգահանդէս մը կը սարքէ Մայիս 20ին։

Կոչ մը կ'ուղղէ միւս քաղաքներու ցիրուցան մնացորդներուն, Աթէնքէն ալ իբրեւ բանախօս կը հրաւիրէ Սօս – Վանին, եւ ոգեկոչումը տեղի կ'ունենայ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։

Նախ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ապա բուն սգահանդէսը ։

Երգչախումբ մըն ալ կազմեր են եւ խումբ մը աղջիկներ յաջող արտասանութիւններ ըրեր են, հակառակ անոր որ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ հայ համայնքները դպրոց չունին ։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ բոլորն ալ մրցումի ելած էին իրարու հետ, լաւագոյնս կատարելու համար իրենց պարտականութիւնը: «Հայոց եկեղեցին վերածուած էր մեռելատան »։

Սգահանդէսէն վերջ, իրիկուան դէմ, հայրենակիցները կը հաւաքուին բացօթեայ սրճարան մը, եւ այս անգամ պարողներն են որ կը փայլին, սուգի մշուշը փարատելու համար: «Փաթի սրճարանը եւ աւազուտ ծովափը այդ օրը հայացան»։

Ահա այսպէս կը դիմանան եւ կ'աշխուժանան ցիրուցան համրանքներ, ոգեկոչելով ոչ միայն ժողովուրդի մը համազգային սուգը, այլ եւ «արութեան գործերը »։

Հաւատարմութեան եւ յարատեւութեան ոգին է որ կ'արտայայտեն ափ մը Հայեր այս համեստ ձեռնարկով, Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ ։

ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ օդական զինուոր կը ղրկուի օդանաւերով, Ալժերիոյ եւ Մարոքի սահմանին պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար։ Առջի օր խումբ մը ապստամբներ պաշարուելով բնաջինջ եղան Թունուզի սահմանագլուխին մօտ ։

× Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ազգ. Ժողովին արաբական եւ ասիական պետութեանց պատուիրակները, որոնք անցեալ աշնան յաջողած էին օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը, կը պատրաստուին նոր ձեռնարկ մը կատարել Ֆրանսայի դէմ։ Շարք մը ժողովներէ ետք, անոնք որոշեր են դիմել Ապահովութեան Խորհուրդին ։ Եթէ այս վերջինը մերժէ, այն ատեն պիտի պահանջեն արտակարգ նիստի հրաւիրել ՄԱԿի ընդհ. ժողովը։ Եթէ բաւարար մեծամասնութիւն չշահին, նորէն Ազգաժողովին պիտի դիմեն յառաջիկայ աշնան։

× Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ բանուորները մերժեցին պարպել Մեսաժըրիի «Մարսէյեէզ» շոգենաւը, իբրեւ բողոք Ֆրանսայի ալժերիական քաղաքականութեան դէմ։ Նոյնպէս կարելի չեղաւ բեռցնել մաս մը բամպակ որ սահմանուած էր Լիբանանի։ Դամասկոսէն հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ վերջնապէս արգիլուած է ցորեն ղրկել Ֆրանսայի։ Արաբական Դաշնակցութիւնը արգիլեց ամէն գործառնութիւն արեւմտեան երեք ընկերութեանց հետ, որոնք պարէն փոխադրած էին Իսրայէլի համար ։

× Եգիպտոսի կառավարութիւնը կը հաստատէ թէ նոր մարտանաւեր հասած են Աղեքսանդրիա, զօրացնելու համար եգիպտական տորմիղը։ Կը կարծուի թէ այս մարտանաւերը գնուած են համայնավար երկիրներէ։ Վերջերս քանի մը յածանաւեր հասած էին լեհական դրօշով ։

ԿԱԹԻ արտադրիչներուն գործադուլը կը շարունակուի, մեծ նեղութիւն պատճառելով Փարիզի բնակիչներուն։ Աւելի ծանրօրէն ազդուած են Սէն է Մառնի եւ Էօրի շրջանները։ Կը կարծուի թէ կացութիւնը պիտի բարւոքի վաղը, հինգշաբթի։ Երէկ միայն 170.000 լիտր կաթ հասած էր Փարիզ ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ընկեր Մ. Գարամեան կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ հրաժարած է Մալէզեանի Ցրեկ. յանձնախումբի անդամակցութենէն ։

ՀԱԶԱՐ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, հազար հոգի ձերբակալուած են Արժանթինի մէջ, ձախողած ապստամբութեան հետեւանքով ։ Առաջին առթիւ գնդակահարուած են 38 հոգի եւ ուրիշներ ալ կը հետապնդուին ։ Կառավարութիւնը որոշած է անխնայ պատժել բոլոր յանցաւորները։ Իրազեկներ գիտել կու տան թէ 25 տարիէ ի վեր առաջին անգամ է որ քաղաքական ապստամբներ կը գնդակահարուին Արժանթինի մէջ։ Պաշարման վիճակը չէ վերցուած Պուէնոս Այրէսի մէջ։ Գնդացիրներ տեղաւորուած են կառավարական պաշտօնատան պատուհաններուն վրայ, իսկ հրասայլեր՝ դուռներուն առջեւ։ Օդանաւեր անդադար կը սաւառնին դիտութիւններ կատարելով։ Կարելի չէ կեդրոնական նամակատունը մտնել առանց խուզարկուելու։ Բոլոր կասկածելիները անմիջապէս կը ձերբակալուին ։

Արժանթինի նախագահը, Արամպուրու, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ յայտարարեց թէ ապստամբութիւնը սարքուած էր համայնավարներու եւ փերոնականներու կողմէ եւ թէ դաւադիրները դրամ ստացած են արտասահմանէն։

Զինուորական ատեանը սկսաւ դատել 300 ապստամբներ, իբրեւ գլխաւոր վարիչները ։

× Ապստամբութիւնը բաղդատաբար քիչ վնասներ եւ մարդկային կորուստներ պատճառած է։ Արդէն ձերբակալուած է երկու ղեկավարներէն զօր. Վալլէ ։ Նախկին նախագահ Փերոն, որ Փանամա կը գտնուի, լռութիւն կը պահէ առ այժմ ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը քուէարկեց արտասահմանի օգնութեան վարկերը, աւելի քան մէկ միլիառ տոլար զեղչելով Այզընհաուըրի պահանջած գումարէն (4.900.000.000 տոլար)։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

●

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. ապրիլ հինգին զեկուցում մը տուած է Փարիզ, Փալէ տ'Օրսէի մէջ, ընդունելութեան մը ընթացքին:

Կաթողիկոսը խօսած է Գահիրէի եպիսկոպոսական ժողովին, եկեղեցական կազմակերպութեան ու կանոնադրութեան եւ Անթիլիասի կաթողիկոսական ընտրութեան մասին, ջանալով համոզել իր ունկընդիրները՝ իր ... բարեմտութեան մասին:

Պէտք չունինք խղճի քննութիւն մը բանալու, ոչ ալ իր մտածումներուն խորը թափանցելու փորձն ընելու: Մեզ հետաքրքրողը՝ գործերն են, որոնք աւելի պերճախօս են, քան խօսքերը: Եւ այսպէս են բոլորին համար, աշխարհական ըլլան անոնք թէ կղերական, իշխան թէ կաթողիկոս, վարդապետ թէ քահանայ:

Խօսելով նախ Գահիրէի «Եպիսկոպոսական ժողովի»մասին, Վազգէն կաթողիկոս յայտարարած է, թէ «պատմական նշանակութիւն մը» ունեցած է ան, եւ այդ նշանակութիւնը «հետզհետէ աւելի հասկնալի եւ զգալի պիտի դառնայ մօտ ապագայի ընթացքին»:

Շեշտելով կարեւորութիւնը այդ ժողովին, աւելցուցած է ան, թէ նման հաւաքոյթ մը չէ եղած 30-40 տարիէ ի վեր: Յետոյ, ցաւ յայտնած է, որ մեր «դարաւոր ու վիթխարի հաստատութիւնը», Հայաստանեայց Եկեղեցին, «ոչ կազմակերպուած վիճակով» կը ներկայանայ, ինչ որ «հիմնական տկարութիւն» մըն է: Խօսելով ուրիշ եկեղեցիներու մասին, Կաթողիկոսը ըսած է որ, եթէ մօտէն դիտենք զանոնք, պիտի տեսնենք թէ՝ «ինչպէս կազմակերպուած են օրէնքի, կարգի, կարգապահութեան ըմբռնումով, իրենց հոգեւոր պաշտօնեաներ պատրաստող հաստատութիւններով, այն ատեն պիտի ճանաչենք մեր բոլոր տկարութիւնները»:

Աւելի պարզ խօսելով, Կաթողիկոսը հաստատած է, թէ մեր Եկեղեցին, վերջին 30-40 տարիներու ընթացքին ստատուտ մը (կազմական կանոնագիր) չունի, թէեւ «այստեղ եւ այնտեղ» թեմական կամ տեղական կանոնագիրներ կան, բայց «ատիկա բաւական չէ»: Մեր եկեղեցին ամբողջութիւն մըն է, ըսած է ան, իր նուիրապետական աթոռներով (Կիլիկիոյ Աթոռ, Երուսաղէմի, Կ. Պոլսոյ Աթոռներ), միւս բոլոր եկեղեցական թեմերով, որոնք բոլորը իրենց գլուխն ունին Էջմիածինը: Անոնք սակայն չունին վարչական կանոնադրութիւն մը, եւ ատոր համար ալ «անկարգութիւններ» առաջ կու գան, ժամանակ առ ժամանակ, եւ «զիրար չեն հասկնար»...

Եզրակացնելով իր խօսքը, կաթողիկոսը յայտարարեր է թէ Գահիրէի եպիսկոպոսական ժողովը «այս ոգիով» առաջնորդուեր է. որոշեր է Յանձնախումբ մը կազմել, որ Հայ Եկեղեցին օժտէ այսպիսի կանոնադրութեամբ կամ սահմանադրութեամբ:

Չենք գիտեր, թէ ո՞վ յղացած է այս իրապէս «պատմական» մնալու սահմանուած ժողովը գումարելու միտքը, ոչ ալ գիտենք թէ ինչ մտածած են Գերաշնորհ ժողովականները:

Մեր գիտցածը այն է, որ այդ ժողովը բոլորովին անտեղի էր ու ապօրինի, եւ, թող ներէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, եթէ աւելցնենք նաեւ, թէ ինքն ալ մոլորութեան մէջ եղած է, դժբախտաբար:

Ժողովին գլխաւոր նպատակը, ուրեմն, ընդհանրական կանոնագրի մը մշակումն է եղեր:

Ընդունինք պահ մը, որ այդպէս է:

Հարցնենք սակայն, սկսելով Կաթողիկոսէն մինչեւ նորընծայ եպիսկոպոսը, յարմա՞ր էր նման ժողով մը գումարելու ժամանակը: Կարելի՞ էր մշակումը կախարդական այնպիսի կանոնադրութեան մը, որ ընդգրկէր, եւ հրահանգներուն տակ առնէր սովիէթ կարգերուն տակ գտնուող հոգեւոր կեդրոնը եւ սփիւռքի բազմատեսակ եւ բոլորովին տարբեր կարգերու տակ ապրող ու գործող թեմերը:

Էջմիածինը՝ «ի հոգեւորս» գլուխն է Հայաստանեայց եկեղեցիին, աղէկ, իսկ «ի վարչակա՞նս». եղա՞ծ է երբեք վարչական կեդրոն մըն ալ: Դարերէ ի վեր կան ու կը գործեն վարչական անկախութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը եւ զոյգ պատրիարքութիւնները, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ կանոնադրութեամբ: Հայ կեանքի պատմութեան իբրեւ հետեւանք, ստեղծուեր են նուիրապետական այդ կարգերը եւ հաստատութիւնները եւ գործեր են, դարերու ընթացքին: Այս կարգե՞րն են որ, Եպիսկոպոսական ժողովը կ'ուզէ փլցնել մէկ հարուածով, բանաձեւով մը, անոնց տեղը դնելու համար հոգեւոր պետի մը կամքը, օտար եկեղեցիներուն նմանելու համար:

Եղա՞ւ աս, Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոս:

Եւ յետոյ, որո՞նք են եղեր այն «նոր պայմանները», որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն ընդհանրական կանոնագրութեան մը մշակումը: Արդեօ՞ք Էջմիածնի համար ստեղծուած պայմաններու մասին չէ խօսքը, որոնց ենթարկելու փորձը կ'ըլլայ սփիւռքի բոլոր եկեղեցիները եւ դարաւոր հաստատութիւնները, Եպիսկոպոսական ժողովի անունով:

Կը զարմանանք, որ Վազգէն կաթողիկոս նման ժողով մը հրաւիրած է, առանց եկեղեցկ. պատմութեան գիրք մը բանալու, տեսնելու համար, թէ ոչ թէ վերջին 30-40 տարիներու, այլ դարերու ընթացքին չէ գումարուած այդպիսի ժողով մը:

Եկեղեցական ժողովներ գումարուած են, կանոնական կարգով, բայց ոչ «եպիսկոպոսական»: Գահիրէի մէջ չէր կրնար գումարուիլ նման ժողով մը, որ արուեստական էր, զուրկ որեւէ հեղինակութենէ, թերի, ապօրինի եւ յանպատրաստից: Կարելի՞ է որեւէ «պատմական նշանակութիւն» տալ նման ժողովի մը, որուն չեն մասնակցած մէկէ աւելի հեղինակաւոր եպիսկոպոսներ, եւ մասնակցած են եպիսկոպոսներ, որոնք նոր օծուած, ոչ փաստը տուած են, ոչ ալ փորձառութիւնը ունեցած են իրենց մասնակցութիւնը արդարացնելու:

Եւ վերջապէս, կարելի՞ էր նման «պատմական» ժողովի գումարումը, առանց նախապատրաստութեան, առանց Թեմական Ժողովներու, Ազգ. աշխարհական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեան, քանի որ ան կոչուած էր վարչական կանոնագրութիւն ալ մշակելու:

Արտասահմանի եպիսկոպոսներն ու առաջնորդները պարզապէս հոգեւորականներ են, Թեմական Ժողովներու Նախագահի հանգամանքով, վարչական շատ քիչ իրաւասութիւններով:

Ուրկէ՞ ուր կաթողիկոսական հրաւէրով մը կամ հրահանգով մը, անոնք, մէկ անգամէն, կը դառնան հեղինակաւոր, «պատմական»ի վերարկուն առնելով իրենց վրայ:

Շատ ցաւալի, պատմականօրէն անվաւեր ու անիրաւասու քայլ մը առնուած է, վարչական կանոնագրութեան անունով, վարչական անկարգութիւն առաջ բերելով եւ սահմանադրութեան անունով հակասահմանադրական կարգ, կղերապետութիւն հաստատելու տխուր փորձն ընելով:

Ու՞ր կ'երթանք եւ որ դարու մէջ կ'ապրինք:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

■

Դ.— ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ 139 ԱՆԴԱՄՆԵՐԷՆ 98Ը ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Լենինի մահուան յաջորդող քանի մը տարիներուն համագումարները եւ Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստերը կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենային, սակայն երբ Ստալին հետզհետէ հաստատեց իր իշխանութիւնը, այս սկզբունքները յանկարծ չքացան: Մանաւանդ իր կեանքի վերջին տասնըհինգ տարիներուն: Բնակա՞ն վիճակ էր, երբ այդ պահուն կուսակցութիւնը եւ ազգը այնքան կարեւոր դէպքերու ականատես կ'ըլլային: Այդ դէպքերը կը պահանջէին որ կուսակցութիւնը որոշումներ տար հայրենական պատերազմին ատեն, պաշտպանութեան համար: Արդ, նոյնիսկ պատերազմէն ետք, տարիներով համագումար տեղի չունեցաւ, իսկ Կեդր. Կոմիտէին լիագումար նիստերը հազուադէպ էին: Ամբողջ պատերազմի միջոցին ոչ մէկ լիագումար նիստ:

Ճիշդ է որ փորձ մը եղաւ Կեդր. Կոմիտէի նիստ մը գումարելու 1941ին: Բոլոր անդամները Մոսկուա կանչուեցան, ուր 2 օր սպասեցին, բայց ի զուր, Ստալին ո՛չ ուզեց անոնց հանդիպիլ, ոչ ալ անոնց հետ խօսիլ: Եւ ասիկա ցոյց կու տայ թէ ինչ արհամարհանքով կը վարուէր Կեդր. Կոմիտէի անդամներուն հետ: Իրականին մէջ Ստալին կ'անգիտանար կուսակցութեան կեանքի կանոնները եւ ոտնձգութիւններ կ'ընէր հաւաքական ղեկավարութեան լենինեան սկզբունքին դէմ:

Տասնըեօթներորդ համագումարէն ետք, 1934ին, այլեւս բացորոշապէս պարզուեցաւ Ստալինի դիտաւորութիւնները կուսակցութեան եւ իր Կեդր. Կոմիտէին հանդէպ:

Երբ Կեդր. կոմիտէն իր տրամադրութեան տակ ունեցաւ բազմապիսի տեղեկութիւններ, որոնք ցոյց կու տային Ստալինի բիրտ նպատակները կուսակցութեան վերին մարմնի անդամներուն մասին, ան իսկոյն յանձնախումբ մը կազմեց Կեդր. Կոմիտէի նախագահութեան հակակշռին տակ: Յանձնախումբին պարտականութիւն տրուեցաւ քննել եւ հաստատել թէ ի՛նչ էր պատճառը որ զանգուածային ճնշումներ կը կատարուէին Կեդր. Կոմիտէի անդամներուն մեծամասնութեան եւ ԺԷ. համագումարին համար ընտրուած անդամներուն դէմ:

Յանձնախումբը ուսումնասիրեց Ներքավէտէի (Չեկա) թղթածրարները եւ բազմաթիւ ուրիշ դիւանաթուղթեր, եւ հաստատեց համայնավարներու դէմ սարքուած «շինծու» դատերը, սուտ ամբաստանութիւնները եւ աղաղակող զրպարտութիւնները ընկերվարականներու օրինապահութեան մասին — որոնց հետեւանքը եղած էր անմեղներու սպանութիւնը: Յայտնի եղաւ որ բազմաթիւ կուսակցական անդամներ, սովետներու եւ տնտեսութեան մէջ գործօն դեր ունեցողներ, որոնց հետ 1937 – 1938ին իբրեւ ժողովուրդի թշնամի վարուած էին, ոչ թշնամի եղած են, ոչ լրտես, ոչ ալ ոտնձգութիւն ընողներ, ընդհակառակն միշտ պարկեշտ համայնավարներ եղած են: Անոնք ամբաստանուած էին զանազան յանցանքներով եւ ՝շատ յաճախ չդիմանալով բարբարոսական չարչարանքներուն, իրենք զիրենք ամբաստանած էին (դատախազներու հրամաններով) թէ բազմաթիւ ծանր եւ անհաւանական յանցանքներ գործած են: Յանձնախումբը Կեդր. Կոմիտէի նախագահութեան ցոյց տուաւ դէզ մը կարեւոր թուղթեր այդ խնդրի մասին:

Հաստատուեցաւ որ Կեդր. Կոմիտէի 139 անդամներէն որ ԺԷ. համագումարին համար ընտրուած էին, իննսունութը, ձերբակալուած եւ գնդակահարուած էին, այսինքն 70 առ հարիւրը (մեծ մասը 1937 1938ին): (Ցասում սրահին մէջ):

Ի՞նչ էր ԺԷ. համագումարին կազմը: Ժողովին մասնակցողներուն ութ առ հարիւրը կուսակցութեան յարած էին դաւադրութեան տարիներուն, նախքան յեղափոխութիւնը եւ քաղաքացիական պատերազմը, այսինքն 1921ին: Ընկ. տեսակէտով, համագումարին պատգամաւորները գլխաւորաբար բանուորներ էին (60 համեմատութեամբ անդամներ):

Կարգ մը պատճառներով անըմբռնելի է որ այսպէս կազմ ունեցող համագումար մը ընտրէ Կեդր. Կոմիտէ մը՝ թշնամի կուսակցութեան: Միակ պատճառը, որով թեկնածուներուն 70 առ հարիւրը իբրեւ կուսակցութեան եւ ժողովուրդի թշնամի նկատուեցան, այն է որ պարկեշտ համայնավարներ էին եւ զրպարտուեցան, անոնց դէմ ամբաստանութիւնները սխալ

ԿՈՅՐԸ ՏԵՍՆՈՒՄ Է

●

Մեր որբանոցի որբերից մէկն է ի ծնէ երկու աչքով կոյր՝ Մարգար Պետրոսեանը: Ապրում է Մարգարը խաւարի մէջ եւ չի տեսել ոչինչ,— ո՛չ արեւ, ո՛չ լուսին, ո՛չ ծաղիկներ, ո՛չ իր մօր դէմքը, ո՛չ երկինք, ո՛չ գետին, ո՛չինչ չի տեսել Մարգարը. մի ճանճ, մի աստղ անգամ չի տեսել: Ես այսօր փակեցի աչքերս ու մտածեցի, որ մինչեւ մահս այսպէս պիտի մընամ, եւ արագ բացի աչքերս, որովհետեւ ինձ թուաց, որ կարող եմ խելագարուել: Եւ երբ բացի աչքերս, իմ դէմ կանգնել էր Մարգարը: Նա մի քայլի վրայ կանգնեց, զգալով, որ դէմը մարդ կայ. յետոյ պարզեց իր երկու ձեռները, շօշափեց ուսերս, յետոյ դէմքս եւ ժպտաց իր բարի եւ անլոյս ժպիտով:

— Գուրգէ՞ն ...

Նա ինձ ճանաչում է առանց դժուարութեան, որովհետեւ մենք վաղուցուայ ծանօթներ ենք: Մենք դեռ Վանից, Նորաշէնի դպրոցում դասընկերներ ենք եղել:

— Ի՞նչպէս ես, Մարգար, հարցնում եմ ես:

— Լաւ, ժպտում է նա, գարունն է ...

Գարունը լաւ է:

— Ի՞նչ տարբերութիւն, ասում եմ ես, գարուն, ձմեռ, եւ որպէս զի նա չմտածի, որ ես ակնարկում եմ նրա կուրութեանը, աւելցնում եմ, որբերի համար բոլոր եղանակներն էլ մէկ են:

— Ոչ, ասում է Մարգարը, եւ որբերի, եւ կոյրերի համար գարունը լաւ է... մարդիկ մեր մասին ասում են՝ «կոյրի համար այստեղ թէ Բաղդատ՝ մէկ հաշիւ է», բայց սխալ է ...

— Մարգար, Երեւա՞նն է գեղեցիկ թէ Վանը, հարցնում եմ:

— Վանը... Ի հարկէ, Վանը: Դու չգիտե՞ս, որ հարցնում ես:

— Ինչո՞վ, ինչո՞վ, հետաքրքրւում եմ ես:

— Ինչո՞վ...

Նա լռում է, հանում է գրպանից թաշկինակի նման մի բան, չփում է աչքերը եւ ըստ երեւոյթին մտածում է:

— Վանը ... գեղեցիկ է, մրմնջում է նա:

Տիրում է լռութիւն: Լսւում է միայն որբանոցի խոհանոցի կտուրին նստած ճնճղուկների ճռուողիւնը:

— Վանի ճնճղուկների ձայնն աւելի ուրախ էր: Երեւի այստեղի ճնճղուկներն էլ մեզ նման անօթի են: Յետոյ, գարնան հովը... աւելի քաղցր էր: Մանաւանդ երբ ծովից էր փչում: Տեսնողները չէին լսում գուցէ, բայց ես գիշեր – ցերեկ լսում էի ծովի խշշոցը: Մանաւանդ գիշերները: Յետոյ, այստեղ ծաղիկ չկայ, ես չեմ տեսել ...

— Դու չե՞ս տեսել ...

— Այո... Վանում մինչեւ անգամ փողոցներում ես զգում էի ծաղիկների բուրմունքը: Իսկ այստեղ... առնենք որբանոցում, ի՞նչ ծաղիկ... չգիտեմ, այս երկրում, Երեւանում ծաղիկ կա՞յ...

— Ոչ, Մարգար, ասում եմ ես տխրութեամբ, այս երկրում հիմա ծաղիկ չկայ:

Լռութիւն:

— Յետոյ, այնտեղի արեւը... աւելի լաւ էր, աւելի ուրախ, չէ՞, այդպէս չէ՞..

— Իսկ աստղե՞րը, լուսի՞նը, հարցնում եմ ես:

— Չգիտեմ, մռայլւում է Մարգարը, ինչ որ չգիտեմ՝ չգիտեմ:

Լռութիւն:

— Մայրիկիդ յիշո՞ւմ ես, Մարգար, հարցնում եմ ես:

Նրա դէմքը լուսաւորւում է:

— Յիշո՞ւմ... Ես նրան տեսնում եմ, տեսնում ամէն օր: Այ, եղբօրս, Աւետիսին, քեզ, բոլորիդ չեմ տեսնում, բայց մօրս... տեսնում եմ:

— Չես տեսնում, ասում եմ ես, ուժեղ կերպով զգում ես, յիշում ...

— Տեսնում եմ, նեղսրտում է Մարգարը, դու չես հասկանում... այ, եթէ հիմա նա երեւար այս բակում կամ մտնէր որբանոց, ես նրան կը տեսնէի, այո, պնդում է նա, ես նրան կը տեսնէի ... ես քեզ նման չեմ տեսնում, դու էլ իմ նման չես տեսնում, ես մօրս ամէն օր տեսնում եմ...

— Յիշում ես, նորից յամառում եմ ես, ուժեղ կերպով զգում եւ յիշում ես:

— Զգալ... յիշել... յիշել, կրկնում է նա դժգոհ, այդ ան չէ... Ես տեսնում, տեսնում եմ նրան:

Լռում է նա, լռում եմ ես:

— Դէ, ասա, լռութիւնը խզում եմ ես, մայրիկիդ աչքերն ի՞նչ գոյն ունեն ...

Մարգարի դիմագծերը լարւում են, ջղաձգւում: Նա ջանք է թափում պատասխանել, նա հիմա կասի իր մօր աչքերի գոյնը եւ կը զինաթափի ինձ:

Դրա փոխարէն նա լալիս է, լալիս է չոր, անարցունք հեկեկանքով:

— Այդպիսի հարցեր մի տար... Մենք իրար չենք հասկանայ... Ես ... ես մօրս տեսնում եմ:

Երեւան

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ջին, եւ յեղափոխական օրինապահութիւնը լրջօրէն բռնաբարուեցաւ :

Ասոր պէս ճակատագիր մըն ալ վերապահուած էր ոչ միայն Կեդր. Կոմիտէի անդամներուն, այլեւ Ժէ. համագումարին պատգամաւորներուն, որոնք կամ քուէարկելու իրաւունք ունէին եւ կամ կը մասնակցէին խորհրդակցական ձայնով, 1108 հոգի, այսինքն աւելի քան մեծամասնութիւնը ձերբակալուեցան իբրեւ հակահամայնավար : Այս իրողութիւնն իսկ ցոյց կուտայ թէ որքան մեծ յիմարութիւն էր Ժէ. համագումարին մասնակցողները նկատել դաւադիրներ յեղափոխութեան դէմ :

Ինչպէս յայտնի է, Ժէ. համագումարը պատմականօրէն ծանօթ է իբրեւ «յաղթականներու համագումար»: Պատգամաւորները մեր ընկերվարական Պետութեան շէնքին գործօն արհեստաւորներն էին : Շատեր պայքարած էին կուսակցութեան համար նախայեղափոխական տարիներուն եւ քաղաքացիական պատերազմի միջոցին : Անոնք քաջութեամբ կռուած էին թշնամիին դէմ եւ յաճախ մահը դիմագրաւած : Ինչպէ՞ս կարելի է ենթադրել թէ այս մարդիկը կրնային «երկերես» ըլլալ եւ ընկերվարութեան թշնամի տարրերուն միացած՝ այն շրջանին երբ հաշուեյարդարի կ'ենթարկուէին զինովիեւականները, թրոցկիականները եւ աջակողմեանները, եւ այն ալ ընկերվարութեան իրականացումներուն առթին :

Ասիկա հետեւանք էր Սթալինի իշխանութեան չարաշահութեան, երբ ան սկըսաւ ահուսարսափը օգտագործել կուսակցութեան ղեկավար տարրին դէմ :

Այդ թուականներուն Սթալին ինքզինք այնքան վեր կը նկատէր կուսակցութենէն եւ Կեդր. Կոմիտէէն որ, Ժէ. համագումարէն ետք ա'լ աւելի չատցան զանգուածային ճնշումները: Ան մտածեց թէ այսուհետեւ ինք առանձին կրնայ որոշումներ տալ ամէն բանի մասին եւ թէ միայն, վիճակագիրներու պէտք ունէր : Եւ բոլոր միւսներուն հանդէպ այնպիսի վերաբերում մը ցոյց կուտար, որ անոնք ստիպուած էին միայն հնազանդիլ իրեն եւ խընկարկել :

Կիրովի սպանութենէն ետք, սկսան զանգուածային ճնշումները եւ ընկերվարական օրինապահութեան բիրտ բռնաբարումները: 1934ի իրիկունը Սթալինի նախաձեռնութեամբ (առանց հաւանութեանը Քաղաք. Բիւրոյին), Կեդր. Կոմիտէի Նախագահութեան քարտուղարը Նիքիցը հետեւեալը կը ստորագրէր.—

1. Հրահանգ տրուած է նախաքննիչ դատաւորներու կազմին որպէսզի փութացնեն դատավարութեանց քննութիւնը, անոնց որ ամբաստանուած են իբրեւ ահաբեկում պատրաստող կամ գործադրող :

2. Հրահանգ տրուած է դատական մարմիններուն որպէսզի չընդհատեն մահուան պատիժի գործադրութիւնը այս կարգի ոճիրներուն, ուսումնասիրելու համար ներման մը կարելիութիւնները, նկատելով որ գործադիր Կեդր. Կոմիտէի Նախագահութիւնը հնարաւոր չի գտներ այս կարգի աղերսագիրներ:

3.— Հրահանգուած է ներքին գործերու գործավար՝ մարմիններուն գործադրել մահապատիժը վերոյիշեալ դասակարգի յանցապարտներուն դէմ, անմիջապէս որ այս վճիռները տրուին:

Այս հրահանգներուն պատճառով ամբաստանեալը կարելի չէր գտներ վերաքննութիւնը, մինչեւ անգամ եթէ ատեանին առջեւ յայտարարէին թէ սուտ խոստովանութիւն կորզած են բռնութեան տակ : (Շար.)

ՓՈԹՈՐԻԿ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

«ԷՇԷՔՕՂԼՈՒ ԷՇԷՔ.— ՆԱՄՈՒՍՍԸԶ». — ԱՏՐՃԱՆԱԿ՝ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՊԱՅՈՒՍԱԿԻՆ ՄԷՋ.— ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՕՐԷՆՔԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ:

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը Յունիս վեցին քուէարկեց մամուլի նոր օրէնքը, որ կարգ մը կաշկանդումներ կը հաստատէ : Վիճաբանութիւնը տեւեց 17 ժամ: Այս առթիւ բուռն տեսարաններ պարզուեցան, փոխադարձ լուտանքներով եւ յարձակումներով:

Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրեն Պոլսոյ թերթերը. —

Բոլոր ընդդիմադիր երեսփոխանները ներկայ էին: Դիւանագիտական օթեակին մէջ աչքի կը զարնէին գերման դեսպանատան պաշտօնէութիւնը: Մինչեւ ժամը 15-ին, նախագահ Ռիֆքը Աթայլըն տեղը գըրաւեց եւ առանց ներկայ բացակայութիւնը ստուգելու, նիստը բացաւ :

Ազգ. պաշտպանութեան օրինագծին վիճաբանութիւնները աւարտելէ վերջ, նախագահը կարդաց Դատական Նախարարին մէկ պաշտօնագիրը, որով մամուլի նոր օրինագիծը կը ներկայացնէր եւ ստիպողաբար անոր վիճաբանութիւնը կը պահանջէր :

Առաջին անգամ խօսք առաւ Հիւրրիյէթի Խորհրդարանական խմբակցութեան փոխ-նախագահ Փրոֆ. Զէյլէքպաշ որ յայտնեց թէ Դատական Նախարարը որեւէ պատճառաբանութիւն ցոյց չի տար, հետեւաբար պէտք է քուէի դրուի : Բայց նախագահը յայտնեց թէ Ազգ. Մեծ Ժողովին քուէով ամէն հարց կը լուծուի ու առաջարկը ընդունուեցաւ քուէարկութենէն վերջ :

Իսթանպուլի անկախ երեսփոխան եւ «Ճումհուրիյէթ»ի խմբագրապետ Նատիր Նատի խօսք առաւ ու յայտնեց թէ մամուլի 5680 թիւ օրէնքը 1950ին աճապարանքով ընդունուելուն համար տեւական քննադատութեանց նիւթ եղաւ. հիմա ալ աճապարանքով պատրաստուեցաւ Յանձնաժողովին մէջ, հետեւաբար պէտք է վերադարձնել զայն:

Դատական նախարար Հիւսէյին Ավնի Կէօքթիւրք պաշտպանեց օրինագիծը :

Յետոյ խօսք առին ընդդիմադիր ներկայացուցիչները, Ինէօնիւ, Թուրան Կիւնէշ եւ Օսման Պէօլիւքպաշը :

Ինէօնիւ խօսած միջոցին դէպք մը պատահեցաւ. Հալքի նախագահը երբ ըսաւ որ Պիլէճիքի մէջ կառավարութեան անդամները ծանր վերագրումներ եւ լիաբերան հայհոյանքներ ըրած են ընդդիմադիրներու հասցէին, «ապարէզով ոճրագործ» եւ նման բացատրութիւններ գործածելով, Պուրսայի Դեմոկրատ երեսփոխան Մուհլիս Էրտէնէր ըսաւ.

— Դուք ալ մեզի Էշէքօղլու Էշէք, նամուսսըզ ըսած էք :

Դեռ խօսքը չէր ամբողջացուցած երբ Հալքեան երեսփոխաններ ոտքի ցատկեցին եւ Թունճէլիի երեսփոխան Արսլան Պօրա պայուսակ մը նետեց Էրտէնէրի գլխուն : Պայուսակէն ատրճանակ մը ելաւ: Դեմոկրատ երեսփոխաններն ալ անոնց վըրայ քալեցին: Նախագահը եւ ուրիշ երեսփոխաններ հազիւ յաջողեցան զանոնք զսպել ու կռիւի մը առաջքը առնել :

Բոլոր երեսփոխանները ոտքի վրայ էին. օդին մէջ թուղթեր կը թռէին եւ գոռում գոչումներէն խօսք չէր հասկցուեր : Էրտէնէրի գլխուն նետուած պայուսակէն ճերմակ փոշիի ամպ մը բարձրացաւ : Երկրորդ պայուսակ մըն ալ Էրտէնէրի գլխուն նետուեցաւ: Երկուքն ալ ճիշդ նըշան առած էին: Երեսփոխանը ցնցուեցաւ: Վարչական Խորհուրդի անդամ Մէհմէտ Ալտէմիր սեղաններուն վրայ ելած կը ջանար անդորրութիւնը վերահաստատել : Իսկ նախագահն ալ անընդհատ կը պոռար ու ի կարգ կը հրաւիրէր: Վերջապէս կարելի եղաւ հանդարտեցնել զայրացած երեսփոխանները :

Ի վերջոյ նախագահը յայտարարեց թէ Մուհլիս Էրտէնէր չէ հայհոյած Ինէօնիւի, անոր խօսքին սկիզբի մասը չէ լըսուած: Անիկա ըսել ուզած է թէ դուք ալ մեզի «էշէքօղլու էշէք» կ'ըսէք :

Իսկ ատրճանակը կը պատկանէր Տիարպէքրի երեսփոխան Մուսթաֆա Էքինճիի: Ըստ ներքին կանոնագրի, որ եւ է երեսփոխան չի կրնար ատրճանակով ժողովասրահ գալ : Երեսփոխանը ինքզինքը արդարացուց. ըսելով թէ ինք քանի մը պայուսակ ունի եւ ատրճանակը մէկ հատին մէջ կը դնէ : Իր սովորական պայուսակին տեղ այս անգամ շփոթութեամբ միւսը բերած է : Միջադէպը փակուեցաւ : Պօրան եւ Էքինճի ժողովէն դուրս ելլելու հրաւիրուեցան. Էրտէնէրի պատիժ չտրուեցաւ :

Խօսք առաւ Հիւսէյին Պալըք, որ ամբաստանեց Դեմոկրատները թէ իրենց սկզբունքները ուրացած են :

«Նոր օրէնքը ամբողջովին կը ջնջէ մամուլի ազատութիւնը: Ասոր ալ չորս պատճառներ կան. — Անցեալ Նոյեմբերին, կառավարութեան անկման տուած լուրը, Իսթանպուլի դէպքերը, տնտեսական տագնապը եւ խորհրդարանական քննութեան ճակատագիրը :

Այդ միջոցին Մէնտերէս նստած տեղէն գոչեց.

— Սուտ կը խօսիս .

Հիւսէյին Պալըք պատասխանեց.

— Երանի թէ կարենայի սուտ խօսիլ. գիս կուսակցութենէն չէիր վտարեր :

Ապա խօսք առաւ վարչապետ Մէնտերէս: Այդ միջոցին Ինէօնիւի առաջնորդութեամբ Հալքեաններ եւ մաս մը Հիւրրիյէթական կամաց կամաց ժողովասրահէն դուրս ելան :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Միաբանութեան անդամ Իսահակ վրդ. Ղազարեան որ Յունաստան գացած է երկու ամսուան համար, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Ազատ Օր»ի,— Մօտաւորապէս հինգ հազար Հայ կայ Երուսաղէմի մէջ: Երեք հազարը արաբ-հրեայ պատերազմի հետեւանքով եկած գաղթականներ են եւ մեծ մասով կը մնան վանքը: Անոնց պարենաւորումը կը հոգան Ունրուա ինչպէս եւ հայ բարեսիրական կազմակերպութիւնները: Երուսաղէմի կալուածներուն մեծ մասը Իսրայէլեան շրջանին մէջ է: Իսրայէլի կառավարութիւնը դիւրութիւններ տուած է գանձելու վարձքերն ու հասոյթները : Պատրիարքութիւնը բարւոք յարաբերութիւններ կը պահէ երկու կառավարութեանց հետ: Իբրեւ հայկական դպրոց բացի Ժառանգաւորացէն ուր կ'ուսանին 34 ուսանողներ, կայ Սրբոց Թարգմանչաց 412 աշակերտներով: Եաֆայի մէջ կայ վանք մը, Հեթումեան վարժարանը եւ Ռաֆֆայի ծաղկոցը Արեւելեան Յորդանանի մէջ, Ս. Գիլխաղիր վարժարանը Յոպպէի մէջ, Ս. Եղիա վարժարանը Հայֆայի մէջ, Կիւլպէնկեան Մատենադարանը Ս. Յակոբեանց վանքին կից եւ ձեռագրաց Մատենադարանը Ս. Թորոս եկեղեցիին մէջ: Կայ նաեւ Ս. Յակոբեանց տպարանը, ուր կը հրատարակուին Սիոն ամսագիրը եւ գրական, բանասիրական եւ այլ գիրքեր : Սփիւռքի եւ Երուսաղէմի մէջ միաբանութեան թիւը կը հասնի 34ի, արքեպիսկոպոս, եպիսկոպոս, վարդապետ եւ աբեղայ: Պատրիարքական ընտրութիւնը Միաբանութեան ներքին հարցն է :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մասին ալ խօսելով, Իսահակ վրդ. ըսած է թէ Զարեհ Կաթողիկոս պարկեշտ եկեղեցական մըն է, պատրաստուած եւ զարգացած, կրնամ ըսել թէ Անթիլիասի Միաբանութեան մէջ ամէնէն արժանաւորն էր կաթողիկոս ընտրուելու համար: Խորապէս ցաւալի են Անթիլիասի անցուդարձերը: Հայաստանեայց եկեղեցին պէտք է հեռու մնայ քաղաքական ազդեցութիւններէ եւ զբաղի հոգեւորական եւ եկեղեցական գործերով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

15.— ԼԵՌՆԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

— Մենք ազատ ժողովուրդ չունենք, նկատեց Մեսրոպը, մենք ունենք նախարարներ միայն, որոնց հետ կապուած են ժողովրդի զանազան մասերը:

— Բոլորովին ճիշդ է, պատասխանեց Սամուէլը: Բայց իմ ձեզ ներկայացրած նամակից երեւում է, որ խստիւ պատուիրուած է՝ կալանաւորել բոլոր նախարարներին եւ վարել նրանց Տիզբոն, իսկ նրանց կանանցը, զաւակներին, որպէս գրաւական, պահել, առանձին բերդերում, սաստիկ հսկողութեան ներքոյ: Այդ խստութիւններից կարող ենք մենք օգուտ քաղել: Որովհետեւ այդ կը ստիպէ նախարարներին, եթէ ոչ հայրենիքի պաշտպանութեան համար, գոնէ իրանց անձանց եւ ընտանիքների պաշտպանութեան համար, միանալ մեզ հետ եւ դէմ դնել թշնամուն:

— Շատ հաւանական է, ասաց Մեսրոպը: Բայց մեր նախարարներից ոմանք այնքան երկչոտ են, բաւական է, որ լսեն Շապուհի պատուէրը իրանց մասին, նրանք իսկոյն կ'առնեն իրանց ընտանիքները, կը փախչեն դէպի յունաց կողմը, ապահովութիւն գտնելու համար:

— Այդ կարող է պատահել, պատասխանեց Սամուէլը: Թշնամին վճիռ է դրել չխնայել ոչ ոքի, ով որ խոյս կը տայ: Եթէ մեր նախարարներից ոմանք այնքան վատ կը լինեն, որ ընդհանուր վտանգի ժամանակ, միայն իրանց անձը եւ ընտանիքը պահպանելու համար, կը փախչեն դէպի օտար երկիր, այդ դէպքում մենք առաջինը կը լինենք որ նրանց կը մորթենք իրանց ամրոցների սեամի վրայ.....

Սահակ Պարթեւը եւ Մուշեղը լուռ լըսում էին: Նրանք մի առանձին հրճուանքով էին նայում ոգեւորուած երիտասարդի վրայ, որ ներկայանում էր նրանց առջեւ որպէս մի մարմնացած վրէժխնդրութիւն: Սամուէլը առհասարակ մելամաղձոտ եւ սակաւախօս բնաւորութիւններից էր, բայց երբ սկսում էր խօսել, խօսում էր երկար եւ բաւական գեղեցիկ: Նա շարունակեց.

— Ուշադրութիւն դարձրէք, սիրելիք, իմ ձեզ ներկայացրած նամակի մի այլ կէտի վրայ, որտեղ հրամայուած է՝ կալանաւորել Հայոց Տիկնոջը եւ ուղարկել Պարսկաստան: Մեր առաջին ջանքը պէտք է լինի՝ ապահովել Տիկնոջ անձը: Կորցնելով նրան, մենք շատ բան կը կորցնենք: Նրա անունով պէտք է գործենք մենք, նրա անունով պէտք է շարժենք ժողովրդին: Ես հաւատացած եմ, որ տատանուող գահի վտանգը, թագաւոր-ամուսնի կորուստը, թագաժառանգ որդուց զրկուիլը, այդ բոլոր դժբախտ արկածները, աւելի քան մեզանից ամէն մէկին, պէտք է դրդեն Տիկնոջը՝ այժմեան տագնապի մէջ՝ պաշտպան հանդիսանալ Արշակունեաց կործանուող գահին: Եւ նա այնքան քաջութիւն ունի, որ կ'անէ այդ:

Մեսրոպը կրկին վերառեց Ոմիզդուխտի Սամուէլին յանձնած նամակը, սկսեց լուռ կարդալ:

Նոյն սենեակում պատից քարշ էր ընկած Մամիկոնեան Վաչէի պատկերը: Իսկ պատկերի ներքեւ քարշ էր ընկած այդ հերոսի սուրը: Սամուէլը, վերջացնելով իւր փոքրիկ ճառը, մի առանձին պատկառանքով մօտեցաւ պատկերին, վեր առեց սուրը, եւ դնելով Սահակ Պարթեւի առաջ, ասաց.

— Այդ սուրը այն քաջի սուրն է, որի արթուն հոգին ուշադրութեամբ նայում է մեզ վրայ, — նա ձեռքը տարաւ դէպի պատկերը: Քառասուն տարի հազիւ անցել է այն օրից, երբ Պարսից հետ մղած արիւնահեղ կռուի մէջ ընկաւ այդ քաջը եւ իւր մահուամբ ամբողջ Հայաստանը սուգի մէջ դրեց: Մամիկոնեան տոհմից ոչ ոք մնաց, որ ժառանգէր Հայոց սպարապետութեան պաշտօնը: Ամէնքը ընկան նոյն կռուի մէջ: Մնաց միայն հանգուցեալի որդի Արտաւազդը, որը դեռ մանուկ էր եւ երախայ: Թագաւորը (Խոսրով Բ.) եւ քո պապ Վրթանէս հայրապետը Սահա՛կ, բերել տուին մանուկ Արտաւազդին թագաւորական արքունիքը: Այնտեղ էին Հայոց նախարարները, այնտեղ էր եւ Հայոց բարձր աւագանին: Թագաւորը գրկեց մանուկին, իսկ մեծ հայրապետը վեր առեց հօր սպարապետական պատուանշանը եւ հանդիսաւոր կերպով կապեց որդու գլխին, վեր առեց եւ հօր սուրը, օրհնելով կապեց որդու մէջքին: Յետոյ յանձնեցին մանուկին Շիրակայ իշխան Արշաւիր Կամսարականի եւ Սիւնեաց Անդովկ իշխանի (որոնք երկուքն էլ Մամիկոնեանների փեսաներ էին) հոգաբարձութեանը, որ խնամ'ք տանեն, մինչեւ մեծանայ եւ հօր սպարապետութիւնը ժառանգէ: Ահա՛ նոյն սուրը դրած է քո առջեւ, քո պապի բերանով օրհնեալ սուրը: Քեզ է վայելում, Սահակ, որպէս Հայոց հայրապետական տան սրբազան ժառանգին, վեր առնել այդ սուրը եւ յանձնել իմ հօրեղբօր որդի Մուշեղին, հրատարակելով նրան Հայոց սպարապետ:

ՐԱՖՖԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐ, որոնք անցեալ տարի Փետր. 15ին գրաւած էին Պեռնի ռումանական դեսպանատունը, կը դատուին զուիցերիական դատարանի մը առջեւ: Առաջին հարցաքննութեամբ, իրենց գլխաւորը, Պեռեանու, յայտարարեց, — «Մենք հայրենասէրներ ենք եւ կը պաշտպանէինք մեր հաւատքն ու մեր եկեղեցին որոնք կը հալածուին, եւ մեր հայրենիքը որ լռութեան դատապարտուած էր»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, որ Մ. Նահանգները կը գտնուի, ճառ մը խօսելով Եէյլի համալսարանին մէջ, յայտարարեց թէ «Խ. Միութեան վարիչներուն նոր ռազմավարութիւնը աւելի վտանգաւոր է քան հինը: Անոնք կ'ուզեն խախտել ազատ աշխարհին միութիւնը եւ զօրացնել իրենց դիրքը: Խօսքեր կը լսենք առանց գործքի: Դեռ չտեսանք որեւէ սրբագրութիւն Սթալինի աշխարհակալութեան վրայ: Արեւմուտքը երբեք պէտք չէ թուլցնէ իր արթնութիւնը»:

ԱՑՉԸՆՀԱՌՈՒԸՐԻ առողջական վիճակը միշտ զգուշացուցիչ կը համարուի, վիրաբուժական գործողութենէն ետք: Նախագահը արդէն վերսկսած է զբաղիլ ընթացիկ գործերով: Լուրատեսներ կը կարծեն թէ պիտի կրնայ թեկնածու ներկայանալ երկրորդ քառամեայ շրջանի մը համար:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ եւ Խրուշչեւ Սթալինկրատ այցելեցին Յունիս 11ին: Հազարաւոր քաղաքացիներ իրար կը հրմշտկէին, Եուկոսլաւիոյ նախագահը տեսնելու համար: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ քիչ մնաց պիտի խեղդուէին 200·000 հոգինոց բազմութենէ մը: Տասը վայրկեան ուժգնօրէն պայքարելէ ետք, հազիւ կարելի եղաւ ճամբայ մը բանալ պաշտօնական կառքին համար: Թիթօ ոտքի կանգնած էր եւ ձեռքով կ'ողջունէր բազմութիւնը, իսկ Խրուշչեւ գլխարկով կը բարեւէր: Մառեշալը ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Եուկոսլաւիա Խ. Միութեան հետ պիտի ըլլայ խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն, միեւնոյն առաջադրութեամբ, — պաշտօ–վել ընկերվարութեան յաղթանակը»:

ՍԹԱԼԻՆԻ մահուան պատասխանատու կը համարուին Բուլկանին եւ Խրուշչեւ, համաձայն ամերիկեան թերթի մը քաղած տեղեկութեանց: Խ. Միութեան գաղտնի ոստիկանութեան նախկին սպաներէն մին, Նիքոլա Խոխլով, կը կարծէ թէ դաւ մը սարքուած էր, ոչնչացնելու համար Սթալինը: Այդ պատճառաւ ալ Խրուշչեւ հրէշի մը կը նմանցնէ Սթալինը, իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ:

ԿԻՊՐՈՍԻ յունական առաջնորդարանէն ներկայացուցիչ մը հասաւ Լոնտոն: Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին:

ՀՐԷԱԿԱՆ համաշխարհային համագումարին նախագահը, Նահում Կոլտման, հրաւէր ստացած է Խ. Միութենէն, պատուիրակութիւն մը ղրկելու համար Մոսկուա:

ՓՈՒԺԱՏ եւ իր վարչութեան վեց անդամները կը դատուին փարիզեան ատեանի մը առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ տուրք չվճարելու խրատներ կուտային հարկատուներուն: Պիտի լսուին 40 վկաներ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ տագնապը պիտի սաստկանայ յառաջիկայ ձմրան, ինչպէս կը բացատրէ շինութեանց վերատեսուչը: Ամէն տարի 60·000 բնակիչ կ'աւելնայ Փարիզի մէջ, եւ շինութիւնները չափազանց դանդաղ կ'ընթանան:

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին անոնց դէմ որ ցոյցեր կը կատարեն, զինուորներու Ալժերիա առաքումը արգիլելու համար: Մայիս 25էն ի վեր ձերբակալուած են աւելի քան 50 ամբաստաններ: Երկու օտարականներ արտաքսման վճիռ ստացան:

ՄԱՐՈՔԻ Հրեաները Իսրայէլ փոխադրելու գործով կը զբաղէր ընկերութիւն մը, Քազապլանքայի մէջ: Մարոքի կառավարութիւնը հրամայեց փակել գրասենեակը: Ընկերութիւնը հարիւր հազար Հրեաներ Իսրայէլ փոխադրած էր 1947էն ի վեր:

ՍԱԿԱՐԱՆ (11 Յունիս). — Զոյգ ոսկի 448·000, Նափոլէոն 3140, զուից. 3000, սթերլին 4000, քսան տոլարնոց՝ 15·800: Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 386, սթերլին 1040, զուից. 92, պելճ. 7·70, լիր 0·60:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի «Սեբոբ — Սօսէ» մասնաճիւղին հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16 — 23, 149, Ավընիւ Արժանթէօյ, Անիէռ:

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զաւեշտ մը՝ «Բարեկենդանի Անկուտիներ»ը:

Ժամը վեցէն վերջ խնջոյք — պարահանդէս:

Տանօք. — Փորթ Քլիշիէն առնել թիւ 140 հանրակառքը եւ իջնել Փլաս տը Պուրկինեօն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք 1500 ֆրանք ընկեր Սուքիաս Թէճիրեանէ (Ռուտըր), իր խմբագրատուն այցելութեան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ց. Կապ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հրայր Կորիւն Թաթուլեանէ երկու հազար Ֆր., Պ. Լ. Տօնիկեանի փոքրիկներուն մկրտութեան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Սուրէն Մելիք Մուշկամպարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր սիրեցեալ գոր՝ Հայրապետ Մելիք Մուշկամպարեանի մահուան առթիւ:

դութիւններուն եւ բարեկամներուն հաւատարի

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«Ատափազարի Հայոց Պատմագիրք»ի Փարիզի յանձնախումբը, թէյասեղան մը կը սարքէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ութ, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը, (մեթրօ Քատէ):

Ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Ատափազարցի, յարգելի հիւր մը, Պոլսէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր Ատափազարցիները: Մասնակցութիւն՝ 100 Ֆր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նազարէթեան, Աճէմեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ՝ Եւնովէ Նազարէթեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

■

Տէր եւ Տիկին Գալֆաեան եւ զաւակները, Քրիստափոր, Թաթոս եւ Վարուժան ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Նիւրէլեան Հայրապետեան ընտանիքները, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Այրի Տիկին Նուպիկ Ներսէսեանի մահուան առթիւ:

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9°)

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզ — Պերլին — Վարշաւա, Պրեսթ — Լիթովսք, Մոսկուա (երկու օր մնալով) եւ Երեւան (տասը օր) շոգեկառքով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 145·000 ՖՐ.

Մինչեւ Մոսկուա շոգեկառքով, յետոյ Երեւան (ութ օր) օդանաւով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 180·000 ՖՐ.

Ընդունելի են բոլոր հպատակութիւնները եւ Նանսէնեան անցագիրները:

Ճամբորդութիւնը Յուլիս, Օգոստ. եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն:

Գրել՝

Noubar Agopoff

168, Rue du Temple - Paris (3°).

Զներկայանալ անձամբ: Գրաւոր հաղորդել բոլոր անհրաժեշտ մանրամասնութեան թուական, հպատակութիւն եւն): թիւնները՝ (անուն, ծննդավայր, ծննդ–

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

30 Յուլիսէն — 6 Օգոստոս

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել. —

Փարիզ, Յովսէփ Վ. Քաֆթանճեանի, 10bis Rue Thouin, Paris (5°), Tél. : ODEON 02-12.

Լիոն, Միքայէլ Վ. Մոմճեանի, 78, Rue Rabelais — Lyon (3°).

Վալանս, Գրիգոր Վ. Գալեանի 11 Place Belat — Valence (Drôme).

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է 30 Յունիս:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սեւռանի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս կիրակի, ժամը 15էն 23: Մասիսի շքեղ սրահին մէջ, 82 Ավընիւ տը Լիվրի:

Կը մասնակցի Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբը:

Կը ներկայացուին Երկու ծիծաղաշարժ զաւեշտներ, հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով:

Հանրակառք 147 Էկլիզ տը Փանթէն, Շոգեկառք Կառ տիւ Նոռէն ժամը 14ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը:

Պիտի խօսի բանաստեղծ Տիկին Մարի Աթմաճեան, նիւթ ունենալով «Մեծ բանաստեղծուհի Մարսէլին Տեպորտ Վալմորի կեանքն ու գործը»: Տիկին Արմենուհի Վարպետեան կտորներ պիտի արտասանէ: Թարգմանուած Տիկին Աթմաճեանի կողմէ:

ԷԼՄԱՍԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երկարաձգուած է մինչեւ Յունիսի վերջ: Այսօր չորեքշաբթի, ժամը 7·30ին ներկայացում հեռատեսիլի վրայ (թելեվիզիոն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տանը մէջ շրմիզիէ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Դիմել ամէն օր ժամը 14 — 18, Ա. Պաքիրճեանի,

58 ռիւ տ'Ապուքիր, Փարիզ (2):

A. Bakirdjian, 58 Rue d'Aboukir

Paris (2°).

ԾՆՈՒՆԴ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԻՍԻՇԸԼ (ծնեալ Պարսամեան) ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ ՇԱՐԼ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ծնունդը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Վերջացաւ «Յառաջ»ի վերհրատարակման 11րդ տարին:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն դիւրացնել վարչութեան գործը, անյապաղ վերանորոգելով իրենց բաժանորդագրութիւնը կամ փակելով իրենց առկախ հաշիւները, առանց սպասելու մասնաւոր նամակի:

Նկատի չեն առնուիր հասցէի այն փոփոխութիւնները, որոնց կցուած չէ հին հասցէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Կիրակի, 15 Յուլիս, Սէն Ժիւսթ:

●

Ց. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դաշտագնացութիւնը Յուլիս 8ին:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

«Հայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը» կազմակերպած է վիճաբանական հաւաքոյթ մը, որ տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Գ. Աճէմեանի ճաշարանը: Նիւթ՝ Արտասահմանի մէջ հայ գրականութեան կարելիութիւն կա՞յ թէ ոչ: Պարզաբանութիւն Պ. Լեւոն Մօզեանի կողմէ:

Կը հրաւիրուին միութեան անդամներն ու գրասէրները:

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1956 — 1957 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տեսչութեան:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ըստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը: Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ. —

Ա) Ֆրանսականը, որ տարապէս կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պըըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ) Հայկականը որ կ'օժտէ սաներհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120 հազար Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրա՛նս եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 : Հատը 12 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 14 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7603 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3414

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Փոթորկալի նիստէ մը ետք, ոչ աննախընթաց կը համարուի, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը Ցունիս 6ին քուէարկեց մամուլի նոր օրէնքը :

Այսպէս, [illegible] արտակարգ միջոց մը եւս [illegible], իր դիրքը ամրապնդելու համար :

Ընդդիմադիրները զանազան ձեռնարկներ փորձեցին, օրէնքին քուէարկութիւնը խափանելու համար. բայց պարտուեցան, քանի որ կառավարութիւնը մեծամասնութիւն կը վայելէ :

Քուէարկութեան կը մասնակցէին 332 երեսփոխաններ, 27ը թեր, 48ը դէմ :

Միեւնոյն առեն քուէարկուեցաւ հաստատութիւններու նոր օրէնքը, որ նմանապէս սահմանափակումներ կը հաստատէ, իրենց [illegible] մասը միւսին.

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ոչ միայն [illegible] փոխանակուեցան, այլ եւ «Հալքչը» կուսակից մը երեսփոխանի մը դէմ նետեց երկու պայուսակներ, որոնց մէկուն մէջ ալիւր, միւսին մէջ աւրձանակ մը պահուած էր :

Միջադէպը հետեւանք չունեցաւ եւ առաւել կասկածին : Բայց եւ այնպէս, կ՚ապացուցանէ [illegible] :

Կառավարութիւնը իր վճռած էր երեք երեք ընդդիմադիր հաստատութիւններ,— քաղաքական «Հալքչը», նորակազմ «Միլլէթ»ը եւ «Հիւրրիէթ»ը: (Այս վերջինը Դեմոկրատ կուսակցութենէն անջատուած թեւ մը).

Ամէնքն ալ ձեռնի [illegible] մամուլի [illegible]

Մամուլի [illegible] ալ [illegible] պատրաստած էր :

Նախկին վարչապետ եւ նախկին նախագահ, որ տարիներէ ի վեր տիրաբար կը վարէր երկիրը, «Հալքչի» վարիչը դարձած էր Թուրք ազատական կարծիքի եւ մամուլի պաշտպանութեան :

Երբեմն բանաստեղծական բացատրութիւններ ալ կը գործածէր, ժողովին վրայ ազդելու համար

— « Մեր իշխանութիւնը չկարենալով դարման մը գտնել տնտեսական տագնապին եւ ընկերային յարանուն թշուառութեան, սկսաւ սարսափի մատնուիլ մամուլի հրատարակութիւններէն: Մինչդեռ մամուլին ճնշումը ցաւին թոյնը կը պարպէր եւ յոյսի տմոյն ցոլք մը կ՚ընծայէր ցաւին դարման փնտռող հայրենակցին շրթունքին ակնարկներուն: Այս օրէնքները պիտի մարեն յոյսի շողերը..» :

Իսմէթի կարծիքով, «յետադիմական կարգուսարք մըն է որ կը հաստատուի, բայց պիտի չյաջողի : Գաղափարապաշտ հոգիներու լոյսը անշուշտ այս նոր մթութիւնն ալ պիտի ճեղքէ, եւ անոր հեղինակները պիտի մոռցուին պատմութեան մութ անկիւններու »:

«Հիւրրիէթ»ի ներկայացուցիչը, Թուրան Կիւնէշ, ուժգնօրէն բողոքելով նոր օրէնքին դէմ, բռնութիւն կոչեց զայն եւ գիտել տուաւ թէ «ցնորք է ժամացոյցը ետ տանիլ երկրի մը մէջ որ մօտ մէկուկէս դար պայքար մղած է ազատութեան համար »:

« Միլլէթ »ի ներկայացուցիչը, Պէօլիւքպաշը, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը «բռնութեան ճամբան կը բռնէ եւ երկիրը կը խորասուզուի անվախճան արկածախնդրութեան մը մէջ »:

Նոյնքան ուժգնութեամբ կը պատասխանէին կառավարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները եւ վարչապետը, մասնաւորապէս դատապարտելով Իսմէթը: Երբ կարգը Մենտերէսի եկաւ, Հալքի երեսփոխանները հեռացան ժողովէն, փոխադարձ լուտանքներու մէջ :

Օրէնքը, որ արդէն կը գործադրուի, շատ ծանր պատիժներ կը տրամադրէ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՂ.ՏՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԸ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԿԸ ՀԱՄԱՐՈՒԻ

Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կիւրիոն, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ տեսակցութեան մը առթիւ.

— Իսրայէլ միշտ պատրաստ է հաշտութիւն կնքելու, բայց կը մերժէ որեւէ հաշտութիւն որ կը տրամադրէ անդամահատել իր կրճատեալ տարածութիւնը : Արաբական պետութիւնները պատրաստ են եւ յարաճուն զօրաւորութեամբ կ՚արտայայտեն իրենց մտադրութիւնը՝ բնաջնջելու Իսրայէլը. միեւնոյն առեն զէնքեր կը ճարուին անոնց, զարմանալի առատաձեռնութեամբ, երկու կողմէն ալ : Մեծ պետութեանց հակառակ քաղաքականութիւնը կը նպաստէ Արաբներու ռազմական աշխարհակալութեան, զարգացման, որ կը պարունակէ ընկերային յետադիմութեան և զինուորական արկածախնդրութեան սերմը : Երբ ամբողջ աշխարհի մէջ կ՚ուրախանան որ Խ. Միութիւնը [illegible], [illegible] եւ փոխադարձ հանդուրժողութեան մասին կը խօսի, Իսրայէլ չի կրնար անտեսել որ զէնքի հայթայթումը արաբական երկիրներուն՝ խախտած է ուժերու հաւասարակշռութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ, ինչ որ համաշխարհային պատերազմի մը կ՚առաջնորդէ անվրէպ »:

× Ասիական-ափրիկեան արաբական եւ ասիական պետութիւններ [illegible] ին ժողով գումարելով որոշեցին Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնել Ալժերիոյ խնդիրը: Սեյլանի պատուիրակը, որ կը նախագահէր ժողովին, այս որոշումը հաղորդեց հետեւեալ վերապահումներով.—

1. Ցարդ 23 ասիական պատուիրակութիւններէն միայն 13ը պատրաստ են ստորագրելու նամակը.— 2. Խնդրագիրը անմիջապէս պիտի չղրկուի, այլ քանի մը օրէն, երբ ուրիշ պետութիւններ ալ ուզեն ստորագրել :

Վերոյիշեալ 13 պետութիւններն են.— Աֆղանիստան, Եգիպտոս, Ինդոնեզիա, Իրան, Իրաք, Լիբանան, Փաքիստան, Սէուտի Արաբիա, Սուրիա, Սիամ, Եմէն, Յորդանան եւ Լիբիա: Չեն ուզեր մասնակցիլ Թուրքիա, Փիլիպպեան կղզիներ, Եթովպիա, Սեյլան, Պիրմանիա, Լիպերիա, Նեփալ, Լաոս եւ Հնդկաստան:

Այս վերջին պետութեան պատուիրակը, Քրիշնա Մենոն, տեղեկացուցած էր թէ ներկայ պիտի չըլլայ ժողովին եւ թէ հակառակ է ծրագրուած դիմումին, աւելորդ եւ անպատեհ գտնելով զայն: Այս առթիւ գիտել կուտայ թէ Ալժերիոյ զինուորական գործողութեանց զոհերուն ցանկին դիմաց Ֆրանսա կրնայ ներկայացնել ալժերիացի ապստամբներուն գործած վայրագութեանց թղթածրարը : Հնդկաստան միշտ համաձայն է դիւանագիտական ձեռնարկներու, որպէս զի կարելի ըլլայ ելք մը գտնել, Ալժերիոյ հարցը լուծելու համար :

× Փարիզ հրաւիրուեցաւ Գահիրէի Ֆրանսական դեսպանը, խորհրդակցելու համար կարգ մը խնդիրներու մասին:

× Եմէնի գահաժառանգ իշխանը, որ Մոսկուա կը գտնուի, սկսաւ բանակցիլ արտաքին նախարարին՝ Շեպիլովի հետ : Կը կարծուի թէ Խ. Միութիւնը քարիւղի մենաշնորհներ պիտի ստանայ այդ երկրին մէջ: Յաջորդաբար Մոսկուա պիտի այցելեն Արաբիոյ Ֆեյսալ իշխանը, Իրանի Շահը, Եգիպտոսի վարչապետը՝ գնդ. Կամալ Նասր: Միեւնոյն առեն Միջին Արեւելք պիտի այցելէ Պ. Շեպիլով : Ուրեմն, այս առթ. Խ. Միութիւնը մասնաւոր ձեռնարկներ պիտի կատարէ, զօրացնելու համար իր դիրքը Միջին Արեւելքի մէջ :

Այս նոր քաղաքականութեան համար, Խ. Միութիւնը աչքի առջեւ ունի երկու կարեւոր պարագաներ.— 1. Քառասուն միլիոն Իսլամներու գոյութիւնը իր երկրին մէջ.— 2. Ինքն ալ տնտեսական ճարտարարուեստական տեսակէտէն ետ մնացած երկիր մըն էր, բայց այժմ դարձած է մեծ պետութիւն, հետեւաբար կրնայ օրինակ հանդիսանալ Ասիոյ եւ Ափրիկէի յետամնաց ազգերուն :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ ...

« Թրքահայ ազգ. անցուդարձեր » խորագրով թղթակցութեան մը մէջ, հետեւեալ տողերը հրատարակած է Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, Պայքար, (12 Մայիս).

— « Մեր սիրելի Վեհափառ Հայրապետը ազգ. սահմանադրութիւնը պատմութեան սեփականացուց, Փարիզ, Փալէ տ՚Օրսէի մէջ արտասանած պատգամով. սակայն մենք Թրքահայերս թոյլ պիտի չտանք որպէս զի մեր այնչափ պաշտելի սահմանադրութիւնը, որու ուղիէն յառաջացած ենք այնքան տարիներ եւ պիտի քալենք առ յաւէտ, անցած գացած հնութիւն մ՚ըլլայ »:

Թղթակիցը այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ «Լոզանի ժողովով միջազգային ապահովութեան ներքեւ առնուած այս օրէնքը այսօր թուրք կառավարութեան օրինագրքին մէջ անցած պաշտօնական օրէնք մըն է »:

Յետոյ կը պատմէ թէ կ՚ուզեն «այդ օրէնքը քանդել Հայոց ձեռքով». բայց ժողովրդեան հակառակորդներ կրցան յաղթել տալ զայն եւ 1950ին, քաղ. ժողով գումարելով պատրիարք ընտրել Գարեգին արք. Խաչատուրեանը :

— « Սրբազանը ըստ ազգ. սահմանադրութեան իր երդումը կատարեց աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, եւ ընդհ. ժողովի անդամներու ներկայութեամբ ուխտեց անսասան պահել ազգ. սահմանադրութիւնը. սակայն այսօր Սրբազան Հօր թելադրութեամբ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը մեր այնքան [illegible] ազգ. սահմանադրութիւնը պատմութեան կը սեփականացնէ »:

Փալէ տ՚Օրսէի մէջ տրուած հայրապետական զեկուցման պատճէնը «Յառաջ»ի ձեռքն էր, յաջորդ օրն իսկ:

Խմբագրութիւնը պարտք սեպեց ջնջել կաթողիկոսին այն յայտարարութիւնը որ կ՚ըսէր թէ գոյութենէ դադրած է Պոլսոյ ազգ. սահմանադրութիւնը :

Այդ առթիւ, խմբագրականներ ալ հրատարակուեցան, բացատրելու համար թէ ազգ. սահմանադրութիւնը կայ եւ կը մնայ եւ կը գործադրուի նոյն իսկ արտասահմանի մէջ:

Ըսինք նաեւ թէ որեւէ իշխանաւոր կամ հոգեւորական ժողով իրաւունք չունի չեղեալ համարելու զայն, ցորչափ նորը չէ պատրաստուած, թէ ծրագրուած եկեղեցական կանոնագրութիւնը չի կրնար բռնել անոր տեղը, եւայլն:

Ի՞նչ ըրին մեր «ազգասէր», «եկեղեցասէր» եւ կղերապաշտ ազբարիկները, գլուխն ըլլալով ռամկավարները :

Նոյնութեամբ հրատարակելով հայրապետական անխորհուրդ յայտարարութիւնը, ի լուր աշխարհի աւետեցի՛ն թէ ազգ. սահմանադրութիւնը պատմութեան անցած է :

Եւ ահաւասիկ ձայնը Պոլսէն կուգայ, խելքի կանչելու համար ռամկավար խմբագիրները :

Եւ, Պայքարն ալ կ՚արձանագրէ «կամացուկ» մը: Իբրեւ թղթակցութիւն :

Ռամկավարներուն ո՞ր գործը կամացուկ չէ ...

ՎԱՀԷ

Ֆ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զինուորական իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ 18 Ֆրանսացի զինուորներ եւ քաղաքացիներ սպաննուեցան վերջին 48 ժամերու ընթացքին: Ութ լեգէոնականներ ալ սպաննուեցան, երբ ապստամբները [illegible] մը, Գու Համմայի լեռներուն մէջ : Լեգէոնականները պատասխանելով ծանր կորուստներ պատճառեցին փախստական ըմբոստներուն.

Ուրիշ տեղեկագրի մը համաձայն, 8500 վերակոչեալ զինուորներ ղրկուած են Գիպան լեռները, Փալեստրոյի շրջանին մէջ: Ութսուն ըմբոստներ սպաննուած են Կոստանդինի մէջ, չորս Ֆրանսացի զինուորներ սպաննուած, երկու հոգի ալ առեւանգուած են Ֆիլիփվիլի շրջանին մէջ: Այս յարձակումներուն հետեւանքով բանակը լայն գործողութեան մը ձեռնարկեց Կոստանդինի եւ Օրանի շրջաններուն մէջ :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ըմբոստները ահուսարսափ կը տարածեն հանքային աշխատաւորներուն մէջ :

Ֆրանսացի ոստիկանի մը յուղարկաւորութեան առեն ռումբ մը պայթեցաւ Թլեմսենի մէջ եւ երեսուն հոգի վիրաւորուեցան: Ահաբեկիչները ձերբակալուած են արդէն :

× Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց երէկ: Օրակարգի խնդիրներէն մէկն է Ֆրանքեւթունուզեան համաձայնութեան վաւերացումը: Ուրիշ կարեւոր հարց մը,— դեսպաններու փոփոխութիւն ;

× Արտաքին նախարար [illegible] Փինօ Ուաշինկթընէն պիտի երթայ Կլիվլենտ ուր: Այս առթիւ բանախօսութիւն մը կատարելով, յայտարարեց.— « Պէտք պնդենք թէ անհրաժեշտ է ամերիկեան ուժերու ներկայութիւնը Եւրոպայի մէջ: Մենք կ՚ըսենք որ եթէ Ամերիկացիները 1914ին Գերմաններուն պարզած ըլլային թէ ինչ պիտի ընեն 1916ին եւ եթէ 1939ին ալ ըսած ըլլային թէ ինչ պիտի ընեն քիչ վերջը, թերեւս համաշխարհային պատերազմներ ծագած պիտի չըլլային: Արեւմտեան դիւանագիտութիւնը պարտաւոր է.— 1. Կարգադրել զինաթափութեան խնդիրը.— 2. Աւելի մեծ կարեւորութիւն տալ համաշխարհային խնդիրներու տնտեսական երեւոյթներուն, փոխանակ ծանրանալու զինուորական մասին վրայ,— 4. Վերջ տալ այն գաղափարին թէ անոնք որ Արեւմուտքի հետ չեն անոր դէմ են եւ հաստատել հետեւեալ տեսութիւնը,— բոլոր անոնք որ Արեւմուտքի դէմ չեն անոր հետ են »:

Գերմանիոյ միացման մասին ալ խօսելով, Փինօ ըսաւ թէ աշխարհի խաղաղութեան համար անհրաժեշտ է կարգադրել այդ հարցը. Անդրադառնալով իր վերջին այցելութեան, բացատրեց թէ որոշ փոփոխութիւն մը կատարուած է Մոսկուայի քաղաքականութեան մէջ. «Կարեւորը այն չէ թէ Խ. Միութեան վարիչներուն շարժառիթները անկե՞ղծ են թէ ոչ: Դիւանագիտութեան մէջ մտադրութիւններէն աւելի կարեւոր են իրողութիւնները եւ անկարելի է նկատի չառնել զանոնք: Անհրաժեշտ է լրջօրէն գաղրեցնել պաղ պատերազմը»:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ապստամբութեան երկու գլխաւոր ղեկավարներէն զօր. Վալլէ անմիջապէս մահուան դատապարտուեցաւ : Արդէն գնդակահարուած են 252 զաւադիրներ, իսկ բանտարկուած՝ 2500 հոգի:

ԿԱԹԻ տագնապը աւելի ծանրացած էր երէկ: Հազիւ 140.000 լիտր կաթ հասած էր Փարիզ, սովորական 1.200.000 լիտրին տեղ: Կը կարծուի թէ կացութիւնը պիտի բարուոքի վաղը, ուրբաթ :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

●

(ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ)

Մի քանի օր առաջ տուինք քաղաքիս Պելկրանօ արուարձանին Վիրէյ տէլ Փինօ թաղին մէջ, տնօրէնութեամբ Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն Ֆէրահեան վարդապետի, հայկական նոր վարժարանի մը բացման ուրախ լուրը :

Կոչեցինք «ուրախ լուր», վասնզի ըմ-փիւռքի մէջ բացուած ամէն նոր վարժարան, միայն ուրախութիւն կրնայ պատճառել անշահախնդիր ու գիտակից Հային :

Այնքան խոր է մեր նահանջը եւ այնքան կոտտացող, որ միայն դպրոցներով, մամուլով, բեմերով ու մշակութային լարուած ճիգերով կարելի է առաջքը առնել վտանգին :

Եւ երբ այդ նպատակով նոր ճիգ մը կը թափուի՝ սրտանց պէտք է ողջունել նախաձեռնութիւնը :

Մեզի հետ ունեցած իր մէկ խօսակցութեան ընթացքին, Հայր Ֆէրահեան իրաւամբ դիտել կուտար, թէ վտանգին առջեւ իր թափած ճիգերը կը մնան շատ տկար, անդրադառնալով այն իրողութեան, որ վերջին հաշուով բացուած դպրոցը հազիւ պիտի կրնար առայժմ ընդունիլ հարիւր կամ հարիւր յիսուն աշակերտ : Մինչ, Պ. Այրէսի մէջ գտնուող բոլոր ազգային վարժարաններն ալ նկատի ունենալով, հինգ հազարի վրայ դպրոց յաճախող հազիւ 700 փոքրիկներ կան :

Կը նշանակէ, յաջողութեան պարագային ալ, Մխիթարեան նոր բացուած վարժարանը հազիւ թէ պիտի կրնայ օգտակար ըլլալ մնացեալ 4300էն հարիւր կամ հարիւր յիսունին :

Սրտանց պիտի փափաքէինք, որ գէթ այդքան թիւով, բոլորովին հայ վարժարան յաճախող աշակերտներ, կապուէին կրթական այս նոր հաստատութեան :

Ինչ որ չկրցան ընել . տարիներէ ի վեր ազգային մարմիններ ու միութիւններ իրենց հազարաւոր անդամներով, առանձին կ'աշխատի ընել ահա անխոնջ հոգեւորական մը, ունենալով այս առթիւ օժանդակութիւնը կրթասէր կարգ մը ազգայիններու, որոնք թիկունք կանգնեցան իր ծրագրին :

Այս նախանձախնդրութիւնը իր հերթին պէտք է դառնայ օրինակ անոնց, որոնք միայն քննել եւ խուլ ընդդէմ հանդիսանալ գիտեն :

Ցաւալի պատկերներ ու չկամութիւններ կան որոնք ամբաստանութեան համազօր են . այդպէս են բոլոր անոնք, որ թումբ եւ արգելք կը կանգնին սերունդին Հայկական դաստիարակութեան գործին հետ կապուած ճիգերու եւ ծրագիրներու :

Անուն չունին անոնք ու չեն մոռցուիր, երբ իրրեւ լախտի հարուած կը փորձուին իջնել՝ ազգային դաստիարակութեամբ ու մշակոյթով խանդավառ գեղահաստակ ու պարման սիրտերու :

Ու այս ռամիկ եւ տխուր կեցուածքին մօտ ահա նուիրումը հոգեւորականի մը, որ անվհատ լծուեցաւ աշխատանքի, ծեծեց բոլոր դռները, դարձաւ ոգին իր փայփայած գաղափարին, որուն յաջողութեան համար յանձն առաւ ամէն զրկանք:

Այս գիծն արժանի է գնահատութեան :

Սխալ պիտի ըլլար, որ ազգային վարժարան մը իրենց փոքրիկները չղրկող ծնողքներ, մանաւանդ նորաբաց դպրոցին մօտ գտնուողներ, չարժանացնէին իրենց զաւակները հոն :

Արդէն այլ գոհունակութիւններու գնով բացուած կրթական այս նոր հաստատութիւնը ապագային դառնայ իրապէս լոյսի նոր կեդրոն, պէտք է գուրգուրալ անոր վրայ :

Մխիթարեան հայրեր ինչպէս անցեալին մէջ, ներկայիս ալ ունին ամէն կողմ իրենց միջնակարգ վարժարանները :

Նախակրթարաններով սկսած, անոնք կրցած են երկրորդական վարժարանի վերածել իրենց հիմնած կրթական հաստատութիւնները, երբ իրենց հերթին գաղութներ աշակերտ հասցնելով՝ կանգներ են օժանդակ անոնց :

Ներկայ պարագային նման կեցուածք մը միայն կրնայ զօրավիգ դառնալ քաջալերանք արժանի կրթական այս նոր հաստատութեան, որ կրնայ դառնալ յաղթական ընացքով մշակութային ձեռնարկ մը, եթէ երբեք գիտնանք գնահատել նախաձեռնութիւնը :

Այս առթիւ պիտի ուզէինք, որ հայաշատ կեդրոններու ծնողքներ փոխանակ իրենց փոքրիկները փողոցները ձգելու, մտածէին ղրկել հայ դպրոց մը :

Իսկ դպրոցներու Հոգաբարձու մարմիններ, անդրադառնային ճիգին նուիրեալ հոգեւորականի մը ու ընէին հիմնական սրբագրութիւններ տեղ — քայլ այն չարժումներուն մէջ, որոնց կրթական աշխատանք անունը կը տրուի, խաչելով եւ բառը եւ նպատակը կրթութեան :

Վերջին հաշուով, կ'ողջունենք Մխիթարեան նորաբաց վարժարանը, ու սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք Հայր Ֆէրահեանի :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

■

Ե.— ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԻ ԿԸ ԴԻՄԷԻՆ

Պէտք է խոստովանիլ որ ցարդ Կիրովի սպանութեան պարագաները շատ խորհրդաւոր եւ անբացատրելի մնացած են եւ ուշադիր քննութեան կը կարօտին։ Պատճառներ կան հաստատելու թէ Կիրովի սպանիչ Նիկոլայեւի օգնած է այն մարդը որուն պաշտօն տրուած էր պաշտպանել Կիրովի անձը :

1936էն ի վեր զանգուածային հալածանքները արտակարգ համեմատութիւններ առած էին։ Այս թուականին Սոչիէն Սթալին եւ Ժդանով՝ Քականովիչի, Մոլոթովի եւ Քաղաք. Բիւրոյի միւս անդամներուն կը ղրկէին հետեւեալ հեռագիրը ·

« Անհրաժեշտ է որ ընկեր Եժով նշանակուի ներքին գործավարի պաշտօնին : Եակոտա վերջնապէս ապացոյցը տուաւ թէ անկարող էր դիմակերծ ընելու Թրոցկիական – զինովիեւական խմբակը : Կէ-փէօուն չորս տարի ետ մնացած է այս գործին մէջ, ասիկա նկատած են բոլոր ընկերները, ինչպէս եւ էնքավէտէի ներկայացուցիչները »:

Ծիշդն ըսելով պէտք է ըսենք թէ Սթալին չէր տեսած ընկերները, որով չէր կրնար գիտնալ անոնց կարծիքը :

Սթալինի այն համոզումը թէ չորս տարի ետ մնացած են, պատճառ դարձաւ որ կրկնապատկուին ճիգերը զանգուածային ձերբակալութեանց համար :

Այս նոյն կարծիքը պարտադրուեցաւ նաեւ 1937ի Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին, եւ ժողովը իր հաւանութիւնը տուաւ հիմնուելով Եժովի տեղեկագրին վրայ :

Այդ թուականին զանգուածային հալածանքները տեղի կ'ունենային Թրոցկիականութեան դէմ պայքարի նշանախօսքին վրայ : Արդեօք Թրոցկիականութիւնը այդքան վտա՞նգ մը կը ներկայացնէր կուսակցութեան եւ պետութեան համար։ Պէտք է նկատի ունենալ թէ 1927ին Ե. Համագումարի նախօրեակին Թրոցկիական – զինովիեւական ընդդիմութիւնը միայն չորս հազար ձայն առած էր, մինչդեռ 724.000 ձայն ի նպաստ կուսակցական գծին կը քուէարկէին։ ԺԵ. համագումարին յաջորդող տասնըհինգ տարիներու ընթացքին, Թրոցկիականութիւնը բոլորովին զինաթափ եղած էր։ Բազմաթիւ Թրոցկիաններ յետս կոչում ըրած էին եւ կ'աշխատէին ի նպաստ ընկերվարութեան կառուցման : Պարզ է որ ընկերվարութեան յաղթանակի համար որեւէ հիմք չկար զանգուածային ահուսարսափի համար ։

1937 Փետր. – Մարտի Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին Սթալինի տեղեկագիրը թէ՝ «կուսակցութեան աշխատանքին եւ մեթոտներուն մէջ թերացումներ եղած են, Թրոցկիականները եւ ուրիշ կեղծաւորներ հաշուեյարդարի ենթարկելու գործին մէջ», փորձ մըն էր արդարացնելու զանգուածային ահուսարսափի քաղաքականութիւնը, այն պատճառաբանութեամբ թէ քանի յառաջանանք դէպի ընկերվարութիւն, պէտք է այնքան աւելի սաստկացնենք դասակարգային պայքարը Սթալին կը հաստատէր թէ ասիկա պատմութիւնը եւ Լենին սորվեցուցած էին իրեն :

Իրականին մէջ Լենին կը սորվեցնէր թէ բռնութիւնը հետեւանք է եղած չահագործող դասակարգի ընդդիմութեան, եւ ատիկա կը գործադրուէր երբ շահագործող դասակարգ գոյութիւն ունէր եւ զօրաւոր էր։ Բայց երբ ազգին քաղաքական վիճակը բարւոքեցաւ, երբ 1920 յունուարին կարմիր բանակը գրաւեց Ռոստովը եւ շատ մեծ յաղթանակ մը տարաւ Դենիկինի վրայ, Լենին հրահանգեց Ձերժինսքիին վերջ տալ զանգուածային ահուսարսափին եւ ջնջել մահապատիժը։ Եւ այս կարեւոր ձեռնարկը հետեւեալ կերպով կ'արդարացնէր Լենին իր 1926 Յունուար 2ի տեղեկագրին մէջ Կեդր. Կոմիտէի գործադիր մարմնին ուղղուած :

Մենք ստիպուեցանք ահուսարսափի դիմելու, որովհետեւ մեր դէմ զօրաւոր դաշնակցութիւն մը կազմուած էր մեծ պետութեանց կողմէ, իրենց ուժանը մեր վրայ նետելու։ Մենք երկու օր պիտի չկրնայինք դիմանալ եթէ անխղճօրէն չպատասխանէինք ճերմակ պահակներուն եւ սպաներուն։ Ահուսարսափ էր ասիկա, սակայն ստիպուած էինք ընել, մեզի դէմ կազմուած ահուսարսափի մեթոտներուն դէմ։ Սակայն երբ վերջնական յաղթանակը ապահովեցինք, նոյնիսկ նախքան պատերազմը, եւ Ռոստովի գրաւումէն անմիջապէս ետք, հրաժարեցանք մահապատիժէն եւ ցոյց տուինք թէ մեր նպատակն էր գործադրել մեր ծրագիրը համաձայն մեր խոստումներուն։ Պիտի ըսենք թէ բռնի ուժի նպատակն էր անզօրութեան դատապարտել շահագործողները, մեծ հողատէրերը եւ դրամատէրները։ Երբ հասանք մեր նպատակին, մէկդի դրինք զանգուածային ահուսարսափի արտակարգ միջոցները»։

Սթալինի ահուսարսափը կը գործադրուէր ոչ թէ պարտուած շահագործող դասակարգին մնացորդներուն վրայ, այլ կուսակցութեան եւ խորհրդային պետութեան պարկեշտ աշխատաւորներուն վրայ : «Սուտի », «վարկաբեկիչի», «կեղծաւորութեան», «վնասարարութեան» եւ բեւակայական «դաւադրութիւն» պատրուակի ամբաստանութիւններ կ'ընէին անոնց հանդէպ :

1937 Փետրուար Մարտի Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին՝ անդամները իրարու կը հարցնէին թէ արդեօ՞ք էր զանգուածային ճնշումի մեթոտը, որ կը գործադրուէր «կեղծաւորութեան» դէմ պայքարի պատրուակին տակ :

Ընկ. Պոստիշեւ հետեւեալ կերպով արտայայտեց իր կասկածները ·—

Խոր մտածելէ ետք, կը կարծեմ թէ պայքարի դժուար տարիները փոխուած են, կուսակցութեան անդամները, որոնք կորսնցուցած են իրենց դիմադրութեան կամքը լքեցին կամ միացան թշնամի բանակին, առողջ տարրերը պայքարեցան կուսակցութեան համար։ Հաւաքականութիւն եւ ճարտարարուեստ ստեղծելու տարիներ էին։ Չէի կարծեր թէ երբ այդ դաժան շրջանը անցնէր Կարպով եւ իրեն պէս մարդիկ թշնամի բանակին մէջ պիտի մտնեն (Կարպով Ուկրայնայի Կեդր. Կոմիտէի անդամ էր, եւ Պոստիշեւ շատ լաւ կը ճանչնար զայն) ,եւ հիմա համաձայն վկայութեանց՝ Կարպով 1934ին Թրոցկիականներու մէջ մտեր է։ Անձնապէս չեմ հաւատար թէ 1934ին կուսակցութեան պարկեշտ մէկ անդամը, կրնար թշնամի բանակին մէջ մտնել։ Զարմանալի է ։

(Շարժում սրահին մէջ) ։

Գործածելով Սթալինի այն բանաձեւը թէ որքան մօտենաս ընկերվարութեան այնքան աւելի թշնամիներ կ'ունենաս եւ հիմնուելով Կեդր. Կոմիտէի Փետր–Մարտի լիագումար նիստին որոշման վրայ ըստ Եժովի տեղեկագրին — գրգռիչներ թափանցած էին Պետութեան ապահովութեան մարմիններուն մէջ եւ անխիղճ պատեհապաշտներու հետ միասին սկսած էին ահուսարսափ տարածել յանուն կուսակցութեան՝ խորհրդային պետութեան վարիչներուն դէմ, ինչպէս եւ խորհրդային

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆՈՒՆԻԿ ՀԱՆԸՄ

(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

●

Հանիի մէկէ աւելի տիպարներ կան, բարեսիրտ, խստաբարոյ կամ չարանախանձ, այլ նաեւ քնքոյշ ու թարմատի, Հիմէնի առաջաստէն ներս սահող աղջկան մը պէս :

Տարբեր էր սակայն այս մէկը, իր նկարագրով, կենցաղով եւ արտաքնութեամբ։ Գուցէ տարօրինակ թուի, բայց ան նախանձախնդրօրէն կը կրէր Նունիկ անունը, թերեւս անոր համար որ հինաւուրց խորհրդանշանի մը նման կը վայլէր մեծմայրիկի իր արտաքինին :

Մայր – Սուլթանուհիի ճշմարիտ տիպարն էր ան, վէս, հպարտ, եւ գլուխը միշտ բարձր իր ուսերուն վրայ։ Երբ նայուածքը կ'իյնար իր առկայծ աչքերուն, յոյր եւ կնճռոտած դէմքին, ու լայն կողակին վրայ, ուրկէ կը յորդէին պարանոցին միսերը՝ գօտի մը դունչին պէս, տեսակ մը խորշանքի զգացում եա կը մըղէր քեզ։ Շնչարգելութիւն ունէր եւ անոր հետ անբուժելի հազը, զոր խեղդելու համար շատ անգամ դողդոջուն մատները կ'երկարէին թաշկինակին, որուն ծայրը անպայման քանի մը արծաթ դրամ կապուած կ'ըլլար :

Վերապահութիւնս գրեթէ կը փարատէր, ու ոստոստելով կը վազէի Հանիին մօտ, երբ կը լսէի իր տկար եւ քիչ մը կերկերուն ձայնը, որ կը պաղատէր ·

— Գուզո՜ւմ, մանչուկս , առ սա տասնոցը եւ Էզաճի Ցովաէփէն ինծի փաքէթ մը Սոտրամոնիա բեր :

Դանդաղօրէն, Նունիկ հանըմ կը բանար ծրարը, մէջէն քանի մը հատ Սքրամոնիոմի թերթեր կը հանէր եւ կը պլորէր սիկառի թուղթի մը մէջ :

Կապոյտ երակները կարծես աւելի դուրս կը ցայտէին աջ ձեռքի վերնամորթէն, մատները կը վրկէին նրբին փաթոյթը, որ յուշիկ մը կ'երկարէր իր շրթներուն ։ Դողդոջուն,լուցկիին ծայրը կըկպցնէր անոր ու երկար կը թռկար ծուխի դուլաններուն մէջէն :

Ամբողջ օրը գրեթէ կ'անցնէր հոն, պատուհանին առջեւ, որ կը բացուէր պարտէզին վրայ :

Տեսարանը միօրինակ էր, այլ բաւականին զուարթ եւ յանկուցիչ։ Ձախին՝ մեր պատկառելի թթենին, որ իր ծանրաբեռն ճիւղերը կ'երկարէր հեռուն, կարծես ամբողջ թաղը լիացնելու համար իր բարիքներով։ Գործածութենէ դադրած կահեր անփութօրէն կը ծածկէին փոքրիկ զառիթափ մը, որ կ'առաջնորդէր բիւզանդական շրջանէն մնացած գետնափոր մատուռ մը։ Պատահական ակնարկ մը պիտի չկարենար երբեւան հանել այս միջնադարեան աղօթատեղին, բայց մենք տեղեակ էինք գաղտնիքին եւ կամացուկ մը կը սահէինք վար, արձակ համարձակ զբօսնելու ազատութիւնը վայելելու համար։ Ջրհորին վրայ, այծտերեւի մը կը տարածէր իր խորհրդաւոր հովանին, ուրկէ խուսափուն մարմանդներ ճամբայ կը բանային ծառերու շքախումբին :

Նունիկ հանըմի կեանքին մեծագոյն մասը սահած էր այն ընդարձակ պարտէզին մէջ, որ կը տարածուէր իր նայուածքին դիմաց։ Հարուստ էր ան ծաղիկներով, պտղատու ծառերով եւ յորդառատ բուսականութեամբ։ Վիթխարի նոճին, աւելի քան երեսուն մեթր բարձրութեամբ, բաբախուն յուշարձանն էր անցեալին։ Դէմ յանդիման բնութեան այդ հրբաշալիքին, մեր հողին պարուրուած էր տեսակ մը աքանչացումով, բայց նոյն ատեն կ'ատէինք զայն, որովհետեւ շատ անգամ խաչափայտը դարձած էր մեր թըռուցիկներուն ...

Ժթ. դարու կէսէն, զգաստ կեանք մը ապրած էր հանին, որ հեղհետէ կը կքէր ծերութեան հովիտին մէջ։ Հիմէնի առագաստը մտած էր ծաղկատի օրերուն, երբ հազիւ տասնըհինգ տարեկան կար։ Երջանիկ եղած էր Ցակոբ աղային հետ, որ բարի եւ պարկեշտ մարդու մը համբաւն ունէր։ Զբօսապտոյտներէն չէր զրկուած, մանաւանդ թատերական եւ կրօնական վայելքներէն։ Բեմի վրայ տեսած էր Սիրանոյշը, Մնակեանը եւ հայ բեմի Հերակլէսը՝ Պետրոս Ադամեան : Աչք առած էր Հայրիկին, Օրմանեանին եւ Նար Պէյին, որոնց քարոզները եւ «պօյը պօսը » գովելէ չէր դադրեր երբեք : Ախ, ինչքան կը փափաքէր քիչ մը զրոյց ընել Թրուասըէմի տեղապահին հետ, դիմացի ընդարձակ պարտէզին մէջ :

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(1) (Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

●

ՎԱԼԱՆՍ.—Սիրելի «Յառաջ», այս տարի եւս հոծ բազմութեան ներկայութեամբ տօնեցինք Հայաստանի հանրապետութեան 33րդ տարեդարձը քաղաքապետարանի գեղեցիկ սրահին մէջ շաբաթ, 26 Մայիս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Հիւրեր ունէինք Մարսէյլէն, Սէն Շամոնէն եւ ուրիշ հայաշատ քաղաքներէ: Ներկայ էին նաեւ Գուտ լէ Վալանսի քաղաքապետ Գ. Վաշէ եւ իր տիկինը, Օր. Գայեար եւ պետական պաշտօնեաներ, Ազգ. Միութեան նախագահ Գ. Ճիրանեան, իր ընտանիքով, Տէր եւ Տիկին Անտոնեան, Սահակ քհնյ. Գասլիկեան, Տէր եւ Տիկին Մաքսուտեան եւն.:

Բեմին ճակատը ճերմակ պաստառի վրայ արձանագրուած էր «Փառք Մայիս 28ի հերոսներուն», իսկ բեմի վրայ դրըուած էր Արամ Մանուկեանի մեծադիր նկարը: Աջ ու ձախ պարզուած էին Ֆրանսական եւ հայկական դրօշները: Վարագոյրը բացուեցաւ «Մարսէյեէզ»ով եւ «Յառաջ նահատակ»ով, զոր երգեցին Կ. Խաչի սանուհիները եւ Նոր Սերունդը: Օրուան նախագահ ընկեր Գ. Քիրէճեան բացումը կատարեց նախ Ֆրանսերէն, ապա հայերէն: «Որքան կ'երկարին պանդխտութեան տարիները այնքան կը զօրանայ հայրենիքի կարօտը»: Երբ 1917ին բոլշեւիկեան յեղափոխութեամբ ռուսական բանակը «դէպի տուն» կը վերադառնար հսկայ Օսմանեան բանակին դէմ մինակ ձգելով հայ ժողովուրդը, հրաշքը կատարուեցաւ անմահն Արամ Մանուկեանի մէկ կոչին վրայ եւ ափ մը քաջերու օրհասական պայքարով ունեցանք Ազատ եւ Անկախ Հայրենիք մը ... Փառք Մայիս 28ին»: Յետոյ առաջարկեց յոտնկայս յարգել հերոսներու յիշատակը: Ապա կարդաց նամակներ եւ հեռագիրներ շարք մը կառավարական եւ կուսակցական անձերէ:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր ու այլազան: Փոքրիկն Զոքաքլեան արտասանեց «Հայրենի դրօշի»ն, Օր. Խաչերեան իր քնքոյշ ձայնով մեներգեց «Գարուն Երեւան»ը: Փոքրիկն Յովնանեան ջութակի վրայ նուագեց հայկական երկու կտոր «Անուշ»էն, Օր. Մեսրոպեան Ֆրանսերէն արտասանեց Վ. Հիւկոյէն: Տրամի ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ Գ. Վաշէ սրտագին ողջոյններ բերելով իր ընկերներէն: «Ձեր Մայիս 28ը նման է մեր 1914ի պայքարին: Այն ատեն մենք ալ արիւն թափեցինք, բայց ստացանք այն ինչ որ կը բաղձայինք, իսկ ձեր գետերով թափած արիւնը զուր անցաւ: Բոլշեւիզմը յափշտակեց ձեր յաղթանակն ու ազատութիւնը: Սրտանց կը մաղթեմ որ ինչպէս ազատ Ֆրանսան բոլոր Ֆրանսացիներուն է, օր մըն ալ ամբողջական եւ ազատ Հայաստանը դառնայ ամբողջական Հայերուն հայրենիքը: Կեցցէ՛ Հայաստան, կեցցէ՛ Ֆրանսա (ծափեր):

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ եւ փոքրիկներուն խումբը ղեկավարութեամբ Օր. Խաչիկեանի եռագոյն հագուստներով, եռագոյն ծաղկեպսակներով եւ եռագոյն դրօշներով ու խմբերգով պարեցին դրօշակի պարը, խանդավառութիւն ըստեղծելով սրահին մէջ: Օրիորդներ՝ Անայիս եւ Սարգիսեան (Կրընոպլէն) ձայնապնակի ընկերակցութեամբ յաջողութեամբ կատարեցին Շուպերթի «Գայէ»ն: Օր. Աւճեան արտասանեց Սիամանթոյի «Անդրանիկը», Տիկին Սիրարփի մեներգեց Իսահակեանի «Սեւ մութ ամպերը»: Բոլորն ալ արժանացան ներկաներու ծափերուն:

Անմիջապէս բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Գ. Կ. Փօլատեանը, որ նախ Ֆրանսերէն խօսեցաւ հիւրերուն համար. Յետոյ հայերէն.— «Սիրելի հայրենակիցներ, եթէ Ապրիլ 14–24ը Համազգային սգատօն է, ապա Մայիս 28ը համազգային յաղթանակի տօնն է: Վասպուրականի, Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի եւ ուրիշ հերոսական ճակատամարտներով փառահեղ էջ մը կը բացուի մեր պատմութեան մէջ, Մայիս 28: Այն պահուն երբ հայ ժողովուրդը մեռ մինակ անօթի ու ծարաւ, բոկոտն ու մերկ, լքուած՝ իր բոլոր բարեկամներէ միայն 1918 Մայիսեան կռիւներով մեր պատմական հողերուն մէկ մասին վրայ ստեղծեց Ազատ եւ Անկախ հանրապետութիւնը (ծափեր): Անոնք որ չեն ընդունիր այդ յաղթանակը, օր մը գարձի կուգան, կը խոնարհին Մայիս 28ի առջեւ: Առանց Մայիս 28ի ոչ միայն չէինք ունենար այսօրուան Հայաստանը, այլ եւ հայ ժողովուրդ գոյութիւն չէր ունենար: Հայաստանի իսկական տէրը հայ ժողովուրդն է եւ ոչ բոլշեւիզմը: Մեր պարտքն է հպարտութեամբ այդ յաղթանակը փոխանցել նոր սերունդին: Փառք Մայիս 28ին, Փա՜ռք Հայ ժողովուրդին. Կեցցէ՛ Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը, (ծափեր): Բազմութիւնը մեկնեցաւ կազդուրիչ տպաւորութեամբ:

ԱՇՈՏ Ա.

պարզ քաղաքացիներուն: Ձերբակալութիւնները մասնաւորաբար տասնապատկուեցան 1936–1937ին:

Յայտնի է թէ կուսակցական կարեւոր անդամներ զոհ գացին բռնութեան: Կուսակցութեան օրէնքները, որոնք ժէ. համագումարին գնահատութեանը արժանացած էին, հիմնուած էին ժ. համագումարին լենինեան սկզբունքներուն վրայ: Այս օրէնքներուն համաձայն, խիստ պատիժ մը գործադրելու համար, ինչպէս օրինակ վտարում Կեդր. Կոմիտէի անդամի մը, փոխանցումի մը կամ վերստուգիչ յանձնախումբի անդամի մը, «անհրաժեշտ էր հրաւիրել Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստը, հրաւիրելով բոլոր փոխանդամները, եւ վերստուգիչ յանձնախումբի բոլոր անդամները»:

Միայն եթէ կուսակցութեան պատասխանատու ընդհ. ժողովին երկու երրորդը անհրաժեշտ դատէ, անդամի մը կամ Կեդր. Կոմիտէի փոխ անդամի մը վտարման որոշումը կը տրուի:

ԺԷ. համագումարէն ընտրուած Կեդր. Կոմիտէի անդամներուն եւ փոխանդամներուն մեծամասնութիւնը վտարուեցան անկանոն կերպով, կուսակցութեան օրէնքի չարաչար գործածութեամբ, որովհետեւ անոնց վտարման հարցը երբեք քննուած չէր Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին մէջ:

Եւ երբ քննուեցան կարգ մը պարագաներ իբրեւ թէ «լրտեսութիւն» կամ «վնասարարութիւն» ընդդէմներուն, մէջտեղ ելաւ որ անոնց դատավարութիւնը չինծու էր: Մեծ մասին խոստովանութիւնները ամբաստանեալներուն եւ դաժան տանջանքներու շնորհիւ կորզուած էին:

(Շար.)

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

●

Այս տարի, «Հայ-Բոյժ» իր առաջին թիւով հրատարակեց 450 տարուան «Աղթարք» մը,— առաջին տպուած գործը հայերէն լեզուով: Ըստ այդ «Աղթարք»ին, որ կ'ըսէր «ձմեռ՝ ձիւնամեծ, գարուն՝ գիճային», իրականացաւ արդէն գուշակութեանց առաջին մասը այս տարուան մասին: Ձմեռը անցաւ առատ ձիւնով, ու գարունը ահա կ'անցնի արդէն անձրեւով: Ամառը երաշտ պիտի ըլլայ, ըստ գուշակութեանց նոյն հաւաքածոյին, պտուղը՝ քիչ եւ մեղրը՝ շատ: Մնացեալը, մարդու լեզու առաջ չ'երթար ըսելու, մաղթենք որ չիրականանայ:

«Հայ Բոյժ», իր բժշկական, գրական, պատմական ու բանասիրական յօդուածներուն կարգին, պիտի հրատարակէ տակաւին խիստ հետաքրքրական շարք մը նորութեանց, ինչպէս օրինակ.

1.— Մարդոց անուններուն պատմութիւնը, նշանակութիւնը եւ հոգեբանական ազդեցութիւնը անուան տիրոջ նկարագրին վրայ.

2.— Հիւլէական ռումբերը որեւէ ներգործութիւն կը կատարե՞ն կլիմային ու մարդոց վրայ:

3.— Իրական վախեր կա՞ն թէ պիտի կործանի աշխարհը, եւ ի՞նչ կը մտածեն բժիշկները այս մասին: (Առաջին յօդուած մը տուինք արդէն Յունուարի թիւով):

4.— Կարելի՞ է գիտնալ, դատելով մանուկներու Ֆիզիքական կարգ մը նշաններէն թէ կա՞րճ պիտի մնայ անոնց հասակը թէ պիտի երկարի, եւ ո՞րքան:

5.— Ամերիկեան մեքենայ մը, որ կրնայ թարգմանութիւններ կատարել մէկ լեզուէն միւսը, օրինակ՝ Ֆրանսերէնէ յունարէն կամ անգլերէնէ գերմաներէն, վայրկենաբար, գործելով ճիշդ գրի մեքենայի մը պէս:

6.— Նորութիւններ մեր անունդին խառնուած քիմիական թունաւոր նիւթերու մասին: (Առաջին յօդուած մը տուինք արդէն Ապրիլի թիւով):

7.— Ի՞նչ կը նշանակէ՝ երբ թուքը կը չատնայ բերնին մէջ, կամ ընդհակառակն՝ երբ թուքը կը ցամքի բերնին մէջ:

8.— Ի՞նչպէս գիտնալ թէ կին մը մանչ պիտի ծնի կամ աղջիկ: (Առաջին յօդուած մը տուինք արդէն):

9.— Աղեթափութիւնը կարելի՞ է դարմանել արտաքին ներարկումով, առանց վիրաբուժական գործողութեան:

10.— Բժշկական վիճաբանութիւն մը կաթին օգտակարութեան եւ ... վնասակարութեան մասին:

11.— Եղունգները ի՞նչ ցոյց կուտան առողջական կամ ախտաբանական տեսակէտով:

12.— Ի՞նչ հիւանդութեանց պատճառ կրնայ դառնալ հեռախօսը (թելեֆօն):

13.— Հիւանդութիւններ, որ իրենց սուրբերն ունին, (օրինակներով՝ հայկական եւ եւրոպական մատենագրութենէն):

14.— Գայլին պատգամը առանց ցաւի ծննդաբերութեան մասին:

15.— Ի՞նչ կը մտածեն մարդիկ մահուընէ քառորդ ժամ առաջ:

16.— Յուզումը կրնա՞յ պատճառ դառնալ Էքզէմայի:

17.— Արկածներու հոգեբանական պատճառները:

18.— Ցղութեան ժամանակը կարճեցնել (ընկերային, տնտեսական եւ առողջական տեսակէտով):

19.— Անօթի մնալը վտանգաւո՞ր է թէ ոչ:

20.— Նիհարնալու նոր դարման մը:

Անհաւասիկ նաեւ Հայ-Բոյժի ծրագիրը.— Ծոխացնել իր ընթերցողներուն բժշկական, պատմական ու բանասիրական ծանօթութիւնները: Գրական վայելք Լեզուական չինարարութիւն: Միշտ օգտակար, միշտ հետաքրքրական,— այս է իր առաջնորդող տարազը:

Խմբագիրը, խնայելու համար իր ուժերը եւ ժամանակը, չի փափաքիր քօջալերել բաժանորդագրութիւնը արտասահմանի մէջ՝ մանաւանդ երբ կանխիկ չի վճարուիր բաժնեգինը: 20 տարուան փորձառութիւնը ցոյց տուաւ թէ արտասահմանի գանձումները դժուարութիւն կը պատճառեն թերթին աշխատանքներուն: Նախընտրելի է տարածուիլ այն երկիրներուն մէջ, ուր արգելքներ չկան դրամական փոխադրութեան:

«Հայ-Բոյժ»ի խմբագիրը կը խնդրէ իր բարեկամներէն, ուրեմն, օգտակար դառնալ այս ուղղութեամբ:

«Հայ-Բոյժ» լոյս կը տեսնէ տարեկան մօտաւորապէս 300 էջ: Բաժանորդները ամէն ամիս ստացեր են թէ երկու կամ երեք ամիսը անգամ մը, կարեւոր չէ,— որքան ալ ուշանան ամսական թիւերը, տարին չլրացած՝ կը ստանան բոլոր թիւերը: Ով որ ամէն տարու արթնցած պահուն բժշկական նոր թերթ մը կարդալ կ'ուզէ, թող ուրիշ թերթ փնտռէ:

Երբ հին հաշիւները փակենք, (սկսած ենք հաշուեցոյց ղրկել բոլոր բաժանորդներուն, աշխատանք մը որ դեռ երկար պիտի տեւէ), այնուհետեւ առաքումը կը կատարուի աւելի կանոնաւոր եւ կանոնաւոր:

«Հայ-Բոյժ» կը հրատարակուի խմբագրին աչքի լոյսովը եւ համակիրներուն օժանդակութեամբը:

«Հայ-Բոյժ» չի ծախուիր հատավաճառով:

Տարեկան բաժնեգինն է 1000 Ֆրանք Ֆրանսա, 1200 Ֆր. արտասահման:

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Բարեկամ թերթերէ կը խնդրեմ արտատպել այս գրութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

15.— ԼԵՌՆԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Վերջին առաջարկութիւնը խիստ արտաչարժ էր. Վեհափառ Գարթեւը չկարողացաւ զսպել իր արտասուքը: Պատմութեան տխուր կրկնողութիւնը նոյնն էր, ինչ որ քառասուն տարի առաջ: Մամիկոնեան Վաչէն սպաննուեցաւ պարսից դէմ մղած կռուի մէջ, եւ Սահակի պապը — Վրթանէս Հայրապետը նրա անչափահաս որդուն սպարապետ հրատարակեց: Մուշեղի հայրը — Վասակ սպարապետը — նոյնպէս սպանուած էր պարսից Շապուհ արքայից: Բայց Մուշեղը դեռ չգիտէր այդ: Նա իր հօրը դեռ կենդանի էր համարում եւ աքսորուած իր թագաւորի հետ: Այժմ ի՞նչպէս պէտք էր յայտնել նրա հօր ցաւալի մահը առանց դրան եւս, վշտերով ծանրացած սրտի վրայ՝ մի նոր եւ անմխիթար վիշտ աւելացնել: Այդ էր, որ չարժեց Սահակի սիրտը: Բայց նա բարւոք համարեց լռել այդ մասին: Խորին ցաւակցական զգացմունքներով վերառեց սուրը արտասանելով հետեւեալ խօսքերը.

— Ես ինձ բախտաւոր եմ համարում, որ այս հանդիսաւոր րոպէում, երբ մեր հայրենիքի բախտն է վճռւում, ինձ է վիճակւում այդ սուրը յանձնել քեզ, Մուշեղ: Դա քո նախահարց փառքն է, իսկ նրանց արժանաւոր ժառանգների՝ պարծանքը: Այո, Մամիկոնեան տոհմը իրաւունք ունի պարծենալ այդ սրով, որ մեր աշխարհի ամէն մի ճգնաժամի ժամանակ պաշտպան է հանդիսացել հայրենիքին: Տրդատի օրերում այդ սուրը ջնջեց Սելեւկոսների քաջ ցեղը, որոնք ապստամբելով իրանց թագաւորի դէմ, անցան թշնամու կողմը: Տրդատի որդի Խոսրովի օրերում այդ սուրը փշրեց մեր դարեւոր թշնամի՝ պարսից զօրութիւնը:

Խոսրովի որդի Տիրանի օրերում այդ սուրը մերկացաւ բնիկ թագաւորի դէմ, երբ նա սկսեց անխնայ կոտորել Հայոց նախարարների անչափահաս զաւակներին: Իսկ Տիրանի որդի Արշակի օրերում, որ մեր այժմեան թագաւորն է, այդ սուրը, Մուշեղ, քո հօր ձեռքում, ոչ սակաւ անգամ խորտակեց Շապուհի ահագին զօրութիւնները: Նա մնաց միշտ անպարտ եւ երբեք վատութիւնը, երկչոտութիւնը բիծ չգցեց նրա վրայ: Դրա մէջն է Մամիկոնեանների մեծութիւնը: Միշտ անաչառ է եղել այդ սուրը, թէ դէպի օտարները, եւ թէ դէպի իւր հարազատները: Քո հայրը Մուշեղ, այդ սրով սպանեց իւր եղբայրը Վարդանին, երբ նա դաւաճանեց հայրենիքին: Արդարութիւնը, իրաւունքը, նեղեալի եւ տառապեալի պաշտպանութիւնը միշտ եղել է այդ սրի բարձր, քաջազնական գաղափարը: Քո հայրը, Մուշեղ, զոհ եղաւ իւր անսահման հայրենասիրութեանը ... Քո հօրը պատահած ցաւալի անցքից յետոյ, քեզ, եբանելի հօր արժանաւոր որդուն, քեզ միայն վայել է կրել այդ սուրը եւ անցնել Հայոց զօրքերի գլուխը: Վտանգը մօտ է եւ տառապեալ տխուր հառաչանքները կոչում են քեզ, Մուշեղ ընդունել այդ զէնքը, որի մէջ պէտք է գտնէ նա իւր փրկութիւնը: Եւ դու այնքան քաջ ես եւ անձնանուէր, որ կ'արդարացնես նրա սրտագին յոյսերը ...

Խորին տխրութեամբ ընդունեց քաջազնեայ երիտասարդը նախահարց սուրը, ասելով.

— Ես իմ տոհմի մէջ ամենադժբախտն եմ համարում ինձ, ընդունելով այդ սուրը: Իմ նախնիքը աւելի բախտաւոր գտնուեցան, նրանք այդ սրով պատերազմեցին օտարների հետ, իսկ ես պէտք է պատերազմեմ իմ հարազատի հետ... Թշնամու զօրքերին առաջնորդում է իմ հօրեղբայրը... Թող օրհնեալ լինի նախախնամութեան կամքը, թող նա զօրութիւն տայ իմ բազուկներին, այդ սրով մաքրել այն արատը, որ իմ հարազատը պէտք է գնէ մեր տոհմի վրայ ...

Սամուէլի դէմքը մինչեւ այդ րոպէն փայլում էր ուրախութիւնից, բայց լսելով վերջին խօսքերը, մայլուեցաւ նա Մուշեղի ակնարկութիւնները վերաբերում էին նրա հօրը: Սահակը նկատեց դժբախտ երիտասարդի յուզմունքը եւ դառնալով դէպի նա, հարցրեց.

— Դու մեկնոյնն չէի՞ր անի, ինչ որ ասաց Մուշեղը:

ՐԱՖՖԻ

«ԲԱՆ ՓՈԽՈՒԱԾ ՉԷ»

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, իր լրագրական ասուլիսին մէջ մասնաւորապէս ծանրանալով Խրուշչեւի դաւանի տեղեկագրին վրայ, ըսաւ.

«Կը վախնամ որ այդ յայտնութեանց իրական շարժառիթն է լաւ ներկայացնել ներկայ ղեկավարութիւն, պատասխանելով նախկինը: Խրուշչեւի ճառը երեւան կը հանէ ահուսարսափի շրջան մը, որ անըմբռնելի չէր: Ես վեց տարի առաջ հրատարակուած գիրքի մը մէջ նախատեսած էի թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ Խ. Միութեան մէջ: Այն ատեն քննադատեցին իմ տեսութիւններս ։ Պ. Խրուշչեւ այժմ մանրամասնօրէն կը պարզէ խորհրդային դիկտատուրային պատճառած չարիքները: Բայց այդ չարիքները միայն Ստալինի անձին վերագրելի չեն, այլ հետեւանք են կարգուսարքի մը որ մարդկային էակները կը նկատէ գործիքներ պետութեան համար, շահագործելի՝ ի փառս պետութեան ։ Միայն մէկ դարման կայ խորհրդային դիկտատորութեան չարիքներուն համար, — հաստատել կառավարութիւն մը որ իր իրաւասութիւններն ստանայ իր կառավարած բազմութեանց հաւանութեամբ»:

Նախարարին եզրակացութիւնն այն է թէ իրականին մէջ բան մը փոխուած չէ ։

× Պ. Տըլըս եւ Տօքթ. Ատընաուըր ըսկսան խորհրդակցիլ գերմանական տագնապին եւ միջազգային հարցերու մասին:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԽՆԴԻՐԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Կիպրոսի խնդիրը հետզհետէ կը բարդանայ: Անգլ. կառավարութիւնը արտաքսեց Լոնտոնի օրթոտոքս եկեղեցւոյ հովիւը հովիւը, Կալլինիկոս Մախերիոտիս քահանան, որ Կիպրացի է եւ Լոնտոն կը գտնուի չորս տարիէ ի վեր ։ Յունական ղեսպանատան կործակատարը բողոքեց. բայց անօգուտ: Պաշտօնական ղեկոյց մը կ՚ըսէ թէ քահանան Անգլիոյ մէջ ցոյց կուտար գործունէութիւն մը որ կապ չունի եկեղեցական պարտականութեան եւ հանրային շահուն հետ: Արտաքսումը մեծ յուզում պատճառեց Լոնտոնի կիպրացի հասարակութեան որ կը բաղկանայ քսան հազար անդամներէ ։

Գշ. օր երեք անգլիացի զինուորներ մեռան, եօթը հոգի ալ վիրաւորուեցան Լիմասոլի մօտ, ելեկտրական ական մը դըրուած ըլլալով կառքի մը տակ ։ Կառքը ջարդուփշուր եղաւ: Նոյն օրը երկու ռումբեր նետուեցան անգլ. զօրքին դէմ, Նիկոսիոյ մէջ: Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան ։

Անգլ. զօրքը խուզարկութիւններ կը կատարէ Կիպրոսի լեռներուն եւ քարայրներուն մէջ, գտնելու համար յեղ. կոմիտէին վարիչները: Կը յուսան թակարդը ձգել բուն ղեկավարը, զօր. Կրիվաս:

Ցարդ 41ի հասած է Կիպրոսի մէջ ըսպաննուած անգլիացի զինուորներուն թիւը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ներքին գործերու Նախարարութիւնը օրէնք մը հրատարակեց որով կ՚արգիլուի արձակուրդը անցընել Եւրոպա, մասնաւորապէս Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Զուիցերիոյ: Աւստրիոյ եւ Յունաստանի մէջ: Արտօնուած են միայն առեւտրական ճամբորդութիւնները, սահմանափակ տեւողութեամբ, կամ այն հիւանդներուն համար որ չեն կրնար դարմանուիլ Եգիպտոսի մէջ: Արգելք չկայ արաբական երկիրներուն համար ։

ԲՈՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ դէմ ճառ մը խօսեցաւ Խ. Միութեան պատուիրակը, Պ. Յարութիւնեան, աշխատանքի միջազգային խորհրդաժողովին մէջ (Ժընեւ): Այս առթիւ ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը վաւերացուցած է երեք միջազգային պայմանագիրներ՝ այրերու եւ կիներու աշխատավարձը հաւասար պահելու, օրական աշխատանքը չորս ժամ կրճատելու եւ բռնի աշխատանքը արգիլելու համար: Գալով շաբաթական 40 ժամ աշխատանքին, Յարութիւնեան հաւաստեց թէ իր երկիրը որոշած է աստիճանաբար իջնել օրական եօթը ժամուան աշխատանքի, սկսելով 1957էն ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (12 Յունիս) — Զոյլ ոսկի՝ 447.000, Նափոլէոն 3150, զուից. 2970, քսան տոլարնոց 15.680, անգլ. 3980, Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 384, սթերլին 1045, զուից. 92.50, պելժ. 7.70, լիր 6.60, փեզեթա 8.75: :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԴՐՕՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մարսէյլ, Պոմոնի եկեղեցիին մէջ)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն ։

Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, Բաշ Ապարանի հերոս եւ Հ. Հանրապետութեան հիմնադիրներէն ողբացեալ՝

ԴՐՕՅԻ

յիշատակին ։ Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը խօսի՝ ԱՐՏԱԿ ՎՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ Հերոսին յիշատակը յարգողները եւ հասարակութիւնը ընդհանուր:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի «Սեբոբ – Սօսէ» մասնաճիւղին հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16 — 23, 149, Ավընիւ Արժանթէօյ, Անիէռ ։

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ պարահանդէս մը՝ «Բարեկենդանի Անկուտիներ»ը.

Ժամը վեցէն վերջ խնջոյք – պարահանդէս ։

Տամօթ — Փորթ Քլիշիէն առնել Թիւ 140 հանրակառքը եւ իջնել Փլաս տէ Պուրկինեօն ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«Ատամնաբոյժ Հայոց Պատմագիրք»ի Փարիզի յանձնախումբը, թէյասեղան մը կը սարքէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ութ, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը, (մեթրօ Բասկ).

Ներկայ կ՚ըլլայ նաեւ Ատամնաբոյժի յարգելի հիւր մը, Պոլսէն:

Կը հրաւիրուին բոլոր Ատամնաբոյժեները: Մասնակցութիւն՝ 100 Ֆր:

Տէր եւ Տիկին Ալպեր Գազազեան, Օր. Աղնէթ Գազազեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Նոլօ, Տէր եւ Տիկին Փիէր Փարան եւ աղջիկը Տանիէլ, Քրիսթին Նոլօ, Այրի Տիկ. Գպրըլեան, ինչպէս նաեւ Գպրըլեան, Վալերի, Նոլօ, Հոլիժէր եւ Արիվապնէ ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եղբօր զաւկին, եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՑԱԿՈԲ ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ

(Մնեալ Նեւրիկ Գպրըլեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 4ին, 64 տարեկանին, իր բնակարանը՝

55, Rue St-Jacques, Paris Vᵉ

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ, Յունիս 8ին, Սէն-Սեվրէն եկեղեցին, եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Իվրի Փարիզիէն գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համաչարասնճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն թէ Զարասնճաքի հին ու նոր նահատակներու յիշատակին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, (ռիւ Լուի Պլան): Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ բարեկամները ։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9ᵉ)

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Տէր եւ Տիկին Գոյաճեան հազար Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան, Հայկանուշ Գալուքեանի (ծնեալ Մովսէսեան) յիշատակին:

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզ – Պերլին – Վարշաւա, Պրեսթ – Լիթովսք, Մոսկուա (երկու օր մնալով) եւ Երեւան (տասը օր) շոգեկառքով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 145.000 ՖՐ.

Մինչեւ Մոսկուա շոգեկառքով, յետոյ Երեւան (ութ օր) օդանաւով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 180.000 ՖՐ.

Ընդունելի են բոլոր հպատակութիւնները եւ Նանսէնեան անցագիրները ։

Ճամբորդութիւնը Յուլիս, Օգոստ. եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն ։

Գրել՝

Noubar Agopoff
168, Rue du Temple - Paris (3ᵉ).

Ձեռնկայանալ անձամբ: Գրաւոր հաղորդել բոլոր անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները՝ (անուն, ծննդավայր, ծննդեան թուական, հպատակութիւն, եւն.):

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ ։

Այս կիրակի, ժամը 15էն 23 ։ Մասիսի շքեղ սրահին մէջ, 82 Ավընիւ տը Լիվրի ։

Կը մասնակցի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ։

Կը ներկայացուին Երկու ծիծաղաշարժ զաւեշտներ, հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով:

Հանրակառք 147 էկլիզ տը Փանթէն, Շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն ժամը 14ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3ԻՆ, 1957ԻՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հայկազեան վարժարանի հոգաբարձութիւնը իր տարեկան հանդէսին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութենէն հինգ հազար Ֆր. Տիկին Ֆաքիրեան 500 Ֆր. եւ Պ. Շէրոյէթճեան հազար Ֆրանք ։

× Վարժարանի Յունիս 2ի հանդէսին առթիւ Բարեգործականը գնահատական նամակ մը ուղղած է Հ. Բ. Ը. Մ. Երիտ. Միութեան անդամներուն եւ անդամուհիներուն, շնորհաւորելով մասնաւորապէս իրենց նուիրումը հայ լեզուի եւ հայեցի դաստիարակութեան.

Նոյն առթիւ շնորհաւորական նամակ մըն ալ ուղղած է տեսչուհի Տիկին Էլիզ Այվազեանի, ջերմապէս գնահատելով անոր ջանքերը հանդէսի պատրաստութեան համար ։

ՇՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրեփոր ։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Պետրոսեանի ։

4, Ռիւ տը լա Թանշ, Ալֆորվիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը ։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. «Սեւակ» խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Կիրակի, 15 Յուլիս, Սէն Ժիւսթ:

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դաշտավահանդէսը Յուլիս 8ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ իր շրջանի բոլոր ընկերներու անունով՝ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Սուրէն Մելիք Մուշկամպարեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր հօր՝ Մելիք Մուշկամպարեանի մահուան առթիւ:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

«Հայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը» կազմակերպած է վիճաբանական հաւաքոյթ մը, որ տեղի կ՚ունենայ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գ. Աճէմեանի ճաշարանը: Նիւթ՝ Արտասահմանի մէջ հայ գրականութեան կարելիութիւն կա՞յ. թէ ոչ ։ Զարգացումը Պ. Լեւոն Մօզեանի կողմէ:

Կը հրաւիրուին միութեան անդամներն ու գրասէրները ։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1956 - 1957 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է միութեան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տեսչութեան ։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ըստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը ։ Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ՚ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա) Ֆրանսականը, որ տառապէս կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին —անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պըվէի եւ պաքալորէայի ։

Բ) Հայկականը որ կ՚օժտէ սանուհիները հայադիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ՚ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120 հազար Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան ։

1, Bd. du Nord. Le Raincy. S. et O.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 15 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7604 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3415

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Յունիս 13ին, Եգիպտոսէն մեկնեցաւ անգլիացի վերջին զինուորը, առանց փողի եւ թմբուկի :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ առատօն կանուխ, Փորթ Սայիտի քարափին վրայ, երկու եգիպտացի գնդապետներ մինչեւ շողենաւ ընկերացան զօր. Ճոն Լեօնի, վերջին հրամանատարը անգլ. զօրքին: Նաւ նստելէ առաջ, զօրավարը չոր ու ցամաք ձեռով մը ողջունեց երկու գնդապետները եւ մօտ հարիւր լրագրողներ :

Սուէզի շրջանին 80.000 անգլիացի զինուորներուն վերջինը կը մեկնէր առանց որ եւ է բարեկամական ցոյցի: Ոչ իսկ զինուորական պատիւ:

Այսպէս կը փակուի պատմութեան մէկ էջը, որ բացուած էր 1882 Յուլիսին :

Այժմ նոր շրջան մը կը սկսի, ամէն տեսակ անակնկալներով :

Անգլիական զօրքին մեկնումը պիտի տօնուի արտակարգ խրախճանքով, ինչպէս կը հաղորդեն Գահիրէի թերթերը : Այս հանդիսութեանց ներկայ պիտի ըլլայ Խ. Միութեան արտաքին գործերու նոր նախարարը, Շեպիլով :

Երկու շաբաթ է որ նշանակուած է Մոլոթովի յաջորդը, եւ իր առաջին գործը կ'ըլլայ պտոյտ մը դէպի Միջին Արեւելք :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, պիտի հանդիպի Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս եւ Յունաստան :

Ամէն պարագայի մէջ, յատկանշական է իր ~~«համակրութեանց ցուցակ»~~ ցնծութեան ցոյցերուն :

Շեպիլով անցեալ տարի ալ Եգիպտոս գացած էր, մասնաւոր պաշտօնով մը եւ իր առաջին գործն եղաւ զէնք ճարել, Չեխոսլովաքիոյ միջոցաւ :

Իրազեկներ կը կարծեն թէ այս անգամ ալ չօշափելի գործ մը պիտի կատարէ, իբրեւ նախարար :

Միւս արաբական երկիրներն ալ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն Շեպիլովի այցելութեան, խօսելու համար ներքին եւ արտաքին խնդիրներու մասին: Անոնք մինչեւ անգամ որոշած են Հիւս. Ափրիկէի եւ մասնաւորապէս Ալժերիոյ խնդիրն ալ յուզել, ինչպէս կը յայտարարէր Սուրիոյ վարչապետը:

Դժուար չէ նախատեսել այս շփումներուն հետեւանքները :

Խ. Միութիւնը նորանոր առիթներ կը ստեղծէ, տարածելու համար իր քաղաքական եւ տնտեսական ցանցը՝ Միջին Արեւելքի մէջ :

Այս քաղաքականութեան արտաքին նշանները են արեւելեան պետութեանց ուղղուած հրաւէրները, եւ իր վարիչներուն այցելութիւնները դէպի Արեւելք :

Արդէն Մոսկուա կը գտնուի հեռաւոր Եմէնի պահածառանդ իշխանը : Յաջորդաբար պիտի այցելեն երիտասարդ իշխան մը՝ Արաբիայէն, Իրանի Շահը, Եգիպտոսի վարչապետը, եւայլն:

Անդարայէն կը հեռագրեն թէ Խ. Միութեան վարչապետը՝ Բուլկանին, նամակ մը ուղղելով Թուրքիոյ վարչապետին, Մոսկուա կը հրաւիրէ զայն, խորհրդակցելու համար զինաթափութեան մասին :

Այսպէս, անընդհատ կը բանի Մոսկուայի դիւանագիտական մեքենան, երբեմն հետեւելով Արեւմուտքի ձեռնարկներուն, բայց յաճախ կանխելով զանոնք :

Խ. Միութեան քաղաքական եւ տնտեսական մասնագէտներուն համար այլ եւս ջուրի ճամբայ դարձած է Միջին Արեւելքը, գործնական արդիւնքներով :

Նոյն յարաճուն գործունէութիւնը՝ մշակոյթի ճակատին վրայ, առանց երկրի եւ ազգի խտրութեան :

Շուարած Արեւմուտքը մտահոգութեամբ կը հետեւի այս յարաճուն ծաւալման : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԴԵՍՊԱՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ.— ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՆԴԻՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՔՆՆՈՒԻ .— ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ազատագրութենէն ի վեր ամենամեծ փոփոխութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի դիւանագիտական ասպարէզին մէջ : Նախարարական խորհուրդը որոշեց փոխել վեց դեսպաններ: Արտաքին գործերու նախարարութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Մոսկուայի եւ Պոնի նախորդ դեսպանը, Պ. Լուի Ժոքս, յաջորդելով Պ. Մասիլիի: Մարոքի դեսպան նշանակուեցաւ մարզպանը, Պ. Տիպոււ: Մարոք ալ իր կարգին Փարիզի դեսպան անուանած է Պ. Պուապիտը: Ալգաժողովին ֆրանսական դեսպան եւ Ապահովութեան խորհուրդին մնայուն ներկայացուցիչ նշանակուեցաւ Տաքարի մարզպանը, Պ. Գիրնառ Ժանթիյ: Պ. Փինոյի փոխ-դիւանապետը, Պ. Տէքիտան նշանակուեցաւ տնօրէն քաղաքական եւ տնտեսական գործերու: Ուոշինկթընի դեսպան՝ Պ. Էրվէ Ալֆան, արեւմտեան Գերմանիոյ՝ Պ. Քուվ տը Միւրվիլ, Վատիկանի՝ Պ. Մարժըրի, Պրիւսէլի՝ Պ. Պուաքէ եւն.:

Նոյն ժողովին մէջ լսուեցաւ Պ. Փինոյի զեկուցումը միջազգային կացութեան եւ իր ճամբորդութեան մասին: Ժողովը լսեց նաեւ ելմտական նախարարին զեկուցումը նոր տուրքերու մասին :

Պ. Փինօ Ուոշինգթըն ... բազմաթիւ խորհրդականներով ու մասնագէտներով: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Հիւս. Ափրիկէի խնդիրն ալ պիտի քննուի Ուոշինկթընի մէջ : Այս առթիւ պիտի ջանայ համոզել որ Մ. Նահանգները առ այժմ չաճապարեն իրենց առաջին դեսպանը ղրկել Թունուզ, մինչեւ որ վերջնական համաձայնութիւն գոյանայ Ֆրանսայի հետ: Յետոյ պիտի խնդրէ որ Մ. Նահանգները աւելի ուժ տան Ֆրանսայի ալժերիական քաղաքականութեան, մասնաւորապէս եթէ նորէն փորձեր կատարուին խնդիրը Ալգաժողովին ներկայացնելու համար. Նախարարը միեւնոյն ատեն լայնօրէն պիտի պարզէ իր տեսութիւնները Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութեանց մասին .

× Կը հաստատուի թէ ելմտական նախարարը, Պ. Ռամատիէ մեծ դժուարութեանց մատնուած է, նոր տուրքեր առաջարկելու եւ հարիւր միլիառ ֆրանքի գումար մը ճարելու համար: Փոխառութիւնը յարմար չգտնելով, նախարարը կը մտածէ տուրքեր հաստատել զինուորական հայթայթումներու, սովորականէն բարձր շահերու եւ ընկերութեանց պահեստի գումարներուն վրայ: Դեռ վերջնական որոշում տրուած չէ:

× Կիրակի օր քառասուն հազար նախկին ռազմիկներ պիտի ընկերանան Հանրապետութեան նախագահին, Վերտէօնի յաղթանակին 40րդ տարեդարձը տօնելու համար: Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են այս առթիւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, վերջացուց իր բանակցութիւնները Մ. Նահանգներու կառավարութեան հետ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ քննուեցաւ Գերմանիոյ միացման խնդիրը, որ Արեւմուտքի գլխաւոր նպատակն է: «Եթէ Խ. Միութիւնը իրապէս անկեղծ է խաղաղ համակեցութեան հարցին մէջ, պարտաւոր է գործադրել իր խոստումը Գերմանիոյ վերամիաւորման համար»: Տոքթ. Ատընաուըր այցելեց նաեւ նախագահ Այզընհաուըրի :

:: ՕՐԸ ՕՐԻՆ ::

ՄՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Պոլսոյ թերթերը տակաւին կը շարունակեն *պատգամ* թարգմանել «մեսաժ»ը:

— Մարաջախտ Բուլկանին *պատգամ* մը ղրկեց վարչապետ Մենտերէսի (12 Յունիս):

Վարչապետ մը կրնա՞յ պատգամ ղրկել ուրիշ վարչապետի մը, կամ նախարար մը՝ ուրիշ նախարարի մը:

Ունինք բուն բառը, — *գիր* կամ *նամակ*:

Ֆրանսերէն բառը *պատգամ* ալ կը նշանակէ. նաեւ *հեռագիր* :

Դժուար չէ համապատասխան բառը գտնել՝ համաձայն պարագային :

× Լիբանանեան թերթ մը կը գրէ *արցունքաբեր* ռումբ :

Բնաւ լսած կամ տեսած չէ՞ «արտասուաբեր»ը:

Դարձեալ նոյն թերթին մէջ կը կարդամ ,— *փլեցաւ* :

Փլաւ կերած ատեն կրնար յիշել *«փլաւ»*ը:

× *Անկարգելաւոր, անկարգելաւորութի*,— Հետզհետէ սովորական կը դառնայ այս բարբարոս բառին գործածութիւնը :

Տարիներ առաջ հարցարան մը բացեր էինք, եւ առաջարկուած բառերէն ընտրեցինք *«վայրաչու»*:

Կը կարծեմ թէ լաւագոյն բառն է, — նմանողութեամբ «վայրաշարժ»ին — ցեռր տեօրինութիւն :

× Պէյրութի թերթերէն մին կը գրէ ,— *Գարապայական* աշխատակից :

Անշուշտ ըսել կ'ուզէ՝ *պատահական* :

Դարձեալ նոյն թերթէն,— « *Մեռեալ տարր*» : Մեր գիտցածը՝ մեռեալ *տառ* :

× Մեր լեզուն չունի *անմեռ*, *անմար* բառեր: Կ'ըսենք՝ *անմահ*, *անշէջ*:

× Հետզհետէ արտասահմանի մէջ ալ կը տարածուի անճաշակ օտարաբանութիւն մը, — Կոմիտասի անուան քառեակ — Սունդուկեանի *անուան* թատրոն, — Մոլոթովի *անուան* համալսարան, Աբեղեանի *անուան*... եւայլն:

Մեր աշխարհաբարով կ'ըսենք, ի հարկին չակերտներով, Կոմիտասեան քառեակ, Սունդուկեան թատրոն, Աբեղեան կաճառ եւայլն:

Այս բացատրութիւնը երբեք շփոթութիւն չի պատճառեր: Ոչ ձեւով, ոչ ալ իմաստով :

Ներսիսեանի *անուան* վարժարա՞ն կ'ըսենք թէ պարզապէս Ներսիսեան վարժարան :

Սանասարեան վարժարանը որեւէ ատեն կոչուա՞ծ է Սանասարեանի *անուան*:

Այսպէս նաեւ Էսաեան վարժարան, Կիւլպէնկեան կտակ, Իզմիրլեան մրցանակ, Մելքոնեան Հաստատութիւն եւն.:

Փոխանակ թութակաբար կապկելու, գործածեցէք ձեր սորվածը կամ ջանացէք սորվիլ շիտակը : ՎԱՀԷ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին Ալժերիոյ ապստամբները լեռներէն իջնելով գիշերանց սպաննեցին 22 Իսլամներ, Փոքր Քապիլի շրջանին մէջ : Ուրիշ հինգ Իսլամներ եւ երկու Եւրոպացիներ ալ սպաննուեցան տարբեր շրջանի մը մէջ: Փոքր Քապիլը կը գտնուի Ալժէի արեւելեան կողմը, հարիւր մղոն հեռու .

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարելով Թլեմսենի իսլամական թաղին մէջ ձերբակալեց 250 կասկածելիներ, Բշ. օրուան ռմբաձգութեան առթիւ: Ճիշդ այդ միջոցին ըմբոստները երկու Եւրոպացիներ եւ հինգ Իսլամներ կը սպաննէին շրջակաները : Երէկ ալ ահաւասարաւ կը տիրէր Թլեմսենի մէջ,Ֆրանսացի ոստիկանի մը յուղարկաւորութեան առթիւ. Այս առեւտրական քաղաքը 70 մղոն հեռու է Օրանէն: Համազգեստաւոր ըմբոստներ ագարակ մը մտնելով սպաննեցին տէրը: Վեց մղոն անդին ուրիշ ագարակ մը մտան, տէրը առեւանգեցին եւ յետոյ սպաննեցին: Նոյն գիշերը մորթեցին չորս Իսլամներ եւ գիւղապետ մը :

Ֆիլիփվիլի մէջ երկու երիտասարդ զինուորներ հերոսաբար մեռան, ուժգնօրէն դիմադրելով 40 ըմբոստներու .

× Կ'ըսուի թէ հինգ հազար Մարոքցիներ միացած են Ալժերիոյ ապստամբներուն :

× «Իւմանիթէ» շարունակելով իր պայքարը Ալժերիոյ պատերազմին դէմ, կը գրէ թէ Ալժերիոյ ազատագրութեան վարիչներէն Ֆերհատ Ապպաս ալ պատրաստ է կրակը դադրեցնելու: Այս առթիւ կը հրատարակէ իր տեսակցութիւնը անոր հետ: Ֆերհատ Ապպաս կը պահանջէ ճանչնալ Ալժերիոյ ազգութիւնը եւ հանրապետութիւն հռչակելու իրաւունքը : Համայնավար օրկանը այս առթիւ խմբագրական մըն ալ գրելով կ'առաջարկէ բանակցութեան ձեռնարկել անմիջապէս :

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Սոչիի ջերմուկները գնաց (Կովկաս), սովետական յածանաւ մը նստելով Խրուշչեւի հետ :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՎԵՐՋԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Յունիս 13ին վերջացաւ Անգլիոյ 75 տարուան տիրապետութիւնը Եգիպտոսի վրայ, երբ երկու արաբ գնդապետներ շոգենաւ առաջնորդեցին անգլիացի վերջին հրամանատարը, զօր. Ճոն Լեօն: Զօրավարը նաւ նստելէ առաջ չոր բարեւ մը տուաւ երկու եգիպտացի սպաներուն :

Բրիտանական բանակը Եգիպտոս մտած էր 1882 Յուլիսին, ջախջախելու համար Արաբի փաշայի ապստամբութիւնը : Անգլ. զօրքը գացած էր «բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ Եւրոպացիները պաշտպանելու համար» , ինչպէս կ'ըսէր կառավարական զեկոյցը եւ մնաց մինչեւ 1956 Յունիս 13, այսինքն 74 տարի: Եգիպտոսը դարձած էր զինուորական խարիսխ մը Անգլիոյ համար: Անգլիացի ընդհ. հրամանատարը իր սպայակոյտին հետ կ'ապրէր Գահիրէի մէջ ուր բրիտանական դրօշը կը ծածանէր միշտ քաղաքի միջնաբերդին վրայ:Աղեքսանդրիան դարձած էր երկրորդ Մալթա մը, մեծ նաւակայան մը ուր Անգլիոյ ծովապետութիւնը միշտ կը պահէր իր լաւագոյն մարտանաւերը :

Եգիպտոսի սահմանին վրայ կը հսկէին բրիտանական ջոկատները. Իւրաքանչիւր եգիպտացի նախարարի քով կը գտնուէր անգլիացի խորհրդական մը որ իրականին մէջ ամէն իրաւասութիւն ունէր: Անգլիացի զօրավար մը ընդհ. հրամանատարն էր եգիպտական բանակին: Կարճ խօսքով, Եգիպտոսը դարձած էր տեսակ մը գաղթավայր: Երկար պայքարներէ վերջ, Անգլիա իր անկախութիւնը ճանչցաւ 1922ին. սակայն հարկ եղաւ սպասել մինչեւ 1936ի դաշնագիրը, նախատեսելու համար անգլ. զօրքին պարպումը: Վերջին աշխարհամարտէն ետք, յարաբերութիւնները լարուեցան երկու երկիրներուն միջեւ: 1951ին եգիպտական կառավարութիւնը խզեց զինակցութիւնը և հրոսակային կռիւներ սկսան Սուէզի անգլ. զօրքին դէմ: 1952ի յեղափոխութենէն անմիջապէս վերջ, Անգլիա նոր համաձայնու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԷՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Կը թուի թէ աշխարհի ճակատագիրը վարող մեծամեծները — թագաւոր, նախագահ, վարչապետ, նախարար, դեսպան եւ մասամբ նոյնին — աշխարհի ժողովուրդներուն քթին կը խնդան կամ յիմարներու տեղ դրած են զանոնք :

Ուրիշ մեկնութիւն կարելի չէ տալ այն պաշտօնական զեկոյցներուն, որոնք մամուլին կը յանձնուին միջազգային խորհրդաժողովներէն ետք: Կամ այն պաշտօնական յայտարարութեանց, որոնք կը լսուին ժողովէն վերադարձող ու պատկան խորհրդարանին ներկայացող վարչապետին կամ նախարարին բերնէն:

Տարին տասներկու ամիս, նոյն պատմութիւնն է որ կը կրկնուի — քանի մը երեւելի վարիչներ կը հաւաքուին «Ակոռի մեծ կարասին» բոլորտիքը՝ միջազգային բարդ խնդիր մը լուծելու յոյսով : Այդ հաւաքոյթին պաշտօնական անունն է « խորհրդաժողով» .

Բազման ճառեր կ'արտասանուին, հացկերոյթներ կը սարքուին, բաժակաճառեր ու ժպիտներ կը փոխանակուին ու յետոյ կը սկսի «պատերազմը»: Երբ նիստերը դռնփակ չեն, թղթակիցներուն ալ իրաւունք կը տրուի որ ներկայ ըլլան ու հետեւին անցուդարձին :

Ինչե՛ր կ'անցնին, կը դառնան այդ խորհրդաժողովներուն մէջ, բազմութիւնները չեն գիտեր: Որովհետեւ, օրուան վարիչները պէտք չունին ամէն մանրամասնութիւն անոնց հաղորդելու :

Բայց, վստահ եղէք որ, շատ անգամ, միջազգային խորհրդաժողովներու մէջ տիրող մթնոլորտը հայկական «աննախընթաց»ի մէջ տիրող մթնոլորտը չէ: Ընդհակառակն, այն մթնոլորտն է, որ պիտի ստեղծուէր, եթէ խումբ մը Դաշնակցականներ, խումբ մը Համայնավարներու հետ ժողովի նստած ըլլային:

Բայց, ի՞նչ կը պատահի խորհրդաժողովէն ետք :

Ահաւասիկ — պաշտօն կը յանձնուի քանի մը հոգիի որ խմբագրեն պաշտօնական զեկոյցը. Ու այդ զեկոյցը կը պատմէ ժողովուրդին .

«Օրակարգի բոլոր հարցերուն մասին [illegible] ունեցաւ : Երկու կողմերը պարզեցին իրենց տեսակէտները: Վերջնական եզրակացութեան մը չյանգեցան, բայց կարելի է ըսել որ այս խորհրդաժողովը արդիւնաւոր եղաւ այն իմաստով որ բանագնացները մօտէն ծանօթացան երկու ճակատներուն տեսակէտներուն եւ յոյս յայտնեցին թէ հետագային, այս տեսակ հանդիպումներով, պիտի յաջողին բոլոր վէճերը հաշտարար եղանակով լուծել :

Եթէ այս զեկոյցը փոխանակ «պրոզ»ի, աշխարհաբարով խմբագրուած ըլլար, պիտի ունենայինք հետեւեալ պատկերը .

— Բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ երկու կողմերը պնդեցին իրենց տեսակէտներուն վրայ: Բնա՛ւ յոյս չկայ որ խնդրոյ առարկայ վէճը բարեկամաբար լուծուի. Մասնակիցները պիտի շարունակեն՝ առաջուան պէս: Ժողովը ձախողեցաւ :

Եւ սակայն, պէտք չկայ այսքան անկեղծ ըլլալու: Վտանգաւոր է: Սակարաններն զինքը կ'իյնան եւ ժողովուրդները ահուդողի կը մատնուին: Ուրեմն, պէտք է ալելուիաներով եւ սաղմոսներով քնացնել զանոնք :

Ժողովուրդները քնացած չեն եւ գիտեն որ այսօրուան խորհրդաժողովները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ լացող երախային բերանը նետուած չոքոլայի կտորը : Պաշտօնական զեկոյցները հէքիաթներ են եւ չեն տար կացութեան իրական պատկերը :

Բանագնացները ինչ կ'ուզեն թող պատմեն: Զանգուածները, ամէն տեղ, գիտեն որ օրուան կացութիւնը վտանգաւոր է, [illegible] փորձերուն :

Ինչո՞ւ մռայլ է մարդկութեան ապագան. Որովհետեւ, դէմ դիմաց դիրք բռնած են Ազատութիւնը եւ Բռնակալութիւնը :

Կարելի՞ է այդ սպառնալիքը անհետացնել, էրած սրտի մխիթարանք զեկոյցներով: Չեմ կարծեր: Բայց կարելի է ժամանակ շահիլ եւ պատրաստուիլ ...

Ի՜նչ ահաւոր օրեր կ'անցընենք: Եթէ միայն աչօք – բացօք տեսնէինք իրականութիւնը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Յունիս. Հայաստանի Անկախութեան Օրուան, «Մայիս 28»ի, 38րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 9 Յունիս, շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ :

Որոշեալ ժամանակէն առաջ, խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Հոն էին ամէն դասի եւ տարիքի հայրենակիցներ, առեւտրական, արհեստաւոր, հասարակ բանուորներ եւ մանաւանդ երկսեռ երիտասարդութիւնը — որոնք յատկապէս եկած էին իրենց յարգանքի եւ երախտագիտութեան տուրքը մատուցանելու Հայաստանի Անկախութեան ճամբուն վրայ ինկած բազմահազար զոհերու յիշատակին, եւ, միեւնոյն ատեն, հոգեպէս զօտեպնդուելու եւ ոգեւորուելու Հայաստանի Անկախութեան վսեմ գաղափարով :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն եւ կազմակերպիչ յանձնախումբը, ջանք չէին խնայած համեմուած յայտագիր մը հրամցնելու համար հանդիսականներուն : Կարգադիր յանձնախումբը՝ բաղկացած Հ. Յ. Դ. նորակազմ «Դրօ» խումբի եւ Նոր Սեբաստիոյ Շրջ. վարչութեան երիտասարդ ընկերներէն եւ ընկերուհիներէն, կարելին ըրած էր ճաշակաւոր եւ պատշաճ բեմայարդարում մը կատարելու համար : Բեմին ճիշդ ճակատը, հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշներուն մէջտեղ, աչքի կը զարնէին Արամ Մանուկեանի, զօրավարներ Նազարբէկեանի, Սիլիկեանի, Դրոյի եւ ուրիշներու մեծադիր նկարները :

Հանդէսի առաջին մասի բացումը կատարուեցաւ ֆրանսական եւ հայկական ազգային քայլերգներով, զոր նուագեց ծանօթ ջութակահար Գ. Ս. Չէօրէքճեան՝ ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Ս. Մանուկեանի: Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Գոմոնի երկսեռ երգչախումբը երգեց «Յառաջ նահատակը»: Բոլորն ալ ունկնդրուեցան յոտնկայս, խոր լռութեան մէջ :

Օրուան նախագահը ընկեր Յ. Գալիկեան, բեմ բարձրանալով, յայտնեց թէ, Հայաստանի Անկախութեան այսօրուան տօնակատարութիւնը դրուած է Ֆրանսայի անդրծովեան նախարար եւ Մարսէյլի երեսփոխան քաղաքապետ Գ. Կաստոն Տըֆէրի բարձր հովանաւորութեան տակ: Ան խոստացած էր անձամբ ներկայ ըլլալ եւ իր խօսքը ըսել, սակայն, ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային խորհուրդի նիստերուն մասնակցելու համար հարկադրուած ըլլալով Փարիզ գտնուիլ, նամակով մը իր համակրանքը կը յայտնէր հայ ժողովուրդին: Ընկերվարական Օր. Խոմա Ռաֆիւզի, նոյնպէս պաշտօնապէս ցաւ կը յայտնէր թէ կամքէ անկախ պատճառներով պիտի չկարենար անձամբ ներկայ ըլլալ, հակառակ իր բուռն փափաքին : Երեսփոխաններ Ֆրանսիս Լէնտառ, տեղեկարեր ելեւմտական յանձնաժողովի եւ Ժան Մաս, ներկայացուցիչներ ղրկած էին, որոնք խօսք առին իրենց կարգին :

Իր բացման խօսքին մէջ՝ ընկեր Գալիկեան ըսաւ. Թէ Մայիս 28ը խոհլան էր բոլոր անոնց որ դարերու ընթացքին լուսաւորեցին մեր պատմութեան մռայլ էջերը: « Հայ ժողովուրդը շատ արիւն թափեց իր Անկախութեան համար: Շատեր ինկան անհաւասար կռուի մէջ, որպէսզի հայութիւնը ապրի: Մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգենք անոնց յիշատակը »: Ապա՝ համառօտ ակնարկով մը թուեց այն դժընդակ կացութիւնը՝ որուն մէջ կ'ապրէր հայութիւնը : «Հրաշք մը միայն կրնար փրկել մեր ժողովուրդը: Այդ հրաշքը կատարուեցաւ Արամի գլխաւորութեամբ եւ մեր ժողովուրդը Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Ապարանի յաղթական կռիւներուն մէջ պարտութեան մատնելով թշնամին, փրկեց իր ֆիզիքական գոյութիւնը եւ դարերու սարկութենէն ետք, ստեղծեց իր անկախ պետութիւնը: Թշնամին, ինքը առաջինը եղաւ որ ճանչցաւ Անկախ Հայաստանի գոյութիւնը, սակայն երկար չտեւեց անկախութեան շրջանը : Հայութեան երկու ոխերիմ թշնամիները, բոլշեւիզմը եւ Թուրքը, ձեռք ձեռքի տուած, խորտակեցին մեր անկախութիւնը : Բոլշեւիզմը՝ իր իշխանութեան առաջին օրէն իսկ, հալածեց անկախութեան գաղափարը եւ անոր հետեւորդները. Բանտերը լեցուեցան ամէն կարգի գործիչներով, շատեր կացինահար սպաննուեցան, շատեր ալ աքսորուեցան դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները : Անկախութեան գաղափարը այսօր խորապէս արմատացած է հայ ժողովուրդի սրտին մէջ, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական գործերուն եւ կատարած քարոզչական աշխատանքին: Հայ ժողովուրդը այսօր ալ կը պայքարի Անկախութեան համար: Կեցցէ Մայիս 28ը, կեցցէ եռագոյնը, կեցցէ Յ. Դաշնակցութիւնը, կեցցէ հայ ժողովուրդը ».

Նախագահին բացման խօսքէն վերջ, սկսաւ յայտագրին գեղարուեստական բաժինը: Առաջին առթիւ, Գ. Ս. Չէօրէքճեան, ջութակով նուագեց Կոմիտասի «Շորորը» եւ «Եա առաջ»ը, ընկերակցութեամբ Օր. Ս. Մանուկեանի (դաշնակ), Գ. Զարեհ Գասեան՝ երգեց Կոմիտասի «Հայաստան»ը եւ «Հայրենիքդ մոռցիր կ'ըսեն օտարներ» : Հանդիսականները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին երկարատեւ ծափահարութեամբ :

Երեսփոխան Գ. Ֆրանսիս Լէնտառի քարտուղարը՝ Գինլիէլ, բեմ հրաւիրուելով մաղթեց որ մեր հայրենիքը մօտ ժամանակէն ազատագրուի : Կեցցէ Հայաստանը, կեցցէ Ֆրանսան: Կեցցեն հայ եւ ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութիւնները : Ֆրանսացի մեր բարեկամին այս խօսքերը ընդունուեցան համակրական արտայայտութիւններով :

Օր. Անիթա Սարգսեան արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Մութ ժամերը », խոր զգացումով եւ մաքուր առոգանութեամբ : Օրիորդը արդէն կարեւոր ուժ մըն է Մարսէյլի հայ կեանքի գեղարուեստական ասպարէզին մէջ: Օր. Անժէլ Ակինեան որ միշտ սիրայօժար իր մասնակցութիւնը կը բերէ մեր հանդէսներուն, այս անգամ ալ դաշնակահարեց գեղեցիկ կտոր մը: Տիկին Միշէլ Եավէր՝ ծագումով Ֆրանսուհի, Հայու մաքուր առոգանութեամբ եւ զգացումով արտասանեց երկու կտորներ՝ Յ. Թումանեանէն եւ Ս. Կապուտիկեանէն : Բոլորն ալ գնահատուեցան հանդիսականներու կողմէ ջերմ ծափերով :

ՏԻԳԹԱԴ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆՈՒՆԻԿ ՀԱՆԸՄ
(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ասով մէկտեղ, շատ կը վախնար խոշոր շունէն, որ գիշեր – ցերեկ կը հսկէր պատկառելի եկեղեցականին դրան առջեւ:

Յակոբ աղային մուտքը պարտէզէն ներս վստահօրէն անհնարելի պիտի ըլլար, եթէ Զարմինէն չփորձուէր մատը դնել հանոցի մղլակին : Մայրերուն թեւերուն տակ, վառեակները հոս – հոն կը վազէին խելակորոյս, աքլորներն ալ ետեւէն, բայց իրենց յաղթական կանչը կը կտրէր մէկէն, մոլեգին խոյանքովը «Թէքիրտ»ին, ինչ որ ահաւոր խուճապ կը ստեղծէր թռչնազգիներու տարմերուն մէջ:

Ձեռքը մէջքին՝ չարաճճի թոռնուհին կը ծիծաղէր սրտաբաց, Նունիկ հանըմ ի զուր կը կանչէր իր սիրական կատուն, մինչ ծերունին հազիւ կը յաջողէր փարախ մտցնել անմիտ մոլորեալները:

Բուխ սիրտ էր Յակոբ աղան, ձայն ծպտուն չէր հաներ, անշուշտ Զարմինէին ուրախութիւնը չխանգարելու համար էր, ինքն ալ կ'ուզէր որ իր «քէյֆ»ը չխանգարեն, հանդիստ ձգեն զինքը: Դանդաղօրէն, մուճակները քաշկռտելէն, դէպի կիպարիսներն կ'ուղղուէր: Զգուշաւոր ակնարկ մը կը նետէր իր շուրջ, կարծես իրեններէն ապահովուելու համար, ապա ձեռքը կը մեկնէր հաստ բունին, որուն վրայ բաւական խոշոր փորակ մը կը բացուէր: Շիշ մը կը հանէր մէջէն, քանի մը ումպ կուլ կուտար եւ տեղը կը դնէր երկիւղածօրէն, խոր հոգոց մը արձակելով.

Դունակը փակելէ վերջ, խելօքիկ մը կը նստէր դիմացի սանդղամատին վրայ, որ կը յանգէր հօրին գլուխը: Սիրած էր Նունիկը, նորահիթիթ օրերուն, ու տակաւին կը կարծէր սիրել : Մեծ մայրիկը, երբ օր մը սովորականէն աւելի լաւ տրամադրուած էր, մեզի կը խոստովանէր միամիտ անկեղծութեամբ մը .

— Աղէկ մարդ է Յակոբիկս, Թէքիրտաղ գացած ժամանակ մազերէս փնջիկ մը կտրեց, ծոցին վրայ պահեց ...

Հիմա, շատ բան փոխուած էր, Յակոբ աղան ուրեմն մինակ կը զգար ինքն իրեն, իր յուշերուն հետ :

Հող եկած օրերուն, մեծ բան մը չկար պարտէզը, ամէն ինչ գտած էր իր նախնական վիճակին մէջ: Եւ նոյնիսկ դրացի «պոստան»ը, համբաւաւոր իր արտադրութեամբ ամբողջ Սամաթիոյ մէջ, ժամանակին մկիթի մը աւերակներ միայն ունեցած էր իբրեւ զարդանկար, շուրջ բոլորը խոպան դաշտավայր մը եղած էր պարզապէս :

Յակոբ աղան գործի լծուած էր, կոկած շտկած էր այս պարտէզը երիտասարդական խանդավառութեամբ : Սեւ թթենին, որ կը բարձրանար քիչ մը անդին, մեծ տարիք մը չունէր բնականաբար, ինչպէս յաղթահասակ նոճին, բայց միւսները վաստակն էին իր ճակտի քրտինքին: Հետզհետէ տեսած էր ծնունդը դեղձի, ծիրանի, տանձի, սալորի եւ կեռասի ծառերուն: Գորովագին հակած էր նորաբողբոջ տունկերուն վրայ, խնամած էր զանոնք, ազնուացուցած ընտիր պատուաստներով .

Դիտելով անոնց սլացիկ հասակը, Յակոբ աղան չէր կրնար զսպել իր գոհունակութիւնը : Ափսոս, Նունիկ հանըմ ալ չէր կարող իրեն ընկերանալ, ողջոյն տալ ծառին, ծաղկին եւ սիւքին : Յօդացաւէն կարկամած իր սրունքները կը դժկամակէին կրել այն կածանը, որ շրջապատուած էր դամասկավարդերով եւ կը յանգէր ծիծղուն սարփինային: Ինքն ալ սիրտ չունէր արդէն, շատ քիչ անգամ կը հանդիպէր Տիւղճի Գրիգորին, որ սրճարան մը կը բանեցնէր Սամաթիոյ պողոտային վրայ :

Հին յեղափոխական մըն էր, հանդարտ եւ ծանրախոհ, պարուրուած տեսակ մը խորհուրդի մշուշով, որ անշուշտ կը բխէր անցեալի իր ազգանուէր գործունէութենէն: Օրին մէկը, երբ սովորականէն աւելի հետաքրքրուած էի իրմով, վաղեմի կօնծարան Միհրան աղան թերթէն փախցուցած էր.— Նշանաւոր մարդ է ատի, տղայ. Հինգքսարին ճանկը չձգելու համար ընկերները, անուններու ցանկը կլլած է, ատոր համար մենք մեզի եղած ատեն, «Ըուստան» կ'ըսենք իրեն ...

Շատ սիրով կ'ընդունէր զիս: Էհ, ինչո՞ւ չէ, վաղեմի բարեկամը բարեւ կը «խաւրէր» իրեն իմ միջոցովս, ու Տիւղճի Գրիգորին դէմքը կը ճառագայթէր բազմաթեան խրախճանքներու յաճախանքով: Յատկանշականօրէն կը քթթէր մէկ աչքը, ապակեայ ամանէ մը չոր միրգեր կը հանէր եւ կամաց մը կը սահեցնէր ափիս մէջ .

Յակոբ աղան անտարակոյս ինքն ալ կարօտն ունէր անցեալին, որ աւաղ կը հեռանար յամրագին : Սամաթիոյ պայծառ երկինքին տակ, շնորհիւ ինքնատիպ օղեդարանին, յիշատակներու կծիկը կը քակուէր յախորէն: Օ՜հ, կեանքը խոյս կուտար իրմէ, բայց գոնէ զաւակ մը ունէր, որ ապահոված էր իր ընտանիքին յաջորդականութիւնը :

Իրիկնադէմին՝ Նունիկ հանըմ պատշգամբը կ'ըլլար անպայման, իր մէկ հատիկին գալուստը ողջունելու համար: Ձիաքարշ հանրակառքերուն երթեւեկը, անէութեան ծոցը ինկած մահկանացուի մը դժնեեալ դէմքը, կամ մածնավաճառի մը խաղոտ զովերգը իր «Սիլիվրի եողուրթ»ին, թէեւ սովորական եւ միօրինակ, բաւականին եռուզեռ կը ստեղծէին Սամաթիոյ պողոտային վրայ :

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(2) (Շար.)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Զ.— «ԿՈՂԵՐՍ ՃԶՄԵՑԻՆ, ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՅ»

Միւս կողմէ, ինչպէս ըսին մեզի Քաղաք. Բիւրոյի այդ շրջանի անդամները, Սթալին անոնց ցոյց տուած չէր բազմաթիւ ամբաստանեալներու յայտարարութիւնները, երբ անոնք ետ կ'առնէին իրենց խոստովանութիւնները եւ առարկայական քննութիւն մը կը խնդրէին իրենց հարցին առթիւ։ Բազմաթիւ նման յայտարարութիւններ կային եւ անկասկած Սթալին ծանօթ էր անոնց։

Կեդր. Կոմիտէն բացարձակապէս անհրաժեշտ կը նկատէ տեղեակ պահել համագումարը այդ կարգի բազմաթիւ շինծու «դատերու» մասին, որոնք եղած էին Կեդր. կոմիտէի անդամներուն դէմ, ընտրուած ժէ. համագումարէն։

Ամենաստոր բանտարկութեան, զարշելի զեղծարարութեան եւ յեղափոխական օրինապահութեան դէմ [illegible] բռնաբարում մըն էր դատը նախկին փոխանդամ եւ կուսակցութեան կարկառուն դէմքերէն՝ Էյխէի որ կուսակցութեան յարած էր 1905ին։

Ընկեր Էյխէն ձերբակալեցին 1938ին, հիմնուելով զրպարտիչ փաստաթուղթերու վրայ, առանց նախաքննութեան։ Այս դատավարութիւնը բռնաբարում մըն էր խորհրդային օրինապահութեան դէմ, կեղծուած եւ կանխամտածուած։ Դաժան չարչարանքներու տակ Էյխէ ստիպուեցաւ ստորագրել հին խոստովանութիւն մը, զոր պատրաստած էին նախաքննիչ դատաւորները, եւ ուր կ'ամբաստանէին թէ՛ Էյխէն եւ թէ կարկառուն համայնավարներ իբրեւ հակասովետ։

1939 Հոկտեմբեր մէկին Էյխէ յայտարարութիւն մը կը ղրկէր Սթալինի, բացարձակապէս հերքելով իր մեղապարտութիւնը եւ կը խնդրէր որ վերաքննուի իր դատը. — «Այս յայտարարութեան մէջ կը գրէ — «Զկայ աւելի մեծ անդոհանք քան գտնուիլ բանտին մէջ այն կառավարութեան որուն համար այնքան պայքարած եմ»։ Էյխէ 1939 Հոկտ. 27ին երկրորդ յայտարարութիւն մը ուղղեց Սթալինի։ Այս փաստաթուղթին մէջ համոզիչ դէպքեր կը յիշէ եւ կը հերքէ իրեն դէմ եղած զրպարտիչ ամբաստանութիւնները, ըսելով թէ Թրոցկիականներու գործն էր, երբ ինք արեւմտեան Սիպերիոյ շրջանին համար Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարն էր եւ կը դաւադրէր իրմէ վրէժը լուծելու համար։ Իսկ միւս կողմէ, ատոնց նախաքննիչ դատաւորներուն ամենաստոր կեղծիքն էր։ Այս յայտարարութեան մէջ Էյխէ կը գրէր — «Հոկտեմբեր 25ին ինծի տեղեկացուցին թէ իմ մասին բացուած քննութիւնը վերջացած է եւ թոյլ տուին ինծի տեսնել այս քննութեան փաստաթուղթերը։ Եթէ մեղաւոր ըլլայի, մինչեւ անգամ մէկ հարիւրերորդ մեղքով, պիտի չհամարձակէի ձեզի ուղղել այս յայտարարութիւնը իմ սպանութենէս առաջ։ Բայց յանցաւոր չեմ այն բաներուն համար որով զիս կը մեղադրեն։ Խիղճս մաքուր է։ Երբեք ձեզի սուտ խօսած չեմ, նոյնիսկ այսօր, երբ գրեթէ գերեզմանն եմ, չեմ ստեր։ Իմ պարագաս տիպար օրինակ մըն է բանտարկութեան, զրպարտութեան, յեղափոխական օրինապահութեան դէմ բռնաբարման։

«Այն խոստովանութիւնները որոնք կը գտնուին իմ թղթածրարիս մէջ, ոչ միայն անհեթեթ են, այլեւ զրպարտութիւններ կը պարունակեն Կեդր. Կոմիտէի եւ գործավարներու խորհուրդի մասին, վասնզի Կեդր. Կոմիտէի եւ գործավարներու խորհուրդին ճիշդ որոշումները որոնք չեն տրուած իմ նախաձեռնութեամբս — եղած չեն իմ մասնակցութեամբս — ներկայացուած են իբրեւ գործերը հակա-յեղափոխական կազմակերպութեանց՝ կատարուած իմ թելադրութեամբս ...

«Հիմա կ'ուզեմ խօսիլ իմ կեանքիս այն ամէնէն անարգ շրջանին եւ ծանր յանցանքին մասին ձեր եւ կուսակցութեան հանդէպ ....։ Ահաւասիկ ճշմարտութիւնը։ Զկրնալով հանդուրժել այն չարչարանքներուն որուն ենթարկեցին զիս Ուշակով եւ Նիկոլայեւ — մանաւանդ առաջինը — որ գիտէր թէ իմ ճզմուած կողերս պէտք եղածին պէս չէին միացած եւ զօրաւոր ցաւեր կը պատճառէին, ստիպուեցայ, ամբաստանել ինքզինքս եւ ամբաստանել ուրիշներ։

Իմ խոստովանութեանցս մեծ մասը ինծի թելադրուեցաւ Ուշակովի կողմէ եւ մնացեալը կու գայ իմ անձնական յիշողութենէս ինքավէտէի եւ արեւմտեան Սիպերիոյ թղթածրարներուն մասին։ Ասոր ամբողջ պատասխանատուութիւնը կր ստանձնեմ։ Եթէ Ուշակովի շինծու պատմութեան կարգ մը մասերը, որուն տակ ստորագրած էի, իրենց մէջ չէին յարմարէր, կը ստիպէին որ նոր մը ստորագրէի։ Միեւնոյնը ըրին Բուխիմովիչին ինչպէս եւ պահեստի ցանցի պետին 1935ին առութեամբ ստեղծուած Բուխարինի կողմէ. Սկիզբը անունս արձանագրեցի, յետոյ հրամայեցին Մէժլոքինն ալ դնել։ Նման ուրիշ դէպքեր ալ տեղի ունեցան

«Ձեզմէ կը խնդրեմ եւ կ'աղաչեմ վերստին քննել պարագաս, ոչ թէ խնայելու կեանքիս, այլեւ դիմագրաւելու վատ զրպարտիչները որ կը պլլուին բազմաթիւ մարդոց շուրջ, ինչպէս օձեր, ոճրապարտ սուտերով եւ ստորին ոգիով։ Ձեզի երբեք չեմ դաւաճանած։ Կուսակցութեան երբեք չեմ դաւաճանած։ Գիտեմ թէ պիտի մեռնիմ շնորհիւ ժողովուրդին եւ կուսակցութեան վատագոյն թշնամիներուն, որոնք զրպարտութիւն ստեղծեցին ինծի դէմ»։

Կը թուի թէ այսպիսի կարեւոր յայտարարութիւն մը արժանի պիտի ըլլար ուսումնասիրուելու Կեդր. Կոմիտէի կողմէ։ Եւ սակայն, բան մը չեղաւ եւ յայտարարութիւնը փոխանցուեցաւ Բերիային, մինչ ընկեր Էյխէ կ'ենթարկուէր դաժան չարչարանքներու,

1940 Փետրուար 2ին Էյխէ դատարան տարուեցաւ։ Ան մերժեց իր յանցապարտութիւնը եւ հետեւեալը յայտարարեց.

— «Իմ [illegible] թէ խոստովանութեանս մէջ, ինծմէ ոչ մէկ բառ կայ, բացի ստորագրութիւններէն, խոստովանութիւն որ ինծմէ կորզեցին։ Ես խոստովանեցայ հարցաքննիչ դատաւորին սպառնալիքին տակ, որ կը չարչարէր զիս ձերբակալման օրէս ի վեր։ Յետոյ սկսայ գրել բոլոր այս յիմարութիւնները։ Ինծի համար ամէնէնկարեւորը այն է որ ըսեմ կուսակցութեան եւ Սթալինի թէ յանցաւոր չեմ։ Ես երբեք յանցաւոր չեմ եղած որեւէ դաւադրութեամբ։ Պիտի մեռնիմ հաւատալով կուսակցութեան արդարութեան, ինչպէս հաւատացի ամբողջ կեանքիս ընթացքին»

Փետրուար 4ին Էյխէ գնդակահարուեցաւ (ցասում սրահին մէջ). Էյխէի վարկը վերահաստատուեցաւ յետ մահու.

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՑԻՍ 28Ը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Պէյրութի Մեսրոպեան դաշտին վրայ։ Ներկայ էին աւելի քան տասը հազար հոգի։ Հանդէսէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Պուրճ Համուտի եւ քաղաքի սկաուտները շքերթ մը կատարեցին։ Նոր Մարաշի մուտքին առջեւ շինած յաղթական կամարը ծածկուած էր լիբանանեան եւ հայկական դրօշներով. բեմին խորը Լիբանանի հանրապետութեան նախագահին նկարին երկու կողմերը կ'երեւային նկարները մօտիկ եւ սրտի հերոսներուն։ Կը նախագահէր գրագէտ Մալխաս, որ ժողովրդական լեզուով մը բացատրեց Մայիս 28ի անկախութեան խորհուրդը։ Առաջին բանախօսն էր ընկեր Շաւարշ Մակարեան որ քննական նայուածք մը նետելով Մայիս 28ի վրայ, ըսաւ թէ մեր երազներու բոցավառ խարոյկէն այսօր կը մնայ մէկ ճրագ, որ չի լուսաւորեր հայութիւնը։ Երկրորդ բանախօսը, Կարօ Գէորգեան չորս շրջաններու բաժնած էր մեր ազատագրական պայքարները, որոնց վերջինը Մայիս 28ն է։ Երրորդ բանախօսը Տոքթ. Ասատուր Գապաքեան շեշտեց թէ հայ ժողովուրդը պէտք է ներշնչուի Մայիս 28ի ոգիով։ Փակման խօսքին մէջ ընկեր Մալխաս ողեկոչեց Մայիս 28ը կերտողներուն յիշատակը — Արամի, Դրոյի, Նազարբէկեանի, զօր. Սիլիկեանի եւ միւս հերոսներուն։

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ Օգն. Խաչի 16րդ պատգ. ժողովը գումարուեցաւ Յունիս 2–3ին, մասնակցութեամբ 19 մասնաճիւղերու 66 պատգամաւորուհիներուն։ Բացումը կատարեց ատենապետուհի Տիկին Էօժէն Գալեան։ Ժողովին ներկայ էր նաեւ ընկ. Մալխաս։ Տեղեկագիրներէն կը հետեւի թէ Օգն. Խաչը յարաճուն վերելքի մէջ է։ Անցեալ տարեշրջանին ունէր 2328 անդամուհիներ եւ 310 արծուիկներ։ Պնակ մը կերակուրի համար հանգանակուած է 14.400 լ. ոսկի, անցեալ տարուընէ 1600 աւելի։ Օգն. Խաչը պահած էր 602 սաներ, վճարելով 21.000 լ. ոսկի։ Շրջ. վարչութեան մուտքը եղած է 46.111 լ. ոսկի, ելք՝ 39.899, մասնաճիւղերունը 25 հազար 767 մուտք, ելք 20.703։ Օգն. Խաչը իբրեւ ընդհ. գումար ունեցած է 71.868 լ. ոսկի մուտք եւ 60.602 լ. ոսկի ելք, պահուստ 11.266 լ. ոսկի։ Շրջ. վարչութեան անդամ ընտրուած են տիկին Լ. Սասունի, Օր. Ն. Լեմոնճեան, Տիկիններ Վ. Տէր Կարապետեան, Աբէլեան, Է. Գրիգորեան, Թաֆայէլեան, Զ. Խաչատուրեան, Ք. Առաքելեան եւ Ճըլճըլեան։

ՔԻՐԷՃՃԵԱՆ զերապայծառի դէմ բացուած դատը՝ Պոլսոյ մէջ փակուեցաւ եւ դատարանը ճանչցաւ եպիսկոպոսարանի իրաւասութիւնը։ Իրեն դէմ դատ բացած էր Գ. Յովսէփ Գամպաճօղլու։

ԳԱՄՐԱՅԻ (Իրաք) Հայ Երիտ. եւ Հայ Կարօտելոց Խնամակալութիւնը կը գործեն համերաշխօրէն եւ եռանդով։ Վերջերս տեղի ունեցաւ հանդէս ընկերներ Դրոյի եւ խմբապետ Մուշեղ Աւետիսեանի յիշատակին։ Նախագահ՝ ընկեր Գեղամ Վարդանեան ներկայացուց երկու հերոսները։ Խօսեցան ընկերներ Գարեգին Տէր Ղուկասեան, Վարուժան Մուրատեան եւ Վարուժան Խանպէկեան։ Առաջին երկուքը խօսեցան Դրոյի մասին, պանծացնելով անոր խիզախութիւնը եւ յանդգնութիւնը։ Վ. Խանպէկեան ներկայացուց Սասունի քաջարի զաւակը՝ խմբապետ Մուշեղ։ Ապրիլ 11 – 24ի տարեդարձին առթիւ կատարուեցաւ հոգեհանգիստ, ի յիշատակ մէկ միլիոն նահատակներու։ Հ. Կ. Խնամակալութեան (Կ. Խաչ) մասնաճիւղը Մայիս 12ին հանդէս մը սարքեց, ուր խօսեցան Գարեգին Տէր Ղուկասեան, պարզելով Միութեան նպատակը. — Պատրաստել գիտակից Խաչուհիներ, տիպար պարմանուհիներ եւ մայրեր։ Մայիս 31ին տօնուեցաւ Մայիս 28ի 38րդ տարեդարձը, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան։

ԿԻՊՐՈՍԻ «Թայմզ» թերթին մէջ յոյն Քիթիոնի եպիսկոպոսը Գ. Օ. Շաքարեանին հեռագիր մը ղրկելով շնորհաւորած է Հայաստանի Անկախութեան տօնը, իր ինչպէս եւ բովանդակ յոյն ժողովուրդին սրտագին շնորհաւորութիւնները յայտնած է եղբայրական հայ ժողովուրդին, մաղթելով կատարեալ երջանկութիւն եւ յաջողութիւն»։ Կիպրոսի ձայնասփիւռն ալ խօսած է Հայաստանի անկախութեան մասին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԸՐՓԱՐՏ (1776 – 1841). կազմեց Գօզմաս Գէորգեան. Պոլիս, 1956։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ, պատրաստեց՝ մանկավարժ Գ. Գէորգեան։ Տպ. Պոլիս, 1956։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

15.— ԼԵՌՆԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

— Ես աւելին կ'անէի... եւ կ'անե՛մ ... պատասխանեց Սամուէլը դառնութեամբ լի ձայնով.

— Ուրեմն ամէն ինչ վերջացած է։ Խօսինք գործի վրայ։

Վեհազնեայ Պարթեւը աչք ածեց դէպի իւր խորհրդակիցները եւ շարունակեց.

— Սամուէլը իւր գեղեցիկ ճառի մէջ շատ ճիշտ նկատեց, որ մենք պէտք է գործենք Հայոց Տիկնոջ անունով եւ պէտք է նրա հրամանով շարժենք թէ նախարարներին, եւ թէ ժողովրդին։ Այդ անհրաժեշտութիւնը կարեւոր համարելով, ես, նախ քան Տարօն գալը, Վաղարշապատ տեսնուեցայ Տիկնոջ հետ։ Նա աւելի քան մեզանից իւրաքանչիւրը՝ ազդուած է մեր աշխարհի փրկութեան գործով։ Նա դրեց մեր իրաւունքի ներքոյ արքայական ամբողջ գանձը եւ, բացի դրանից, իւր սեպհական հարստութիւնը, եւ մինչեւ անգամ իւր զարդերը։ Նա յանձնեց ինձ իւր մատանին, իւրաւունք տալով, ամէն տեսակ հրամաններ կնքել նրանով։

Նա դուրս բերեց իւր Տիկնոջ մատանին եւ դրեց սեղանի վրայ, ասելով.

— Ժամանակաւոր բարձրագոյն կառավարութիւնը, որ առաջարկեց Սամուէլը եւ որի հետ մենք ամէնքս համաձայն ենք, պէտք է հէնց այս բոպէից կազմուած համարել։ Թո՛ղ Տրդատի եւ մեր Լուսաւորիչ հօր Աստուածը զօրացնէ մեր ձեռնարկութիւնը։ Կրօնի, ազգի, հայրենիքի փրկութիւնը եւ նրանց պաշտպանութեան համար ամէն զոհաբերութիւն՝ յանձն առնելը՝ կը լինի մեր կռիւների նշանաբանը։ Ես մեծ յոյսեր ունեմ, որ եթէ չյաղթենք, գոնէ պատուով կը մեռնենք...։

Նա կանգ առեց եւ բոպէական լռութիւնից յետոյ շարունակեց.

— Ես առաւօտեան պէտք է մեկնեմ այստեղից։ Ինձ հետ պէտք է տանեմ եւ Մեսրոպին։ Գիշերը դեռ բոլորովին չէ անցել, դեռ բաւական ժամանակ ունենք։ Թող Մեսրոպը սկսէ գրել հարկաւոր հրամանները, որ պէտք է յղել նշանաւոր նախարարներին։ Այդ հրովարտակների վրայ կը դրուին՝ նախ Տիկնոջ կնիքը եւ ապա մեր իւրաքանչիւրի կնիքները։ Իսկ թէ որտեղ պէտք է կենտրոնանան մեր զինաւոր ուժերը, այդ՝ քո մտածելու խնդիրն է, Մուշեղ. դու աւելի հմուտ ես պատերազմի գործերում.

— Արտագերս ամրոցում, պատասխանեց նա։

— Ես էլ նոյն կարծիքին եմ, ասաց Պարթեւը։ Արարատը, որ մեր աշխարհի սիրտն է, պէտք է պաշտպանուի։ Կորցնելով սիրտը, կը կորցնենք եւ կեանքը...։

— Սկսիր գրել, Մեսրոպ, դարձաւ նա դէպի քարտուղարը, տալով նրան մի քանի առաջնակարգ նախարարների անուններ։

Մեսրոպը վեր առեց գրիչը եւ մագաղաթը.

Այդ միջոցին ամրոցում մի այլ տեղ նոյնպէս քնած չէին։ Իւր առանձնասենեակում, բարձր բազմոցի վրայ, նստած էր Սամուէլի մայրը, իսկ նրա ներքեւ, յատակի վրայ, կուչ էր եկած մի փոքրիկ մարդ։ Նա իւր ծնկան վրայ դրած ունէր մագաղաթի թերթը, նոյնպէս գրում էր. եւ երբեմն իւր նիհար դէմքը, նեղ աչքերով, դարձնում էր դէպի տիկինը, հարցնելով.

— Էլ ի՞նչ գրեմ...։

Երբ վերջացրեց երկու նամակներ դրեց տիկնոջ առջեւ, ասելով.

— Այդ մէկը իշխան Մեհրուժանի նամակն է, իսկ միւսը՝ իմ տիրոջ՝ Վահան իշխանի նամակն է

Տիկինը իւր ձեռքով ծրարեց ամուսնի նամակը։

17.— ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Միւս օրը, նայելով անձրեւային խոնաւ եղանակին, Սահակ Պարթեւը եւ Մեսրոպը վաղ առաւօտեան ներկայացան տիկին Մամիկոնեանին եւ «մնաք բարեաւ» ասելով, հեռացան Ողական ամրոցից։ Տիկնոջ խնդիրները, մինչեւ անգամ արտասուքը, անզօր եղան գոնէ մի օրով աւել պահելու իւր յարգոյ հիւրերին, որպէս զի ինքը փոքր ի շատէ միջոց ունենար ապացուցանելու իւր [illegible] եւ հիւրասիրութեան խորին մեծարանքը»

Սամուէլը գնաց նրանց ճանապարհ դնելու մինչեւ մերձակայ իջեւանը։ Նա պէտք էր վերադառնար երեկոյեան։

Սահակի եւ Մեսրոպի գնալուց յետոյ, իշխան Մուշեղը մտածում էր փոքր ի շատէ կարգի դնել իւր ընտանեկան գործերը, որովհետեւ նա եւս մի քանի օրից յետոյ պէտք է թողնէր Ողական ամրոցը։

Բաւական ժամանակ, նա իւր խելքով, իւր մտքով եւ իւր հոգու ամբողջ եռանդով յափշտակուած լինելով միայն հայրենիքի գործերով, բոլորովին մոռացել էր իւր տունը. Այժմ միայն ներկայացաւ — բան մի նոր հոգս եւ մի նոր զբաղմունք։

ՐԱՖՖԻ

Թիւն մը կնքեց (1954 Հոկտ.), եւ խոստացաւ Սուէզի շրջանը պարպել 1956 Յունիս 20ին։ Այս գործողութիւնն էր որ կատարուեցաւ Յունիս 13ին, ստացանելի պայմաններու մէջ։ Յառաջիկայ շաբթու Եգիպտոս պաշտօնապէս պիտի տօնէ այս պատմական դէպքը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԱԼԻՆ համաձայն էր հիւլէական ռումբ արձակելու Ճափոնի վրայ, ըսաւ նախկին նախագահ Թրումըն, Պրիւսէլ հասած օրն իսկ։ Այս յայտարարութիւնն ըրաւ ի պատասխան Մոսկուայի անթելին այն սխալ պնդումին թէ Խ. Միութիւնը հակառակ էր հիւլէական զէնքի գործածութեան։

ԿԻՊՐՈՍԻ խնդիրը Ազգաժողովին քննութեան յանձնելու համար աշխատանքներ կը կատարուին Յունաստանի կողմէ։ Այս առթիւ պատրաստուած յուշագիրը կ'ըսէ թէ Անգլիա ընդարձակ արգելարան մը վերածեր է կղզին։ — Օրթոտոքս պատրիարքը բողոքեց Լոնտոնի հոգեւոր հովիւին արտաքսման դէմ։ — Ձերբակալուեցաւ Նիկոսիոյ յունական գպրանոցին տնօրէնը, հինգ ուսանողներու հետ։ Անգլիական կառավարութիւնը մերժեց օգտագործել Ատլանտեան դաշինքը, Կիպրոսի հարցին լուծման համար։

ՀՐԷԱԿԱՆ գործակալութեան նախագահը, Նաում Կոլտման, բողոքեց Մարոքի այն որոշման դէմ որ կ'արգիլէ Հրեաներու ներգաղթը։ Այս արգելքին ենթակայ են 45.000 Հրեաներ որոնք արձանագրուած եւ հաւանութիւն ստացած են Իսրայէլի կառավարութեան կողմէ։ Բողոքագիրը կ'ըսէ թէ այս արգելքը անլուր թշուառութեան պիտի մատնէ տասնեակ հազարաւոր Հրեաներ։ Շատերը արդէն հաշուեյարդարի ենթարկած են իրենց բոլոր գործերը։ Կոլտմանի յայտարարութեան համաձայն, Մարոքի 200 – 250.000 Հրեաներէն 70.000ը արդէն Իսրայէլ գացած են եւ 45.000 հոգի ալ պատրաստ կը սպասեն մեկնելու համար։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն զօր. Վալլէի գնդակահարումը։ Միւս ղեկավարը, զօր. Թանքօ փախած է։ Կառավարութիւնը խոստացաւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

ԿԱԹԻ արտադրիչներուն գործադուլը միջնացաւ երէկ, բայց կը շարունակուի կարգ մը գաւառական քաղաքներու մէջ։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը եւ իր նախորդը, Ֆատըլ Ճեմալ, Մարոք պիտի երթան մօտերս։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեծ արդիւնքներ կը սպասեն Խ. Միութեան արտաքին նախարար Շեպիլովի այցելութենէն, աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու համար երկու երկիրներուն միջեւ։

ԽՈԼԵՐԱՆ կը շարունակուի Կալկաթայի մէջ։ Ցարդ մեռած են 107 հոգի։ Անցեալ շաբթու պատուաստուեցան 62.000 հոգի։ Յունուարէն ի վեր պատուաստուած են 1.078.560 հոգի։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 13) — Ձոյլ ոսկի՝ 416.000, նափոլէոն 3140, զուից. 2970, անգլ. 3980, քսան տոլարնոց 16.680, թղթադրամ՝ տոլար 384, սթերլին 1035, զուից. 91.50, պելժ. 7.65, լիր 0.60, փեզեթա 8.75։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խլրտումները կը վերսկսին։ Հիւանդանոցներու պաշտօնեաները գործադուլ մը սարքած են։ Թղթատարական վարչութեան, երկաթուղիներու եւ հանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաներն ալ ցոյցեր կը պատրաստեն։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԲԱԺԱԿԸ շահեցաւ, չորեքշաբթի իրիկուն, Մատրիտի Րէալը երեքի դէմ չորս կէտով յաղթելով Սթատ տը Ռենսի։ Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Փարք տէ Փրէնսի մէջ, ուր այս վճռերային բացառիկ մրցումին համար Սպանիայէն, Իտալիայէն եւ ամէն կողմէ հաւաքուած էին աւելի քան 40.000 հոգի։ Երկու միլիոն հանդիսականներ ալ կը հետեւէին հեռատեսիլին վրայ ուր այսխաղը տրուած էր «Էօրավիզիոն»ով, այսինքն Եւրոպայի բոլոր երկիրները կրնային հետեւիլ։

Խաղը շատ հետաքրքրական էր եւ առաջին կիսախաղին վերջէն իսկ Սպանիացիները կը տիրապետէին։ Խաղը վերջանալէն 12 վայրկեան առաջ Սպանիացիները կրցան յաղթանակի կէտը նշանակել եւ արժանանալ Ֆութպոլի Եւրոպայի բաժակին։ Նիւթական արդիւնքն ալ մեծ էր, 19 միլիոն ֆրանք։ Օրեր առաջ տոմսակ չէր մնացած։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԴՐՕՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մարսէյլ, Պոմոնի եկեղեցիին մէջ)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն։

Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, Բաշ Ապարանի հերոս եւ Հ. Հանրապետութեան հիմնադիրներէն ողբացեալ

ԴՐՕՅԻ

յիշատակին։ Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը խօսի՝ ԱՐՏԱԿ ՎՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ Հերոսին յիշատակը յարգողները եւ հասարակութիւնը անխտիր։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի «Սեբոբ – Սօսէ» մասնաճիւղին հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16 — 23, 149, Ավընիւ Արժանթէօյ, Անիէռ։

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զաւեշտ մը՝ «Բարեկենդանի Անկուտիներ»ը։

Ժամը վեցէն վերջ խնճոյք – պարահանդէս։

Տանօք — Փորթ Քլիշիէն առնել Թիւ 140 հանրակառքը եւ իջնել Փլաս տէ Պուրկինեօն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համաշխարսանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն թէ Զարասնճաքի հին ու նոր նահատակներու յիշատակին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, (ռիւ Լուի Պլան)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ բարեկամները։

●

Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ծընողքին՝ Տէր եւ Տիկին Գալուստ եւ Հանի խանըմ Սերճանեաններու, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեանի եւ իրենց զաւակը Գրիգորի, ինչպէս նաեւ իրենց հօրաքրոջ՝ ողբացեալ տիկին Պաիար Սէյիսեանի եւ զաւակներուն յիշատակին։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

●

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Այրի Տիկին Մաքրուհի Մարգարեան (Եալաքտէրէցի) եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարեն իրենց որդւոյն եւ ազգականին Գեղամ Մարգարեանի մահուան տարեդարձին առթիւ։ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին, իր յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հիւս. Ամերիկայի Ուստըր քաղաքէն Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Թէճիրեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Մարսէյլի եւ Փարիզի իրենց հայրենակիցներուն որոնք այնքան ջերմ եւ սիրալիր հիւրասիրութիւն ցոյց տուին իրենց Ֆրանսա այցելութեան առթիւ։

●

ՄԱՐՍԷՅԼ — Գալուստ Գալիկեան, Տէր եւ Տիկին Խրալեան Սեդրակ եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց վիշտին, ընկերանալով մինչեւ Սէնթ-Փիէռի գերեզմանատունը, իրենց տիկնոջ եւ հօրը՝ ողբացեալ

Հայկանուշ Գալիկեանի թաղման

(Մեռած Յունիս 1ին, 38 տարեկան հասակին, ծնեալ Տէր Նշանեան, Խարբերդ Փերչէնճ գիւղէն)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սեւռանի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս կիրակի, ժամը 15էն 23։ Մասիսի ճաշարանին մէջ, 82 Ավընիւ տը Լիվրի։

Կը մասնակցի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը։

Կը ներկայացուին Երկու ծիծաղաշարժ զաւեշտներ, հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։

Հանրակառք 147 Էկլիզ տը Փանթէն, Շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն ժամը 14ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3ԻՆ, 1957ԻՆ

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրեփոր։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Պետրոսեանի։

4, Ռիւ տը լա Թանշ, Ալֆորվիլ։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 7ին Փլաս Քարնոյէն եւ Փըթի Փոնէն։

Գին՝ 1100 ֆրանք։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Ռես. «Սեւակ» խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Եղած դիմումներու դոհացում տալու համար, կրկին պիտի ներկայացուի Ս. Ղազարի ուխտագնացութեան ժապաւէնը։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին խօսքերը՝ հայ մանուկներուն, արտաքին գործերու նախարար Պ. Փինոյի Երեւան ժամանումը (Անոնուած հեռատեսիլէն)։ Այս շաբաթ, ժամը 8.30ին Ազգ. տան մէջ։ Մուտքերու մասնակցութիւն հարիւր ֆրանք։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻ — Խրիմեան դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 24ին։

ԼԻՈՆ — Համաշխարսանճաքի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 24ին։

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

«Հայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը» կազմակերպած է վիճաբանական հաւաքոյթ մը, որ տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գ. Աճէմեանի ճաշարանը։ Նիւթ՝ Արտասահմանի մէջ հայ գրականութեան կարելիութիւն կա՞յ թէ ոչ։ Պարզաբանութիւն Պ. Լեւոն Մօզեանի կողմէ։

Կը հրաւիրուին միութեան անդամներն ու դրասէրները։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«Առափազարի Հայոց Պատմագիրք»ի Փարիզի յանձնախումբը, թէյասեղան մը կը սարքէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ութ, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը, (մեթրօ Քատէ)։

Ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Առափազարցի, յարգելի հիւր մը, Գոլսէն։

Կը հրաւիրուին բոլոր Առափազարցիները։ Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 100 Ֆր։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 — R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ • SAMEDI 16 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7605 — 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3416

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Երբեմն հարցումներ կը լսենք.— Աւելորդ չէ՞ արծարծել Կ. Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան խնդիրը, քանի որ չի կրնար գործադրուիլ ամէն տեղ :

Պատասխան. — Բանաւո՞ր է խօսիլ եկեղեցական ընդհանուր կանոնագրքի մը մասին, երբ գիտենք որ ոչ կրնայ ապաօրէն մշակուիլ, ոչ ալ գործադրուիլ ամէն տեղ :

Նախ, ճիշդ չէ թէ Ազգ. Սահմանադրութիւնը չի գործադրուիր :

Ընդհակառակն, շատ մը թեմեր կազմակերպուած են այդ հիման վրայ, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Ամերիկա :

Եթէ ձեւական փոփոխութիւններ կատարուած են համաձայն տեղական պահանջներու, անխախտ մնացած է բուն ոգին, — իշխանութիւնը վերապահել աշխարհական տարրին, այսինքն բուն ժողովուրդին :

Անոնք որ թաղել կ՚ուզեն այս հարիւրամեայ Հիմնական Օրէնքը, ի զուր կը յաւակնին աւելի լաւ եւ արդիական սահմանադրութիւն մը յօրինել անոր տեղ :

Անոնք յայտնապէս կը փորձեն վերահաստատել նախասահմանադրական կարգուսարքը, ոլիգարշութիւնը վերապահելով կղերական դասուն :

Արդէն իսկ, բոլոր նախանշանները կը հաստատեն թէ պարզապէս ճամբայ կը բանան կղերապետութեան մը համար, յարեմման հոռմէականին :

Ապացոյց՝ Գահիրէի եպիսկոպոսական ժողովը, որ հիմնովին կը հակասէ Հայ. Եկեղեցւոյ կանոններուն եւ աւանդութեանց :

Արդէն իսկ իրականութիւն մըն է եպիսկոպոսապետութիւնը, խմբական ձեռնադրութիւններով, առանց նկատի առնելու թեկնածուներուն արժանիքը, այլ մանաւանդ նկարագիրը :

Ինչ ձեւ ալ փորձեն ապագային, պիտի մոլորին կախարդական շրջանակի մը մէջ :

Երազատեսներ միայն կրնան հաւատալ թէ կարելի է նոր եւ ընդհանրական կանոնագրութիւն մը յօրինել ներկայ պայմաններուն մէջ : Նոյն իսկ եթէ սահմանափակուին միայն եկեղեցական կազմակերպութեամբ :

Ո՞ւր պիտի գումարուի այդ սահմանադիր ժողովը :

Ի՞նչ երաշխիքներ կան թէ պիտի կրնայ ժողովրդավար կարգուսարք մը հաստատել, ազատ քուէարկութեամբ :

Ո՞ր համազգային ուժը պիտի կրնայ ապահովել նոր կանոնագրին գործադրութիւնը, ամէն տեղ, առանց նոր ձեղքեր բանալու Հայկական Առաքելական մէջ :

Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ յետաշրջական փորձ մըն է որ կը ծրագրուի,— մէկ հոտ եւ մէկ հովիւ, խեղաթիւրելով իրական միութեան եւ ներդաշնակութեան սկզբունքը :

Մեր եպիսկոպոսներն ու վարդապետները կ՚ուզեն յետ շրջել կեանքին անիւը, անգամ մը եւս բանալով հօտի մը վերածելու համար տարագիր եւ ցիրուցան բազմութիւնները :

Մինչդեռ, մենք ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք իրապէս աշխարհական իշխանութեան մը :

Ո՞վ կ՚երաշխաւորէ թէ նոր եւ Թունդ կեդրոնաձիգ Պոլոժենիա մը պիտի չփաթթեն մեր վզին, շահագործելով էջմիածնի հմայքը :

Ազգային Սահմանադրութիւնը թանկագին վաւերագիր մըն է, մեր ներքին ինքնավարութեան համար :

Մանաւանդ անոր ոգին :

Ո՛վ որ կը փորձէ ժխտել եւ թաղել զայն, կը դառնայ յուղարկաւորը այդ ինքնավարութեան, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

■

«ԴՐԱՄ ՈՒԶԵԼՈՒ ՉԵՄ ԵՐԹԱՐ»

Ինչպէս գրած էինք արդէն, հինգշաբթի օր Ուաշինկթըն մեկնեցաւ արտաքին նախարարը, Գ. Ք. Փինօ : Իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ապահովել Մ. Նահանգներուն աջակցութիւնը Հիւս. Ափրիկէի ֆրանսական քաղաքականութեան մասին եւ ներդաշնակել Արեւմուտքի դիրքը Միջին Արեւելքի մէջ, ինչպէս եւ քննել Խ. Միութեան նոր ուղեգիծը :

Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ նախարարը աւելի շատ բարոյական քան թէ նիւթական աջակցութիւն պիտի խնդրէ : «Դրամի մասին պիտի չխօսիմ», ըսաւ Փարիզէն մեկնած ատեն, տեսակցութեան մը առթիւ : «Կարգ մը շատ կարեւոր խնդիրներ պիտի բացատրեմ ամերիկեան կառավարութեան : Անհրաժեշտ է ապահովել Ամերիկայի համերաշխութիւնը : Համերաշխութիւնը օժանդակութիւն չի նշանակեր : Օրինակ, Ալժերիոյ մէջ մեզի համար անհրաժեշտ է նախ ապահովել մեր բոլոր բարեկամներուն համերաշխութիւնը, բայց չենք ուզեր կրկնել Հնդկաչինի փորձը : Չեմ ուզեր խօսիլ ոչ օժանդակութեան, ոչ ալ դրամի մասին : Մեզի համար ամէնէն կարեւոր խնդիրն է, Ալժերիայէն զատ, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութիւնը : Կ՚ուզեմ Գ. Տըլըսի բացատրել Մոսկուայի մէջ կատարուած խօսակցութեանց արդիւնքները : Իմ կարծիքով, իրական փոփոխութիւն մը կատարուած է Խ. Միութեան մէջ եւ պարտաւոր ենք նկատի առնել : Մենք միշտ հաւատարիմ ենք մեր բարեկամութեանց եւ մասնաւորապէս ամերիկեան բարեկամութեան : Բայց, կարեւոր չէ որ նոր յարաբերութիւններ հաստատուին միայն Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ : Մենք պէտք է մեզի հետ ունենանք մեր բոլոր բարեկամները եւ կը յուսամ թէ Մ. Նահանգներուն համար կարելի պիտի ըլլայ հասկնալ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութեանց նոր խնդիրները : Եթէ համաձայն քաղաքականութիւն մը չունենանք այս հարցին մէջ, հետեւանքը շատ վտանգաւոր պիտի ըլլայ Արեւմուտքի համերաշխութեան համար» :

Ուրիշ աղբիւրներ ալ կը հաստատեն թէ Գ. Փինօ, որ Փարիզ պիտի վերադառնայ յունիս 22ին, կը յուսայ համոզել Մ. Նահանգները որ միանգամ ընդ միշտ ընդունին թէ Ալժերիան ֆրանսական խնդիր մըն է եւ չի կրնար լուծուիլ Ազգաժողովին միջոցաւ : Ցետոյ պիտի խնդրէ որ Մ. Նահանգները չաճապարեն, դեսպան մը նշանակելու համար Թունուզի մէջ, քանի որ տակաւին դիւանագիտական համաձայնութիւններ կնքուած չեն այդ երկրին եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Տեղական թերթերը գիտել կու տան թէ Թունուզ արդէն ձեռնարկած է իր առաջին դեսպանները նշանակելու : Միւս կողմէ, Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Վինոկրատով առջի օր այցելեց Թունուզի կառավարութեան Փարիզի դրասենեակը : Կը կարծուի թէ առաջարկած է առաջին դեսպանը նշանակել :

Գ. Փինօ երէկ ճաշի հրաւիրուած էր Նիւ Եորքի մէջ, Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարին կողմէ : Ուաշինկթընի մէջ պիտի այցելէ նախագահ Այզընհաուըրի : Բուն բանակցութիւնները պիտի կատարէ արտաքին նախարարին՝ Տըլըսի հետ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտին արտաքին յանձնաժողովը, որ 1.100.000.000 տոլար դեղչած էր Այզընհաուըրի պահանջած վարկերէն (արտաքին օգնութիւն), Եշ. օր վերահաստատեց 615 միլիոն տոլարի գումար մը : Բայց խնդիրը չէ փակուած տակաւին :

■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■

■

« ՍԹԱԼԻՆԻԿՆԵՐԸ »

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, Փրաւտա նոր պայքար մը բացած է, կարգի հրաւիրելու համար փոքր Սթալինները, որոնք առանձին դասակարգ մը կը կազմեն Խ. Միութեան մէջ :

Այս առթիւ, թերթը խստօրէն կը ծաղկէ «Սթալինիկ»ներու կոպտութիւնը, սնապարծութիւնը եւ ինքնահաւանութիւնը : Այսինքն ճիշդ այն բացասական գիծերը որոնց մարմնացումն էր «Ժողովուրդներու հանճարեղ առաջնորդը», Ջուղաշվիլի Սթալին :

Այս առթիւ յատկապէս կը յիշէ պատասխանատու դէմքեր, որոնք վարակուած են անձի պաշտամունքով եւ ուրիշ սթալինեան մեղքերով :

— Շատեր կը գործեն իբրեւ քաղաքական ջոջեր որոնք համոզուած են թէ կրնան ինքնագլուխ որոշումներ տալ : Անոնք ոչ մէկուն կարծիքը նկատի կ՚առնեն : Իսկ ինչ որ աւելի գէշ է, այն համոզումն ունին թէ չեն կրնար սխալներ գործել » :

Այսպէս, Ուկրայնայի Կրասնակի շրջանին կուսակցական գործիչը, Բոնդարենկօ, տեղեկագիր մը դրկած է գերագոյն մարմիններուն, իրեն վերագրելով անցեալ տարուան հունձքերուն յաջողութեան պատիւը : «Մինչդեռ այդ յաջողութիւնը արդիւնք էր բարենպաստ օդին » :

Ուրիշ մը, Թոմինսկի շրջանին կուսակցական քարտուղարը, Ցելմինտըր, կը մերժէ որեւէ կարծիք հարցնել եւ իր ենթակաները հոս ու հոն կը տեղաւորէ ուզածին պէս :

Երրորդ մը, Սպիտակ Ռուսիոյ կուսակցական քարտուղարն է, որ կ՚ամբաստանուի թէ քմահաճօրէն արձակած է հնարիչ մը, փնացնելով անոր գիւտերէն մէկը :

Շարքը շարունակելի է եւ կրնայ հասնիլ մինչեւ ծայրագաւառ :

Տարակոյս չկայ թէ Սթալինիկներ պիտի փնտռեն, նաեւ, Հայաստանի մէջ :

Կեդրոնին արձակած ո՞ր ազդանշանէն, մարտակոչէն կամ նշանախօսքէն ազատ մնացած է մեր երկիրը :

Երէկ լրտեսական հետապնդումներ կը կատարէին ռուս Կիրպոտինի կամ հայագէտ Հայրեանի միջոցաւ : Այսօր ալ կրնան ուրիշ «հաւատարիմներ» գտնել, նոր որսեր ճարելու համար :

Երէկ՝ յանցաւոր կը համարուէր ան որ մոռցած էր զովաբանական տաղ մը ձօնել «Հանճարեղ»ին :

Այսօր ալ կրնան իբրեւ Սթալինիկ ամբաստանել Հայաստանի այսինչ վարիչը կամ գրագէտը, ըսելով թէ գլխարկը վար առեր է կամ խաչ հաներ է, Սթալինի «մոնումենտ»ին առջեւէն անցած ատեն...

Մինչդեռ, իսկապէս ռեւոլուցիոն գործ մը կատարած պիտի ըլլային, վար առնելով այդ վիթխարի յիշատակարանը, որ նախատինք մըն է իրենց համար իսկ :

ՎԱՀԷ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՕԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

●

Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանը հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն.

« Ստորեւ հաղորդում ենք Ձեզ ի գիտութիւն՝ Վեհափառ Հայրապետի կողմից Անթիլիասի Աթոռի Տեղապահ Ամենապատիւ Խորէն Եպիսկոպոսին ուղարկուած հեռագրի պատճէնը .—

« Գոհունակութեամբ ստացանք Ձեզ Արք.ի հեռագիրը Զարեհ Սրբազանի խնդրանքով : Որպէս զի համաձայնութիւնը իր լրումին հասնի, Ս. Էջմիածին կը հրաւիրենք Աթոռիդ Եպիսկոպոսները եւ կողմերու աշխարհական ներկայացուցիչները առանց խտրութեան : Ցանկալի կը գտնենք օծումը կատարել Էջմիածնի տաճարին մէջ համազգային ընդհանուր համերաշխութեամբ եւ ուրախութեամբ, առանց որ այդ՝ պայմանադիր նախընթաց մը հանդիսանայ ապագայի համար : Կոչ կ՚ընենք բոլորիդ՝ Սուրբ Աթոռիդ Միաբանութեան եւ ժողովուրդին՝ սիրոյ եւ միութեան ոգիով առաջնորդուիլ, ի շահ Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ ազգիս Հայոց» :

ԽՄԲ.— Մենք այս լուրը քանի մը օր առաջ իմացած էինք, բայց Ֆրանսայի Կաթող. պատուիրակէն խնդրուեցաւ յետաձգել հրատարակութիւնը :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

■

«ՄԵԾ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ԵՆ »

Ալժերիոյ նախարարը, Գ. Ռ. Լաքոստ, որ Ալժէ կը գտնուի, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ մեծ ճակատամարտները վերջացած են : « Միտքէս չանցնիր ըսել թէ վստահութիւնը եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած են. բայց ինծի համար բացառիկ պարագայ մըն է հաստատել թէ ինչ որ անկարելի կը համարուէր 4 ամիս առաջ կարելի դարձած է : Այն կացութիւնը որ ծանրացած էր ապստամբութեան հետեւանքով, այժմ սովորական հանգամանք ստացած է, շնորհիւ Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն ողջամիտ տարրերուն պայծառ հասկացողութեան : Այս ամսու վերջ 364.000 զինուոր պիտի ունենանք Ալժերիոյ մէջ » :

Նախարարը Եշ. օր ժողովի հրաւիրած էր Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական պետերը : Խորհրդակցութիւնները գաղտնի կը պահուին : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ որոշուած է ընդհատել զինուորական մեծ գործողութիւնները եւ փոքր զօրամասեր կազմել ամէնէն կարեւոր շրջաններուն մէջ, տեւական շփում հաստատելով բնակչութեան հետ :

Տեղական թերթերը նորէն կը ծանուցանեն—

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՊԻ ՍԻՊԵՐԻԱ

Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ մինչեւ Մայիս 31, հազար երկու հարիւր գիւղում կատարուած է «Հայաստանի երիտասարդ հայրենակիցներից», Ծայր. Արեւելքի շրջաններն երթալու համար : (Սով. Հայաստան, 1 Յունիս) :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Լենինականի մէջ ալ ժողով մը գումարուած է եւ « աւելի քան 150 երիտասարդներ ցանկութիւն են յայտնել մեկնելու » :

«Սով. Հայաստան» պատանիներու եւ աղջիկներու լուսանկարներ ալ հրատարակած է (2 Յունիս), զարկ տալու համար այս «հայրենասիրական» շարժումին :

ՕՐԹՈՏՈՔՍ ԿՂԵՐԱԿԱՆ պատուիրակութեան հետ Նիւ Եորք հասած են էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին անդամներէն Տէր Ցովհաննէսեան եպիսկ. եւ պրոֆ. Արարատ Ղարիբեան : Անշուշտ մասնաւոր պաշտօնով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Տասնօրեակը, որ մեծ խանդավառութիւն պատճառած էր Մոսկուայի մէջ, վերջացաւ Յունիս 1ին : Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ թատրոնը կը յորդէր աննախընթաց բազմութեամբ, երբ Վահրամ Փափազեան «Օթէլլօ»ն կը ներկայացնէր : «Պաղտասար աղբար»ի մէջ փայլեցաւ Հրաչեայ Ներսէսեան : Շատ յաջող էին նաեւ «Դաւիթ Բէկ»ի եւ «Արշակ Բ.»ի ներկայացումները :

ԱԿԱՄԱՅ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Մեր 1955 Դեկտեմբեր 30ի «Մամուլ»ին մէջ գրած էինք, որ Հայաստանի Գիտութեանց Կաճառի Պատմութեան Ինստիտուտը ձեռնարկած է հրատարակութեանը «ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ» :

Ձեռնարկի Ա. հատորը լոյս տեսած է 1954ին, հեղինակութեամբը Ց. Խէչէրէկեանի եւ Ա. Ցակոբեանի :

Խօսելով 1918ի Մայիսեան կռիւներու մասին՝ «ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ» հեղինակները կը նկատեն. —

Հայ ժողովուրդն իր համար ստեղծուած այս բացառիկ ծանր օրերին, հակառակ դաշնակների կապիտուլյանտական (*անձնատուական.— «Ցուա.»*) — դաւաճանական քաղաքականութեան, մի շարք վայրերում յամառ դիմադրութիւն ցոյց տուեց թուրքական զաւթիչներին: Երեւանի շրջակայ գիւղերի բնակչութիւնը Սարդարապատի տակ Մայիսի վերջին օրերին պարտութեան մատնեց Երեւանի վրայ արշաւող թուրքական դիւիզիային եւ ստիպեց նրան հետ նահանջել դէպի Ալեքսանդրոպոլ: Նոյն օրերին Ղարաքիլիսայի տակ Ղազախ – Դիլիջանի եւ Փամբակի գիւղերի գիւղացիութիւնը երեք օր կանգնեցրեց թուրքական բանակի առաջխաղացումը (*«ՈՒՐՈՒԱԳԾԵՐ Ս. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ», Ա. պրակ, էջ 25*):

Այս տողերէն դժուար չէ նկատել, որ բոլշեւիկ «պատմաբաններ»ը, դրական վերաբերում ունենալով դէպի Մայիսեան պատմական կռիւները՝ Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի ու Ղարաքիլիսայի, տէր կը կանգնին այդ կռիւներուն ...

Սակայն ոչ թէ ուղղակի, այլ ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ՝ «հայ ժողովուրդ»ի միջոցով ...

Այս «ամօթխածութիւն»ը հազիւ տարի մը պահելով՝ յաջորդ տարին՝ 1955ին՝ բոլշեւիկները տէր կը կանգնին Մայիսեան կռիւներուն նաեւ ՈՒՂՂԱԿԻ ...

« Ախորժակը ուտելով կը բացուի » , կ'ըսէ Ֆրանսացին ...

Հայպետհրատը 1955ին Երեւանի մէջ լոյս կ'ընծայէ համայնավար ուրիշ «պատմաբան»ի մը՝ Խ. Հ. Բադալեանի 88 էջնոց բովանդակեալ հետեւեալ գրքոյկը՝ « ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԻ ԿՈՆՏՐՌԵՒՈԼՈՒՑԻՈՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՓԱՍՏԵՐԻ ՄԱՍԻՆ (1918 – 1920 *Թ. Թ.»*):

Այդ գրքոյկի մէջ 1918 Մայիսեան կռիւներու մասին խօսելով՝ Բադալեան կը գրէ . —

Հայաստանի աշխատաւորութիւնը 1918 թուականի գարնանը թուրքական զերակշռող ուժերի դէմ մղուող մարտերում մի շարք լուրջ յաղթանակներ տարաւ: Այսպէս, օրինակ՝ հայ ժողովրդի հերոս զաւակները «11 օր Սարիղամիշի շրջանում կանխելով Թուրքերի յարձակումները մեծ կորուստներ պատճառեցին նրանց: Ղարաքիլիսայի ռազմաճակատում տասը հազար Հայեր Մայիսի 23 – 27ը, ճակատելով քսան հազար Թուրքերի յարձակումները, նոյնպէս լուրջ կորուստներ պատճառեցին նրանց: Սարդարապատի ժողովրդական ճակատամարտում Հայերը խոշոր յաղթանակ տարան Շեֆքի փաշայի 30.000նոց բանակի դէմ եւ լուրջ կորուստներ պատճառեցին նրան»: Նոյնիսկ թշնամին, յանձին կովկասեան ռազմաճակատում թուրքական բանակի գլխաւոր հրամանատար գեներալ – լէյտենանտ Վեհիբ փաշայի, Բաթումի «բարեկամութեան եւ խաղաղութեան» կոնֆերանսում հարկադրուած էր խոստովանել, թէ հայ ժողովուրդը լուրջ հարուածներ էր հասցնում թուրքական բանակին:

Պատասխանելով այն հարցումին, թէ Մայիսեան կռիւները ո՞վ կազմակերպած ու ղեկավարած է՝ Խ. Բադալեան կը գրէ.

... ԱՅԴ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՄԱՐՏԵՐԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒՄ ԷԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԸ (անդ, էջ 9):

Ինչպէս կը տեսնէք, 1955էն այս կողմ բոլշեւիկները բոլորովին տարբեր լոյսի տակ կը տեսնեն 1918ի այն պատմական դէպքերը, որոնք ծնունդ տուին յաւէտ պաշտելի ԵՌԱԳՈՅՆԻՆ ...

Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական կռիւներուն բացառիկ արժէքը ըմբռնելով՝ բոլշեւիկները այսօր ոչ միայն այդ կռիւներուն գովքը կը հիւսեն, այլ եւ կը յայտարարեն, որ այդ կռիւները կազմակերպած եւ ղեկավարած են իրենք ...

Միայն չեն ըսեր — այսօր եւ առայժմ — որ նաեւ իրենք 1918 Մայիս 28ին պարզած են... ԵՌԱԳՈՅՆԸ՝ անկախ Հայաստանի պետական դրօշը :

Տեղ մը նշանակեցէք . — ՕՐ ՄԸ ԱՅՍ ԱԼ ՊԻՏԻ ԸՍԵՆ ...

Ց. Գ.— Հայաստանի անկախութեան հռչակումէն ետք, այսինքն այն կռիւներէն ԵՏՔ, որոնք տեղի ունեցան Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի ռազմաճակատներուն վրայ, հայ համայնավարները Թիֆլիսէն ներկայացուցիչ մը կը ղրկեն Հայաստան՝ հոն համայնավար կազմակերպութիւն մը ստեղծելու համար :

Այդ ներկայացուցիչը կ'այցելէ Ալեքսանդրապոլ (Լենինական)՝ կեդրոնը հայ բանւորութեան, ինչպէս եւ այլ բանւորական շրջաններ, ապա՝ Թիֆլիս դառնալով՝ վկայութեամբը ականաւոր բոլշեւիկներէն Ամիրխանեանի (տես իր յօդուածը՝ «1920Ի ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ», «Նորք», Երեւան, 1923, Թիւ 2), կը յայտարարէ .

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ ՄԻԱՅՆ ՄԵՐ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏԱԿԱՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՆՄԱՆ ԲԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՉԸԿԱՅ ՈՒ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ, ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՆ ՈՒ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ԼՍԵԼ ՆՄԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՍԻՆ:

Իրենց ներկայացուցչի այս զեկուցումը լսելով՝ Թիֆլիսի հայ համայնավարները, վկայութեամբը միշտ նոյն Ամիրխանեանի՝

Կ'ՈՐՈՇԵՆ ՑՈՒՑԱՆԱԿԸ — «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ» — ՀԱՆԵԼ (Բ. ԲՈՐԵԱՆ — «Հայաստան», Հ. Բ., 1929, Մոսկուա, էջ 95):

Առանց «ցուցանակ»ի այս անգոյ համայնավարներն են ահա, որ կազմակերպած ու ղեկավարած են Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի ու Ղարաքիլիսէի մարտերը...:

Անակնկալի չգաք, երբ վաղը ՌԱԿ կոչուած սողունը եւս, հետեւողութեամբը բոլշեւիկներու, յայտարարէ ձեզի .

— Բոլշեւիկները առանձին չէին, մենք ալ իրենց հետ էինք. այդ մարտերը մենք միասնաբար կազմակերպա՞ծ ու ղեկավարա՞ծ ենք ընդդէմ Դաշնակներու եւ ընդդէմ ... Թուրքերու :

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ֆրանսացի ընկերվարական հիւրերէն Պ. Պոժի, երբեմն ներկայացուցիչ երեսփոխան Ժան Մասի՝ իր շնորհաւորութիւնները եւ համակրանքը յայտնեց, ըսելով թէ՝ Ֆրանսացի ընկերվարականները ուշադրութեամբ կը հետեւին Հայ Դաշնակցական ընկերվարականներու աշխատանքին : Պ. Ժան Մաս որ ինչպէս անցեալին իր կարելին չէ խնայած հայ բարեկամներուն օգտակար ըլլալու համար, նոյնը պիտի ընէ ապագային ալ: Ակնարկելով արտաքին գործերու նախարար Պ. Ք. Փինոյի Հայաստան այցելութեան եւ ծանօթ ցոյցերուն, ըսաւ թէ Ֆրանսան կը մնայ եղբայրութեան, ընկերային արդարութեան եւ ազատութեան երկիրը :

Բանախօսելու կարգը եկած էր երիտասարդ ընկ. Ժ. Դատաւորեանի որ մաքուր հայերէնով մը, նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ՝ ուղղուած երիտասարդութեան : « Ես Մայիս 28ի պատմականը պիտի չընեմ, քանի որ յարգելի նախագահը այդ պարտականութիւնը կատարեց: Այսօր, Հայաստանի Անկախութեան օրն է : Հայաստանի մէջ, հայ ժողովուրդը կը տօնէ իր անկախութիւնը իր սրտին եւ զգացումներուն մէջ: Կրնա՞ք երեւակայել թէ ինչպէս պիտի տօնէր այդ օրը, եթէ ազատ ըլլար Վարձու մարդիկ եւ գրիչներ, չարունակ կը խօսին Հայաստանի շինարարութեան մասին: Մեր ժողովուրդը ո՞ւր եւ ե՞րբ չէ շինած: Ազատ ձգեցէք եւ արդիւնքը կարճ ժամանակի ընթացքին յայտնի պիտի դառնայ: Մենք քաղաքական եւ հայրենասիրական դասեր չունինք առնելիք օտարին թմբկահարող փերեզակներէն: Մենք երիտասարդներս գիտենք որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գործով ապացոյցը տուած է իր հայրենասիրութեան : Մենք յուսահատիլ չենք գիտեր: Հաւատացած ենք թէ օր մը պիտի գայ, երբ հայ ժողովուրդը պիտի վերատանայ իր անկախութիւնը: Մենք երիտասարդներս մեր բազուկով եւ մեր աշխատանքով պիտի իրականացնենք զայն: Վարչաձեւը մնայուն չէ»: Հայերէն ճառէն վերջ ընկերը խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսերէն, հիւրերուն համար, վեր հանելով Ֆրանքօ-հայկական դարաւոր բարեկամութիւնը որ ամրապնդուած է Ժառէսներու, Փրեսանսէներու եւ ուրիշներու ջանքերով .

Օրուան խօսնակը՝ երիտասարդ ընկեր Լեւոն Գըլըճեան, բեմ հրաւիրեց Նոր Սերունդին Գուլումեանը որ արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հին Օրհնութիւնը»: Պ. Ժիրայր Գասպարեան, «Արմենիա» երգչախումբի անդամներէն, հրապուրիչ ձայնով երգեց «Անուշ»էն հատուած մը եւ կըտոր մըն ալ Ֆրանսերէն: Հանդիսականներու խնդրանքին վրայ՝ երգեց նաեւ Գ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ ուրիշ Ֆրանսերէն կտոր մը :

Ապա՝ նախագահին հրաւէրով բեմ բարձրացաւ ընկեր Հ. Սամուէլ՝ որ խօսեցաւ փաստացի ճառ մը: Ահաւասիկ ամփոփումը . —

«38 տարի առաջ իրականացաւ հայ ժողովուրդին դարաւոր երազը: Դիւրին ձեռք չբերուեցաւ ազատութիւնը: Հինգուկէս դար սպասեցինք: Ամբողջ այդ ժամանակաշրջանին անցանք արեան ճամբաներէն, դիմագրեցինք ամէն կարգի բռնակալութեանց: «Մայիս 28»ը մեր դարաւոր զոհողութեանց արգասիքն է: Միայն Աբարանեան դաշտին մէջ ինկած հերոսները չէին զայն կերտողը: Հայ ժողովուրդը իր ամբողջ մարտիկներով ու նահատակներով իր բաժինն ունի անոր մէջ : Լրիւ չեղաւ մեր անկախութիւնը: Պատմական Հայաստանին մէկ մասը միայն ազատագրուեցաւ: Միւսը կը մնայ «Թշուառ ու անտէր»: Կէս կուշտ, կէս անօթի, տարիներով ռազմաճակատներու վրայ կըռուելէ վերջ, ամէնէն դժնդակ պայմաններու տակ, յոգնաբեկ հայ բանակն ու պատահական զէնքերով զինուած կամաւորները հայ ժողովուրդին ապահովեցին յաղթանակ մը, հիացում պատճառելով ամբողջ աշխարհի: Արեւելեան Հայաստանի մէկ մասին ազատագրումը՝ վերջնապէս [illegible] իր ճամբան: Հայկական Դատը դադրեցաւ այլեւս պարզապէս բարենորոգումներու ծրագիր մը ըլլալէ, ինչպէս ամբողջ 40 տարի, ու դարձաւ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի հաւատամք: Մայիս 28ի հրաշքը մեզի սորվեցուց թէ անկարելի բան չկայ աշխարհի վրայ: Կը բաւէ որ ունենանք անսահման համբերութիւն, անսասան կամք ու անխախտ հաւատք » :

Ընկերը յետոյ ակնարկ մը նետեց այսօրուան կացութեան վրայ, չեշտելով թէ դժգոհութիւնը խորհրդ. իշխանութեան հանդէպ այսօր ալ կը մնայ ուժեղ եւ թէ Հայաստանի Անկախութիւնը ուշ – կա –

Օ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ — ՆԱՅԻՐԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 9ի նուագահանդէսը մասնաւորապէս շահեկան էր իր յայտագրով ուր քով քովի դրուած էին Կոմիտասեան երգերը եւ Օ. Պէրպէրեանի Հինգերորդ Համանուագը՝ նուիրուած մեր ազգային կեանքի պատմութեան երեք շրջաններուն (Ոգեկոչում – Մարտիրոսացում – Վերելք):

Մեր արուեստին ինքնաբուխ արտայայտութեան նմոյշներուն եւ արդիական բարդ մտածումի մը երկին այս դրացնութիւնը նոր առիթ մը կուտայ խորհելու թէ ինչպէս ազգային արուեստ մը կրնայ մէկէն միւսին անցնիլ՝ առանց կորսնցնելու իր հարազատութիւնը :

Կոմիտասեան երգերը անփոխարինելի գանձերն են մեր արուեստին: Ժողովուրդէն բխած այդ աղամանդները կը ցոլացնեն հայկական հոգին եւ զայն արտայայտելու հիմնական օրէնքները : Աւելի բարդ գործերու հասնելու համար ստեղծագործ արուեստագէտը պէտք է նախ մխրճուի այդ խորքին մէջ, հաղորդուի անոր թաքուն ոգիով, նոր վերելքով մը վերապրելու համար մեր մեղեդիներուն կերպաւորման գաղտնիքները, անոնց ինքնայատուկ բոյրը կարենալ բերելու համար նոր ձեւերու մէջ :

Ինչպէս իր առաջին գործերէն իսկ դիտել տուած էի, Օ. Պէրպէրեան կը ջանայ տալ մանաւանդ այդ ոգիին ծպտումը դէպի ազնուական մեծութիւնները, անառիկ բարձունքները: Հետեւաբար ան կը նախընտրէ մեծ կառուցումները ուր կ'իշխէ մէկին բանաւորութիւնը՝ կեդրոնի մը, առանցքի մը շուրջ հաւասարակշռելով իր գործածած տարրերը, եւ այդ տարրերուն տալով իրենց բարձրագոյն պրկումը :

Այս տեսակէտէն դիտելով, իր Հինգերորդ Համանուագը գեղագիտօրէն ունի բնոյթը՝ կոթողականին (մօնիւմանթալ):

Նախ ջանանք փարատել քանի մը թիւրիմացութիւններ: Պէտք չէ երաժշտութիւնը այլամերժօրէն սահմանափակել անձնական նախասիրութիւններով կամ հինցած տարազներով (ինչպէս ականջի ախորժալուր ձայներու շարայարում) : Երաժշտականը *իր նեղ առումով կը յատկանշէ գեղագիտական մթնոլորտ մը՝ քընարական, քիչ մը օրօրող ներդաշնակութիւն մը՝ որ կրնայ նաեւ հեռանալ բուն երաժշտութենէն եւ պարուրել տարբեր արուեստի գործեր, ինչպէս օրինակ նկար մը կամ շէնք մը: (Վալէրի ճարտարապետական գործերու մասին կ'ըսէ — Կան որ համր են, ուրիշներ կը խօսին, իսկ կան ալ որ կ'երգեն): Մինչդեռ օրինակ նկարչականը կամ կոթողականը կրնան իրենց կարգին անջատուիլ պաստառներէն կամ քարերէն եւ կերպաւորել ձայներու աշխարհ մը :*

Ուրիշ դիտողութիւն մը: Նոյն երկին մէջ կարելի չէ այլազան ըմբռնումներու, տարբեր տեսակէտներու կուտակում մը փորձել: Այսպէսով ստացուած հարստութիւնը ընդհանրապէս անարժէք է: Ոգեկան յատկանիշ մը մինչեւ իր բարձրագոյն իրականացման տանելու համար անհրաժեշտ կը թուի զոհել այդ ոգիին միւս բաղկացուցիչ յատկութիւնները: Որեւէ գործի մը մէջ եթէ չգտնենք մեր նախասիրածը կամ սպասածը, պէտք չէ անմիջապէս եզրակացնենք թէ պարապ է, առանց խորհելու թէ ուրիշ արժէքի մը գերագոյն փայլն է թերեւս որ կը հակասէ մեր նախընտրածներուն ներկայութեան :

Այս մտայնութեամբ է որ պէտք է լսել Հինգերորդ Համանուագը :

Ազդերը, նոյնիսկ հեղինակին կողմէ տրուած չափազանց պատկերալից բացատրութիւնները հաւանաբար մոլորեցուցին կարգ մը ունկնդիրներ, որոնք թերեւս կը սպասէին լսելու խրախճանքի կանչերը, հայկական պարերու ծանօթ ռիթմերը եւ գոփիւնները, յետոյ ողբի ճիչերը կամ լացի հեկեկանքները, վերջապէս յաղթութեան քայլերգի մը առոյգ եւ կանոնաւոր զարկերը :

Իրականութիւնը այսպէս մօտէն բռնող, ընկերային կամ հոգեբանական կեանքը իր ապրուած ելեւէջներով հաւատարմօրէն պատկերացնող իրապաշտ եւ արժէքաւոր երաժշտութիւն մը կայ եւ դեռ կրնայ ըլլալ: Բայց այդ չէ մեր հեղինակին նպատակը: Անոր ոճը եւ ձեւապաշտութիւնը կը փնտռէ աւելի նուրբ ակնարկներ, ոչ անմիջական պատկերացումներ, որոնք կը հեռանան սովորական առումով «մարդկային»էն :

Երբեմն կը նշմարուին սակայն փոքր զիջումներ, որոնց ամէնէն յաջողը երրորդ մասինն է, երբ անդրդուելի եւ հետզհետէ լայնցող գնացքով մը դէպի վերջին գագաթ մը կը բարձրանան ազնուականն ու ժողովրդականը՝ ձեռք ձեռքի, սերտօրէն միացած .

Գալով գործադրութեան, պէտք է խոստովանիլ թէ շատ հեռու էր կատարեալ ըլլալէ:

Պ. Եանըքեան աշխոյժ, ճշգրիտ, եռանդուն ղեկավար մըն է: Ինչո՞ւ այդքան մեծ համեստութիւններով կ'ուզէ փոխել մեր երգերուն շարժումի արագութիւնները: Անհրաժեշտ է անաղարտ պահել Կոմիտասեան աւանդութիւնները, որոնք ամէնէն վաւերականներն են անշուշտ, եւ չշփոթել խանդը եւ ուժականութիւնը՝ չափազանցուած արագութեան եւ չեշտադրութեան հետ :

Իսկ նուագախումբը բացայայտօրէն չէր պատրաստուած, հաւանաբար փորձերու անբաւականութեան հետեւանքով : Անկեղծօրէն աւելցնենք թէ այս անպատե-

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

«Ճակատամարտ մը շահելու համար, երեք բան պէտք է՝ դրամ, դրամ, դրամ», ըսած է իտալական հանճարափայլը։ Եւ տիտղոսներու, չքանչաններու բաշխումով յաջողեր է փառքի կամարներ կանգնել իր գլխուն վերեւ։ Արդարեւ, ան կրցած է դանել մարդկային հոգւոյն ամենազգայուն զսպանակներէն մին։ Եսի մեծարանքը, որքան ալ անոտի թուի, մարդուն մէջ աստուածային մասնիկը կը կայծկլտացնէ եւ կը մղէ զայն վերադանց գործեր կատարելու։

Ամէնի ճակատամարտ մըն ալ մենք ունինք այժմ, զոր կ'ուզենք շահիլ կարելի եղածին չափ խնայողական ձեւով։ Մինչ լուրջ, չափահաս հոգիներ կը դիւթուին յուշողուն ուսնոցներու, չքանչանի մը կամ տիտղոսի մը հմայքէն, մենք կ'ուզենք գրաւել մեր մանկիկներունսիրտերը, առանց հրապուրիչ խայծ մը տալու անոնց։ Կը սրտնեղինք, կը յուսահատինք պարզապէս, որ անոնք հետզհետէ կը հեռանան մեզմէ։ Առանց նկատի առնելու որ անոնք Ֆրանսական դպրոցական ծրագրի ծանր լուծին տակ ճնշուած են արդէն։ Իրենց ապագայ կեանքը կը կլանէ զիրենք։ Եւ ինչ որ աւելին է, անոնք անկարող են մեզի պէս զգալու։ Ցեղային ոսկի թելին ծախարտիկը մեր քովն է։ Մեզի կ'իյնայ զանոնք զօդել արմէնական աղամանդակուռ սիւնին։

Ցաղթական բանակներու առընթեր կայ միսիոնարներու օրինակը։ Անոնք միայն «Բանն Աստուծոյ»ով չէ որ կը յաջողին իրենց կապել օտար ցեղի եւ օտար կրօնի բազմութիւններ։ Գողտրիկ նկարներու, չքանչաններու բաշխումը իրենց դպրոցներուն մէջ՝ հրաշքներ կը գործեն։

Հասկնանք վերջապէս որ մենք մեր նորահասներուն հանդէպ միսիոնարներու դիրքն ունինք այժմ։ Փոխանակ ափսոսալով, հառաչելով զանոնք մեր ձեռքէն փախցնելու, պէտք է ջանանք օգտագործել փորձուած միջոցները։ Միսիոնարները Աստուածաշունչի նիւթերն ունին նկարագրելու։ Մենք մեր պատմութեան փառահեղ դրուագներէն, դիւցազնավէպերէն, մշակոյթի լուսաւոր դէմքերէն մեր հայրենի բնանկարներէն, հոյակապ ճարտարապետութենէն պիտի քաղենք մեր նիւթերը, իւրաքանչիւր նկարի ետեւ գրուած համառօտ բացատրութեամբ։ Ազգային ոսկեզօծ ալպոմը պէտք է ամէն հայ տան աւետարանը ըլլայ։ Առանց բացառութեան։

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքի աշակերտներուն ներկայութիւնը եւ իրենց դասերուն մէջ յառաջդիմութիւնները քաջալերող այս նկարները մէկիկ մէկիկ պիտի զարդարեն իրենց ալպոմին էջերը.

Բայց մեր ազգապահպանման ծիրը պէտք չէ սահմանափակուի միայն հայկական դասընթացքներու եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններու շուրջ։ Օտար վարժարաններ յաճախող մեր ձագուկները աւելի ստուար թիւ մը կը կազմեն։ Ո՛չ չէ մոռացութեան տալ զանոնք։ Մէկ կորսուած գառնուկը փնտռելու համար, ամբողջ հօտն է լքեր հովիւը։ Տարին անգամ մը քանի մը բախտաւորներու յաջողութիւնը մամուլի մէջ յիշատակելով պէտք չէ գոհանանք։ Մեր գործնական ուշադրութիւնը պէտք է պարուրէ զանոնք բոլորը, բոլորը։ Պէտք է ազգային հետաքրքրութեան հպարտութիւնը խաղացնէ անոնց սիրտերը։ Կը կրկնեմ, մենք մեր փոքրերուն հանդէպ միսիոնարներու դիրքին մէջն ենք այսօր։ Գաղթական հայութեան ամենամեծ հոգն է այս։ Բայց քաջութիւն։ Մեծ լեռներուն՝ մեծ փոթորիկ։ Անլուր հալածանքներու ենք տոկացեր դարերով։ Հաւատանք ապագային։ Կազմակերպենք մեր փրկութեան բանակը պարգեւատուութիւններով, տիտղոսներով, չքանչաններով։

Ցաղթանակը մերը պիտի ըլլայ անպատճառ։

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՑԱ

նուէս կրկին պիտի դառնայ իրականութեան. (Մափիր).

Երիտասարդ ընկեր Ցոլ. Ճառայեան, Հ. Ց. Դ. Նոր Սեբաստի Շրջ. վարչութեան կողմէ ուղերձով մը՝ երիտասարդութեան յարգանքն ու երախտագիտական զգացումները յայտնեց «Մայիս 28ը կերտողներուն։ Ապա՝ ինքնատիպ խօսքերով, արտայայտեց երիտասարդութեան մտածումները Մայիս 28ի մասին, հաւատալով թէ՝ նոր սերունդը արժանի ժառանգորդը պիտի ըլլայ Մայիս 28ի, երբ ժամը հնչէ։ Դարձեալ Նոր Սեբաստական Օր. Ե. Կոչկակարեան, պարեց քանի մը հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ Գ. Գարոյի (թառ), ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն։ Ընկեր Գ. Քէնտէրեան, իրեն յատուկ ուժգնութեամբ արտասանեց Ահարոնեանի «Ցարդանք քեզ»ը։ Տիկին Մ. Եավէր արտասանեց՝ Ֆրանսերէն, «Հայ եմ ես», Գ. Զէօրէքճեանի նուաղէն ետք, նախագահը պատշաճ խօսքերով փակումը կատարեց հանդէսի առաջին մասին, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր դերակատարներուն եւ հանդիսականներուն։ Ցետոյ սկսաւ հանդէսին երկրորդ մասը, եւրոպական պարերու բաժինը, ընկերակցութեամբ մանտոլին նուագախումբի եւ տեւելով մինչեւ լոյս։ Այս հանդէսը եղաւ լաւագոյն ձեռնարկներէն մէկը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

ՏԻԳԹԱԴ

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ վարչութիւնը տեղեկագիր մը կազմած է, որուն համաձայն ամսական 1 միլիառի բաց մը կ'ունենայ։ Կը պահանջէն կամ աւելցնել հանրակառքի եւ մեթրոյի գիները, եւ կամ պետական նպաստ յատկացնել

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ճարտարապետներու միութիւնը խորհրդակցական ժողով մը ունեցաւ, ուր հրաւիրուած էին ճարտարապետներ, շինարարներ, բնակիչներ, բնակարանային տնտեսութեան աշխատողներ։ Ժողովին միջոցին պարզուեցաւ որ 1940ի համեմատութեամբ տարեկան 2·5 անգամ աւելցած էր շինարարութիւնը։ Երկրորդ հնգամեակին 310 միլիոն ռուպլիի բնակարանային շինութիւն եղած է, եւ շահագործման յանձնուած է 340 հազար քառակուսի մեթր բնակելի տարածութիւն։ 1956ին աւելի բնակարան պիտի շինուի, քան ամբողջ հնգամեակին։ Ժողովականները ըսին թէ տակաւին բնակելի տուներու թիւը շատ պակաս է, թէ թերութիւններ կան պատերուն, միջյարկային ծածքերու, միջնորմներու կառուցման մէջ։ Գրեթէ բոլոր բնակելի շէնքերը թերի են, անկարգ բակերով։ Խորհրդակցական ժողովը միջոցներ ցոյց տուաւ բնակելի շէնքերու կառուցման որակը բարելաւելու համար։

ԻՍԼԱՆՏԱՅԻ մտաւորականներ Հայաստան այցելեցին Մայիս 14ին։ Պատուիրակութեան ղեկավարը ճարտարապետ Սիգուրդուր Տորոդդսէն շնորհակալութիւն յայտնելով ընդունելութեան առթիւ ըսաւ. — «Մենք ծանօթ չէինք Հայաստանի, այդ է պատճառը որ երկար ճամբայ կտրեցինք որպէսզի ճանչնանք ձեր հանրապետութիւնը։ Ես համոզուած եմ որ մեր գալուստը կը նպաստէ մեր երկու երկիրներու ժողովուրդներու մշակութային կապերու զարգացման։

ՓՐՈՖ. ԽՈՐԷՆ Ա. ԵՐԷՑԵԱՆ մեռած է Մայիս ամսուան սկիզբը Երեւանի մէջ։ Ծնած էր 1882ին։ 1909ին աւարտած է Լայփցիկի համալսարանը։ Վերադառնալով Անդրկովկաս, մինչեւ 1923 կ'աշխատի իբրեւ մանկավարժ երկրագործ։ 1923էն ի վեր Երեւանի գիւղատնտեսական համալսարանին անասնաբուծական բաժնի վարիչ էր, եւ գիտական բեղնաւոր աշխատանք կատարած է անասնաբուծութեան զարգացման մէջ։ Հայաստանի մէջ հիմքը դրաւ հանրամատչելի գիւղատնտեսական գրականութեան հրատարակութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ առաջին ջրաելեկտրակայանի երեսնամեակը լրացաւ։ Շինութիւնը սկսած էր 1923ին։ Տարուէ տարի կ'աւելնայ կայանի ուժի արտադրութիւնը Հին նախնական կայանը ներկայիս դարձած է ժամանակակից արհեստագիտական պահանջներուն բաւարարող ելեկտրակայան։

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ օդաչու Գաբրիէլեան Միկ-4 պտուտակաւոր օդանաւի վրայ աշխարհի նոր մրցանիշ մը հաստատեց, երկու թոն բեռով բարձրանալով մինչեւ 6017·5 մեթր բարձրութեան վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ.

ԱՎԻՆԵՈՆ, 12 Յունիս (Յառաջ) — Մեր փոքրաթիւ գաղութն ալ տօնեց Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը Յունիս 10ին, կիրակի կէսօրէ վերջ։

Ընկեր Յ. Հոլոբիկեան հանդէսը բանալով խօսքը տուաւ ընկեր Հրանտ Սամուէլի, որ շուրջ մէկ ժամ բացատրեց օրուան տօնին իմաստը։ Պատմականն ըրաւ Հայկական Դատին ու ակնարկ մը նետելով ներկայ ազգ. ու քաղաք. կեանքին վրայ, թելադրեց վառ պահել հայրենասիրական զգացումը նոր սերունդին մէջ եւ յոյսով ու հաւատքով նայիլ ապագային վրայ։

Ընկերը նաեւ տեղեկութիւններ տուաւ արքայազուն Հեթում պատմիչին վրայ, որ ԺԴ. դարուն Ավինեոն գալով Կիլիկիա-յէն՝ Կղեմէս Ե. Պապին ներկայացուցած էր իր «Ծաղիկ Արեւելքի պատմութիւն» անուն գիրքը։ Ցիշեց նաեւ պարսկահայ Յովհ. Ալթընը, որ ԺԸ. դարուն Ավինեոն երթալով, տորոնի մշակութիւնը մտցուցած էր Վոքլիւզի նահանգին մէջ։ Ալթընի արձանը՝ կանգնուած Ավինեոնի մէջ, այժմ փոխադրուած է Ալթըն լը Փալի գիւղը, որ կը կրէ մեր հայրենակցին անունը։ Գեղարուեստական բաժնին համար Մարսէյլէն եկած էր Օր. Եղիսաբէթ Կոշկակարեան (Սէն Լուի Նոր Սեբաստիէն), որ իր հայկական պարերով խանդավառեց ներկաները։ Արտասանեց ընկեր Խ. Գաբրիէլեան։ Երգերով եւ խմբական պարերով վերջ գտաւ հանդէսը։

Մեր շրջանը այցելած են անկէ առաջ ընկերներ Շ. Միսաքեան, Սիմոն Վրացեան եւ ուրիշներ։ Լաւ կ'ըլլար, որ ծանօթ դէմքեր յաճախ այցելէին այս մոռցուած անկիւնը։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ օրէնքը բարեփոխել կ'առաջարկէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, գիտել տալով թէ միայն չորս հազար վիզա արտամադրելի է աւելի քան տասը հազար դիմումներու համար։ Ձեն օգտագործուած Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ տարագիրներուն յատուկ վիզաները։ Նախարարը կ'առաջարկէ օգտագործել զանոնք։

ԵՐԿՈՒ ԽԵՆԹԵՐ, նաւակի մը մէջ, ձուկ կ'որսան ծովուն բացերը։ Երբ ցամաք կը վերադառնան, մէկը կ'ըսէ միւսին.

— Որսին տեղը նշան դրի՞ր, որպէսզի վաղը նորէն նոյն տեղը գանք։

— Անշուշտ, կը պատասխանէ միւսը։ Կաւիճով նշան դրի նաւակին կողերուն վրայ։

— Ապուշ, վաղը եթէ նշանը ջնջուի, ինչպէ՞ս պիտի գտնենք տեղը, կը հարցնէ առաջինը։

հութիւնը մասամբ դարմանելու համար Գ. Պէրպէրեան չունէր մասնաւոր մեծ ղեկավարի մը փորձառութիւնը եւ թէքնիքը

Այս պայմաններէն տուժեց նաեւ մենանուագողը՝ Տիկին Վանլով - Ճինճեան։ Աւելի ճիշդ եւ ճկուն ընկերակցութիւնով մը հաւանաբար պիտի տար իր խղճամիտ դաշնակահարուհիի տաղանդին ամբողջական չափը.

Հարկ է անդրադառնալ այս խնդրին։ Այս սեռի նուագախմբային երաժշտութիւն մը — ուր իր բնութեամբ իսկ բարդ է ամէն տեսակէտէ, ուր «ռիթմ»երը շարունակ կը փոխուին, ուր գործիական ճշդութիւնը, ուժգնութիւններու տարբերութիւնները մեծ դեր ունին — կը կարօտի երկար եւ մեծածախս պատրաստութեան մը։

Մեր գաղութին համար դժուար է նման ձեռնարկներ յաջողցնել առանձին, Մաղթենք որ Գ. Պէրպէրեան օր մը յաջողի ինքզինքը պարտադրել Փարիզի համանուագային մեծ ընկերակցութիւններէն մէկուն՝ որպէսզի իր գործերը տրուին պաշտօնական նուագահանդէսներու շարքին մէջ։ Այն ատեն, լաւ պատրաստուած եւ լաւ ղեկավարուած գործադրութիւն մը օտար համակիրներու նոր խումբի մը նըպաստը հաւանօրէն պիտի բերէ հեղինակին ապագայ նուագահանդէսներուն։

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ ·72·

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

17.— ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Սպարապետի եւ զօրավարի ինքնասիրութիւնը մաքառում էր նրա մէջ՝ ամուսնու եւ ընտանիքի հօր զգացմունքների հետ։ Նա պէտք էր գնար։ Ո՞վ գիտէ, գուցէ այլեւս չվերադառնար... Բայց ի՞նչ կը լինէր իւր բացակայութեան ժամանակ անպաշտպան ընտանիքի դրութիւնը։ Ո՞ւմ յանձնէր, ո՞ւմ խնամակալութեան ապաւինէր։ Նա պէտք էր գնար թշնամու հետ կռուելու։ Բայց գլխաւոր թշնամին հէնց իւր տան մէջն էր։ Նա տարակոյս չունէր, որ երբ կը սկսուէր պատերազմի փոթորիկը, հէնց ինքը, Սամուէլի մայրը, կը յանձնէր նրա զաւակներին, նրա կնոջը պարսից զինուորների ձեռքը, եւ նրանց կը տանէին, եւ, իբրեւ գրաւական՝ կը պահէին, հօրը զինաթափ անելու համար։

Ապագան իւր բոլոր սարսափանքով ներկայանում էր նրա աչքում։ Նրան շատ հասկանալի էր պարսից արքունիքի խորամանկ կարգադրութիւնը, որով խոստու պատուիրուած էր՝ կալանաւորել Հայոց նշանաւոր նախարարների ընտանիքները եւ պահել առանձին բերդերում։ Եւ այդ պէտք է իրագործուէր Մերուժանի եւ Սամուէլի հօր ձեռքով։ Նպատակը պարզ էր։ Նրանք լաւ հաշուել էին, թէ հայրերը բանակումը կը լինեն, իսկ ընտանիքները տանը թողած։ Կալանաւորելով ընտանիքները, նրանց երկիւղով կը սանձահարէին ծնողներին, զգալ տալով, թէ ամէն մի հակառակ քայլ կարող էր նրանց զաւակների եւ կանանց կեանքը վտանգի ենթարկել

Ո՞րքան աւելի ուշադրութիւն պէտք է դարձնէին Մուշեղի, որպէս Հայոց սպարապետի, ընտանիքի վրայ։ Այդ մտատանջութիւնների մէջ տատանւում էր նա, երբ սենեակի դռները բացուեցան, ներս մտաւ մի մանկահասակ կին, իսկ նրա ետեւից աղախինը, որ գրկում բռնած ունէր մի կլորիկ երեխայ։

— «Այո՛ւ»... «այո՛ւ»... լսելի եղաւ երեխայի թոթովանքը, եւ նա, հեռուից փոքրիկ ձեռիկները վերաբարձրացնելով, ողջունեց հօր առաւօտը։

Հայրը մօտեցաւ, աղախնի գրկից առեց զաւկին, սեղմեց իւր կուրծքի վրայ։

Ամբողջ գիշերը անցկացրած լինելով Սահակի, Մեսրոպի եւ Սամուէլի հետ. նա իւր կնոջը չէր տեսել։ Կինը եկել էր տեսնելու ամուսնին.

Երեխան գրկում իշխանը եկաւ, նստեց բազմոցի վրայ, իսկ կինը կանգնած մնաց նրանց հանդէպ եւ խորին զմայլմունքով նայում էր հօր խաղերին իւր զաւկի հետ։ Նա երբեմն մատը դպցնում էր ուրախ մանուկի լիքը թշերի, եւ ամէն անգամ կանչատում էր, ծիծաղում էր նա, եւ այդ հրեշտակային ծիծաղի միջոցին նրա փոքրիկ բերանը թաքչում էր գիրուկ թշերի ալիքների մէջ

— Երէկուանից դարձեալ մի բան է սովորել. — հաղորդեց մայրը ուրախութեամբ։

— Իմ զաւակը միշտ նոր բան է սովորում, միշտ նոր բան է սովորում, ձայն տուեց հայրը եւ փայփայեց նրա խարտեաշ գանգուրները։ Ի՞նչ է սովորել

Մայրը դարձաւ դէպի աղախինը, որը մօտեցաւ, չոքեց փոքրիկ Մուշեղի առջեւ, ցոյց տալու նրա նոր օյինբազութիւնը։ Նա ձեռքը դրեց երեսին, գլուխը մի կողմ թեքեց եւ աչքերը փակելով, ասաց.

— Մուշեղ նա՛ - նի՛նք։

Երեխան նոյնպէս աչքերը խփեց, գլուխը դրեց հօր կուրծքի վրայ, եւ ձեւացրեց, իբր թէ քնում է։ Բայց երկար համբերել չկարողացաւ, շուտով սկսեց ծիծաղել եւ աչքերը բացաւ.

Այ սատանայ, նկատեց հայրը, սեղմելով նրան իւր գրկի մէջ, նա քեզ է խաբում, դու նրան ես խաբում։

Երեխան, կարծես, վիրաւորուելով հօր նկատողութիւնից, մի ճարպիկ ոստիւն գործեց նրա գրկում եւ երկու ձեռիկները մեկնեց դէպի մայրը.

Մայրը առեց նրան իւր գիրկը, հեգնելով.

ՐԱՖՖԻ

ցանեն թէ հինգ հազար Մարոքցիներ սահմանը անցնելով միացած են Ալժերիոյ ապստամբներուն, որոնց թիւը 15·000էն աւելի չի համարուիր ։

Ահաբեկումները, հրկիզումները, սպանութիւնները եւ արշաւները կը շարունակուին ամբողջ երկրին մէջ։ Ընդհարումներու միջոցին սպաննուած են 65 ըմբոստներ ։ Ամէնէն բուռն ընդհարումը տեղի ունեցաւ Կոստանդինի հիւսիսային մասին մէջ։ Ֆրանսացիները սպաննեցին 38 ըմբոստներ եւ գերի բռնեցին 77 հոգի ։ Ֆրանսական զօրքը ոչնչացուց ապստամբական բոյն մը արեւմտեան Ալժերիոյ մէջ, մէկ ամսուան համբերատար կործողութենէ մը ետք։ Այս առթիւ ձերբակալուեցան 37 կասկածելիներ ։

Զինուորական գործողութեանց հետ, վարչական բարենորոգումներ ալ կը կատարուին խաղաղած շրջաններուն մէջ ։

× Մարոքէն հասած լուրերու համաձայն, ապստամբութեան բանակը վերահաստատելով բարեկարգութիւնը, միեւնոյն ատեն կ'աւելցնէ իր օգնութիւնը Ալժերիոյ ապստամբներուն ։

Սպանիա որոշեց Մարոքի կառավարութեան փոխանցել իր շրջանին վարչական իշխանութիւնները ։

× Հարիւր միլիառ Ֆրանքի նոր տուրքերու խնդիրը պիտի քննուի չորեքշաբթի օր։ Արմատականները հակառակ են կարգ մը նոր տուրքերու, որոնցմէ յիսուն միլիառ հասոյթ կը սպասէ ելմտական նախարարը ։

× Վատիկան մտահոգ է Մարոքի 498 հազար կաթոլիկներու կացութեան մասին (370·000 հոգի ֆրանսական, 128·000 ալ սպանիական Մարոքի մէջ)։

«ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԺՊԻՏՆԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԵՆ»

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ, Տոքթ. Ատընաուըր, որ Ուաշինթըն կը գտնուի, վերջացուց իր խօսակցութիւնները ։ Լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, նորէն ազդարարութիւններ ուղղեց Խ. Միութեան նոր ուղեգծի մասին։ «Կացութիւնը շատ լուրջ է, աւելի դժուարին քան առաջ։ Ինծի ուղղուած հարցումներէն այն տպաւորութիւնը կը կրեմ թէ լաւ չէք հասկնար անցուդարձը ։ Ոչ թէ Գերմանիոյ, այլ ազատ աշխարհին ճակատագիրն է որ կը վտանգուի։ Համոզուեցէք թէ խորհրդային Ռուսիան փոխուած չէ։ Մէկ գիկտատոր կայ հոն թէ երեք կամ տասը, — կացութիւնը չի փոխուիր։ Բոլորն ալ թշնամի են արդարութեան, օրինապահութեան եւ ազատութեան։ Ես չեմ հաւատար տաք պատերազմի մը. բայց կը կարծեմ թէ Կրեմլինի ժպիտները աւելի վտանգաւոր են քան պատերազմի սպառնալիք մը ։ Բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է պահել ցամաքային զօրքը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կատարուած ընդհանուր խուզարկութեան մը առթիւ, որուն կը մասնակցէին հինգ հազար անգլիացի զինուորներ, մեծ քանակութեամբ զէնքեր, ռազմանիւթ եւ պայթուցիկներ բռնուեցան։ Անգլիոյ զաղթային նախարարը յայտարարեց թէ 252 տարրական դպրոցներ փակուած են, խռովութեանց հետեւանքով ։

ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ զոհ գացին ուժգին երկրաշարժի մը, Աֆղանիստանի մէջ ։ Վիրաւորներուն թիւը հազարներով կը հաշուեն։ Բազմաթիւ տուներ փլան, դետերու ընթացքը փոխուեցաւ, գետակներ անհետացան եւ ուրիշներ երեւան ելան ։

ՇՈԳԵԿԱՌՔԸ կիծէն ելաւ Փարիզ–Լիւքսէնպուրկ ճամբուն վրայ, երբ կը սուրար ժամական 103 քիլոմեթր արագութեամբ։ Տասնըմէկ հոգի մեռան, 146 հոգի վիրաւորուեցան, 28ը շատ ծանր ։

ԹԻԼԻՍԱՏԱՐԱԿԱՆ պաշտօնեաներու խլրտումը կը շարունակուի։ Անցի օր 60 ցըրուիչներ աշխատանքը դադրեցուցին Վիրատյլի մէջ, ուրիշներ ալ՝ երկու գաւառական քաղաքներու մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը տրամադրէ հեռագիրներ ուղղել աշխարհի բոլոր խորհրդարաններուն, Կիպրոսի կացութեան մասին. Յունաստանի երեսփ. ժողովն ալ նոյնիմաստ բանաձեւ մը քուէարկած էր ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 14) — Զոլլ ոսկի 446·000, Նափոլէոն 3150, դուից. 2970, անգլ. 3990, քսան տոլարնոց 15·720, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1035, տոլար 385, զուից. 92, պելժ. 7·65, լիր 0·60, փեզեթա 8·75։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԴՐՕՇԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մարսէյլ, Պօմոնի եկեղեցիին մէջ)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն ։

Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, Բաշ Ապարանի հերոս եւ Հ. Հանրապետութեան հիմնադիրներէն ողբացեալ՝

ԴՐՕՅԻ

յիշատակին ։ Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը խօսի՝ ԱՐՏԱԿ ՎՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ Հերոսին յիշատակը յարգողները եւ հասարակութիւնը անխտիր։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի «Սեբոր–Սօսէ» մասնաճիւղին հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16 — 23, 149, Ավընիւ Արժանթէօյ, Անիէռ ։

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զաւեշտ մը՝ «Բարեկենդանի Անկուտիներ»ը։

Ժամը վեցէն վերջ խնջոյք – պարահանդէս ։

Տանօք. — Փորթ Քլիշիէն առնել թիւ 140 հանրակառքը եւ իջնել Փլաս տէ Պաւրկինեօն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համաշխարհանաքի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն թէ Զարսանճագի հին ու նոր նահատակներու յիշատակին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, (ռիւ Լուի Պլան)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ բարեկամները ։

■

Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ծընողքին՝ Տէր եւ Տիկին Գալուստ եւ Հանի խանըմ Սերճանեաններու, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեանի եւ իրենց զաւակը Գրիգորի, ինչպէս նաեւ իրենց հօրաքրոջ՝ ողբացեալ տիկին Պահար Սէյխեանի եւ զաւակներուն յիշատակին ։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

●

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Այրի Տիկին Մաքրուհի Մարգարեան (Եալաքաւէրցի) եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարեն իրենց որդւոյն եւ ազգականին Գեղամ Մարգարեանի մահուան տարեդարձին առթիւ։ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին, իր յիշատակը յարգողները ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, օդին անյարմարութեան պատճառով ։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները 1956 – 1957 տարեշրջանին համար։ Դիմումները կ'ընդունուին մինչեւ.—

ՅՈՒԼԻՍ 15

Շուտով դիմել տեսչութեան՝

26, Rue Troyon, Sèvres (S. et O.).

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ ։

Այս կիրակի, ժամը 15էն 23 ։ Մասիսի չքեղ սրահին մէջ, 82 Ավընիւ տը Լիվրի ։

Կը մասնակցի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ։

Կը ներկայացուին Երկու ծիծաղաշարժ զաւեշտներ, հայկական եւ եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։

Հանրակառք 147 էկլիզ տը Փանթէն, Շոգեկառք Կառ տիւ Նոռէն ժամը 14ին։

ԾՈՎԱՓԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Յ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրեփոր ։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Պետրոսեանի ։

4, Ռիւ տը լա Թանշ, Ալֆորվիլ։

Օթօքարը կը մեկնի ժամը 7ին Փլաս Քարնոյէն եւ Փըթի Փոնէն ։

Գին՝ 1100 ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Գաւոնեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ ազգականին ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՒՈՆԵԱՆի մահուան առթիւ ։

●

Այրի Տիկին Անդրանիկ Փափազեան, զաւակները ու թոռները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի ծանօթ սրճարանը ։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Եղած դիմումներու գոհացում տալու համար, կրկին պիտի ներկայացուի Ս. Ղազարի ուխտագնացութեան ժապաւէնը։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին խօսքերը՝ հայ մանուկներուն, արտաքին գործերու նախարար Գ. Փինոյի Երեւան ժամանումը (Առնուած հեռատեսիլէն)։ Այս շաբաթ, ժամը 8·30ին Ազգ. տան մէջ։ Ծախքերու մասնակցութիւն հարիւր ֆրանք։ Կը խնդրուի ճշդապահըլլալ ։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ամեն. Հայոց Կաթողիկոսի եւ Տոքթ. Բաքըն Աստուածատուրեանի ընդունելութեանց կազմակերպիչ յանձնախումբի գլխաւոր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Գշ. օր, 19 Յունիս, ժամը 21ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19 ռիւ Վանթիւր։ Երկու գործադիր մարմինները ժողովին պիտի ներկայացնեն իրենց հաշուետուութիւնը այս վերջին նիստին մէջ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Եօթը հազար Ֆր. Տէր եւ Տիկին Լեւոն Թօրոսեանէ, իրենց զինուոր զաւկին մահուան առթիւ։ Հինգ հազար Ֆր. Գ. Միհրան Աղլաղանեանէ։ Երկու հազար հինգ հարիւր Ֆր. Գ. Լեւոն Տօնիկեանէ իր զաւակներու մկրտութեան եւ հազար Ֆր. Առաքել Թաթուլեանէ Տօնիկեան փոքրիկներու մկրտութեան առթիւ ի նպաստ Գանեէօ Քաչանի դպրոցին ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«Աստափապարի Հայոց Պատմագիրք»ի Փարիզի յանձնախումբը, թէյասեղան մը կը սարքէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ութ, Քաֆէ Ռեժանի վերնայարկը, (մեթրօ Քատէ)։

Ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Աստափապարցի, յարգելի հիւր մը, Պոլսէն։

Կը հրաւիրուին բոլոր Աստափապարցիները։ Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 100 Ֆր։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻ. — Խրիմեան դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 24ին ։

ԼԻՈՆ. — Համաշխարհանաքի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 24ին։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 17 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7606 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3417

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Վ ԿԸ ՍՆԱՆԻՆ

■

Բացատրէ՞նք թէ հարցը մտաւոր սնունդի մասին է :

Յաճախ ուղղած ենք այս հարցումը : Մանաւանդ անոնց որ արեւմտեան Եւրոպա կը բնակին :

Հարցումին պատասխանն ալ գաղտնիք մը չէ մեզի համար :

Եւ սակայն, պարտականութիւն կը սեպենք արծարծել պարբերաբար :

Վասն զի, կը գտնուինք իրականութեան մը առջեւ որ չարագուշակ է վաղուան համար :

Այսօր կ'ուզէինք ամփոփուիլ ուսումնական կոչուած դասուն վրայ, տարեց ըլլան թէ երիտասարդ :

Ինչո՞վ կը նորոգեն իրենց մտաւոր պաշարը, հայերէն կարդան թէ ֆրանսերէն կամ անգլերէն :

Գիտենք որ շատերը օրաթերթ մը ունին իրենց գրպանը. թերեւս մէկէ աւելին :

Կը բաւէ՞ այդքանը, մանաւանդ երիտասարդութեան համար :

Կը փնտռե՞ն ընթերցումի ուրիշ նիւթեր ալ : Պարբերական հրատարակութիւններ կամ գիրքեր, յատկապէս պաշար ամբարելու կամ իրենց գեղարուեստական ճաշակը զարգացնելու համար :

Բազմաթիւ նոր գիրքեր հրատարակուեցան, վերջին տարիներու ընթացքին : Գրական, գիտական, պատմական եւն. : Տպագրական մեքենան անընդհատ կը բանի Միջին Արեւելքի եւ Հիւս. Ամերիկայի մէջ, ինչպէս այստեղ :

Պարբերական հրատարակութիւններն ալ՝ իրենց կարգին :

Երեւան եւս արժէքաւոր գիրքեր կ'արտածէ, առնէ մը ի վեր :

Մեր դրոց – բրոցներէն հարիւրին քանի՞ն կ'օգտուին այս հրատարակութիւններէն, համաձայն իրենց նախասիրութեան եւ զարգացման :

Իսկ անոնք որ վերէն կը նային հայկական արտադրութեանց վրայ, գոնէ կը թղթատե՞ն իրենց ունեցած ֆրանսերէն կամ անգլերէն հատորները :

Մասնաւորապէս երիտասարդները եւ ուսանողները կը հետեւի՞ն իմացական շարժումին :

Ոչ ներունդ կը հասնի, ոչ ալ մշակոյթ կը զարգանայ, եթէ պիտի գոհանանք պանիր – հաց գիտելիքներով :

Տարիներ առաջ, համրանքով ուսանողներ կուգային Եւրոպա : Պաշար կ'ամբարէին ու կը վերադառնային, ուսուցանելու կամ ստեղծագործելու համար :

Այժմ աղբիւրին կը գտնուինք համաշխարհային մշակոյթի ծովերուն դիմաց : Կը տեսնենք ու կը լսենք, ամէն օր, գրականութեան, գիտութեան, արուեստի եւ ընկերաբանութեան ալիքներուն շառաչաձայն թաւալումը :

Դժուա՞ր է հայկական առուակներն ալ ճոխացնել, այս համատարած յորձանքին մէջ, հետեւելով, պրպտելով, իւրացնելով եւ խորացնելով :

Օտարութեան երեսուն տարիներու ընթացքին անհետացան բազմազան վտառակուրներ, որոնք ճոխ պաշար ու վաստակ ունէին :

Մեր այնքան փառաբանած մշակոյթը ամբողջ յիշատակ մը պիտի դառնայ անտիճանաբար, եթէ օրերը իրիկուն ընենք տրամադրելի գանձը մաշեցնելով :

Նոյն իսկ մեր հանրային – ընկերային կեանքը պաշար կը պահանջէ եւ ճիգ, եթէ չենք ուզեր կէս ճամբան մնալ, գոց եղած գիտելիքներով :

Թող չըսեն թէ եկան եւ միայն փոր շինեցին ու գորգ դիզեցին այս ափերուն վրայ :

Միտքն ալ յարատեւ սնունդ կը պահանջէ, մանաւանդ ներկայ դարուն :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք. ՓԻՆՕ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

●

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՎԱՂԸ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Արտաքին գործերու նախարարը, Պ. Քրիսթիան Փինօ, որ ջերմ ընդունելութիւն գտած էր Նիւ Եորքի մէջ, Ուաշինկթըն կը սպասուի այսօր, կիրակի : Խօսակցութիւնները պիտի սկսին վաղը : Ինչպէս գիտել կուտան տեղական թերթերը, որեւէ ճշգրիտ եւ ստիպողական խնդիր չկայ երկու պետութեանց միջեւ : Պարզապէս խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին շարք մը խնդիրներու մասին, փոխադարձ հասկացողութիւնը եւ գործակցութիւնը ամրապնդելու համար :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցը հրաւիրած էր այս տարուան սկիզբը, երբ երբարու կը հանդիպէին Փաքիստանի մէջ : Այդ օրէն երկու նախարարները շատ մը պտոյտներ կատարեցին : Այժմ կարծիքի փոխանակութիւններ պիտի կատարեն իրենց եզրակացութեանց մասին : Պ. Փինօ մասնաւորապէս պիտի պարզէ իր տպաւորութիւնները Մոսկուայէն : Երկու նախարարները տարբեր տեսակէտներ ունին այս հարցի մասին : Պ. Փինօ կը հաւատայ թէ իրական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է Խ. Միութեան մէջ : Պ. Տըլըս միայն ձեւական փոփոխութիւններ կը տեսնէ, զանոնք վերագրելով ներքին հոգերու, ինչպէս եւ Արեւմուտքի վճռական դիրքին : Ամերիկացի նախարարը կը մնայ վերապահ, իսկ Փինօ կ'ուզէ փորձ մը կատարել, հիմնուելով իր տեսածին վրայ :

Երկու նախարարները անշուշտ պիտի խօսին նաեւ ուրիշ այժմէական խնդիրներու մասին. — Գերմանիա, մասնաւոր Բուլկանինի նոր նամակը, Միջին եւ Մօտ. Արեւելք, Հիւս. Ափրիկէ եւն. : Պ. Փինօ մանաւանդ առեն պիտի պարզէ իր ծրագիրը՝ տնտեսապէս յետամնաց երկիրներու օգնութեան մասին :

Նիւ Եորք հասած ատեն, արտաքին նախարարը լրագրական ասուլիս մը սարքեց : Երբ հարցուցին թէ Ֆրանսա պիտի փոխէ՞ իր քաղաքականութիւնը Իսրայէլի վերազինման մասին, մերժեց պատասխանել : Ըսաւ թէ այդ խնդիրը պիտի քննուի Ուաշինկթընի մէջ : Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով, կրկնեց թէ օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրը պիտի կազմէ ֆրանքօ-ամերիկեան գործակցութիւնը ամէն ճակատի վրայ :

Պ. Փինօ պիտի այցելէ նաեւ Նախագահ Այզընհաուըրի : Այս առթիւ ըսաւ. — Ֆրանսայի մէջ ամէնքս ալ ցնցուեցանք, երբ իմացանք հիւանդութեան լուրը : Ամէնքս ալ խոր յուզումով յիշեցինք այն հրամանատարը որ փրկեց մեր երկիրը եւ յոյս յայտնեցինք թէ շուտով պիտի առողջանայ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր ճառ մը խօսելով Շիքակոյի մէջ, յայտարարեց. — «Համոզուած եմ թէ առ այժմ պատերազմի վտանգ չկայ, վասն զի պատերազմը թոյլ պիտի չտայ որ Ռուսերը հասնին իրենց նպատակին, — համաշխարհային տիրապետութիւն : Բայց այս պարագան պէտք չէ պատճառ ըլլայ որ Արեւմուտքը թուլցնէ իր ճիգերը» :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախարարական խորհուրդը վաւերացուց 26 յօդուածներէ բաղկացած օրէնք մը, որուն համաձայն հանրապետութեան նախագահը կրնայ մահուան դատապարտուիլ, եթէ հաստատուի թէ դաւեր կը սարքէ հանրապետութիւնը տապալելու համար :

ԱՌԱՒՕՏ ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ

■

Երանի՛ ձեզի, հազար երանի,
Հին դարուց Հայեր, Հայե՛ր անուանի,
Դուք որ կերտեցիք, մուրճով երկնառաք,
Հայկական հոգին, ոռպէս աշտարակ :

Երանի՛ ձեզի, հազար երանի,
Հին դարուց Հայեր, Հայե՛ր գեղանի,
Փառքով ու փայլով, պատուով ամէն տեղ,
Ձեր աչքին վառած քաջութեան կանթեղ :

Երանի՛ ձեզի, հազա՛ր երանի,
Հայեր Սեւանի, Վանի, Տարօնի,
Դուք որ մեր անծայր գետերուն ափին,
Երգեցիք հանոյքն ու ծագող արփին :

Երանի՛ մեզի, հազա՛ր երանի,
Երբ ձեր օրհնութիւնն, իբրեւ ծիրանի,
Տարածուի, ծըփայ մեր վըրայ յաւէտ,
Ու ես երգեմ ձեզ, ես Հայոց պըւէտ :

(*Սօսեաց Անտառ*) ԱՀԱՐՈՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

●

ՆՈՐ ԶՕՐԱԿՈՉ ՅՈՒԼԻՍԻՆ

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ տհաճութիւն պատճառեց այն լուրը թէ Մարոքի ազատագրութեան բանակէն զինուորներ պիտի փորձեն նոր ճակատ մը բանալ անապատին մէջ, Ալժերիոյ հարաւային – արեւմտեան կողմէն : Ֆրանսա ճանչցած է Մարոքի եւ Թունուզի անկախութիւնը իսկ Ալժերիան կը նկատէ իբրեւ մայր երկրին մէկ մասը : Արաբ ազգայնականները տարբերութիւն չեն դներ Հիւս. Ափրիկէի այս մասերուն միջեւ զոր կը կոչեն «Էլ Մաղրեպ» — Արեւմուտք : Ազատագրութեան բանակէն զօրամասեր կը գործեն հիւսիսային Մարոքի մէջ օգնելով Ալժերիոյ ապստամբներուն : Իրազեկներ կը հաւատան թէ այս զօրամասերը կը տիրապետեն լեռնային շրջաններուն մէջ :

× Առջի օր բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան Օրանի եւ Կոստանդինի շրջաններուն մէջ, ծանր կորուստներ պատճառելով ըմբոստներուն : Ամէնէն կարեւոր կռիւը տեղի ունեցաւ Օրանէն ութսուն քիլոմեթր հեռու, համազգեստաւոր ապստամբներու հետ : Սեթիֆի արեւմտեան կողմը, Պու Արերիճի մէջ ֆրանսական օդանաւեր կոտորեցին հրոսախումբ մը : Քառասուն Իսլամներէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը հաւատարմութիւն յայտնեց ֆրանսական իշխանութեանց :

Ալժէի մէջ ձերբակալուեցաւ թերթի մը աշխատակիցը, այն ամբաստանութեամբ թէ կանոնաւոր կապեր ունէր ապստամբներուն հետ :

× Ոստիկանութիւնը գրաւեց «Իւմանիթէ»ի ուրբաթ օրուան թիւը, ուր ներբողական գրութիւն մը հրատարակուած էր դասալիք տեղակալ Մայոյի մասին : Այս ենթասպան սպաննուած էր վերջերս, ուրիշ համայնավարի մը հետ : «Իւմանիթէ» արտատպած էր ուղեկից շաբաթաթերթի մէկ պատմութիւնը, որ կ'ըսէր թէ Մայօ զէնք բռնելով խոշտանգուած եւ սպաննուած է Օրլէանսվիլի ոստիկաններուն կողմէ, իր ընկերոջ եւ երկու Իսլամներու հետ :

× Տեղական թերթերը կը ծանուցանեն թէ իրենց հրատարակութիւնը դադրեցուցած են երեք համայնավար թերթեր, նիւթական տագնապի մատնուած ըլլալով : (Մէկը՝ Թուլուզի, երկրորդը՝ Ռէնի, երրորդը՝ Պորտոյի մէջ) :

× Խ. Միութիւնը ճանչցաւ Մարոքի եւ Թունուզի անկախութիւնը :

× Արաբական պետութիւնները Մ. Նահանգներուն դիմելով, խնդրեցին նկատի առնել իրենց առաջարկները ազատութիւն տալու համար Ալժերիոյ : Նուկօսլաւիա մերժեց միջնորդել, Ալժերիոյ վէճին կարգադրութեան համար :

× Համաձայնութիւն գոյացաւ Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ, դիւանագիտական խնդիրներու մասին : Ստորագրուած դաշնագիրը կը տրամադրէ սերտ գործակցութիւն : Երկու երկիրները պիտի փոխանակեն առաջին կարգի դեսպաններ : Ֆրանսական դեսպանութիւնները եւ հիւպատոսութիւնները պիտի ներկայացնեն Թունուզը այն մայրաքաղաքներուն մէջ ուր այդ երկիրը անհրաժեշտ չի գտներ դեսպանութիւն հաստատել : Ֆրանսա պիտի պաշտպանէ Թունուզի թեկնածութիւնը միջազգային կազմակերպութեանց մէջ : Յունիս 26ին բանակցութիւններ պիտի կատարուին Փարիզի մէջ, զինակցութեան եւ բարեկամութեան դաշինք մը կնքելու համար :

× Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Յուլիս մէկին զէնքի տակ պիտի առնուին հետեւեալ զինուորները. — Ա) Անոնք որ ծնած են 1935 Նոյեմբեր 16էն 1936 Յունուար 31 : Բ) Նախընթաց զօրակոչէն անոնք որ յետաձգուած էին եւ յարմար են ծառայութեան : Գ) Այն ճաքիւրալիզներ որ քննուած էին 1956ի զօրակոչին հետ : Դ) Այն յետաձգուած զինուորները որ ծնած են 1936 Յունուար 31էն առաջ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Շեպիլով Մոսկուայէն ճամբայ ելաւ դէպի Միջին Արեւելք : Պիտի հանդիպի Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա եւ Յունաստան : Գահիրէ հասած պիտի ըլլայ երէկ, շաբաթ : Պիտի տեսակցի Եգիպտոսի վարչապետին հետ եւ պիտի մասնակցի անգլօզօրքին հեռացման առթիւ սարքուած հանդիսութեանց : Անգլիական կառավարութիւնն ալ ներկայացուցիչներ պիտի ունենայ այս տօնակատարութեան առթիւ :

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ ՄԵՐԺԵՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

■

ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԵՌԱԳԻՐ ՅԱՌԱՋԻ)

Ինչպէս հաղորդած էինք, Ամենայն Հայոց Հայրապետը Էջմիածին հրաւիրած էր Անթիլիասի միաբան եպիսկոպոսները եւ աշխարհական ներկայացուցիչները, այնտեղ կատարելու համար Զարեհ կաթողիկոսի օծումը :

Երէկ հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Պէյրութի մեր թղթակցէն. —

ՊԷՅՐՈՒԹ, 15 Յունիս. — ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀԸ, ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿ. ՀԵՌԱԳՐՈՎ ՄԵՐԺԵՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ : ՕԾՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ : ԱԶԳ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ ՆԻՍՏԻ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՅՈՒՆԻՍ 21ԻՆ :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԱԲԲԱՀՕՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան աբբահայրը, Հ. Մեսրոպ արք. Հապոզեան, որ 1955 Մայիսէն ի վեր Հիւս. Ամերիկա կը գտնուէր, նիւթական միջոցներ ճարելու համար, վերադարձած է Վիէննա : Մեր թղթակիցը կը գրէ թէ ամերիկահայ գաղութին աջակցութեան շնորհիւ, կառուցուած է Մխիթարեանց նոր վարժարանը Պէյրութի օդաւէտ մէկ բարձունքին վրայ :

Աբբահայրը դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին միաբանները եւ բազմաթիւ հայրենակիցներ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

■

4.— ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

ԼԵԶՈՒՆ (իբրեւ բեմիք).— Տաղաչափութիւնը խորթ զաւակ է հայ բանաստեղծութեան մէջ։ Լաւագոյն քերթողն իսկ գոհացեր է տարրական քանի մը կըտելիքներով, որոնք թուաբանական արժէք միայն ունին, — ոտք համրել, տողերը իրարու կապել յանգերով.

Բանաստեղծութեան մէջ ծանօթ են երկու դպրոցներ, մէկը միւսին թշնամի, բայց մէկը միւսին չափ անուանի։

Մին կը կոչուի երաժշտական դպրոց, որ մեծ կարեւորութիւն կուտայ յանգին եւ ոտքին, — ծագում կ'առնէ երգէն, ապացոյց որ ոտքը, իբրեւ տաղաչափական տարր, կը մնայ այն օրերէն՝ երբ երգին կ'ընկերանար նուագը եւ նուագողը ոտքի թեթեւ հարուածներով չափ կուտար գուսանին։

Միւսը կը կոչուի երկրաչափական կամ ճարտարապետական դպրոց, որ չուրանար ոտքերուն եւ յանգերուն նպաստը, բայց փոխանակ ձայնին՝ գիծին մէջ կը փնտռէ քերթողական խորհուրդը։

La musique avant toute chose.

Այսպէս կը պատգամէ Վէրլէն իր «Արուեստ քերթողական»ին մէջ։ Ընդհակառակն, գիծի քերթող մը, խորշանքով, կը յայտարարէ. «Արուեստներուն մէջ ամէնէն սուղ, բայց եւ ամէնէն անհաճոյ աղմուկն է... երաժշտութիւնը»։

Այս խօսքը հանդգնակի վերագրուած են Թէոֆիլ Կոթիէ, Փօլ Վալերի եւ ուրիշներ, որոնք մանաւոր սէր մը կը մատնեն հանդէպ ձեւընկալ (փլասթիք) արուեստին։ Ու զարմանալի՛ է, քերթուածներու փառայններ կան, որոնք ճարտարապետական ճաշակի մը վկայութիւնը կը մնան՝ ըստ իրենց ձեւին, բայց երաժշտական ճաշակի ապացոյցը կուտան ըստ իրենց անուան, ինչպէս հնչեակը։

Ձեւընկալ քերթողութեան դուռը փակ է հայ մուսաներու տանը մէջ։ Դժբախտաբար երաժշտական քերթողութեան դուռն ալ այնքան բաց է մնացած, որ հարկ չէ տեսնուած մասաւոր պատրաստութեան՝ ներս մտնելէ առաջ։ Քննութեան կանչեցէք մեր բանաստեղծները, որոնք անուն են շինած կամ վարպետ յայտարարուած, — կուգան... կաղալով, խռպոտած ձայնով եւ դասը չպատրաստած աշակերտի մը պէս։ Վասնզի անոնք տաղաչափութիւնը կարծած են թէ գումար մըն է թըւաբանական քանի մը կանոններու։

Օրինակ մը մե՛ծ բանաստեղծի մը «կարապի երգէն».

Երբեմն ըզգացի հեզնանքն անոնց սուր,
Թէ խեղալուս ցընորք մ'է կամ դաւ,
Թէ արդարութեան ձիգս է կեղծիք զուր,
Թէ երգերս ալ չեն ներդաշնակ բնաւ։

Բառերուն իմաստին չեմ նայիր։ Քննութիւնը կը կատարեմ միայն տաղաչափական տեսակէտով։ Քառեակին չափն է 5+5,— չորս տողերն ալ լման են, պակաս ոտք չունին, թուաբանութեան դասը լաւ գիտէ մեր մեծ քերթողը, բայց եկուր տես որ երկրորդ տողը չարաչար սայթաքած է՝ ըստ քերթողութեան օրէնքներուն։ (Տկար է նաեւ չորրորդ տողին առաջին հատածը)։ Կը նշանակէ թէ թուաբանութիւնը բաւական չէ, եւ ոտքերուն ճշգութենէն տարբեր բան մը կը պահանջէ մուսան։

Ինծ՝ գընա՝ քսին, մուրացիկ եղիր,
Ամէն սիրտ մընաց ինծ անկարեկիր։

Ահաւասիկ երկու տող դարձեալ մե՛ծ բանաստեղծէն, չափը 5+5, բայց երկրորդ տողը սայթաքած է չարաչար՝ հակառակ ոտքերուն ճիշդ թիւին։ (Տկար է առաջին տողին առաջին հատածն ալ)։

Պատճառն այն է որ մեր քերթողը թըւաբանական ծանօթութենէ մը աւելի գաղափար չունի քերթողութեան մասին։ Այլ ժողովուրդներու մօտ խոր քննութիւններ են կատարուած՝ պարզելու համար բանաստեղծութեան էութիւնը, խորհուրդը եւ գաղտնիքները։ Ֆրանսացի հեղինակ մը, անսպա՛ռ համբերութեամբ, համրած, քննած ու դասաւորած է Վիրգիլիոսի գործերուն բոլոր... ձայնաւորները՝ իր մէկ մեծափոր աշխատութեան մէջ։ Իսկ ուրիշ մը՝ Ովիդիոսի քերթողական գործին չափաբերութիւնը, հաստ հատորով մը։ Սովորութիւն է օրինակ ցոյց տալ Ռասինի մէկ երկեակը (տիսթիք), ուր ձայնաւորներու եւ բաղաձայներու խաղը բարեյաջող ներդաշնակութիւն մը կը ստեղծէ, որովհետեւ հնչական կախարդանքը կը միանայ պատկերներու կախարդանքին՝ տալու համար ինչ որ կը կոչենք... բանաստեղծութիւն։

Ճշմարիտ բանաստեղծին համար՝ բառերը [illegible] տարրեր չեն,— բառերը ներքին ապրում մը ունին կամ խորհրդաւոր կենդանութիւն մը, անկախ իրենց նշանակութենէն։ Առնենք հայերէն երկու բառեր, — դանակ եւ բանակ։ Ինչպէս կը տեսնէք, երկու բառերը բոլորովին նման են իրարու՝ հնչումով, կազմութեամբ եւ վանկային թիւով, սկզբնական տառն է միայն որ կը տարբերի։ Երկու բառերն ալ ունին երկուական վանկ, բայց չունին նոյն... հասակը։ Գիտէք թէ, ինչպէս ամէն լեզու, հայերէնն ալ ունի նմանաձայն բառեր, յաճախ ուղղագրութեամբ ալ նըման,— բայց լեզուները ունին իրենց սեփական ձեւին, որ գիտէ զանազանել նմանաձայն բառերը ոչ միայն ուղղագրութեամբ, որ գիրին նպաստն է, ոչ միայն ուղղախօսութեամբ, որ ձայնին նպաստն է, այլ եւ հին աւանդութեամբ մը, զոր կ'անուանենք ամանակ։ Այսպէս դանակ եւ բանակ բառերը կը բաղկանան նոյն թիւով վանկերէ, բայց չունին նոյն ամանակը, — մին կարճ է, միւսը երկար։ Բանակ կազմուած է երկու երկար վանկերէ, իսկ դանակ մէկ երկար եւ մէկ կարճ վանկէ*)։

Արդ, ինչպէս բառը, քերթողական տողըն ալ ունի իր երաժշտական միութիւնը՝ ներքին բաժանումներով, որոնք կը կազմեն տողին ամանակը,— հատած կը կոչենք այդ բաժանումները։ Ամէն մէկ հատած, անկախ բառերու թիւէն, պարտաւոր է պահպանել ամանակը։ Ուրեմն, քերթողական ամբողջ տողը պէտք է այնպէս ընդունիլ թէ կազմուած է երկու կամ երեք բարդ բառերէ, համաձայն հատածներու թիւին։ Այլ խօսքով՝ իւրաքանչիւր հատած կը համարուի բարդ բառ մը, անկախ բառերու թիւէն, (զգուշանալ մէկ բառով հատած կազմելէ,— պայման չէ, բայց ներդաշնակութեան դէմ է), որու ամանակէն կախում ունի տողին քերթողական յաջողութիւնը կամ ձախողութիւնը։

Այժմ առնենք տողը, որ ձախողած էր.

Ամէն սիրտ մնաց ինծ անկարեկիր ...

Ունի երկու հատած, ուրեմն երկու բառ միայն։ Առաջին բառն է՝ «ամէն—սիրտ—մնաց»։ Երկրորդ բառը՝ «ինծ անկարեկիր»։ Այս երկրորդը ձախողած է՝ որովհետեւ ամանակը կը պահանջէ, ըստ իր ամանակին, «ինծան — կարեկիր» կազմութեամբ բառ մը կամ հատած մը։ Ճիշդ է թէ «ինծան» ձեւով բառ չունինք, արուեստագէտին կը մնայ գտնել բառ մը, որ ոչ միայն [illegible] իմաստով, այլ եւ ամանակով։

Կ'եզրակացնենք.— Բանաստեղծը այն է միայն, որ կը հաշտեցնէ երաժշտական աւանդութիւնները քերթողական կառուցման հետ։

(*) Վանկ կը կոչենք, այստեղ, բառերու ներքին բաժանումները ոչ թէ ըստ արտասանական սովորութեան կամ կարելիութեան, այլ ըստ արտասանական տեւողութեան։ Առաջինը քերականական վանկն է, երկրորդը՝ երաժշտական կամ քերթողական վանկը։

Կոմիտաս վարդապետ, կոչումով երաժիշտ, իր տաղաչափական ժառանգութեանց մէջ բոլորովին կը հպատակի երաժշտութեան պահանջներուն, նոյնիսկ զոհելով լեզուին արտայայտչական պայմանները կամ կազմախօսական ձեւերը։ (Այս վերջին պարագան քննութեան պիտի առնեմ ետքը, ներկայ ուսումնասիրութեան ախտաբանութեան գլուխին մէջ)։

Իր քերթուածները, ըսենք տաղերը, կարդալու ժամանակ, ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ առաջին անգամ զուգահեռականութեան ճաշակը։ Կոմիտաս կայթողական վարժութիւն չունի։ Դիտեցէք հետեւեալ քառեակին կազմութիւնը.

Շուշան սիրտըդ մաշեցաւ տարի – տարի
Կեանքիդ արեւ օրերում.
Սուսամ սէրըդ թափառեց արի–արի
Էանջիդ յուսին ձորերում։

Զուգահեռականութիւնը այնքան ցայտուն է, որ մէկ տողը միւսին հետ կը յանդաւորի ոչ միայն տողին վերջին վանկերով, այլ եւ տողին բոլոր վանկերով։ Կոմիտաս կշռոյթին մէջ կը սիրէ սահանքը, եւ ոչ թէ կայթը, — ահա պատճառը։ Եւ յանուն այդ զուգահեռականութեան՝ յաճախ կը փոխէ նաեւ բառերուն խոնարհումի կամ հոլովումի ձեւերը.

Գիշեր գացաւ՝ լուսին – լուսին յուսալի,
Նոր օր բացաւ արեւն ուսին լուսալի։

Դեռ աւելին։ Յաճախ, նոյն այդ զուգահեռականութիւնը կամ երաժշտականութիւնը պահպանելու համար՝ կը ստեղծէ նորօրինակ կամ տարօրինակ բառեր, որոնք իմաստ չունին ու կը ծառայեն միայն սահանք տալու։ Այստեղ չէ որ քննութեան պիտի առնեմ տարօրինակ եւ անիմաստ բառեր յօրինելու վարժութեան հոգեվերլուծումը (փսիքանալիզ), — այդ պարագան՝ իր կարգին։ Բայց թէ երաժշտութեան մէջ բառը կը ներկայանայ ձայնական արժէքով եւ ոչ թէ իմաստաբանական պատկերով, նորութիւն չէ վկայութիւններ գտնել Նարեկացիին մէջ կամ եկեղեցական երգեցողութեանց մէջ (գանձ կամ մեղեդի)։

Կոմիտաս կը խորշի բազմավանկ, կամ երկարավանկ բառերէն, կը սիրէ երկավանկը եւ եռավանկը։ Փայփայանքի կարօտը կամ ապաւինումի ցաւը (լքուածութեան յաճախանքը), որու մասին խօսեցայ սկիզբները, այնքան զարգացած է իր մէջ, որ գուրգուրանք ու դորով կ'արտայայտէ ամէնէն աննշան պատկերին հանդէպ, տարապայման վարժութեամբ մը գործածելով իկ, ուկ եւ ուն ածանցները, որոնք նուազական կը կոչուին՝ բայց խանդաղատանքի եւ սիրոյ նշաններ են. Դիտա՞ծ էք, երախաներն ալ, գուրգուրանքի կարօտ կամ վարժ էակներ, շատ կը գործածեն իկ ածանցը, —հայրիկ, մայրիկ, հօրաքուրիկ, եւ այսպէս շարունակելով՝ ... իկ կը դարձնեն իրենց բարեկամները, ծանօթ կենդանիները, պարտէզին ծառերը, նոյնիսկ կերակուրը որ կ'ուտեն։ Այսպէս, Կոմիտաս նաւ կը սիրէ ըսել խաղիկ։

Վերջապէս, Կոմիտաս կը սիրէ նաեւ այբ տառը,— այս տառը, սակայն, որ ծայրայեղօրէն առատ է հայ լեզուին մէջ եւ ունի իր բացատրական եւ յատկանշական պատճառները, դանդաղութիւն կը ստեղծէ եւ պարզութիւն՝ անապատային պատկերով։

Ձեմ ուզեր, այստեղ, որ ուսումնասիրողներուն ուշադրութենէն վրիպի պարագայ մը, լեզուի հարցին կապուած.— Կոմիտաս պայքար բացաւ թրքական բառերու գործածութեան դէմ ու վռնտեց, դուրս նետեց մեր երգերուն մէջէն թրքական կեղտը, զոր ոմանք, իբրեւ արեւելեան քոլորի, ներկի տեղ կը գործածէին՝ ծեփելով Հայոց օգոստափառ լեզուին ծիրանին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

●

(Ամփոփուած «Սով. Հայաստան»էն)

Երեւանի պետական հրատարակչականը կը շարունակէ հրատարակել սովետահայ թատրագիրներու ստեղծագործութեանց ժողովածուն։ Արդէն լոյս տեսած է չորրորդ գիրքը, ուր կան մեր թատրագիրներու այն նոր ստեղծագործութիւնները որոնք տակաւին բեմադրուած չեն։ Որով ընթերցողը պիտի կրնայ հետեւիլ դեռ լոյս չտեսած թատերախաղերու զարգացման, տեսնել յաջողութիւնները եւ խօսիլ թերութեանց մասին։

Նախ յաջողութիւնները։ Կարգ մը գործերու հեղինակները յաջողած են ստեղծել մարդկային կենդանի բնաւորութիւններ, կեանական կնճիռներ։ Այդ տեսակէտէն յիշատակութեան արժանի են Ա. Բարսեղեանի «Ծնունդ», Լ. Միքայէլեանի «Արտաւազդ Բ.», Ա. Արաքսմանեանի «Փիղը պարում է» թատերախաղերը։

Թատերագիրներու ճարտարութիւնը միայն արուեստագիտական հարց չէ։ Ճարտարութիւնը այն միակ միջոցն է, որով թատերագիրը կրնայ իր գաղափարները գեղարուեստական կերպարներու միջոցով հասցնել ընթերցողին եւ հանդիսատեսին։ Սակայն լաւ թատերախաղ ստեղծելու համար միայն արուեստագիտական վարպետութիւնը բաւական չէ։ Կարելի չէ արուեստի լաւ գործ ստեղծել առանց կեանքը խորապէս ըմբռնելու, առանց կեանքի երեւոյթները իրապէս արտայայտելու։

«Ծնունդ» թատերախաղին հիմնական արժանիքը այն է որ հեղինակը իրականին պէս կը պատկերացնէ կեանքը, համարձակ կը նայի երեւոյթներուն, առանց վախնալու բարդութիւններէն, կը հետեւի համայնացման (կոլխոզ) շրջանին գիւղացիի հոգեբանութեան կազմաւորման դըժուարին ճամբուն։ Այս պարագային Ա. Բարսեղեանի թատերախաղին կնճիռը կառուցուած է կենդանի մարդոց բախման

«ՑԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆՈՒՆԻԿ ՀԱՆԸՄ

(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

●

Ցետոյ, մեր դրացիներէն գինով Եանիի տապլտկումը մայթին եզերքը, շատ հետաքրքիր տեսարան մը կը պարզէր։

Տարօրինակ հակասութիւն մը կար այս Բաղտասարեանին ամկարար մուտքին եւ Խաժակի աղջիկներուն խուսափուկ անցքին միջեւ։ Մէկ կողմէ, խայտառակ դայթումները ընտանիքի հօր մը, լոյկ դարձած Տիգրան Գրիգորի սրճարանին մէջ, որ առանց իր դժբախտ կնոջ օգնութեան պիտի չկարենար մուտք գործել տան սեմէն ներս, միւս կողմէ, նազելասահ գնացքը երկու Հայուհիներուն, որոնց էութենէն կ'արտացոլար համակ շընորհ եւ վեհութիւն։

— Մարդ «իպրէթիչ» կ'ըլլայ երբ որ վրանին կը նայի, կ'ըսէր հիացքանչ Նունիկ Հանըմ իր թոռնուհիներուն։ Դուք ալ տիսիփլինցայի մաէք, որ Ալոյին եւ Նունուին լմանիք, չիֆթ մը խումրիներու պէս իրար հոտոտըտաք ....

Դիմացը՝ Անարատ Ցղութեան վարժարանի սեմին կանգնած, քոյր Քերովբինեան կը հսկէր սանուհիներուն վրայ։ Զոյգ – զոյգ, աղջիկները դուրս կը սահէին դռնէն եւ տակաւ կ'անհետանային շրջակայ թաղերուն մէջ։ Մերթ ընդ մերթ, հարեւան տունին ձայնադրէն դուրս կուգար արեւելեան մելամաղձոտ եղանակ մը եւ մամիկին հոգին կը լեցնէր տրտմութեամբ

Իրիկնային լապտերներու ցոլարձակման հետ, փողոցին անկիւնէն կը փրթէր դալմաղալ մը.— էֆէնտի՛ն, էֆէնտի՛ն կուգայ կոր ...

Նունիկին հարազատը երեւան կ'ելլէր իրօք, առջին ձգած մանչուկ մը, որ կը կրէր իր պայուսակը։ Գլխին՝ ֆէս մը, պեխին մէկը վեր, միւսը վար դարձած թեթեւակի, հաստ փորը ցցած տունէն ներս կը մտնէր տատանելով։ Պայուսակը կ'առնէր տղուն ձեռքէն, հինգնոց մը կը սահեցնէր ափին մէջ, յետոյ հեւալով – փչալով կը բարձրանար սանդուղներէն։

Ընտանիքի պատուական հայրն էր Երուանդ էֆէնտին։ Օ, նայեցէք, ինչպիսի հպարտութեամբ կը ցուցադրէ իր բերածները.— պտուղ, բանջարեղէն, պանիր, կարագ եւ.. ուլականջ, որքան որ կ'ուզէք։

Հապա Տիկին Արտեմի՞սը... աքանչելի տանտիկին էր, համեղ ճաշեր կը պատրաստէր իր քնքոյշ թաթիկներով։ Դէմ յանդիման այս բոլոր բարիքներուն, Նունիկ Հանըմ կը հպարտանար, մայր-Սուլթանուհիի բերկրանքը կը կայծկլտար աչքերուն մէջ։ Ու երբ սպասուհին սեղան կը բերէր ապուրը, կարծես գինովցած անուշաբոյր գոլորշիներէն, գլուխը աւելի կը բարձրացնէր ուսերուն վրայ, խլխլին ծալքերը կը բազմապատկուէին, հեղ մը կը նայէր հարսին, հեղ մըն ալ Զարմինէին եւ Հերմինէին։ Երբեմն չէր կրնար զսպել ինքզինքը, վար կը դնէր սփոռը եւ կը պարծենար միամտօրէն.

— Մէկ հատիկ է Երուանդիկս, աշխարհիս մէջ չգտնուած, իմինս է անի, իմին ծոցիս պտուղը։ Ա՛խ, ինչեր եմ քաշած մախսըմին ձառքէն, հիւանդութեան օրերուն, փորին վրայ լափա դրած, գիշերցերեկ հսկած վրան, որպէս զի գլխուն փորձանք մը չգայ

Կիրակի օրերը, Երուանդ էֆէնտին տունը կ'ըլլար եւ մայրիկը բազմոցին անկիւնէն կը հետեւէր իր աշխատանքին։ Է՛հ, թէեւ կռնակը չէր ծռած հողին վրայ հակելէն, ինքն ալ սակայն տղան էր իր պապային, կը սիրէր բանիլ պարտէզին մէջ. Ցանել աւելորդ ճիւղերը, պատուաստել պտղատու ծառերը, կարգ կանոն մտցնել մարգագետնին մէջ։ Մարզիկ ըլլալէ շատ հեռու էր, բայց տեսակ մը սփոռ էր որ կ'ընէր, «Սառամպոլ էֆէնտիսի»ի մը պէս, գիշերանոցը կռնակն ի վար, մուճակները հողին վրայ քարշ տալով։

Ազգային հաստատութեան մը գանձապահն էր, խոհեմ եւ ծանրագլուխ, այլ անտանելի իր ազնուականի յաւակնութեամբ.

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(3) (Շար.)

վրայ: Դրամայի գլխաւոր անձերը պատկերուած են բազմակողմանի: Դասակարգային յատկանիշը պիտակի պէս չէ փակած այդ կերպարներուն, այլ կ'երեւայ գործողութեանց, բնաւորութեանց մէջ: Այդ պատճառով Թատերախաղը որ կը պատմէ անցեալի անցուդարձը, կը յուզէ մեզ նոյնքան, որքան պիտի յուզէր ժամանակակից կեանքէն լաւ Թատերախաղ մը:

Կոլտնտեսային կեանքի մասին կը պատմեն Ս. Գայլպատի «Հարսանիք» եւ Մ. Քոչարեանի «Քեռիները քէֆ են անում» Թատերախաղերը: Թէեւ ատոնց մէջ կը զգացուին հեղինակներու գրական սովորութիւնները, սակայն ամբողջութեան մէջ գեղարուեստօրէն անկատար գործեր են: Կարդալով այս Թատերախաղերը, ընթերցողը նոյնիսկ տարակուսանքի մէջ կը մնայ՝ մէկի մէջ կոլտնտեսութեան ամբողջ կեանքը կը ներկայացուի վարդագոյն, իսկ միւսին մէջ բոլոր գոյները մռայլ են: Երկու պարագաներուն մէջ ալ խախտած է կեանքի ճշմարտութիւնը, զոր ո՛չ պէտք է փայլեցնել, ո՛չ ալ վատթարացնել: «Հարսանիք»ին մէջ կնճիռը երեւութական է, կեղծ, մտացածին: Իսկ եթէ ստեղծագործութեան մէջ կնճիռը կեղծ է (այս Թատերախաղին մէջ կնճիռ բնաւ չկայ), գրական ոչ մէկ միջամտում չի կրնար փրկել զայն: Մտացածին է նաեւ «Քեռիները քէֆ են անում»ի կնճիռը: Չէ՞ որ Նուշիկի եւ Աշիկի կոլտնտեսութեան մէջ մտնելէ առաջ ալ քեռիները քէֆ կ'ընէին: Հեղինակը իր գործի ամբողջ մերկացուցիչ ուժը կը տեսնէ Նուշիկի մէկ նամակին մէջ եւ եթէ նամակը չըլլար, կացութիւնը անփոփոխ կը մնար: Պարզ է որ հեղինակը լաւ չի ճանչնար այն կեանքը, որու մէջ Բարեղամ Բեկլարեանի պէս բացասական տիպարները խնամքով կը փայլեցնեն, կը քողարկեն իրենց արարքները եւ ոչ թէ այդպէս տխմարօրէն ու բացայայտօրէն կը գործեն, ինչպէս Թատերախաղին մէջ:

Երկու Թատերախաղերուն մէջ ալ կնճիռի մտացածին ըլլալը կ'անդրադառնայ իրենց գեղարուեստական որակին վրայ: Ցինչութեան մէջ տպաւորուող գրեթէ ոչ մէկ կերպար չկայ: Գործող անձերը անդէմ են եւ իրարու կը նմանին, լեզուն չէ անհատականացուած:

Լեզուական բնութագրման աղքատութիւնը ցարդ մեր Թատերագիրներու ամէնէն տկար կողմն է: Ժողովածուի նոյնիսկ լաւագոյն կտորներուն մէջ լեզուի անհատականացման տեսակէտէն յաջող գործ չկայ: Պատճառը այն է, որ հեղինակները ճիշդ պատկերացում չունին լեզուի անհատականացման մասին: Յաճախ Թատերախաղը դրելէն ետք միայն կը սկսին մասնաւոր բառեր փնտռել գործող անձերու համար եւ այդ բառերը կը ցրուեն ամբողջ բնագրին մէջ: Օրինակ, այդպէս է անհատականացուած Բարեղամի լեզուն «Քեռիները քէֆ են անում» Թատերախաղին մէջ, ուր հեղինակը անոր համար ընտրած է «եւ մանաւանդ» բառը, իսկ միւս գործող անձերու լեզուն իրարմէ չի տարբերիր: Միօրինակ է նաեւ գրական կերպարներու լեզուն: Թատերագիրները կը մոռնան, որ գործող անձերու լեզուի անհատականացման հարցը նախ եւ առաջ անոնց զգացումներուն, մտածումներուն, մարդկային բնաւորութեան անհատականացման հարց է: Մարդու լեզուն անխզելի կերպով կապուած է անոր մտածելու եղանակին հետ:

Ժամանակակից Թատերախաղերու հետ կան պատմա-կենսագրական երկու գործեր,— Դ. Գաղաղեանի «Խաչատուր Աբովեան»ը եւ Լ. Միքայէլեանի «Արտաւազդ Բ.»ը: «Խաչատուր Աբովեան» Թատերախաղը քանի մը տարի առաջ ներկայացուեցաւ եւ միակողմանի էր, որովհետեւ ներկայացուած էր իբրեւ միայն մանկավարժ, հոն կան նաեւ յուզիչ տեսարաններ.

«Արտաւազդ Բ.»ը գրուած է տրամախօսութիւն կառուցանելու ակներեւ հմտութեամբ, նուիրուած հայ Թատրոնի 2000ամեակին: Հեղինակը ծանօթ է Հայոց պատմութիւն եւ կրցած է ժամանակակից ընթերցողը յուզել անցեալի անցուդարձով: Թատերախաղին մէջ կան գեղարուեստօրէն անաւարտ տեղեր: Որոշ թերութիւններ ունի կառուցուածքը:

Խորհրդահայ Թատերական գործերուն հիմնական թերութիւնն է բացակայութիւնը Թատերայնութեան, ինչ որ Թատերական արուեստի հիմը կը կազմէ: Յաւօք սրտի, վերջերս լոյս տեսած բազմաթիւ Թատերգութիւններ զուրկ են Թատերայնութենէ: Ժողովածուի լաւ գործերուն մէջ կան Թատերային լաւ տեսարաններ, ուր կ'երեւայ ամբողջ գործին գաղափարը:

«Մնո՞ւնդ» տրամայի վերջին պատկերին մէջ կուլակ Ղուկասի մահուան տեսարանը գրուած է մեծ ճարտարութեամբ:

Թատերական լաւ տեսարաններ կան «Արտաւազդ Բ.»ի ողբերգութեան մէջ: Օրինակ, երբ Հռոմայեցիները բռնութեամբ կը տանին դիցուհի Անահիտի ոսկիէ արձանը, որու առջեւ Հայերը կ'երկրպագէին, ըմբոստ Մագիլը պատուանդանին կը խրէ իր սուրը, բացագանչելով.

—«Ահա մեր նոր աստուածը: Երկրպագեցէք: Այսուհետեւ Թշնամին չի մտներ մեր երկիրը, չի տանիր մեր երկրի հարստութիւնը, չի տանիր ոսկիէ վատակը»:

Հոս պատկերաւոր կերպով տրուած է ամբողջ Թատերախաղին գաղափարը:

Ժողովածուին մէջ չկան բանուոր դասակարգի կեանքի, կոլտնտեսականներու, մտաւորականութեան մասին լաւ Թատերախաղեր: Բազմաթիւ Թատերագիրներ համարձակօրէն չեն աշխատիր լուծել ստեղծագործական լուրջ խնդիրներ, արդիական սուր եւ մեծ հարցեր:

Միայն ստեղծագործական խիզախումները, կեանքի բարդ երեւոյթներու մէջ համարձակ Թափանցումը կրնան ազնուօրէն եւ ճշմարտացի արտացոլացնել կեանքը, եւ գործին վրայ յամառ աշխատանքով կարելի է ապահովել մեր Թատերական զարգացումը:

Ս. ԹԻՉԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏ

Հոգուս պէս մաքուր երկնքի ներքոյ
Բուրում ես, հովիտ իմ Արարատեան,
Երգում են նորից առուակներն անոյշ
Լեռներից բերում արցունքները ձեան:
Նայում եմ հովերն ու մեղմ շշնջով,
Օրօրում բացուող ծառերը դեղձի,
Զուգուել ես, իմ դաշտ, գարնան շորերով
Ու լցրել սիրտը քո բանաստեղծի:
Չգիտեմ ինչպէս զրուցեմ քեզ հետ,
Ինչ լեզուով խօսեմ, որ ինձ հասկանաս,
Կեանքում զարկել են քեզ դարերը խենթ.
Դու ստրկներ ես տեսել անհամար:
Քո շէն գիւղերն են յաճախ աւերել,
Այնքան արիւն է հոսել քո միջով,
Բայց երբ փրկուել ես, դու գարուն տեսել
Վէրքերդ ես նորից կապել կանաչով:
Նորից ծաղկել ես ու շինականիդ
Բարիքներ տալով՝ բարի ժպտացել,
Այրել, մորթել են քաջ որդիներիդ,
Բայց քեզ, իմ անգին, չեն կարողացել:
Տեսել ես բազում տառապանք ու մահ,
Այնքան արիւն է հոսել քո միջով,
Բայց երբ արեւ է իջել քեզ վրայ,
Աշխարհիդ վէրքն ես կապել կանաչով:

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՐԱՋԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅԱՂԱԳՍ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Ժան Տաթէն շաբաթ մը առաջ հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը՝ Մոնթերլանի եւ Վերածնունդի ժառանգութիւնը, ուր Մոնթերլանի հերոսներէն մէկուն միջոցաւ կը քննէ հեղինակին գործը եւ գիծը, եւ ժամանակաբար այդ գիծին նըմանութիւնը իտալական վերածնունդին հետ:

Վերածնողին համար, կ'ըսէ Տաթէն, ճշմարտատեր ըլլալը չի նշանակեր արտայայտել բացարձակ ճշմարտութիւններ, որոնց գոյութիւնը արդէն կասկածելի է, այլ կը նշանակէ մտածել, խօսիլ եւ գործել ըստ իր այդ առենուան համոզումին: Ճշմարիտն իր բնոյթովն իսկ ըլլալով շատ անհաստատ, կը բաւէ որ մարդ անկեղծ ըլլայ ինք իրեն հետ: Այս է արդէն «որակ»ին գլխաւոր տարրը: Որակը (քալիթէ) Մոնթերլանի համար վաւերական մարդուն հիմնական առաքինութիւնն է.

Մոնթերլան, կը շարունակէ Ժան Տաթէն, ժառանգած է այս շարժուն ճշմարտութեան տեսակէտը եւ կրկնելով Տանթէն, կ'ըսէ «Մօրս է վիթա»յի մէջ.— «Ճշմարտութիւնը դաշոյնով կը պաշտպանուի»: Բայց քիչ անդին կը խոստովանի որոշ դառնութեամբ.— «Ինչ որ հաստատած եմ կարելի է անոր հակառակն ալ հաստատել»:

Ճշմարտութիւնները եթէ կը փոխուին, կարեւորը կը մնայ, այսինքն անկեղծութիւնը: Ինչ որ կը մնայ նաեւ քաջութիւնն է, քանի որ անկեղծութիւնը կը պահանջէ քաջութիւն: Մոնթերլանի հերոսը, Մալաթեսթա քաջ է, երբ կ'ուզէ խոստովանիլ Պապին որ իր ոխերիմ Թշնամին է: Մոնթերլան կ'ըսէ.— «Գոռոզ խառնուածքի մը համար, միշտ փորձութիւն է խոստովանիլ, խոստովանիլ որեւէ բան»: Բայց ի վերջոյ, Պարեսի պէս չի հաւատար անշարժ ճշմարտութեան մը:

Այս տեսակէտէն կը յիշեցնէ Փասքալը,—«Բան մը ճշմարիտ է երբ՝ հում ճշմարտութիւն է: Ինչ որ այսօրուան ճշմարտութիւնն է պիտի չըլլայ տասը տարի ետքը: Միայն անոնք որ ստեղծած են այդ ճշմարտութիւնը պիտի շարունակեն պաշտպանել զայն եւ պիտի չկրնան իրենց ուղեղէն վանել»:

Մոնթերլան անկեղծութիւնն ընտրած է

ԺԻՒԼԻԷՆ ԲԵՆՏԱ

Փիլիսոփայ եւ գրագէտ՝ Ժիւլիէն Պէնտա մեռաւ Յունիս 9ին: Ծնած էր 1867ին: Պերկսոնի գլխաւոր հակառակորդներէն՝ հրատարակած է բազմաթիւ երկեր, որոնց գլխաւորագոյնն է «Դպիրներու դաւաճանութիւնը»:

Իննսուն տարեկան էր, ամէն աւանդապահութիւն Թօթափած՝ հրեայ ընտանիքէ մը ծնած էր: Մաթեմաթիկներուն հանդէպ իր բնածին սէրը զինք մղած էր նախ բազմարուեստեան վարժարան, սակայն մուտքի քննութեանց մէջ ձախողելով, կը ստիպուի ձգել եւ Սորպոն մըտնել:

Գրական ասպարէզ իջաւ «Լա Ըրվիւ Պլանշ»ով, ուր հրատարակեց յօդուածաշարք մը պաշտպանելու համար Տրէյֆիւսը, ապա աշխատակցեցաւ Ֆրանսացի բանաստեղծ Շարլ Փեկիի «Քաիէ տը լա Քէնզէն» պարբերաթերթին: Քիչ վերջ սակայն, բաժնուեցաւ կաթողիկէ խմբակէն, որովհետեւ ըլլալով Թշնամի մը միսթիսիզմի եւ Մտքի անխորտակելի պաշտպան մը, չէր կրնար ապրիլ միստիկ շունչի մը տակ: Այս խզումէն երկու երեք տարի վերջ, յարձակեցաւ Հանրի Պերկսոնի վըրայ: 1914ի պատերազմին, ինչպէս 1939ի Բ. աշխարհամարտին, մարտնչող հայրենասէր մը կը դառնար, բայց զգացումով չի գործեր փիլիսոփան: Իր հայրենասիրութիւնը այսպէս ձեւակերպած էր,— «Ֆրանսան էական արժէքներու քառուղի մըն է»: Միեւնոյն ատեն ամուլ չի մնար Ժիւլիէն Պէնտա. կ'աշխատակցի բազմաթիւ պարբերաթերթերու եւ կը հրատարակէ քննադատական, փիլիսոփայական երկեր եւ քանի մը վէպեր: 1927ին, «Դպիրներու դաւաճանութիւնը» գործը մեծ աղմուկ յարոյց: Կարելի է յիշել իր գործերէն՝ «Լ'Օրտինասիոն» (վէպ), «Լը Պերկսոնիզմ ու Իւն Ֆիլոզոֆի տը լա Մոպիլիթէ» 1912ին, «Լա Կրանտ Էփրէօվ տէ Տեմոկրասի» (1942), «Լա Ֆրանս Բիզանթին» (1945): «Կ'ըսեն Թէ «Թէեւ քիչ էին իր հետեւորդները, սակայն զինք դատապարտողներ շատ էին»: Արժանացած էր Պատուոյ Լեգէոնի:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Արամ Խաչատրեան վերջացուցած է իր «Սպարտակ» պարախաղը, որուն բեմադրութեան կը պատրաստեն Խ. Միութեան կարգ մը օփերա-Թատրոնները: «Սպարտակ»ի երաժշտական հատուածներուն մեծ մասը արդէն կը գործադրուի Մոսկուայի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Երաժշտական Հրատարակչականը, «Մուզգիզ» վերջերս այս պարախաղի երաժշտութենէն հրատարակեց երկու հատուած «Յաւերժահարսներու պարը» և «Էգինայի»: Այս երկու հատուածներն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրուին եւ արդէն կարեւոր տեղ գրաւած են համերգային եւ խորհրդային յայտնի ջութակահարներու յայտագրին մէջ:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Ալան Յովհաննէս գործերէն նուագահանդէս մը տրուած է նաեւ արեւմտեան Պերլինի մէջ, ձայնասփիւռի կայանի նըւագախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Մորից Պոմհարտի: Ներկայացումը կազմակերպած էր Ամերիկայի երաժշտագէտներու միութիւնը: Պերլինի երաժշտական քննադատները խանդավառ տողեր նուիրեցին այս նուագահանդէսին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

17.— ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

— Դու երեխային գրաւելու շնորհք չունես:

— Զանձրացաւ ինձանից... ասաց հայրը եւ նրա ուրախ դէմքի վրայ ... տխրութեան մթին մռայլը

Կինը նկատեց այդ

Բայց զուարճասէր երեխան մօր գրկում եւս ձանձրացաւ, սկսեց թռչկոտել դէպի աղախինը եւ նրան դէպի ինքը հրապուրելու ցոյցեր անել: Աղախինը մօտեցաւ Մայրը երեխային յանձնեց նրան, ասելով.

— Դուրս տար դրան:

Այժմ հանդիստ էր նա, այժմ իւր ընտելացած գրկումն էր: Նախասենեակից լսելի եղաւ նրա վերջին «այո՛...» – «այո՛ն»,— նրա մանկական մնաք բարեւը, որ շարժեց հօր բոլոր սրտագին ըզգացմունքները: Նրա դէմքը աւելի մռայլուեցաւ:

Երբ երկու ամուսինները մնացին միայնակ, կինը մի առանձին կարեկցութեամբ նայեց իւր սիրելիի երեսին, հարցնելով.

— Դու այս առաւօտ սաստիկ գունաթափ ես, երեւի, ամբողջ գիշերը չես քնել.

— Ի՞նչ գիտես, որ չեմ քնել, հարցրեց իշխանը:

— Գիշերը մի քանի անգամ դուրս եկայ, նայեցի լուսամուտներին, ճրագը դեռ վառվում էր: Դու սովորութիւն չունես քնելու ժամանակ ճրագը վառ թողնել:

— Ուրեմն դո՞ւ էլ չես քնել:

Մի քաղցր ժպիտ եղաւ Մուշեղի պատասխանը: Այդ ժպիտը այրեց նրա սիրտը: Մի գիշեր միայն նա միայնակ էր թողել սիրելի կնոջ, եւ նա անհանգիստ էր եղել, չէր կարողացել քնել: Բայց եթէ երկար, շատ երկար բաժանուելո՞ւ լինէր նրանից...

Տիկինը նստեց նրա մօտ եւ ձեռքը առեց իւր ափերի մէջ: Նա դարձեալ դիմեց ամուսնին առաջին հարցով, որի մասին բաւականացուցիչ պատասխան չստացաւ:

— Ի՞նչ է պատահել քեզ հետ, ինչո՞ւ յանկարծ տխրեցիր:

Ի՞նչպէս բացատրել, թէ ինչ էր պատահել: Շատ բան էր պատահել: Եւ շատ բաներ եւս պատահելու էին.... Արդեօք կնոջ քնքուշ սիրտը այդքան ամրութիւն կ'ունենա՞ր բոլորը լսելու:

Մուշեղ սկսեց աւելի մեղմ կերպով.

— Տեսնո՞ւմ ես, Սաթենիկ, մի գիշեր բաժանուեցայ քեզանից եւ դու անհանգիստ եղար, բայց եթէ պատահէր երկար բաժանուել քեզանից

— Ես աւելի երկար կը տանջուէի, պատասխանեց կինը:

— Եւ դու կը համբերէի՞ր մեր անջատմանը.

— Կը սովորէի համբերել, եթէ այդ անհրաժեշտ լինէր:

— Ի՞նչ դէպքերում դու անհրաժեշտ կը համարէիր:

— Այն դէպքերում, որ շատ անգամ պատահել է, օրինակ, եթէ դու կռուելու գնայիր:

— Շուտով գնալու եմ..

Կինը չէր սպասում մի այդպիսի պատասխանի: Նա պատրաստ էր լսել աւելի իւր խօսքը, բայց արդէն ուշ էր: Նա իւր համաձայնութիւնը յայտնեց, առանց կանխապէս իմանալու ամուսնու դիտաւորութիւնը: Եւ մի մեծ բան կորցնողի նման, գլուխը խոնարհեցրած, արտասուալի աչքերով յածում էր յատակի նաշխուն գորգերի վրայ, թէեւ իւր կորցրածը գտնելու յոյսից շատ հեռու էր. Կնոջ այդ մոլորուած, շուարուած դրութիւնը սաստիկ ազդեց Մուշեղի վրայ, որին առաջին անգամ էր պատահում փորձել դեռահաս ամուսնի սրտի քաջութիւնը: Նա դարձաւ դէպի իւր սիրելին, ասելով.

ՐԱՖՖԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ խնդիրը կարգադրելու համար Մ. Նահանգները պատրաստակամութիւն յայտնեցին «ամէն կարելի աջակցութիւն ընծայելու», նկատելով որ հարցը կապ ունի Մեծն Բրիտանիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ռուս հրամանատարը, մառէշալ Կրեչկօ, խորհըրդային դեսպանատան միջոցաւ հրաւէր մը ուղղեց ամերիկեան, անգլիական եւ ֆըրանսական հրամանատարներուն եւ լրագրողներուն, որպէս զի ներկայ ըլլան 35 հազար ռուս զինուորներու մեկնումին, Յունիս 21էն 25։ Այս առթիւ Մոսկուայի թերթերը նորէն կը յիշեցնեն 1.200.000 զինուորներու արձակման որոշումը ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը հաբիւր միլիոն տոլար եւս վերահաստատեց Այզընհաուըրի պահանջած վարկերէն։ Նախագահը կը պահանջէ 4.502.000.000 տոլար, բայց երեսփ. ժողովը քուէարկած է միայն 3.655.000.000 ։ Վէճը կը շարունակուի տակաւին .

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ապստամբութեան Բ. ղեկավարը, զօր. Թանքօ Հայիթիի դեսպանատունը ապաստանած էր վեց փախստականներու հետ։ Կառավարութեան կուսակիցները դեսպանատուն գացին գնդացիրներով եւ առեւանգեցին փախստականները։ Հայիթիի դեսպանին բողոքներուն վրայ, նախագահ Արամպուրու ընդունելով որ փախստականները քաղաքական յանցաւորներ են, հրամայեց դեսպանատուն վերադարձնել բոլորն ալ ։

ԳՈԼՍՈՅ վերջին թղթարերէն կ՚իմանանք թէ բազմաթիւ առեւտրականներ փակած են իրենց խանութները, յարմարելու համար ազգ. պահպանումի նոր օրէնքին որ ծանր պատիժներ կը սրամադրէ չարաշահութեան դէմ ։ Օրէնքին գործադրութիւնը սկսած է արդէն եւ գիները մեծ անկում կրած են ։

440 ՍՈՎԵՏ շրջիկներ Փարիզ պիտի հասնին Յունիս 21ին, պտոյտ մը կատարելու համար։ Ուրիշ խումբեր ալ պիտի գան։ 1914էն ի վեր առաջին անգամ է որ ռուս զբօսաշրջիկներ Ֆրանսա կուգան խմբովին ։

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ աւելցնելու առաջարկ մը ներկայացուցած էին արտադրիչները։ Ելմտական նախարարը մերժեց, նկատելով որ եթէ աւելցնեն, պանիրին եւ կարագին գիներն ալ պիտի բարձրանան ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյին թագաւորը Պէյրութ հասաւ, ներկայ ըլլալու համար ինքնաշարժի մրցումի մը, Անթիլիասէն Ալիար (7 քիլոմեթր)։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ կը հանդստանայ Սոչիի մէջ, Պ. Ա. Միկոյեանի հետ։ Խրուշչեւ Մոսկուա վերադարձաւ ։

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Սապրի Ասալիի, որ պիտի վարէ նաեւ ներքին նախարարութիւնը ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Քասըմ Կիւլէք, մէկ տարի բանտարկութեան եւ չորս տարի Պրուսա բնակելու դատապարտուեցաւ, այն ամբաստանութեամբ թէ անարգած է Ազգ. ժողովը ։

20 – 48 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՈՒՆ արգիլուեցաւ Ալժերիայէն դուրս ելլել ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կաթի տագնապ կը տիրէ արտադրիչներու գործադուլին հետեւանքով։ Նոյն վիճակը՝ Նիսի, Թուլուզի, Սէնթ Էթիէնի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

ԱՂԲԱՀԱՒԱՔՆԵՐԸ գործադուլ մը սարքած էին շաբաթ օր, Փարիզի կարգ մը թաղերուն մէջ։ Աղբամանները մնացին դուռներուն առջեւ ։

ՓԱՓՈՒԿ ԽՆԴԻՐ մը ծագած է Հոլանտայի արքունիքին մէջ։ Ժիւլիանա թագուհին եւ կառավարութիւնը կը մեղադրուին թէ պալատին մէջ պահած են կին Ռասփութին մը, որ խոստացած էր աղօթքով դարմանել երրորդ զաւակը, տասը տարեկան կոյր աղջնակ մը։

ԲԱՑ ՕԴԱՅՉՈՒ ՄԸ, Փիէռ Քլոսթերման, որ 33 գերման օդանաւեր վար առած էր Բ. աշխարհամարտին, արտօնութիւն խնդրեց Ազգ. ժողովին, Ալժերիոյ պատերազմին մասնակցելու համար։ Օդաչուն 35 տարեկան է։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 15) — Զոյլ ոսկի 448.000, Նափոլէոն 3170, զուից. 2990, անգլ. 4000, քսան տոլարնոց 15.880, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1050, տոլար 386, զուից. 91.75, պելժ. 7.65, լիր 0.60, փեզեթա 8.75։

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզ – Պերլին – Վարշաւա, Պրեսթ – Լիթովսք, Մոսկուա (երկու օր մնալով) եւ Երեւան (տասը օր) շոգեկառքով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 145.000 ՖՐ.

Մինչեւ Մոսկուա շոգեկառքով, յետոյ Երեւան (ութ օր) օդանաւով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 180.000 ՖՐ.

Ընդունելի են բոլոր հպատակութիւնները եւ Նանսէնեան անցագիրները ։

Ճամբորդութիւնը Յուլիս, Օգոստ. եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն ։

Գրել՝

Noubar Agopoff
168, Rue du Temple - Paris (3e).

Զնեփակայանալ անձամբ։ Գրաւոր հաղորդել բոլոր անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները՝ (անուն, ծննդավայր, ծննդեան թուական, հպատակութիւն, եւն.)։

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ազգ. դպրոցի ամավերջին հանդէսը, հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան, այս շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին։

Քաղաքապետական թատրոնին մէջ։

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ եւ երկու բարոյալից կատակերգութիւն ։

Մուտքը ազատ է ։

ԱՄԱՎԵՐՋ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի, աշակերտներու ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 16ին, վարժարանին սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները անխտիր, քաջալերելու համար իրենց զաւակները ։

Արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն այս անգամ եւս շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեանէ հինգ հազար ֆրանք ։ Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք ընկեր Տիգրան Ալիքեանէն, իր եւ կնոջ պատահած արկածէն անվնաս ազատուելուն առթիւ .

■

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ժիւրայի օդափոխութեան կայանին համար տասը հազար ֆրանք, (Ոմն), Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեանէ հազար ֆրանք ։

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ԱԶԳ. ՍՐԱՀԻՆ համար շնորհակալութեամբ ստացած ենք.— Տիկին Տոքթ. Արթինեանէ Կարապետ Հաթապեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆրանք, Պ. Կարպիս Գազազեանէ տասը հազար, Արնուվիլի Եշ. օրուան հայերէնի դասընթացքին հետեւող աշակերտներէն 2500, Տիկ. Գեղուհի Հանըմեանէ հազար ֆրանք ։

Նախորդ գումար 274.300 Ֆր. ընդհ. գումար 291.000 ֆրանք ։

●

« Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ս. Արէլեան, Շավիլի դպրոցին կը նուիրեն 500 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Եղիսաբէթ Ապահեանի մահուան առթիւ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական խոհարար մը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար։

Դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը՝ 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները 1956 – 1957 տարեշրջանին համար։ Դիմումները կ՚ընդունուին մինչեւ.—

ՅՈՒԼԻՍ 15

Շուտով դիմել տեսչութեան՝
26, Rue Troyon, Sèvres (S. et O.).

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրեփոր ։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Պետրոսեանի ։

4, Ռիւ տը լա Թանշ, Ալֆորվիլ։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 7ին Փլաս Քարնոյէն եւ Փըթի Փոնէն ։

Գին՝ 1100 ֆրանք ։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

BOUTONNIERES, SURFILEUSES, MACHINES A BOUTONS ET CISEAUX ELECTRIQUES

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորուհիներ եւ աշկերտներ տաբատ կարելու համար ։ Դիմել՝

Etablissements Samex

11, Place du 4 Septembre, MARSEILLE

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամեն. Հայոց Կաթողիկոսի եւ Տոքթ. Բարգէն Աստուածատուրեանի ընդունելութեանց կազմակերպիչ յանձնախումբի դիւանը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Գշ. օր, 19 Յունիս, ժամը 21ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19 ռիւ Վանթիւր։ Երկու գործադիր մարմինները ժողովին պիտի ներկայացնեն իրենց հաշուետուութիւնը այս վերջին նիւթին մէջ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քատէի սըրահը ։

Դասախօս Պ. Ա. ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ ։

Նիւթը՝ «Երբ անէ տեսնել մեր գաւակներուն դաստիարակները »։ Մասնաւոր կը խնդրուի ծնողներէն ներկայ ըլլալ ։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Տարեկան (35րդ) աշակերտական երգահանդէսը՝ Շաբաթ, 30 Յունիս, ժամը 15ին, Ամփիթէաթրը տ'Ար է տ'Արքէոլոժիի մեծ սրահում։ 3 ռիւ Միշըլէ, Փարիզ (6)։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3ԻՆ, 1957ԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին։ Կիրակի, 24 Յունիս, առաւօտէն մինչեւ ժամը 9, Տէսին, Պ. Նազարի պարտէզին զովասուն ծառերու հովանին տակ ։

ԼԻԼԱՅԷՆ Տէր եւ Տիկին Վ. Գաբրիէլեան հազար Ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Նուրիկ Ներսէսեանի մահուան առթիւ։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 19 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7607 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3418

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՆ ՈՒ ԱՆԱՐԴԱՐԸ

Կարծողներ կան թէ արդար չէ իրարանցում պատճառել, եթէ Հայաստանէն ալ քանի մը հազար «կամաւորներ» կը ղրկուին Սիպերիա, խամ եւ խոպան հողերը մշակելու, գործարաններ, ճամբաներ եւ երկաթուղիներ կառուցանելու համար :

Մամուլին պարտականութիւնն է արձանագրել ինչ որ տեղի կ'ունենայ մեր հայրենիքին մէջ, դրական կամ բացասական :

Այս տարրական պարտականութիւնը կը թելադրէ ոչ թէ օրօր կարդալ կամ վայելքան վանքեր արձակել, այլ անցուդարձը ներկայացնել կարելի ճշգութեամբ եւ եղրակացութեանց յանգիլ, վերլուծումներ կատարելով :

Ա՛յդ է որ կը փորձենք մենք ալ, այս անգամ, իբրեւ աղբիւր ունենալով Երեւանի եւ Մոսկուայի թերթերը :

Խամ եւ խոպան հողերու մշակման խընդիրը սկսաւ երկու տարի առաջ, նախաձեռնութեամբ Ն. Խրուշչեւի :

Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը կրակոտ ճառ մը խօսելով Մոսկուայի մէջ, կը հրաւիրէր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները, երթալ Ուրալէն մինչեւ Խազախիստան, Թուրքեստան, Ուզպեկիստան եւ Սիպերիա, այդ անծայրածիր տարածութեանց բնական հարստութիւնները մշակելու համար :

Այս ձեռնարկին վրայ, կոչիր հրատարակուեցան կուսակցութեան եւ կառավարութեան կողմէ, եւ կարաւաններ կազմուեցան դէպի Մայր Արեւելք :

Հայաստանն ալ իր բաժինն ... այս «հայրենասիրական» արշաւին մէջ :

Այն ատեն տեղեկութիւններ եւ թիւեր հրատարակուեցան օրը օրին, բայց կարելի չեղաւ ճշդել դացողներուն համրանքը: Կարծողներ կան թէ տասը հազարէն պակաս չէ (մանչ եւ աղջիկ):

Այժմ կուսակցութիւնը եւ կառավարութիւնը նոր կոչ մը ուղղելով, աշխատանքի կը հրաւիրեն 400–500.000 նոր «կամաւորներ»:

Ասոնք պիտի կատարեն նոր հնգամեակով նախատեսուած պարտականութիւններ : (Ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ նաւթահորեր փորել եւ նաւթուղիներ կառուցանել, գաղթ տալու համար քարիւղի արտադրութեան):

Ուրեմն, զարձեալ կուսակցական եւ հրապարակային ժողովներ, կրակոտ ճառեր եւ փոխադարձ հրաւէր՝ կարաւաններ կազմելու համար :

Արդէն կարդացինք զանազան տեղեկութիւններ՝ Հայաստանի մէջ կատարուած «ինքնաբուխ» ձեռնարկներու մասին :

Միեւնոյն ատեն իմացանք որ մինչեւ Մայիս 31 «երիտասարդ հայրենակիցներէ» ստացուել են 1200 դիմում, երկրի արեւելեան շրջանները մեկնելու խնդրանքով»: (Սով. Հայաստան, 1 Յունիս):

Այս առթիւ ալ արտառոց յայտարարութիւններ՝ ժողովներու ընթացքին.

Մանուածքային Ֆաբրիկայի (մանարան) երիտասարդներէն մին կը յայտարարէ:

— « Մենք որոշել ենք արեւելեան շըրջանները մեկնել ամբողջ ընտանիքով : Մենք գիտենք որ այնտեղ քիչ չեն լինի դժուարութիւնները ...»:

Եւ սակայն, «պարտիան» եւ կառավարութիւնը որոշե՞ր են, եւ «երիտասարդութիւնը պատուով կը կատարէ» այս առաջադրութիւնը :

Կը փորձուինք հարցնել,—արդա՞ր է այս որոշումը .

Եթէ Ն. Միւքոյեան 16 հանրապետութիւնները խակապէս անկախ եւ ազատ են իրենց ներքին քաղաքականութեան մէջ, արդա՞ր է որ ամէնքն ալ մասնակցին այս արկածալի արշաւին, գլուխ հանելու համար Թուրք ռուսական ծրագիր մը :

Ուրիշ հարցումներ ալ ունինք : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

■

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ»

Հանրապետութեան նախագահը ուժգին ճառ մը խօսեցաւ կիրակի օր, Վերտէօնի ճակատամարտին 40ամեակին առթիւ, այդ ամրոցին մէջ :

Ինչպէս գիտէք, այս ճակատամարտին մէջ էր որ Ֆրանսական բանակը հերոսաբար մարտնչեցաւ Ա. մեծ պատերազմին ատեն, հրամանատարութեամբ մառաջալ Փեթէնի, խորտակելով գերման բանակը, ի գին ահագին զոհողութեանց: Գ. Ռընէ Քոթի խօսեցաւ ... բազմութեան մը առջեւ, որուն մէջ կը գտնուէին 40.000 նախկին ռազմիկներ, օտար դեսպաններ, նախարարներ, բարձրաստիճան սպաներ : Նախագահը ինքն ալ կ'ոգեկոչէր իր մասնակցութիւնը իբրեւ տեղակալ: Ինչպէս ուրիշ հանդիսաւոր առիթներու ատեն, նախագահը այս անգամ ալ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է բարեկարգել երկրին կարգուսարքը, վերաքննել սահմանադրութիւնը որպէս զի Ֆրանսա կարենայ լուծել սոխաղական խնդիրներ: Անդրադառնալով Ալժերիոյ կացութեան, ըսաւ թէ «պէտք է աւելի ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն հաստատել, անհրաժեշտ բարենորոգումներով, որոնց երկար սպասեցին : Ափրի՛կ, մայր երկրին եւ անդրծովեան երկիրներուն մէջ եթէ տեսանք այս պահանջը, չափազանց դանդաղ գործեցինք »: Մասնաւորապէս ծանրանալով յաղթական ճակատամարտին վրայ, Գ. Ռընէ Քոթի յայտարարեց.

— Վերտէօնը եղաւ ամենավսեմ բարձունքը ամբողջ ազգի մը հերոսութեան : Եւ այս ազգն է որ դէպի անկում կը դիմէ, եթէ հաւատանք կարգ մը օտարականներու, նոյն իսկ Ֆրանսացիներու ... Կարելի՞ բան է: Ազգի մը համար չկայ աւելի ահարկու խնդիր մը: Մեծ ազգ մը եթէ կորսնցնէ ինքնավստահութիւնը անշուշտ կորսուելու դատապարտուած է : Շատ կը խօսէին մեր անկումի մասին, այն երանելի օրերուն, երբ երիտասարդներ էինք: Աշխարհի ամէնէն ահարկու բանակին դէմ պիտի կրնա՞ր ճակատիլ այս երկիրը, ուր ամէն տարի աւելի դագաղներ կ'ունենայինք քան օրօրոցներ, ուր խաղաղասիրութիւն մը մինչեւ հակահայրենասիրութեան կը յանգէր, ուր ամանք ազբանոցին մէջ կը պարզէին ազգային դրօշը ... »:

Նախագահը յետոյ անդրադարձաւ Ալժերիոյ կռիւներուն .

— « Այնտեղ մեր տղաքը ամէնուն հիացումը կը գրաւեն իրենց քաջութեամբ եւ կարգապահութեամբ: Մեր սիրելի զինուորներուն եռին կանգնած է Ֆրանսան, ողջերու եւ մեռելներու Ֆրանսան, յաւիտենական Ֆրանսան: Երկու պատերազմներու ռազմիկները եւ դիմադրականները այնքան սուգերու եւ տառապանքներու գնով երկու անգամ Ֆրանսայի չվերադարձուցին մեր Ալզասը եւ մեր Լոռէնը, վաղը Միջերկրականի ափերուն վրայ կիներ եւ մանուկներ մորթող փոքրամասնութեան մը յանձնելու համար ժողովուրդներ որոնք խորապէս հաւատարիմ են մեզի :

«Այնտեղ վտանգի մէջ է հայրենիքը. այնտեղ կը կռուի հայրենիքը: Պարզ եւ յստակ է մեր պարտականութիւնը : Անոնք որ ենթակայ չեն զինուորական կարգապահութեան, պարտաւոր են ցոյց տալ գոնէ քաղաքացիական կարգապահութիւն, որ կ'արգիլէ որեւէ արարք, նոյն իսկ խօսք, եթէ այդ արարքն ու խօսքը կրնան խռովել հայրենիքի զաւակներուն հոգին: Հանրապետութիւնը զէնքի տակ առած է այդ տղաքը ընդդիմանալու համար դարչելի բռնութեանց: Մենք դաս առնելու պէտք չունինք կարգ մը երկիրներէ որոնք տակաւին շատ բան կրնան սորվիլ Ֆրանսական ժողովրդապետութենէն » :

Բացատրելէ ետք թէ իր ընտրութենէն ի վեր իր հիմնական հոգն եղած է Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, Նախագահը եզրակացուց .— «Այո, պետութիւնը կրնայ երիտասարդանալ հետեւելով ազգին, զայն առաջնորդելու համար իր արժանի ճակատագրին եւ դարձնելու աւելի մեծ՝ աշխարհի ժողովուրդներուն մէջ» :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյն օրը վարչապետն ալ ճառ մը խօսելով Նարպոնի մէջ, յայտարարեց թէ «կառավարութիւնը պատրաստ է արտօնելու պաշտօնական եւ ուղղակի չփումներ անոնց հետ որ կը պայքարին կրակը դադրեցնելու համար, եթէ անձնապէս ոճիրներ գործած չեն»: Ցետոյ ակնարկելով զինուորներու առաջման առթիւ համայնավարներու մղած պայքարին, ըսաւ. — « Կը խնդրեմ չավղուիլ այդ ռազմախաղերէն: Մեր զինուորները Ալժերիա կ'երթան ազգային պարտականութիւն մը կատարելու եւ խաղաղութիւնը ապահովելու համար: Ֆրանսայի վճռականութիւնը, քաղաքական եւ ընկերային բարենորոգումներ կատարելու կամքը եւ իր զինուորներուն քաջութիւնը նպաստեցին բոլորովին վերահաստատելու կացութիւնը, քանի մը ամիսէն:

× Ուրբաթ օր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Կրընոպլ – Վալանս գծին վրայ: Ոստիկանները քննութիւն կատարելով ստուգեցին որ երկաթուղին աւերուած է 300 մեթրի վրայ: Կէս ժամ վերջը գիծէն անցաւ կառախումբ մը որ զինուոր կը փոխադրէր Ալժերիոյ համար :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՐԱՒԷՐԸ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂ. ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, Ազդակ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ կիրակի օրուան թիւով, Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ փոխանակուած հեռագիրներու մասին. —

Պոլսահայ թերթերէն իմացած ըլլալով որ Էջմիածինէն հեռագիր մը հասած է Կիլիկիոյ կաթող. տեղապահին, խնդրելով ... հասնելու համար դիմեցինք Խորէն եպիսկ.ի որ յայտարարեց .

— Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութենէն ի վեր Երուսաղէմի պատր. տեղապահ Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի հետ, իբրեւ ներկայացուցիչը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, խօսակցութիւններ տեղի ունեցած էին երկու Աթոռներու միջեւ, ի հաշուարս յարաբերութեանց եւ Հայ. Եկեղեցւոյ միասնականութեան անունով:

Եղիշէ արք. այս խօսակցութեանց արդիւնքը իր հաղորդութեամբ հեռագրած ըլլալով Էջմիածին, Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. կաթողիկոս Յունիս 9 թուակիր հեռագիր մը ղրկած էր մեզի : (ԽՄԲ.— Այդ հեռագիրը հրատարակած ենք Յունիս 16ին):

« Այդ հեռագրէն կը հասկցուի թէ Եղիշէ արք. ընտրեալ կաթողիկոս Զարեհ սրբազանի խնդրանքին վրայ հեռագրած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, մինչդեռ իրականութիւնն այն է որ Զարեհ սրբազան այդպիսի խնդրանք մը չէ ներկայացուցած Երուսաղէմի տեղապահ սրբազանին :

« Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս չըստուգելով Եղիշէ արք.ի, իր իսկ հաստատութեամբ հաղորդածներուն, յաւելեալ ըլլալով, Էջմիածին կը հրաւիրէ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին տեղապահն ու եպիսկոպոսները, նաեւ «կողմերու աշխարհական ներկայացուցիչները առանց խտրութեան, իր լրումին հասցնելու համար «համաձայնութիւնը» եւ Էջմիածնի տաճարին մէջ կատարելու կաթողիկոսին օծումը :

« Տեղին է հոս նկատել որ Վեհափառ Վազգէն Ա. յիշատակութիւնն իսկ չըներ ընտրեալ կաթողիկոս Զարեհ եպիսկ.ի, ինչ որ կը նշանակէ թէ կ'ուզէ անգիտանալ փաստ. 20ին կատարուած համագումարին ընտրութիւնը: Կիլիկիոյ Աթոռին ընտրեալ կաթողիկոսը եւ երկու եպիսկոպոսները Աթոռին պատմական գոյութեան եւ անկախութեան հետ անհաշտ նկատելով Վեհափառ Վազգէն Ա.ի հեռագրին տառն ու ոգին, անհրաժեշտ գտանք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին պատասխանել հետեւեալ հեռագրով . —

« Ստացանք վեհափառութեանդ 9 Յունիսի հեռագիրը: Խորապէս կը ցաւինք որ առաջարկութիւնները անընդունելի են : Օծումը տեղի պիտի ունենայ Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ: Ի նշան եւ ի պահպանութիւն Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ միութեան, կը խնդրենք հրահանգել Ձեր Ս. եպիսկոպոսներուն՝ բերել իրենց մասնակցութիւնը օծման: — ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԵՂԱՊԱՀ ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿ.:

Ազդակ.— Սահղծուած այս կացութեան առջեւ, ընտրեալ կաթողիկոսը եւ Տեղապահ Սրբազանը համախորհուրդ Կիպրոսի առաջնորդ Ղեւոնդ Սրբազանի, ինչպէս նաեւ Ազգ. Գաւառ. Ժողովի եւ Քաղաք. Ժողովի դիւաններուն, որոշեցին անյապաղ նիստի հրաւիրել Ազգ. ընդհ. Ժողովը, որուն համար հրաւիրագիրները ղըրկուած են արդէն:

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ հինգշաբթի, 21 Յունիս, ժամը 16ին, Անթիլիասի վեհարանի դահլիճին մէջ, մասնակցութեամբ թեմերու երեք եկեղեցական եւ 18 աշխարհական երեսփոխաններու :

ԽՄԲ.— Ուրիշ տեղեկութիւններ՝ վաղուան թիւով:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

●

Ն. Միւքեան արտաքին նախարարը, Գ. Շեփիլով Գահիրէ հասնելով, Հունկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Կամալ Նասրի հետ: Նախապէս տեսակցած էր երեք նախարարներու հետ եւս: Ալմազայի կայարանը հասած ատեն, նախարարը իր քարտուղարներուն յանձնարարեց կարդալ նախապէս պատրաստուած յայտարարութիւն մը,— ռուսերէն, արաբերէն եւ անգլերէն : Ահա ւասիկ ամփոփումը .

— « Մենք ձեր բարեկամներն ենք. ոչ կ'ուզենք ձեր երկիրը գաղթավայրի մը վերածել, ոչ քարիւղի մենաշնորհ ստանալ, ոչ ալ միջամտել ձեր ներքին քաղաքականութեան»: Ցետոյ բացատրեց թէ Ն. Միութիւնը կ'ուզէ միայն տնտեսական գործակցութիւն եւ բարեկամական յարա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

× Ֆրանսական օդանաւեր ռմբակոծեցին ըմբոստ ձիաւորներ: Նեմինչայի լեռներուն մէջ: Սպաննուեցան 26 ըմբոստներ: Կռիւը տեղի ունեցաւ Ֆիլիփվիլի հարաւակողմը: Ֆրանսացիները սպաննեցին կամ գրաւեցին 40 ձիեր, ինչպէս եւ մեծաքանակ ուտեստ եւ զէնք: Ուրիշ ընդհարումներ ալ տեղի ունեցան Մեծ Քապիլի լեռներուն մէջ :

× Ալժերիոյ նախարարը, Գ. Լաքոստ, կիրակի օր ճառ մը խօսելով Գորտոյի մէջ, բացատրեց թէ «Ալժերիոյ խնդիրը չի կրնար լուծուիլ Թունուզի եւ Մարոքի հարցերուն ձեւով: Զարաչար կը սխալին անոնք որ այդպէս կը կարծեն » :

«ԻԲՐԵՒ ԹԷ»...

■

«Իբրեւ թէ հազարաւոր Հայեր ջարդուեր են»…

Այսպէս գրած է Թուրք թերթ մը, Թանի, որ Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուի եւ պաշտպան փաստաբանի դերը ստանձներ է Թուրք ժողովուրդին, արդարացնել փորձելով զայն եւ դատապարտելով հակաթուրք քարոզութիւնը՝ Եւրոպայի մէջ.

Թուրք թերթը, որ արջու ծառայութիւն կը մատուցանէ իր ժողովուրդին, յօդուածաշարքով մը կը ջանայ արդարացնել իր երկիրն ու անոր վարիչները, զոհ նկատելով զանոնք զանազան թիւրիմացութիւններու եւ չարամիտ քարոզութեան :

Անկարելի փորձը կ'ընէ ան արիւնով գրուած պատմութիւնը ուրանալու, մելանով գրուած սուտերով եւ իր ժողովուրդի ճակատը մաքրելու, քաղաքակիրթ ժողովուրդներու ճակատը արատաւորելով եւ անոնց հետ բաղդատութեան դնելով Թուրք ճակատը :

Թուրք թերթը վրդովուած Եւրոպայի մէջ մղուած հակաթուրք քարոզութենէն, կը հերքէ Թրքական վայրագութիւններն ու գազանային ջարդերը, Պալքաններէն մինչեւ Անատոլու, եւ յետոյ կ'անդրադառնայ հայկական տարագրութեանց, գրելով բառ առ բառ, հետեւեալը, առանց ամօթի ·

— «Թուրքիա, մասնաւորաբար, Հայերու տարագրութեան քարոզչութենէն շատ վնասուած է: Ամերիկացիները Բ. աշխարհամարտին ամերիկահպատակ եւ ամերիկացած ճափոնները՝ Խաղաղականի ամէնէն հեռաւոր շրջանները քշեցին. այդ առթիւ ոչ ոք ձայն հանեց: Բայց, «Իթթիհատ եւ Թէրագգը»ի կառավարութեան շատ լուրջ պատճառներով մաս մը հայ հայրենակիցները հայրենիքին ա'լ աւելի հանդարտ շրջանները փոխադրելը ժխտական կերպով արձանագրուեցաւ ամէն կողմ եւ դեռ կը շարունակուի կրկնուիլ նոյն յանկերգը»:

Թրքական տարագրութիւնը ամերիկեան տեղափոխութեան հետ բաղդատելու լրբութիւնը ունենալէ ետք, Թուրք թերթը կը վերջացնէ իր խօսքը, ըսելով ·

— «Իբրեւ թէ այդ տեղահանութեան ընթացքին հազարաւոր Հայեր ջարդուեր են Թուրքերուն կողմէն…»։

Այսքան անամօթութիւն միայն Թուրք թերթ մը կրնայ ունենալ եւ այսքան ոճրային ու անխիղճ պաշտպանութիւն՝ միայն Թուրք խմբագիր մը կրնայ երեւան բերել :

Ուրեմն, Իթթիհատը «շատ լուրջ պատճառներով» «հայ հայրենակիցները» փոխադրեր է «ալ աւելի հանդարտ» շրջաններ. ան ալ՝ «մաս մը հայրենակիցներ»…

Այսքան բարի եւ հոգածու եղած է Թուրք կառավարութիւնը Հայերուն հանդէպ, եւ սակայն, հակառակ ասոր, «զըրպարտութիւններ» եղած են ու կ'ըլլան, յայտարարելով թէ «քանի մը հազար» Հայեր ջարդուած են …

Պատմութեան ընթացքին, որեւէ ժողովուրդի կեանքին մէջ կարելի՞ է գտնել թերթ մը, որ այսքան չնականութիւն եւ այսքան զարշելի սուտ ի յայտ բերած ըլլայ, յանուն պատմական ճշմարտութեան:

Դրողը, ապահովաբար, իթթիհատական ոճրագործներուն գործակիցներէն մէկն է, որ կը փորձէ պատմութեան մեծագոյն եղեռնագործութիւնը ուրանալ, պաշտօնական հեռագիրներուն ու հրահանգներուն վրայէն իսկ սահելով : Եթէ գործակիցներէն չէ, տարակոյս չկայ, որ Իթթիհատի հոգեզաւակներէն է, այսինքն՝ հարազատ ու անվիճելիօրէն Թուրք, որ կը խռովի եղեր հակաթուրք քարոզութենէն :

Ինչ հարկ խռովելու սակայն օտար քարոզութենէն, երբ Թուրք թերթերու այսպիսի հերքումները կան, Թուրք յաջորդական սերունդներուն մեղաւոր լռութիւնը կայ, եւ Իթթիհատի յաջորդ կառավարութեանց քաղաքականութիւնը կը շարունակուի, առանց նշանախեց մը իսկ փոխուելու :

Ոճիրը գործել, ամբողջ ժողովուրդ մը տեղահան ընել ու կոտորել, դարաւոր հայրենիք մը աւերակ դարձնել եւ յետոյ նըլել ըսել, թէ եղածը պարզապէս «տեղափոխութիւն» մըն է, զանգուածային զոհերն ալ «իբրեւ թէ քանի մը հազար» · — Այս բանը ընելու համար հրէշ պէտք է ըլլալ, ոչ թէ մարդ արարած · վաւերական, ի ծնէ ոճրագործ .

Քանի մը հազար չեն զոհերը, Թուրք խմբագիրներ, գիտէք դուք · աւելի քան հազար անգամ հազարներ են անոնք · անպաշտպան, անտէր, անապատներուն մէջ նետուած, գազանային ջարդարարներու, պաշտօնական ու անպաշտօն դահիճներուն կատաղութեան յանձնուած :

Ճափոններու փոխադրութեան հե՞տ կը բաղդատէք, այնքան անխելքութեամբ եւ անբարոյութեամբ: Կրնա՞ք յիշել թէ Ճափոնները, Ամերիկայի մէջ, ինչ «տառապանքներ» կրած են իրենց փոխադրութեան ընթացքին · արդեօք սուիններո՞վ «քշուած» են, չէթէներու հսկողութեան, բռնութեան, բռնաբարութեան, ծեծի՞ ու մահուան սպառնալիքին տա՞կ :

Հարցուցէք Ճափոններուն, թէ արդեօք, Խաղաղականի հեռաւոր շրջաններուն մէջ, զոհե՞ր տուա՞ծ են, բռնութեան ու բռնաբարումի, կողոպուտի թէ խոշտանգումի: Հարցուցէք, եւ, յետոյ բացէք Թրքական ծածուկ տեղեկագրութիւններու արձանագրութիւնը :

Եւ երեւակայել, որ այս բոլորը կ'ըսուին ու կը գրուին Թրքական վայրագութիւններէն քառասուն տարի ետք, առանց դատապարտութեան մէկ հատիկ բառի :

Կը հերքուին անհերքելի իրողութիւնները, ապացուցանելու համար թէ արդար էր Իթթիհատը, առանց անդրադառնալու, որ ատով կ'ապացուցուի, աւելորդ անգամ մըն ալ, թէ Թուրքը չէ փոխուած եւ չի փոխուիր, թէ իսկ դաշնակից դառնալով քաղաքակիրթ երկիրներու հետ եւ «իբրեւ թէ» հանրապետական կամ դեմոկրատ …

Գերմանիան դատապարտեց նացի վարչութեան չարիքները, դատեց ու դատապարտեց, նոյնիսկ հատուցում ալ ընելով զոհերուն: Չարիքը չդարմանուեցաւ, բայց ապացուցուեցաւ թէ գերման ժողովուրդն ու կառավարութիւնը մարդկային զգացում ունին, քաղաքակիրթ են, բարոյական ունին եւ ընդունակ են մարդկայնական կեցուածքներու :

Ոճրագործ, համայնավար իշխանութիւններն իսկ, կը դատապարտեն անցեալին մէջ գործուած չարիքները, կը փորձեն մարդկային դառնալ, ուրանալով անցեալը, թող ըլլայ ձեւականօրէն :

Թուրքն է միայն, որ կը մնայ նոյնը, արտաքին թէ ներքին իր բովանդակ կառոյցով · իր հոգիով ու առօրեայ կեանքով · կը մնայ անփոփոխ, իթթիհատական, Թուրք, ինչ անուն ու մորթ ալ առնէ իր վրայ: Կը մնայ հաւատարիմ իր խառնուածքին ու պատմութեան, իր հին ու նոր սերունդներով եւ իր հին ու նոր վարչակարգերով

Սակայն, մենք կը հաւատանք Արդարութեան, գլխագիր Արդարութեան, պիտի գայ օր մը: Արիւնոտ տոմարը բաց կը մնայ եւ հաշուեյարդարը չէ եղած դեռ: Պիտի գայ Արդարութեան ձեռքը, ուշ կանուխ, դատապարտութեան խօսք ըսելու եւ հաշիւ պահանջելու ։

Նիւրնպերկները բացառութիւն չեն ։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

●

Է.— ՇԻՆԾՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընկեր Ռուծուտակ, թեկնածու անդամ Քաղաք. Բիւրոյին, անդամ համայնավար կուսակցութեան 1905էն ի վեր, ցարական իշխանութեան օրով տասը տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած, իր կարգին համայնավար դատական ատեանէն անցաւ: Ան մինչեւ անգամ չկանչուեցաւ Կեդր. Կոմիտէի Քաղաք. Բիւրոյէն, որովհետեւ Սթալին չէր ուզեր խօսիլ անոր հետ : Մահավճիռը տրուեցաւ քսան վայրկեանէն եւ գնդակահարուեցաւ : Ռուծուտակի պարագան քննուելէ ետք 1955ին, հաստատուեցաւ որ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները սուտ էին եւ հիմնուած զրպարտիչ փաստաթուղթերու վրայ: Ցետ մահու վերահաստատուեցաւ իր վարկը :

1937ին Էնքավէտէն (Չեկա) ձերբակալեց նաեւ ուրիշ ականաւոր համայնավար մը Ռոզէնպլում, որ անդամ էր կուսակցութեան 1906էն ի վեր: 1955ին երբ վերաքննուեցաւ անոր պարագան, հաստատուեցաւ որ, տաժանելի չարչարանքներու ենթարկուած էր, որոնց միջոցին ստիպած էին որ ընդունի իրեն ուրիշներու մասին եղած սխալ տեղեկութիւնները : Զակովսկին իրեն ըսած էր թէ ազատ պիտի ձգուի, պայմանաւ որ սուտ խոստովանութեանց գրասենեակէն անցնէր, «վնասարարութեան, լրտեսութեան եւ շեղումի Լենինկրատի կեդրոնէն»: Եւ Էնքավէտէն ինք պիտի պատրաստէր դատը, որ հրապարակային պիտի ըլլար :

Լենինկրատի կեդրոնին դատավարութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դրուելու համար, վկաներու պէտք պիտի ըլլար: Այս վկաներուն ոչ ընկերային, ոչ ալ կուսակցական դիրքը դեր կրնային կատարել: Դատապարտեալը պէտք չունէր որեւէ բան հնարելու, «Էնքավէտէն ամէն բան կը պատրաստէ», ըսած էր Զակովսկին: «Դուն միայն պէտք է խնամով ուսումնասիրես եւ լաւ յիշես բոլոր հարցերը եւ պատասխանները զոր կրնայ տալ դատական ատեանը :

«Այս խոստովանութիւնը պատրաստ պիտի ըլլայ չորս հինգ, թերեւս ալ վեց ամիսէն: Այդ միջոցին ինքզինքդ պէտք է պատրաստես, որպէսզի ոչ դուն վտանգուիս, ոչ ալ դատական մարմինը : Եթէ գլուխդ ազատի, մինչեւ մահդ կառավարութիւնը սնունդդ, հագուստդ եւ բոլոր ծախքերդ պիտի հոգայ :

Շինծու դատավարութիւնները աւելի մեծ համեմատութեամբ կը գործադրուէին գաւառի մէջ: Միշտ կասկած կար թէ ամէն շրջանի մէջ տակաւին գոյութիւն ունէին աջակողմեաններ, Թրոցկիականներ, եկեղեցական պետեր, սոցիալ-յեղափոխականներ :

Այդ չարաշուք տարիներուն մասնաւորաբար մեծ համեմատութիւններու հասած էին ճնշումը եւ հալածանքը: Առանց որեւէ շօշափելի փաստի, կորստեան կը դատապարտէին կուսակցութեան անդամները եւ վարիչները: Եժով ցանկերը Սթալինի կը ղրկէր, որպէսզի առաջարկուած պատիժին համար հաւանութիւն տայ 1937 – 38ին այս ցանկերէն 383ը, որ կը պարունակէին հազարաւոր կուսակցական անդամներու, կոմսոմոլներու, բանակին, տնտեսութեան մէջ աշխատողներու անունները, ղրկուեցան Սթալինի :

Այս դատավարութեանց մեծ մասը հիմա կը վերաքննուին եւ հին կեղծիքները եւ սուտերը երեւան կ'ելլեն: 1954էն մինչեւ հիմա զինուորական գերագոյն ատեանը վերահաստատեց 7679 քաղաքացիներու վարկը, իսկ բազմաթիւ մահապարտներու ալ յետ մահու իրաւունքները ։

Այսպէս, այս ձերբակալութիւնները եւ մահապատիժները մեծ վնաս հասցուցին տնտեսութեան, բանակին, կուսակցութեան եւ ընկերվարութեան յառաջդի-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆՈՒՆԻԿ ՀԱՆԸՄ

(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Քաջ Թրքագէտ էր, ատենօք եղած էր ուսուցիչ Սամաթիոյ վարժարանը, բայց իր նիւթական բարեկեցութիւնը միջակէն հազիւ թէ քիչ մը բարձր էր իրականին մէջ:

Էֆէնտին շատ ալ գոհ չէր օղեղարանէն, խեթիւ կը նայէր այդ ծառի խոռոչին, զոր Յակոբ աղան իր ձեռքով փորած փորփրած էր իր երիտասարդութեան օրերուն: Անով մէկտեղ, ձայն-ծպտուն չէր հաներ, շատ կը սիրէր իր հայրիկը…։

Ծերունին չարաչար պիտի տուժէր այս յօժարութենէն, որ զերծ չէր սակայն իրական մտահոգութենէ: Եւ օր մը, մինչ կեցած էր բարձր աւազանին առընթեր, խորունկ հորին գլուխը, Յակոբ աղան փորձած էր կտրել իր երակները: Բարեբախտաբար, Հերմինէն հոն կը գտնուէր. անմիջապէս նետուած էր մեծհօրը վրայ ու ձեռքէն խլած դանակը: Աղջկան ճիչերուն վրայ, վազած էին դրացիները ու իբրեւ պատասխան անկապակից խօսքեր միայն իմացած էին դժբախտ մարդուն բերնէն…։

Անշուշտ այս եղերական փորձը մաս կը կազմէր Յակոբ աղայի ճակատագրին, որմէ անհնարին կը թուէր խուսափիլ: Քանի մը օր վերջ, հէք ծերունին յիմարացած ու ֆիզիքապէս քայքայուած, մահկանացուն կը կնքէր Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին մէջ:

Վաղայաջորդ կիրակին՝ Նունիկ հանըմ, սիրտը ճմլուած վիշտէն, պատշգամէն արտասուալից աչքերով կը հետեւէր Յակոբ աղայի դագաղին: Ս. Գէորգի կատարէն՝ հսկայ զանգակը իր ծանր եւ հոգեցունց ղօղանջներով, մահասարսուռ տրտմութիւն մը կը սփռէր քաղաքին վրայ: Ցամքօրէն, թափօրը կը կտրէր Սամաթիոյ երկար պողոտան, խաղաղաւէտ կեանքի մը իղձերն ու երազները տանելով իրեն հետ…:

Տարօրինակ փիլիսոփայութիւն մը ունի կեանքը, վիշտին եւ երջանկութեան բաղակցութեամբ, որ կարծես սովորական երեւոյթ մը դարձած է աշխարհիս մէջ: Այսպէս է որ, Զարմինէն եւ Հերմինէն, թէեւ խորապէս ցնցուած իրենց մեծհօրը կորուստէն, ի վերջոյ սփոփանքի բան մը կը գտնէին իրենց համար:

Իրիկուն մը, դպրոցէ դարձին՝ անոնք քիչ մը աւելի երկար յամեցած էին ճամբուն եզերքը, Իտալացի պարմանիի մը սիրոյ մրմունջներուն ականջ դնելու համար: Միջահասակ, նրբին եւ աղուոր դիմագծով, կիզիչ ու թաւշափայլ աչքերով, — զորս կ'եզերէին երկար թարթիչներ, — նորաբողբոջ Հայուհիները տարապայմանօրէն ցանկայարոյց էին : Անդիմադրելի յափշտակութեամբ մը, տղան մէյմէկ համբոյր քաղած էր երկուքեան քոյրերէն, որոնք իրարու կը նմանէին զոյգ մը աղաւնիներու պէս:

Անշուշտ, այս կարգի սիրարկածները քիչ մը սովորական են տասնըհինգամեայ աղջիկներու կեանքին մէջ, պայմանաւ որ բամբասիկներու աչքէն հեռու ըլլան: Գալինիկ հանըմ պատահաբար նշմարած էր համբուրաքաղը, ու գացած պատմած էր աղջիկներու մօրը, Տիկին Արտեմիս խօսած էր հօրաքոյր Նոյեմզարին, իսկ ան ալ Նունիկ հանըմին: Համբաւաւոր բամբասիկը չէր մոռցած աւելցնել թէ Իտալացի պարմանին Զարմինէին նուիրած էր շոքոլայով լեցուած նապաստակ մը, որուն մէջէն բաւական արծաթ դրամ դուրս ելած էր:

Բանը հոն կը հասնէր, որ երեք կիները գլուխ-գլխի տալով, կը խորհրդակցէին երկարօրէն, պատուոյ ատեան մը կազմելու վերջնական որոշումով: Պէտք է ըսել թէ Հերմինէն եւ Զարմինէն քիչ մը անխոհեմ գտնուած էին, վերջին օրերուն ճոխացնելով իրենց պչրանքի նիւթերը, որոնց գնումին ինքն ալ միջնորդած էր տղայական հաճոյակատարութեամբ:

Պատուոյ ատեանին առջեւ ջանացի նըւազեցնել գնումներուս քանակը: Եկուր տես որ, խենթ աղջիկները պոչը դուրս ձգած էին, անհոգօրէն ցուցադրելով բրնձափոշին, ծարիրը եւ քոլոնիայի շիշերը:

Հօրաքոյր Նոյեմզար, որ բարեպաշտ եւ քաղցրահամբոյր կնոջ մը համբաւը կը վայելէր, այդ օրը խիստ դէմք մը շինած՝ մինչեւ իսկ գիս հեղնելու կ'ելլէր ·

— Ջաւալլըգեօ՛ր, սա ինչ աղքատ են եղեր, որ շիշէ մը օ տը քոլոնիայով խտաբէի մասլահաթ կ'ընեն…

Բայց, ամենայատկանշական հարցուփորձը՝ մենաշնորհը պիտի դառնար Նունիկ հանըմին, որ պատուոյ ատեանին նախագահն էր բնականաբար: Հանին անպայման կ'ուզէր գիտնալ թէ պարմանին առաջին անգամ Հերմինէի՞ն մօտեցուցած էր բերանը թէ Զարմինէին, մեկուսի՞ թէ փոխն ի փոխ, այտերէ՞ն թէ շրթներէ՞ն քաղած էր համբոյրները…

Մեծ-մայրիկին յամառ հետաքրքրութենէն ջղայնացած՝ ի վերջոյ Զարմինէն կը պոռթկար անոր երեսն ի վար ·

Նունիկ հանըմ, ձգէ մեզ, բան չելլեր ատկէ…: Օ՛հ, եթէ սիրտս համբոյր մը ուզէ, քեզմէ չէ որ հրաման պիտի առնեմ…։

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(4) (Շար.)

մութեան :

Ճնշումները բացասական ազդեցութիւն գործեցին նաեւ կուսակցութեան քաղաքական եւ բարոյական վիճակին վրայ, ստեղծելով անվստահութեան, հիւանդագին կասկածի մթնոլորտ մը համայնավարներուն մէջ։ Ամէն տեսակ պատեհապաշտներ գործի լծուած էին։

1938 Յունուարի Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստը որոշ չափով բարուոքում յառաջ բերաւ կուսակցական կազմակերպութեանց մէջ, թէեւ նոյնիսկ այս թըւականին ալ պակաս չեղան ճնշումները :

Շնորհիւ մեր կուսակցութեան քաղաքաբարոյական մեծ ուժին, ան կրցաւ դիմանալ 1937 – 38ի աղէտալի դէպքերուն եւ վերադաստիարակել անդամները, թէեւ անկասկած դէպի ընկերվարութիւն մեր յառաջդիմութիւնը եւ երկրին պաշտպանութեան համար մեր պատրաստութիւնները շատ աւելի լաւ պիտի ըլլային, եթէ մեր ընկերները հալածանքներու չենթարկուէին :

Իրաւունք ունինք մեղադրելու Եժովը 1937ի իր գործունէութեան համար : Սակայն արդեօք Եժով կրնա՞ր Սթալինէն զատ բռնակալութիւններ կատարել : Մանկամտութիւն պիտի ըլլար այս ենթադրութիւնները։ Պարզ է որ այս տեսակ հարցերու մասին որոշումները կու տար Սթալին եւ առանց անոր հաւանութեան Եժով պիտի չկրնար այդ տեսակ գործեր տեսնել :

Մենք քննեցինք բազմաթիւ դատավարութեանց պարագաները, ինչպէս Կոսիորի, Ռուծուտաքի, Պոստիշեւի եւ ուրիշներու։ Անոնք ձերբակալուած էին դատախազին գաղտնի։ Եւ արդէն արտօնութեան պէտք ալ չկար, որովհետեւ ըՍթալին ինքն էր որ վճիռ կ՚արձակէր ամէն բանի մէջ։ Ոչ միայն Սթալին հաւանութիւն կը յայտնէր այս ձերբակալութեանց համար, այլեւ ինք իր կողմէ ձերբակալութեան հրամաններ կ՚արձակէր։ Այս բաները պէտք է ըսուին, որպէսզի պատգամաւորները գիտեն եւ իրենց եզրակացութիւնը հանեն :

Սթալին այնքան կասկածամիտ էր որ ոչ ոքի վրայ վստահութիւն ունէր. կրնար մէկուն աչքերուն մէջ նայիլ եւ ըսել թէ «ինչո՞ւ աչքերդ պղտոր են այսօր, եւ կամ ինչո՞ւ կը խուսափիս ուղիղ աչքերուս մէջ նայելէ»։

Այս կասկածամտութիւնը մանաւանդ կուսակցութեան կարեւոր դէմքերուն հանդէպ էր զորս կը ճանչնար տարիներէ ի վեր։ Տէր՝ անսահման իշխանութեան մը, ուզածին պէս կը վարուէր ամէնուն հետ, բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս կը մեռցնէր զանոնք։ Այլեւս ոչ ոք կրնար իր կամքը արտայայտել։ Երբ Սթալին կ՚ըսէր թէ այնինչ անձը պէտք է ձերբակալել, պէտք էր կասարուէր, որովհետեւ հարցը «ժողովուրդի թշնամիի» մը մասին էր։ Եւ Բերիայի խմբակը, որ պատասխանատու էր Պետութեան ապահովութեան համար, ամէն ճիգ կը թափէր ցոյց տալու ձեր–

բակալուած անձին յանցապարտութիւնը։ Իրարու կը յաջորդէին անզոյ «խոստովանութիւններ», ծեծի եւ չարչարանքի տակ :

Երբ զանգուածային ձերբակալութեանց հոսանքը դանդաղեցաւ 1939ին եւ կուսակցական կազմակերպութիւնները սկըսան դատապարտել էնքէվէտէի անդամները, թէ ֆիզիքական չարչարանքներու կ՚ենթարկեն ձերբակալուած անձը, Սթալին հեռագիր մը ուղղեց բոլոր կուսակցական մարմիններուն, Կեդր. Կոմիտէներուն, էնքավէտէին, եւն.— « Կեդր. Կոմիտէն կը բացատրէ թէ ֆիզիքական չարչարանքի մեթոտները զորս կը գործադրէ էնքավէտէն, թոյլատրուած է 1937էն ի վեր, արտօնութեամբ բոլոր հանրապետութեանց Կեդր. Կոմիտէներուն... : Ծանօթ թէ քաղքենի բոլոր հակայեղափոխական սպասարկութիւնները ֆիզիքական չարչարանքի նոյն մեթոտները կը գործածեն ընկերվարական աշխատաւորութեան ներկայացուցիչներուն դէմ, եւ ամէնէն զայթակղելի ձեւերով։ Հարց է թէ ինչո՞ւ ընկերվարական հակայրտեսական սպասարկութիւնները աւելի մարդկային պիտի ըլլային՝ քաղքենի կառայի գործակալներու դէմ, եւն.:

Այսպէս, Սթալին կը վաւերացնէր յանուն Կեդր. Կոմիտէի ամէնէն բիրտ բըռնաբարումը ընկերվարական օրինապահութեան,— չարչարանք եւ ճնշում, որոնք անմեղներ առաջնորդեցին դէպի մահ եւ ինքնամբաստանութիւն :

Այս համագումարէն քանի մը օր առաջ հարցաքննիչ դատաւոր Ռոդոսի հետ տեսնուեցանք։ Չղջեղ մարդ մըն է, թռչունի ուղեղով, որ իր առնէին հարցաքըննած էր Չուբարը, Կոսարեւը, Կոսիորը։ Հարց է թէ մտաւորական այս մակարդակով անձ մը կրնա՞ր առանձին հաստատել յանցանքը Կոսիորի պէս մէկուն։ Չէր կրնար առանց մանաւոր հրահանգի։ Կեդր. Կոմիտէի նախագահութեան նիստին ան ըսաւ.— «Ինծի ըսին թէ՝ Կոսիոր եւ Չուբար ժողովուրդի թշնամիներ են եւ իբրեւ հարցաքննիչ դատաւոր ստիպուած էի խոստովանիլ տալ թէ այդպէս էին (Զայրոյթ սրահին մէջ)։

Ան Բերիայէն մանրամասն հրահանգներ կը ստանար եւ կը գործադրէր։ Կեդր. Կոմիտէին առջեւ շնականօրէն ըսաւ. — «Կը կարծէի թէ կուսակցութեան հրահանգները կը կատարէի»։

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՌԻԱԼ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

Նոր Ջուղայէն Արատան երթալով ժողովուրդի խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ ընկեր Վրացեան։ Դպրոցին սրահին մէջ խռնուած էր 1400 հոգի : Օրուան բանախօսը՝ բանաստեղծ Դարֆին բացատրեց Փալանճեան Ճեմարանին կատարելիք դերը։ Կարդացուեցան բազմաթիւ ուղերձներ եւ ցուցադրուեցաւ Ճեմարանին նուիրուած ժապաւէն :

Արատանի գաղութը, որ կը բաղկանայ հինգ հազար անդամներէ, Ճեմարանին նըւիրեց 230 հազար րիալ։ Արատանի մէջ ընկեր Վրացեան դասախօսութիւն մը տըւաւ «Հայրենիքի եւ ազատութեան» մասին։ Յետոյ այցելեց «Աշար» գիւղը որ ունի 430 աշակերտուհի։ Այցելեց նաեւ Ահվազ ուր արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան։Ծաղկեփունջեր նուիրեցին և ոչխար մորթեցին իբրեւ մատաղ : Յետոյ ինքնաշարժերով առաջնորդեցին գիւղը, ուր եւս ոչխար մը մորթեցին։ Հանրային մարմինները բարի գալուստ մաղթեցին, որոնց ընկեր Վրացեան պատասխանեց եւ յորդորեց լաւ Հայեր մնալ եւ հաւատալ որ Հայկ. Դատը պիտի լուծուի : Ահվազի Հայութիւնը ութսուն հազար ռիալ նուիրեց Ճեմարանին։ Յետոյ ընկեր Վրացեան այցելեց Մասջէդ Սոլէյման, ուր տեղի ունեցաւ Ճեմարանին նուիրուած յոբելեանական հանդէս։ Բախթիարի լեռներու վրայ ցրուած 2–3000 հայութիւնը ջերմ ընդունելութիւն ըրաւ։ Հանդէս մը սարքուած էր ուր խօսեցաւ իրանահայ երիտասարդ մտաւորական Հերուս։ Հարիւրաւոր քիլոմեթր կտրելով հեռաւոր վայրերէ եկած էին Հայեր։Հանդիսականներու թիւը կը հասնէր ինը հարիւրի։ Հոս ալ գաղութը Ճեմարանին նուիրեց 110.000 ռիալ։ Ընկեր Վրացեանի վերջին կայանը Աղաջարին էր, նաւթառատ շրջանը ուր հազիւ եօթը հարիւր Հայ կայ։ Ուրախութիւն եւ արցունք եւ ընդհ. խանդավառութիւն։ Ճեմարանին յոբելեանը անցաւ շատ յաջող եւ գաղութը նուիրեց 130.500 ռիալ։ Որով Խուզիստանի տասը հազար հայութիւնը նուիրեց մօտ կէս միլիոն ռիալ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Այս տարի Հայաստանի անկախութեան 38րդ տարեդարձը տօնեցինք Յունիս 9ին, շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետութեան սրահին մէջ։ Հանդէսը կազմակերպուած էր նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ հայրենասէր միութիւններու : Բացումը կատարուեցաւ Ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով զոր երգեց Նոր Սերունդը :

Օրուան նախագահը, ընկեր Ս. Գալուստեան կարճ ճառով մը բացատրեց Մայիս 28ին արժէքը եւ հերոսական դըրուագներ յիշելով շեշտեց.— «Համերաշխ, սիրալիր եւ զգաստ ըլլանք, մէկդի նետենք անհատական կիրքերը, որպէսզի արժանի ըլլանք մեր պապերու յիշատակին եւ կտակին »։ Փոքրիկ Տոլմաճեանին արտասանութենէն ետք յաջորդաբար գըրաւոր ուղերձներ կարդացին Վասպուրականի, Տարօն Տուրուբերանի, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու եւ Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացուցիչները։ Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, Գալճեան քոյրեր (Ժիվորէն) որոնք թէ նուագեցին եւ թէ երգեցին Ֆրանսական եղանակներ։ Արտասանեց տիկին Մարգարեան (Լիոնէն), երիտասարդ ջութակահար Գ. Գէպիրեան նուագեց «Բարձըր Սարերը» եւ ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն վրայ «Կռունկ»ը :

Ժողովուրդին խանդավառութիւնը կրկնապատկուեցաւ երբ «Արաքս» երգչախումբը յաջորդաբար երգեց երեք խըմբերգներ,— Գարուն Երեւան, Շուշօն, եւ Զէյթունցիներ, ղեկավարութեամբ Յ. Լեւոնեան վարդապետի.

Գեղարուեստական մասը վերջացաւ, փոքրիկ Քղելեանի արտասանութեամբ : Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Գ. Փափազեան, Փարիզէն : Երիտասարդ ընկերը յստակ ակնարկով մը պարզեց անցեալ դէպքերը, բարենորոգումներէն մինչեւ 1914 – 18ի պատերազմը, Հայաջինջ Սարսափները, ռուսական բանակին դասալքութիւնը, եւ վերջապէս Արարատեան դաշտին վրայ մղուած հերոսական կռիւները։ «Թէեւ հրաշքի դարը անցած է, սակայն իսկապէս հրաշք մը գործուեցաւ, Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի, եւ Բաշ Ապարանի արիւնալի կռիւներով ստեղծուեցաւ պետական կորիզ մը։ Ճիշդ է որ դարձեալ յուսախաբութեան մատնուեցանք։ Սակայն պէտք է տոկանք, եւ ուշկանուխ պիտի հասնինք մեր նպատակին, միացեալ եւ անկախ Հայաստան :

ԱՐՄԷՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լիոնէն նամակ մը ստացանք, որ դիտել կու տայ թէ Յունիս հինգին հրատարակուած կարճ թղթակցութիւնը չէր համապատասխաներ ոչ Մայիս 28ի հանդէսին նկարագրութեան, ոչ ալ ժողովրդային խանդավառութեան։ Այս առթիւ, կը խնդրեն հրատարակել ճշդում մը, նոր նկարագրութեամբ

Դժբախտաբար շատ ուշ մնացած են : Ուրախ ենք որ հանդէսը յաջող անցած է, թէ պաշտօնական եւ թէ գեղարուեստական մասերով։ Խնջոյքի բաժնին մէջ խօսք առած են Գ. Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան, ընկեր Մ. Միրզէ, ընկեր Ն. Գեւորգեան, եւ ուրախութիւնը տեւած է մինչեւ առաւօտեան ժամը 4։

Ընկերաբար պիտի թելադրէինք որեւէ հանդէս կազմակերպած առեն պատասխանատու թղթակից մըն ալ ճարել նախապէս, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չծագին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

17.— ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

— Սաթենիկ, չուտով կտրուեցար, ես քեզ այդ աստիճան թուլասիրտ չէի համարում։

— Ես թուլասիրտ չեմ, պատասխանեց նա հեկեկալով։ Բայց ի՞նչ անեմ... Երեք տարին դեռ չէ լրացել, որ մենք ամուսնացել ենք, եւ այն օրից, որ ես այս տունն եմ մտել, քեզ մի օր անգամ հանգիստ չեմ տեսել...։ Դու միշտ քո նետերով ես սրբել քո ճակատի քրտինքը...։ Մի՛շտ կռիւ... մի՛շտ արիւն... մի՛շտ կոտորած...։ Ե՞րբ պէտք է վերջ դրուի այդ արիւնահեղութիւններին...։

— Երբե՛ք, պատասխանեց այրը դգալի ձայնով,— քանի որ մարդկային իրաւունքը միայն սրով կը չափուի...։

Կինը ոչինչ չխօսեց։ Նա գլուխը դեռ եւս խոնարհեցրած ունէր եւ, կարծես, տարափում էր նայել ամուսնի զայրացած աչքերի մէջ։

Նա շարունակեց աւելի մեղմ ձայնով.

— Ի՞նչ կ՚անէիր դու, Նազելի Սաթենիկ, երբ մի առաւօտ, քո փափուկ անկողնում, քո խաղաղ քունը կը խռովեցնէր կատաղի խուժանի վայրենի աղմուկը, եւ դու գեղեցիկ աչքերդ բաց կ՚անէիր, կը տեսնէիր քո անարատ առագաստը հրձիգ կրակի դարձած գազաններով ... Քո սիրելի Մուշեղին, որի իւրաքանչիւր ժպիտը այնքան քաղցր է քեզ համար, որի իւրաքանչիւր մնչիւնը անսահման ուրախութիւն է պատճառում քեզ,— քո սրտի հատորին կը խլէին օրօրոցից եւ կը զարկէին գետին...։ Քո փառաւոր սենեակը կը մերկացնէին իր զարդերից, եւ քեզ ոտաբոպիկ ու հերարձակ կը վարէին դէպի Պարսկաստան... ։ Այնտե՛ղ, այն տաքուկներ եւ թշուառների աշխարհում, ամէն օր վաղ առաւօտեան, անգութ վերակացուի երկաթեայ մտրակը կը քշէր քեզ՝ ուրիշ գերիների խմբերի հետ՝ դէպի արեւակէզ Ջաղայի դաշտերը։ Եւ դու քո քնքուշ մատներով քաղհան կ՚անէիր պարսիկների մեհենի (աթիրոնի) մշակութիւնները, որի թոյնը նրանց հրապուրանք եւ զուարճութիւն է պատճառում։ Կ՚անցնէին տարիներ, հայրենիքի փափաքը, սիրելեաց կարօտը, տաժանակիր աշխատանքը, հալումաշ կ՚անէին քո մարմինն ու հոգին, եւ մի օր մենաւոր ճանապարհորդը կ՚անցնէր՝ քո մօտով եւ ուշադրութիւն կը դարձնէր թշուառ կնոջ վրայ։ Այդ ժամանակ քո գոտոզ վերակացուն, մատը դէպի քեզ մեկնելով, կ՚ասէր ուղեւորին. «Դա Հայոց սպարապետի կինն է եւ Մոկաց իշխանի աղջիկը...»։

— Լսո՞ւմ ես, Սաթենիկ, թէ ինչո՞ւ համար է կռիւը կամ ինչո՞ւ համար է արիւնը,— որ դրանք չլինէին։

Սաթենիկի մէջ եփ եկաւ մոկացու արիւնը. Նրա երկնագոյն աչքերը վառուեցան եւ նա բացականչեց խռովեալ ձայնով.

— Այդ երբե՛ք չէ կարող պատահել, որ իմ երախայէն խլէին օրօրոցից...։ Մինչեւ այդ կատարուելը շատ գլուխներ կը ծածկէին գետինը, իսկ իմը՝ կը լինէր վերջինը...։

— Կարող է պատահել, Նազելի Սաթենիկ, ասաց այրը տխուր ձայնով, դըժբախտութեան օրը շատ մօտ է...։ Դու դեռ չգիտես, թէ ինչ արհաւիրք է պատրաստւում մեր աշխարհի համար...։ Ես այս առաւօտ հէնց դրա վրայ էի մտածում, երբ դու մտար ինձ մօտ։ Դու պէտք է գիտնաս բոլորը, որպէսզի միասին խորհենք մեր ընտանիքի ապահովութեան մասին։

Նա մի ըստ միոջէ պատմեց կնոջը Մեհրուժանի եւ Վահանի ուրացութիւնը, նըրանց Պարսից կրօնը ընդունելը եւ Պարսից գօրքերով դէպի Հայաստան արշաւելը, նրանց կատարելու չարագործութիւնները, մի խօսքով, բոլորը, ինչ որ գիտէր ինքը եւ ինչ որ հարկաւոր էր համարում, որ գիտենար կինը։

— Ամօ՛թ, հազար ամօ՛թ, ձայն տուեց վշտացած կինը։ Բաւական չէին արտաքին թշնամիները, այժմ թշնամին մեր մէջից է առաջ գալիս...

— Այո՛, մեր միջից է առաջ գալիս, կրկնեց Մուշեղը, գլուխը յուսակտրաբար շարժելով, եւ այդ պատճառով մենք, միեւնոյն ժամանակ, պէտք է մղենք երկու պատերազմներ՝ արտաքին եւ ընտանիկան։ Արտաքին թշնամին, մեր դարաւոր ոսոխը, Պարսիկը, այնքան վտանգ չէ սպառնում, որքան ընտանեկան թշնամին։ Իմ հօրեղբայր Վահանը այնքան վատ գտնուեցաւ, որ իմ հօր սպարապետութեանը հետամուտ լինելով, մատնեց նըրան Պարսից թագաւորի ձեռքը, եւ իւր հարազատի կորստեան գնով ստացաւ նըրա իշխանութիւնը։ Այժմ գալիս է նա։ Ես տարակոյս չունեմ, որ այդ փոքրահոգին, Պարսիկներին աւելի մեծ ծառայութիւն անելու համար, հէնց ինքը կը մատնի ինձ, քեզ եւ մեր բոլորին նրանց ձեռքը ...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

թերութիւններ հաստատել Եգիպտոսի եւ միւս արաբական երկիրներուն հետ, ծառայելով խաղաղութեան»։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ այս յայտարարութիւնը խմբագրուած էր հանդստացնելու համար Արաբներու հանրային կարծիքը, որ չատ հաճելի չի գտներ չափազանց չեչտուած բարեկամութեան մը Խ. Միութեան հետ։ Եգիպտական թերթերը քանի մը օրէ ի վեր կը թելադրեն պահել հաւասարակշռութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։

× Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Պ. Շեպիլով պիտի խորհրդակցի Եգիպտոսի առեւտրական նախարարին հետ, արհեստագիտական գործակցութեան մասին։ Մօտերս մասնագէտ պաշտօնեաներու պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկուի, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար Խ. Միութեան ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ, մէկ տարի տեւողութեամբ։

Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը կրնայ նաեւ նիւթական աջակցութիւն տրամադրել, Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար։

× Արտակարգ խրախճանքներ սարքուած են Եգիպտոսի մէջ, անգլ. զօրքին հեռացման առթիւ։ Շեպիլով եւս պիտի մասնակցի հանդիսութեանց։ Ցետոյ այցելութիւններ պիտի կատարէ, մասնաւորապէս Նեղոսի ափերուն վրայ, քննելու համար կատարուած բարենորոգումները։

× Իսրայէլի կառավարութիւնը Թել Ավիվ հրաւիրեց Պ. Շեպիլովը։ Իրազեկներ հաւանական չեն գտներ որ ընդունուի այս հրաւէրը։

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՓՈԽ-ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ

Կիրակի օր երկու ռումբեր պայթեցան Նիկոսիոյ մէկ ճաշարանին մէջ, սպաննելով ամերիկեան փոխ-հիւպատոսը եւ վիրաւորելով ուրիշ երեք Ամերիկացիներ։ Անմիջապէս պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ քաղաքին յունական թաղին մէջ։ Անգլ. զինուորները ձերբակալեցին երեք յոյն երիտասարդներ, պայթիւնէն անմիջապէս ետք։

Փոխ-հիւպատոսը, Պոթլըր, 26 տարեկան էր եւ Անգարայէն վայած էր չորս շաբաթ առաջ։ Ճաշարանին մէջ նստած էր խոհանոցին մօտ, երեք ամերիկացի պաշտօնեաներու հետ։ Ճաշարանին դուռը բաց էր, սաստիկ տաքին հետեւանքով։ Ցանկարծ երկու երիտասարդներ երեւցան եւ երկու կլոր առարկաներ պայթեցան փոխ-հիւպատոսին սեղանին տակ։ Փոխ-հիւպատոսը մեռած, միւս երեք Ամերիկացիները վիրաւորուած էին։ Յոյն առաջնորդը ցաւակցութիւն յայտնեց անմիջապէս։ Լուրը ծանր տպաւորութիւն գործեց Աթէնքի մէջ ալ։ Երեսփ. Ժողովին Կիպրոսցի անդամներէն մէկը յայտարարեց.

«Անկարելի է որ Յոյներ կատարած ըլլան այս արարքը»։

× Նոր խուզարկութիւններ տեղի ունեցան Կիպրոսի լեռնային շրջանին մէջ եւ քիչ մնաց որ ձերբակալուէր ապստամբութեան վարիչը, զօր. Կրիվաս։— Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը տրամադիր կ'երեւայ բանակցութիւնները վերսկսելու Մակարիոս արք.ի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ յիշատակներուն Բ. հատորը լոյս տեսաւ երէկ, 18 Յունիս, որ տարեդարձն է իր պատմական յայտարարութեան, դիմադրական ճակատ կազմելու համար գերմանական գրաւման դէմ։ Առաջին հատորը, «Կոչը», լոյս տեսած էր երկու տարի առաջ։ Զօրավարը այցելեց Սէն Վալերիէն, ծաղկեպսակ մը դնելով հարիւրաւոր գնդակահարուած պատանդներու գերեզմանին վրայ։

ԳԻՆԵՐՈՒ բարձրացումը մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Կառավարութիւնը որոշեց Յունիս 1ի սակերուն վրայ պահել բանջարեղէններու, պտուղներու եւ միսին գիները։ Հսկողութիւն պիտի կատարուի նաեւ կաթի, հաւկիթի եւ նպարեղէնի գիներուն վրայ։

ՅՈՒՐՏԸ եւ անձրեւը վերսկսան, Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Կիրակի օր ջերմաչափը 14.7 կը ցուցնէր Փարիզի մէջ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ազատ արձակուեցան բոլոր քաղաքական յանցաւորները, մեծ մասով Իսլամ Եղբայրութեան անդամներ կամ համայնավարներ։ Ընդհ. թիւն է 571 հոգի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՏ - ԱՊՐԻԼ թիւը (48 էջ), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ցիստուսի լուսանկարը (Շ. Նարդունի). — Ֆրանկախտին պատմութիւնը (Տոքթ. Պ. Միսաքեան).— Կամակլոպիւլին (Տոքթ. Սերոբեան).— Հազարումէկ գիշերներ չքնացնող դեղ մը (քաղհան).— Եղճնոց (Նարդեան Բժշկ. Բառարան).— Որքան կաթ տալ երախային (Մենծ-Հայրիկ).— Որովայնային ժանտատենդ-թիֆօ (Տոքթ. Ղազարեան).— Ի՞նչպէս կ'արտաքսուին փուքերը (Տոքթ. Գալուստեան).— Կաթ (փրոֆ. Պէրպէրեան).— Հիւծախտը Հայաստանի մէջ (Տոքթ. Հայկանուշ Տիգրանեան). Դեղարանութիւն (Հ.). Ձեր կերածը թոյն է (Տոքթ. Աչճեան). — Երբ սեղան կը նստիք (Տիկին Պօժօ) — Ինչպէ՞ս կը ծերանանք (Տոքթ. Նաւասարդ).— Կուրացնտապը... ծովի վրայ (Տոքթ. Ալթունեան).— Լողացողնե՛ր, զգո՛յշ մուկերէն (Տոքթ. Գոնէ Ռուա)։— Արտասահման 1200 ֆրանք։

Տարեկան բաժնեգինը 1000 ֆրանք։

Դիմել խմբագրին՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

32, Rue de Trévise, Paris (9)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յուլիս ութին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2-4, վարժարանի սրահին մէջ։

Հանդէսէն ետք տեղի պիտի ունենայ տարեկան դաշտահանդէսը պարտէզին մէջ։ Հասարակութեան համար վերապահուած են հաճելի անակնկալներ։ Դաշտահանդէսի ընթացքին տեղի կ'ունենան նըւագ եւ պար։

Ճոխ պիւֆէ, հայկական խորոված եւ այլ հայկական համադամներ։

Վիճակահանութեան տոմսերը պիտի ծառայեն մուտքի համար։ Գին 250 Ֆր.։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Պառ տիւ Կրան Փէնի սրահին մէջ։

Ուսուցիչն է Պ.Վ. Միսթիք (Վ. Պապուճեան) որ երեք տարի է կը պաշտօնավարէ ձեռնահասօրէն։

Գեղարուեստական բաժին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ մանկական թատերախաղ մը, երգեր, արտասանութիւններ եւ զանազան անակնկալներ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր աշակերտները։

Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Իչխան.— Նախորդ թղթակիցը գրած էր արդէն եւ իր նամակը տպուած է այս թիւին մէջ։ Այսուհետեւ նկատի կ'ունենանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Տարեկան պարահանդէսը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3ԻՆ, 1957ԻՆ

●

Համախարբերդցիական միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 22ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական խոհարար մը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար։

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 ռիւ տը Թրէվիզ։

■

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները 1956 - 1957 տարեշրջանին համար։ Դիմումները կ'ընդունուին մինչեւ.—

ՅՈՒԼԻՍ 15

Շուտով դիմել տեսչութեան՝

26, Rue Troyon, Sèvres (S. et O.).

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քառէի սըրահը։

Դասախօս Պ. Ա. ԽԱՆԷՅԱՆԵԱՆ։

Նիւթը՝ «Երբ պիտի տեսնել մեր զաւակներուն դաստիարակները»։ Մասնաւոր կը խնդրուի ծնողներէն ներկայ ըլլալ։

ԾՈՎԱՓԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրէփոր։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Պետրոսեանի։

4, Ռիւ տը լա Թաճշ, Ալֆորվիլ։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 7ին Փլաս Քարնոյէն եւ Փըթի Փոնէն։

Գին՝ 1100 ֆրանք։

ԱՄԱՎԵՐՋ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի, աշակերտներու ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 16ին, վարժարանին սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, քաջալերելու համար իրենց զաւակները։

Արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 ռիւ Պոմփուա։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷԹ.—Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ազգ. դպրոցի ամավերջին հանդէսը, հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան, այս շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին։

Քաղաքապետական թատրոնին մէջ։

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ եւ երկու բարոյալից կատակերգութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Տարեկան (35րդ) աշակերտական երգահանդէսը՝ Շաբաթ, 30 Յունիս, ժամը 15ին, Ամփիթէաթրը տ'Ար է տ'Արքէօլոժիի մեծ սրահում, 3 ռիւ Միշըլէ, Փարիզ (6)։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին։ Կիրակի, 24 Յունիս, առաւօտէն մինչեւ ժամը 9, Տէսին, Պ. Նազարի պարտէզին զովասուն ծառերու հովանին տակ։

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ ԵՂԱՆԱԿԻՍ ՎԵՐՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին — Սրահ Մազընօ

Երկուեւկէս ժամ ծիծաղ պատճառող ազգային կատակերգութիւն մը

ՄՆԿԼՁԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք արար, հեղինակ՝ ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆ

Կը մասնակցին (Այբուբենի կարգով) Օրիորդներ Մարի Աֆարեան, Լուիզ Թօփսաքալեան, Շողակաթ Խրալեան եւ Վարդուհի Միսքիք։

Պարոններ՝ Արզումանեան, Միսաք Խրալեան, Յարութիւն Դանիէլեան, Ժան Մակարեան, Օննիկ Յակոբեան։

Մուտքի գիները՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ԾԱԽՈՒԻ Է

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ երեսուն տարուան ժամացոյցի եւ ադամանդի վաճառատունը բոլոր ապրանքներով։

Խանութին ետին երեք սենեակ, իսկ վըրան՝ երկու սենեակ եւ խոհանոց։ Անձնական կառատուն բակին մէջ։

Դիմել ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ,

261, Fg. St. Martin, Paris (10).

Tél. : NORD 60-69.

(Խանութը գոց է կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրա նսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ • MERCREDI 20 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7608 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3419

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԿ ՄԵՐ ԻՐԱՒՈ՞ՒՆՔԸ

Հայաստանի Հնագրական Գործակալութիւնը կ՚աւետէ՝, խոշոր տառերով.

— « Առ 6ը Յունիսի, Կոմերիտմիութեան Քաղկոմները ու Շրջկոմները Երեւանում, Լենինականում, Կիրովականում, Հոկտեմբերեանում, Արտաշատում, Էջմիածնում եւ այլ շրջաններում պատանիներից եւ աղջիկներից ստացել են երկու հազար դիմում: Հոսանքը շարունակւում է»: (Սով. Հայաստան, 7 Յունիս):

Հասկցա՞ք անշուշտ: Մինչեւ Յունիս 6 Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ արձանագրուած են երկու հազար պատանիներ եւ աղջիկներ, Ծայր. Արեւելք երթալու համար:

Բոլորն ալ այս «ցանկութիւնն են յայտնել սրտի բուռն մղումով, երկրի հազարաւոր երիտասարդ հայրենասէրների նման »:

Միջանկեալ ըսենք որ մինչեւ Մայիս 31 արձանագրուած «կամաւորներու» թիւն էր 1200: Եւ դեռ ցանկը չէ փակուած:

Այս «հայրենասիրական» լուրն ալ արձանագրելով, անցնինք մեր հարցումներուն:

Խ. Միութիւնը կը բաղկանայ 16 հանրապետութիւններէ եւ կարգ մը ինքնավար շրջաններէ:

Եթէ հանրապետութիւնները իսկապէս անկախ են եւ ազատ, արդեօ՞ք է որ բոլորն ալ մասնակցին այս թունդ կայսերական ծրագրին.

Մեծն Բրիտանիան ալ կայսրութիւն մըն է, նոր անունով՝ Համապետականութիւն, որ կը բաղկանայ զանազան երկիրներէ եւ ազգերէ:

Ի՞նչ պիտի ըսէինք, եթէ այս դրամատիրական պետութիւնը Մաու - Մաուներու երկիրը (Քենիա) կամ հեռաւոր Մալեզիոյ շամբուտները ղրկէր բիւրաւոր Քանատացիներ, Նոր Զելանտացիներ եւն:

Կրնա՞ր փորձել: Սահմանադրութիւնը կ՚արտօնէ՞ր: Հանրային կարծիքը թոյլ կուտա՞ր:

Հայրենիքը պաշտպանելու համար հասկնալի է որ ընդհանուր զօրակոչ յայտարարուի: Իսկ խաղաղութեան ատե՞ն:

Ընկերվարութեան, ազատութեան, ազգային ժողովրդապետութեան ո՞ր կանոնը կը թոյլատրէ դէպի Սառուցեալ գօտիները քշել հազարաւոր այլացեղ երիտասարդներ, խամ եւ խոպան հողեր մշակելու համար ի փառս մոսկովեան կայսրութեան:

Արդեօ՞ք է այս ծանր զոհողութիւնն ալ պահանջել Հայաստանէն, որ կը կազմէ Խ. Միութեան ամէնէն տկար եւ խրտւաղուրկ անդամը:

Հայրենական պատերազմին ատեն, մեր երկրէն քաշեցին 250 - 300 հազար զինուոր, մարելով անոնց առ նուազն հարիւր հազարին արեւը:

Ի՞նչ եղաւ մեր բաժինը, յաղթական պատերազմէն ետք:

Շնորհ՝ եկեղեցական ժողով գումարելու եւ կաթողիկոս ընտրելու:

Կէս - բերան խօսքեր՝ Կարս - Արտահանի մասին, պարզապէս Թուրքիոյ վրայ ճնշելու եւ Նեղուցներու կանոնագիրը վերաքննելու համար:

Յետոյ խայտառակ նահանջ մը,— Հայաստան (եւ Վրաստան) հողային պահանջներ չունին Թուրքիայէն (1953 Մայիս 30):

Ոչ իսկ թեթեւ փորձ մը բարեփոխելու ներքին սահմանները, որոնք նենգօրէն գծուած են, մեր հայրենիքը միշտ երկուսուրի մէջ պահելու համար:

Մեր ժողովուրդը միայն պարտքե՞ր կատարելու, բե՞ռ կրելու դատապարտուած է:

Իրաւունքներ ալ չունի՞...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՆԵՐԸ «ՊԻՏԻ ԿԱՊԵՆ» 1954 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ՍԱԿԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ելմտական նախարարը ծրագիր մը յօրինած է, գիներու բարձրացումը արգիլելու համար: Սակարանին մէջ ալ մտահոգութիւն կը տիրէ նոր տուրքերուն առթիւ, որոնք վերջնապէս ճշդուած չեն տակաւին: Հանրային ծախքերու յաւելումը կը վտանգէ ելմտական հաւասարակշռութիւնը: Առեւտրական փո... սնակութեանց բացը, որ 86 միլիառ Ֆրանք էր 1955ին, այժմ բարձրացած է 340 միլիառի: Բանուորներու պակասն ալ հետզհետէ կը ծանրանայ:

Քանի մը օրէն կառավարութիւնը հրամանագիր մը պիտի հրատարակէ, ընդհանուր արգելքի մը տակ առնելով գիներու բարձրացումը: Այս որոշումը պիտի գործադրուի հետեւեալ ձեւերով.—

1. Իբրեւ ընդհանուր կարգադրութիւն, բոլոր արտադրութեանց գիները պիտի մնան 1954 փետրուարի սակերուն վրայ: Ի զօրու կը մնան նախորդ կառավարութեանց կողմէ հաստատուած բացառութիւնները:

2. Այն արտադրութիւնները որոնք հրապարակ հանուած են 1954 փետրուարէն ի վեր պիտի մնան գիներու ներկայ մակարդակին վրայ:

3. Նախընթաց արգելքին (պլոքաժ) ի վեր չինուած ապրանքներն ալ պիտի պահուին ներկայ մակարդակին վրայ:

4. Ելմտական նախարարը նկատի առած է կարգ մը ճարտարարուեստներու դըժուարին կացութիւնը, մանաւանդ այն արհեստներուն մէջ որոնք շատ պղպջատ եւ բազմաթիւ բանուորներ կը գործածեն: Այս պատճառով սահմանափակ բացառութիւններ պիտի հաստատուին, մանաւանդ կարգ մը մեքենական եւ ելեկտրական արտադրութեանց, շինութեանց եւ թերեւս հիւսուածեղէնի մէջ:

Գիները բարձրացնելու արգելքին ենթակայ են բոլոր արտադրութիւնները, բացի կարգ մը նիւթերէ.

Նախարարը միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի տարապայման շահեր չըլլան առեւտրականներու կողմէ.

Հաստատուած է որ մեծ եւ յաճախ անարդարանալի տարբերութիւններ կան արտադրիչներուն վճարուած գիներուն եւ յաճախորդներէն պահանջուած գիներուն միջեւ:

Իր լրագրական ասուլիսի ընթացքին, Պ. Ռամատիէ յայտնեց թէ չորս տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով պիտի արտօնէ որ ցորենին գինը բարձրանայ: Այն ատեն պիտի բարձրանան հացին եւ կարգ մը խմորեղէններու գիները:

Հրատարակելի հրամանագրին համաձայն, առեւտրական միջնորդներու շահերը պիտի ճշդուին Ֆրանքով, եւ ոչ թէ առ հարիւր հաշուելով արտադրութեան արժէքին վրայ: Նախարարը դիտած է որ միջնորդներուն շահերը մեծապէս կ՚ազդեն մանաւանդ հողագործական արտադրութեան գինին վրայ: Պտուղներու եւ բանջարեղէններու գիները 15-40 առ հարիւր բարձրացած են, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ: Պ. Ռամատիէ (Նախարարը) իր զեկուցումը վերջացուց հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— Ֆրանսական տնտեսութիւնը վանդակի մը մէջ պիտի չդնենք: Ոչ ալ կ՚ուզենք բոլոր արտադրիչները կասկածելի համարել: Պարզապէս պատուար մը հաստատել կ՚ուզենք:

ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ՑՆԾԱՅ

Եգիպտոսի վարչապետը, զնդ. Կամալ Նասր Յունիս 18ին եգիպտական դրօշը պարզեց Սուէզի շրջանին մէջ, Փորթ Սայիտ և ժաղթեց որ այսուհետեւ ոչ մէկ օտար դրօշ ծածանի ջրանցքին վրայ: Դրօշը պարզուեցաւ այն նաւայքին հաստատութեան վրայ, որ Անգլիացիներուն գրաւած վերջին շէնքն էր, երբ վերջին զինուորը կը հեռանար Սուէզի ջրանցքէն: Զնդ. Կամալ Նասր իր ճառին մէջ ըսաւ.

— « Մենք երազեցինք այս պատմական պահը որ մերժուած էր մեր հայրերուն, պապերուն եւ եղբայրներուն որոնք տարիներով կռուեցան, որպէսզի միայն եգիպտական դրօշը ծածանի մեր երկրին մէջ: Քաղաքացիներ, կ՚աղօթենք Աստուծոյ որ արգիլէ ուրիշ որեւէ դրօշի ծածանումը մեր երկրին վրայ: Թող Աստուած առաջնորդէ մեզ »:

Ապա խօսքը ուղղելով բոլոր Եգիպտացիներուն, յայտարարեց.

— Ձեր սերունդը ժամադրութիւն մը ունէր ճակատագրին հետ, երբ տեսաւ օտար արշաւողներու մնացորդներուն մեկնումը դէպի իրենց եկած տեղը: Այդ ժամադրութիւնը միայն ցնծութեան եւ խրախճանքի առիթ մը չէ, վասն զի ժողովուրդին պայքարը սահմանափակուած չէ մէկ նպատակի մէջ, այլ մշտնջենական ճամբայ մըն է: Ամէն անգամ որ համբրուած մը կը հասնինք, ուրիշներ կը բացուին հորիզոնին վրայ »:

Վարչապետը յետոյ վառեց ջահը այն ձողին առջեւ որուն վրայ կը ծածանէր եգիպտական դրօշը: Երկու հարիւր մարզիկներ ... Սուէզի ջրանցքէն մինչեւ Գահիրէ պիտի տանին, իրարու փոխանցելով:

Անգլիացի վերջին զինուորին հեռացման առթիւ աննկարագրելի ցոյցեր կատարուեցան Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Այս վերջին քաղաքին մէջ բացուեցաւ յիշատակարան մը որ կառուցուած է «Ջրանցքի Նահատակներուն համար»: Յետոյ զօրահանդէս մը տեղի ունեցաւ, մինչ Միկ օդանաւեր կը սաւառնէին քաղաքին վրայ: Նաւահանգստին մէջ խարսխած էին երկու խորհրդային Թորփիլահալածներ որոնք Եգիպտոսի յանձնուած են եւ որոնց տրուած էին «Նասր» եւ «Էլ Զաֆէր» (Յաղթանակ) անունները: Հրախաղութիւններ ալ տեղի ունեցան:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՇՈՅԷ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Շեպիլով նոր եւ աւելի երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Եգիպտոսի վարչապետին եւ նախարարներուն հետ: Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ նախարարը խոստացած է օգնել կարգ մը բազմածախս շինութեանց, մանաւանդ Ասուանի ամբարտակին կառուցման: Ուրիշ խօսքով, Մոսկուա Մարշըլի ծրագիր մը մշակած է Եգիպտոսի եւ արաբական միւս երկիրներուն համար:

Պ. Շեպիլով ճառ մը խօսելով Գահիրէի մէջ, յայտարարեց.

— Խ. Միութեան կառավարութիւնը եւ բոլոր ժողովուրդները ջերմ համակրանքով կ՚ողջունեն Եգիպտոսի քաջարի պայքարը իր անկախութեան եւ գերիշխանութեան համար: Նոյն համակրանքն ունին միւս արաբական բոլոր երկիրներու անկախութեան համար: Մեր աչքերուն առջեւ տեղի կ՚ունենայ կազմալուծումը գաղթատիրութեան կարգուսարքին զոր կ՚ատեն ժողովուրդները:

«Գաղտնիք չէ թէ Խորհրդային Միութիւնը բնական դաշնակիցը եւ բարեկամն է այն բոլոր ժողովուրդներուն եւ պետութեանց որ կ՚ազատագրուին եւ թէ մենք հակառակ ենք գաղթատիրութեան բոլոր ձեւերուն, ըլլայ Պաղտատի յարձակողական դաշինքով թէ զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած կարգուսարքով:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ—ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՎԷՃԻՆ ԱՌԹԻՒ

« Ազգակ » հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ, Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ փոխանակուած հեռագիրներուն առթիւ (17 Յունիս).—

Հանրութիւնը որոշ չափով տեղեակ է, թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութենէն ի վեր, բանակցութիւններ տեղի կ՚ունենային Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ՝ Երուսաղէմի պատր. տեղապահ Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի եւ Կիլիկիոյ ընտրեալ կաթողիկոսին եւ տեղապահին միջեւ՝ ճշդելու համար Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռներուն ի հոգեւորս յարաբերութիւնները:

Առաջնորդուած Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միասնականութեան ոգիով, Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչները կարելի բոլոր զիջումները կատարեցին: Այս բանակցութիւններու հիման վրայ, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան հեռագրեց Էջմիածին եւ կ՚ակնկալուէր որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հեռագրով մը շնորհաւորէ Կիլիկիոյ ընտրեալ կաթողիկոսը:

Այս ակնկալութեան մէջ էինք, երբ զարմանքով տեղեկացանք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հեռագրինբովանդակութեան: Վեհափառ Վազգէն Ա. ոչ միայն ընդառաջ չերթար Եղիշէ արք.ի խնդրանքին, այլ նոյնիսկ, իր հեռագրին մէջ կ՚անգիտանայ Կիլիկիոյ ընտրեալ կաթողիկոսը եւ ցանկալի կը նկատէ որ օծումը կատարուի Էջմիածնի մէջ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ նման կեցուածք մը առնուած զարմանալի է: Մինչ Կիլիկիոյ ժողովուրդը ամիսներէ ի վեր կը սպասէ տեսնելու իր ընտրած կաթողիկոսին օծումը Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը կ՚առաջարկէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին օծումը կատարել Կիլիկիոյ ժողովուրդէն հեռու, հանդերձ ընտանեօք հրաւիրելով Պատգամաւորական Ժողովի բոլոր անդամները, առանց խտրութեան, որպէս զի «համաձայնութիւնը իր լրումին հասնի »:

Ընթերցողները անշուշտ հասկցան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հեռագրին միտք բանին: Վեհ. Վազգէն Ա.ի նպատակը օծում չէ: Էջմիածին չբաւականանալով բանակցութիւններու ընթացքին Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի ձեռք բերած զիջումներէն, այս անգամ Հայաստան կը հրաւիրէ Կիլիկիոյ Աթոռի եպիսկոպոսները եւ Պատգամաւորական Ժողովի անդամները՝ նոր զիջումներ կորզելու համար, այլ խօսքով՝ Կիլիկիոյ գահակալը դարձնելու իր հլու կամակատարը, կատարեալ անձնատուութեամբ մը.

Դեռ կ՚անդրադառնանք այս նոր խաղին:

Խ. Միութիւնը իրեն համար չի փնտռեր որեւէ մասնաւոր շահ, ոչ մէկ առաւելութիւն Մօտաւոր Արեւելքի կամ աշխարհի միւս շրջաններուն մէջ: Անշուշտ հասկնալի է որ Խ. Միութեան յարաբերութեանց բարւոքումը արեւմտեան երկիրներու հետ չի կրնար կատարուիլ ի վնաս մեր բարւոք յարաբերութեանց արաբական երկիրներու հետ, մեր աւանդական բարեկամներուն հետ: Թող ոչ ոք տարակոյս ունենայ այս մասին »:

Գահիրէի մէջ զարմանք պատճառեց այն պարագան որ Շեպիլով որեւէ խօսք չըրաւ Պաղեստինի մասին: Ռուս նախարարը Իսրայէլ ալ հրաւիրուած է, բայց հաւանական չէ որ երթայ:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼՈՒԾԵՑԷ՛Ք, ԽՆԴՐԵՄ

●

Հայոց ազգին գործերով շահագրգռուող «Բոլորակեան»ը կրնայ հակադաշնակ ապարապետներուն եւ անոնց բոլիկ ոտքերով խմբագիրներուն ու չարքայիններուն հետ անդամ նստիլ եւ հարցընել անոնց .

— Պատուական հայրենակիցներ, սա լեծի բացատրեցէք թէ ինչո՞ւ համար ձեր քառասուն, յիսուն, վաթսունըվեց տարուան պատերազմը, մինչեւ այսօր, դրական արդիւնք մը տուած չէ ։

Դրական արդիւնք, իմ կարճ խելքովս, կը նշանակէ Դաշնակցութեան մահը։ Էհ, ապարապ խօսքերը տփրոջը տուէք եւ մի ըսէք թէ, Դաշնակցութիւնը շատոնց մեռած է եւ մեր աչքին երեւցողը միայն անոր ուրուականն է... Ատոնք պատուական խօսքեր են։ Ո՞ւր տեսնուած է որ դիակ մը ժամուլ ունենայ, բեմ ունենայ, դպրոց ունենայ, մշակութային դաս մը ունենայ, հազարաւոր բարեկամներ ունենայ, եւ ամէնէն կարեւորը, բերնին մէջ լեզու ունենայ եւ բազուկին մէջ ալ՝ պողպատ ։

Ո՞ւր տեսնուած է որ դիակ մը այս աստիճան իր մասին խօսեցնել տայ իր շուրջիններուն, ձեզ կատղեցնէ եւ լուսնոտի մը փրփուրները վազցնէ ձեր բերնէն ։

Եթէ Դաշնակցութիւնը իրաւ, ձեր կարծածին պէս, մեռած է, լաւ, ինչո՞ւ իրմով կը հետաքրքրուիք։ Ձեր հետաքրքրութիւնն իսկ չի՞ փաստեր թէ ան ներկայ է ։

Իմ խելքս չի համիր մէկ բանի։ Մուսոլինի եւ Հիթլէր անունով երկու խելագարներ կային։ Մէկը գործի գլուխ եկաւ 1922ին, միւսը՝ 1933ին։ Մէկը հիմը դրաւ Ֆաշականութեան միւսը նացիզմին ։

Ազատ աշխարհը, մէկուն դէմ կռուեցաւ քսանըերեք տարի, միւսին դէմ՝ տասներկու տարի։ Ցամի Տեառն 1945, երկուքն ալ ջախջախուեցան։ Ըսել կ'ուզեմ, որ երկուքին ալ հաստատած վարչաձեւերը ջարդուփշուր խորտակուեցան։ Քսանամեակի մը պայքարը — զէնքով թէ գնդակով — իր անխուսափելի արդիւնքին յանգեցաւ։ Այսօր, այդ զոյգ խելագարներուն անունն անգամ բերան չեն առներ ։

Հիմա, սա ձեռքերնիդ Աստուածաշունչին վրայ դրէք եւ պատասխանեցէք — աս ինչ տարօրինակ երեւոյթ է որ ձեր քառասուն, յիսուն, վաթսուն տարուան ամէնէն գլուխի պայքարներէն ետքն ալ Դաշնակցութիւնը ջարդուփշուր եղած չէ

Պատճառ մը ըլլալու է, որովհետեւ խելքի մօտ բան չէ որ կազմակերպութիւն մը, վաթսունըհինգ տարի, վերէն, վարէն, աջէն, ձախէն յարձակումի ենթարկուի, ծեծ ուտէ ու նորէն ոտքի վրայ մնայ։ Ես այդ գաղտնիքը չկրցայ լուծել ։ Դաշնակցութիւնը պողպատէ կամ փլաթինէ շինուած ըլլար, մինչեւ հիմա, ձեր թնդանօթներուն կրակէն հալած պիտի ըլլար ։

Ինծի այնպէս կը թուի թէ ձեր մզած պայքարին մէջ, տեղ մը, ծուռ բան մը կայ, ճեղք մը կայ։ Կամ ձեր զէնքերէն արձակուած ռմբակները պամպակէ շինուած են ։

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ որ երբ մէկու մը երեսին, քառասուն տարի, «խենթ ես» ըսես, մարդը իրաւ կը խենթենայ՝ քառասունըմէկերորդ տարին ։ Նոյն ձեւով ալ, եթէ վաթսունհինգ տարի կազմակերպութեան մը երեսին ըսես, «դուն մեռած ես», այդ կազմակերպութիւնը իրաւ կը մեռնի։ Ուզէ չուզէ կը մեռնի։ Եւ իր դիակին հոտէն, իր բարեկամներն ալ հազար մղոն անդին կը փախչին ։

Այս տեսակ բան տեղի ունեցած չէ, սակայն։ Ժողովուրդը նորէն անոր քովն է, նորէն անոր հետն է

Չէ, սիրելի եւ պատուական հայրենակիցներ, չէ, ես այս հանելուկին մէջէն դուրս չկրցայ գալ։ Գաղտնիք մը կայ, առեղծուած մը կայ։ Լուծեցէք, խնդրեմ, որպէսզի ինծիպէսները լուսաբանուին եւ ձեր փարախը մտնեն։ Ուրիշ ճար չունինք՝ ձեր համբաւը փրկելու համար ։

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

■

Ը.— ՍԹԱԼԻՆ ՉԷՐ ՀԱՒԱՏԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Մէկ մարդու՝ Սթալինի ձեռքին մէջ կեդրոնացած իշխանութիւնը լուրջ հետեւանքներ ունեցաւ հայրենական պատերազմին։

Այն չէր Սթալին, ինչ որ կը ներկայացնէին մեր վէպերը, շարժանկարները, գիտական ուսումնասիրութիւնները, այլ երեւակայական պատկեր մըն էր։ Սթալին իբրեւ թէ ամէն բան նախատեսած էր։ Անոր կողմէ կանուխէն պատրաստուած ծրագրի մը հիման վրայ, խորհրդային բանակը պիտի հետեւէր «գործօն պաշտպանողական»ի եւ շնորհիւ միմիայն Սթալինի հանճարին պիտի փոխուէր յարձակողականի եւ պարտութեան մատնէր թշնամին։ Ինչ որ ձեռք բերուեցաւ խորհրդային բանակին զէնքին ուժովը եւ շնորհիւ իր հերոսական ժողովուրդին, այդ կարգի վէպերու, շարժանկարներու եւ գիտական ուսումնասիրութեանց մէջ կը վերագրուի միայն Սթալինի ռազմական հանճարին ։

Այս հարցը շատ կարեւոր է քաղաքական, դաստիարակչական եւ գործնական տեսակէտէ եւ կը կարօտի լուրջ ուսումնասիրութեան ։

Բուն ճշմարտութիւնը այն է որ պատերազմէն առաջ, մեր մամուլին, եւ մեր ամբողջ քաղաքադաստիարակչական աշխատանքին գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէր յոխորտանքը — «Թող թշնամին համարձակի ոտնարշել խորհրդային սրբազան հողը, ան իր ամէն մէկ հարուածին դէմ պիտի ստանայ երեք, մենք պիտի ջարդենք այդ թշնամին, իր իսկ հողին վրայ եւ պիտի շահինք յաղթութիւնը առանց մեծ վնասի»։ Բայց այդ վճռական յայտարարութիւնները հիմնուած չէին իրողութեանց վրայ, որ կարենային իրապէս երաշխաւորել մեր սահմանագլուխները ։

Նախքան գերմանական յարձակումը Չըրչիլ հեռագիրներով զգուշացուց Սթալին թէ Գերմանները սկսած են զինուոր համախմբել յարձակելու համար Խ. Միութեան վրայ։ Սթալին ուշադրութիւն չդարձուց, ընդհակառակն, թելադրեց հաւատք չընծայել։ Բացի Չըրչիլէն մեր զինուորական եւ դիւանագիտական աղբիւրներն ալ այդ կարգի ազդարարութիւններ ուղղեցին ։

1941 Մայիս 22ին իր տեղեկագրին մէջ Պերլինի զինուորական կցորդը կը հաղորդէր թէ գերմանական բանակին յարձակումը նախատեսուած է Յունիս 15ին, սակայն կրնայ ըլլալ որ սկսի Յունիսի առաջին օրերուն։ Նմանապէս Լոնտոնի դեսպանատունը զգուշացուց թէ Գերմանները 147 զօրաբաժին կեդրոնացուցած են խորհրդային սահմանագլուխներուն վրայ։

Հակառակ այս բոլոր ազդարարութեանց, լուրջ միջոցներ ձեռք չառնուեցան պատրաստելու երկիրը պաշտպանութեան համար։

Մենք ժամանակ եւ կարելիութիւն ունէինք այդ պատրաստութեան համար ։ Մեր ճարտարարուեստը այնքան զարգացած էր որ կրնար ճարել խորհրդային բանակին պէտք եղածը։ Ապացոյցը այն է որ պատերազմին երբ կորսնցուցինք կէսն ու աւելին մեր երկրագործական եւ ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոնները, եւ թշնամին գրաւեց Ուկրայնիան, հիւսիսային Կովկասը եւ երկրին միւս արեւմտեան մասերը, խորհրդային միութիւնը յաջողեցաւ կազմակերպել զինուորական սարքաւորման արտադրութիւնը երկրին արեւելեան մասին մէջ ։

Եթէ մեր ճարտարարուեստը շարժման մէջ դրուած ըլլար յարմար ժամանակին, օժտելու բանակը պէտք եղած նիւթերով, պատերազմին մեր վնասները շատ աւելի պակաս պիտի ըլլային։ Առաջին օրէն յայտնի եղաւ թէ պէտք սարքաւորուած էինք։ Մասնաւորապէս ծանր էր մեր հակօդային պաշտպանութեան վիճակը ։ Չէինք կազմակերպած հակահրասայլի եւ ռազմամթերքի արտադրութիւնը ։ Անպաշտպանելի էին բազմաթիւ շրջաններ Պատերազմին սկիզբը նոյնիսկ բաւարար հրացան չունէինք զինելու համար զինուորները ։ Կը յիշեմ որ այդ օրերուն Քիեւէն Մալենկովի հեռագրեցի,— «Մենք բանակին մէջ կամաւորներ ունինք որ զէնք կ'ուզեն։ Ղրկեցէք»։ Մալենկով պատասխանեց.— «Մենք չենք կրնար զէնք ղրկել։ Մեր բոլոր հրացանները Լենինկրատ կը ղրկենք, պէտք է դուք ձեր միջոցներով զինուիք»։

Հիթլերական յարձակումէն քիչ առաջ Քիեւի զինուորական մասնաւոր հրամանատարը՝ Կորպոնոս, որ յետագային սպաննուեցաւ ճակատին վրայ, կը գրէր Սթալինի թէ՝ Գերմանները Բուկ գետին վրայ են, պէտք է այս շրջաններէն անպայման երեք հարիւր հազար հոգի պարպել եւ զօրացնել կարգ մը ճակատներ ։ Մոսկուա պատասխանեց թէ պէտք չէր պաշտպանութեան համար պատրաստութեան որեւէ ձեռնարկ ընել, ոչ ալ Գերմաններուն ամենադոյզն առիթը տալ որ մեզի դէմ գործողութեան սկսին։ Այսպէս, մեր ճակատները բաւարար չափով չպատրաստուեցան, թշնամին ետ մղելու համար ։

Երբ Ֆաշական բանակները գրաւեցին խորհրդային հողը եւ զինուորական գործողութիւնները սկսան, Մոսկուա հրամայեց որ չպատասխանուի գերմանական զէնքին։ Որովհետեւ Սթալին, հակառակ ակներեւ դէպքերու, կը մտածէր թէ պատերազմը տակաւին սկսած չէր, թէ պարզ մարտահրաւէր մըն էր անկարգապահ գերման բանակին զինուորներուն կողմէ, եւ թէ մեր հակազդեցութիւնը կրնար պատերազմի մտնելու շարժառիթ մը ստեղծել ։

Հանրածանօթ է նաեւ որ գերմանական յարձակման նախօրեակին գերման քաղաքացի մը Յունիս 22ի գիշերը սահմանը անցնելով տեղեկացուց թէ գերման բանակը հրահանգ ստացած էր յարձակողական անցնիլ Խ. Միութեան դէմ։ Պարտք սեպեցին իսկոյն տեղեկացնել Սթալինի, որ այս ազդարարութեանն անգամ ականջ չկախեց ։

Եւ այս անհոգութեան արդիւնքը այն եղաւ որ պատերազմի առաջին օրէն իսկ թշնամին քանդեց մեր սահմանային շրջանները, օդային ուժին մեծ մասը, հրետանին, կազմալուծեց մեր սպայակոյտը, որու հետեւանքով չկրցանք արգիլել որ թշնամին չթափանցէ մեր երկրին խորերը ։

Զինուորական պետերու եւ քաղաքական պաշտօնատարներու անհետացումով ըՍթալինի կողմէ 1937 — 1941, լուրջ դժուարութեանց ենթարկուեցանք, մանաւանդ պատերազմի առաջին տարիներուն։

Այն վարիչները, որոնք զինուորական փորձառութիւն ձեռք բերած էին Սպանիոյ եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ, բոլորն ալ հաշուեյարդարի ենթարկուեցան ։

Զինուորական վարիչներուն դէմ ճնշումի այս քաղաքականութեան հետեւանքով քանդուեցաւ նաեւ զինուորական կարգապահութիւնը, որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր զինուորներուն և սպաներուն, ինչպէս եւ կուսակցութեան երիտասարդներու բջիջներուն կը սորվեցնէին թէ պէտք է «դիմակազերծել» իրենց վերադասները իբրեւ ծածուկ թշնամիներ։

Նախքան պատերազմը, օքանչելի զինուորական վարչակազմեր ունէինք, որոնք հաւատարիմ էին թէ՛ կուսակցութեան եւ թէ հայրենիքին ։

Պէտք չէ մոռնալ որ ճակատին վրայ առաջին պարտութիւններէն ետք, Սթալին մտածեց թէ ամէն բան վերջացած էր արդէն։ Այդ թուականներու իր ճառերէն մէկուն մէջ կ'ըսէր.— «ինչ որ Լենին ըստեղծած էր, մենք առ յաւէտ կորսնցուցինք»։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆՈՒՆԻԿ ՀԱՆԸՄ

(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Քա՛, վո՛ւյ, աս ինչ անամօթ են եղեր հիմակուան աղջիկները, կը հեծեծէր տունը մնացած հօրաքոյրը ։

Հանըն նոյն կարծիքէն էր յայտնապէս։ Քանի՛, քանի՛ անգամ, ականջ տուած էր իր պրոյցին, Քիրքա էլէնիի հետ։ Գոհ չէր արդիական բարքերէն. աշխարհը շատ էր փոխուած։ Ատեն ատեն, գլուխը քիչ մը դուրս կ'երկարէր պատուհանէն եւ իր սիրտը կը բանար դրացուհիին, ժողովրդական յանդարկնով մը։ Ա՛խ, հիմակուան աղջիկները... շատ ինքնահաւան էին, յախուռն, վոթկած ըլլալու աստիճան։ Երազ մը դարձած էր կարծես Դոստոյեվսկիի պատկերացուցած «չփոխան», — իրենցը, — երբ թոռնուհիները կարուած կ'ըլլային իրենց մեծ մօր քղանցքին, տունէն դուրս չէին գար ամենեւին։ Վա՛յ իրենց, եթէ խօսք մտիկ չընէին, նոյնիսկ քիչ մը թերանային իրենց յարգանքի պարտականութեան մէջ. սաստ, ծեծ ու օրհնեալ փալախան. ետքը.—«Մեղա՛յ քեզ, մեծ-մայրիկ, մեղա՛յ քեզ», ու ամէն ինչ կարգի կը մտնէր։ Իրենցն էր շիտակը, իրենցը, երկիրը գլխիվայր դարձած էր։ Տրամ մըն էր այս բոլորը Նունիկ հանըմի համար, որ տարիներով չարչարած էր իր միտքը, ու հիմա կը պոռթկար մէկէն.

— Փէ՜ֆ աղէկ, աղջիկս, ամմա ցիտցած եղիր որ ասկէ ետքը սըկէց ատըմ մը դուրս նետել չկայ։

Մեծ-մայրիկին բերնէն ելած խօսքը պատգամ մըն էր, որուն համաձայն գտնուեցան ոչ միայն Տիկին Արտեմիսն ու հօրաքոյր Նոյեմզարը, այլ եւ Երուանդ էֆէնտին։ Պատուոյ ատեանին վճիռը անմիջապէս գործադրուելով, երկու քոյրերը հանեցին վարժարանէն ու իրենց դաստիարակ կարգեցին Աղեքսանդր Փանոսեանը։

Նունիկ հանըմ երբեւի խղճի խայթ կը զգար, որովհետեւ երբեմն սիրտ կուտար իր թոռնուհիներուն, կարծես ինքզինքը արդարացնելու լուռ մտադրութեամբ։

— Անլման վարժապետ է, Եւրոպաները կարդացած, մինչեւ Հինտուսթանները դացած պտտած, չգիտցած բանը չկայ։ Լամբիս նայելով, աղուոր աղուոր ոտանաւորներ ալ կը շինէ եղեր, ամէն մարդ իրեն դովքը կ'ընէ։ Խօսքը մտիկ ըրէք, որ շնորքով աղջիկներ դառնաք, ամէն մարդ խօրէնմիշ ըլլայ վրանիդ, Ալոյին եւ Նունուլին պէս։

Դժնդակ խղճահարութեան հետ, թաքուն զգացում մը ծնունդ առած էր Նունիկի սրտին մէջ։ Օ՜հ, ոչ մէկուն պիտի ուզէր յայտնել, բայց բնազդաբար գիտէր թէ ուրկէ կուգար։ Նորափեթիթ վարդերու շունչին տակ, պառաւ կինը կը զգար զարթնումը տենչանքին, որ վաղուց թաղուած կ'երեւէր անցեալի մշուշին մէջ։ Օր մը չէ՞ր փորձած Զարմինէին բերնէն կորզել թէ իտալացի պարմանին զգուանուշ մատները սահա՞ծ էին պարանոցին վար....։

Հապա ինչո՞ւ այդ խստութիւնը դեղանի թոռնուհիներուն հանդէպ, որոնք վերակոչած էին իր ծաղկատի տարիներու ապրումները, իրենց անմեղ սիրարկածով։ Ա՜հ, մեծ-մայրիկը երբեւի այն տեսակի կիներէն էր, որոնք ամէն բանէ կրնան հրաժարիլ, բայց իրենց երիտասարդական ցանկութիւններէն...։ Եւ ասէր, տարիներու բեռէն մգլոտած իր ուղեղը, անշուշտ պիտի չկարենար ճշմարտութիւնը խոստովանիլ բարձրաձայն, սակայն ինքզինքը կը մատնէր անխոհեմ պչրամոլութեամբ ։

Ժամանակէ մը ի վեր, Նունիկ հանըմ իրօք յանձնուած էր անսովոր արդուզարդի մը պերճանքին, ինչ որ չէր խուսափած իր չարաճճի թոռնուհիներուն ուշադրութենէն։ Անոնք եկած եւ պատմած էին եղելութիւնը.

— Ա՜խ, տեսնելու բան է, մեծ-մայրիկը նոր «սութիէն-կորժ» մը շինել կուտայ, մեծ-մայրիկը կը կարգուի կոր....։

Բնաւ չհարցուցի թէ ո՞վ էր անոր «ընտրեալ»ը։ Մեր պարտէզին յառաջակողմը, շատ անգամ նշմարած էի որ Նունիկ հանըմի նայուածքը երկար կանգ առած էր վարպետ Մանուկի վրայ։

Միջահասակ, թիկնեղ, լայն պեխերով այս Վանեցի խոհարարին առնական կերպարանքը երեւի սիրտը փոթորկած էր գերապատուուհին, որ անյուսօրէն կ'օրօրուէր երջանկութեան ցնորքներով ։

Իրականին մէջ, սիրային վէճտի մը հետեւանքով ինքնալըքման անձնատուր եղած այդ համակրելի պոհեմը՝ միակ սիրուհի մը ունէր, այն ալ «կենաց ջուր»ն էր ...

Հըմ, մեծ — մայրիկը կը կարգուի կոր.. դղայացունց բան մըն էր ասիկա, սատանան չըթայթայքերծելու համար մեր պատանեկան երեւակայութեան մէջ ։

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ.— Հիւս. Ամերիկայէն Արամ Քէօսէեան հարիւր տոլար ղրած է Զարեհ Ա կաթողիկոսին տրամադրութեան տակ, յատկացուելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին պէտքերուն, նոյն նպատակին համար Տէր եւ Տիկին Կ. Մերաքեան տուած են յիսուն տոլար

ՈՒԹ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ կտակած է ազգային նպատակներու համար Միսաք Երամեան (Արաբկիրցի)։ Միսաք տարագրութենէն փրկուելով, կը միանայ կամաւոր խումբերուն, իսկ յետագային քանի մը ընկերներու հետ Սիպերիա – Վլատիվոստոքի ճամբով կը մեկնի Ճափոն։ 1920ին կ՚անցնի Ամերիկա։ Կը միանայ Դաշնակցութեան եւ մինչեւ մահը կը մնայ հաւատարիմ։ Իր մահէն մէկ տարի առաջ կտակ մը պատրաստած էր հետեւեալ բաժիններով — երկու հազար տոլար կանխիկ եւ իր սեփական տունը Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին, ընդհ. կ՚ընէ 7000 տոլար։ 500 տոլար Ֆիլատելֆիոյ Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին, իսկ 500 տոլար Արաբկիրի Կրթական Միութեան։

ԻՐԱՔԻ Հայոց առաջն. աթոռը որ երկար ատեն է ի վեր թափուր կը մնար եւ կը կառավարուէր տեղապահով մը, վերջապէս ունեցաւ իր առաջնորդը՝ Զգօն Ծ. Վ. Տ. Ցակոբեան։ Մայիս վեցին իր պաշտօնը հաստատուեցաւ արքայական հրովարտակով մը։ Ապրիլ 24ի ընդհ. նահատակներու տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ Ազգ. Միացեալ վարժարանին մէջ։ Խօսեցան տնօրէնը՝ Յ. Սիւրմէնեան, ատեն-ատենապետ Կ. Թաթուլեան, Կ. Ցարութիւնեան, Տոքթ. Գ. Աստարճեան։ Եկեղեցիին մէջ Զգօն Ծ. վարդ. քարոզով մը պանծացուց բիւր նահատակներու յիշատակը։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Մայիս 28ը տօնուեցաւ Սվաճեան – Թարգմանչաց Միացեալ վարժարանին մէջ։ Տնօրէնը՝ Սիւրմէնեան անդրադառնալով պատմական այս կարեւոր դէպքին, յիշեց գրուածներ Երեւանի այդ օրերու խանդավառ կեանքէն։ Բաղդատական ուսուցիչ Թաթուլեան բացատրեց Մայիս 28ի իմաստը։ Տոքթ. Աստարճեան յորդորեց որ աշակերտութիւնը ամուր փարի ազատութեան գաղափարին։ Ցունիս 3ին, յատուկ պատարագի խօսեցաւ Զգօն Ծ. Վ. եւ բացատրեց հայ ժողովուրդին ազատութեան տենչը։ Նոյն երեկոյեան փառաւոր հանդէս տեղի ունեցաւ Թարգմանչաց վարժարանի բակին մէջ։ Բեմին վրայ դրուած էին նորօգ Հանրապետական Դրօշի նկարը եւ վեհապետին՝ Ֆէյսալ Բ.ի նկարը։ Կը նախագահէր ընկ. Արամ Տիգեան։ Խօսեցաւ Տոքթ. Գ. Աստարճեան, ծանրանալով Մայիս 28ի վրայ։ Երկրորդ բանախօսն էր Ճեմարանի դասատու եւ գրագէտ ընկեր Կարօ Սասունի (Պէյրութէն), որ նախ իր ուրախութիւնը յայտնեց Իրաքի վերելքին համար։ Ցետոյ ըսաւ թէ ամէն հայ գաղութ Հայաստանի լեռներէն եւ բլուրներէն պլոկուած քարերու կը նմանի։ Եւ ... որ հոկեն իրենց զաւակներուն վրայ, որպէսզի արժանաւոր յաջորդներն ըլլան Մայիս 28ը կերտող մեր անմահ նահատակներուն։

ՄԱՅԻՍ 28ը մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Հալէպի մէջ Մայիս 27ին, ներկաներուն թիւը երեք հազարը կ՚անցնէր։ Կը նախագահէր ընկեր Միհրան Հերարդեան, որ պարզեց Հայոց անկախութեան ձգտումները։ Ժթ. դարու վերջերը Դաշնակցութիւնը գործի լծուեցաւ «Մահ կամ Ազատութիւն» նշանաբանով։ 1918 Մայիս 28ին Դաշնակցութիւնը իր ուսերուն առաւ ծանր բեռը եւ տէր կանգնեցաւ ազատութեան։ Պէյրութէն մասնաւորապէս հրաւիրուած էր ծանօթ մտաւորական Եղ. Տարօնեան որ բացատրեց անկախութեան սկզբունքը։ Հին դարերէն ի վեր ժողովուրդները իրենց սեփական միջոցներով պաշտպանած են իրենց երկիրը։ Բնական անհրաժեշտութիւն է հայրենիքի գաղափարը, ինքնարուխ լոյս մը՝ որ հոգիէն կը բխի։ Հայրենիքը առանց ազատութեան անկատար է։ Ազգ մը եթէ կ՚ուզէ իր առաքելութիւնը կատարել, պէտք ունի ազատ մթնոլորտի։ Անմահ է հայրենիքի գաղափարը, իսկ առոր ամէնէն եռանդուն ջատագովն է Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը։ Մենք այսօր կը տօնենք ոչ թէ Դաշնակցութեան, այլ՝ հայ ժողովուրդին յաղթանակը։

ՍՈՒՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահ Շիւքրի էլ Քուաթլիի Ցարդման այցելութեան առթիւ կատարուած փառաւոր ընդունելութեան մասնակցեցան նաեւ Հայեր։ Երուսաղէմէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի 75 արիները եւ գայլիկները, Ամման գացին։ Հայ գաղութին կողմէ ներկայ եղան Ամմանի տեղական խորհուրդի ատենապետ Գ. Հայկ Փէլթէկեան, Ցակոբ Զաքեան, Արշակ Օրֆալը, Ծերճ Տաքէսեան, Տ. Լիւլէճեան։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները երգեցին «Ցառաջ Նահատակ»ը որ ձայնագրուեցաւ պետական ռատիոկայանին կողմէ։ Երկու հասակաւոր արիներ լայն պաստառ մը բռնած էին, վրան արաբերէն գրուած — «Հ. Մ. Ը. Մ. կ՚ողջունէ մեծ հիւրը»։ Հիւրը ժպիտով կը բարեւէր արիները որոնց հանդէպ միշտ մասնաւոր գուրգուրանք ունեցած է։ Կառավարիչը մօտենալով Տ. Լիւլէճեանի եւ Հայկ Փէլթէկեանի յանուն կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց մասնակցութեան։ Նոյն օրը Ցորդանանի ռատիոկայանը երեք անգամ կրկնեց թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներն ալ մասնակցեցան ընդունելութեան։

ՆԵՐԿԱՅ ԵՆՔ...

●

ՇԱԻՒԼ.— Մեր գաղութն ալ կարծեմ բանէ մը ետ չէ մնացած եւ առիթը չի փախցներ իր ազգային պարտականութիւնը կատարելու, երբ սրահի յարմարութիւն ունենայ։

Այս վերջին կիրակիները յաջորդաբար կատարեց նախ դպրոցական հանդէսը եւ յետոյ Մայիս 28ի տօնը, խնջոյք հաւաքոյթով մը։

Առաջինը՝ նախագահութեամբ Փարիզի առաջնորդին, որ պատշաճ խրատական մը խօսեցաւ, թելադրելով փոքրաթիւ հանդիսականներուն որ ուժ տան իրենց զաւակներու ազգային դաստիարակութեան, զանոնք Հայ մեծցնելու եւ Հայ պահելու վսեմ պարտականութեան։

Արդար է գաղութը երբ իր մատուռին նորոգութեան եւ յարակից դպրոցի մը շինութեան կը ձեռնարկէ, ինչո՞ւ նախանձախնդիր չըլլար նաեւ ղրկելու իր զաւակները գոնէ շաբաթը մէկ օր, իր մայրենի լեզուն սորվելու եւ ազգային սէրը վառ պահելու համար անոնց մատաղ սրտերուն մէջ։

Մեր վարժուհին, Տիկին Գ. Փափազեան ահազանգը կը հնչեցնէ միշտ, որպէսզի ծնողները հայերէնի դասին ղրկեն իրենց զաւակները, փոխանակ ձգելու որ թափառին փողոցներու մէջ։

Որքան յուզիչ էր այդ մաս մը պարտաճանաչ փոքրիկներուներկայութիւնըիրենց գոյնզգոյն հագուստներով, եւ իրենց թօթով արտասանութիւններով, երգերով, պարերով, հակառակ շատ մը բացականերու որոնց մեղքը կը ծանրանայ միշտ իրենց ծնողքին վրայ...

Արթննանք, քանի ուշ չէ, քանի դեռ հասակ չեն նետած անոնք, վաղը չփըն – տռելու համար այս օրերը։

Նախ հայ տունը, հայ ծնողքը, հայ մայրն ու հայրը պէտք պատրաստեն իրենց զաւակը, վերջը վարժուհին, վարժապետը։

Գալով անկախութեան տարեդարձին, թէեւ քիչ մը ուշ եկան մեր ուխտաւորները, բայց անուշ գացին։

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Գ. Զպուքճեան, միեւնոյն ատեն վարեց սեղանապետի պաշտօնը, ոգեւորութիւն ստեղծելով։ Բանախօսը ընկեր Արլէն Փափազեան պարզեց Մայիս 28ի արժէքը, այս առթիւ ձաղկելով անոնք որ երէկ կը փառաբանէին պատմական դէպքը, իսկ այսօր կ՚ուրանան ամէն բան։

Ի վերջոյ խօսքը ուղղելով նորահաս երիտասարդութեան մանաւանդ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին, թելադրեց վառ պահել հայրենիքի սէրն ու ազգային ոգին որ ամէն բանէ վեր է։

Ցուզիչ էր այն եռանդուն ճառը զոր խօսեցաւ ծերունին Թ. Գասնիկ, անգամ մը եւս արծարծելով անցեալ դէպքերը, մանաւանդ Սարդարապատի ճակատամարտը, ուր Հայու բազուկը քաջարի դիմադրութեամբ ազատեց այսօրուան մայրաքաղաքն Երեւան եւ Ս. Էջմիածինը պատմական...

Եղան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ, պարեր երկսեռ երիտասարդութեան կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Սահակի, որ յիշեցուց իրենց նախկին օրերը։ Ցուսանք թէ նորէն կուգան երբ ջանք ըլլայ ու դարման։

Այսօր շատեր գտան իրենց Անուշն ու Սարօն, բայց ինչո՞ւ կը մոռնան իրենց ազգ. պարտականութիւնները, երգեր, պարեր ու խաղեր, գոնէ իրենց զաւակներուն միջոցաւ։

Այսուհանդերձ դեռ շատերուն եռանդը տեղն է։ Այսպէս, մեր Նոր Սերունդի եւ խումբի ընկերներէն եւ ընկերուհիներէն Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Խ. Մինասեան իրենց «Անուշ»ի ղուէթըով, Տիկին Լ. Գեւոեան իր քաղցր մեներգներով, Օր. Զ. Գեւոեան իրեն յատուկ մենապարով, Օր. Ծ. Ցովհաննէսեան իր արտասանութեամբ, Օր. Ս. Եղիազարեան եւ Օր. Մ. Փափազեան իրենց մեներգներով եւ Գ. Գ. Հանրի եւ Սերոր իրենց արտասանութիւններով, յաջող էին եւ դո՛հ ձգեցին ներկաները։

Այս առթիւ «Արդիւթեան» խումբը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ իր դիտակից եւ համակիր հայրենակիցներուն, բանախօսներուն եւ բոլոր մասնակցողներուն. Այժմ թող պատրաստուին մեր տարեկան զաւաշահանդէսին, Խանասորի Արշաւանքին եւ մեր հերոսներու յիշատակին օրուան, որպէսզի նորէն երգեն, խօսին ու պարեն։ Մ. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 38րդ տարեդարձը, Կիրակի, 10 Ցունիս։ Բեմին ճակատը կարմիր պաստառի վրայ կ՚երեւայ — «Կեցցէ միացեալ անկախ Հայաստանը», վերտառութիւնը, ինչպէս Զօր. Նազարբէկեանի ու Աւ. Ահարոնեանի նկարները։

Օրուան նախագահը, Մ. Մանուկեան հանդէսին բացումը կատարեց քանի մը խօսքով։ Նոր Սերունդէն 40է աւելի երիտասարդներ (Վիէն, Լիոն եւ Տէսին) հնչեցուցին «Ցառաջ Նահատակ»ը։ Գեղարուեստական բաժինը ստանձնած էր Նոր Սերունդը։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին Ա. Ներսէսեան, Օր. Վ. Սաեփանեան, Ց. Չէքեան, Ց. Շահրիկեան, գուսերդ քոյր եղբայր Քըլեան՝ ընկերակցութեամբ Շուրէլեանի (ջութակ)։ Երգեց ընկ. Փ. Գալեան՝ Ռոմանէն։ Արաբերէն երգեր երգեց Ցովսէփ Կիւլեան։

Երիտասարդ բանախօսը, Դր. Փափազեան, բոլորին հասկնալի լեզուով պարզեց անցքերը։ «Հայ ժողովուրդը անհամար նետուեցաւ ռազմադաշտ, շահելով հայրենիքի կռիւը։ Ցետոյ խօսքը ուղղելով Նոր Սերունդին, թելադրեց լաւ սերտել մեր վերջին դարու պատմութիւնը։ Հայ ժողովուրդի ծոցէն ծնած Դաշնակցութիւնը տասն եակ տարիներ առաջ գոհեց իր մտաւորականութիւնը եւ մարտական խումբերը և այսօր ալ լարած է իր ուժերը, գործելով տարբեր պայմաններու մէջ։ Լաւ ըմբռնեցէք տօնակատարութեանց իմաստը։ Միշտ քայլ մը յառաջ, այս է ներկայ նշանախօսքը։Օրինակը կուտայ Սէնթ Էթիէնի Նոր Սերունդը որ այժմ կրկնապատկած է իր թիւը։ Եօթը նորընծաներ պիտի գան մեր մէջ»։ Ցետոյ հրաւիրեց ընկեր. Արա Գէոկճեանը (նախագահ Կեդր. վարչութեան) որ թելադրեց ըլլալ նախ լաւ Հայեր, նախանձախնդիր բոլոր մեր սրբութեանց եւ աշխատիլ կազմակերպութեամբ որ պիտի դրուի իրենց ուսերուն վրայ։ Բոլորին բաժնեց Նոր Սերունդի վկայականները։ Ներկաները յուզումով կը հետեւէին արարողութեան։ Խորապէս զգածուելով, Պէյրութէն ընկեր Սիրական Սարգիսեան Նոր Սերունդին ... Հազար Ֆրանք ալ Տիկին Հ. Ներսէսեան։

Ժամը 9ին սկսաւ խնջոյքը, սեղանապետութեամբ ընկեր Չէքեանի Շատեր խօսեցան, երգեցին կամ արտասանեցին։ Կրկին խօսք առնելով ընկեր Ս. Սարգիսեան բացատրեց Դաշնակցութեան գործունէութիւնը եւ մաղթեց որ աւելի լաւ կազմակերպուին այս կարգի տօնակատարութիւնները։ Նոյնպէս խօսեցաւ Գ. Գ. Թօրոսեան, թելադրելով աշխատիլ հայրենասիրական ոգիով եւ համերաշխօրէն։ «Ներկայ սերունդը պէտք չէ մոռնայ իր պապերուն տաժանելի կեանքը»։ Գարունը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

17.— ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

— Այդ բոլորը իմանո՞ւմ է Սամուէլը, հարցրեց կինը։

— Իմանում է, ասաց այրը։

— Ինչ՞ղճ տղայ հիմա որքան տանջուելիս կը լինի...։ Ես առաւօտեան իմ սենեակի լուսամուտից տեսայ նրան, երբ գնում էր Սահակին եւ Մեսրոպին ճանապարհ դնելու։ Երեսին գոյն չէր մնացել, այնքան տխուր էր, այնքան մաշուել էր, կարծես ամիսներով հիւանդ պառկած լինէր։ Այդ մի քանի օրուան մէջ նա այնքան մաշուեցաւ...։

— Նա սաստիկ զգայուն սիրտ ունի։ Ամէն մի վատութիւն նրան ցաւ է պատճառում։

— Նա ի՞նչ է մտադիր անելու։

— Այն, ինչ որ մենք... պատասխանեց այրը անորոշ կերպով, եւ ապա խօսքը փոխեց, ասելով.

— Դու այժմ բոլորը գիտես, սիրելի Սաթենիկ։ Ես երկու օրից յետոյ պէտք է ճանապարհ ընկնեմ։ Մենք պէտք է աշխատենք չարութիւնը հէնց իւր ծագման մէջ խեղդել։ Այսինքն կամենում եմ ասել՝ դեռ թշնամին մեր երկիրը չմտած, նրա ճանապարհը փակել։ Բայց իմ մտատանջութիւնը քո եւ իմ զաւկի մասին է, թէ ի՞նչ կը լինի ձեր դրութիւնը իմ բացակայութեան ժամանակ։ Դու խօ լսեցիր, թէ ի՞նչ որոգայթներ է պատրաստում Սամուէլի մայրը։

— Լսեցի... նա կին չէ, նա մի հրէ՞շ է... ասաց Սաթենիկը դառնացած ձայնով։

— Այո՛, հրէ՛շ է...։ Նրա շնորհիւ մեր ամրոցը այժմ մի հրաբուխի վրայ է կանգնած, որ ամէն րոպէ պայթելու վրայ է...։ Եւ այդ է, որ ինձ մտածել է տալիս՝ ձեր կեանքը փոքր ի շատէ ապահով մի ճնակի մէջ դնել, մինչեւ պատերազմի փոթորիկը անցնելը։ Բայց ես դժուարանում եմ մի ապահով տեղ գտնել։

— Ամենաապահով տեղը կը լինի մեզ համար բանակը, պատասխանեց կինը հանգիստ կերպով։

Կնոջ պատասխանը՝ թէ իւր ուժմուութեամբ, եւ թէ իւր այրական ներշնչմամբ ե՛ւ զարմացրեց Մուշեղին, ե՛ւ ուրախացրեց նրան։ Այդ պատասխանի մէջ սեռնում էր նա Մոկացի կնոջ քաջազնական սիրտը։

Այդ պատասխանը հարեւանցիօրէն կամ անպատրաստից ասուած չէր, այլ նա խորին կերպով մտածուած էր։ Երբ Մուշեղը նկարագրեց նրա գործերի անմխիթար դրութիւնը, իսկոյն ծագեց նրա գլխում այդ միտքը, որը աւելի պարզելու համար, աւելացրեց նա.

— Դու պատմեցիր ինձ, Մուշեղ, որ Մերուժանը եւ քո հօրեղբայրը պէտք է աշխատեն ձերբակալել բոլոր նախարարների ընտանիքներին, որոնց հետ, անտարակոյս, եւ մեզ. Այդ դէպքում, թէ մեզ համար եւ թէ բոլոր նախարարների կանանց համար՝ աւելի յարմար է՝ բանակի մէջ ապաստան գտնել։ Մենք մեր օրօրոցներով կը շրջենք բանակի հետ եւ մեր ձեռքով կը դարմանենք մեր ամուսինների վէրքերը...

Կնոջ տուած խորհուրդը Մուշեղին շատ նպատակայարմար երեւեց։ Ուրիշ հնար չկար։ Պէտք է այդպէս լինէր։ Նախարարները իրանց բոլոր ուժերը կեդրոնացնելով թշնամու դէմ, նրանց ամրոցները — նրանց ընտանիքների ապաստանարանները — հետեւապէս պէտք է մնային անպաշտպան։ Իսկ թշնամին ամէն հնարք գործ կը դնէր՝ գրաւելու ամրոցները։

ՐԱՖՖԻ

1915ի Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ազատուած եւ աչքերովը տեսած է բոլոր վայրագութիւնները

Հանդէսը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր ուրախութիւն պատճառելով երիտասարդ գոյգերուն եւ ծնողներուն։ Դժբախտաբար Թերի էր սպասարկութիւնը ։

Ա. ՆՇԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը, Մոշէ Շարեթ հրաժարեցաւ ։ Իրեն յաջորդեց աշխատանքի նախարարը, Տիկին Կոլտա Մայերսոն, որ ուրիշ կարեւոր պաշտօններ ալ վարած է ։

19 ԱՆԳԼ. ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ Կիպրոսի Թրոոտոս կոչուած շրջանին մէջ, երբ կը փորձէին մարել անտառի մը հրդեհը։ Ուրիշ 18 զինուորներ ալ վիրաւորուեցան ։ Ցանկարծական քամի մը արծարծեց բոցերը եւ կառքերու քարիւղն ալ բռնկեցաւ, աւելի ծանրացնելով աղէտը ։ Հրդեհը ծագեցաւ ճիշդ այն պահուն երբ հինգ հազար զինուորներ պաշարողական շարժում մը կը կատարէին 600 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, ապստամբութեան ղեկավարները փնտռելու համար։ Զինուորական աղբիւրները կը հաստատեն որ հրդեհը ապստամբներու կողմէ վառուած է ։ Զինուորական առեանը մահուան դատապարտեց երկու յոյն երիտասարդներ որոնք անգլիացի տասնապետ մը սպաննած էին անցեալ մայիսին ։

ԿԻՊՐՈՍԻ համար նոր սահմանադրութիւն մը կը պատրաստուի Անգլիոյ մէջ ։ Կարգ մը գիջումներէ զատ, կառավարութիւնը տրամադրութիւն կը յայտնէ ճանչնալու յոյն մեծամասնութեան ինքնորոշման իրաւունքը, հանրաքուէ մը կատարելով տասը տարի վերջը, 1966ին ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ խնդիրը քննելու համար Ապահովութեան Խորհուրդին յուշագիր մը ուղղեցին 13 արաբական եւ ասիական պետութիւններ։ Այս առթիւ կ'ըսեն թէ կացութիւնը ծանրացած է եւ թէ զինուորական գործողութիւնները ողբալի կորուստներ կը պատճառեն։ Ապահովութեան խորհուրդը նիստ պիտի գումարէ չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի, քննելու համար թէ յարմա՞ր է օրակարգ անցընել այս խնդիրը ։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Մոսկուա վերադարձաւ Սեւ Ծովու ափերէն, ուր գացած էր հանգստանալու։ Այս առթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Խ. Միութեան վարիչներուն հետ։ Պաշտօնական ղեկոյց մը պիտի հրատարակուի քանի մը օրէն։ Այժմէն կը հաւաստեն թէ ամբողջովին փակուած է երկու երկիրներուն միջեւ բացուած փոսը ։ Միւս կողմէ Թիթօ յայտարարեց թէ Արեւմուտքի հետ եղած յարաբերութիւնները պիտի չազդուին Մոսկուա կատարուած այցելութեան հետեւանքով ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, որ նոր վերադարձաւ Ուաշինկթընէն, ըսաւ թէ մօտերս յուշագիր մը պիտի ուղղէ Զորս Մեծերուն, արծարծելով Գերմանիոյ վերամիաւորման խնդիրը ։ Վարչապետը լաւատես կ'երեւայ այս անգամ ։

ՆԱԽԱՐԱՐ ՓԻՆՕ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին հետ։ Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ չէ կրցած համոզել իր պաշտօնակիցը՝ տնտեսական օգնութեան մասին։ Երկու նախարարները, որոնք Թարգմանի պէտք չունին, երկարօրէն քննած են Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց, Գերմանիոյ միացման, ոչ - բարգաւաճ երկիրներու օգնութեան խնդիրներ ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Գլիտա քաղաքին մօտ ըսպաննուեցան երկու Ֆրանսացի պաշտօնատարներ։ Ալժէի շրջանին մէջ ալ ըսպաննուեցան քանի մը Իսլամներ ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ առթիւ երկար քննադատական մը հրատարակեց Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան առաջնորդը, Թոլիաթթի, որ նոր Թիթօ մը կը համարուի։ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր հաստատելով Սթալինի բազմաթիւ օրինազանցութիւնները եւ ճնշումները, գիտել կուտայ թէ արդար չէ միայն Սթալինի վերագրել ամէն բացասական դէպք ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 18). — Ձոյլ ոսկի 450.000, Նափոլէոն 3220, զուից. 3020, քսան տոլարնոց 16.080, Թղթադրամ (առպաշտօն) սթերլին 1080, տոլար 387, զուից. 91.75, պելժ. 7.65, լիր 0.80, փեզեթա 8.75 ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք մեր բաժանորդներէն Գ. Սահակեանէ հազար Ֆր. (Լիոն)։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

30 Յուլիսէն — 6 Օգոստոս

Արձանագրութեանց եւ պայմաններու համար դիմել.—

Փարիզ, Յովսէփ Վ. Քաֆթանճեանի, 10bis Rue Thouin, Paris (5e), Tél. : ODEON 02-12.

Լիոն, Միքայէլ Վ. Մոմճեանի, 78, Rue Rabelais — Lyon (3e).

Վալանս, Գրիգոր Վ. Գապեանի 11 Place Belat — Valence (Drôme).

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է 30 Յունիս ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Գառ տիւ Կրան Փէնի սրահին մէջ ։

Ուսուցիչն է Գ.Վ. Միսթիք (Վ. Գապուլեան) որ երեք տարի է կը պաշտօնավարէ ձեռնհասօրէն։

Գեղարուեստական բաժին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ մանկական թատերախաղ մը, երգեր, արտասանութիւններ եւ զանազան անակնկալներ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր աշակերտները ։

Մուտքը ազատ է ։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1956 - 1957 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տեսչութեան ։

Վարժարանին Նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ըստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը ։ Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա) Ֆրանսականը, որ տապալէս կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին —անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պըլվէի եւ պաքալորէայի ։

Բ) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120 հազար Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան ։

1, Bld. du Nord. Le Raincy (S. et O.)

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը (20 - 30 տարեկան), նոյնիսկ ուսանող, կէս օրուան աշխատանքի համար ։ Դիմել թերթիս վարչութեան ժամը 2.30էն 7։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական խոհարար մը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար։

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

•

Լաւ ափիէսօր մը, ներկայանալ մօտէլով ։ Դիմել՝

LEGER (Tailleur)

24, Rue Feydau Paris 2

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները 1956 - 1957 տարեշրջանին համար։ Դիմումները կ'ընդունուին մինչեւ.—

ՅՈՒԼԻՍ 15

Շուտով դիմել տեսչութեան՝

26, Rue Troyon, Sèvres (S. et O.).

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քատէի սըրահը ։

Դասախօս Գ. Ա. ԽԱՆՋՏԱՆԵԱՆ ։

Նիւթը՝ «Երբ անք տեսնել մեր զաւակներում դաստիարակները»։ Մասնաւոր կը խնդրուի ծնողներէն ներկայ ըլլալ ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Գայտարեան, ի յարգանս իրենց մօր եւ Գ. Մուշեղ Գօղոսեանի 1500 Ֆրանք ։ Գ. Գ. Ցակոբեաններ (Գ. Թէքդեանի միջոցաւ), ի յիշատակ իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Զաքըր Ցակոբեանի 5000 Ֆր։ Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան, Անտիլլի ծերանոցին իրենց այցելութեան առթիւ երկու հազար ։ Տէր եւ Տիկին Բարունակեան, ի յարգանս իրենց մօր յիշատակին երկու հազար, Օր. Արաքսի Բարունակեան, իր մեծ մօր յիշատակին հազար Ֆր։ Տիկ. Հերմինէ Տէր Անդրէասեան երկու հազար Ֆր.։ Տիկին Ֆլորէթ Տարօնեան, ի յարգանս Օր. Նուպիկ Տէր Ղեւոնդեանի յիշատակին երկու հազար Ֆր.։ Գ. Էքիշեան հազար Ֆրանք ։ Տիկին Աստիբեկով (անմիջական Օնդութեան անունէն)՝ հինգ հազար Ֆրանք ։ Տիկին Մուրատեան երկու հազար։ Անանուն բանուորուհի մը՝ հինգ հազար Ֆրանք։ Խումբ մը Քեբեմիթցիներ չորս հազար Ֆր.։ Այրի Տիկին Ոսկանեան եւ իր զաւակները չորս հազար Ֆրանք ։ Գ. Գ. Նուրհան եւ Լեւոն Փափազեան, Օր. Նուպիկ Տէր Ղեւոնդեանի յիշատակին երկու հազար։ Գ. Մակար Թիւթիւնճեան, ի յիշատակ Միհրան Սեմերճեանի 2500 Ֆր.։ Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան, Տիկին Մարգարիտ Ոսկանեան, Տիկին Ռեբեկա Անդրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Գավլոսեան, այրի Տիկին Ավանոզեան, Գ. Գ. Հայկ Մանտոնեան, Աղամ Ճանճիկեան, Արմէն Տէր Ցակոբեանց, Բարեկամ Բարեկամեան, «Սուրբ Խաչ ընկերութեան» կողմէ՝ նարինջ, խնձոր, ծխախոտ, «ժմրիք հէլվա», հայ երգերու երկու տեսկ, ոչխար եւ զառնուկ մը, չէօրէկ եւ օրանժատ, էջմիածնի Մայր Տաճարը եւ իր պարտէզը ներկայացնող կարկանդակ մը Մոնմորանսիի ծերանոցին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի այցելութեան առթիւ ։ (Կնիք)։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Կըրնոպլի մասնաճիւղի դպրոցին աշակերտներուն տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, դպրոցին սըրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները եւ հասարակութիւնը։

Օր. ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԷՎԻԽԱՆԵԱՆ
Գ. ՎԱՀՐԱՄ ՌՈՍԿԱՆԵԱՆ
Նշանուած

Աթէնք, 10 Յունիս, 1956 Վիլմոմպլ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

•

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 ռիւ Գօնֆուա։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ԱՆԻԷՌ.—Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ազգ. դպրոցի ամավերջին հանդէսը, հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան, այս շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին։ Քաղաքապետական թատրոնին մէջ։

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ եւ երկու բարոյալից կատակերգութիւն ։

Մուտքը ազատ է ։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՑԵԱՆԻ

Տարեկան (35րդ) աշակերտական երգահանդէսը՝ Շաբաթ, 30 Յունիս, ժամը 15ին, Ամփիթէաթրը տ'Ար է տ'Արքէոլոժիի մեծ սրահում։ 3 ռիւ Միշըլէ, Փարիզ (6)։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարաանճեդի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին։ Կիրակի, 24 Յունիս, առաւօտէն մինչեւ ժամը 9, Տէսին, Գ. Նազարի պարտէզին զովասուն ծառերու հովանին տակ ։

ԱՄԱՎԵՐՋ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի, աշակերտներու ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 16ին, վարժարանին սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, քաջալերելու համար իրենց զաւակները ։

Արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԾՈՎԱՑԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրեփոր ։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Գետրոսեանի ։

4, Ռիւ տը լա Թառշ, Ալֆորվիլ։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 7ին Փլաս Քարնոյէն եւ Փըթի Փոնէն ։

Գին՝ 1100 Ֆրանք ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris

C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրա հսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 : Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 21 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7609 32e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3420

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄ

Սովորական ժխտական կեցուածք մը չէ որ կը կատարէ Մոլոթովի յաջորդը, շրջելով Միջ. Արեւելքի մայրաքաղաքներուն մէջ:

Բաղդատաբար անծանօթ, բայց իրականին մէջ Արեւելքի գործերուն քաջածանօթ անձ մըն է Դ. Շեփիլով, կուսակցութեան պաշտօնաթերթին երէկուան խմբագրապետը:

Եւ եթէ իր նոր ասպարէզին բացումը կը կատարէ պտոյտ մը սարքելով Միջին Արեւելքի մէջ, կը նշանակէ թէ ինքն ալ ունի յատկապէս մշակուած թղթածրար մը, քաղաքական եւ տնտեսական:

Անցեալ տարի Եգիպտոս հանդիպեցաւ, իբրեւ խմբագիր:

Շատ չանցած, Եգիպտոս պաշտօնապէս կը հաստատէր թէ զէնք եւ ռազմանիւթ ստացած է, Չեխոսլովաքիայ միջոցաւ:

Այս անգամ, հազիւ Գահիրէ հասած, կը յայտարարէր բարձրաձայն.

— Մենք ձեր բարեկամներն ենք. ոչ կ'ուզենք ձեր երկիրը գաղթավայրի մը վերածել, ոչ քաղաքի մենաշնորհի ստանալ, ոչ ալ միջամտել ձեր ներքին գործերուն:

Յաջորդ օրը, աւելի պաշտօնաւորելով խօսքերը, կ'աւելցնէր.

— Խ. Միութիւնը բնական դաշնակիցն ու բարեկամն է այն բոլոր ժողովուրդներուն եւ պետութեանց որ կ'ազատագրուին:

Տարակոյս չկայ թէ այս խօսքերը պիտի կրկնէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ, ու ուրիշ ուր որ հանդիպի:

Իսկ վերջերս Մոսկուա կը գտնուէր Եմէնի պատուիրակութիւնը, եւ լսեց նոյնը:

Այսպէս, Խ. Միութեան արտաքին գործերու նոր նախարարը իր պաշտօնավարութեան առաջին օրէն իսկ ասպարէզ կը կարդայ Արեւմուտքի, զարկ տալով խաղաղ թափանցումի քաղաքականութեան:

Երէկ, իր նախորդները ճամբան կը հարթէին Մոլոթովի միջոցաւ, կռուելով ու պնդելով «իմպերիալիզմ»ին դէմ: Միեւնոյն ատեն վառօդին ծախելով անճար ժողովուրդի մը հողային իրաւունքները:

Այսօր կը ջանան աւելի ընդարձակել իրենց ազդեցութիւնը, շրջելով տնտեսական ասպարէզը:

Երէկուան զինակիցը աւելի վերջին ինկած եւ Վասփորը փակած ըլլալով, թափանցումը կը կատարուի կոնակէն: Ցամաքի ճամբով:

Եթէ նոյն իսկ խօսակցութիւնները սահմանափակուին տնտեսական համաձայնութիւններով, կամ սերտ կապեր հաստատելով մշակոյթի գետնին վրայ, Խ. Միութիւնը գոհ պիտի մնայ:

Իր հիմնական նպատակն է ցանցեր լարել ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ, խախտելով Արեւմուտքի գրաւած դիրքերը: Մրցելով դիւանագիտութեամբ, տնտեսութեամբ եւ արհեստագիտութեամբ:

Մնացեալը ճառ է եւ խայծ:

Երբ միլիոնաւոր ժողովուրդներ, աւելի յառաջադէմ, լուծի տակ են Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ, հեգնութիւն չէ՞ բարեկամ ձեւանալ այն ազգերուն որ ազատագրուած են կամ կ'ուզեն ազատագրուիլ:

Ազատագրումը եւ անկախութիւնը մէկ իմաստ ունին Մոսկուայի համար, — Աւետարան ըստ Լենինի:

Այլապէս, ազատագրութեան քարոզը կը սկսէին տունէն, եւ ոչ թէ ափրիկեան կամ ասիական անապատներէն:

Իրենց «ռեւոլուցիոն» Աւետարանն իսկ չի՞ տրամադրեր ինքնաբերաբար գործադրել ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը, մեծ ըլլան թէ փոքր: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ

Այսօր, հինգշաբթի, վարչապետը երեք անգամ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ Ազգ. Ժողովէն, ծերութեան թոշակի յաւելման, այս առթիւ առաջարկուած տուրքերու (140 միլիառ ֆրանք), ինչպէս եւ ուրիշ հարցերու համար:

Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ 100.000 ֆրանքի տուրք մը հաստատել այն ինքնաշարժներու վրայ որոնք 16 ձիու ուժէն աւելի կարողութիւն ունին եւ արձանագրուած են 1950 Յունուար 1էն սկսեալ: Կ'առաջարկէ նաեւ քսան հազար ֆրանքի տուրք մը գանձել ընկերութեանց կողմէ գործածուած հրշակալութեան (թուրիզմ) կառքերուն վրայ:

Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ առաջին տուրքէն պիտի ազատին ամերիկեան եւ անգլիական կառքեր, որոնք 20-26 ձիու ուժ ունին եւ դեռ աւելին: Քանի մը բացառութիւններէ զատ, փոքր թիւ մը կը կազմեն ֆրանսական այն կառքերը որ 16 ձիու ուժէն աւելի ունին: Այս բոլորէն վար եղած կառքերու համար կ'առաջարկուի ութ հազար ֆրանքի տարեկան տուրք մը:

Ծերութեան թոշակի օրինագիծը երկու անգամ քուէարկուեցաւ Ազգ. Ժողովի կողմէ եւ ամէն անգամ վերաքննուեցաւ ու մերժուեցաւ Ծերակոյտին կողմէ: Վարչապետը կը յուսայ ստուար մեծամասնութիւն մը շահիլ այս անգամ: Վստահութեան քուէներէն մէկը պիտի տրուի դրամական միջոցներու, երկրորդը՝ կարգ մը մանրամասնութեանց, իսկ երրորդը՝ ամբողջ օրինագծին համար: Յետոյ Ծերակոյտը անգամ մը եւս պիտի քննէ խնդիրը: Երբ օրինագիծը քուէարկուի, տարեկան 31.200 ֆրանքի յաւելուածական գումար մը պիտի ստանան այն ծերունիները որոնք 65 տարեկանէն վեր են եւ որոնց անհատական եկամուտը 201.000 ֆրանքէն պակաս է, իսկ ամուսնացածներու համար՝ 258.000 ֆրանքէն վար: Եթէ նպաստընկալները աշխատելու կարողութիւն չունին, վճարումները պիտի սկսին վաթսուն տարեկանէն:

Նախատեսուած գումարը ճարելու համար պիտի աւելցնեն ալքոլի, եկամուտի, դրոշմաթուղթի, ժառանգութեան եւն. տուրքերը:

× Դահլիճին արմատական անդամները որոշեցին խնդրել վարչապետէն մէկ ֆր. աւելցնել կաթին գինը, եւ ձմեռնային ժամացոյցը հաստատել աշունէն իսկ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ալժերիոյ ապստամբները կը փորձեն համախմբուիլ Հարաւային լեռնաշղթային մէջ: Կացութիւնը հետզհետէ հաստատուն կը դառնայ: Օգնական ուժերը կը տեղաւորուին զանազան դիրքերու վրայ: Լայն գործողութիւն մը ձեռնարկուեցաւ Գլիտայի շրջանին մէջ, երկու ֆրանսացի պաշտօնատարներու սպանութեան հետեւանքով: Նեմենչայի շրջանին մէջ օդանաւերը յարձակում գործելով սպաննեցին 30 ըմբոստներ: Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Օրանէն քառասուն քիլոմեթր դէպի արեւմուտք: Երկու ահաբեկիչներ գլխատուեցան Ալժէի մէջ:

× Վարչապետը ճառ մը խօսելով երիտասարդութեան բարձր կոմիտէին առջեւ, բացատրեց թէ Ֆրանսայի եւ Ֆրանսական Միութեան ապագան է որ պիտի վճռուի Ալժերիոյ մէջ: Այս առթիւ հաւաստեց թէ շարք մը միջոցներ ձեռք առնուած են եւ ուրիշներ ալ պիտի առնուին, վերստին ծառայութեան կոչուած երիտասարդներու համար: «Երկիրը իր յոյսը դրած է ոչ միայն իր երիտասարդ զինուորներուն քաջութեան, այլ եւ անոնց պայծառատեսութեան վրայ: Մեր երիտասարդները պէտք է գիտնան թէ ապահովութիւնը վերահաստատելու համար կատարուած ճիգը զուգընթաց կ'երթայ քաղաքական եւ ընկերային յառաջդիմութեան յանդուգն ձեռնարկի մը հետ»:

× Ազգաժողովին Ապահովութեան Խորհուրդը այսօր, հինգշաբթի, պիտի քննէ 13 արաբական եւ ասիական պետութեանց յուշագիրը որ կ'առաջարկէ օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը:

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը Խ. Միութեան դիմած է, որպէսզի ուժ տայ այս առաջարկին: Ուրիշ արաբական պետութիւններ ալ պիտի դիմեն, յոյս ըլլալով որ Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա պիտի մերժեն օրակարգ անցընել այս հարցը:

Փարիզի մէջ դիտել կուտան թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւասութիւն չունի քննելու Ալժերիոյ խնդիրը, որ ներքին հարց մըն է: Յետոյ կ'ըսեն թէ Ապահովութեան Խորհուրդը 1952ին մերժեց զբաղիլ Թունուզի խնդրով, 1953ին ալ նոյն դիրքը բռնեց Մարոքի մասին:

× Լիբանանի մարոնի պատրիարքը տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ անըմբռնելի բան է պոյքոթ հռչակել Ֆրանսայի դէմ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Լուր ունէի՞ք որ Հայրերու Օր մըն ալ հաստատուած էր Ֆրանսայի մէջ, անցեալ կիրակի, 17 Յունիս:

Շարժումը տարածուած չէ տակաւին եւ կը թուի թէ շատ քիչեր անդրադարձան, Օրը տօնելով «հանդերձ ընտանեօք»:

Անշուշտ մայրիկն ու զաւակները, մանաւանդ աղջիկները այդ առթիւ մեծաքանքներ ուղղեցին հայրիկին, անակնկալ նուէներով:

Օրուան հերոսները — երիտասարդ կամ տարեց հայրիկները — անշուշտ այդ օրը հագած էին իրենց փեսայութեան զգեստները, եւ երանութեամբ կը յիշէին անցած գացած օրերը:

Ուրիշ բաներ ալ չյիշեցի՞ն, Յունիս 17ի այդ կիրակին:

Մեր հայրիկներու մասին խօսելով, կը կարծեմ թէ քանի մը «ափերիթիֆ» կամ օղի մը աւելի խմեցին, համբուրուեցան եւ ամէն բան վերջացաւ:

Կիրակի օր Երիտասարդութեան Օրը կը տօնուէր հայաշատ արուարձանի մը մէջ:

Պատանիներ, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ հաւաքուած էին ուրիշ թաղերէ ալ:

Իրական հանոյք մըն էր լսել անոնց երգերն ու արտասանութիւնները:

Այս երիտասարդական բազմութեան մէջ մատի վրայ կը համրուէին հայրիկները:

Ի՞նչ կը կորսնցնէին, եթէ միասին տօնէին իրենց Օրը, յիշելով անցեալ պատանութիւնն ու երիտասարդութիւնը:

Իրենցմէ շատեր մայրիկներու, մամիկներու կամ քուրիկներու միջոցաւ փրկուած էին, քառասուն տարի առաջ:

Գոնէ կէս ժամ գլուխ գլխի տուի՞ն մայրիկին հետ, իրենց զաւակներուն փրկութեան մասին մտածելու համար:

Անուղի տօնախմբութիւններ կատարած ատեն, մարդիկ սովորութիւն ունին նուէրներ տալու ազգային հաստատութեանց:

Հայրերու օրուան առթիւ, քանի՞ հայրիկներու միտքէն անցաւ հայերէն քերական մը, մանկական գիրք մը նուիրել իրենց զաւակներուն, օտարալեզու կրթութեանց դէզին մէջ:

Եւ քանի՞ հոգի յիշեցին թէ հայերէնի դասընթացքներ կան ամէն թաղի մէջ, ինչպէս եւ բարձրագոյն վարժարաններ, որոնցմէ կրնան օգտուիլ իրենց զաւակներն ալ:

Հայրերու Օր, Մայրերու Օր:

Տօն մը աւելի, տօն մը պակաս:

Ի՞նչ օգուտ, եթէ այդ օրն ալ գլուխ գլխի պիտի չտան, զաւակներու հայացման մասին մտածելու համար...

Ոչ թէ հառաչելով կամ յօրանջելով, այլ բան – գործ ընելով: ՎԱՀԷ

ՖՐԱՆՔՕ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտաքին նախարարը, Պ. Փինօ, ճառ մը խօսելով ամերիկեան ծերակոյտին անդամներուն առջեւ, որոնք սեղան մը սարքած էին ի պատիւ հիւրին, յայտարարեց.

— Ձեր եւ մեր յեղափոխութիւնները յղացուեցան ազատութեան մէջ եւ այդ իտէալին վրայ հաստատուած է մեր երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը, այսօր ալ, ինչպէս 1778ի դաշնագրէն ի վեր: Այդ ազատութեան անունով էր որ կող կողի կռուեցանք երկու աշխարհամարտներու ընթացքին: Յանուն այդ ազատութեան է որ այժմ աւելի քան երբեք միացած ենք իբրեւ անդամները Ատլաժողովին»:

Պ. Փինօ կը շարունակէ իր խորհր–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ «ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ» ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հաճոյքով կ'իմանանք թէ Փարիզի Աղքատ. ընկերութիւնը, նոր անունով Association Arménienne d'Aide Sociale պետութեան կողմէ ճանչցուած է Հանրօգուտ Հաստատութիւն (d'Utilité Publique) 1956 Յունիս 8ի հրամանագրով:

Առաջին անգամ է որ հայկական ընկերակցութիւն մը կը վայելէ այս շնորհը, որուն արժանացած է վերջին տարիներու յարաճուն գործունէութեամբ եւ մանաւանդ երկու Հանգստեան Տուներու օրինակելի մատակարարութեամբ:

Այս ճանաչման շնորհիւ, ընկերակցութիւնը ոչ միայն անմիջական վարկ մը կը շահի, այլեւ իրաւունք կ'ունենայ նուէրներ եւ կտակներ ընդունելու, որոնք պիտի նպաստեն աւելի ընդարձակելու իր ընկերային օգնութեան միջոցները:

Անհատական պատեհութիւն մը անժառանգ ունեւորներուն համար, ծառայելու ընկերային օգնութեան գործին, կտակներով եւ նուէրներով:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ մեր խմբագրատունն այցելեց Աթէնքի հոգեւոր հովիւներէն Մեսրոպ քահանայ Տէր Յակոբեան, եղբայրը ծանօթ հրապարակագիր Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեանի: Փարիզ պիտի մնայ ժամանակ մը: Այս առթիւ կարգ մը տեղեկութիւններ քաղեցինք յունահայ գաղութի կացութեան մասին, որ մեծ հոգեր կը պատճառէ ազգ. իշխանութեան:

ԿԻՊՐՈՍԻ փոխ-կառավարիչը 40.000 սթերլինի նոր տուգանք մը հաստատեց Ֆամակուսթա քաղաքին վրայ: Յունիս 1ին ալ նոյնքան գումար պահանջուած էր, միեւնոյն պատճառով: Անգլ. զինուորները կը շարունակեն խուզարկութիւնները կատարել անտառներու մէջ, ապստամբութեան վարիչները գտնելու համար: Ի հարկին ձիթենիներն ալ կը կտրեն:

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետ ընտրուեցաւ Պ. Փիէռ Ռիւէ, որ 49 տարեկան է եւ նախկին կոլեան: Համայնավար թեկնածուն շահած էր 25 քուէ, ընկերվարականը՝ 11:

ՅՈՅՑԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

●

Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարին՝ Գ. Փինոյի Երեւան այցելութեան առթիւ, Երեւանի օդակայանին մէջ տեղի ունեցած ցոյցերը, «փրկեցէ՛ք մեզի» աղաղակներով, լայն արձագանգ գտան արտասահմանի հայ եւ օտար (մասնաւորապէս ֆրանսական) մամուլին մէջ:

Մինչ պէտք չըլլար, անշուշտ, կատարուած ցոյցերու մասին ամբողջապէս առարկայական եւ ուղիղ մեկնութիւն ակնկալել ֆրանսացի այցելուներէն, նախ՝ այն պատճառով որ, ցոյցերու գլխաւոր դերակատարները ծագումով Ֆրանսացի Հայեր էին, եւ երկրորդ՝ որ Ֆրանսայի պաշտօնական ներկայացուցիչը իր հետեւորդներով, պարզ ծանօթութեան մը համար Երեւան կ՚այցելէր, համաձայն Մոսկուայի իշխանաւորներու կողմէ ճշդուած յայտագրի մը:

Հակառակ այս կրկնակի կաշկանդիչ իրողութիւններուն, Ֆրանսական կարեւոր թերթերու ականաւոր աշխատակիցները Երեւանէն հեռագրած իրենց տեղեկութիւններով, ցոյցերու իրական պատկերը տուին առանց աւելորդ գունաւորումներու:

Հետաեսիլը իր կարգին, տեղւոյն վրայ քաշած նկարներու ցուցադրութեամբ, կը հաստատէր ինչ որ գրուեցաւ եւ խօսուեցաւ:

Այս բոլորէն յստակօրէն կարելի է եզրակացնել.—

Ա.— Մայիս 22ին, Երեւանի օդակայանին մէջ, բազմութիւն մը, ինքնաբուխ եւ յուզիչ ցոյցեր է կատարած Ֆրանսացի պաշտօնական հիւրերուն առջեւ:

Բ.— Ցուցարարները՝ ընդհանրապէս 1946–47ին, արտասահմանէն խանդավառութեամբ ներգաղթողներն են եղած, մասնաւորապէս Ֆրանսայէն եւ Ամերիկայէն, որոնք, դեռ խորհրդային նաւերուն չմօտեցած՝ գինովցած էին «սովետական դրախտով»:

Գ.— Այս ցուցարարներէն խումբ մը (թիւը կարեւորը չէ այս պարագային), Ֆրանսացի կնոջ մը գլխաւորութեամբ, ոստիկանական շղթան ճեղքելով կը շրջապատէ Գ. Փինօ՝ «փրկեցէ՛ք մեզ» աղաղակներով:

Կը հետեւի թէ տարիներ առաջ, իրենց կամքով եւ գաղափարական նախասիրութիւններով ներգաղթողներէն մաս մը, միջոցներ կը փնտռէ դուրս գալու մեր երկրէն:

Այն տպաւորութիւնը, թէ ցուցարարները Ֆրանսահպատակներն են եղած եւ մասնաւորապէս Ֆրանսուհիներ, որոնք չկարենալով ընտելանալ խորհրդային կարգուսարքին կ՚ուզեն վերադառնալ, երբեք չի նուազեցներ ցոյցին ծանրութիւնը եւ իրական իմաստը:

Ո՞վ կրնայ պնդել, որ միեւնոյն բանը պիտի չընէին բոլոր ներգաղթողները, նոյն իսկ բնիկները, եթէ անոնք եւս ապահովուած ըլլային Ֆրանսայի պաշտպանութիւնը:

Մանաւանդ, «Հայաստանաէր»ները, բայց մասնաւորապէս վերջին երկու տարիներու ընթացքին Հայաստան այցելողները, անկասկած աւելին կրնան ըսել այս մասին:

Չէ՞ որ, շատերը, հնարաւորութիւն ունեցան իրենց ականջներով լսելու ներգաղթողներու «երախտագիտութեան» արտառոց արտայայտութիւնները՝ ներգաղթը կազմակերպող «մեծ Հայաստանասէր»ներու հասցէին...

Բայց, միշտ աւելին կրնան ըսել անոնք, որ հիւրանոցի պատուհաններէն միայն շփում ունեցան չէնքին շուրջը դեգերող ներգաղթողներու հետ, եւ կամ անոնք որ «առատութեան մէջ լողացող» ծանօթներու, երբեւ վերջին նուէր յանձնեցին իրենց սովորական հագուստները...

Զուր է եւ կրկնակի յանցանք ստորագնահատել Երեւանի ցոյցերը եւ ներկայացնել իբրեւ պարզ ու աննշան դէպք մը, կամ քանի մը Ֆրանսացիներու խնդիր:

Ընդունելով հանդերձ այս վերջիններու բացառիկ պարագան, անկարելի է աչք եւ միտք փակել սփիւռքահայ հայրենիքէն դուրս ելլելու տիրող ախտաւորհոգեբանութեան վրայ: Մանաւանդ, որ այս հոգեբանութիւնը կ՚արտայայտուի աւելի շատ անոնց մէջ, որոնք խորհրդային իրաւակարգը նախընտրեցին, եւ երբեւ կամաւորներ հոն գացին, իրենց մասնակցութիւնը բերելու «սովետական հայրենիքի վերելքին»:

Ուղիղ եւ անխարդախ հայրենասիրութիւնը, անտարակոյս, իր անառարկելի եւ յստակ բացատրութիւնն ունի:

Հայրենիքը լքել՝ անձնական դժուարութիւններու, բայց մասնաւորապէս նիւթական նեղութեանց պատճառով, դասալքութիւն է, յանցանք է եւ ոճիր:

Այս ըմբռնումով ալ, կարելի է դատապարտել հայրենիքէն հեռանալու ամէն մէկ փորձ եւ մտածում:

Ճիշդ չէ սակայն, եւ ոչ ալ արդար, այս ընդհանուր սկզբունքի շրջագծին մէջ միայն տեսնել ու քննել կատարուած իրողութիւնը:

Դժբախտութիւնը այն է, որ մեր հայրենիքը ենթարկուած է համայնավար բռնատիրութեան եւ կը կառավարէ այդուժի կողմէն:

Այս պայմաններուն մէջ, հայ ժողովուրդի ազգային կամքն ու միտքը չէ, որ ուղղութիւն կու տան օրուան իշխանաւորներուն:

Մեր ազգային պահանջներն ու ձգտումները կրնան նկատի առնուիլ տիրող ուժի կողմէ, այնքան որքան կը համապատասխանեն համայնավար իշխանութեան ընդհանուր հաշիւներուն:

Հայրենիքի մէջ ամփոփուած հայութիւնը — բնիկ թէ ներգաղթող — այս պայմաններուն տակ, չի կրնար միշտ եւ բոլոր պայմաններուն մէջ, իւրացնել երկրի մէջ հաստատուած կարգուսարքը եւ անվերապահօրէն նուիրուիլ թելադրուած աշխատանքներուն:

Օտարին պարտադրած այս դրութեան մէջ, զարմանալի չէ եւ ոչ ալ անբնական, որ հայրենիքի հայութիւնը, կը մտածէ ազատիլ պարտադրուած ծանր կապանքներէն:

Հայրենիքի դէմ չէ այս հոգեբանութիւնը, այլ վարչակարգին:

«Ցոյց մը բռնութեան դէմ»:

Այս է իրական իմաստը Երեւանի դէպքին

«Հայաստանասէր»ները, եւ բոլոր իրենց նման մտածող «լայնամիտները», փոխանակ անտեղի վերապրումներու, խոհեմութեան անհամ առերու եւ «հայրենասիրութեան» քարոզներուն, լաւ է, որ իրականութիւնը տեսնեն ճշմարիտ հայրենասէրի աչքով, եւ միտքով:

Թող ուրիշ տեղ փնտռեն հայրենիքի թշնամիները:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

■

Թ.— ՍԹԱԼԻՆԻ ՌԱԶՄԱԿԱՆ «ՀԱՆՃԱՐԸ»

Սթալին երկար ատեն զինուորական գործողութեան չձեռնարկեց եւ գործօն ղեկավարութիւնստանձնեց Քաղաք. Բիւրոյի անդամներու այցելութենէն ետք միայն: Անոնք ըսին թէ անհրաժեշտ էր անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել բարուոքելու համար ճակատին կացութիւնը:

Պատերազմի առաջին տարիներուն մեր հայրենիքին սպառնացող վտանգը հետեւանքն էր Սթալինի սխալներուն, իր գործածած մեթոտներուն որով կը վարէր ազգը եւ հայրենիքը:

Մենք հոս չենք խօսիր միայն այն թըւականի մասին երբ պատերազմը սկսաւ, թուական մը որ մեր բանակը լուրջ կազմալուծման առաջնորդեց եւ մեզի ծանր կորուստներ պատճառեց: Նոյնիսկ պատերազմի առաջին տարիներէն ետքն ալ, Սթալինի ջղայնութիւնը անդրադարձաւ զինուորական գործողութեանց վրայ, եւ վնասեց բանակին:

Սթալին շատ հեռու էր ճակատին իրական կացութիւնը հասկնալէ: Ան երբեք չայցելեց ճակատը կամ ազատագրուած քաղաքները, բացի կարճ շրջանէ մը Մոժայսքի մէջ: Բազմաթիւ երեւակայական, գրական գործեր եւ նկարներ նուիրուեցան այս կարճ այցելութեան առթիւ: Միեւնոյն ատեն առանց հասկնալու իրական կացութիւնը, ան հրամաններ կ՚արձակէր, պատճառ դառնալով զինուորներու կորուստին:

Օրինակ մը տամ: Այս համագումարին մասնակցողներուն մէջ ունինք մարիշալ Բաղրամեան, վարիչը հարաւ-արեւելեան ճակատին գործողութեանց, ան կրնայ հաստատել ինչ որ պիտի ըսեմ:

Երբ 1942ին Խարքովի շրջանին կացութիւնը խիստ ծանրացաւ, որոշեցինք դադրեցնել գործողութիւն մը որ բանակին համար կրնար ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ, եթէ շարունակուէր:

Այս պարագան իմացուցինք Սթալինի, յայտնելով միանգամայն թէ կացութիւնը լուրջ էր եւ փոփոխութիւն մը պէտք էր գործողութեանց ծրագրին մէջ, որպէս զի թշնամին չփճացնէր մեր զինուորական կարեւոր համախմբումը:

Հակառակ ասոր, Սթալին հրամայեց շարունակել գործողութիւնը, մինչ թըշնամին կը ձգտէր պաշարել Խարքովը, իսկ այդ շրջանին բազմաթիւ զինուորական համախմբումներ ոչնչանալու եւ պաշարուելու սպառնալիքին տակ էին:

Վասիլեւսկիին հեռախօսելով ըսի.

«Ալեքսանդր Միխայլովիչ, ձեռքդ քարտէս մը առ (Վասիլեւսկին ներկայ էր) եւ կացութիւնը պարզէ ընկեր Սթալինի»: Պէտք է յիշել թէ Սթալին իր ծրագիրները կը պատրաստէր օգտագործելով աշխարհի քարտէսը (Շարժում սրահին մէջ): Այո, ընկերներ աշխարհի քարտէսով կը պատրաստէր ճակատի գիծը: Ընկեր Վասիլեւսկիի ըսի.— «Ցոյց տուր անոր կացութիւնը քարտէսի մը վրայ. ներկայ վիճակին մէջ. չենք կրնար յաջողութեամբ գլուխ հանել մեր ծրագրած գործողութիւնները: Առաջին որոշումները պէտք է փոխուին ի շահ մեր դատին:

Վասիլեւսկի պատասխանեց թէ հարցը արդէն ուսումնասիրուած էր Սթալինի կողմէ, եւ թէ ինք չուզեր այլեւս տեսնել զայն այս հարցի մասին, որովհետեւ ան կը դժկամակէր վիճիլ:

Վասիլեւսկիէն ետք, հեռաձայնեցի ըՍթալինի իր ամարանոցին մէջ. Անոր տեղ Մալենկով առած էր լսափողը: Բացատրեցի թէ ճակատէն կը հեռախօսէի եւ թէ կ՚ուզէի անձամբ խօսիլ Սթալինի հետ:

Սթալին Մալենկովի միջոցով յայտնեց թէ կրնայի ըսելիքս Մալենկովի ըսել: Դարձեալ կրկնեցի թէ ես անձնապէս կ՚ուզեմ խօսիլ մեր ճակատի մասին, շատ լուրջ խնդրի մը առթիւ: Սթալին միշտ նոյն խօսքը կը կրկնէր, թէեւ ինքն ալ հեռախօսին քովն էր:

Այս կերպ «մտիկ ընելէ» ետք, ըսաւ.— «Որոշուածէն բա՛ն մի՛ փոխէք»:

Հետեւանքը մեր սպասածէն շատ աւելի գէշ եղաւ: Գերմանները պաշարեցին զինուորական մեր համախմբումները եւ մենք հարիւր հազարաւոր զինուոր կորսնցուցինք:

Ահաւասիկ Սթալինի զինուորական «հանճար»ը, եւ ահա թէ ինչ արժեց մեզի:

Պատերազմէն ետք, ժողովի մը ընթացքին, ուր ներկայ էին Սթալին եւ Քաղաք. Բիւրոյի անդամները, Անաստաս Իվանովիչ Միկոյեան յայտնեց թէ Խրուշչեւ ի-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆՈՒՆԻԿ ՀԱՆԸՄ

(ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

●

— Հրաշալի է, բացագանչեց խանդավառութեանս վերացած, բան մըն ալ անոր վրայ կը դրեմ եւ ձեզմէ մէկը կը զարնէ դաշնակին վրայ, «Շարխօշ Մանուկ»ին եղանակով:

Նորահարսի մը երազներով, յափշտակուած միամիտ հանըմ միտքէն չէր անցըներ թէ ծուղակ մը կը լարէինք իրեն դէմ, անատակ խեռնուէններուն մեղսակցութեամբ...

Վերջապէս, օր մըն ալ չկրցաւ համբերել եւ հրամայեց Անվէնէին որ իր «կրօն փէշը» բերէ: Մեծ Նոր Գիւղայի սպասուհին ունեց պառաւին, որ շրջագգեստն ու «սաթէն» կօշիկները հագնի, եւ նոյնիսկ իրեն ընկերացաւ մինչեւ մեր պարտէզը:

Վարպետ Մանուկ քամանը վերցնելով ծաղիկներու ածուին վրայէն, հարցականօրէն նայեցաւ այցելուհիներուն, այդ տարեց կինը դէշ ադէկ կոկած էր մազերը, բայց երեսը կորսուած էր բռնձափոշիի մէջ...

Այն ատեն, նշան ըրի Զարմինէին որ անցնի դաշնակին առջեւ, իսկ ես պատուհան վազեցի Հերմինէին հետ: Ցանկարծօրէն, Նուազին բամբ ձայնը կորեց միջոցը, տարածուեցաւ պարտէզին մէջ, մենք ալ եղերքէն կախուած ընկերացանք եղանակին վայրի կշռոյթին.

Եայեան իին միտիբը ազած,— Երեսին՝ փուտրա, աչքին ալ սիւրմէ քաշած,— Վիգիւթայի գացած է:— Ջաւալլըն չի նայիր իր փոքթրուն,— Ութսուն տարին շալակն առած,— Կարգուիլու ելած է...

Հանըմ քնաւ չէր սպասեր այս հարուածին: Դեռ չնստած իրեն երկարած աթոռին վրայ, սարսափահար դոմշը տնկեց դէպի պատուհանը, ձեռքը-ոտքը դող-դըղալէն:

— Չէ՞ք խղճիր, եումուրճախներ, մեծ մայրիկը մասխարա ընելու ելած էք, մըրմըռաց ակռաներուն մէջէն:

Բայց, ո՞վ էր մտիկ ընողը: Աղջիկները պզտիկ վրէժ մը ունէին ընդդէմ իրենց հանիին: Ան հալածած էր զիրենք փորձութեան մը համար, որմէ ինքն ալ չէր կրնար խուսափիլ այդ հասուն տարիքին: Ծաղրելու անդուլ փափաքէ մը մղուած, մենք շարունակեցինք հետեւիլ նուագին զարկերուն, յարաճուն խանդավառութեամբ.—

Նունիկ հանըմին խելքին եկած է.— Կրօն փիստանը վրան քաշած.— Բերայի աղջիկներուն պէս.— Կը վազէ իր սիրածին ետեւէն.— Խրանթօշ Մանուկին.— Շարխօ՜շ Մանուկին...:

— Կերած ապուրնին նայեցէք... մատ մը «պօյ»ով, դործիս խառնուելու ելած են, որտաց հանըմ, յուսահատօրէն հասանքին դէմ թումբ կանգնելու ակներեւ ճիգով:

Սակայն, մենք, նման այն չարաճճի տղոց, որոնք խրտուիլակին կեդծիքը երեւան հանելէ վերջ ալ չեն վախնար, շարունակեցինք անողոքելի յամառութեամբ

Նունի՛կ, մի՛ ելեր վեր մինտերէդ,— Նունի՛կ, տեղդ ծանր նստէ,— Կարգուիլը քու գործդ չէ...

— Կրող, ձեզի ի՞նչ կ՚ըլլայ կոր. ես «աղապ» կ՚ըլլամ, ինչ որ ուզեմ ան կ՚ընեմ...

Ծիծաղի պոռթկում մը, կարեւքցուցիչ պատասխանը եղաւ պառաւին

Մեծ մայրիկին իրաւ խելքին պիտի գար: Շփմած բան չէր զոմեր ըսելիք, ճակտին քրտինքը վար տուաւ տենդահար: Բնազդաբար կը զգար որ իրեններուն առջեւ խայտառակուած է սարսափելի կերպով: Կամաց մը, «փէշ»երը ժողվեց եւ ընչասպառ տուն նետեց ինքզինքը:

Նունիկ հանըմ երկար ամիսներ չհամարձակեցաւ նստիլ պարտէզին պատուհանին առջեւ, իր սիրական բազմոցին վրայ, որուն ընտելացած էր տարիներէ ի վեր: Ցակոբ աղայի մահէն ետքը, յաղթահասակ նոճին կորած էին իր օդեդաբանով ու պատմական յիշատակներով եւ այն օրէն ասդին տունին «պերեքէթ»ն ալ փախած էր...

Ցաւնլուածական գործառնութիւնները պակսած՝ էֆէնտին ուզեց ձեռքէ հանել երկու տուները եւ խնդրեց Ալեքսանդր Փանոսեանէն որ պատշաճ տանուոր մը յօրինէ, վաճառումը դիւրացնելու համար:

Երեւելի յանդարանը՝ միշտ զուարթ, համակրելի եւ վայելչօրէն պերճեւնուած, կեանքի վերջալոյսին ողբալի վիճակ մը կը պարզէր եւ ալ չէր կրնար դոհացնել Երուանդ էֆէնտիին ամուսնական քմայքները: Օրին մէկը ճամբու դրին զինքը:

Ճակատագիրը այնպէս տնօրինած էր, որ Նունիկ հանըմ իր կեանքը վերջացնէ Սամաթիոյ այդ գեղատեսիլ տանը մէջ: Խնձած՝ տարիներու բեռէն, իմաստուն համակերպութեան մը անձնատուր եղած էր ան, ի սպառ հրաժարելով անկարելի տենչերէն: Ոչ մէկ դղջում եղածին, ոչ ալ ըլլալիքին մասին:

Կեանքը ապրած էր լայնօրէն, իր հասկցած ձեւով, ու հիմա կ՚երթար դէպի անծանօթը, որուն սպասած էր ստոյիկեան հանդարտութեամբ: Ցետին պահերուն՝ անարին վերեւ արտասուալից կանգնած Հերմինէն եւ Զարմինէն, հետ զհետէ նուաղող աչօթքի մրմունջներէն միակ պարբերութիւն մը կցած էին քաղել մեծ մայրիկին շրթներէն.— «Եղիցին կամք քո»:

(Ցրդ. եւ վերջ) ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

բաւունք ունէր երբ Խրուշչովէն կը հեռաձայնէր զինուորական գործողութեան մասին։ Միկոյեան աւելցուց թէ դժբախտութիւն էր նկատի չառնել Խրուշչեւի թելադրութիւնը։

Պէտք էր տեսնել Սթալինի կատաղութիւնը. Ինչպէս կարելի էր ենթադրել թէ Սթալին իրաւունք չունէր։ Ի վերջոյ «հանճար» մը չէ՞ր, եւ հանճար մը միայն իրաւունք կ'ունենայ։ Ամէն մարդ կրնայ սխալիլ, բայց Սթալին կը մտածէր թէ ինք երբեք չէր սխալեր, թէ միշտ իրաւունք ունէր. երբեք չէր ընդունէր թէ կրնայ սխալ գործել, մեծ կամ փոքր, թէեւ մէկէ աւելի սխալներ գործեց տեսական թէ գործնական գետնի վրայ։ Երբ համագումարը վերջանայ, թերեւս կարենանք քննել պատերազմի զինուորական գործողութիւնները եւ զանոնք ներկայացնել իրենց իսկական լոյսին տակ։

Սթալինի գործելու եղանակը, զինուորական տեսակէտով, շատ արիւն թափել տուաւ մեզի, մինչեւ որ կրցանք կասեցնել թշնամին եւ անցնիլ յարձակողականի։

Զինուորականները տեղեակ են թէ 1941ի վերջաւորութենէն ի վեր, ռազմական մեծ գործողութիւններէ աւելի, որ թշնամին թիկունքէն պիտի պաշարէր եւ անցնէր անոր ետեւ, Սթալին ուզեց որ ճակատային յարձակումներ կատարէինք եւ գիւղ գիւղ գրաւէինք։ Այս գործելակերպը մեծ վնասներ պատճառեց մեզի, մինչեւ որ մեր զօրավարները, որոնց ուսերուն վրայ կը ծանրանար պատերազմի ճակատագիրը, յաջողեցան փոխել կացութիւնը եւ հասնիլ աւելի ճկուն գործողութեանց ռազմավարութեան։ Այս նոր գործելակերպին շնորհիւ կարեւոր փոփոխութիւններ յառաջ եկան ճակատին վրայ, ի նպաստ մեզի։

Մեր մեծ յաղթութենէն ետք, որ շատ սուղի նստաւ մեզի, Սթալին չվարանեցաւ աստիճանազրկել հրամանատարներ, որոնք նպաստած էին յաղթանակին, որովհետեւ չէր հանդուրժեր որ ճակատին յաղթութիւնները ուրիշներու վերագրուէին։

Սթալին շատ կ'ուզէր իմանալ ուրիշներու կարծիքը ընկեր Ժուկովի մասին, իբրեւ զինուորականի։ Յաճախ իմ կարծիքս կը հարցնէր։ Կը պատասխանէի. — «Երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնամ զայն, լաւ զօրավար է եւ լաւ զինուորական պետ»։ Պատերազմէն ետք Սթալին անոր մասին անհիմն զրոյցներ տարածեց, անոր ռազմական տաղանդը եւ դերը նուաստացնելու համար։

Սթալին շատ աշխատեցաւ որ ինք զինուորական մեծ վարիչ համարուի։ Զանազան միջոցներով փորձեց ժողովուրդին մէջ այն համոզումը գոյացնել թէ հայրենական պատերազմին յաղթութիւնը պէտք էր վերագրել իր հանճարին եւ յանդգնութեան։

(Շար.)

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԱԲԲԱՀՕՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆՆԱ, 14 Յունիս.— Ինչպէս ծանօթ է Աբբահայր Հապոզեան արք. 1955 Մայիսէն ի վեր Ամերիկա կը գտնուէր Միաբանութեան կարգ մը անյետաձգելի պահանջներուն առթիւ ամերիկահայ գաղութի նիւթական օժանդակութեան դիմելու համար։ Առաջին անգամն էր — Միաբանութեան գոյութեան 180 տարուան ընթացքին — որ Վիէննայի Մխիթարեանք ձեռք կը կարկառէին, իրենց ազգային եւ գլխաւորաբար մշակութային գործունէութեան գետնի վրայ անյաղթելի նիւթական դժուարութեան մը հետեւանքով։

Միաբանութիւնը 1936էն ի վեր վարժարաններ բացած էր Պէյրութի եւ Գահիրէի մէջ, ուր երիտասարդ ուժեր իրենց լաւագոյնը կը զոհէին ազգին զաւակներու հայեցի դաստիարակութեան եւ ուսման համար, զուրկ ըլլալով սեփական շէնքէ եւ կեանքի անհրաժեշտ պայմաններէ։ Անհրաժեշտ էր մանաւանդ Պէյրութի մէջ ձեռնարկել սեփական շէնքի մը կառուցման, քանի որ հին վարձու շէնքը անբնակելի դարձած էր շատոնց։

Շնորհիւ ամերիկահայ գաղութին ազնիւ բարեացակամութեան այսօր կանգնած է արդէն, Պէյրութի օդաւէտ բարձունքի մը վրայ, Մխիթարեանց նորակառոյց վարժարանը։

Կեցցէ ազգասէր Ամերիկահայութիւնը։

Աբբահայրը դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին միաբանութեան վարդապետներ եւ Վիէննայի հայ գաղութէն բազմաթիւ անձեր։ Վանքի մէջ ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ դրսի գաւիթը, ուր շարք կազմած էին վանքի աշակերտները եւ տեղացի ժողովուրդի շատ մը համակիրներ՝ ինքնաբերաբար հաւաքուած։

Աբբայարանի սրահին մէջ ողջոյնի ջերմ խօսքեր ուղղուեցան Միաբանութեան եւ գաղութի կողմէ, որմէ վերջ վերապատուելի Հապոզեան իր շնորհակալութիւնը յայտնելով եղած ընդունելութեան՝ ըսաւ թէ գոհունակութեամբ կը վերադառնայ Ամերիկայէն, ուր Հայութիւնը ամէն կողմ սիրալիր ընդունելութիւն ըրած էր իրեն եւ որուն շնորհիւ, այսօր Պէյրութի մէջ ունինք նորակառոյց գեղեցիկ վարժարան մը։ Ապա խօսքը ուղղելով աշակերտութեան՝ թելադրեց եռանդով պատրաստուիլ ապագայ կրթական գործի ասպարէզին համար։

Եղան հիւրասիրութիւններ ու մտերմիկ խօսակցութիւններ.

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՔԱՇԱՆ.— Կապոյտ Խաչի Գանձօ Քաշանի մասնաճիւղը կազմակերպած էր շատ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը՝ որ տեղի ունեցաւ ժողէրի սրահին մէջ, ութ Յունիսի գիշերը, կոկիկ բազմութեան մը առջեւ։

Օրուան դասախօսն էր Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան, նիւթը՝ «Հայ թատրոնը եւ իր ծագումը»։ Դասախօսը իր խանդավառ եւ քնարական հայերէնով, բացատրեց հայ թատրոնի կատարած դերը դարերու ընթացքին եւ պարզեց անոր զարգացման զանազան շրջանները։

Պոլսոյ մէջ առաջին թատրոնը հաստատուած է Բերա, «Նաում» անունով։ Հայերն ալ պարբերաբար ներկայացուած են անոր բեմին վրայ։ Արդէն Նաումը շինուած Իտալիայէն կրկէսի խումբեր կ'այցելէին Պոլիս։ Անոնց պետն էր Իտալացի Սուլիէ։ Հայ երիտասարդներ դիմած եւ արձանագրուած են անոր խումբին իբրեւ անխօս դերակատարներ։ Կարճ ժամանակի մէջ Յովհաննէս Գասպարեան եւ իր հայ ընկերները ցոյց տուած են ընդունակութիւններ եւ արժանացած մասնաւոր գնահատութեան։ 1846ին անոնք կը կազմեն իրենց սեփական խումբը «Արամեան» անունով։ (Այստեղ դասախօսը միջանկեալ քննադատեց Գոյեանի գրքին թատրոնի ծնունդին եւ զարգացման մասին հանած եզրակացութիւնը)։ Արամեան խումբը սկսաւ իտալերէնէ թարգմանութիւններ ընել եւ Ս. Գրոց նշանաւոր դէպքերը ներկայացնել, կ'ունենայ հայ եւ հրէայ ներկաներու հոծ բազմութիւն մը։

Բայց «Արամեան» թատերախումբը չտոկալով «Նաում»ի մրցակցութեան կը հեռանայ Պոլսէն, կը ճամբորդէ Խրիմ, Կովկաս։ Այս խումբին մասնակցողները կարելի է նկատել Պոլսահայ թատրոնի հիմնադիրները։ Ետոյ կանգ առաւ Մ. Պէշիկթաշլեանի հիմնած թատրոնին առջեւ՝ կազմակերպուած 1856ին։ Պատմեց դրուագներ Ադամեանի, Փափազեանի, Սիրանոյշի եւ զանազան դերասաններու ազգային եւ միջազգային արժէքներու մասին։ Դասախօսութիւնը վերջացաւ ջերմ ծափերով։ Ցուցադրուեցան թատերական աշխարհի մեծ դէմքերու պատկերները եւ խմբանկարները։ Իբրեւ ունկնդիր, կը թելադրեմ Կապոյտ Խաչի վարչութեան որ յառաջիկային գոնէ ամիսը անգամ մը կազմակերպէ այս կարգի դասախօսութիւններ՝ որոնք մեծապէս պիտի նպաստեն երիտասարդութիւնը համախմբելու հայկ. մշակոյթին շուրջ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ յայտարարութիւն մը ուղղեց վարչապետին, խնդրելով կռիւը դադրեցնել եւ բանակցիլ Ալժերիոյ հետ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Հայաստանի Հանրապետութեան 38րդ տարեդարձը տօնեցինք կիրակի, 10 Յունիս, մեծ խանդավառութեամբ։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր ազատատենչ հայրենակիցներով։ Երբ մուտքի դրան վերեւ կը բարձրանային Ֆրանսական եւ հայկական դրօշները, դպրոցի փոքրիկները ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Սօնա Թորոսեանի երգեցին երկու քայլերգները։

Հանդէսին նախագահը, Ն. Սարգիսեան երկու խօսքով ոգեկոչեց այն բոլոր զոհողութիւնները որոնց շնորհիւ հայ ժողովուրդը վերստացաւ իր անկախութիւնը։ Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ ըրին դպրոցի աշակերտները, եղան նոյնպէս խմբական երգեր։ Շնորհակալութիւն ուսուցչուհի Տիկ. Թորոսեանի, որ կարճ ժամանակի ընթացքին կրցաւ վարժեցնել պզտիկները։

Լա Սիոթայի ընկերներէն Սամուէլ Բրուտեան արտասանեց «Ուխտաւորը», ինչպէս եւ Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը։ Ընկեր Ժիրայր Գասեան երգեց «Հայաստան»ը եւ Գ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ «Հայրենիքդ մոռցիր, կ'ըսեն օտարներ»։ Ետոյ երիտասարդ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ։ «Մենք պէտք էր տօնէինք Մայիս 28ը զինուորական եւ ժողովրդական մեծ խրախճանքով եւ ոչ թէ այսպէս օտարութեան մէջ։ Բայց պէտք չէ յուսահատիլ, այլ հաւատալ ապագային։ Մեր ուժերը տրամադրենք որպէսզի մեր զաւակները լաւ Հայեր մնան, պատրաստ՝ այս տարեդարձը տօնելու միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մէջ։ Դպրոցի պզտիկները զուարճալի կատակերգութիւն մը ներկայացուցին։ Տիկին Թորոսեան եւս խօսելով ըսաւ թէ ծնողները եթէ կ'ուզեն իրապէս յարգել յիշատակը մեր հերոսներուն, պէտք է հայերէն սորվեցնեն իրենց պզտիկներուն, հայկական դպրոց ղրկելով։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն եւ հանդիսականները մեկնեցան խոր տպաւորութեամբ։

Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՄԵԾ ԱԳԱՐԱԿԱՏԷՐ մը, քանի մը կով գնելու համար տօնավաճառի կ'երթայ։ Տղան քայլ առ քայլ կը հետեւի հօրը եւ կը տեսնէ որ հայրը հանած կովերը կը կմթէ.

— Ինչո՞ւ կը կմթես, հայրիկ, կը հարցնէ տղան հետաքրքիր։

— Գնելու միտք ունիմ եւ ատոր համար կը նայիմ թէ անոնց միսը պի՞նդ է։

Մէկ քանի օր վերջ, տղան մտահոգ՝ հօրը քով կը վազէ եւ կ'ըսէ

— Հայրիկ, հայրիկ.. վազէ եկուր Նամակաբերը մայրիկը գնել կ'ուզէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

17.— ԿՆՈՋ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Իսկ եթէ նրանք միայն իրանց պաշտպանէին, այն ժամանակ պէտք է առանձնանային, պէտք է ընդհանուր զօրութիւնը ջլատուէր, եւ երկրի սահմանները պէտք է մնային բաց թշնամու առջեւ։

Բայց այժմ ներկայանում էր մի այլ անյարմարութիւն։ Ինքը Մուշեղը երկու օրից յետոյ պէտք էր թողնէր իւր ամրոցը։ Եթէ նա իւր ընտանիքը իւր հետ առնելու լինէր, դրանով արդէն բացարձակ կերպով պէտք էր ցոյց տար իւր դիտաւորութիւնները, որ ցանկանում էր գոնէ առժամանակ ծածուկ պահել։ Բացի դրանից, Նրա վրայ դրուած էր եւ իւր միւս հօրեղբայրների եւ հօրեղբօր որդւոց ընտանեաց պաշտպանութեան հոգսը, որոնց նա իւր զաւկից չէր բաժանում։

Նա կրկին դիմեց կնոջ խորհրդին։

— Մենք սովորութիւն ունէինք, ասաց կինը փոքր ինչ մտածելուց յետոյ, ամէն տարի ներկայ գտնուիլ Շահապիվանի աշխարհախումբ տօնախմբութեանը։ Եւ շատ անգամ գնում էինք տօնի սկսուելուց մի քանի ամիս առաջ։ Այնտեղ էր լինում թագաւորի բանակատեղը, այնտեղ էր լինում եւ ինքը թագաւորը։ Մենք միասին էինք վայելում Ծաղկաց լեռների գեղեցկութիւնը, մինչեւ սկսւում էր տօնը։ Այժմ այդ ուխտագնացութիւնը մի յարմար առիթ է մեզ այստեղից հեռանալու։ Դու, Մուշեղ, կարող ես գնալ, ինչպէս վճռել ես, երկու օրից յետոյ, իսկ մենք կը հետեւենք քեզ մի շաբաթից յետոյ։

— Շատ գեղեցիկ միտք է, — ասաց Մուշեղը ուրախանալով։ Շահապիվանի սրբավայրերը շատ հեռու չեն Արտագերս ամրոցից, իսկ մեր բանակը դրուած կը լինի այնտեղ...

— «Այո՛»... «այո՛»... լսելի եղաւ նախասենեակից փոքրիկ Մուշեղի ձայնը։

Այր եւ կնոջ խորհրդակցութիւնը ընդհատուեցաւ։

Աղախինը ներս բերեց երեխային, ասելով, թէ դրսումը չէ հանգստանում. Մայրը առեց նրան իւր գիրկը։ Փոքրիկ մարդը, որ ինքն էր գլխաւորապէս ծնողաց մտածութեան առարկան, ինքն եւս խանգարում էր նրանց մի որոշ եզրակացութեան հասնելու.

Տիկինը ակնարկեց աղախնին, որ հեռանայ։

Երեխան, սողալով մօր գրկից, անցաւ հօր գիրկը։ Նա բարձրացաւ կլորիկ ոտներն վրայ եւ ձեռքը մեկնեց դէպի հօր երեսը, խաղում էր նրա փոքրիկ մօրուքի հետ, երբեմն քաշքշում էր, երբեմն մատները տանում էր դէպի նրա շրթունքները։

— Շահապիվանի սրբավայրը, կրկնեց Մուշեղը, ամենայարմար տեղն է, որ դու յիշեցրիր ինձ, սիրելի Սաթենիկ։ Այնտեղ դու կը գտնես, եթէ ոչ մեր դժբախտ թագաւորին, բայց անտառակոյս, մեր աւելի դժբախտ թագուհուն։ Քո ներկայութիւնը կը մխիթարէ նրան։ Այնտեղ է այժմ արքայական ամբողջ բանակը։ Եւ թագուհու զօրքերը այնտեղից պէտք է միանան մեր ուժերի հետ, որ կենտրոնանալու են Արտագերս ամրոցում։ Ուրեմն վճռուած է։

Հայրը դեռ չէր վերջացրած իւր խօսքը, երբ փոքրիկ Մուշեղը երկու անգամ փռթկաց եւ իւր բարեպաշտ փռթկալով [illegible] վերջին վճիռը..

18.— ՊԱՏԱՆԻ ԱՐՏԱՒԱԶԴԸ

Երեկոյեան մութը բոլորովին պատել էր, բայց Սամուէլը դեռ չէր վերադարձել Սահակին եւ Մեսրոպին ճանապարհ դնելուց։ Նրա սենեակում, միայնակ նստած, սպասում էր ծերունի Արբակը, իսկ սենեակի դրանը՝ ոտքի վրայ սպասում էր պատանի Յուսիկը։ Երկուսն էլ կորցրել էին իրենց համբերութիւնը։ Իշխանը ուշացաւ, բաւական ուշացաւ։

Ծերունին մի քանի անգամ վերկացաւ, ուղղեց ձիթային ճրագի պատրոյգը, լոյսը աւելացրեց, լոյսը պակասացրեց, բայց այդ պարապմունքը բաւական չեղաւ նրան զբաղեցնելու, եւ ձանձրոյթից սկսեց անկիւններում դրած նիզակներն ու վէնքերը համարել։ Այդ հաշիւը, կարելի է ասել, նա հազար անգամ տեսել էր, բայց դարձեալ նորից սկսում էր։

Պատանի Յուսիկը երբեմն ներս էր մտնում, մի որ եւ է յիմարութիւն էր ասում ծերունուն, բարկացնում էր նրան, եւ դուրս էր գալիս.

Բայց իշխանը դեռ չերեւաց.

Կրկին յայտնուեցաւ Յուսիկը, եւ կանգնելով ծերունու առջեւ, երկու ձեռքերը կանթեց կողերի վրայ, եւ մի տեսակ ձիգ հեգնութեամբ ասաց.

— Գիտե՞ս Արբակ, դրսումը ի՞նչ տեսայ։

— Ի՞նչ տեսար սատանայ, հարցրեց ծերունին իւր խոժոռ աչքերը ուղղելով դէպի պատանու խորամանկ երեսը։

— Տեսայ՝ մէկը մի քանի անգամ անցաւ իմ մօտով. Նա կուչ եկաւ պատի տակին, նա ինձ չտեսաւ, եւ պտոյտ տալով անցաւ։ Նա պտտում էր մեր սենեակների շուրջը եւ անդադար նայում էր դէպի այս կողմ։ Երբեմն մօտենում էր, կանգնում էր լուսամուտի ներքեւ, ականջ էր դնում։

դակցութիւնները Գ. Տըլըսի հետ ։ Առջի օր մասնաւորապէս քննեցին Հիւս. Ափրիկէի, Միջին Արեւելքի, Գերմանիոյ միացման եւ առեւտրական փոխանակութեանց խնդիրները ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՑՈՅՑԵՐ Ի ՊԱՏԻՒ ԹԻԹՈՅԻ

Յունիս 19ին խանդավառ ցոյցեր կատարուեցան, երբ մարեշալ Թիթօ ճառ մը կը խօսէր Մոսկուայի «Տինամօ» մարզարանին մէջ, 80.000 հանդիսատեսներու առջեւ։ Թերթերը կը գրեն թէ Սթալինի բոլոր նկարները վար առնուած էին։ Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ դրօշները կը ծածանէին ամէն կողմ։ Լայն պաստառի մը վրայ կ'երեւար՝ հետեւեալ արձանագրութիւնը — «Կեցցէ՛ եղբայրական անյեղլի բարեկամութիւնը և գործակցութիւնը Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ»։ Թիթօ եւ Խրուշչեւ պաշտօնապէս յայտարարեցին փոխադարձ բարեկամութիւն՝ յաւիտեանս յաւիտենից ։ Պատանիներ պաշտօնական ամպիոնին մօտենալով ծաղիկներ մատուցին Տէր եւ Տիկին Թիթոյի։ Հինգ հազար երիտասարդ մարզիկներ, մանչ եւ աղջիկ, անդադար կը ծափահարէին։ Հանդիսութեան բացումը կատարեց Մոսկուայի քաղաքապետը ։ Մետաղագործ բանուորի մը եւ համալսարանի վերատեսուչէն ետք խօսք առաւ Խրուշչեւ։ Հազիւ քանի մը խօսք արտասանած, կեդր. կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը ներողութիւն խնդրեց հիւրերէն եւ իր փանամա գլխարկը ուզեց, նեղուելով տաքէն։ Յետոյ սկսաւ փառաբանել Եուկոսլաւիան։ «Ընկերվարութեան թշնամիները կը յուսային թէ պիտի երկարաձգուի այն վէճը որ ծագած էր Եուկոսլաւիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ, բայց յուսախաբ եղան։ Մենք, մարքս – լենին – եաններ, ամուր կապուած ենք սա նշանաբանին. — «Ընչազուրկներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք»։

Թիթօ պատասխանելով, ըսաւ թէ այլեւս ընդհարման ոչ մէկ ուղղակի վտանգ կը ծանրանայ աշխարհի վրայ, թէ պատրաստ է գործակցելու մեծ պետութեանց ղեկավարներուն հետ, վանելու համար ամէն ինչ որ կրնայ վտանգ մը կազմել խաղաղութեան համար ։ «Պատերազմէն խուսափելու լաւագոյն միջոցն է «գործօն համակեցութիւն»։ Յետոյ լի կարդին փառաբանեց երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը։ «Մեր ճամբաները տարբեր են, բայց մենք միեւնոյն նպատակներն ունինք»։

Հաւաքական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ խօսակցութեանց մասին։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Կը հաստատուի թէ Գ. Շեփիլով 400 միլիոն սթերլին խոստացած է Եգիպտոսի, Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար, երկար պայմանաժամով եւ 2-4 առ հարիւր տոկոսով ։

× Եգիպտոսի վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասր ճառ մը խօսելով անգլիացի վերջին զինուորին հեռացման առթիւ, յայտարարեց.

— Մենք կ'ուզենք ձեռք բերել արաբական բոլոր երկիրներուն անկախութիւնը։ Այսօր առաջին անգամ ըլլալով մեր մէջ կը գտնուի անկախ Մարոքի մէկ ներկայացուցիչը, դահաժառանգ իշխանը ։ Ունինք նաեւ ներկայացուցիչ մը Թունուզի կառավարութենէն ։ Կ'ուզենք որ մեր յառաջիկայ համագումարին ողջունենք արաբական Ալժերիոյ անկախ ներկայացուցիչը»։

Յետոյ անդրադառնալով Պաղեստինի հարցին, բացատրեց թէ պարտաւոր են զօրացնել իրենց ուժերը, իրականացնելու համար այդ երկրին անկախութիւնը ։ «Մենք ոչ Անգլիոյ դէմ ենք, ոչ ալ Ամերիկայի։ Կը խնդրենք Արեւելքի թէ Արեւմուտքի բարեկամներէն օգնել մեր երկրին վերաշինութեան ։ Մենք թոյլ պիտի չտանք որ հրամաններ արձակեն օտար մայրաքաղաքէ մը, ըլլայ Ուաշինկթըն, Լոնտոն թէ Մոսկուա»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷի մէջ աշտարակ մը պիտի շինուի 110 մեթր բարձրութեամբ, Նեղոսի վրայ, տիրապետելով քաղաքին բոլոր յիշատակարաններուն վրայ ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 19) — Ձոյլ ոսկի՝ 432.000, նափոլէոն 3210, զուից. 3030, անգլիական 4000, քսան տոլարնոց 16.000, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1040, տոլար 389, զուից. 93.50, պելժ. 7.70, լիր 0.60, փեզեթա 8.75.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մաննիկ Քոչարեան եւ զաւակը՝ Միքայէլ կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քոչարեան ընտանիքի մեռած անդամներուն, Միքայէլ Սարգիսեանի, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Կոստանեաններու յիշատակին ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Այն հայերը որոնք կը փափաքին հայերէն երաժշտութիւն ունկնդրել, կամ ծանօթութիւններ ստանալ հայ մշակոյթի եւ գեղարուեստի մասին, կրնան նամակով դիմել հետեւեալ հասցէին .—

RADIO-CENTRALE (section Française)
MOSCOU (U. R. S. S.)

Դիմումներուն գոհացում կը տրուի ամէն երեքշաբթի ժամը 19ին եւ ուրբաթ ժամը 20.30ին, կարճ ալիք 25 եւ 41։

ԱՄԱՎԵՐՋ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի, աշակերտներու ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 16ին, վարժարանին սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, քաջալերելու համար իրենց զաւակները .

Արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Գառ տիւ Կրան Փէնի սրահին մէջ ։

Ուսուցիչն է Գ. Վ. Միսթիք (Վ. Գալուստեան) որ երեք տարի է կը պաշտօնավարէ ձեռնահասօրէն։

Գեղարուեստական բաժին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ մանկական թատերախաղ մը, երգեր, արտասանութիւններ եւ զանազան անակնկալներ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր աշակերտները ։

Մուտքը ազատ է ։

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .— Ամերիկայէն Գ. Առաքել Նալբանդեան հարիւր տոլար։ Տէր եւ Տիկին Մամուռեան Տիկին Գալեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. Կապոյտ Խաչի կողմէ քսան հազար Ֆր.։ Ոմն երկու հազար Ֆրանք ։

Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Ծ. Գահատուրեանէ երկու հազար Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Յովհաննէս Զաքարեանի մահուան առթիւ ։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1956 - 1957 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տեսչութեան ։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ըստացած ճշմարիտ Հայուհիներու սերունդ մը ։ Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .—

Ա) Ֆրանսականը, որ տառապէս կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պըրվէի եւ պաքալորէայի ։

Բ) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին ութ տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120 հազար ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան ։

1, Bld. du Nord. Le Raincy (S. et O.)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարբանեանցի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին։ Կիրակի, 24 Յունիս, առաւօտէն մինչեւ ժամը 9, Տէսին, Գ. Նազարի պարտէզին զովասուն ծառերու հովանին տակ ։

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները 1956 – 1957 տարեշրջանին համար։ Դիմումները կ'ընդունուին մինչեւ .—

ՅՈՒԼԻՍ 15

Շուտով դիմել տեսչութեան՝

26, Rue Troyon, Sèvres (S. et O.).

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 4էն 10 Ազգ. Տան թատերասրահը ։ 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

Կը հրաւիրենք երգչախումբին բոլոր անդամները եւ համակիրները ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դպրոցին աշակերտներուն տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, դպրոցին սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները եւ հասարակութիւնը։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ ։

Յուլիս 1ին դէպի Թրէփօր ։

Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Հ. Պետրոսեանի ։

4, Ռիւ տը լա Թանէ, Ալֆորվիլ։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 7ին Փլաս Քարնոյէն եւ Փըթի Փոնէն ։

Գին՝ 1100 ֆրանք ։

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզ – Պերլին – Վարշաւա, Պրեսթ – Լիթովսք, Մոսկուա (երկու օր մնալով) եւ Երեւան (տասը օր) շոգեկառքով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 145.000 ՖՐ.

Մինչեւ Մոսկուա շոգեկառքով, յետոյ Երեւան (ութ օր) օդանաւով, բոլոր ծախքերը միասին՝

ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 180.000 ՖՐ.

Ընդունելի են բոլոր հպատակութիւնները եւ Նանսէնեան անցագիրները ։

Ճամբորդութիւնը Յուլիս, Օգոստ. եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն ։

Գրել՝

Noubar Agopoff
168, Rue du Temple - Paris (3e).

Ներկայանալ անձամբ։ Գրաւոր հաղորդել բոլոր անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները՝ (անուն, ծննդավայր, ծննդեան թուական, հպատակութիւն, եւն.)։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 ռիւ Գօն – ֆուա։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ԱՆԻԷՍ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս շաբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Բ. Պասմաճեանի բնակարանը։ Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ազգ. դպրոցի ամավերջին հանդէսը, հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան, այս շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին։

Քաղաքապետական թատրոնին մէջ։

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ եւ երկու բարոյալից կատակերգութիւն ։

Մուտքը ազատ է ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական խոհարար մը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար։

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը (20 – 30 տարեկան), նոյնիսկ ուսանող, կէս օրուան աշխատանքի համար ։ Դիմել թերթիս վարչութեան ժամը 2.30էն 7։

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ ԵՂԱՆԱԿԻՍ ՎԵՐՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին — Սրահ Մազընօ

Երկուեւկէս ժամ ծիծաղ պատճառող ազգային կատակերգութիւն մը

ՄՆԿԼՁԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք արար, հեղինակ՝ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը մասնակցին (Այբուբենի կարգով) Օրիորդներ Մարի Ափարեան, Լուիզ Թօփսաքալեան, Շողակաթ Խրալեան եւ Վարդուհի Միսքիք ։

Պարոններ՝ Արզումանեան, Միսաք Խրալեան, Յարութիւն Դանիէլեան, Ժան Մակարեան, Օննիկ Յակոբեան ։

Մուտքի գիները՝ 200. 300 եւ 500 ֆրանք ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 36-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 33, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678 63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10 : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 22 JUIN 1956

32րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7610 32e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3421

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱ՛ ՈՐ ԽՆԴԻՐ ՉԿԱՅ Ի՞ՆՉ ԸՆԵԼ «ԱՇԻՐԷԹ»

●

Քիչ անդին պիտի կարդաք պաշտօնական զեկոյց մը՝ Հալէպի առաջնորդարանէն ստորագրութեամբ :

Պիտի կարդաք եւ արտասովոր պիտի չկրնաք զսպել ձեր վրդովումը, ի՛նչ դառնանանք ալ ունենաք :

Դժուար էր երեւակայել այսքան անպատեհ եւ ապշեցուցիչ արարք, ոչ թէ որ եւ խմբակցութեան անունով, այլ եւ հասարակ անհատի մը կողմէ :

Առաջին անգամ չէ որ դաս մը մարդիկ խուժանավար հրձիգի դեր կը կատարեն Հալէպի մէջ :

Կը յիշենք իրենց զրգռիչ եւ ծայրայեղական յոյզերը՝ փողոցէ փողոց, արաբերէնի թարգմանուած նշանախօսքերով եւ վայրերան կանչերով :

Դեռ երէկուան պատմութիւն է մատամ խօժէնիներու առաջնորդութեամբ կատարուած անբարոյական եղոյթը՝ Քառասնից Մանկանց տաճարին մէջ :

Իսկ այս վերջինը, Յունիս 7ին պանդոկ Պարոնի մէջ սարքուած դաւը այդ բոլորին թագուպսակն է :

Կը նշանակէ թէ դաւադիրները կանգ պիտի չառնեն որեւէ նենգութեան եւ ստորնութեան առջեւ, դաղուծը կազմալուծելու եւ անանուն «աշիրէթ»ի մը վերածելու համար :

Եւ այս՝ հիւրընկալ երկրի մը մէջ, ուր չափազանց զիւրագրգռ են մտքերը եւ հանրային կարծիքը :

Քառասնից Մանկանց տաճարին մէջ կատարուած խայտառակութիւնը տեղական մամուլին կողմէ արձանագրուեցաւ յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններով։

« Աղգասէրները » այս առթիւ ալ պարտք սեպած էին ստատ նիւթ հայթայթել, մտքերը պղտորելու համար :

Անշուշտ այս անգամ աւելի պիտի փառաւորուին Օթէլ Պարոնի հասրնտիր էֆէնտիները, քանի որ յատկապէս հրաւիրած են տեղական թերթերու խմբագիրները եւ լրագրողները :

Ո՞ւր կ՚ուզեն հասնիլ այս տարբեր կամ երիտասարդ խելագարները

Կ'ուզեն հող ցանել եւ փոթորի՞կ հնձել, մտասաներ պատմելով արաբական մամուլին եւ միշտ զրպարտելով պետական շրջանակները

Կ'ուզեն Օթէլ Պարո՞ն փոխադրել ազգ. առաջնորդարանը, ամիրայական յաւակնութիւններով :

Կ'ուզեն բաժան – բաժան հօտերո՞ւ վերածել գաղութ մը, որ այնքան գնահատուած է իր խաղաղ եւ շինարար աշխատանքով :

Պաշտօնական զեկոյցը իրաւամբ այս « Համախմբումները » կը նկատէ «ճղճիմ փոքրամասնութիւն մը, որ ազգին անունով արտայայտուելու իրաւունք չունի »

Շատ աւելի ճղճիմ է եւ պիղծ՝ իրենց այս նոր արարքը :

Արթնցէ՛ք, հէ՛յ ադաներ, էֆէնտիներ եւ վարձու գպիրներ :

Օթէլ Պարոնի պատերն անգամ պիտի անիծեն ձեզ :

Հալէպի փողոցներն ու խաները բան մը չե՞ն խօսիր ձեր ցամքած սիրտերուն :

Քանի մը ժամ անդին Տէր Զօրն է :

Ի՞նչ շուտ մոռցաք Եփրատի ափերէն արձակուած աղաղակները ...

Զափազանց երկար տեւեցին այս խեղկատակութիւնները, թունաւորելով հանրային կեանքը Միջին Արեւելքի մէջ :

Սթափեցէ՛ք, նկատի առնելով եթէ ոչ ուրիշ բան, գոնէ քաղաքական կացութեան ելեւէջները եւ հիւրընկալ ազգերուն անսահման համբերութիւնը :

Որ եւ է դիմակ չի կրնար փրկել ձեր սեւ երեսը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԳՐԱՒԵԼ ԿԻՊՐՈՍԸ

■

Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա հանդիսաւորապէս ազդարարած է Մեծն Բրիտանիոյ թէ պիտի չընդունի որեւէ կարգադրութիւն որ կրնայ Յունաստանի գերիշխանութեան տակ դնել Կիպրոսը: Ի հարկին կղզին պիտի գրաւէ զինու զօրութեամբ, իր ռազմագիտական եւ քաղաքական շահերը պաշտպանելու համար :

«...յլ Մէյլ » Թուրք պաշտօնական աղբիւրներէ քաղելով կ'ըսէ թէ այս ազդարարութիւնը իսկական վերջնագիր մըն է, որ յանձնուած է Յունիս 18ին: Այդ ծանուցագրով, Անգարա կը յիշեցնէ թէ Թուրքիա Կիպրոսը Մեծն Բրիտանիոյ ձգեց առաջին մեծ պատերազմէն վերջ եւ եթէ գերիշխանութեան փոփոխութիւն մը պիտի կատարուի, պէտք է իրեն վերադարձնել կղզին :

Անգլիոյ վարչապետը արտակարգ նիստի հրաւիրեց դահլիճը, քննելու համար կացութիւնը զինուորական վարիչներու եւ կուսակալ Հարտինկի հետ : Կառավարութիւնը այժմ որոշած է յարաբերական ինքնավարութիւն մը շնորհել Կիպրոսի, բայց իր առջեւ կը ցցուին երեք մեծ դժուարութիւններ: Նախ, հարկ է երաշխիքներ տալ Թուրք փոքրամասնութեան համար, քանի որ Յոյները մեծամասնութիւն պիտի կազմեն որեւէ ընտրեալ ժողովի մէջ. Երկրորդ՝ ստիպուած են նկատի առնել Թուրքիոյ անհաշտ դիրքը: Եւ երկրորդ՝ մանաւանդ Հարտինկ բոլորովին հակառակ է Մակարիոս արք.ի : Աշխատաւորականները եւ մաս մը պահպանողականներ կը կարծեն թէ աքսորական մետրոպոլիտը միակ իրաւասու բանագնացն է, իսկ կուսակալը որեւէ գնով չուզեր բանակցիլ անոր հետ :

Իտալիոյ արտաքին գործերու նախարարը, որ Լոնտոն կը սպասուի այսօր-վաղը, երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Հռոմի յունական դեսպանին հետ եւ կը կարծուի թէ կրնայ միջնորդի դեր կատարել :

Անգարայի մէջ մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Անգլիոյ նոր դիրքումը, մանաւանդ ծրագրուած ինքնորոշման թուականին ճշդումը:

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1950էն ի վեր, իր հրաժարականը յանձնեց վարչապետ Մէնտէրէսի: Հրաժարականը ընդունուեցաւ եւ արտաքին գործերու նախարարութիւնը ժամանակաւորապէս յանձնուեցաւ ներքին գործերու նախարարին, Էտհէմ Մէնտէրէսի :

× Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը հեռագիր մը ուղղեց աշխարհի բոլոր խորհրդարաններուն, ազդարարելով թէ «Կիպրոսի գոյավիճակին մէջ որեւէ փոփոխութիւն աննախատեսելի հետեւանքներ պիտի ունենայ ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ համաշխարհային խաղաղութեան տեսակէտով » :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ բարենորոգումներու ծրագիրը վաւերացուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ: Երկիրը պիտի բաժնուի 12 նահանգներու, պիտի ջնջուին խառն համայնքները, հիմնովին պիտի վերանորոգուի կեդրոնական վարչութիւնը: — Առջի օր չորս Եւրոպացիներ սպաննուեցան Ալժէրի եւ Պլիտայի մէջ, 14 հոգի ալ վիրաւորուեցան: Կռիւները կը շարունակուին սահմանային շրջաններու մէջ: 120 զինուորներ ծուղակին իյնան Սիտի Պէլ Աապէսի մէջ: Տասնըհինգ հոգի մեռած, հարիւր հոգի անհետացած են : Մեծ խուճապ կը տիրէ Ալժէրի մէջ :

ՆՈՐԷՆ ԱԶԳԱԴԱՒ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

●

ԽՄԲ.— Հալէպի Ազգ. Առաջնորդարանը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին, Յունիս 14 թուականով :—

Տեղական մամուլէն վրդովմամբ տեղեկացանք թէ, 7 Յունիսի 1956, Հինգշաբթի առաւօտ Հալէպի պանդոկներէն Պարոնի մէջ պանդոկատէր Արմէն Մազլումեանի որդի Գ. Գրիգոր Մազլումեանի հրաւէրով եւ յանուն «Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտպանութեան Սուրիահայերու Համախմբում»ին հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ներկայութեամբ տեղական թերթերու խմբագիրներու եւ լրագրողներու :

Համաձայն նոյն թերթերու հրատարակութեանց, Գ. Գրիգոր Մազլումեան խօսելով այսպէս կոչուած «Համախմբում»ի անունով, յայտարարած է գլխաւորաբար թէ՝

Ա.—Պէտք չէ մնացած կուսակցութիւններու, որոնք հիմնուած էին Օսմանեան շրջանին, պահպանելու համար Հայոց գոյութիւնը :

Բ.— Հայերը պէտք է ձուլուին Սուրիացի ժողովուրդին մէջ :

Գ.— Հայոց Եկեղեցին եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը զերծ պէտք է մնան կուսակցական ազդեցութիւններէ .

Ցարգելով հանդէպ անհատական կարծիքներու եւ տեսակէտներու արտայայտութեանց ազատութեան , բայց միակ եւ վերին պատասխանատու հայ համայնական ազգային կեանքին, հարկ կը տեսնենք հետեւեալ ճշդումները ընել .

1.— Կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկոսութեան Պաշտպանութեան Համախմբումի անուան տակ հաւաքուած մարդիկ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի օրինաւոր ազգային իշխանութեանց հակադրուած տարրերու ճակատ մը կը կազմեն, ճղճիմ փոքրամասնութիւն մը, որ Ազգին անունով արտայայտուելու իրաւունք չունի :

2.— Պանդոկապետ Գ. Մազլումեան գիտումնաւոր կերպով կ'ակնարկէ Հայ կուսակցութիւններու եւ Սուրիոյ հանրային կարծիքը գրգռելու նպատակը կը հետապնդէ, երբ շատ լաւ գիտէ թէ ազգային եւ եկեղեցական մեր կեանքին մէջ, ազգին կողմէ օրինաւորապէս ընտրուած համայնական եւ հոգեւոր մարմիններն են միայն, որ կը զբաղին համայնքի եւ եկեղեցիի գործերով, ինչպէս նաեւ, այս պարագային, կաթող. ընտրութեամբ .

Կը ժխտենք գոյութեան իրաւունքը նման ակնարկութեան մը, եւ կը շեշտենք կարեւորութեամբ, որ ըլլայ Հայ.Եկեղեցին, ըլլան ազգային մարմինները, ըլլայ Կաթողիկոսարանը, զերծ կը մնան կուսակցական եւ քաղաքական ամէն ազդեցութենէ :

Կ'ընդգծենք այս առթիւ, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութիւնները տեղի ունեցան ազգային օրինաւոր եւ գերագոյն մարմիններէ բխած կաթող. ընտրութեան Պատգ. Ժողովին կողմէ, ինչ որ կը համապատասխանէ սահմանադրական եւ եկեղեցական մեր օրէնքներու տառին ու ոգիին :

Վրդովմամբ կը մերժենք այն անտեղի վերագրումը թէ քաղաքական ազդեցութիւններ դեր կը խաղան , վարչութեան [illegible] ամբողջական ազատութիւն, ատեան եւ գլխաւորութիւն է այս կարգի ամէն ամբաստանութիւն : (Կնիք)

ԹԻԹՕ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

Եուկոսլաւիոյ նախագահը, մարեշալ Թիթօ Մոսկուայէն մեկնեցաւ Յունիս 20ին, երկու համաձայնութիւններ կնքելով: Առաջինը կը վերաբերի կառավարական յարաբերութեանց , եւ ստորագրուած է իր եւ մարեշալ Բուլկանինի կողմէ : Երկրորդը կը ճշդէ ռուս եւ եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութեանց յարաբերութիւնները եւ ստորագրուած է Թիթոյի եւ Խրուշչեւի կողմէ :

Համաձայնութիւնները ստորագրելէ նաք, երկու պետութեանց վարիչները նիբալիր շնորհաւորութիւններ ուղղեցին : Թիթօ ջերմօրէն սեղմեց Մոլոթովի ձեռքը: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, մարեշալ Ժուկով ճառ մը խօսելով ըսաւ .

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՔՕ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

■

ՏԱՐԲԵՐ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յունիս 20ին վերջացան Ֆրանքօ-ամերիկեան խօսակցութիւնները: Պաշտօնական զեկոյցը միշտ կը պահանջ ընդհանուր խօսքերով: Ինչպէս գիտել կուտան տեղական թերթերը, կարելի չէ եղած գործնական արդիւնքի մը յանգիլ մանաւանդ Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց մասին. Գ. Փինօ բացատրած է թէ Ֆրանսա չի կրնար մերժել նոր ձեռնարկներ՝ աւելի լայն փոխանակութիւններ հաստատելու համար Խ. Միութեան հետ, տնտեսական եւ մշակութային գետնի վրայ: Ուրեմն ցանկալի կը գտնէ որ Մ. Նահանգներն ալ նոյն ճամբուն հետեւին: Ամերիկացիները չեն համոզուած, եւ կը շարունակեն վերապահ դիրք մը բռնել Մոսկուայի մէջ կատարուած փոփոխութեանց հանդէպ :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը այս առթիւ յիշած է ընկերվարական այցելութիւնները եւ իրեն եղած ընդունելութիւնները Մոսկուայի մէջ, ըսած է թէ անհատական ազատութեան մասին յայտարարութիւններ ըրաւ լեհական թերթի մը որ ամբողջութեամբ տպեց զայն, եւայլն: Աւելի ընդլայնելով իր տեսակէտը , յայտարարած է թէ Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ Արեւմուտքի հետ կնքուած զինակցութեանց, բայց միեւնոյն ատեն ջանք մը կը փորձէ վերցնելու համար Երկաթեայ Վարագոյրը :

×Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու կառավարութիւնները անհրաժեշտ կը գտնեն որ բանակցութիւններ կատարուին արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ, երկու մասերը միացնելու համար: Երկու կառավարութիւնները ամէն ջանք պիտի թափեն, որպէս զի աւելի ազդու միջոցներ ձեռք առնուին Ազգ.ժողովին միջոցաւ, անտեսական եւ արհեստագիտական օգնութիւն տրամադրելու համար նուազ բարգաւաճ երկիրներու Երկու կառավարութիւնները անհրաժեշտ կը գտնեն համաձայնութիւն մը, նոյնիսկ մասնակի, զինաթափութեան մասին: Իրենց կարծիքով այդպիսի համաձայնութիւն մը կրնայ դիւրանալ զինեալ ուժերու միակողմանի կրճատումով : Երկուքն ալ համաձայն են որ արդիլուին հիւլ. զէնքերը եւ հիւլէական ուժը գործածուի միայն խաղաղասիրական նպատակներու համար :

Եւ վերջապէս, երկու կառավարութիւնները ցաւով կ'արձանագրեն ժողովրդական Զինաստանի բացակայութիւնը Ազգաժողովին մէջ եւ կը խոստանան յարատեւօրէն աշխատիլ որ ճանչցուի անոր ներկայացուցչութեան իրաւունքը :

Երկու նախարարները խօսած են նաեւ Ալժէրիոյ մասին, բայց Մ. Նահանգները նոր յանձնառութիւններ չեն ստանձնած: Գ. Փինօ Այզընհաուըրի հետ ալ խօսած է այս մասին, եւ նախագահը հետաքրքրութեամբ լսած է, յոյս յայտնելով որ տագնապը պիտի լուծուի մօտ օրէն :

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԴԵՐԸ

●

ԽՄԲ.— Վերջերս Լիբանանի մէջ տօնուեցաւ Պատանիներու Օրը։ Այս առթիւ հետեւեալ գրութիւնը.—

Պատանեկան հասակը, որ ոսկիէ կամուրջ կը հանդիսանայ մանկութեան ու երիտասարդութեան տարիներուն միջեւ, ամէնէն խռովայոյզ, ամէնէն անհանդարտ եւ երազահար շրջանն է մարդկային կեանքին։

Պատանեկան չորս–հինգ տարիներուն է որ ինչպէս մարմնին բնախօսութիւնը, նոյնպէս եւ հոգիին պատկերը կը կերպարանափոխուի եւ նոր ձեւ կը ստանայ։ Ֆիզիքական ուժերը թափ կ'առնեն, հոգեկան յոյզերը կը յորդին։ Գաղափարական նկրտումներու, հերոսական թռիչքներու եւ տենդագին գործունէութիւններու տենչ մը կը բոցավառի յանկարծ իւրաքանչիւր պատանիի մէջ։ Ճակատագրական տարիք, որ կրնայ յիմարական փորձութեանց ժայռերուն բախելով խորտակուիլ եւ կրնայ նաեւ ապագայ փայլուն յաջողութեանց եւ յաղթանակներու նախերգանքը հանդիսանալ։

Ահա թէ ինչու պատանեկան հասակը դաստիարակչական յատուկ ուշադրութեան եւ խնամքի կը կարօտի՝ ըլլայ ընտանիքէն ներս, ըլլայ դպրոցի յարկին տակ եւ ըլլայ ընկերային շրջանակներու մէջ։

Քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներուն մէջ ալ ընտանիքը, տունը եւ պետութիւնը, զանազան կազմակերպութիւններով ու ձեռնարկներով, կը գործակցին իրարու հետ, որպէսզի պատանին ճիշդ բարոյական ու գաղափարական բարձր մթնոլորտի մը մէջ եւ առողջ սկզբունքներով։ Մարզական եւ սկաուտական միութիւններ, աշակերտական եւ դաւանական զանազան ձեւի կազմակերպութիւններ ուրիշ բանի չեն ձգտիր, եթէ ոչ պատանիին մէջ արթնցնել ապագայ մարդուն խոչալը։

Այդ խոչալը երկրէ երկիր եւ շրջանէ շրջան կրնայ տարբերիլ, նոյն իսկ իրար հակասել։ Քաղաքը սակայն պատանեկան հասակին [illegible] է, [illegible]

Արդ, ո՞րն է մեր համար այս խոչալը, որուն ակն ու ձգտումը պիտի ուղղէինք վասն պահել մեր պատանիները թարմ հոգիին մէջ։

Ամէն բանէ առաջ անշուշտ՝ հայրենասիրութիւն եւ ազգասիրապաշտութիւն Գաղթաշխարհի այս օտար հողերուն վրայ եւ նիւթական արժէքներու ճնշող տիրակալութեան ներքեւ, հայ պատանիի միտքն ու զգացումները խաթարուելու վտանգին ենթակայ են միշտ, եթէ յատուկ ճիգ ու ծրագրուած աշխատանք ի գործ չդրուին։

Մեր ընտանիքներուն եւ նախակրթարաններուն դերը այս մարզին մէջ բաւարար չեն։ Դպրոցէն դուրս՝ հայ պատանին ամէն վայրկեան օտար ու խորթ ազդեցութիւններու գրոհին առջեւ կը գտնուի։ Եւ որքան մեծ է թիւը անոնց, որոնք հայ փարժարանի եւս իսկ չեն տեսներ, կամ [illegible] են, եւ [illegible] պայքարին մէջ նետուելու։

Պատանեկան միութեանց ազգային փրկարար դերը ճիշդ հոս է որ կը շեշտուի։ Արհեստաւորը, օտար վարժարան յաճախողն ու հայ դպրոցին դաւակները համախմբել ակումբի մը ծածքին տակ, նուիրական դրօշի մը շուրջ եւ պարբերական հաւաքոյթներով, ժողովներով, ընթերցումներով, արշաւներով, խաղերով զանոնք հոգեպէս կապուած պահել հայեցի արժէքներու։

Կենսական եւ անփոխարինելի գործ, զոր տարիներէ ի վեր ստանձնած են Պատանեկան մեր միութիւնները Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ։

Այս շարժումը պէտք է իր արժանի գնահատանքը ստանայ, որպէս զի հետզհետէ աւելի ձեռնհասօրէն կարենայ գլուխ հանել իր առաքելութիւնը։ Ժամանակին հետ պահանջներն ու կարիքներն ալ կը մեծնան։ Որպէս աշխատանք [illegible] կատարելէ մեր պատանիները ազգային ոգիով դաստիարակելու համար։ Գրադարանները պէտք է ճոխանան ու նորոգուին տարուէ տարի, ակումբները պէտք է բարեզարդուին, վարիչները պէտք է փորձառութիւն եւ համապատասխան կարողութիւն ձեռք բերեն։

Արժէ սակայն ամէն զոհողութիւն ընել ի խնդիր պատանեկան միութիւններու ուռճացման եւ բարեկարգութեան։ Որովհետեւ անոնց շարքերուն մէջ է որ պիտի հասունանան վաղուան գաղափարապաշտ հայորդիները, իբրեւ ազգային գործիչ, իբրեւ մշակոյթի հաւատարիմ երկրպագու եւ իբրեւ ջերմեռանդ հայրենասէր։

Գիտնանք արժէքը պատանի սերունդին։

Մ. Ի.

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

●

Ժ.— ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ ՏԱՐԱԳՐՈՒԵՑԱՆ

Նոյն ձեւով եթէ քննենք մեր զինուորական եւ պատմական շարժանկարները, ինչպէս եւ քանի մը գրական ստեղծագործութիւններ, ամէն տեղ պիտի տեսնենք նոյն նիւթը թէ Սթալին հանճար մըն էր։ Օրինակ, «Պերլինի Անկումը» շարժանկարին մէջ Սթալին առանձին կը գործէ։ Ան իր հրամանները կուտայ սրահի մը մէջ, ուր բազմաթիւ պարապ աթոռներ կը տեսնուին։ Մարդ մը միայն կը մօտենայ անոր եւ բան մը կ'իմացնէ, Փոսթկրիպիշեւն է, իր հաւատարիմ վահանակիրը (Խնդուք սրահին մէջ)։

Ո՞ւր են զինուորական պետերը, Քաղաք. Բիւրօն եւ կառավարութիւնը։ Ի՞նչ կ'ընեն եւ ինչո՞վ կը զբաղին։ Շարժանկարին մէջ խօսք չկայ անոնց մասին։ Սթալին ամէնուն տեղը կը գործէ, ոեւէ մէկուն կարծիք չի հարցներ։ Այս կեղծ ու պատիր զարդանկարին վրայ է որ ամէն բան ներկայացուած է ազգին, փառքով լուսապսակելու համար Սթալինը, հակառակ իրականութեան եւ պատմական ճշմարտութեան։

Մարդ կը մղուի հարցնել թէ ո՞ւր են զինուորականները որոնք իրենց ուսերուն վրայ կրեցին պատերազմին ամբողջ ծանրութիւնը։ Շարժանկարին մէջ անոնք չկան։ Միայն, Սթալին ներկայ է։ Հայրենական մեծ պատերազմին յաղթանակը չահեցան ոչ թէ Սթալին, այլ ամբողջ խորհրդային ազգը, կուսակցութիւնը, խորհրդային կառավարութիւնը, մեր հերոսական բանակը, տաղանդաւոր վարիչները եւ կորիճ զինուորները (բուռն ծափեր)։

Կեդր. Կոմիտէի անդամները, նախարարները, մեր տնտեսութեան վարիչները, Խորհրդային Միութեան ղեկավարները, ճարտարապետները, արհեստագէտները, ամէն մէկը աշխատանքի իր տեղն ունի։ Ոչ ոք խնայեց ոչ իր ուժը, ոչ ալ գիտութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ պարտութեան մատնել թշնամին։

Մեր լաւագոյն ընկերները ցոյց տուին բացառիկ հերոսութիւն։ Մեր ամբողջ աշխատաւոր դասակարգը, կոլխոզի գիւղացին, խորհրդային մտաւորականութիւնը, կուսակցութեան կազմակերպութեանց ղեկավարութեամբ յաղթահարեցին աննկարագրելի դրկանքներու եւ նուիրեցին իրենց ամբողջ ուժը հայրենիքին պաշտպանութեան համար, բոլորը փառքով լուսապսակուած են։

Մեր խորհրդային կիներն ալ իրենց կարգին արութեան գործեր կատարեցին։ Անոնք արտադրողական աշխատանքի լծուեցան գործատուններու, կոլխոզներու, ինչպէս եւ տնտեսական եւ մշակութային զանազան գործերու մէջ։ Բազմաթիւ կիներ մասնակցեցան մինչեւ անգամ ճակատի կռիւներուն։

Գալով մեր կորիճ երիտասարդութեան, ան անհուն օգուտ ունեցաւ ճակատին եւ թիկունքին վրայ, պաշտպանելու համար խորհրդային հայրենիքը եւ բնաջնջելու թշնամին։

Անմահ են մեր զինուորներուն եւ անոնց պետերուն մատուցած ծառայութիւնները Պատերազմի առաջին տարիներուն բանակին շատ մեծ մասին կորուստէն ետք, անոնք իրենց գլուխը չկորսնցուցին եւ կրցան վերակազմուիլ, մինչ ճակատամարտը կը մղուէր։ Անոնք պատերազմի միջոցին ստեղծեցին զօրաւոր եւ հերոսական բանակ մը եւ չզոհացան միայն դիմադրելով հզօր եւ եւ փորձառու թշնամիի մը, այլ յաղթեցին անոր։

Հարիւրաւոր եւ հազարաւոր տարիներ երախտագէտ մարդկութեան յիշողութեան մէջ պիտի մնան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միլիոնաւոր մարդոց հերոսական գործերը այն պայքարին մէջ, երբ դէմ կը դնէինք Ֆաշական սպառնալիքին։

Պատերազմին գլխաւոր յաղթութիւնը կը պարտինք Խ. Միութեան բանակին եւ տասնեակ միլիոն խորհրդային զինուորներուն։ Բոլորը առաջնակարգ դեր կատարեցին հայրենական պատերազմին մէջ։

Խ. Միութիւնը իրաւամբ կը համարուի տիպար պետութիւն մը որ կը բաղկանայ բազմաթիւ ազգութիւններէ, որովհետեւ մենք գործնապէս ապահովեցինք իրաւունքի հաւասարութիւնը եւ բարեկամութիւնը այն բոլոր ազգերուն որոնք կ'ապրին մեր ընդարձակ հայրենիքին մէջ։

Հրէշային են բոլոր այն գործերը, որոնց ներշնչողն էր Սթալին, եւ որոնք բիրտ բռնաբարումն են Լենինեան հիմնական գաղափարներուն Խ. Միութեան ազգերու քաղաքականութեան մասին։ Կ'ուզենք խօսիլ ամբողջ ժողովուրդներու զանգուածային տարագրութեանց մասին, մէջն ըլլալով բոլոր համայնավարները եւ երիտասարդ համայնավարները առանց բացառութեան։ Զինուորական ոչ մէկ նկատում կ'արդարացնէր տարագրութեան համար ձեռք առնուած միջոցները։

Այսպէս, 1943ի վերջաւորութենէն ի վեր երբ ճեղք մը կը բացուէր հայրենական պատերազմին բոլոր ճակատներուն վրայ ի նպաստ Խ. Միութեան, որոշուեցաւ եւ գործադրուեցաւ տարագրել բոլոր Խարաչայները որոնք կ'ապրէին իրենց երկրին մէջ։ Միեւնոյն թուականին, 1943 Դեկտեմբերին, նոյն ճակատագիրը ունեցաւ Քալմուքներու ինքնավար հանրապետութիւնը։ 1944ին բոլոր Չէչէնները, ինչպէս եւ բոլոր Ինգուշները տարագրուեցան եւ Չէչէն–Ինգուշ ինքնավար հանրապետութիւնները հաշուեյարդարի ենթարկուեցան։ 1944 Ապրիլին բոլոր Բալկարները տարագրուեցան Կաբարտօ–Բալկար ինքնավար հանրապետութեան սահմաններէն շատ հեռու եւ հանրապետութիւնը վերամկրտուեցաւ իբրեւ Կաբարտա ինքնավար Հանրապետութիւն։

Ուկրայնացիները խուսափեցան այս ճակատագրէն, որովհետեւ բազմաթիւ են եւ տեղ չկար զանոնք տարագրելու, այլապէս անոնք ալ պիտի տարագրուէին։ (Ծիծաղ եւ շարժում սրահին մէջ)։

Ոչ միայն մարքսեան – լենինեան մը, այլ ամէն ողջմիտ մարդ չի կրնար հասկնալ թէ ինչպէս կարելի է ամբողջ ազգ մը պատասխանատու բռնել ոչ–բարեկամական գործունէութեան մը համար, մէջն ըլլալով ծերեր, մանուկներ, կիներ, համայնավարներ եւ երիտասարդներ, ենթարկելով զանոնք ճնշումի, մատնելով թշուառութեան, տառապանքի, այն պատրուակով թէ անհատներ կամ խումբ մը անհատներ թշնամական արարքներ ի գործ դրած էին։

Երբ հայրենական պատերազմը վերջացաւ, խորհրդային ազգը հպարտութեամբ տօնեց հրաշալի յաղթութիւնը, որ շահեցանք չնորհիւ մեծ զոհողութեանց եւ մեծ ճիգերու։ Կուսակցութիւնը պատերազմէն դուրս եկաւ ա՛լ աւելի միացած, պայքարի կրակին մէջ կուսակցութեան անդամները ալ աւելի եփած էին։ Այս պայմաններուն տակ ոչ ոք պիտի մտածէր դաւադրութեան մը կարելիութեան մասին կուսակցութեան մէջ։

Եւ ճիշդ այս թուականին է որ Լենինկրատի հարցը մէջտեղ ելաւ։ Ինչպէս հիմա արդէն հաստատուած է, հարցը դաւադրութեան մը մասին էր։ Անոնց մէջ էին ընկերներ Վոզնեսենսկի, Կուզնեցով, Ռոտիոնով, Փոպկով եւ ուրիշներ։

(Շար.)

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

[illegible]

ԱՌԻՒԾ ԱՒԱԳ

●

Ամէն անգամ որ կը փորձեմ գրի առնել հայրենի հերոսի մը կեանքն ու գործը, մէկը միւսէն առասպելային քաջագործութեամբ զէմքեր կը ցցուին աչքիս առջեւ։

Այդ շարքէն էր Առիւծ–Աւագ, Սալնոյ Ձորի Ախլաթ գաւառի Կծուակ գիւղէն Աւագ իրենց գիւղի բնակչութեան ու պատուհաս ռէսը սպաննելէ ետք, լեռ կը բարձրանայ եւ կը պահուի չարաթներով։ Ի վերջոյ, կը ստիպուի ձգել հայրենի տունն ու տեղ ու կ'անցնի Կովկաս։

Երբ Աղբիւր Սերոբ Կովկասի մէջ, իր մարտական խումբը կը կազմակերպէր, եւ անոնց զինավարժութիւններ եւ նշանառութիւններ կը սորվեցնէր, անոնց մէջն էր, նաեւ Առիւծ Աւագ։

Ցետագային այս մարտական խումբին մասնակցողներ Աղբիւր Սերոբի նահատակութենէն վերջ խմբապետներ դարձան եւ կուսակցութեան հրամանի տակ գործեցին մինչեւ իրենց մահը։

Աւագ քաջերու քաջն էր, խիզախ ու անվախ բառին բուն իմաստով։ Աղբիւր Սերոս տեսնելով ասոր կատարած քաջագործութիւններ «Առիւծ» մականունը կուտայ, անկէ վերջ վայ անոր որ առանց «առիւծ»ի Աւագ կանչէր։ Բազմաթիւ կռիւներուն մասնակցած, եւ հերոսացած էր։

Սալնոյ Ձորի եւ Ախլաթի, հայկական գիւղերու պատուհաս քիւրտ ցեղապետներ պատժած, ինչպէս նաեւ, բազմաթիւ հայ մատնիչներ ու դաւաճաններ մաքրած է, մանաւանդ Աղբիւր Սերոբի մահէն ետքը։ Կը բաւէր որ գիւղին կոմիտէն քանի մը վկաներու հետ, հաստատէին ենթակային արարքը, օր ցերեկով, շատ անգամ միս մինակ կ'երթար եւ յաջողութեամբ կ'ահաբեկէր, ինչ տեսակ պաշտպանութեան ալ ապաւինած ըլլար։

Կուսակցութիւնը Վասպուրական կանչելով զինքը, գրեթէ բանի Կովկաս կը ղրկէ, իր ինքնապլուխ ահաբեկումներուն համար։ Այդ մասին գրելէ առաջ, լայն տեղ տամ մեր վաստակաւոր ընկերներուն, Դրոյի եւ Թուրքէնի, որոնք իրենց յուշերուն մէջ կը խօսին Առիւծ Աւագի մասին, հայ–թաթարական ընդհարումներու ընթացքին։

Ողբացեալ ընկեր Դրօն իր յուշերու հրատարակութեան առթիւ կը գրէ «Վէմ»ի մէջ.—

« Հայ–թաթարական կռիւներուն ժամանակը Առիւծ Աւագ մասնաւոր խումբ մը ունէր, կազմուած իր հայրենակիցներէն։ Շատերը Աղբիւր Սերոբի կամ Անդրանիկի զինուորներէն էին, բայց իրենց հրամանատարը Կոտոյի Հաճին էր։

Հաճին խելօք եւ չափազանց խորամանկ, խնդիրներին լրջօրէն մօտեցող, հեռատես ու փորձուած խմբապետ էր։

Իսկ Առիւծ Աւագ, բնութեան բիրտ ու անտաշ զաւակ, խիստ յախուռն, կրքոտ ու զուսպ եւ միաժամանակ պարզ մանկան մը պէս, վճիտ հոգիով, Նրա աչքին Հաճին նոյնիսկ «Քաջալ Անդրանիկայ» զինուորներից էլ չէր, այլ «Ֆոլնտաղով» գլուխ պահող մի մարդ, եւ իր հրամանատարը։

Այս առթիւ փիշտ կ'ըսէր իր գաւառաբարբառով.

— Հէ՜յ, հէ՜յ աշխարհ, քեոյ խիմ տնօղին ի՞նչ ասեմ, Սերոբ փաշայի մահէն ետքը քաչալ Անդրանիկը ենոր փոխանորդ է դարձեր, ենոր զինուորներն ալ զիմ գլխին հրամանատար ...

Առիւծ Աւագ ասում էր կէս հեգնանքով, կէս արհամարհանքով, Սերոբ փաշայի մօտն ի՞նչ էին էտոնք։

Հայկական գիւղ մը պաշարուած է Թաթարներով, այդ գիւղին օգնութեան եկողներն ալ զանոնք կը պաշարեն, որոնց հրամանատարն է Դրօն։ Երկու կողմն ալ անխնայ կրակ են թափում մէկմէկու վրայ։

Այդ վայրկեանին, Առիւծ Աւագ չգիտեմ որ գիւղից կայծակի արագութեամբ իր խմբով օգնութեան հասաւ, հեծած իր գեղեցիկ սպիտակ նժոյգը, լսելով իմ զինուորական հրամաններս բղաւեց ամբողջ իր կոկորդով.

— Տօ քօ... մօրը տղէք, էտա պրիցել ի՞նչ է... Ես տասնեակ տարիներ զինուորութիւն եմ ըրի, չեմ խասկցեր պրիցել ինչ է, վառէք հա վառէք։

Եւ դառնալով քիւրտ Խեչոյին, որ իր խումբի մէջն էր, հրամայեց.

Տղայ Քրտօ, ըէ՜ թշնամուն վրէն, եւ իր ամեհի ձին քառասմբակ ուղղեց դէպի Թուրքերի դիրքերը։ Նրան հետեւեցան իր խումբի միւս զինուորները։

Փոթորիկ էր կարծես, որ սլացաւ ճանապարհին իր ամեհի ուժին տակ խորտակելով ամէն բան։

Ես ինձ չափազանց նուաստացած զգացի, ամօթից գետին էի ուզում մտնել.

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Շար.)

(1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔԻ ցուցահանդէս բացուեցաւ, Յունիս վեցին Մոսկուայի Պետական Գրադարանին մէջ։ Երկու հազարէ աւելի գիրքեր հոն տարուած էին Հայաստանէն, ձեռագիրներ, լուսանկարներ, գիրքեր։ Մէկ մասը տարուած է Ձեռագրերու մեծ Մատենադարանէն։ Ձեռագրերուն մէջ կարելի է տեսնել բնօրինակներ եւ լուսանկարուած նմոյշներ։ Մասնաւոր բաժին մը նուիրուած է հայկ. տպագիր գիրքին, առաջին թիւէն 1512–1850։ Զափազանց շահեկան են հայ պատմաբաններու, փիլիսոփաներու առաջին աշխատութիւնները, Պուշկինի Լերմոնտովի եւ դասական միւս բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններու, ինչպէս եւ Հոմերոսի «Իլիական»ի աշխատութիւններու թարգմանութեանց հրատարակութիւնները

Մասնաւոր ուշադրութիւն տրուած է հայ դասականներու ստեղծագործութեանց։ Մեծ բաժին մը նուիրուած է խորհրդահայ իրականութեան։ Հայերէնի թարգմանուած են Մարքսի եւ Էնգէլսի գրեթէ բոլոր հիմնական աշխատութիւնները, Լենինի երկերու 35 հատորները։ Գեղարուեստական գրականութեան բաժնին մէջ խորհրդահայ եւ ռուս եւ արեւմտաեւրոպական դասականներու երկերու, եղբայրական հանրապետութեանց գրողներու գրքերուն թարգմանութիւնները Ցուցադրուած են Ա. Իսահակեանի, Ե. Չարենցի, Դ. Դեմիրճեանի, Յ. Յակոբեանի, Ս. Զօրեանի, Գ. Սարեանի գրքերը։ Ցուցադրուած են նաեւ ուսումնա-մանկավարժական գրականութեան, արուեստի վերաբերեալ գրականութեան եւ այն գիրքերը որոնք Խ. Հայաստանի մէջ հրատարակուած են Մոսկուայի հայկ. արուեստի եւ գրականութեան տասնօրեակի առթիւ։

ՀԱՅԿ. ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԻ ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս ութին, ի ներկայութեան Խ. Միութեան մշակոյթի նախարարին, Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարներուն, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան նախագահին եւ ուրիշներու։

Իր ճառին մէջ մշակոյթի նախարար Ն. Ա. Միխայլովը ընդգծեց որ հայկական արուեստի եւ գրականութեան այս ցուցահանդէսը հայ ժողովուրդի մշակութային նուաճումներուն նուիրուած ստուգատեսն է (ռեւիւ), անոր մշակոյթի տօնը։

Հայաստանի մշակոյթի նախարար, Ա. Խ. Շահինեան համառօտակի նկարագրեց նկարիչներու ստեղծագործական նուաճումները։

Հայաստանի նկարիչներու միութեան վարչութեան նախագահ Գ. Մ. Գիւրջեան շնորհակալութիւն յայտնեց հայ նկարիչներուն ցոյց տրուած բացառիկ, ջերմ ցնծալից ընդունելութեան համար։

Ներկայացուած էին Հայաստանի կերպարուեստի աւելի քան 160 վարպետներու գործեր.

Բոլորին ուշադրութիւնը գրաւած էին Մ. Սարեանի դիմանկարներն ու բնանկարները, Գ. Մ. Գիւրջեանի նկարները, Ե. Մ. Զարդարեանի «Նախաշաւիղը» ուր վերարտադրուած է Խաչատուր Աբովեանի կերպարը, Ա. Գ. Գալեանի «Գառանի Դաւիթը», Գ. Ս. Խանջեանի «Անահիտ», (Հայկական հէքեաթ) նկարները եւ ուրիշներ.

Քանդակագործութեան բաժնին մէջ գընահատուեցան Ա. Մ. Սարգսեանի, Ս. Լ. Ստեփանեանի, Ս. Ի. Բաղդասարեանի, Ղ. Գ. Ջուրաբեանի եւ ուրիշներու գործերը։ Գրչական (կրաֆիկ) գործերու մէջ ուշագրաւ են Ս. Ս. Յարութիւնեանի, Ե. Գ. Կիւրճեանի, Հ. Լ. Թուխիկեանի եւ ուրիշներու գործերը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ տասնօրեակի առթիւ «Արհեստագիտական վարպետութիւն եւ բարձր մշակոյթ» խորագրին տակ Մոսկուայի «Սովետսկայա Կուլտուրա» թերթը գնահատական տողեր կը նուիրէ Մոսկուայի հայկ. տասնօրեակին։ Երգեցիկ խումբը հանդէս եկաւ բազմապիսի ծրագրով։ Երգչախումբի երգերը ուշագրաւ էին իրենց անկեղծութեամբ, գեղարուեստական խոր արտայայտութեամբ եւ լայն արձագանգ կը գտնէին ունկնդիրներուն մէջ։ Հայաստանի երգեցիկ խումբը ունի երգային գերազանց արուեստագիտութիւն։ Կատարման անսպասութիւնը, բնական շեշտաւորումը, անբասիր կշռոյթը, հիւթալի ձայներու միաձուլութիւնը կը վկայեն խումբին երգային բարձր մշակոյթը։ Խումբին կատարման մասնաւոր գեղեցկութիւնը ձայներու բնաքուշ հնչիւնն է, եւ գերազանցապէս քնարական։

Թ. Ալթունեանի ղեկավարութեամբ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած համերգները մեծ յաջողութիւն էին, ինքնատիպ եւ ազգային բնոյթ կը կրէին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԱՒՐԻԶԷՆ կը հաղորդեն թէ ընկ. Վըրացեանը Մայիս30ին հոն հասնելով, արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան։ «Արարատ»ի սկաուտները, Հ. Օ. Մ.ի վարչութիւնը, Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդի անդամները, կուսակցութեան ներկայացուցիչները բազմաթիւ ծաղկեփունջերով դիմաւորեցին ընկերը։ Խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր նաեւ Առաջնորդարանը։ Ընդհ. ծափերու մէջ ընկեր Վրացեան պատշգամ ելաւ եւ յորդորեց որ սիրեն մեր մշակոյթը եւ հայրենիքը։ Նոյն իրիկունը Հ. Օ. Մ.ը թէյասեղան մը տուաւ ի պատիւ ընկ. Վըրացեանին։ Յունիս մէկին Թաւրիզի հայութիւնը հաւաքուած էր Կուլտուրականի բակը։ Ներկայ էին 900 հոգի (գաղութին թիւն է 4500 հոգի)։ Ընկ. Վրացեան խօսեցաւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մեր մըտահոգութեանց մասին։ Ճեմարանի գըրքոյկներու սպառումէն գոյացաւ 30.000 րիալ։ Յունիս երեքին ընկեր Վրացեան վերադարձաւ Թեհրան։

ԸՆԿ. ԴՐՕԻ յիշատակին հոգեհանգիստ կատարուած է Պուէնոս Այրէսի մէջ նախաձեռնութեամբ «Արմենիա» Մշակութային ընկերակցութեան, Քրիստափոր Ռոստոմ եւ Զաւարեան զոյգ մասնաճիւղերուն։ Խօսած է ընկ. Տիգրան Աւագեան, որ ներկայացուցած է Դրօն, շեշտելով անոր խիզախութիւնները։ Խօսած է նաեւ ընկեր Աշոտ Արծրունի անձնական յուշեր պատմելով Դրոյի կեանքէն։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ Առաջն. Տեղապահ Կարապետ Ա. քհնյ. Մանուկեանի քահանայութեան 55ամեայ յոբելեանը պիտի տօնուի Թաւրիզի մէջ։ Վաստակաւոր հոգեւորականը 45 տարի եղած է առաջն. փոխանորդ եւ մեծապէս գնահատուած է իր Թեմին մէջ։ Գործօն աշխատակիցն էր երջանկայիշատակ Մելիքթանգեան արք.ի։

ՊՈՍԹԸՆԻ նոր եկեղեցիին հիմնարկէքը տեղի ունեցած է Յունիս 9ին։

ԲԱՐԵՐԱՐՈՒՀԻ Օր. Լ. Գարակէօզեան Ամերիկայէն Սուրիա այցելութեան առթիւ գացած է նոր Ամանոսի Ահրամճեան ազգ. վարժարանը առաջնորդութեամբ կաթող. տեղապահ Խորէն եպիսկ.ի, Պ. Թ. Մավիսագալեանի եւ Տիկին Դաւիթեանի։ Ի պատիւ օրիորդին եղած են արտասանութիւններ եւ երգեր եւ աշակերտները առ ի երախտագիտութիւն ծաղկեփունջ մը նուիրած են։

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻ Աստղիկ Անդրէասեան 75 մրցակիցներուն մէջ առաջնութիւն շահած է Քալիֆորնիոյ Ատամնաբուժական ընկերութեան բացած մրցումին, ստանալով հազար տոլար։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ երիտասարդ նկարիչները նկարահանդէս մը տուած են Մայիս 29էն Յունիս վեց, Ամերիկեան համալսարանին մէջ։ Մեծ ուշադրութիւն գրաւած են Արշակ Գառնիկեանի նկարները։ Այս նկարիչը արդի նկարչութեան հետեւողներէն է։ Ուշագրաւ են իր «Հայկական հիւղաւանը» եւ «Հիւանդը» նկարները։

ԱՆԳԼԻԱԳԻՐ հեղինակի մը՝ Անուշաւան Սիմոնեանի «Պատիժ եւ Արդարութիւն» թատերախաղը հայերէն լեզուով բեմադրուեցաւ Պէյրութի Սէն Ժօզէֆ համալսարանին մէջ։ Թատերագիրը յաջողած է օժտել այս լիբանանեան ողբերգութիւնը բարոյական լուրջ սկզբունքներով եւ հետաքրքրական գործողութիւններու զուգորդութեամբ։ Ներկայացումը գտած է բացառիկ յաջողութիւն մը։

ՈՒԻԼԵԸՄ Սարոյեանի նոր գործը «Մամա այ լըվ եու» (Մայրիկ, կը սիրեմ քեզ) որ հրատարակուեցաւ Հիւս. Ամերիկայի մէջ, կը բաղկանայ 245 էջերէ։ Գիրքը կը նկարագրէ փոքրիկ աղջկան մը սքանչելի տասը տարիները։ Աղջիկը շուտով կը դառնայ դերասանուհի մը (աստղ) թէեւ պիտի ուզէր որ Պէյսպոլի աստղ մը ըլլար եւ, մանաւանդ պիտի նախընտրէր որ հայրը եւ մայրը ամուսնալուծուած չըլլային։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յունիս 10ի կիրակին տեղի ունեցաւ Հայ Մարզականին տարեկան ճաշը Մառնի ափը, գեղեցիկ շալէի մը մէջ։ Հակառակ աննպաստ օդին, խաղացողները, վարիչները եւ համակիրները եկած էին իրար գտնել հաճելի եւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ։

Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան։ Ամէնքն ալ բաժակ պարպեցին Հայ Մարզականին կենացը, երկար կեանք մաղթելով։

Բոլորն ալ շատ ուրախ էին որ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը յառաջիկայ տարի ալ պիտի կրնայ յառաջդիմել պատուոյ բաժանումին մէջ, որմէ միայն 12 ընտրեալ խումբեր կրնան մասնակցիլ Ֆրանսայի ամաթէօր ախոյեանութեան։

Խաղացողները խոստացան իրենց ոտքերը եւ սիրտը տրամադրել կլոր գնդակի ծառայութեան, որպէսզի Հայ Մարզականին դրօշը փայլի մարզադաշտերուն վըրայ

Խումբին քանի մը Փրանսացի խաղացողները դիտել տուին թէ «միւս ակումբներու մէջ միայն ընկերներ ունէին, իսկ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին մէջ բարեկամներ ունին»։

Վարիչները որոնք իրենց յարատեւ ջանքերով այնքան օժանդակեցին խումբին յառաջդիմութեան, թելադրեցին խաղացողներուն աւելի եռանդով աշխատիլ գալ տարի, փայլուն յաջողութիւններ շահելու համար։ «Պէտք է յաղթել, բայց, ցոյց տալու համար հաստատակամութեան Հայուն կամքը եւ ուժը դաշտին վրայ, եւ հաստատելու համար թէ լատինացիս կը պատասխանենք Ցորնալի խօսքին՝ «Առողջ միտք, առողջ մարմինի մէջ», քանի որ մարմինը հոգիին առողջութեան կարեւոր պայմանն է։

Հաւաքոյթը վերջացաւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, վերյիշելէ ետք Փոլթպոլի հիմնադիրներէն Քրիստափոր Ուզունեանի անունը։ Երամիշտներ, երգիչներ եւ արտասանողներ կային գեղին եւ սեւ շապիկներու տակ, գոյներ որոնք կը մնան յուշարար Ալֆորվիլի մէջ կ'ապրի առողջ եւ եռանդուն երիտասարդութիւն մը՝ զինակից իր ազգային զգացումներուն։

Այսպիսի երիտասարդներու հետ, Հայը կրնայ հպարտանալ, որովհետեւ իր դրօշը կը ծածանի ուժով եւ բարձր։

ՏՐ. ԺԱՆ ՄԵՏԱՔՍԵԱՆ

Յ. Գ. — Այս շրջանին Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը ընդհ. դասաւորման մէջ 8րդ վերջացուց 45 կէտով։ Առաջինը՝ Ֆոնթէնպլօ 60 կէտով կը մտնէ Ֆրանսայի ամաթէօր ախոյեանութեան մէջ.

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

18.— ՊԱՏԱՆԻ ԱՐՏԱՒԱԶԴԸ

Եւ որպէսզի չնկատեն նրան, նա հեռանում էր եւ նորից մօտենում էր։ Երբ մի անգամ եւս հեռացաւ, ես վազեցի դէպի խոհանոցը, այնտեղից վեր առի մի բաւական խոշոր փայտի կոճղ, բերեցի, դրեցի ուղիղ այն գծի վրայ, որտեղից նա մօտենում էր լուսամուտին։ Երբ կրկին անգամ եկաւ նա, ոտը դիպաւ կոճղին եւ մի լաւ գլուխկոնծի տուեց բակի սալերի վրայ։ Էլ չեմ իմանում, գլո՞ւխը կոտրեց, թէ քիթը, բայց մի խոր «ա՜խ, վա՜խ» գոչեց եւ կաղկղալով հեռացաւ։

— Ճանաչեցա՞ր ով էր։

— Ինչպէս չճանաչեմ, ներքինի Բագոսն էր, տիկնոջ ներքինին։

— Այդ անպիտանին սպանելու է ... շան նման սատկեցնելու է ... մրմռաց ծերունին դայրացած ձայնով։

— Նա իր վարձը ստացաւ ... պատասխանեց պատանին եւ դարձեալ դուրս եկաւ սենեակից։

Ծերունին մնաց միայնակ։ Տխուր էր նա, տխուր որպէս արդար սրտմտութիւն։ Ամբողջ կէս դար վկայ էր եղել նա այդ տան լաւ եւ վատ գործերին, տեսել էր նրա չարն ու բարին, ուրախացել էր նրա բախտաւորութեան հետ, ցաւացել էր նրա դժբախտութիւնների հետ, բայց երբեք նրա սիրտը այնպէս դառնացած չէր եղել, որպէս այդ վերջին օրերում։ Նրան դեռ բոլորովին պարզ չէր, թէ ի՛նչ էր կատարւում իր շուրջը, բայց մի խուլ, ներքին բնազդմամբ զգում էր, որ լաւ բան չէր կատարւում։ Մօր լրտեսները շրջապատում են որդու բնակարանը... որդին մօրից ծածուկ գործեր է կատարում... գիշերները անծանօթ անձինք են մտնում ամրոցը, դուրս են գալիս... մարդիկ միմեանց ականջին են խօսում ...։ Ի՞նչ էին նշանակում այդ բոլոր կասկածաւորութիւնները։ Ծերունին ինքն իրան հարց էր տալիս, բայց նրա պարզ եւ անկեղծ սիրտը մնում էր առանց պատասխանի։

Այդ մտայուզութեան մէջ նստած էր նա եւ խոժոռ դէմքով սպասում էր, մինչեւ նախասենեակում լսելի եղան ծանր ոտնաձայներ, դռները յետ գնացին, ներս մտաւ Սամուէլը, իսկ նրա ետեւից՝ նրա երկու զինակիրները, որ կանգնեցին դրան աջ եւ ձախ կողմերում։

— Բարի երեկոյ, սիրելի Արբակ, ասաց նա ուրախ ձայնով եւ մօտեցաւ, ձեռքը դրեց ծերունու ուսի վրայ, հարցնելով.— Երեւի, երկա՞ր սպասել տուի քեզ։

Երիտասարդի ուրախ տրամադրութիւնը փոքր ինչ վանեց ծերունու թախծութիւնները եւ սա, ծանրացած գլուխը վեր բարձրացնելով, հարցրեց.

— Ինչո՞ւ այդքան ուշացար։

— Հեշտ չէ բարեկամներից ու սիրելիներից շուտով բաժանուելը, յարգելի Արբակ, կերանք, խմեցինք, համբուրուեցանք, բաժնուեցանք, դարձեալ մօտեցանք, դարձեալ համբուրուեցանք, եւ այսպէս կրկնելով ու կրկնելով, արեւը մտցրինք, օրը մաշեցրինք ..

Նա դարձաւ դէպի զինակիրները եւ ձեռքը շարժեց։

Նրանք գլուխ տուին եւ հեռացան։ Ներս մտաւ Յուսիկը, կանգնեց նրանց մէկի տեղում։

— Հիմա ասա, Արբակ, մօրս մօտ եղե՞լ ես, հարցրեց նա եւ անցաւ, յոգնած կերպով պառկեց իր գահաւորակի վրայ։

— Եղել եմ, պատասխանեց ծերունին, երկու անգամ։

— Ո՛չ, երեք անգամ, ընդմիջելով ուղղեց Յուսիկը։

— Հա՛, մեղայ Աստուծոյ, երեք անգամ, շարունակեց ծերունին, ծուռ կերպով նայելով պատանու երեսին. մէկ առաւօտեան, մէկ անգամ կէսօրին... .

— Մէկ անգամ էլ երեկոյեան, ծիծաղելով աւելացրեց Սամուէլը։

— Հա՛, մէկ անգամ էլ երեկոյեան, կրկնեց ծերունին, զարմանալով, թէ ի՞նչ մի ծիծաղելու բան կար այդ հաշուի մէջ։

Սամուէլը մի փոքր ինչ խմած էր, եթէ ոչ նա երբեք սովորութիւն չունէր կատակներ անել իր դայեակի հետ, որին չափազանց յարգում էր։ Նկատելով ծերունու վշտանալը, փոխեց նա իր հեգնական եղանակը եւ բոլորովին լուրջ կերպով հարցրեց.

— Ուրեմն եղել ես մօրս մօտ։ Դէ՛, պատմիր, ի՞նչ պատրաստութիւններ է տեսել իմ ճանապարհորդութեան համար։ Ես առաւօտեան պէտք է գնամ, անպատճառ պէտք է գնամ....

— Մօրդ ցանկութիւնն էլ հէնց այդ է, որ առաւօտեան գնաս, պատասխանեց ծերունին եւ, վեր կենալով իր տեղից, մօտեցաւ երիտասարդի գահաւորակին, նստեց նրա ներքեւ գորգի վրայ, որպէսզի իր ձայնը աւելի լսելի լինի։

Նա ամէն ինչ պատրաստել է տուել քո ճանապարհորդութեան համար. Յիսուն երիտասարդներ, միօրինակ կապուտակ նժոյգների վրայ նստած, ամէնքը արծաթեայ զէն ու զարդով, կ'ուղեկցեն քեզ։

ՐԱՖՖԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

— Համոզուած եմ թէ Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդները ձեռք ձեռքի պիտի քալեն դէպի խաղաղութիւն եւ ընկերվարութիւն։ Մենք մեր կարելին պիտի փորձենք ապահովելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը. բայց եթէ սոփ–պեն մեզ պատերազմիլ, մենք միասին պիտի ըլլանք նորէն, ինչպէս վերջին պատերազմին ատեն, կռուելու համար յոռեգոյն մարդկութեան»։

Ինչպէս դիտել կուտան խրագեկներ, Մոսկուայի յայտարարութիւնը կը նուիրագործէ երկու պետութեանց հաշտութիւնը, կը ճշդէ անոնց տեսակէտները կարգ մը հարցերու մասին, բայց իրական նորութիւն մը չի յայտներ։ Մ. Նահանգներուն մէջ վերապահութեամբ ընդունեցան այս յայտարարութիւնը։ Անգլիոյ եւ արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ վտանգաւոր կը գտնեն երկու համայնավար պետութեանց մերձեցումը եւ համամտութիւնը կարգ մը միջազգային խնդիրներու մասին։

ԵԳԻՊՏՈՍ ՑՈՒՑԱԴՐԵՑ ԻՐ ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐԸ

Յունիս 20ին հսկայական զօրահանդէս մը տեղի ունեցաւ Գահիրէի մէջ, ի ներկայութեան վարչապետ Կամալ Նասրի։ Զօրահանդէսին կը մասնակցէին ջոկատներ Յորդանանէն, Սուտանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ Արաբիայէն։ Այս առթիւ ցուցադրուեցան նոր գնուած արդիական զէնքերը։ Ռուսական որսկան եւ ռմբաձիգ օդանաւեր կը սաւառնէին երկինքի մէջ, անգլիական հրասայլերու վերեւ։ Կ'երեւային նաեւ կարգ մը ֆրանսական հրասայլեր։ Զօրահանդէսը տեւեց երեք ժամ։ Բեռնաքարշ մեքենաներ, որոնք տասը մեթր երկայնութիւն ունէին, կը փոխադրէին սովետական թորփիլները։ Ցեռոյ կուզային հարիւրաւոր չեխական կառքեր վեց անիւներով եւ ծանր գնդացիրներով, ինչպէս եւ հարիւրաւոր դաշտային ինքնագործ թնդանօթներ։

Բացի զինուորներէն, չքերթին կը մասնակցէին վեց հազար եգիպտացի ազգային պահակներ ալ։ Ջերմ ծափերու արժանացաւ Պաղեստինի զօրամասը, ռազմական համազգեստով եւ պողպատեայ սաղաւարտներով։ Եմէնի եւ Արաբիոյ զինուորները փոխան իրենց ազգային տարազին հագած էին եգիպտական համազգեստներ։

✕ Արեւմտեան երկիրներու մէջ մտահոգութիւն պատճառեց այն լուրը թէ Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Դ. Շեպիլով յանձն առած է ճարել Ասուանի ամբարտակին կառուցման բոլոր ծախքերը։ Մոսկուա կը հերքէ այս լուրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

74 ՀՈԳԻ ԿՈՐՍՈՒԵՑԱՆ օդանաւային արկածի մը հետեւանքով։ Նիւ Եորքէն 65 քիլոմեթր հեռու, վենեզուէլլական օդանաւ մը բռնկելով Ատլանտեան ովկիանոսն ինկաւ բոլոր ուղեւորներով։ Զոհերէն 24ը ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ էին որոնք Վենեզուէլլա կը վերադառնային, ամառնային արձակուրդի առթիւ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ մասին համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Ֆ…նսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։— Անգլիոյ նախարարներէն մին Հիւս. Ամերիկա պիտի երթայ կիրակի օր, խորհրդակցելու համար հիւլէական փորձերու սահմանափակման ծրագրի մասին։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը Գչ. օրուան յետաձգեց իր նիստը, որ յատկացուած է Ալժերիոյ հարցին քննութեան։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանը վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան, 24ի դէմ 64 ձայնով։ Ընդդիմադիրները քննադատած էին արտաքին գործերու նախարարին փոփոխութիւնը, ամբողջ կառավարութեան վերադրելով Մոշէ Շարէթի ձախողանքը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ տեղեկագրին հրատարակութեան առթիւ մեծ խրարանցում կը տիրէ բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց շարքերուն մէջ։ Ֆրանսական մամուլն ալ սիւնակներ կը նուիրէ այս հարցին, վերլուծելով համայնավար կուսակցութեան վերջին յայտարարութիւնը որ շփոթութեան մատնած է շարքերը։ Իտալիոյ մէջ բացառիկ ժողովներ կը գումարուին, Թոլյիաթթիի շրջանակին յայտարարութեանց առթիւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (20 Յունիս) — Ձոյլ ոսկի՝ 451.000, նափոլէոն 3210, զուից. 3030, անգլիական 4030, քսան տոլարնոց 16040, Թղթադրամ (անպաշտօն) տոլարն 1040, տոլար 388, զուից. 92.75, պելժ. 7.70, լիր 0.60, փեզեթա 8.75։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգային մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութեանց շարք մը։ Առաջինը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահը։

Նիւթ՝ Հին եւ Նոր սերունդը։

Կը նախագահէ Պ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Կը խօսին փրոֆ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ եւ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ։ Նոր Սերունդի կողմէ կը խօսին «Քրիստափոր» խումբէն Օր. Անահիտ Մարկոսեան, Պ. Պ. Ժիրայր Միհիհեան, Լեւոն Գլըճեան եւ Ժան Պըժեան։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶ.—Սրտի պարտք կը զգամ մասնաւոր շնորհակալութիւններս յայտնել Իսթանպուլահայ ճարտար վիրաբոյժ Տոքթ. Պերճ Շահէնի, որ Պոլիս գտնուած միջոցիս «Պըլսէռ»ի բարդ եւ յաջող գործողութիւն մը կատարելով, փրկեց կեանքըս։

Տիկ. Ազատուհի Նիկողոսեան

ԱՄԱՎԵՐՋ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի, աշակերտներու ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 16ին, վարժարանին սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, քաջալերելու համար իրենց զաւակները

Արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ա. Գառնիկ Ասլանեան եւ զաւակները կը յայտնեն իրենց բարեկամներուն թէ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն յետ պատարագի (ժամը 11) իրենց կենսրոջ եւ մեծ մօր՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ,

իր Նահատակ ամուսնոյն եւ չորս Նահատակ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իր Նահատակ տալերուն եւ անոր զաւկին յիշատակին։

☘

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Վարդերեսեան եւ Տօրումեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պատարագ իրենց ամուսնոյն եւ փեսին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ.

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

☘

Տիկին Մաննիկ Քոչարեան եւ զաւակը՝ Միքայէլ կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քոչարեան ընտանիքի մեռած անդամներուն, Միքայէլ Սարգիսեանի, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Կոստանեաններու յիշատակին։

Imp. «Araxes», 46. Rue Richer - Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն.՝ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր բարերար Ասլետ Վահան Խօրասանճեանի եւ իր վերդասատանի ննջեցեալներուն յիշատակին, մասնակցութեամբ երգչախումբի։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցիլ յարգանքի այս արարողութեան։

ՊԱՐՍՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 4էն 10 Ազգ. Տան թատերասրահը։ 32 ռիւ տը Թրէվիզ։

Կը հրաւիրենք երգչախումբին բոլոր անդամները եւ համակիրները։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ց. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դպրոցին աշակերտներուն տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, դպրոցին սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները եւ հասարակութիւնը։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Պառ տիւ Կրան Փէնի սրահին մէջ։

Ուսուցիչն է Պ.Վ. Միսթիք (Վ. Պապուխեան) որ երեք տարի է կը պաշտօնավարէ ձեռնահասօրէն։

Գեղարուեստական բաժին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ մանկական թատերախաղ մը, երգեր, արտասանութիւններ եւ զանազան անակնկալներ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր աշակերտները։

Մուտքը ազատ է։

ԱՂՕԹԱԺՈՂՈՎ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Լուսաւորչ. հոգեւոր քոյրերը այս կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 2.30ին աղօթաժողովի կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը Սէնթ Անթուանի լուսաւորչական եկեղեցիին մէջ։ Պիտի քարոզէ Քոյր Տիգրանուհի Մեսրոբեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 22ին, Սէն Ժիւոմ

ՎԱՐՁՈՒ Է

Ընդարձակ պարտէզի մէջ առանձին տնակ մը, երկու մեծ սենեակ, պատշգամով, խոհանոց եւ կառատան յարմարութեամբ։ Ազատ է մինչեւ Օգոստոս 15։ Ամիսը 30.000 ֆրանք։

Գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն՝

Mme. Gedeminas, Villa Caprice
Route de Grasse - Antibes (A. M.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 ռիւ Պօն – Ֆուա։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ.—Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս շաբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Բ. Պամաճեանի բնակարանը։ Օրակարգ.—Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը, այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Աղքատախնամին Յունիս 15ի ընդհ. ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Բ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, Յուլիս 2ին, ժամը 20.45, 32 ռիւ տը Թրէվիզ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԿՈՒԶՈՒԻ

Օգնական խոհարար մը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար։

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 ռիւ տը Թրէվիզ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաշխարհային Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին։ Կիրակի, 24 Յունիս, առաւօտէն մինչեւ ժամը 9, Տէսին, Պ. Նազարի պարտէզին զովասուն ծառերու հովանին տակ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պ. Հայկ Թուղլաճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Ռէնսի – Վիլմոմպլի մէջ փոխան ծաղկեպսակի հանգանակուած գումարէն՝ 2250 ֆր. Կապ. Խաչին եւ 2250 ֆր. Կ. Խաչին յատկացուած է։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Վանի Արտամետ գիւղացի Ռաֆայէլ Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր գիւղէն հայրենակից մը։ Կը կարծէ թէ մեծ մասով կը գտնուին Պոսթընի շրջականները։ Տեղեկացնել՝

4, Rue Jeanne d'Arc, Asnières
(Seine - France)

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ ԵՂԱՆԱԿԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին — Սրահ Մազընօ

Երկուեւկէս ժամ ծիծաղ պատճառող ազգային կատակերգութիւն մը

ՄՆԿԼՋԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք արար, հեղինակ՝ ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆ

Կը մասնակցին (Այբուբենի կարգով) Օրիորդներ Մարի Աֆարեան, Լուիզ Թօփսաքալեան, Շողակաթ Խրալեան եւ Վարդուհի Միսքիք։

Պարոններ՝ Արզումանեան, Միսաք Խրալեան, Յարութիւն Դանիէլեան, Ժան Մակարեան, Օննիկ Յակոբեան։

Մուտքի գիները՝ 200, 300 եւ 500 ֆրանք։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10: Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 23 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7611 — 32e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔ. — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3422

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ՞

Իրարանցումը կը շարունակուի բոլոր երկիրներու համայնավար կազմակերպութեանց մէջ, Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրին հրատարակութենէն ի վեր։

Առաջին անգամ, երբ կարգ մը լուրեր երեւցան այդ մասին, շատեր վերապահ դիրք մը բռնած էին։ Կը կարծէին թէ վաւերական չէ տեղեկագրին պատճէնը։ Բայց այժմ ոչ մէկ տարակուսութիւն այդ մասին։

Ընդհակառակն, կարգ մը համայնավար կազմակերպութիւններ ցաւ կը յայտնեն որ Խ. Միութեան Կեդր. Կոմիտէն ինք չհրատարակեց այդ պատմական տեղեկագիրը, եւ հիմա ստիպուած են զայն կարդալ «քաղքենի» թերթերու մէջ.

Եւ ամէնքն ալ սկսած են տեսութիւններ պարզել այդ յայտնութեանց մասին, նեղացուցիչ հարցումներ ուղղելով իրենց վարիչներուն եւ Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէին։

Հիմա որ լեզուները բացուած են, իւրաքանչիւր երկրի համայնավար կուսակցութիւններ կը յայտնեն համաձայն իր հայեցողութեան կամ տեղական պայմաններուն։

Առաջին առթիւ, քաւական խիզախ դիրք մը բռնեցին լեհական եւ չեխական կազմակերպութիւնները։

Անգլիացիներու ճակատը նախ գոհացաւ կարգ մը հարցումներ ուղղելով, յետոյ սկսաւ տեսակէտներ յայտնել։

Իսկ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Թոլյիաթթի մեծ յաղում պատճառեց, զբաւոր եւ շատ երկար տեսակցութիւն մը հրատարակելով ուղեկից ամսագրի մը մէջ։

Այս հրատարակութիւնը մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ամէն տեղ. վասն զի Թոլյիաթթի վարիչն է արեւմտեան Եւրոպայի համայնավարական ամենազօրաւոր կազմակերպութեան, մօտ երկու միլիոն անդամներով։

Իր պատճառաբանեալ յայտարարութեանց մէջ, Իտալիոյ Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը կը յանգի որոշ եզրակացութեան մը, — այլ եւս կարելի չէ խտտել ռուսական կաղապարին։

Տարիներ առաջ, 1948ին, այս դիրքը բռնած էր Թիթօ, մերժելով հնազանդիլ Մոսկուայի հրահանգներուն. Եւ չարաչար պատժուեցաւ, իբրեւ «լրտես, լքրծուն օձ, դաւաճան» եւայլն։

Թիթօ մնաց հաստատ՝ իր տեսակէտին վրայ,— Համայնավարական իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն պիտի գործէ [illegible] իր երկրին մէջ.

Տասը տարին չլրացած, երէկուան դաւաճանը իր իսկ երկրին մէջ կ'ընդունէր այցելութիւնը մարշալ Բուլկանինի եւ Նիկիտա Խրուշչեւի, որոնք ներողութիւն խնդրեցին, ամէն մեղք ձգելով դաւաճան Բերիայի վրայ։

Ապա իրենց կարգին Մոսկուա հրաւիրեցին Թիթօն, որ դեռ նոր վերադարձաւ տօնախմբանաց պատիւներ վայելելէ վերջ.

Իտալիոյ համայնավար առաջնորդը զարմանքով դիտել կու տայ.

— «Խ. Միութեան այսօրուան վարիչները աւելի լաւ կը ճանչնային Ստալինը քան մենք... Առաջ ամէն բարիք կը վերագրէին մէկ մարդու գերմարդկային յատկութեանց, այժմ ամէն չարիք կը վերագրեն անոր նոյնքան բացառիկ, նոյնիսկ ցնցող թերութեանց»։

Եւ կը սպասէ որ լուսաբանեն ...

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Քաղաք. Բիւրոն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց Յունիս 18ին, աւելի զգուշաւոր։

Կը թուի թէ ապակեդրոնացման հոսանք մը սկսած է,— Հաւատարիմ Լենինի, բայց կարելի եղածին չափ ազատ՝ Մոսկուայի լուծէն։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ ԵՐՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Վարչապետը երրորդ անգամ վստահութեան քուէ շահեցաւ անցեալ օր, Ազգ. Ժողովին մէջ։ Քուէարկութեան դրուած էին երեք բանաձեւեր։ Առաջինը՝ ծերութեան թոշակի դրամական միջոցներու մասին (նոր տուրքեր) քուէարկուեցաւ 124ի դէմ 263 ձայնով։ Երկրորդը՝ նպաստընկալներու մասին՝ 123ի դէմ 314 ձայնով։ Իսկ ամբողջ օրինագիծը քուէարկուեցաւ 33ի դէմ 341 ձայնով։ Այժմ օրինագիծը յղուած է Ծերակոյտին, որ նախապէս ժխտական դիրք բռնած էր եւ իր վերջնական վճիռը պիտի տայ երէկ, ուրբաթ։

Ազգ. Ժողովին մէջ թեր քուէարկած էին համայնավարները եւ կեդրոնի երեսփոխանները, իսկ դէմ՝ աջակողմեանները եւ փուժատեանները։

Ինչպէս գիտէք, այս օրինագծին շնորհիւ 140 միլիառ ֆրանք պիտի ճարեն, վճարելու համար երբ 5.500.000 ծերունիներու յաւելեալ թոշակները, տարեկան 31.200 ֆրանք՝ անոնց որ 201.000 ֆրանքէն (ամուրիներ) կամ 258.000 ֆրանքէն պակաս եկամուտ ունին (ամուսնացածներ)։

Նոր տուրքերէն մին, 100.000 Ֆր. պիտի գանձուի այն ինքնաշարժներէն որոնց կարողութիւնը 16 ձիու ուժէն վեր է։ Ամերիկեան նախարարին հաշուով այս շարքին 18.500 ամերիկեան կառքեր կան. ուրեմն հասոյթ կը սպասուի 1.850.000.000 Ֆր։ Կարգ մը թերթեր դիտել կու տան թէ այս տուրքին հետեւանքով կրնայ դադրիլ ամերիկեան կառքերու ներածումը, մեծ վնասներ պատճառելով Ֆրանսայի։ Իւրաքանչիւր ներածուած կառքի համար պետական գանձը կը շահի 650.000 Ֆր. (մաքսատուրք), ինչպէս եւ 350.000 Ֆր. փոխանակութեան սակին շնորհիւ, քանի որ ներածողներուն տոլար կը ծախէ 325 ֆրանքէն, փոխանակ օրինական 350ի։ Մէկ խօսքով, պետական գանձը մէկ միլիոն ֆրանքի հասոյթ մը կ'ունենայ իւրաքանչիւր մեծ կառքի վրայ։ Անցեալ տարի Ֆրանսա 4611 մեծ կառքեր ներածեց Մ. Նահանգներէն։ Եթէ ներածումը կանգ առնէ, պետական գանձը պիտի կորսնցնէ 4.611.000 Ֆր. ինչպէս կը բացատրէ «Ֆրանս – Սուար», ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ յիշելով։

ՆՈՐ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ 25 Ֆրանսացիներ սպաննուած են Ալժերիոյ մէջ, վերջին 24 ժամերու ընթացքին։ Զոհերուն մէջ կը գտնուին չորս սպաներ. Միեւնոյն ատեն ծանրապէս վիրաւորուած են 29 Ֆրանսացիներ։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ըմբոստները մեծ թակարդ մը լարած էին Սիտի Պէլ Ապպէսի մէջ, յարձակում գործելով հարիւր զինուորներու եւ հինգ կառքերու վրայ։ Ֆրանսացիները օգնութիւն պահանջեցին անթելով եւ կռիւը կը շարունակուէր մինչեւ Եչ. առտու։ Առաջին առթիւ սպաննուեցան տասը լեգէոնականներ։ Ուրիշ ծուղակ մը լարուած էր Այն Ծայրի մէջ, Մարոքի սահմանագլուխին մօտ։ Այստեղ ալ ինը Ֆրանսացիներ ըսպաննուեցան եւ 11 հոգի վիրաւորուեցան։ Օգնութեան հասած երկու կառքեր չքջեցան։ Նոյն օրը ահաբեկները արճարաններու մէջ ալ կրակ տեղալով սպաննեցին չորս Եւրոպացիներ։ Հիւանդանոց փոխադրուեցան 11 ծանր վիրաւորներ։

Կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Օմալի մօտ, Ալժէ քաղաքէն 50 մղոն հեռու, 30 ըմբոստներու հետ։ Ֆրանսական օդանա–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

:: ՕՐԸ ՕՐԻՆ ::

ՕՎԵՐՆԻԱՅԻ ԱՐՍԷՆ

Բոլորն ալ կը փառաւորուին, երբ լսեն կամ կարդան թէ Հայ մը փայլուն յաջողութիւն շահած է օտարութեան մէջ, այս կամ այն ճակատին վրայ։

Արդար հպարտութիւն։

Երբեմն ալ իրար կ'անցնինք, երբ անճպաստ լուր մը հրատարակուի Հայերու մասին, կամ հայկական անուն մը երեւայ ֆրէնկական արարքի մը մէջ։

Բարեբախտաբար հազուադէպ է վերջին պարագան։

Ահա ձեզի աւետաբեր լուր մը եւս.—

«Փարի – Փրէս» երէկ պատմութիւն մը հրատարակած էր «Պարոն Արսէն»ի մասին — «ծագումով Հայ, բայց պատուական Օվերնիացի»։

Թերթը կը պատմէ թէ հին, անտէր գիւղակներ կան Օվերնիա նահանգին մէջ, մոռցուած՝ նոյն իսկ տեղացիներուն կողմէ։ Նահանգապետը ազդեր կը հրատարակէ, զանոնք շէնցնելու համար։

Եւ ահա մէջտեղ կ'ելլէ պարոն Արսէնը, «Հայ մը որ սիրահարած է Օվերնիայի»։ Պարոնը հարստացած ըլլալով Փարիզի մէջ, այժմ իր դրամները կը ծախսէ այդ նահանգին մէջ։

Հին դղեակ մը կար Քորտի մէջ.— շէնքը տակաւին անվթար, բայց անտիրութեան մատնուած։ Տեսակ մը «անծանօթ երկիր»։

Նահանգապետը կէս պաշտօնապէս կը հրաւիրէ Պ. Արսէնը, որ յանձն կ'առնէ ամէն զոհողութիւն կատարել, դղեակը նորոգելու եւ բնակելի դարձնելու համար։

Յետոյ ուրիշ հիօրեայ շէնքեր ալ կը յանձնեն, եւ Պ. Արսէն կը ստանձնէ « Ի սէր Օվերնիայի»։

Մարդը ոչ միայն շէնքերը կը նորոգէ, այլ եւ ճամբաներ կը շինէ, վարդեր կը տնկէ, մէկ խօսքով՝ շէնքերը եւ ամբողջ շրջապատը կը դարձնէ «երկիր դրախտավայր», հրապուրելով շրջիկները։

Թերթին թղթակիցը կ'ըսէ թէ Պ. Արսէն եթէ շարունակէ իր շինարար աշխատանքը, «ամբողջ Օվերնիան իրեն պիտի պատկանի տասը տարիէն»...

Որքան գիտեմ, այս «Պ. Արսէն»ը Փարիզի «Ֆոշոն» հաստատութեան տէրն է, Արսէն Տէր Յակոբեանց, հանրածանօթ իր առատաձեռնութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, ահա մէկը որ իսկապէս պատիւ կը բերէ իր ժողովուրդին, իբրեւ «դէկավար ճարտար» եւ վարպետ շինարար։

Անշուշտ նորութիւն մը չէ այս պարագան, որ պատահաբար կ'արձանագրուի տեղական թերթի մը մէջ։

Հազարաւոր Արսէններ կան որոնք ամբողջ թաղեր եւ գիւղեր շինած են վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, Փարիզէն մինչեւ Միջին Ֆրանսա եւ մանաւանդ Մարսէյլ։

Տակաւին չեմ խօսիր Միջին Արեւելքի մէջ կատարուած բազմազան շինարարութեանց մասին։

Ուրիշ ատեն փնտռա՞ծ են «Պարոն Արսէնները», երբ անոնք հող ունէին իրենց ոտքին տակ, իրենց հայրենի երկրին մէջ որ այնքան կը նմանի Օվերնիայի

Վ.Ա.Հ.

«ՋՄՌՈՒՆԱՆՔ ՈՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ ԷՐ ԵՐԷԿ»

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Խ. Միութեան ներկայ վարիչները Սթալինի մօտիկ գործակիցներն էին երէկ եւ թէ «անգամ մը որ իրենց կարգուսարքը պարտադրուի երկրի մը, կարելի չէ արգիլել ամէնէն բացայայտ զեղծումները»։ Այս առթիւ բացատրեց թէ Խրուշչեւի ճառը Սթալինի մասին՝ «ամենադուռն ամբաստանագիրն է բռնակալութեան դէմ, բռնակալի մը կողմէ. կարելի չէ այդ ճառը կարդալ առանց զարհուրանքի եւ զզուանքի։ Խորհրդային համայնավարական կարգուսարքը որեւէ երաշխիք չի ներկայացներ այդպիսի զեղծումներու դէմ։ Ոչ հակակշիռ, ոչ ալ հաւասարակշռութիւն։ Իշխանութիւնը չարաչար գործածած ատեն, միայն մահը եւ բռնութիւնը կրնան վերջ տալ այդ չարիքներուն, եւ այդ իսկ ապահովութիւն չէ, վասն զի Բերիան, զոր Խրուշչեւ Սթալինէն ալ գէշ կը գտնէ, հաւանաբար անոր պիտի յաջորդէր, եթէ բռնութեամբ անհետացուած չըլլային իշխանութեան հասնելու արշաւին մէջ, Սթալինի մահէն ետք»։

Պ. Տըլըս յետոյ դիտել տուաւ թէ մինչ Խ. Միութեան վարիչները «տրամադրութիւն կը յայտնեն խուսափելու համար Սթալինեան սխալներէն, եթէ կարելի է, նոյն բանը չենք կրնար ըսել Չինաստանի համար որուն համայնավար կուսակցութիւնը կը փորձէ իր կարգուսարքը տարածել ամբողջ Ասիոյ մէջ»։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Արտաքին նախարարը Պ. Փինօ Նիւ Եորքէն մեկնելէ առաջ, լրագրական ասուլիս մը սարքեց, ըսելով թէ շատ սիրալիր եղան խօսակցութիւնները ամերիկեան կառավարութեան հետ։ Այս առթիւ բացատրեց թէ Ֆրանսա երբ կ'առաջարկէ ընդարձակել փոխանակութիւնները Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, նոր եւ միակողմանի քաղաքականութիւն մը չի հետապնդեր, այլ կը ջանայ համոզել իր բարեկամները թէ ցանկալի է նոր քաղաքականութիւն մը Արեւելքի հետ։ Ցետոյ ըսաւ թէ որեւէ յուսախաբութիւն կրած չէ Ամերիկայի դիրքէն՝ Ալժերիոյ մասին։ «Ֆրանսա ոչ դրամ, ոչ ալ զէնք խնդրեց Մ. Նահանգներէն։ Ալժերիոյ խնդիրը Ֆրանսական հարց մըն է զոր ինք պիտի կարգադրէ եւ կ'ուզենք տեղեակ պահել մեր ամերիկացի բարեկամները»։

Միջին Արեւելքի մասին ալ խօսելով, Պ. Փինօ բացատրեց թէ Ֆրանսա գրեթէ միակն է որ քանի մը ամիսէ ի վեր զէնքեր կը ղրկէ Իսրայէլի եւ թէ զէնքի հայթայթումը ուժերու հաւասարակշռութեան խնդիր մըն է.

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Ամերիկահայ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Յունիս 3ին յանկարծամահ եղած է դերասան Սուրաբեան, Լոս Անճելըսի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 6ին։

Հանգուցեալ դերասանը ծանօթ էր իր ժողովրդական ներկայացումներով, Կովկասի, Պոլսոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Տարիներէ ի վեր կը գտնուէր Մ. Նահանգներ, վառ պահելով հայկական թատրոնը այդ հեռաւոր ափերուն վրայ, իր կնոջ հետ միասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, «կոպտօրէն խեղաթիւրած է իրողութիւնը», յայտարարելով թէ Խ. Միութիւնը կ'ընդդիմանայ Գերմանիոյ միացման։ Այս առթիւ կը հերքէ այն յայտարարութիւնը թէ Խրուշչեւ ըսած է որ կը նախընտրէ խորհրդային ճակատին կապուած 17 միլիոն Գերմանները միացեալ այլ չէզոք Գերմանիոյ 70 միլիոն քաղաքացիներէն։ Մոսկուայի կարծիքով, Գերմանիոյ միացման խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ միայն բանակցութեամբ, արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ։

ՔԱՋ ԵՒ ԱՆԶՆՈՒԷՐ ՀՈՎԻՒԸ

●

ԽՄԲ.— Ընկեր Յակոբ Պապիկեան, որ 1940 – 45ին իբրեւ ատենապետը Հալէպի Թաղակ. ժողովին, ամենամօտ գործակիցը եղած է Զարեհ եպիսկ.ի, պարտականութիւն կը սեպէ հաստատել.—

Շատ մեծ ուրախութեամբ կը հետեւիմ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայկական կեանքին: Հալէպի Առաջնորդ եւ իմ Թանկագին բարեկամս՝ Զարեհ եպիսկ. Փայասլեանի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին գահակալ ընտրութեան բարեդէպ լուրը, անհուն հրճուանքով եւ ուրախութեամբ համակեց զիս:

Անչափ եւ անսահման եղաւ նաեւ ուրախութիւնը անոնց, որ բախտն ունեցած էին մօտէն ճանչնալու այս անբասիր եկեղեցականը, արժանի այդ բարձր Աթոռին. Եւ այս վստահութիւնը, որ սիրելի ժողովուրդը միահամուռ կերպով ցոյց տուաւ առանց ակնածելու աջէն ու ձախէն փչող տաք ու պաղ քամիներու, արդիւնք էր արժանի գնահատութեան:

Ես ուեւէ մէկէն աւելի լաւ ճանչցած եմ Զարեհ եպիսկոպոսը: Ան բազմաթիւ անգամներ անձնուիրութեան, զոհողութեան եւ իր բարձր կոչումին գիտակցութեան փաստը ցոյց տուած է, մանաւանդ իր առաջնորդութեան երկարամեայ շրջանին:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի փոթորկոտ եւ բախտորոշ օրերուն, 1940 – 1945, բախտն ունեցայ աշխատակից ըլլալու Սրբազանին, Հալէպի մէջ Ազգի հանդարտութեամբ եւ մեծ գոհունակութեամբ կը յայտարարեմ թէ իբրեւ քաջ հովիւ եւ իմաստուն առաջնորդ, Զարեհ եպիսկոպոս փրկարար դեր մը ունեցաւ եւ Բերիոյ Թեմի մեր ժողովուրդը առաջնորդեց ապահով հանգրուան մը, մնալով միշտ պատնէշին վրայ, եւ յաճախ ինքզինքը վտանգելով յօգուտ մեր ժողովուրդի բարօրութեան:

Այդ անփոխարինելի ծառայութեանց վկաները, որոնցմէ մէկն եմ ես, կ'ապրին այսօր Հալէպի մէջ եւ կը հաստատեն թէ՝ Նորին Սրբազնութեան աչալուրջ, գիտակից եւ խոհեմ աշխատանքներուն շնորհիւ Բերիոյ թեմին աւելի քան ութսուն հազար հայութիւնը հանգիստ եւ անվտանգ կեանք մը ապրեցաւ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան:

Հայ ժողովուրդը պարտական էր այս անբասիր եւ ազգանուէր եկեղեցականին, եւ եղաւ վարձահատոյց, զայն բազմեցնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին վրայ:

Եւ այժմ, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի հայութիւնը իրաւամբ պիտի հետեւի իր արժանաւոր գահակալի՝ իր սիրելի Հայրապետին ձայնին, վստահ ըլլալով որ անարատ առաջնորդութեան շնորհիւ նոր Ուսանողներու պիտի տիրանայ, իր եկեղեցին ու մշակոյթը պիտի պայծառանան եւ մանաւանդ զերծ պիտի մնայ վըտանգաւոր փորձութիւններէ, պիտի զատնայ միշտ հաւատարիմ քաղաքացի հիւրընկալ երկիրներուն եւ պիտի պանծացնէ Հայու անունը: Հեռու պիտի մնայ ամէն տեսակ խաղերէ եւ արկածախնդրութիւններէ, որոնք կրնան նսեմացնել Հայու բարձր անունը:

Երբ կը գրեմ այս տողերը, յուզումը կը ճմլէ կուրծքս, աչքերս կը թրջին եւ շարժանկարի նման տեսողութեանս առջեւ կը պատկերանան 1940 – 1945ի դժնդակ օրերը եւ չեմ կրնար կրկին ու կրկին հիացումս չյայտնել երկու անձնուէր եկեղեցականներու, որոնք Աւետարանի իսկական հետեւորդները հանդիսացան. երկու երիտասարդ հոգեւորականներ՝ մէկը Հալէպի կեդրոնին մէջ, միւսը Ճէզիրէի խռովայոյզ շրջանին մէջ, հրաշագործ դեր մը ունեցան, պահելով ներդաշնակ եւ բոլորանուէր գործունէութիւն մը: Խորէն եպիսկ. Բարոյեան, այդ օրերուն առաջնորդական փոխանորդ Ճէզիրէի շրջանին, արհամարհելով կլիմայական վատառողջ պայմանները եւ բազմապիսի դժուարութիւններ, անմոռանալի ծառայութիւններ մատոյց եւ ամուր հիմերու վրայ դրաւ այդ նորահաստատ շրջանի ազգային — եկեղեցական գործերը:

Ըսէք, ո՞ր եկեղեցականը կրնար յանձնառու ըլլալ այնքան երկար ժամանակ, մանաւանդ այդ օրերու դժնդակ պայմաններու տակ, հոգեկան չարչարանքներու եւ անտանելի դժուարութեանց: Յետագային, իբրեւ Դրան եպիսկոպոս, Լիբանանի առաջնորդ եւ Կաթող. Տեղապահ, Խորէն եպիսկ. ցոյց տուաւ անվիճելի փորձառութիւն եւ կարողութիւն, սքանչելի շինարարութիւն եւ ազգանուէր գործունէութիւն:

Հաստատ համոզումն ունիմ թէ, Կիլիկիոյ Աթոռին նոր գահակալը, Զարեհ եպիսկ. պիտի ունենայ բեղուն եւ օգտաշատ շրջան մը իր ժողովուրդը առաջնորդելով երջանիկ եւ ապահով հանգրուան: Մեծի Տան Կիլիկիոյ Աթոռը պիտի մնայ անսասան եւ պիտի դառնայ աւելի բարգաւաճ: Անթիլիասը պիտի ըլլայ մեր ազգային կրօնքի, հաւատքի եւ մշակոյթի վառարան մը եւ սկսած օրհնաբեր գործը պիտի մեծնայ, պիտի արմատանայ եւ պիտի բեղնաւորուի:

Ով որ կացնահարել կ'ուզէ այս բեղուն առաջադրութիւններով սկսուած նուիրական գործը, հարուածած կ'ըլլայ մեր գոյութեան կռուանը՝ Եկեղեցին եւ մեր յարատեւութեան փարոսը՝ Մշակոյթը: Ով որ շարունակել կ'ուզէ աղմկարարութիւնը եւ կ'ուրանայ բարձր արժանիքները նորընտիր գահակալին, ծառայած կ'ըլլայ մեր ժողովուրդին մէջ պառակտում եւ խառնակութիւն սերմանել ուզող կասկածելի տարրերու ծրագրումներուն եւ մութ հաշիւներուն: Ով որ ազգային զգացում ունի եւ անկաշկանդ նկարագիր, կը լսէ խղճի ու ճշմարտութեան ձայնը, կը վախնայ Աստուծմէ եւ մէկդի կը դնէ քէնն ու ատելութիւնը:

Մարսէյլ — ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՋԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

●

ԺԱ.— ԲԵՐԻԱՅԻ ՍԱՐՔԱԾ ԴԱՒԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է Վոզնեսենսքի եւ Կուզնեցով ականաւոր եւ կարող վարիչներ էին: Որոշ ատեն մը անոնք շատ մօտ եղած էին Սթալինի: Կը բաւէ ըսել թէ Սթալին Վոզնեսենսքի առաջին փոխ նախագահն ըրած էր նախարարներու խորհուրդին եւ Կուզնեցով Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար ընտրուած էր: Այն իրողութիւնը թէ ըՍթալին Կուզնեցովի վստահած էր Պետութեան ապահովութեան մարմիններու հակակշիռը, ցոյց կու տայ անոր վայելած վստահութիւնը:

Արդ, ինչպէս կ'ըլլայ որ այս անձերը իբրեւ ժողովուրդի թշնամի կը մատնանշուին եւ հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին

Իրականութիւնը ցոյց կու տայ որ «Լենինկրատի խնդիրը» նմանապէս հետեւանքն է Սթալինի մենատիրութեան, հանդէպ կուսակցութեան վարչակարգին:

Եթէ բնականոն վիճակ մը տիրէր կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, ինչպէս եւ Քաղաք. Բիւրոյի Կեդր. Կոմիտէին մէջ, այս տեսակ հարցեր պիտի քննուէին համաձայն կուսակցութեան կանոններուն:

Պէտք է ըսենք թէ՝ կացութիւնը ա՛լ աւելի բարդացաւ պատերազմէն ետք: ըՍթալին աւելի քմահաճ, բիրտ եւ դիւրագրգիռ դարձաւ, մասնաւորաբար իր կասկածամտութիւնը աւելցաւ, եւ հալածախտը մեծ չափերու հասաւ: Իր աչքին թշնամի էին կուսակցական բազմաթիւ ընկերները: Պատերազմէն ետքն ա՛լ աւելի հեռացաւ հաւաքականութենէն՝: Ամէն բանի մասին առանձին որոշում կու տար:

Այս անհաւատալի կասկածամտութիւնը ճարպիկօրէն շահագործեց անարգ բանսարկու, սադրիչն Բերիան, որ սպաննեց հազարաւոր համայնավարներ եւ օրինապահ քաղաքացիներ: Վոզնեսենսկիի եւ Կուզնեցովի բարձրացումը կը մտահոգէր Բերիան:

Ինչպէս վերջերս հաստատեցինք, Բերիան էր որ «թելադրած» էր Սթալինի «շինծու» յայտարարութիւնները եւ անանուն նամակները, ինչպէս եւ զանազան լուր – բամբասներ.

Կեդր. Կոմիտէն քննեց «Լենինկրատի խնդիրը» եւ իրենց իրաւունքին մէջ վերահաստատեց բոլոր այն անմեղները, որոնք ամբաստանուած էին: Աբակումով եւ ուրիշներ, որոնք այդ դատը սարքած էին, դատական ատեան ղրկուեցան: Անոնց դատը տեղի ունեցաւ Լենինկրատի մէջ եւ ամբաստանեալները իրենց արժանի պատիժին արժանացան:

Հարց կը ծագի թէ ինչպէս այս խնդրին ճշմարտութիւնը հիմա է որ կը տեսնենք եւ ոչինչ ըրինք արգիլելու երբ Սթալին ողջ էր, անմեղ կեանքեր խնայելու համար: Որովհետեւ Սթալին անձնապէս ձեռք առաւ «Լենինկրատի խնդիրը» եւ այդ թուականին Քաղաք. Բիւրոյին անդամներուն մեծ մասը անտեղեակ ըլլալով հարցին, չէին կրնար միջամտել:

Երբ Սթալին ստացաւ Բերիայի եւ Աբակումովի կողմէ այդ փաստաթուղթերը, առանց ուսումնասիրելու զրպարտութիւնը, հրամայեց որ քննութիւն մը կատարուի Վոզնեսենսկիի եւ Կուզնեցովի «խնդրի» մասին: Անոնց ճակատագիրը վճռուած էր այդ վայրկեանէն իսկ: Նոյնքան հրահանգիչ է Մինկրելեան ազգայնական կազմակերպութեան պարագան, Վրաստանի մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է 1951 Նոյեմբերին եւ 1952 Մարտին Կեդր. Կոմիտէն այս հարցի մասին որոշումներ տուաւ, որոնք ընդունուեցան նաեւ Քաղաք. Բիւրոյին կողմէ, առանց վիճաբանութեան: Սթալին անձնապէս թելադրած էր: Այս որոշումները լուրջ ամբաստանութիւններ էին բազմաթիւ օրինապահ համայնավարներու դէմ: Հիմնուելով շինծու փաստաթուղթերու վրայ՝ հաստատած էին թէ Վրաստանի մէջ կար իբրեւ թէ ազգայնական կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր լուծել Խ. Միութեան իշխանութիւնը այս երկրին մէջ, յօգուտ աշխարհակալ պետութեանց: Կարգ մը պատասխանատու համայնավարներ ձերբակալուեցան: Ինչպէս յետագային հաստատուեցաւ, զրպարտութիւն էր կուսակցութեան Վրացական այս կազմակերպութեան դէմ:

Գիտենք թէ որոշ թուականի մը Վրաստանի ինչպէս եւ բազմաթիւ ուրիշ հանրապետութեանց մէջ ցոյցեր կատարուած էին քաղքենի ազգայնականութեան կողմէ:

Հարց է թէ՝ կարելի՞ էր որ այն պահուն, երբ որոշումներ կը արուէին, ազգայնական ձգտումներ տիրէին, այն աստիճան որ Վրաստան ուզէր բաժնուիլ Խ. Միութենէն, միանալու համար Թուրքիոյ (ծիծաղ եւ շարժում սրահին մէջ): Հարկաւ յիմարութիւն է: Անկարելի է երեւակայել թէ ինչպէս այսպիսի գաղափարներ կրնային թափանցել ուեւէ մէկուն մտքին մէջ: Ամէն մարդ գիտէ թէ Վրաստան ինչպէս յառաջդիմեց տնտեսական եւ մշակութային գետնի վրայ խորհրդային իշխանութեան տակ:

Վրաստանի Հանրապետութեան՝ ճարտարարուեստական արտադրութիւնը քսանեւոթ անգամ աւելի է քան յեղափոխութենէն առաջ: Բազմաթիւ նոր ճարտարարուեստներ ստեղծուեցան հոն, որոնք գոյութիւն չունէին, ինչպէս, ձուլարան, մեքենաներ շինող գործարաններ, ձէթահաններ եւն.: Նախքան յեղափոխութիւնը 78 առ հարիւր անգրագէտ կար Վրաստանի մէջ, ներկայիս ոչ մէկ անգրագէտ:

Եթէ Թուրքիոյ եւ Վրաստանի հանրապետութեանց աշխատաւոր դասակարգին վիճակը բաղդատութեան դրուէր, պիտի տեսնուէր որ անկարելի էր որ Վրաստան ուզէր միանալ Թուրքիոյ: 1950ի մարդահամարի համաձայն Թուրքիոյ ժողովուր-

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ԱՌԻՒԾ ԱՒԱԳ

●

Իսկոյն կարգադրեցի, որ ձիեր բերեն: Հեծանք, ու շուտով հետեւեցանք Առիւծ Աւագի խումբին: Երբ մենք Առիւծ Աւագին հասանք, Թուրքերը դիրքերէն հանած էր, այս և այն կողմ հալածում էր, և շարունակ կրակում եւ բարձրաձայն հայհոյում էր փախչող Թուրքերին.

Կռուի ամենաթաժ վայրկեանին Առիւծ Աւագ նկատեց որ մի քանի Թուրքեր ձորի միջով քշում էին գիւղի նախիրը: Կանչ տուաւ ու գոռաց մեզ:

— Տղէք, Սերոբ փաշայի զինուորի գըլխին փափախ չկա՞յ, որ Թուրքեր էտա նախիր տանին, խլէք այս տաւար եւ յետ դարձուցէք:

Կը տեսնէ, որ Թուրք մը, քարի մը տակ պահուած է, եւ կը սկսի կրակել վրան, բայց գնդակները կը վրիպին եւ կաղցած ու բորբոքած կը սկսի գոռալ.

— Նահու, չաա քօփաք օղլու լամուկը թլըմակ է, գնդակ չի բանի չատր, եւ ձիուց իջնելով վախից ահաբեկ Թուրքին գլուխը կը ջախջախէ, իր հրացանի կոթով: Հարուածը այնքան սաստիկ է տալիս որ հրացանի կոթը կոտրում է:

Երբ Թուրքերին քշեցինք, ու հաւաքուեցանք մի տեղ Առիւծ Աւագն ալ եկաւ, իր հետ բերելով սպաննուած Թուրքերու հրացանները.

Բոլոր տղաներին հաւաքուելուց յետոյ, Առիւծ Աւագ նստաւ իր սիրուն ձին եւ խմբի գլուխն անցնելով շարժուեց դէպի գիւղը: Ես էլ իմ խմբի հետ ամօթխածութեամբ հետեւեցայ նրա խմբին, բայց միշտ մնալով պատկառելի հեռաւորութեան մը վրայ:

Առիւծ Աւագի խումբը գիւղ մտաւ Սեբոր փաշայի երգերը երգելով: Աւագը, տղաներին խստիւ արգիլած էր, Անդրանիկի երգերը երգել: Ձիերը տեղաւորելուց յետոյ, ես շտապեցի Առիւծ Աւագի մօտ:

Ներս որ մտայ, առջեւս պարզուեց հետեւեալ տեսարանը,—

Առիւծ Աւագ նստած մի գիւղական օտայի մէջ, փռուած գորգի վրայ, պատկառազդու ձեւով խմում էր օղին, եւ դիտում իր շուրջ հաւաքուածներ, որ պատրաստ էին իրեն ծառայելու:

Ինձ տեսնելուն պէս, սկսեց բարձրաձայն խօսիլ եւ գանգատիլ.

— Մըր ամակ ջուր կ'յնի, մըր քաջութիւն կը կորսուի: Հէ՜յ, հէ՜յ Սերոբ փաշա, քեզ ղրկեցմանիդ մըռնիմ ...

Տօ, տղայ, յօրի՞ չըս գրի թէ վուր որ սար քշեցի Թուրքերին, յօրի՞ չըս գրի իմալ թւանքիս ղնդախով Թուրքի մի գըլուխ ջարդի:

Այդ մասին ալ աւելցուցի եւ Առիւծ Աւագ գոհ մնաց եւ հանգստացաւ:

Հետեւեալ օրը, երբ պատրաստուած էինք մեկնելու, Նախիջեւանի լեռնային շրջանները, Առիւծ Աւագ ջերմ բարեմաղթութիւններով ճանապարհ դրեց մեզ ըսելով.

— Տղայ, էս լեռներուն մէջը, տեղ մը չկայ, որ վտանգ եղնի ու Առիւծ Աւագ, թւանքի ձէն լսի ու օգնութեան չխասնի, գնա կռիւ էլ ունենաս, քէիր մըր թշնամուն, վառէ գըմէն, դոր լէ, որ կռիւ ընես զուռնի թեւերով քեզ կը խասնիմ, քեզ կռնակն եմ, քեզ օգնութեան կըգամ լաւ գիտցիր ...»:

Իսկ Ռուբէն իր յուշերու երրորդ հատորին մէջ Ախլաթցի Փետայիներուն մասին խօսած ատեն, այսպէս կը նկարագրէ Առիւծ Աւագը:

— «Ախլաթցի Առիւծ Աւագի մենք հանդիպեցանք Խաթավէնի եւ Բարչէնի կռիւներուն, Սերոբի ամենաքաջ զինուորներէն էր, և միանգամայն կ'որդարացնէր իր «Առիւծ» մականունը: Փալաթի Կարապետի հետ ան եւս կը ստիպուի թողուլ Ախլաթի գաւառը եւ Վանի վրայով անցնիլ Պարսկաստան, ապա Կովկաս:

Կարապետ չէր սիրեր Աւագը, որովհետեւ այս վերջինը ըստ տեղի ու ժամանակի կը փոխէր իր նիստն ու կացը եւ կը յարմարէր շրջապատին, միշտ պահելով սակայն իր Առիւծի քաջութիւնը:

Իր յարմարուելու ընդունակութիւնը թերեւս պատճառ դարձաւ իր անկման ու իր դաժան մահուան:

Աւագ սկսաւ սիրել լաւ կեանք, դրամ, պատուոյ Կովկասի մթնոլորտէն, եւ թոյլ տուաւ իրեն քանի մը շեղումներ ընելու, որոնք համապատասխան չէին Սեբոբի տուած դաստիարակութեան

Այդ պատճառով ալ ան չէր սիրուեր ընկերներէն եւ կուսակցութենէն:

Այսուհանդերձ Կովկասի մէջ մեծ հերոսութիւններ ըրաւ, 1905ին Բագուի Հայ-Թաթարական կռիւներուն ատեն հրաշքներ գործեց: Բայց իր ամենաբարձր գործը Դալարսալիզի ինքնապաշտպանութիւնն էր, եւ Նախիջեւանի կռիւները: Մինչեւ այժմ ալ, այդ շրջաններու ժողովուրդը երախտագիտութեամբ եւ ակնածանքով կը յիշէ Առիւծ Աւագի ծառայութիւնները, ճանաչելով իբրեւ իրենց ազատարարը:

Սակայն հակառակ իր մատուցած մեծ ծառայութեանց ու հռչակին, ան թոյլ տուաւ իրեն այնպիսի քայլեր եւ սխալներ ընելու, որոնք առիթ տուին խստապահանջ Նիկոլ Դումանին, յանուն կուսակցական կարգապահութեան տեռորի ենթարկել զայն: Այս անարգ մահը, սակայն, որ թերեւս կուսակցութեանկարգապահութեան դաժան անհրաժեշտութիւն մըն է, պէտք չէ մոռցնել տայ այդ անձնազոհ եւ անզուգական հերոսը, որ երբեք չխնայեց իր կեանքը յանուն իր ազգին ու մեռաւ իր մարդկային, չափազանց մարդկային թերութիւններուն համար:

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Յունիս, (Յառաջ) — Արեւոտ պայծառ օդը հազուադէպ է Լոնտոնի մէջ: Մայիս 27ի կիրակի օրը, այդ պայծառ օրերէն էր Սովորական կիրակիներէն աւելի կանուխ եկեղեցի կ՚երթամ. Հայկական եռագոյն ժապաւէններով լեցուն տուփը ձեռքս եկեղեցիին դըրան առջեւ դիրք կը գրաւեմ:

Ահա մեր հայրենակիցները, Պարսկահայ, Հնդկահայ, Պոլսահայ, Կիպրահայ իրենց ընտանիքներով եւ զաւակներով կը սկսին եկեղեցի գալ: Պարտք սեպեցի բոլորին լանջակին վրայ հայկ. եռագոյն ժապաւէններ անցընել, ըսելով.—

— «Սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, վաղը Մայիս 28 է, Հայաստանի Հանրապետութեան 38րդ տարեդարձը: Բոլորիս պարտականութիւնն է այսօր մասնաւորապէս աղօթել այն հազարաւոր նահատակներուն համար որ 1918 Մայիսին նահատակուելով Ազատ Հայաստանի անկախ հանրապետութիւնը հիմնեցին:

Յուզիչ էր տեսարանը: Բազմութիւնը սկսաւ կարգի սպասել: Շատեր կը վախնային որ դրօշները կը հատնին եւ իրենք կը զրկուին: Ցաւեցի թէ բոլորին համար ալ տրամադրելի ունիմ, եւ սկսան շնորհակալութիւններ տեղալ գլխուս:

— Չէ տղաս, այդպէս բան կ՚ըլլա՞յ, կ՚ըսէին հայ կիներ, երբ իրենց առաջարկած դրամական նուէրները կը մերժէի:

— Ո՞ւր տեղացի էք, մայրիկ:

— Պարսկաստանէն, Հնդկաստանէն, ոմանք Ճաւայէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, կը պատասխանէին:

— Լաւ, երբ վերադառնաք ձեր տեղերը, ամէն տարի յիշեցէք այս պանծալի թուականը, Մայիս 28: Ձեզի տուած եռագոյն դրօշներուս փոխարէն օգնեցէք հայկական դպրոցներուն, հիւանդանոցներուն, ազգ. հաստատութեանց եւ ձեր այս անուշիկ ձագուկները Հայ մեծցուցէք, հայկական դպրոց ղրկեցէք:

— Այս ինչ ազգասէր, հայրենասէր ես, պարոն:

— Ազգասէր, հայրենասէր, ե՞ս: Կը սխալիք, սիրելի մայրիկ: Ես խեղճ ու կըրակ արարած մըն եմ: Ազգասէրները եւ հայրենասէրները այն հազարաւոր անանուն հերոսներն էին որ իրենց՝ մատաղ կեանքը զոհեցին, 38 տարի առաջ, Հայաստանի անկախութեան համար, մեզի պարգեւ ձգելով այս գեղեցիկ հայկական եռագոյնը: Այսօր, բոլորս ծնրադրենք խորանին առջեւ եւ աղօթենք անոնց անմահ հոգիներուն համար:

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Այս անգամ եւս հաճոյքն ունեցայ ներկայ ըլլալու Լիոնի եկեղեցաշէնի կազմակերպած պարահանդէսին:

Ինչպէս գիտէք Լիոնի մէջ եռանդով կ՚աշխատին յաջողցնել ազգային տուն եւ եկեղեցիի մը շինութիւնը:

Քայլ առ քայլ կը հետեւիմ շինութեան: Արդէն դպրոցի եւ առաջնորդարանի յատկացուած մասը բաւական յառաջացած է, իսկ եկեղեցիի կամարներու աշխատանքին կը սկսին մօտերս: Անշուշտ աւելի արագ կրնան յառաջանալ, բայց ամէն ինչ կախում ունի իրենց նիւթական կացութենէն:

Նկատելի է որ գաղութը համախմբուած է, անխտիր, սոյն խիստ կարեւոր գործին շուրջ:

Լիոնցին մօտէն ճանչցող մը հաճոյքով կը դիտէ կատարուած աշխատանքը:

Ես կը կարծեմ թէ երբ ունեւոր հայրենակիցներ տեսնեն կատարուած աշխատանքին արդիւնքը, իրենք եւս դրամական յանձնառութիւններ կը ստանձնեն եւ 1957ի Զատկին եկեղեցին կ՚օծուի: Այնատեն Ֆրանսայի երրորդ կեդրոնական քաղաքի մէջ կ՚ունենանք մեր եկեղեցին եւ Ազգ. Տունը:

Հանդէսի միջոցին եկեղեցաշէնի ատենադպիրը՝ Պ. Միքայէլեան յայտարարեց թէ ոսկեմատեան մը պատրաստուած են արձանագրելու համար բոլոր նուէրները, մեծ կամ փոքր եւ թէ կը յուսան արձանագրուած տեսնել բոլոր Լիոնցիներու անունները առանց բացառութեան:

Պ. Ա. Կիւլպէնկեան Ազգ. Միութեան ատենապետը, իր կարգին պարզեց եղած յառաջդիմութիւնը եւ քաջալերեց երիտասարդութիւնը, որ եռանդով կ՚աջակցի այս ձեռնարկին յաջողութեան:

Նոյնիսկ անոնք որ կը կարծուէր թէ հեռացած են ազգային կեանքէ, ներկայ են եւ նոր ճիգեր կը փորձեն:

Գեղարուեստական մասին մէջ փայլեցան Թրիօ Թիքօն, Պ. Փօյաճեան եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան (Փարիզէն), աննկարագրելի խանդավառութիւն ստեղծելով:

ԱՆՑՈՐԴ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Սիրելի «Յառաջ», Յունիս ութի «Փառաւորուեցէ՛ք» խորագրով ձեր «Օրը Օրին»ը՝ թրքախօսութեան մասին, թելադրեց ինծի, գրի առնել երկու փոքրիկ դէպքեր, իբրեւ ազգու դաս մը, Թուրքերու կողմէ մեզի տրուած:

Հիւանդանոց պառկելուս առաջին շաբթուն, թէ՛ ծշգրիտ ախտաճանաչութեան եւ թէ թղթածրարս կազմուած ատեն, շատ կը նեղուէի պատասխանելու համար բժշկական ամէնօրեայ, անվերջանալի հարցաքննութիւններուն, Աղքատ Ղազարոս Ֆրանսերէնովս:

Հարցուցի թէ հիւանդանոցի բազմահարիւր պաշտօնեաներուն մէջ, կամ ուսանողներուն՝ որոնք ճերմակ շապիկներով, թիթեռնիկի երամի պէս, մեր սրահը կը խուժեն փրոֆէսօրին հետ, չկա՞յ Հայ մը, կամ օրուէ ազգէ մէկը, որ Թուրքերէն գիտնայ եւ երբեմն թարգմանի դեր կատարէ.

Ուսանող մը, իրեն հոգ ընելով, օր մը, իր մէկ ընկերոջ ձեռքէն բռնած, եկաւ ըսաւ.— Ահա Թուրք ընկերս որ կ՚ուզէ օգտակար ըլլալ ձեզի:

Շնորհակալութիւնս յայտնելէ վերջ, կը հարցնեմ Թուրքին — Ո՞ր տեղացի էք:

= «Էսկիշէհիրցի», կը պատասխանէ: — Ձեր անո՞ւնը. = «Ապտուլլահ»:

Կը յայտնեմ խնդիրքս: Կը պատասխանէ, որ ալ բնաւ հոգ չընեմ. իր ամէն գալուն, շատ սիրով, կը թարգմանէ ըսածներս, որպէսզի թիւթածրարս ճիշդ կազմուի: Ու մահճակալէս կախ վիճակագրական աչք մը նետելէ ետք, ուր անունս ու ազգութիւնս ալ գրուած է, կը հեռանայ:

Ցաղթանգամ, մոնկոլեան դիմագծով այս երիտասարդը, ուրիշ անգամ տեսած էի փրոֆէսօրին հետեւող խումբին մէջ եւ Զինացիի տեղ դրած:

Մեղքս ինչ պահեմ. հաւատալով իր խոստումին, ամէն անգամ, խումբը գալուն, կը սպասէի, որ մօտենար ինծի: Բայց միշտ ալ, 25 – 30 հոգիին մէջ այնպիսի տեղ մը կը կենար, որ չկարենայի տեսնել.

Խաբուած էի: Դառնացայ:

Այսպէս անցան մնացած օրերն ու ամիսները, ու ես, ժամանակի ընթացքին, մտքիս մէջ արդարացուցի զինքը, ու մեղադրեցի ինքզինքս, խորհելով, թէ. Թուրքը ամէն տեղ ալ Թուրք է, ըլլայ նոյնիսկ Փարիզի մէջ ուսանող, կատարեալ միջազգային շրջանակի հետ շփման մէջ. ինչո՞ւ իր տաճիկութիւնը մոռցած պիտի ըլլար եւ պիտի ուզէր Հայու մը օգտակար ըլլալ:

Շատ ամիսներ վերջ, երբ այլեւս բաւական վարժուած էի հիւանդանոցի լեզուին եւ բացատրութիւններուն, օր մը, հսկիչ տիկինը մեր սրահը մտնելով, հիւանդներուն մէջ Թուրքերէն խօսող մը կը փնտռէր: Յայտնեցի թէ ես գիտեմ խօսիլ:

Կ՚ուզէ՞ք, ըսաւ, թարգմանն ըլլալ հիւանդ Թուրքի մը որ բնաւ Ֆրանսերէն չի գիտեր, տարիքոտ, չաքարախտաւոր ու թոքախտաւոր:

Ըսի, ամենայն սիրով: Բայց որովհետեւ, այդ օրերուն անկողնէս ելլելու թոյլ չէին տար, Թուրքը մօտս պիտի բերէին, քովի սրահէն:

Սպասեցի ժամեր, օրեր, շաբաթներ ու ամիսներ: Մէկ սրահին մէջ ես եմ, միւսին մէջ ալ՝ Թուրքը, սակայն չկրցան համոզել Թուրքը եւ քովս բերել, որովհետեւ անունէս գիտցեր է, որ Հայ եմ:

Այն օրերուն, մօտաւորներուս միայն պատմած էի այս երկու պատահարները, այսպէս քով քովի: Բայց, սիրելի Յառաջ, պատճառ եղար, որ մտածեմ գրի առնել ու քու միջոցովդ տալ նաեւ ուրիշներուն, իբրեւ խորհրդածութեան նիւթ: Քարոզ կարդալու միտք չունիմ, բայց պարզ չէ՞, որ Թուրքին մտաւորականն ալ, տգէտ գիւղացին ալ չեն հանդուրժեր մեր գոյութեան, լաւագոյն պարագային մեզ կ՚ընդունին իբրեւ կեավուր:

Եւ այս՝ բնազդօրէն:

Իսկ մե՞նք:

Ամէն Հայ թող ինք իրեն պատասխան տայ.

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԼԻԲԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 12ին: Դասախօսն էր Պ. Ղ. Մելոյեան, նիւթը՝ Անհատականութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քով: Նախագահին բացման խօսքէն ետք, Պ. Ղ. Մելոյեան տուաւ նախ Եղիայի կենսագրութիւնը, ծանրանալով մանաւանդ բոլոր այն ազդակներուն վրայ, որոնք յատկանիշը պիտի մնան անոր գականութեան, բանաստեղծութեան եւ իմաստասիրական մարզանքներուն: Դասախօսութեան ընթացքին յիշեց իբրեւ բացառիկ անհատականութիւններ, Ս. Զաւարեանը, Ա. Արփիարեանը եւ Գ. Զօհրապը, մէկ մէկ մէջբերումներով:

Դասախօսութենէն վերջ, խօսք առին, նախագահը եւ ներկաներէն ոմանք: Ընտրուած դասախօսութիւն մըն էր, իր հոգեվերլուծական մասով.

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Օր. Սոնա Գաբրիէլեան յաջողութեամբ աւարտած է Թուրի երաժշտանոցը, ստանալով դաշնակի Ա. մրցանակը: Նուագած կտորներն էին՝ Պախի Ֆանքէզի Քրոմաթիքը եւ Լիսթի Ֆիւնէրայլը:

× Ծովանկարիչ Ց. Այվազովսքիի մասին գունաւոր շարժանկար մը պատրաստուած է Քրիէւի աշխատանոցներուն մէջ: Պաստառին վրայ յաջողապէս ցոյց կը տրուին աւելի քան քառասուն նկարներ ծովանկարիչէն, որոնց կարգին «Իններորդ Ալիք»ը, «Ալիքներու մէջ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 781

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

18.— ՊԱՏԱՆԻ ԱՐՏԱՒԱԶԴԸ

Տասը զոյգ մոյգ – դեղնագոյն ջորիներ կը տանեն վրանները, պաշարեղէնը, եւ հանդերձեղէնի ջամադանները: Երկու բարձրատակ ջորիներ կը տանեն իշխանական կառքը: Քսան ռազմիկ նժոյգներ պատրաստ կը լինեն իբրեւ հեծելակներ: Այդ նժոյգների փառաւոր ասպազէնքը տիկինը իր գանձարանից է ընտրել: Բայց յիսուն երիտասարդ թիկնապահներից, քեզ հետ կը լինեն եօթն զինակիրներ, եօթն բազէապաններ, եօթն բարակապաններ (շնապահներ) եւ երկու խոհարար: Գինին, զանազան տեսակ օշարակներ, զանազան տեսակ քաղցրաւենիք եւ անուշեղէններ, իրանց կարգով, դարսած են առանձին արկղների մէջ: Մոռացայ ասել, որ յիսուն թիկնապահների թւում կը լինի եւ մի սպայ, որ կը տանէ իշխանական դրօշը, եւ մի խումբ թմբկահարներ ու փողահարներ:

Այդ հաշուի մէջ Արբակը շփոթւեցաւ, որովհետեւ երբեմն նայում էր մի գըլուխը ուածքի կտորի վրայ, որ ձեռքումը բռնած ունէր: Երբ աւարտեց, Սամուէլը նկատեց.

— Բաւական փառաւոր պատրաստութիւն է, միայն խիստ ծանր է … Ես կը ցանկայի, որքան կարելի է, թեթեւ լինէր իմ ապախումբը …

— Մայրդ ցանկացել է, որ քո հօր եւ քո անունին պատշաճ լինի քո ապախումբը … պատասխանեց ծերունին մի այնպիսի ձայնով, որի մէջ լսւում էր եւ նրա դառն տհաճութիւնը:

— Իսկ իմ մարդիկներից ո՞վ է նշանակել

— Ոչ ոքի: Այդ թողել է քո կամքին, ում կամենաս, կարող ես վեր առնել քեզ հետ

– Իսկ դու, սիրելի Արբակ, չե՞ս գալու ինձ հետ:

— Արբակը քեզ ե՞րբ է միայնակ թողել, որ այժմ թողնէ: Նրա գլուխը պէտք է այդ չէմքի տակ թաղուի:

Նա ձեռքը տարաւ դէպի Սամուէլի սենեակի չէմքը:

Պատանի Յուսիկը կանգնած էր պատի մօտ եւ իր փայլուն աչքերով երբեմն նայում էր իւր տիրոջ վրայ եւ երբեմն ծերունի Արբակի վրայ: Նա անհանգիստ էր, եւ անհամբերութեամբ սպասում էր գիտենալ, արդեօք իւր տէրը իրան եւս կը տանէ՞ իւր հետ: Նրա ուրախութիւնը անչափ եղաւ, երբ Սամուէլը դարձաւ դէպի ծերունին, ասելով.

— Շնորհակալ եմ իմ մօրից, որ իմ մարդիկների ընտրութիւնը թողել է իմ կամքին: Ես բոլորին պէտք է ինձ հետ տանեմ: Կը հրամայես, սիրելի Արբակ, որ ամէնքը առաւօտեան պատրաստ լինեն:

— Ես արդէն պատուիրել եմ, պատասխանեց ծերունին.

Այդ միջոցին առաջ անցաւ պատանի Յուսիկը եւ կարմրելով ասաց.

— Մի խնդիրք ունեմ, տէր իմ.

— Խօսի՛ր:

— Իմ ձիու մի ոտքը պայտելուց կաղում է:

— Արբակը կը հրամայէ, որ իմ ախոռատնից քեզ տան այն ձին, որը դու հաւանելու լինես:

Պատանու դէմքը փայլեց ուրախութիւնից:

Արբակը վերկացաւ:

— Ո՞ւր, — հարցրեց Սամուէլը:

— Դեռ եւս պակաս բաներ շատ կան, գնում եմ կարգի դնելու …

— Շնորհակալ եմ, սիրելի Արբակ, ես առաւօտեան վաղ, շատ վաղ պէտք է ճանապարհ ընկնեմ

Ծերունի. գլուխը խոնարհեցնելով հեռացաւ շարժեց եւ, առանց իւր ետեւը նայելու, դուրս գնաց սենեակից

Նրա հեռանալուց յետոյ, Սամուէլը աւելի ուրախ էր: Իւր ճանապարհորդութեան պատրաստութիւնները, թէեւ ոչ բոլորովին, բայց մասամբ աւելի նպատակայարմար էին կարգադրուած: Նա այդքանն եւս չէր սպասում իւր մօրից: Նա սպասում էր փառաւորութիւն, շքեղութիւն, բայց չէր սպասում, որ մայրը թոյլ կը տար նրան իւր մարդիկը իւր հետ տանել: Իսկ Սամուէլի մարդկանց թիւր աւելի շատ էր, քան մօր նշանակածները:

Նա այժմ ոտքի վրայ անշարժ կանգնած էր սենեակի մէջ եւ սենեակում եւ, ձեռքերը եռանդով շփելով, ինչ որ հաշիւներ էր անում իւր գլխում: Պատանի Յուսիկը, նկատելով նրա ուրախ տրամադրութիւնը, համարձակութիւն առաւ մի քանի խօսքերով եւս դիմելու իւր տիրոջը: Բայց այս անգամ տատանւում էր նա, եւ նրա ճարպիկ լեզուն, որ խօսքի ետեւից ման գալու սովորութիւն չունէր, այս անգամ պապանձուել էր:

ՐԱՖՖԻ

ւերը եւ Թնդանօթներն ալ մասնակցեցան գործողութեանց, շատ ծանր կորուստներ պատճառելով ըմբոստներուն ։

Օրանի շրջանին մէջ սպաննուեցան չորս Իսլամներ, երբ կը փորձէին փախչիլ ։

Թիւրենի մօտ ահաբեկիչները վնասներ պատճառեցին 34.000 որթատունկերու, արմատախիլ կարելով վեց հազար տունկեր եւ կախկրտելով մնացեալը ։ Միեւնոյն օրը ողջ ողջ այրեցին էշեր եւ արջառներ, Ալժէի արեւելեան կողմը եւ վընասեցին հունձքերուն։

Զինուորական իշխանութիւնը մեծ գործողութեան մը ձեռնարկած է Սեթիֆի մէջ, ուր շատ մը յարձակումներ կատարուած էին։ Հարցաքննուեցան վեց հազար Իսլամներ, բայց միայն 17 հոգի ձերբակալուեցան ։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ահաբեկիչները աջ ու ձախ կը զարնեն, առանց խտրութեան դնելու զոհերուն միջեւ։ Այն Այշայի մէջ ահաբեկիչները մորթեցին 70 տարեկան Ֆրանսուհի մը, որ առանձին կ'ապրէր, մզկիթի մը մօտ ։

× Երէկ անթեւը կը ծանուցանէր թէ Ազատագրութեան բանակը Թունցիկներ ցրուած է, սպառնալով հարիւր Ֆրանսացի սպաննել, ամէն անգամ որ մահուան դատապարտուի մէկ Իսլամ ։

× Լոռէնի հանքային շրջանին մէջ մէկէն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան խումբ մը Ալժերիացիներ, որոնք մասնաւոր մարմին մը կազմած էին եւ դրամ կը հաւաքէին սպառնալիքով։ 1100 Ֆրանք ամսական տուրք նշանակած էին ի նպաստ Ալժերիոյ ըմբոստներուն։

× Քաղաքապետական խորհուրդը 50 միլիոն Ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց, ի նպաստ Ալժերիա ղրկուած փարիզցի զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն ։

× Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ որեւէ որոշում տրուած չէ 1954 – 2ի զօրագունդի զինուորներուն արձակման մասին։ Ասոնք երկու տարի ծառայած պիտի ըլլան մինչեւ յունիսի վերջը, բայց կը կարծուի թէ դեռ 2–3 ամիս ալ դրօշի տակ պիտի մնան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր կոչ մը ուղղեց բոլոր երիտասարդական կազմակերպութեանց, առաջարկելով 200.000 երիտասարդներ ղրկել Ծայր. Արեւելք, խամ եւ խոպան հողերը մշակելու եւ հունձքերու հաւաքման օգնելու համար։ Այս առթիւ կը բացատրէ թէ արձանագրութիւնները պէտք է կատարել «կամաւոր» ծառայութեան հիման վրայ եւ երկու ամսուան համար ։

«ՍԹԱԼԻՆԻ ՈՃԻՐՆԵՐԸ» անուն շարժանկար մը պիտի պատրաստեն Հոլիուտի մէջ, հիմնուելով Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրին վրայ ։

ԱՄԱՌԸ սկսաւ խառնակ արեւով մը, որուն խառնուած է կծու հով մը։ Յունիսը անձրեւով անցաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

19.000 ՀՈԳԻ արձակուեցան արեւելեան Գերմանիոյ բանտերէն, իրենց պատիժը լրացնելէ առաջ ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նոր վարչապետը, Սայիտ էլ Միւֆթի, պարզեց դաշլիճին քաղաքականութիւնը, որ կը պարունակէ հետեւեալ կէտերը.— Ազատութիւն խօսքի եւ քաղաք. կուսակցութիւններ կազմելու. Պաշտպան վիճակ հաստատել միայն հայրենասիրութեան պարագային. Զօրացում արաբական լեգէոնի եւ օդանաւային ուժերու.— Տնտեսական բարգաւաճում, օտարին օգնութեան չկարօտելու համար.— Կատարեալ գործակցութիւն արաբական կառավարութեանց հետ ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ կը պատրաստուի ԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ պատիժներ ստացան այն չորս Ռումանացիները որոնք անցեալ տարի գրաւած էին Պերնի խորհրդային գեսպանատունը ։

120 ՍՈՎԵՏ. ՇՐՋԻԿՆԵՐ եկան Փարիզ, շրջագայութեան համար Ասոնց մէջ կը գտնուին գրագէտներ, պաշտօնեաներ, բանուորներ՝ Մոսկուայէն, Լենինկրատէն, Օտեսայէն, Թաշքէնտէն ուրիշ քաղաքներէ, նաեւ տասը Հայեր ։ Կան արուեստագէտներ եւ գիտնականներ ալ։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր (1917) առաջին անգամ է որ խմբական պտոյտ մը կը սարքուի։ Շրջիկները պիտի այցելեն նաեւ Հռոմ եւ Աթէնք ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 21).— Ձոյլ ոսկի՝ 453.000, նափոլէոն 3230, զուից. 3060, անգլ. 4050, քսան տոլարնոց 16.280, թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 1040, տոլար 389, զուից. 93, պելժ. 7.80, լիր 0.60, փեզեթա 8.85։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգային մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութեանց շարք մը։ Առաջինը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահը ։ Նիւթ՝ Հին եւ Նոր սերունդը ։

Կը նախագահէ Պ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Կը խօսին փրոֆ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ եւ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ։ Նոր Սերունդի կողմէ կը խօսին «Քրիստափոր» խումբէն Օր. Անահիտ Մարկոսեան, Պ. Պ. Ժիրայր Միրիճեան, Լեւոն Գըրճեան եւ Ժան Պըժեան ։

Մուտքը ազատ է ։

Բ) Սէն Լուի մէջ երկուշաբթի, 2 Յուլիս, իրիկուան ժամը 21ին, եկեղեցւոյ սրահը ։

Գ) Սէն Ժերոմի մէջ, Երկուշաբթի, 9 Յուլիս, իրիկուան ժամը 21ին եկեղեցւոյ սրահը ։

Յուլիս 8, կիրակի, Պոմոնի մէջ, Համազգայինի տարեկան հացկերոյթը ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

Ս. Ղազարի Ազգային երկրորդ ուխտագնացութիւնը Օգոստոս 9էն Սեպտ. 1։ Պայմաններու եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻՆ
29, Rue Bleue. Tél.: PRO. 79-09
եւ ԳՐ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ
53, Rue de Châteaudun. Tél. Tri. 57-74

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ա. Գառնիկ Ասլանեան եւ զաւակները կը յայտնեն իրենց բարեկամներուն թէ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն յետ պատարագի (ժամը 11) իրենց կեսրոջ եւ մեծ մօր՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ,

իր նահատակ ամուսնոյն եւ չորս նահատակ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իր նահատակ տալրոջ եւ անոր զաւկին յիշատակին ։

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9ᵉ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեանէ (Վալանս) 2000 Ֆրանք խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ։

Հազար Ֆրանք ալ «Հայ – Բոյժ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր բարերար Ասպետ Վահան Խօրասանճեանի եւ իր դերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, մասնակցութեամբ երգչախումբի։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցիլ յարգանքի այս արարողութեան ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 4էն 10 Ազգ. Տան Թատերասրահը ։ 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

Կը հրաւիրենք երգչախումբին բոլոր անդամները եւ համակիրները ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դպրոցին աշակերտներուն տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, դպրոցին սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները եւ հասարակութիւնը։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Պառ տիւ Կրան Փէնի սրահին մէջ ։

Ուսուցիչն է Պ.Վ. Միսթիք (Վ. Պապուխեան) որ երեք տարի է կը պաշտօնավարէ ձեռնահասօրէն։

Գեղարուեստական բաժին երկսեռ աշակերտութեան կողմէ մանկական թատերախաղ մը, երգեր, արտասանութիւններ եւ զանազան անակնկալներ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր աշակերտները ։

Մուտքը ազատ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՊԱՆԵՅՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս շաբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Բ. Պասմաճեանի բնակարանը։Օրակարգ.—Ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը, այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Պ. Յակոբ Հավլուճեան, Այրի Տիկին Հորթանս Ավճեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հավլուճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կէտիկեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւլիստան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Գալուստեան, Պ. Արտաշէս Կէտիկեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Գըլըճեան, ինչպէս նաեւ Գալուստեան, Ծրկայեան, Պօղոսեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, մօրաքրոջ, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՆԳԻՆԷ ՀԱՎԼՈՒՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Հիւրմիւզեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 19ին, 69 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 15.45։

Հաւաքուիլ Փրէ Սէն Ժէրվէի գերեզմանատան դուռը, ռիւ Կապրիէլ Փերի ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին։ Կիրակի, 24 Յունիս, առաւօտէն մինչեւ ժամը 9, Տէսին, Պ. Նազարի պարտէզին զովասուն ծառերու հովանին տակ ։

ԱՄԱՎԵՐՋ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի, աշակերտներու ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 16ին, վարժարանին սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները անխտիր, քաջալերելու համար իրենց զաւակները

Արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678 63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10: Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 24 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7612 32e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3423

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԼՈՒԾԻ ՏԱԿ ԵՆ

Քանիցս յիշեցինք թէ Սթալինի դէմ բացուած պայքարին առթիւ խիղճի ելոյթներ տեղի ունեցան մանաւանդ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

Այսպէս, Փրակայի գրական շաբաթաթերթ «Լիտերարնի Նովինէ», Մայիս 12ի խմբագրականով կը պատմէր թէ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են Գրողներու Բ. համագումարին մէջ:

— «Այդ առթիւ ցոյց տրուեցաւ բուռն եւ կրքոտ ընդդիմութիւն մը ամէն բանի հանդէպ որ տգեղցուցած էր մեր կեանքը, ամէն բանի դէմ որ ջլատած էր մեր գրականութեան ստեղծագործ ուժերը»:

Յետոյ դիտել կու տար թէ կարգ մը ատենախօսներ «շատ առաջ գացին»:

Թերթը Գրողներու Միութեան պաշտօնական օրկանն ըլլալով, ստիպուած էր «կլլեցնել» անցուդարձը:

Եւ սակայն, հաստատուեցաւ թէ քանի մը առաջնակարգ հեղինակներ իրենց ամբողջ վրդովումը յայտնած են առանց բառերը ծամծմելու:

Օրինակ, բանաստեղծական խնդիրներու տեսլեկաբերը, Ֆրանտիսեք Հրուպին, բարձրաձայն յայտարարեց թէ «բանաստեղծութիւնը եղնիկի մը պէս կը խեղդուէր վարչապետութիւններու ցանցին մէջ»:

Յետոյ կ'աւելցնէր, նոյն ատենախօսութեամբ.

— «Մեզմէ անոնք որ գեղ կ'ապրին, կը գրեն իբրեւ գոհացեալ, կ'երգեն կը պարեն գոհացեալ եւ գոհունակութեամբ կը զաձնեն իրենց պատուանիշը, առանց ձայն բարձրացնելու երբ անիրաւութիւն մը կը գործուի, մանր – բաղխենի եսասէրներ են: Իսկ անոնք որ կը գոհանան գաղտնօրէն ամչնալով՝ վատեր են»:

Կարելի էր ուրիշ փաստացի վկայութիւններ ալ քաղել, ապացուցանելու համար կատարուած քննադատութեանց եւ ինքնաքննադատութեանց բացառիկ հանգամանքը:

Մանօթ գրագէտ մը, Վաչէք Քանա, հրապարակաւ եւ առանց վերապահութեան խոստովանելով իր մեղքերը, կը հարցնէր.

— «Ընդդիմացա՞յ այն կարծեցեալ կազմակերպիչներուն որոնք մեր կեանքը այնպէս կազմակերպեցին որ այլ եւս կարելի չէր ապրիլ»:

Նոյն պոռթկումը՝ Լեհաստանի եւ ուրիշ արբանեակ երկիրներու մէջ: Եւ դեռ ամէն բան վերջացած չէ:

Խ. Միութեան մէջ ալ պարզուեցան յուզումնալից տեսարաններ: Այն աստիճան որ, ի վերջոյ կուսակցութեան պաշտօնական բերանները պարտք սեպեցին սաստել ուղղել եւ կարգի հրաւիրել ըմբոստները:

Որքան կրցանք ստուգել, մեր հայրենիքին մէջ նախընտրած են կարճ կապել:

Մնաց որ, անհրաժեշտ չէ վկայութիւններ բերել ամէն երկրէ: Ինչ որ տեղի ունեցած է եւ կ'ունենայ այս կամ այն խորհրդային երկրին մէջ, կը ներկայացնէ ուրիշի մը պատկերը:

Եւ վերջապէս, Երեւանը Փրակա չէ:

Այնտեղ ալ ոչ միայն բանաստեղծութիւնը, այլ եւ լեզուն եւ ուրիշ շատ մը գեղեցկութիւններ «եղնիկի մը պէս կը խեղդուին վարչապետութիւններու ցանցին մէջ»:

Դժբախտաբար ազատ արտասահմանի մեր գրող – բրոցներէն շատեր չեն ըմբռներ այս ողբերգութիւնը, եւ երբ կը փորձէք պարզել, յանկարծ թունաւոր սլաքներ կ'արձակեն աջ ու ձախ:

Այնքան «եղնիկներ» խեղդուեցան տարիներու ընթացքին, — մարդ կամ գործ — եւ մեր երանելիները չհամարձակեցան բառ արտասանել ...

Ոչ իսկ հարցումով: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ ԱՆԳԱՐԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Անգլիական կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ, կայս. սպայակոյտին ընդհ. հրամանատարը, զօր. Սըր Ճերըլտ Թէմփլըր Թուրքիա պիտի երթայ մէկ շաբթուան համար: Այս այցելութեան նպատակն է մեղմացնել Թուրքիոյ ուժգին ընդդիմութիւնը Անգլիոյ վերջին ծրագրին որ կը տրամադրէ միջին ճամբայ մը գտնել Կիպրոսի հարցին լուծման համար:

Պատերազմական նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ զօրավարը Անգարա պիտի մեկնի Յուլիս 2ին, Թրքական կառավարութեան հրաւէրով. Կառավարութեան ներկայացուցիչները պաշտօնապէս կը յայտարարեն թէ այցելութիւնը միայն զինուորական հանգամանք ունի: Զօրավարը բանակցութիւններ պիտի չկատարէ Կիպրոսի ապագայի մասին: Բայց միեւնոյն ատեն կը հաստատեն թէ զօրավարը պիտի քննէ որեւէ կարգադրութեան զինուորական պարագաները:

Ինչպէս կը յիշուի, Թուրքիա ուժգնօրէն բողոքեց այս շաբթու, Անգլիոյ ծրագրած մեծ զիջումներուն դէմ եւ անգլ. կառավարութիւնը հարկ զգաց յստակել իր ծրագրին հրատարակութիւնը՝ Կիպրոսի ներքին ինքնավարութեան եւ ապագայ [illegible] կառավարութիւնը կը գանգատի թէ որեւէ փոփոխութիւն Կիպրոսի [illegible] մէջ պիտի մնայ իր ապահովութեան:

× Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, անգլ. կառավարութիւնը վերջին պահուն ետ կեցած է այն զիջումէն որ վճռական դեր պիտի կատարէր Կիպրոսի հարցին լուծման համար: Այդ զիջումն էր՝ թուական մը նշանակել հանրաքուէի համար, որպէս զի Կիպրոսի ժողովուրդը գործադրէ իր ազատ ինքնորոշման իրաւունքը:

Լոնտոնի թերթերը կը ծանուցանէին թէ այդ որոշումը տրուած է եւ թէ հանրաքուէն պիտի կատարուի տասը տարիէն: Այժմ ամէն բան առկախ կը մնայ, իբրեւ հետեւանք նախարարական խորհուրդի գումարման որ տեղի ունեցաւ նոյն ինքն վարչապետին հրաւէրով: Կը կարծուի թէ կարգ մը նախարարներ ուժգնօրէն կ'ընդդիմանան ծրագրուած զիջումներուն. Զօր. Թէմփլըրի ճամբորդութիւնն ալ կը հաստատէ այս պարագան: Իրազեկներու կարծիքով, Անգլիա պիտի ջանայ զինուորական նոր համաձայնութիւններ կնքել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ, բաւարար երաշխիքներ տալու համար Անգարայի, միեւնոյն ատեն ապահովելով Մեծն Բրիտանիոյ ռազմագիտական շահերը: Բայց այս խնդիրը կապ ունի Ատլանտեան դաշնակցութեան հետ եւ կրնայ տհաճութիւն պատճառել միւս պետութեանց, մանաւանդ Մ. Նահանգներուն:

Ամէն պարագայի մէջ, յառաջիկայ շաբթու յայտարարութիւն մը պիտի ըլլայ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, միայն վարչական ինքնավարութեան մասին: Այս առաջադրութեամբ, մօտերս Կիպրոս պիտի երթայ մասնաւոր ներկայացուցիչ մը, քննութիւն կատարելու համար տեղին վրայ:

Կը հաստատուի թէ նոր զիջումներուն հակառակ են ոչ միայն Թուրքիա, այլ եւ Անգլիոյ պահպանողականները եւ սպայակոյտը:

Կարգ մը թերթեր խստօրէն կը քննադատեն կառավարութեան քաղաքականութիւնը, հետեւեալ ամբաստանութեամբ.

— «Ճշմարտութիւնն այն է որ երեք-չորս տարիէ ի վեր կառավարութիւնը ամէն կարելի սխալ գործեց Կիպրոսի մէջ»:

× Կիպրոսի անգլ. իշխանութիւնը 35

ՆՈՐ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Երէկ, շաբաթ, ընտրութիւններ պիտի կատարուէին Եգիպտոսի մէջ, զինուորական իշխանութեան տեղ քաղաքային վարչութիւն հաստատելու համար: Ընտրութենէն ետք, միեւնոյն անձերը պիտի վարեն այն պաշտօնները զոր ստանձնած էին Ֆարուքի անկումէն ի վեր. բայց պիտի գործեն իբրեւ քաղաքացիներ, հետեւելով սահմանադրութեան եւ ոչ թէ բանակին. Նախագահութեան միակ թեկնածուն է գնդ. Կամալ Նասր որ վերջնապէս պիտի հրաժարի բանակէն, նոր պաշտօնը վարելու համար: Ութ սպաներ, որոնք Յեղափոխական Խորհուրդը կը կազմէին Կամալ Նասրի հետ, նոյնպէս պիտի քաշուին զինուորական ասպարէզէն, բացի սպարապետէն, զօր. Ապտէլ Հաքիմ Ամիր:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ոչ միայն Յեղափոխական Խորհուրդին անդամները, այլ եւ այն 300 «ազատ սպաները» որոնք Կամալ Նասրի հետ էին Ֆարուքի դէմ մղուած պայքարին ատեն, պիտի քաշուին բանակէն, զանազան պաշտօններ ստանձնելով իբրեւ քաղաքացիներ:

× Գնդ. Կամալ Նասր Մոսկուա պիտի այցելէ յառաջիկայ օգոստոսին: Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Գ. Շեփիլով, որ Եգիպտոս կը գտնուէր, Դամասկոս հասաւ Յունիս 22ին: Մեկնելէ առաջ, Մոսկուայի եւ Գահիրէի անթելները հաղորդեցին խօսակցութեանց առթիւ հրատարակուած զեկոյցը: Այս յայտարարութիւնը որեւէ մասնաւոր համաձայնութիւն չի ծանուցաներ, բայց կ'ըսէ թէ անհրաժեշտ է զարկ տալ երկու երկիրներու տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութեանց: Յետոյ կ'աւելցնէ թէ երկու պետութիւնները համամիտ են միջազգային խնդիրներու մասին:

Գ. Շեփիլով Եգիպտոսէն մեկնած ատեն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

Խորհրդային ժողովուրդը կը մաղթէ որ Եգիպտոս դառնայ զօրաւոր, ազատ եւ անկախ երկիր մը, բարգաւաճ ճարտարագործութեամբ եւ ծաղկուն հողագործութեամբ: «Հիմա որ Եգիպտոս լուծած է քաղաքական գլխաւոր խնդիրները, հաստատած՝ իր ազգային անկախութիւնը եւ անհրաժեշտ միջոցներն ստեղծած՝ իր ինքնօրէն զարգացման համար, կառավարութիւնը բնականաբար պիտի նուիրուի տնտեսական բարգաւաճման»:

Նախարարը յետոյ շեշտեց թէ իր այցելութեամբ ամրապնդուեցաւ Խ. Միութեան եւ Եգիպտոսի բարեկամութիւնը:

× Գ. Շեփիլով ընդունելութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ լրագրողներու երեւակայութեան արդիւնքն է այն լուրը թէ Խ. Միութիւնը կը ստանձնէ հոգալ Ասուանի ամբարտակին շինութեան բոլոր ծախքերը:

հազար սթերլին տուգանքի դատապարտեց Լիմասոլի բնակչութիւնը. Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ այս տարուան սկիզբէն ի վեր Լիմասոլի կեդրոն զարկած է բազմաթիւ եղեռնափորձերու: Առջի օր երկու ռումբեր նետուեցան անգլիական պահակախումբերու դէմ, մէկը՝ Փոլիսի, միւսը՝ Նիկոսիոյ մէջ: Կիրակի օրուան անտառային հրդեհին զոհ գացած են 36 հոգի, 22ը մեռեալ: Տասնըմէկ յոյն ուսուցիչներ արտաքսուեցան Կիպրոսէն:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն որ կը բաղկանայ 80 անդամներէ, ժողով գումարելով, իր վստահութիւնը յայտնեց եւ աջակցութիւն խոստացաւ քարտուղարին՝ Թորէզի եւ իր ընդհ. քաղաքականութեան: Այս բանաձեւը պատասխան մը կը համարուի զանազան բողոքներու, որոնք արտայայտուեցան Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրին առթիւ:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԵՐԳԵՐ

ԵՐՆԵ՜Կ ՁԵԶԻ

Երնե՜կ ձեզի, որ սէր ունիք,
Կրակ ունիք, բոց ունիք,
Ձեր սրտին մէջ բո՛ցը վառման
Պլպուլի երգ անընման:

Երնե՜կ ձեզի, որ սէր ունիք,
Կորով ունիք, երգ ունիք,
Ձեր սրտին մէջ ե՛րգը թրթռուն
Մեր պայքարու դիւցազուն:

Երնե՜կ ձեզի, որ սէր ունիք,
Պայքար ունիք, դատ ունիք,
Ձեր սրտին մէջ դատ նուիրման
Մեր հին ցեղին նայիրեան:

Երնե՜կ ձեզի, որ սէր ունիք,
Ու սիրովն այդ երջանիկ,
Կանգնած ոսկի սեմին վրան
Կ'ողջունէք մեծ ապագան...

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Ոսկէ Սափոր)

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Տիկին Ն., Վէնսէն	10.000
Ոմն (Ս. Ք.), Էքս	10.000
Արշամ Սմսարեան	[illegible] 000
Կար. Բալասեան	2.000
Խոսրովեան, Նիս	3.000
Մարսիլիայէն	
Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վռամեան ենթակոմիտէի ընկերներէն	10.000
Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկ. Կարօ խումբէն	5.000
Նշան Դարբինեան, Գոմոս	[illegible]
Վաղարշակ Տէր Վարդանեան	2.000
Համբարձում Աւետիսեան	1.000
Կարապետ Քէհեաեան	1.000
Սերժ Սարգիսեան	1.000
Մատթէոս Յարութիւնեան	1.000
Ոմն (Մ. Գ.)	1.000
Յովհ. Փիտոյեան	1.000
Կարապետ Թիւթէլեան	1.000
Խաչիկ Արսլանեան	500
Ոմն (Գ. Ն.)	1.000
Կարապետ Արապեան	2.000
Մերիկեան եղբայրներ	2.000

Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ նաեւ թէ հայրենակից մը, որ ծանօթ է իր առատաձեռնութեամբ, 150.000 ֆրանք տրամադրած է նոյն նպատակին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վարչապետը առջի օր ճառ մը խօսելով լատին Ամերիկայի փարիզեան դեսպաններուն առջեւ, բացատրեց թէ Ալժերիան «[illegible] տուն մըն է» եւ թէ Միջազգային Կ. Խաչի ներկայացուցիչները կ'այցելեն բանտերն ու արգելարանները: Յետոյ մանրամասնօրէն պարզեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ խնդրեց որ դեսպանները իրենց կառավարութեանց հաղորդեն իր յայտարարութիւնները: «Ֆրանսա չվարանեցաւ ենթարկուիլ բարոյական բարձր իշխանութեան մը քննադատութեան: Անցեալ մայիսէն ի վեր Միջազգային Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւն մը Ալժերիա կը գտնուի եւ ազատ մուտք ունի բանտերու եւ արգելարաններու մէջ»: Յետոյ բացատրեց թէ եթէ Ֆրանսա ուզէ գործածել արդիական բանակի մը բոլոր զէնքերը, դիւրին է զինուորական յաղթանակ մը շահիլ մեծ կորուստներ պատճառելով: «Մեր ուզածը այդ չէ, այլ կ'ուզենք վերահաստատել ապահովութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ բարենորոգումներ եւ ընտրութիւններ կատարել անյապաղ: Ֆրանսա գիտէ որ արդար է իր դատը Ալժերիոյ մէջ եւ կրնայ զայն պաշտպանել ճակատաբաց»:

× Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆրանսական ուժերը Յունիս 22ին յարձակեցան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

•

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արուեստական է բաժանումը, զոր կը կատարեմ .—

1.— Ուսումնասիրել, ինչպէս փորձեցինք մինչեւ այստեղ, Կոմիտասի ներքին ապրումները, — ներաշխարհը՝ Ինտրայի սիրական բառով, հոգին՝ հին ու չփոխ բառով, որ սահման չունի, ոչ ալ եզր :

2.— Ուսումնասիրել, ինչպէս պիտի փորձենք այժմ, Կոմիտասի արտաքին կեանքը, այնպէս ինչպէս կ'երեւի, կը ներկայանայ կամ ծանօթ է ընկերութեան մէջ :

Առաջինը ներանձնական մարդն է, երկրորդը՝ յարաբերական մարդը:

Հետաքրքրական է, սակայն, այս երկուութիւնը մարդուն մէջ եւ իրական, հոգ չէ թէ վերլուծողը տանի արուեստական բաժանումներու, կարծես չըլլար իրական: Թոյլ տուէք ինծի, այստեղ, երկու խօսքով հաստատել թէ երկուութեան այդ գաղափարը, արիական հին փիլիսոփայութիւններէն մեզի ժառանգ, կը շարունակէ իր պատմութիւնը նոյնիսկ հոգի բառին մէջ :

Ա.— Հոգին շունչն է, զոր մահուան պարագային կ'աւանդեն մարդիկ՝ քրիստոնեաներուն սիրելի բացատրութեամբ մը: Ատիկա անծանօթն է :

Բ.— Հոգին անձն է, որ կ'ապրի, կ'աշխատի, կը գործէ, յարաբերութիւններ կը մշակէ, տարբեր բացատրութեամբ՝ նիւթական ձեւ կը ստանայ, կը մարմնանայ: Ատիկա ծանօթն է :

Ծանօթը, վերջապէս, անձնականն է, իսկ անծանօթը՝ ներանձնականը, զոր ալխալ բացատրած են մեր լեզուին հին մշակները.

Արդ, Կոմիտասի ներաշխարհը, ներանձնական իրականութիւնը, տեսանք թէ լեցուած է մելամաղձոտութեամբ, չարտասանուած ողբերով, վիշտի եւ տառապանքի չարտասանական թրթռացումներով: Բայց զարմա՛նք, Կոմիտասի արտաշխարհը կը ճառագայթէ զուարթութեամբ,— բոլորովին տարբեր պատառով մը [illegible] վեհութեան ու ներքին մելամաղձոտութեան հետ contraste մը կը կազմէ իր կատակախօս ու չարաճճի բնաւորութիւնը :

Սիրած աշակերտները կը կոչէր «զուռնաճի», եւ մտերիմները՝ «ջէրթէնքէյէ»: Յօդուածագիր մը աշխատած է վերլուծել «ջէրթէնքէյէ» որակումին իմաստը, յարաշարժ ու վախկոտ այդ փոքրիկ անասունին մէջ փնտռելով խորհրդանշանական բացատրութիւն մը. Հարկ է գիտնալ թէ «ջէրթէնքէյէ» ընտրովի բառ չէ եւ խորհրդանշանական իմաստ չունի, — լեզուական թիք է առաւելապէս ։ Իսկ «զուռնաճի» բառին մէջ պէտք է փնտռել անուշ եւ անմեղ հեգնանք մը, ժողովուրդին փիլիսոփայութիւնը ժողովուրդին վերադարձնելու ձեւով, սկեպտիկ եւ համեստ :

Այդ համեստութիւնը այնքան էր զօրաւոր իր մէջ, որ կարծես վախնալով ափոթէոզէն՝ որուն կը տանէին զինք իր անհամար հիացողները, կ'աշխատէր մեղմացնել ալիք առ ալիք բարձրացող խանդավառութեան չափը երախայ դառնալով, զուարճաբանելով ու միամտութիւններ կատարելով : Այնքան որ ժողովուրդը, այն որ զինք կը տեսնէր առաջին անգամ, կը հարցնէր զարմացած .— « Միթէ սա՞ է Կոմիտասը, սա ի՞նչ մասխարա մարդ է, կատարեալ քոմիք».

Արդարեւ, ժողովուրդին անհասկնալի կը մնար թէ ինչպէս, իբրեւ վարդապետ եւ մեծ երաժիշտ՝ համազգային սիրոյ եւ համակրանքի արժանացած այս անձը, բարեկամ ընտանիքներու մօտ ճաշի հրաւիրուած ժամանակ, երբ վարունգ տեսնէր սեղանի վրայ, կ'առնէր կը կեղուէր, վարունգին քիթը կը կտրէր ու կը փակցնէր իր ճակատին՝ կատուի պէս, խնդացնելով ու զուարճացնելով սեղանակիցները : Ա՛, եթէ ժողովուրդը գիտնար թէ ինչպէս կը զուարճանային հելլէն աստուածները Ոլիմպոսի գագաթը, — յիմար պիտի անուանէր զանոնք:

Կարելի է տարբեր ու զանազան բացատրութիւններ գտնել այս տարօրինակութեանց եւ չարաճճի խաղերուն մէջ, — որոնց պիտի անդրադառնանք ախտաբանութեան գլուխին մէջ,— բայց պէտք չէ մոռնալ թէ Կոմիտաս չէր սիրեր միսաքի-փիլոսոփոսը : Արուեստագէտներ կան, որոնք, աւելցնելու համար իրենց հանճարին ... քիլօն, կեղծ ձեւեր կ'առնեն՝ երեւալու համար ժողովուրդէն տարբեր, սովորական մարդոցմէն բարձր, հասարակաց նկարագրին խորթ, կամ անուղղելի անմատչելի եւ երկնաշնորհ: Ընդհակառակն, Կոմիտաս կ'աշխատէր հաստատել թէ ինք ալ մարդ էր ինչպէս ամէն մարդ, եւ հակառակ այլոց հիացիկ ու փառաբանական արտայայտութեանց, ժողովուրդի զաւակ էր, շատերէն մէկը, ու կը նստէր ... թավլու կը խաղար:

Շատ կը սիրէր Սարտը: Բայց կը սիրէր խաղալ [illegible] գին Լեւոնեան կը պատմէ թէ Կոմիտաս, թավլուի մէջ վարպետ, յաճախ խաղի կը նստէր մաթեմաթիկոս Կարապետ Տէրեանի հետ, որ նոյնքան վարպետ էր թավլուի մէջ: Բայց մինչ Կոմիտաս կը խաղար արագ եւ երկու ձեռքերով, մաթեմաթիկոսը կը խաղար... Նարտիկոսի պէս, խորանարդ հաշիւներով, երկարօրէն խորհելով՝ ձեռքը կզակին, ջղայնացնելով խաղակիցը: Երբ Կոմիտաս յաղթէր, ինչպէս կը պատահէր յաճախ, կը բացականչէր .

— Դէ՛, հիմի գնա, պապայիդ բարեւ արա .

Կը պատահէր նաեւ որ յաղթուէր: Երբ կորսնցնէր յաղթութեան ամէն յոյս, կ'ընդհատէր խաղը, անդին կը հրէր թավլուն, յաղթականին ուրախութեան աղաղակը չպայթած տակաւին՝ կը ցատկէր ոտքի, կ'երթար կը մտնէր հիւր ընտանիքին երախաներուն մէջ, կը վազվզէր անոնց հետ, անոնց զուարճութեան կանչերուն մէջ խեղդելով յաղթականին պարծենկոտութիւնը :

Սրամիտ եւ պատրաստաբան, բառը չէր պակսեր բերնին մէջ, ոչ ալ յանգը: Խօսակցութեան մը մէջ՝ Վրթանէս Փափազեան կ'ըսէ իրեն .

— Կոմիտա՛ս.

Պատասխանը.

— Վարժապետ Փափազ :

Օր մը Վրթանէս Փափազեան, երբ այցելութեան կ'երթայ Կոմիտասի, միասին կը տանի Գրիգոր Վանցեանը: Այս վերջինը այն մտաւորականն է, որ սկիզբները միացած էր Կոմիտասի թշնամիներուն. Այս մտաւորականն է դարձեալ, որ ելաւ գրեց ժամուլի մէջ, ակնարկելով միաժամանակ Կոմիտասի հօրը արհեստին (կօշկակարութիւն). — Երեքուկէս տարի կօշկակարութիւն սորվել չի կարելի, չէ թէ երաժշտութիւն :

Կոմիտաս երեքուկէս տարի մնաց Եւրոպա, կատարելագործելու համար երաժշտական իր ուսումը: Ու Գրիգոր Վանցեան, թշնամաբար, ըսել կ'ուզէր թէ Կոմիտաս ընդունակ չէ... հօրը արհեստն անգամ սորվելու՝ այդքան կարճ ուսանողութեան մը ընթացքին :

Վրթանէս Փափազեանի նպատակն էր հաշտեցնել իր հայրենակիցը

Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ այս այցելութիւնը Վ. Առաքելեան .—

Կոմիտաս սուրճով կը հիւրասիրէ այցելուները: Վրթ. Փափազեան կը ներկայացնէ ընկերը.

— Հայ բոշաների բանասէր Գրիգոր Վանցեան:

Գիրուկ մարդ մըն էր, մաղոտ ձեռքերով: Հեղինակ «պատմական Քերականութեան» եւ այլ գիրքերու :

Վրթ. Փափազեան ջութակով կը նուագէ քրդական եղանակ մը, զոր Կոմիտաս կը ձայնագրէ հայկական ձայնանիշերով՝ շրջապատին անհասկնալի, յետոյ կը նուագէ՝ կարծես սորված ըլլար վաղուց: Կ'ապշի Փափազեան ու կ'ըսէ .

— Կախարդ ես դու :

— Պօշ բաներ մի խօսիր, կը պատասխանէ Կոմիտաս, կախարդը ո՞ւն է :

Այն ատեն Փափազեան կը կարծէ թէ եկած է ժամանակը, «մեղայի» բերելու համար Գր. Վանցեանը .

— Միթէ անբարեխիղճ, անամօթ չէ՞ այն մարդը, որ առանց ծանօթանալու Կոմիտասի հետ, առանց գաղափար ունենալու նրա շնորհքի եւ ընդունակութիւնների մասին, հրապարակով քննադատում է նրան :

Եւ կը կրկնէ Գր. Վանցեանի «քննադատական» խօսքը :

— Այդ անամօթ մարդը ես եմ, Կոմիտաս, եւ ներողութիւն եմ խնդրում իմ անբարեխղճութեան համար, կը թոթովէ

ԱԳՌԱՒԱԽԱՉ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

•

Գորիսէն 20 քիլոմեթր հեռու, դէպի հիւսիս, բլուրի մը գագաթին վրայ շինուած է Որոտնավանքը: Քանի մը յարակից բլուրներու համայնապատկերը կը կազմէ ժպտուն բնանկար մը: Վանքին արեւմտեան կողմը կայ մեծ քար մը՝ որ կը կոչուի Ագռաւախաչ :

Ա.

Ժամանակին, այս բլուրներու մօտերը, ու դեռ՝ մինչեւ հեռուները, կային հայկական գիւղեր՝ առատ բնակչութեամբ ու կենցաղով, անմեղ աշխատանքով ու անբիծ վաստակով: Այս գիւղերու Հայերը հայհոյել ու ատել, նախանձիլ ու բանբասել, չարանալ ու կռուիլ չէին գիտեր, կարծես երկինքէն երկրիս վրայ իջած հրեշտակներ ըլլային:

Տարի մը երաշտ եղաւ, երկինքի ակունքները չորցան, անձրեւի կաթիլները չինկան երկրիս վրայ, հողը քարացաւ, բոյսն ու կանաչը, ծիլն ու ծաղիկը, թուփն ու ծառը թառամեցան, չորցան, երաշտէն վերջ՝ սկսաւ սովը, կենդանիները՝ խոտ, թռչունները՝ կեր եւ մարդերը հաց չկրցան գտնել :

Յուսահատ ժողովուրդը հոկումի կեցաւ, մատաղ կտրեց, ժամ ու պատարագ ըրաւ Աստուած լսեց սովահար ժողովուրդին պաղատանքը, անձրեւ տուաւ, երկիրը նորէն խնդաց ու զուարթացաւ, ու ծոցը բացաւ իր հարազատներուն առջեւ, արտերը առատօրէն ցորեն տուին, պարտէզները լեցուեցան պտուղներով եւ այգիները ծոցուորուեցան խաղողով Դաշտն ու Հովիտը, լեռն ու ձորը լեցուեցան, երգի ձայներով, գիւղերը բռնեց մշակի ու հօտաղի կանչ, կալերու մէջ՝ կալերգ, տուներու մէջ՝ հարսներգ:

Սովահար գիւղերը հողի տէրն ու չէնցան :

Բ.

Աստուծոյ իր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար՝ հայ գիւղացին պէտք

Վանցեան՝ խեցգետնի նման կարմրած :

Անակնկալի եկած, կը մթագնի Կոմիտասի դէմքը: Անհաճոյ էր միջադէպը : Բայց շուտով կը պայծառանայ իր դէմքը, տեսնելով Վանցեանի խղճալի երեւոյթը եւ մեղայական երկարած մաղոտ ձեռքերը:

— Երկու կոպէկ տուր տուգանք, եւ յօդուածիդ դառնութիւնը տանք հովին :

— Հայր սուրբ ջան, երկու էլ, տասներկու էլ կը տամ, միայն ներեցէք :

— Ո՛չ, ճիշդ երկու կոպէկ :

Կոմիտաս տարիներէ ի վեր, այսպէս, իր հակառակորդներէն, քննադատներէն ու բարեկամներէն հաւաքած «երկու կոպէկներով», յետագային, Փարիզի մէջ հրատարակեց ժողովրդական երգերու իր առաջին հատորը, «Հայ Քնար»

(Վերջ) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ԱՌԻՒԾ ԱՒԱԳ

•

Այդպիսի առիւծներ են սակայն, որ կը տաքցնեն աշխարհը: Որքան ցուրտ պիտի ըլլար կեանքը առանց անոնց: Ափսոս Առիւծ Աւագ : Հազար ափսոս, պիտի աւելցնէր Ախլաթցին :

Այժմ քանի մը օրինակներ իր բազմաթիւ ահաբեկումներէն զոր Առիւծը կատարած է ժողովուրդի պահանջին վրայ, իր հայրենի գաւառին մէջ :

Մղակ գիւղի Ռէսը, որուն զաւակներուն կնքահայրն էր, գիւղի տուրքը Ախլաթ կը տանի ու քանի մը մէճիտ դրամէն կ'իւրացնէ, իսկ գայմաքամին կ'ըսէ թէ պակաս մնացած դրամը, Առիւծ Աւագն առաւ.

Այս լուրը բերնէ բերան կը հասնի Առիւծ Աւագի ականջը, գիւղացիներ կը հաստատեն, Առիւծ Աւագ անմիջապէս կը սպաննէ իր սանահայրը :

Տափավանք գիւղին մէջ բազմանդամ եւ հարուստ մեծատուն մը կար, որ կը մերժէր օգնել ֆետայիներուն եւ հիւրասիրել իր տան մէջ: Աւագ իր երկու ընկերներուն հետ կ'երթայ եւ երեք հոգի կ'ահաբեկէ ընտանիքի անդամներէն:

Փրխուս գիւղին մէջ, Թուրք ոստիկաններու պաշտպանութեան ապաւինած հայ մատնիչի մը զազրելի մատնութեանց հետեւանքով քանի մը տասնեակ գիւղական կոմիտէներու անդամներ բանտը դրուեցան, հազարումէկ չարչարանքներու եւ խոշտանգումներու ենթարկուեցան: Բոլորին պահանջն էր մէջտեղէն վերցնել այս վտանգաւոր մատնիչը :

Ահաբեկելու համար ոչ մէկ յարմար առիթ կը ներկայանայ, քանի որ մատնիչը Թուրք ոստիկաններէն չէր բաժնուեր, անոնց հետ կ'ուտէր եւ կը պառկէր :

Օր մըն ալ Առիւծ Աւագ միս մինակ, օր ցերեկով այդ գիւղը կ'երթայ, ճիշդ պահականոցին դուռը եւ կը տեսնէ երկու զինուած ոստիկաններ: Տասնոց ատրճանակը ձեռքը՝ կը սպառնայ անոնց ըսելով.

— Ես եկած եմ, ձեր մօտ գտնուող հայ մատնիչին հոգին առնելու, եթէ փոքր շարժում մը կատարէք, երկուքդ ալ կը սպաննեմ :

Ոստիկաններ սարսափահար իրենց զէնքերը գետին կը թափեն: Աւագ կը մտնէ գիւղական օդայի մէջ, ուր նստած էին, ուրիշ չորս ոստիկաններ, եւ մատնիչը: Անոնց եւս իր սպառնալիքը կը կրկնէ եւ առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, երկու գնդակ կ'ուղղէ մատնիչի սրտին, իսկ Թուրքերուն կ'ըսէ .— «Եթէ հինգ վայրկեանէն առաջ դուրս ելլէք այս ախոռէն ձեզ եւս պիտի սպաննեմ»: Իսկ ինքը ատրճանակը Թուրքերուն ուղղելով դուրս կ'ելլէ եւ կը մեկնի դէպի Նեմրութ. Թուրքերը ոչ թէ հինգ վայրկեան, այլ իրենց վախէն երկար ատեն իրենց տեղէն չեն շարժիր, մինչեւ որ դուրսէն եկողները կը յայտնեն դուռին վրայ մարդ չըլլալը:

Աղբիւր Սերոբի նահատակութենէն վերջ Աւագ բազմաթիւ ահաբեկումներ կատարեց իր հայրենի գաւառին մէջ, բայց միշտ տեղական կոմիտէներու հաւանութեամբ, մինչեւ որ կուսակցութիւնը Վասպուրական կը կանչէ զինքը եւ գրեթէ բոնի Կովկաս կը ղրկէ, իր ինքնագլուխ ահաբեկումներուն համար:

Իր կինը եւ զաւակներն ալ տանելով կը հաստատուի Կարսի շրջանը, եւ իբրեւ զինուոր կը մնայ կուսակցութեան տրամադրութեան տակ, մինչեւ իր մահը :

1905ի հայ — թաթարական կռիւներուն ժամանակ, Առիւծ Աւագ Ախլաթեանխումբ մը ունէր իր հայրենակիցներէ, որ հրաշքներ գործեց Նախիջեւանի եւ Դարալագեազի շրջանի գիւղերու ինքնապաշտպանութեան կռիւներու ընթացքին եւ միշտ կռիւներէ կը վերադառնար յաղթական եւ առասպելական քաջագործութիւններով .

Երբ այդ շրջանները կը խաղաղին, կ'անցնի Կարսի շրջանը, իր կնոջ եւ զաւակներուն մօտ, իր մղած կռիւներէն եւ քաջագործութիւններէն գինովցած չի հնազանդիր տեղական կոմիտէին եւ խուլ պայքար մը կը բացուի Առիւծ Աւագի դէմ :

Առաջին անգամ Արիսի ղեկավարութեամբ ընկերներ կը ղրկուին զինաթափ ընելու, հակառակ պարագային ահաբեկելու : Երբ ընկեր Արիս կուսակցութեան վերին մարմնի որոշումը կը յայտնէ, Առիւծ Աւագ զէնքերը համբուրելով կը յանձնէ, ըսելով .— «Սերոբ փաշայի կուսակցութեան հրաման գլխուս վրայ տեղ ունի, ահա իմ զէնքերը»: Ընկերը տեսնելով անոր հնազանդութիւնը, զէնքերը կը վերադարձնէ իր հակառակորդներուն առջեւ :

Գրեթէ նոյն տարուան մէջ, Սեբաստացի Մուրատ կը ղրկուի ուղղակի ահաբեկելու, բայց Սեբաստացի հերոսը իր զաւակներուն կնքահայրն ըլլալով, խրատներ կուտայ եւ իրեն հետ կը տանի մինչեւ Թիֆլիս, բացատրութիւններ տալու համար եղած ամբաստանութեանց մասին :

Առիւծ Աւագ կ'երթայ եւ կը լսէ ամբաստանութիւնները: Կը յորդորեն որ խելօք մնայ եւ հնազանդի կուսակցութեան մարմիններուն: Վերադառնալով խոր ատելութեամբ կը լեցուի այդ գիւղական կոմիտէի անդամներուն հանդէպ եւ կը սպառնայ բոլորն ալ սպաննել

Անգամ մը, ձուկ որսացած ժամանակ իր հակառակորդները հինգ վեց հոգիով գաղտագողի վրայ կը հասնին ու ձեռքերը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԻԶԱԿՆ ՈՒ ԽՈՓԸ

Ես անիծո՛ւմ եմ նիզակն արնաներկ,
Խոփի վրա՛յ է աշխարհն հաստատուած,
Խոփի՛ց են ծնւում սէր, արուեստ ու երգ,
Նիզակը մահուան ցուպն է անհաստատ :

Ես անիծո՛ւմ եմ նիզակն արնացող,
Բայց թէ նիզակով ելնէք իմ վրայ,
Երդւում եմ արդար խոփիս զնգզնգով.
Ձեր նիզակներն իմ հողո՛ւմ կը մնան :

Եւ նիզակներից խոփ ձուլած կրկին,
Հերկած իմ հողը՝ նրից սեւացած,
Սե՛րմը կը ցանեմ իմ յաւերժ կեանքի՝
Խոփի վրա՛յ է աշխարհն հաստատուած

Գ. ԷՄԻՆ

էր որ յիշատակարան մը կ'ոգնէր, խրար անցաւ, նիստ ու ժողով կազմեց, միջնադարեան սրունքներու բլուրին վրայ վանք մը կառուցանել: Հաւաքուեցան մեծն ու պզտիկը, հարուստն ու աղքատը, մէկը իր դրամը տրամադրեց, միւսը՝ իր բազուկը, աքսեցան, չարչարուեցան ու շինեցին վանքը

Վանքը շինելու ատեն՝ ամէն օր բանուորներու համար կերակուր կը պատրաստուէր: Հարսերը հաց կը թխէին, աղջիկները՝ գոմացող թան կամ պաղ ջուր կը բերէին բանուորներուն, իսկ պառաւները կերակուր կ'եփէին: Օր մը, քանի մը աշխատաւորներ ահագին կաթսայ մը կը տանին գետը, ջուրով կը լեցնեն, կը բերեն, որ բանուորներու համար կերակուր եփուի, բայց չեն գիտեր որ՝ ջուրին հետ օձ մը մտեր է կաթսային մէջ :

Ճաշը կը պատրաստեն, կրակ կը վառեն ու կաթսան կը տեղաւորեն կրակին վրայ: Ջուրը կ'եռայ, կերակուրը կ'եփի, կուգայ ուտելու պահը, բանուորները կը նստին ճաշի: Կէս օր է: Կաթսան վար կ'առնեն կրակէն, գետին կը դնեն, յանկարծ աղաւնի մը կը կռկռայ, կը մօտենայ կաթսային, անոր շուրջը կը թռի, քիչ ետքը կաթսային կը զարնէ, մէյ մը վեր կը թռչի, կաթսայի մէջ կը նայի :

Ի՞նչ կար արդեօք, աղաւնի ինչու կը կռկռար, կաթսայի շուրջը, վերն ու վարը կը թռչէր: Անօթի էր, իր բաժի՞նը կ'ուզէր կերակուրէն: Ամէնքը կը զարմանան եղածին վրայ, ու ոչ ոք գիտէ պատճառը: Կերակուրը կը լեցուի, ամէն մարդ կը պատրաստուի դգալը բերանը տանելու..., երբ նորէն աղաւնի կը սկսի կռկռալ, կաթսային շուրջը պտտիլ, անհանգիստ շարժումներ ընել . ապա՝ նետուիլ կերակուրին մէջ .

Ո՞վ պիտի ուտէր այն կերակուրը՝ ուր մէջ աղաւնի մը ինկած էր...: Ոչ ոք: բանուորները կաթսան կը ծռեն, կերակուրը գետինը կը թափեն, ու մեծ կ'ըլլայ ամէնուն զարմանքը երբ օձ մը կը գտնեն կերակուրին մէջ...:

Աղաւնի փրկած էր հայ աշխատաւորներու կեանքը, որոնք երախտագիտութիւն զգացին անոր հանդէպ, եւ թաղեցին զայն մեծ հանդէսով, վանքի պատին մօտ, հօնայ քարի մը տակ :

Աղաւնի այն օրէն ի վեր՝ սուրբ նկատուեցաւ եւ պաշտուեցաւ հայ գիւղացիներէն: Երբ մանուկ մը ժամանակին ոտքի չի կրնար ելլել, կամ չի կրնար քալել, կը տանին Աղաւնաթաղի մօտ, մոմ կը վառեն, զամ կամ հաւկիթ կը դնեն քարին տակ, ջուր կը լեցնեն պզտիկին ոտքերուն վրայ, հաւատալով թէ ան շուտով պիտի սկսի քալել ... :

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

կապելով Կարս կը տանին: Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ չի գիտցուիր, նորէն կը վերադառնայ իր գիւղը: Զինքը կաշկանդողներուն մէջ կը գտնուէր Մշեցի մը: Երբ տուն կը հասնի, յաջորդ օրն իսկ կը սպաննէ զայն: Ասոր վրայ մեր վերի՛ մարմինը վերջնապէս կ'որոշէ ամէն գնով ոչնչացնել Սաւոն Աւագը

1907ին, իր ահաբեկման օրն իսկ, իր զինուորներէն երկու հոգի կ'երթան եւ կը սպաննեն այդ գիւղին կոմիտէի երեք անդամները:

Այսուհանդերձ, Կովկասի մէջ, իր մահէն շատ տարիներ վերջն ալ միշտ իր կռիւներն ու հերոսութիւնները կը պատմէին, իբրեւ իրենց ազատարար եւ անզուգական քաջը: Հայ գուսաններ ալ երգեր հիւսած էին իր վրայ.

Պաքու, Շուշի, Նախիջեւան, դուն ապառեցիր,— Երեւան եազար ոսկի, ազգիդ յանձնեցիր ···

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Յրդ եւ վերջին մաս)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ես կեանքի ասպարէզը իջայ ճիշդ այն հոգեվիճակով՝ զոր կ'ունենայ դպրոցական մը՝ որ դասերը չսերտած վարժարան կ'երթայ :

Բայց ես բախտաւոր եղայ. սրտմտեալ ուսուցիչը դասի չհանեց զիս :

Միամիտ, ճշմարտախօս տղայ մըն էի: Վախկոտ, բայց ներքնապէս հզօր՝ ամէն վտանգի առջեւ :

Կեանքի մէջ ալ նոյնը մնացի: Հեզահամբոյր, բայց մոլեգին զայրոյթով ընդվզող, երբ անարդար բան մը կը տեսնուի շուրջս

Այս պատճառաւ, կրնամ խոստովանիլ որ ձախողած մը եղայ գործնական աշխարհի մէջ: Երբ զիս գլեցին անցան շատերը, ես մնացի գրեթէ նոյն տեղը: Երբ չհանդուրժեցի որ անարդար ըլլային մարդիկ ոմանց դէմ, ակռաներս սեղմեցի եւ սրտով լացի, երբ անոնք արդարութեան փշրանք մ'իսկ ինծի զլացան :

Զար բախտը ուզեց որ Թուանշաններու դժոխքը մտնէի՝ ապրուստս շահելու համար: Հոն եմ դեռ մինչեւ այսօր: Բայց փրկութիւնը մօտ է. եթէ կարելի է փրկութիւն կոչել անորոշ ապագան

Ամբողջ կեանք մը անցուցած եմ դրասենեակի մը չորս պատերուն մէջ: Քառասուն եւ երեք տարի. դառնութեան եւ տառապանքի շրջան մը՝ որուն շնորհիւ կրցած եմ պահել հպարտ կեցուածք մը եւ ճակատաբաց նայիլ աշխարհին :

Ունեցած եմ յուսահատութեան շատ մռայլ ժամեր. մանաւանդ հօրս ինքնասպանութենէն ետքը: Բայց միշտ խորհրդաւոր մեղու մը արթնցած է ուղեղիս մէջ՝ կատաղօրէն թրթռացնելով իր թեւերը: Իջած է ան մինչեւ սիրտս, եւ հոն կուտակուած դառնութեան մէջ [illegible] չիթ մը մեղր տիեզերքի ծաղիկներէն քաղուած :

Բանաստեղծութեան սկիզբն մեղուն է անիկա: Մինչեւ իսկ այսօր, երբ անձկութեան պահեր կ'ունենամ, այս մեղուն միշտ օգնութեան կը հասնի ինծի :

— Երանի քեզի որ կը հաւատաս այդ մեղուի զօրութեան, ըսաւ ինծի բարեկամ մը՝ որուն այդ մտերմական խօսքերը կ'ընէի :

Բայց ինչո՞ւ չխօսիլ այս համամարդկային եւ գեղեցկութեան լոյսը որով մեր շուրջը ողողուած է ամէն ինչ: Կը բաւէ զգալ եւ ծարաւած մեղուի մը նման խոնարհիլ այն աղբիւրներուն վրայ՝ որոնք անծանօթ ու համր կը մնան, եթէ մենք անտարբերութեամբ անցնինք անոնց քովէն:

Հաղորդական ըլլալու համար յարաբերօրէն անօթութիւնը զգալ պէտք է երկրային սնունդներուն՝ որոնցմով յագենալէ ետքն է որ երկինքին դռները կը հասնինք:

Մենք երկրին հարազատ զաւակներն ենք. ամէն բանէ առաջ, եւ մեր ապրած աշխարհը գեղեցիկ է իրապէս, սիրողներուն, անհունօրէն գեղեցիկ:

Իսկ կը յառաջանամ կեանքի [illegible] վրայ, այնքան աւելի [illegible] կը յայտնուի մեր աչքին [illegible]թեան հրաշքը :

Ամէն օր քիչ մը եւս կը հեռանանք օրօրոցէն՝ մօտենալու համար գերեզմանին:

Երկուքին միջեւ ձգուած ուղին հետզհետէ աւելի կարճ կը թուի .

Բայց ինչ փոյթ :

Մահը չէ որ պիտի խլէ յաւիտենութեան վայրկեանին ժպտուն խորհուրդը :

Մենք ենք միայն որ կը յաջողինք յաւերժութիւն մը ստեղծել, յղկելով այդ վայրկեանին մաքրաշող ադամանդը եւ զայն ընդելուզելով խօսքի մը, երգի մը, կամ [illegible] աղօթքի մը :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Զօր. տը Կոլի յուշերու առաջին հատորը, որ լոյս տեսաւ երկու տարի առաջ, մեծ ընդունելութիւն գտաւ ոչ միայն բազմաթիւ տեսակէտով (275 հազար օրինակ եւ թարգմանուած եօթը տարբեր լեզուներու), այլեւ շնորհիւ իր անձնական ոճին, կը գրէ տեղական թերթի մը աշխատակիցը :

Նախքան Բ. աշխարհամարտը զօր. տը Կոլ պարզ զինդապետ մըն էր եւ տեսաբան մը: «Ֆրանսան Ֆրանսա չի կրնար ըլլալ առանց մեծութեան»: Զօրս տարի առանց ընկրկումի տարաւ ծանր բեռը. «Առանձին ընդդէմ դժխեմ ճակատագրին»: Տը Կոլ կը նախընտրէր աքսորը, պայքարը, դատապարտութիւնը, որպէսզի Ֆրանսան մնայ Ֆրանսա, [illegible] դիմադրէ հովին, մակընթացութեան. Ֆրանսան որ միշտ մեծութեան ոստանն էր իր աչքին.

Տը Կոլի յուշերուն երկրորդ հատորը, որ լոյս տեսաւ այս շաբթու, ունի առաջինին առաւելութիւնները, միեւնոյն բոցը, միեւնոյն ուժգնութիւնը, միեւնոյն եռանդը որ յատուկ է դասականներուն : Հոս ալ նպատակը նոյնն է, միայն միջոցները փոխուած են, պէտք չէ թողլ տալ որ «Ֆրանսան մեռնի».

Չի բաւեր պայքարի հրաւիրել ժողովուրդ մը, այլ պէտք է վերաշինել Պետութիւն մը ընդդէմ թշնամիին, «հակառակ դաշնակիցներուն» որոնք կ'ուզէին ազատագրել մեր երկիրը առանց տը Կոլի եւ առանց Ֆրանսացիներուն Այս բարդ պայքարին իմաստն է, որ այնքան սխալ հասկցուեցաւ, երբ զօրավարը Ալժէի մէջ կը հաւաքէր ազատ Ֆրանսացիները :

Միութեան իր կոչին մէջ զօրավարը ուժգնօրէն կը պահանջէ «մէկ ազգ, մէկ երկիր, մէկ օրէնք»: Ան կ'ուզէ ցոյց տալ թէ «ինչպէս մեր ժողովուրդը, որ ցրուած է աղէտին հետեւանքով, կը համախմբուի դիմադրական ճակատին մէջ»: Կը ներկայացնէ պայքարող Ֆրանսան եւ ուրիշ ոչինչ :

Տը Կոլ չընդունիր որ դան բաժնեն հայրենիքի պատերազմին ճիգը: Ցանուն Ֆրանսայի է որ կը խօսի Ֆրանսական ազգային Կոմիտէն, ամբողջովին վերահաստատելու համար Ֆրանսական ազատութիւնները եւ պահել տալու համար հանրապետութեան օրէնքները :

Զինուորական հարցը չի խուսափիր զօրավարին աչքէն: Վայրկեան մը չի մոռնար թէ Ֆրանսայի համար անհրաժեշտ է բանակ մը որ ազատագրութեան միջոցն ըլլայ: «Ո՛րքան կարճ է Ֆրանսայի դերը այն պահուն երբ դաշնակիցները Եւրոպայի գրոհին մէջ կը նետուին :

« Զինուորական ուժը տասնըչորս դարէ ի վեր Ֆրանսայի երկրորդ բնութիւնն էր: Նափոլէոնեան [illegible] ետք ինչ ալ ըլլար մեր ակարութիւնը, ինչքան դաժան եղաւ մեր պարտութիւնը 1870ին, մենք միշտ պահեցինք հզօր ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը եւ միջոցները: 1918ի յաղթանակին գլխաւորներէն էինք եւ մեզի հետ ուրիշներ ալ առաջնորդեցինք »:

Զօրավարը չամփոփուիր միայն զինուորական վարիչի դերին մէջ: Իրեն համար Ֆրանսական հարցը քաղաքական է :

«Այսօր մենք կը պատերազմինք հոգիով, արիւնով, ժողովուրդներու տառապանքով»:

Տը Կոլ ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ բաղդատութեան գաղափարին՝ «երրորդ ուժին» — միջինը ազատ Ֆրանսայի եւ Վիշիի :

Ցնցումներու միջեւ, կ'աշխատէր անշարժ մնալ:

Գալով դաւաճաններու մաքրագործման, իր կարծիքով ոչ մէկ անհատ իրաւունք ունի ազատելու յանցաւորը: Պ. [illegible] դաժան է այդ :

ԱՐԺԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

[illegible] Փարիզի Երաժշտանոցի Ջութակի մրցումին, արժանացած է առաջին մրցանակին: Ուշիմ պատանին 18 տարեկան է, եղբայրը՝ նոյնքան տաղանդաւոր Վարուժան Միհրան նախապէս հետեւած էր Պէյրութի գեղարուեստից Ակադեմիայի դասընթացներուն, աշակերտելով Օնիկ Սիւրմէլեանի: Միհրան Փարիզի Երաժշտանոցին մէջ իր ուսումը աւարտեց երկու տարիէն: Մինչդեռ դասընթացքը չորս տարի է: Փարիզի Երաժշտանոցի տարեգրութեանց մէջ առաջին անգամ է որ այսպիսի յաջողութիւն մը կ'արձանագրուի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 79·

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

18·— ՊԱՏԱՆԻ ԱՐՏԱՒԱԶԴԸ

Ամօթխածութիւնից գլուխը խոնարհեցրած, երբեմն թեքւում էր աջ ուսի վրայ, երբեմն ձախ ուսի վրայ, եւ մի մի անգամ ձեռքը տանում էր, ականջի ետեւը քերում էր :

« Ասե՞մ, թէ չասե՞մ»... այդ երկու բառերն էին պտըտւում նրա յուզուած գլխում

Եթէ Սամուէլը գոնէ մի անգամ նայելու լինէր խեղճ պատանու վրայ, խղճալի կը նկատէր նրա անհանգիստ դրութիւնը, բայց Սամուէլը յափշտակուած էր իր քաղցր խոկումներով եւ նրա վրայ ամենեւին ուշադրութիւն չէր դարձնում :

Մի քանի անգամ հազաց պատանին: Նրա հեզծ, խորամանկ հազը գրաւեց Սամուէլի ուշադրութիւնը, որ, նայելով նրա շփոթուած երեսին, հարցրեց .

— Այլ եւս ի՞նչ ասելիք ունես :

— Ի՞նչպէս ասեմ... տէր իմ ... աչքերը գետնի ցած խոնարհեցնելով, մրմնջաց պատանին.

Անոյշ ասա, ինչպէս միշտ սովորութիւն ունես ասելու, խօսեց իշխանը ծիծաղելով, ինչի՞ց ես ամաչում :

Տիրոջ ծիծաղը ամրացրեց պատանու վստահութիւնը եւ նա հեկեկալով ասաց.

– Այսօր ամբողջ օրը լաց էր լինում « նա» ..

— Ո՞վ, Նուա՞րդը :

— Այո, տէր իմ:

— Ինչո՞ւ էր լաց լինում

— Նա իմացել է, որ ես գնալու եմ իմ տիրոջ հետ :

— Եւ տխրո՞ւմ է

- Ոչ տէր իմ: Ես խօսք էի տուել ...

- Ի՞նչ խօսք էիր տուել:

— Որ այդ օրերում ..

— Կը պսակուէք: Այդպէս չէ

— Այո, տէր իմ :

— Հիմա ի՞նչ ես ուզում.— կամենում ես մնա՞լ, պսակուե՞լ :

— Ոչ, տէր իմ, ես նրան դեռ նշան էլ չեմ տուել:

Սամուէլը, մի փոքր մտածելուց յետոյ, հանգստացրեց նրան ասելով .

— Դու քո խոստմունքի կէսը այժմ կարող ես կատարել: Նշանը կը տաս, իսկ պսակուելը կը մնայ մեր վերադառնալուց յետոյ: Դեռ ես չգիտեմ, թէ երբ կը վերադառնանք... Բայց երբ էլ որ լինի, ես քեզ անպատճառ պսակել կը տամ Նուարդի հետ: Նա լաւ աղջիկ է, նա այդ օրերում մի քանի լաւ ծառայութիւններ արեց ինձ, եւ այդ պատճառով, իմ կողմից առանձին վարձատրութեան արժանի է: Երբ Արբակը կը գայ, կ'ասեմ նրան, որ իմ գանձից տանէ նրա համար ամենաթանկագին նշաններ:

Խեղճ պատանին չգիտէր՝ ինչպէս յայտնէր իւր շնորհակալութիւնը: Ուրախութեան արտասուքը աչքերում, մօտեցաւ, ընկաւ իւր տիրոջ ոտքերը, կամենում էր համբուրել Սամուէլը հեռացրեց նրան, ասելով

— Վերկաց, որքան Նուարդը լաւ աղջիկ է, այնքան եւ դու լաւ սպասաւոր ես:

Այդ միջոցին դռները շառաչմամբ յետ գնացին, ներս վազեց պատանի Արտաւազդը, Մամիկոնեան Վաչէի որդին: Նա գրկեց Սամուէլի պարանոցը եւ, գլուխը դնելով նրա երեսին վրայ, խորին հրճուանքով բացականչեց .

— Ա՜խ, եթէ գիտենայիր, Սամուէլ, որքան ուրախ եմ... որքան ուրախ եմ... չեմ կարող պատմել .

- Այդ ի՞նչն է այդ, որ ուրախ է արել քեզ,— հարցրեց Սամուէլը, դժուարութեամբ ազատուելով աշխոյժ պատանու գրկից :

— Նստենք, կը պատմեմ: Սաստիկ յոգնել եմ, [illegible] .

Երկուսն էլ նստեցին բազմոցի վրայ: Պատանին մինչեւ ականջները կարմրել էր: Երեւում էր, որ իրանց տանից մինչեւ Սամուէլի բնակարանը անդադար վազելով էր եկել: Մի փոքր շունչ առնելուց յետոյ, խօսեց .

— Այս առաւօտ միայն ինձ ասեցին, որ դու գնալու ես հօրդ դիմաւորելու :

ՐԱՖՖԻ

խմբական կարեւոր ցանցի մը վրայ, արեւելեան Ալժերիոյ մէջ, հետապնդելով 3000 հոգի։ Ոստիկանութեան միացեալ բազմաթիւ զինուորներ, Գուժէի արաբական թաղերուն մէջ, խիստ խուզարկութիւններ կատարելով։ Ութ հարիւր հոգի վար դրուեցան, հարցաքննուելու համար։

Խլրտումները հետզհետէ կ'աւելնան Ալժերիոյ եւ Մարոքի սահմաններուն վրայ։ Երկու նոր եղեռնափորձեր կատարուեցան Ալժէ քաղաքին մէջ։ Առջի օր 3000 նոր զինուորներ հասան Ալժէ։ — Երկու հազար ապստամբներ լեռներէն վար իջնելով միացան ապստամբութեան բանակին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Տէյլի Ուըրքըր», երկար խմբագրական մը հրատարակելով, կը ճշդէ իր դիրքը Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան հանդէպ։ Այս առթիւ կը դանդատի որ Մոսկուա վիրենք տեղեակ չէ պահած անցուդարձին։ «Մեր կուսակցութիւնը չէ ստացած որեւէ պաշտօնական պատճէն ընկեր Խրուշչեւի զաղտնի տեղեկագրէն եւ այս կենսական հարցերու մասին տեղեկութիւններ ստացած է այնպիսի աղբիւրներէ որոնք թշնամի են ընկերվարութեան»։ Կուսակցութիւնը կը պահանջէ «մարքսեան խոր քննութեան մը ձեռնարկել, ճշդելու համար Խ. Միութեան կուսակցութեան մէջ երեւցած այլասերման պատճառները»։

ՓԱՐԻԶԻ արուարձանական թաղերէն Նէօյիի բնակիչները բողոքագիր մը ուղղեցին քաղաքապետին, դանգատելով թէ աղտոտ ջուր կը բաշխուի ատենէ մը ի վեր։ Գանգատները այնքան շատցած են որ քաղաքապետութիւնը կը մտածէ չվճարել ջուրի ծախքերը, եթէ կացութիւնը չբարւոքի։ Այս առթիւ տեղական թերթերը գիտել կուտան թէ թաղին բնակիչները երկու արդամ աւելի կը վճարեն, 48 ֆրանք՝ խորանարդ մեթրին։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Համերշոլտ, Մոսկուա պիտի երթայ չորեքշաբթի օր։ Առաջին այցելութիւնն է այս։ Ընդհ. քարտուղարը պիտի հանդիպի նաեւ Վարշաւա, Սթոքհոլմ, Հելսինկի, Փրակա, Վիէննա եւ Պելկրատ։

ՈՐԱԲԱԿԱՆ Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը Մարոք պիտի երթայ յառաջիկայ Յուլիսին։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ երեսփ. ժողովին նախագահը նամակ մը ուղղեց վարչապետին, ծանուցանելով թէ ժողովը Յունիս 20ին որոշած է տնտեսական եւ կրթական պայքար յայտարարել Ֆրանսայի դէմ։ Նախագահը կը խնդրէ վարչապետէն գործադրել այս որոշումը, համաձայն սահմանադրութեան։

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջացած են խառն յանձնաժողովին աշխատանքները, փոխադարձ հասկացողութեամբ, եւ վերջնական համաձայնութիւն գոյացած է Խ. Միութեան եւ Իրանի սահմանագլուխին մասին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը գեկոյց մը հրատարակեց, ի պատասխան Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան հերքումին։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ այդ հերքումը կը հակասէ մարէշալ Բուլկանինի կողմէ տրուած հաւաստիքներուն՝ Գերմանիոյ միացման մասին։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Պուքրէշ պիտի հանդիպի կիրակի օր, մնալով երեք օր։

Խ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ հասած շրջիկները առջի օր այցելեցին Փարիզի տեսարժան վայրերը, Հանդիպեցան Օփերայի գործարանը, Լուվրի թանգարանը եւ ուրիշ վայրեր։ Տեղական թերթերը դանազան լուրեր կը հրատարակեն անոնց տպաւորութեան մասին։

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Փարիզ պիտի գան յառաջիկայ Յուլիսին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ընտրութեանց կը մասնակցին 5ուկէս միլիոն քաղաքացիներ, որոնց 150.000ը կիներ են։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախարարը այժմ իր տրամադրութեան տակ ունի 380.000 զինուոր։ Այլեւս զէնքի տակ պիտի չառնուին նոր պահեստիներ։ 1954 – 2 Ա.ի զօրակոչին զինուորները զէնքի տակ պիտի մնան երեք ամիս եւս։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 22) — Զոյլ ոսկի 455.000, Նափոլէոն 3250, դուից. 3080, անգլիական 4070, քսան տոլարնոց 16440, Թղթադրամ (անպաշտօն) սթեռլին 1060, տոլար 391, դուից. 93.75, պելժ. 7.80, լիր 0.60, փեզեթա 8.85։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Համազգային մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութեանց շարք մը։ Առաջինը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Գոմոնի եկեղեցւոյ սրահը։
Նիւթ՝ Հին եւ Նոր սերունդը։
Կը նախագահէ Գ. ԹԻՐԶԻՊԱՇԵԱՆ
Կը խօսին փրօֆ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ եւ Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ։ Նոր Սերունդի կողմէ կը խօսին «Քրիստափոր» խումբէն Օր. Անահիտ Մարկոսեան, Պ.Պ. Ժիրայր Միրիճեան, Լեւոն Գլըճեան եւ Ժան Պըժեան։
Մուտքը ազատ է։
Բ) Սէն Լուի մէջ երկուշաբթի, 2 Յուլիս, իրիկուան ժամը 21ին, եկեղեցւոյ սրահը։
Գ) Սէն Ժերոմի մէջ, Երկուշաբթի, 9 Յուլիս, իրիկուան ժամը 21ին եկեղեցւոյ սրահը։
Յուլիս 8, կիրակի, Գոմոնի մէջ, Համազգայինի տարեկան հացկերոյթը։

Imp. «Araxes», 46. Rue Richer - Paris (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քոտէի սըրահներ։
Պիտի խօսի
ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Նիւթ՝ Յունահայ ազգային կեանքը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 1, ժամը 16ին.
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը։
26, Rue Troyon, Sèvres.
Métro : Pont de Sèvres.

LE COMITE DU PRIX BREMOND

Կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս հինգշաբթի, Յունիս 28, ժամը 21ին, կիՄէ թանգարանին սրահը՝
6 Place d'Iéna
Դասախօս՝
HENRI MASSÉ
(*Membre de l'Institut*)
Նիւթ՝ «Լեւոն Զ. թագաւոր Կիլիկեան Հայաստանի»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին։
ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը, այս երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի Քաֆէ Քատէ։
Դասախօս Գ. ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ։
Նիւթը՝ «Համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարը, անդրադարձումներ եւ նպաստաւորութիւններ»։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Նոր Սերունդը շնորհակալութեամբ ստացած է Մայիս 28ի առթիւ հազար ֆր. Տիկին Հայկանուշ Ներսէսեանէ, երկու հազար ֆր. Գ. Սիրական Սարգիսեանէ (Պէյրութ)։ 3000 ֆր. էտըլվայս ընկերութենէն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Աղքատախնամին Յունիս 15ի ընդհ. ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Բ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, Յուլիս 2ին, ժամը 20.45. 32 րիւ տը Թրէվիզ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678 63 — R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10 : Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ — MARDI 26 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7613 — 32e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3424

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍՈՒԳԸ

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՑԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

« Տերեւաթա՜փ» — կ'ըսէր ողբացեալ Դիրօն, աշնանավերջի օր մը, դիտելով ծառերու տերեւաթափը :

Որո՞ւ միտքէն կ'անցնէր թէ՝ շատ չանցած, ինքն ալ յաւիտենապէս պիտի բաժնուէր մեզմէ, գարնանային օր մը, Մարտ Տիին, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ :

Եւ ահա նոր գոյժը, նոյնքան անսպասելի եւ դառնաղէտ ,—

ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Երէկ, երկուշաբթի, միաժամանակ ստացանք հետեւեալ երեք հեռագիրները .

ԳԱՀԻՐԷ, 24 *Յունիս*.— Վահան Նաւասարդեան տագնապ մը ունեցաւ : Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրեցինք : Ախտանանաչումը անորոշ : Վիճակը շատ ծանր է :— ՄԱՃԱՌԵԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ, 24 *Յունիս*.— խորին ցաւով կը հաղորդենք անդարմանելի եւ դառնաղէտ կորուստը.— Վահան Նաւասարդեան մեռաւ ժամը 12ին, հիւանդանոց փոխադրուելէ երեք ժամ վերջը : Մարմինը զմռսուեցաւ հինգ օրուան համար.— ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 25 *Յունիս*.— Խորին ցաւով կ'ողբանք անդարմանելի կորուստը մեծ մտաւորականին, անձնուրաց տեսաբանին, եւ թանկագին վեթերան ընկերոջ, Վահան Նաւասարդեանի, որ յանկարծամահ [illegible] Յունիս 24ի կէս օրին Գահիրէի մէջ :

⁂

Ողբացեալ ընկերը հիւանդացած էր քանի մը ամիս առաջ, բայց բժիշկները յաջողեցան դարմանել, կարգ մը զգուշութիւններ պատուիրելով :

Դրօյի մահն ալ խորապէս ազդած էր իր վրայ, եւ վերջերս տեսակ մը յոռետեսութիւն կը մատնէին իր նամակները :

Բայց եւ այնպէս, հազիւ ապաքինած, վերսկսաւ իր անդադրում աշխատանքը, մանաւանդ իր երկարաշունչ տեսութիւններն ու վերլուծումները «Յուսաբեր»ի մէջ, բոլորն ալ արդիւնք՝ տքնաջան պրպտումներու, որոնց անփոխարինելի վարպետն էր :

Եւ ահա կ'իյնայ պատնէշին վրայ, ինչպէս Դրօն :

Այս նոր եւ նոյնքան անփոխարինելի կորուստին առջեւ, բառերն անզօր խոյս կու տան մեր գրչին տակ :

Իր կսկծալի մահով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ հեղինակաւոր դէմք մը, որ մարմնացումն էր հաւատքի, աշխատանքի եւ յարատեւ համառութեան : Անզուգական էր իբրեւ տեսաբան, մանաւանդ ռուսական եւ բոլշեւիկեան հարցերու մէջ : Ունի շարք մը կուսակցական ուսումնասիրութիւններ, որոնք թանկագին պանծարան մը կը կազմեն ընկերային եւ քաղաքական դաստիարակութեան համար Երբեք չզոհանալով կատարուած աշխատանքէն, ամէնէն մանրակրկիտ եւ հաստատիչ հատորն ալ կը համարէր «թռուցիկ» ակնարկ մը, ինչպէս «Դաշնակցութիւնը եւ Բոլշեւիզմը» :

Մինչ խանդավառ եւ աննկուն, ընթերցողին միտքն ու սիրտը կը խռովէր նոյն իսկ չոր գիտական, քաղաքական կամ պատմական խնդիրներու վերլուծման ատեն : Մեր քաղաքական գրականութեան մէջ դժուար է գտնել տեսաբան մը որ այնքան պաշար ամբարած եւ զայն մատչելի դարձուցած ըլլար իր խմբագրականներով, գիրքերով եւ ճառերով :

Հաւասարապէս տիրացած էր արեւմտահայ լեզուի նրբութեանց, դառնալով առաջնակարգ վարպետ մը, իբրեւ հրապարակագիր :

Անդամ՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, մանկավարժական բարձրութեան մը հասցուցած էր անոր գործավարութիւնը : Նոյն խանդավառութեամբ կը ստանձնէր որեւէ սեւ աշխատանք, ինչպէս ամէնաբարդ հարցի մը ուսումնասիրութիւնը :

Գոյժին առաջին տպաւորութեան տակ, մեզի համար դժուար է գրի առնել կենսագրական տեղեկութիններ :

Բնիկ Ղարաբաղցի էր, 70 տարեկան : Զանազան կուսակցական եւ ուսուցչական պաշտօններ վարած է Հայաստանի մէջ : Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք, արտասահման անցնելով, նշանակուեցաւ խմբագիր «Յուսաբեր»ի, եւ Գահիրէ հաստատուած էր 1922էն ի վեր : Վարած է բազմաթիւ բանակցութիւններ՝ ռուսական եւ կովկասեան քաղաքական կուսակցութեանց հետ, միշտ կանգնած մնալով միացեալ եւ անկախ Հայաստանի տեսակէտին վրայ : Մասնակցած էր վերջին բոլոր ընդհ. ժողովներուն, ուր իր տեսակէտները կը պաշտպանէր հաւատացեալի մը ջերմեռանդութեամբ : Ի բնէ դիւրագրգած, գիտէր սակայն, պահել իր պայծառատեսութիւնը՝ ճակատագրական վայրկեաններու մէջ : Անսահման առնականութեամբ կը պայքարէր Հայաստանի, Հայութեան եւ կուսակցութեան դէմ սարքուած դատերու, կեղծ հայրենասիրութեան, դասալքութեան եւ դաւաճանութեան դէմ :

Տարիներէ ի վեր խանգարուած էր իր առողջութիւնը : Եւ սակայն կանգ չէր առներ որ եւէ յոգնութեան առջեւ, լաւագոյնս կատարելու համար իր պարտականութիւնը :

Ծրագրուած էր որ Եւրոպա հանդիպի, կարեւոր գործով մը, յառաջիկայ Յուլիսին : Զար նախազգացում մը գրել կու տար, իր վերջին նամակով.— Չեմ գիտեր թէ ի'նչ կրնայ պատահիլ մինչեւ Յուլիս, ինծի կամ Հերսիլիային :

Արդարեւ, մեր դժբախտ ընկերուհին ալ տկար է երկար ատենէ ի վեր, ինչ որ ծանր հոգեր կը պատճառէր իրեն :

Երբ մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ընկերուհի Հերսիլիային եւ իրենց միամօր զաւկին՝ Բեգլար Նաւասարդեանի, գիտենք որ բառերը անզօր են սփոփելու իրենց վիշտը :

⁂

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խորին վշտով կը գուժէ անդարմանելի կորուստը երեւելի տեսաբանին եւ վաստակաւոր ընկերոջ՝ ընկ. ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիա եւ ընկ. Բեգլար Նաւասարդեանի, այս դառն կորուստին առթիւ :

⁂

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը խոր կսկիծով կը գուժէ մահը Հ. Յ. Դաշնակցութեան վեթերան ընկերոջ եւ Հայկական Դատի աննկուն ախոյեանին՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Հերսիլիա եւ ընկեր Բեգլար Նաւասարդեանի :

⁂

Խորին ցաւով կ'ողբանք անդարմանելի կորուստը մեր մեծ ընկերոջ եւ վաստակաւոր խմբագրապետին.— «ՅԱՌԱՋ» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ՄԸ ՈՒՂՂԵՑ

Շաբաթ օր խումբ մը ահաբեկիչներ ահուսարսափի մատնեցին Ալժէ քաղաքը : Տանըչորս եղեռնափորձեր կատարուեցան : Հետեւանքը՝ վեց մեռեալ, որոնց երեքը Եւրոպացի, 12 վիրաւոր :

Ուրբաթ օր սպաննուած երիտասարդ Եւրոպացիի մը յուղարկաւորութեան առթիւ, 1300 եւրոպացի ցուցարարներ աւերեցին իսլամ վաճառականներու ցուցափեղկերը, Պապ էլ Ուէտի մէջ : Ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան : Ալժերիոյ նախարարը, Պ. Լաքոստ, կոչ մը ուղղեց, յիշեցնելով թէ «ահաբեկիչներուն դէմ անհրաժեշտ է ցոյց տալ գիտակից կարգապահութիւն.» : Կոչը կը պատուիրէ բոլորին պահել հանդարտութիւնը : «Եղեռնափորձերու աճումը հետեւանք է ըմբոստներու յարաճուն անկարողութեան՝ ընդդէմ բանակին խաղաղեցման գործողութեանց : Եղեռնափորձերը գրգռիչ արարքներ են, վհատեցնելու համար ժողովուրդը, այն տպաւորութիւնը գործելով թէ Ֆրանսա կ'ուզէ բնաջնջումի քաղաքականութեան մը հետեւիլ » :

× *Ֆրանսական Կարմիր Խաչի նախագահը, Ֆրանսուա Փոնսէ, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Ալժերիոյ մէջ, ճառ մը խօսելով պարզեց Կ. Խաչին պաշտօնը : Այս առթիւ կոչ մը ուղղեց, օգնելու համար զինուորներու եւ իսլամներուն : «Եւրոպայի քաղաքակրթութեան ապագան է որ պիտի վճռուի Ալժերիոյ մէջ» :*

× *Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, 31 ըմբոստներ սպաննուած են Օրէս լեռներուն մէջ : Պաշտօնական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Ֆրանսական հետեւակազօրքը եւ հեծելազօրքը կռուեցան ըմբոստներու զօրաւոր խումբի մը դէմ : Բոլոր ըմբոստները սպաննուեցան : Չորս ապստամբներ գերի բռնուեցան : Ֆրանսացիները գրաւեցին քանի մը ինքնաշարժ հրացաններ եւ ուրիշ 30 զէնքեր :*

× *Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, որ Փարիզ պիտի գայ բանակցութիւնները վերսկսելու համար, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ .*

— « Յառաջիկայ երեքշաբթի Թունուզ դէմ դիմաց պիտի գտնուի Ֆրանսայի հետ, հաւասարէ հաւասար խօսելու համար : Այս բանակցութեանց նպատակը պիտի ըլլայ վերաքննել Յունիս 3ի պայմանագիրները, զանոնք հաշտեցնելու համար Թունուզի անկախութեան հետ » :

Բացատրելէ ետք թէ ազգային պաշտպանութիւնը փափուկ խնդիր մը կը կազմէ, Պուրկիպա շարունակեց .

— Անհրաժեշտ է գործակցութիւն մը ֆրանսական բանակին հետ, վասն զի Թունուզ չի կրնար սեկուսացեալ մնալ եւ իր պաշտպանութիւնն ապահովել պատերազմի ատեն : Բայց խաղաղութեան ատեն անըմբռնելի է որ երկու բանակներ գոյութիւն ունենան մեր հողին վրայ, մէկը ազգային, միւսը օտար : Հետեւաբար Ֆրանսական զօրքը պարպելու խնդիր պիտի ծագի : Գալով Ալժերիոյ, պիտի ջանանք համոզել Ֆրանսական կառավարութիւնը : Նկատի առնելով գործակցութեան եւ բարեկամութեան հասարակաց հոգը, Ֆրանսայի եւ իր բանակին համար անպատուաբեր է շարունակել այն զապոյական գործողութիւնը որ կ'արիւնէ Ալժերիան : Ֆրանսայի հետ մեր բարեկամութիւնը չի կրնար արդիւնաւոր ըլլալ ցորչափ մեր ալժերիացի եղբայրները զոհ կը դառնան այն մահացու պատերազմին որ կը պարտադրուի որովհետեւ անոնք կը պայքարին ի խնդիր ազատութեան մը որուն համար մենք ալ պայքարած եւ տառապած ենք » :

Ինչպէս կ'երեւայ, Ալժերիոյ խնդիրը ծանրապէս պիտի ազդէ Թունուզի բանակցութեանց վրայ : Ուստի Պուրկիպա պիտի փորձէ միջնորդել, կրակը դադրեցնելու համար : Թունուզի վարչապետը կ'ուզէ բարձրացնել իր վարկը արաբական աշխարհին առջեւ : Տեսթուրի անդամներէն մէկն ալ յայտարարեց .— « Ֆրանսացիները ի զուր ժամավաճառ կ'ըլլան, պնդելով թէ Ալժերիոյ խնդիրը կապ չունի մեզի հետ : Եթէ անհաշտ դիրք մը բռնեն,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

⁂

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը դառնօրէն կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր ընկեր ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի, եւ իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիա եւ ընկեր Բեգլար Նաւասարդեանի.

⁂

Համազգային Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կ'ողբայ դառնաղէտ մահը Մշակոյթի անվեհեր ախոյեանին՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Պէյրութի մեր Թղթակիցը կը գրէ թէ Լիբանանի Ազգ. ժողովը բացուեցաւ հինգշաբթի, 21 Յունիս, Անթիլիասի վեհարանին մէջ, Նախագահութեամբ Կաթող. տեղապահ Խորէն եպիսկ.ի, որ իր բանախօսութեամբ յայտարարեց թէ այս ժողովին գումարումով վերահաստատուած կ'ըլլայ Կիլիկիոյ Թեմերու սահմանադրական կեանքը : Ժողովին հրաւիրուած էր նաեւ նորընտիր կաթողիկոսը, Զարեհ եպիսկ. որ իր օրհնութիւնը տուաւ երեսփոխաններուն :

Ժողովը շարունակուեցաւ շաբաթ օր : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Կաղթ. Գրասենեակը զաւառներէն բազմաթիւ նամակներ ստացած է, որոնք կը յայտնեն թէ հայ տարագիրները յաճախ զանց կ'առնեն ժամանակին ներկայանալ Ոստիկանութեան Օտարականներու գրասենեակը եւ կամ իրենց Քաղաքապետարանը, նորոգելու համար իրենց բնակութեան թուղթերը :

Հետեւաբար, բնական է որ պատիժներ կը տրուին : Այս առթիւ, Գաղթ. Գրասենեակը պարտականութիւն կը սեպէ յիշեցնել որ, եթէ այս զանցառութիւնները բազմանան, վարչական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին իշխանութեանց կողմէ :

Բնակութեան արտօնագիրներու նորոգութեան համար պէտք է դիմում կատարել պայմանաժամին լրացումէն առնուազն երեք ամիս առաջ :

ԽՄԲ.— Մեր կարգին կը յիշեցնենք գանցառուներուն ալ յարգեն օրէնքին տրամադրութիւնները, խուսափելու համար զանազան տաղտուկներէ :

«ԱՍՊԱՐԷԶ»Ի ՁՕՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Լոս Անճելըսի մեր 39րդ պատգամաւորական ժողովը մեծ հաճոյքով արձանագրեց Քալիֆորնիոյ մեր կազմակերպութեան օրկան «Ասպարէզ» եռօրեայի կատարած նուաճումները թէ բարոյական եւ թէ նիւթական գետնի վրայ :

Ինչպէս մեր բոլոր հայ թերթերը, «Ասպարէզ» եւս տարիներ շարունակ տառապած է նիւթական անձկութենէ: Մաշած են մեքենաները, կարգ մը բաժանորդներ տարիներ շարունակ վճարած չեն իրենց բաժնեգինը եւ սակայն թերթը կանոնաւորապէս ստացած են, նոր սերունդը հայերէն չի կարդար, իսկ հին սերունդը կը հալի օրը օրին. այս բոլորը, ու նաեւ կարգ մը այլ պարագաներ, լուրջ պատճառներ էին որ թերթը նիւթական բացեր արձանագրէր անցեալին:

Այս պայմանները նոյնութեամբ գոյութիւն ունէին նաեւ այս վերջին երկու տարիները, սակայն «Ասպարէզ»ի ժողովրդականութիւնը այնպիսի զգալի վերելք մը ունեցաւ այս երկու տարուան մէջ, անոր խմբագրականներն ու յօդուածները այնքան գնահատուեցան եւ ընտիր աշխատակիցներու թիւը այնքան աճեցաւ որ հանրութիւնը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց «Ասպարէզ»ին վրայ, բաժանորդներու թիւը զգալիօրէն աճեցաւ, եկամուտները աւելցան, նուէրները շատցան եւ թերթին նիւթական բացը գոցուեցաւ :

Այս վերելքին զուգընթաց, մաղէ անցուցինք մեր բոլոր այն «բաժանորդները», որոնք տարիներ շարունակ (երկու, երեք, չորս եւ մինչեւ իսկ հինգ տարի..) թերթ ստացած էին եւ չէին վճարած իրենց բաժնեգինը, անսիրտ անպարտաճանաչութիւն ցուցադրելով դէպի հայ մամուլը՝ այսինքն դէպի հայ մշակոյթը: Արդար ըլլալու համար պիտի արձանագրենք որ գտնուեցան նաեւ այնպիսիները, որոնք վճարեցին իրենց 3-4 տարիներու պարտքը :

Մեր խօսքը չի վերաբերիր այն բազմաթիւ բաժանորդներուն, որոնք տարիներ շարունակ իրենց պարտաճանաչութեամբ նեցուկ հանդիսացած են՝ նիւթապէս եւ բարոյապէս՝ «Ասպարէզ»ին, իրենց սրտին մօտ ընդունելով զայն, այսինքն հայ մշակոյթը եւ Քալիֆորնիոյ ազատատենչ Հայութեան օրկանը :

Ահա այս պարտաճանաչ, բարեխիղճ եւ առաքինի հատուածն է, որ իր ներկայացուցիչներու միջոցով որոշում տուաւ Ասպարէզի տպարանը նորոգելու, մեքենաները նորերով (տողաշար մեքենայ — լայնօթայի եւ մեծ մամուլ) փոխարինելու. տեղին վրայ ընկերներ եւ մարմիններ եղան որ անմիջապէս խոստացան 500-ով, հազարով եւ նոյն իսկ աւելիով օգնութեան հասնիլ «Ասպարէզ»ին :

Ժողովը նկատի ունեցաւ նաեւ այն կարեւոր պարագան որ «Ասպարէզ»ի բաժանորդներու թիւը երթալով կ'աճի, մինչդեռ մեր հակառակորդ մամուլին թիրաժը կ'իյնայ օրը օրին, կորսնցնելով իր ոտքի տակի հողը:

Նոր երեւոյթ է նաեւ «Ասպարէզ»ի մատենաշարը որ սկսած է այս տարի. արդէն լոյս տեսած է անոր թիւ մէկը՝ « Պատմութիւն Հայ Դրօշին», հեղինակութեամբ անուանի արուեստագէտ - բանասէր Գ. Յովհաննէս Պալճեանի, երկու լեզուներով՝ հայերէն եւ անգլերէն, ամփոփուած մէկ գրքի մէջ, շատ շքեղ ոսկեգոյն կողքով եւ եռագոյն (կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն) տպագրութեամբ, որոնք հայկական Սրբազան Եռագոյնին գոյներն են: Այս գրքոյկը հրատարակած ենք թէ հին եւ թէ նոր սերունդին համար (նաեւ անգլերէն): Ամէն ազատատենչ եւ ազգասէր Հայ պէտք է ունենայ այս գիրքէն օրինակ մը, (ընդամէնը մէկ տոլար է գինը) այլ եւ քանի մը օրինակներ պէտք է նուիրէ ամերիկահայ նոր սերունդի անդամներուն եւ Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի հայ գաղութներու գրադարան - ընթերցարաններուն :

Բացի այս գրքոյկէն, մամուլի տակ ունինք նաեւ մատենաշար թիւ 2ը, եղերաբախտ բանաստեղծ Սիամանթոյի ընտիր բանաստեղծութիւններէն հատուածներ, որոնք մեր հանդէսներու մէջ լաւագոյն արտասանութեան կտորներ են :

Եւ այսպէս պարբերաբար լոյս պիտի ընծայենք ընտիր հատուածներ եւ պատմուածքներ մեր գրագէտներէն, հայ գիրն ու գիրքը տարածելու, մատչելի դարձնելու համար ժողովրդական լայն զանգուածներուն: «Ասպարէզ»ի մատենաշարի գրքոյկները շատ աժանագին են, 16 էջնոց գրքոյկը, գեղեցիկ կողքով, ընդամէնը 50 սենթ, կրկնակի էջերով՝ մէկ տոլար :

Կ'ուզենք մեր ընթերցողներու եւ բարեկամներու ուշադրութեան յանձնել նաեւ այն պարագան, որ ամիսներէ ի վեր «Ասպարէզ»ը ունի նաեւ անգլիերէնի բաժին, մեր անգլիախօս նոր սերունդին համար: Փափաքելի է որ հայերէն կարդացող մեր բաժանորդները նոր սերունդին յանձնարարէին կարդալ «Ասպարէզ»ի անգլիերէն յօդուածները եւ աշխատակցիլ, անգլիերէն յօդուածներով եւ թղթակցութիւններով: Դէթ այս ձեւով անոնք կրնան հաղորդակցիլ հայ պատմութեան եւ մշակոյթին

Մեր մարմիններու լուրջ ուշադրութեան արժանացած է նաեւ «Ասպարէզ»ի անուամբ եւ անոր հողին վրայ կառուցուելիք նոր շէնքը, որու համար տարիներ առաջ Ֆրեզնոյի եւ շրջակայքի հայ համայնքի մէջ հանգանակութիւն կատարուած է եւ որու գումարը կը մնայ դրամատան մէջ, անձեռնմխելի :

Նման շէնքի մը, բոլոր յարմարութիւններով, կարիքը վաղուց ի վեր զգացած են թէ մեր կազմակերպութիւնը եւ թէ գաղութը :

Ֆրեզնոյի ազատատենչ Հայութիւնը կարիք ունի «Հայ Կեդրոն»ի մը, արդիական յարմարութիւններով. մանաւանդ մեր նոր սերունդը մեզի եւ հայ կեանքին հետ կապելու համար :

Շէնքին յանձնախումբը արդէն գործնական քայլերու մասին կը խորհի եւ վստահ ենք որ այս անգամ արագ եւ վճռական քայլեր պիտի առնուին այդ ուղղութեամբ եւ Ֆրեզնոյի մեր ընկերներն ու համակիրները մօտ ապագային հաճոյքը պիտի ունենան տեսնելու նորակառոյց շէնքը

(Խմբագրական ԱՍՊԱՐԷԶի)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԺԲ.— ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՀԵՏ ԾԱԳԱԾ ՎԷՃԸ ԵՒ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Սթալինի յամառութիւնը ի յայտ կուգար ոչ միայն երկրին ներքին կարգադրութեանց, այլեւ Խ. Միութեան միջազգային յարաբերութեանց մէջ:

Կեդր. Կոմիտէի Ցուլիսի լիագումար նիստը մանրամասնօրէն ուսումնասիրեց Եուկոսլաւիոյ հետ ծագած վէճը: Գայթակղելի էր դերը զոր կատարեց Սթալին այդ խնդրին մէջ: Եուկոսլաւիոյ խնդիրը կրնար կարգադրուիլ բանակցութեամբ ընկերներու եւ կուսակցութեանց միջեւ, որովհետեւ այդ հետեւանքներուն յանգելու լուրջ հիմքեր չկային: Կարելի էր արգիլել խզումը, թէեւ չի նշանակեր թէ Եուկոսլաւիոյ վարիչները սխալներ չէին գործած : Սխալներ որոնք չափազանցուեցան Սթալինի կողմէ եւ հետեւանքը եղաւ խզում :

Օր մը երբ Քիեւէն Մոսկուա կուգայի, Սթալին հրաւիրեց զիս եւ Թիթոյին ղըրկած իր նամակին պատճէնը ցոյց տալով ըսաւ թէ՝ կարդացա՞ծ ես եւ առանց պատասխանի սպասելու յայտարարեց. — «Կը բաւէ որ շարժեմ ճկոյթս եւ Թիթօ կը տապալի»:

Սուղի նստաւ մեզի «ճկոյթի այս շարժումը»: Այս յայտարարութիւնը ցոյց կու տար Սթալինի մեծամոլութիւնը: Ան միշտ այնպէս էր: «Ճկոյթս պիտի բարձրացնեմ եւ Կոսիոր գոյութիւն պիտի չունենայ: Անգամ մը եւս պիտի բարձրացնեմ եւ գոյութիւն չեն ունենար ոչ Բոսիչեւ, ոչ Զուպար, ոչ Վեզնեսենսկի եւ ոչ ալ Կուզնեցով»:

Բայց ճկոյթի այս շարժումները արժէք չունեցան Թիթոյի համար, որովհետեւ եուկոսլաւ ընկերներուն հետ ծագած վէճին մէջ Թիթօն իր կռնակին ունէր Պետութիւն մը եւ ժողովուրդ մը որ իր ազատութեան եւ անկախութեան համար պայքարի դժնդակ դպրոց մը անցած էր, ժողովուրդ մը որ կը պաշտպանէր իր ղեկավարը: Սթալին իր մեծամոլութեան պատճառով կորսնցուցած էր իրականութեան գաղափարը: Իր ամբարտաւանութիւնը եւ կասկածամտութիւնը ոչ միայն Խ. Միութեան անհատներու հանդէպ էր, այլեւ կուսակցութեանց եւ ամբողջ ազգութեանց :

Մենք խնամքով քննեցինք Եուկոսլաւիոյ պարագան եւ յարմար լուծում մը գտանք, զոր գնահատեցին Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդները, ժողովրդավար երկիրներու աշխատաւոր զանգուածները եւ ամբողջ մարդկութիւնը, հաշուեյարդարի ենթարկեցին Եուկոսլաւիոյ հետ ծագած վէճը, ի շահ ընկերվարութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան :

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ.— Իրականին մէջ այսպիսի «խնդիր» գոյութիւն չունէր բացի բժշկուհի Տիմաշուկի յայտարարութիւններէն: Ան հաւանօրէն թելադրուած էր մէկէն եւ կամ հրահանգներ ստացած էր—ի վերջոյ ան գործակից մըն էր Պետութեան ապահովութեան մարմիններուն — այս հանգամանքով միայն կրնայ Սթալինի նամակ գրել եւ յայտարարել թէ բժիշկները սխալ դարմանումներ կը կատարեն.

Այս նամակը բաւական էր որ Սթալին խելոյն եզրակացնէր թէ բժիշկներ կային որ կը դաւադրէին Խ. Միութեան մէջ: Եւ հրամայեց որ ձերբակալեն խումբ մը ականաւոր մասնագէտներ Ինք անձնապէս կը բացատրէր թէ ինչպէս պիտի հարցաքննեն ձերբակալուած բժիշկները: Օրինակ, կ'ըսէր թէ պէտք է շղթայել ակադեմական Վինոկրատովը, ուրիշ մը ծեծել: Նախկին նախարար ընկեր Իկնատիեւ հոս ներկայ է մեր համագումարին: Սթալին բրդօրէն ըսաւ անոր. — Եթէ խոստովանութիւններ չկորզես բժիշկներէն, գլուխդ պիտի կտրենք (աղմուկ սրահին մէջ):

Սթալին կանչեց հարցաքննիչ դատաւորը եւ հրահանգներ ու խրատներ տուաւ հարցաքննութեան մեթոտներուն մասին, որոնք պարզ էին — ծեծել, ծեծել, նորէն ծեծել :

Բժիշկներու ձերբակալութենէն ետք, մենք Քաղաք. Բիւրոյին անդամներս ըստացանք անոնց յայտարարութիւնները որոնք յանցապարտութեան խոստովանութիւններ էին: Այս առթիւ Սթալին մեզի ըսաւ. — «Կատուի ձագի պէս կոյր էք, առանց ինծի ի՛նչ պիտի պատահի, երկիրը պիտի կորսուի, որովհետեւ չէք ճանչնար թշնամիները:

Խնդիրը այնպէս մը ներկայացուեցաւ, որ ոչ ոք ի վիճակի եղաւ ստուգելու իրականութիւնները, որոնց վրայ հիմնուած էին քննութիւնները: Անկարելի էր շփման մէջ մտնել այն անձերուն հետ որոնք ընդունած էին իրենց մեղքերը :

Կը զգայինք թէ ձերբակալուած բժիշկներուն պարագան կասկածելի էր: Անոնք անձնապէս կը ճանչնայինք, որովհետեւ մեզ խնամած էին: Երբ Սթալինի մահէն ետք քննեցինք «խնդիրը», հաստատեցինք որ մէկ ծայրէն միւսը յերիւրուած էր :

Այս անարգ «խնդիրը» Սթալին նիւթեց, բայց ժամանակ չունեցաւ յաջողութեամբ գլուխ հանելու եւ այս է պատճառը որ անոնք ողջ են այսօր: Բոլորին ալ պատիւը վերահաստատուեցաւ: Անոնք իրենց նախկին պաշտօնները կը շարունակեն եւ կը դարմանեն կարեւոր անձնաւորութիւններ ինչպէս և կառավարութեան անդամները: Անոնք մեր վստահութիւնը կը վայելեն եւ պարկեշտօրէն կը կատարեն իրենց պաշտօնը ինչպէս առաջ :

(Շար.)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ցունիս մէկին Աթէնքի մէջ մեռած է Լեւոն Գարոնեան: Ծնած էր Ադրիանուպոլիս եւ բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ էր: Երիտասարդ տարիքէն մտած է Դաշնակցութեան շարքերը: Կովկաս գընաց իր եղբօր՝ Գարոյի հետ իբրեւ կամաւոր Անդրանիկի գունդին: Մասնակցած է գրեթէ բոլոր կռիւներուն :

«ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ» ճեմարանի աշակերտները այս տարի արաբական պէքք-փիճայի քննութեան ներկայացան, ինը աշակերտներէն ութը փայլուն յաջողութիւն մը շահեցան :

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ...

«ՁԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱ ՔՇԵՑԷՔ»

ԽՄԲ.— Օսմ. կայսրութեան վերջին շրջանի Մասնաւոր Կազմակերպութեան (Թէշքիլաթը Մահսուսէ) վարիչը՝ գնդապետ Հիւսամէտտին Էրթիւրք ամիսէ մը ի վեր իր Յուշերը կը հրատարակէ Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագրին մէջ:

Այս յուշերուն մէջ իրար կը հրմշտկեն պատմական դէպքեր, այլ մանաւանդ կոպիտ խեղաթիւրումներ եւ ցեղապաշտութիւններ: Պիտի արտատպենք մաս - մաս. անգամ մը եւս ապացուցանելու համար թէ իրենց պատմութիւնն անգամ չեն սորված, քառասուն տարուան մէջ.—

Իսթանպուլ օտար գրաւման ենթարկուած օրերուն, Թուրք ժողովուրդին անտահման վիշտ պատճառող դէպք մը պատահեցաւ: Պողազլեանի գայմագամ Քեմալ պէյ կախաղան հանուեցաւ: Երիտասարդ ու գաղափարական պաշտօնեայ մըն էր, եւ՝ շարք մը արժէքաւոր պարտականութիւններ տեսնելէ վերջ, Ա. ընդհանուր պատերազմին վերջին տարիներուն կոչուած էր Պողազլեանի գայմագամութեան եւ Եօզկատի փոխ - կառավարչութեան պաշտօնին :

Այդ շրջանին է որ Ներքին գործերու նախարարութենէն ստացաւ հետեւեալ ծածկագիր հեռագիրը :—

« Ձեր գաւառին մէջ ապրող բոլոր Հայերը 24 ժամուան ընթացքին ճամբայ հանեցէք եւ քշեցէք դէպի Սուրիա: Փութով տեղեկացուցէք թէ ծածկագիրը առած էք :»

Քեմալ պէյ նախարարութեան հաղորդելէ վերջ թէ ծածկագիրը առած է, քովը կը կանչէ ոստիկան զօրքի հրամանատարը եւ կը հրահանգէ խնդրոյ առարկայ անձերը դուրս հանել գաւառի սահմաններէն: Միայն հրաման չէր տուած, այլ անձամբ հսկած էր որ հրամանը գործադրուի .

Հայերը լալով հեռացան այդ հողերէն, ուր տարիներով ապրած էին: Ցեխալ հողերը թողած էին իրենց մեծ հայրերն ու նախահայրերը : Շատ դառն եկած էր : Հրամանը կու գար բարձր տեղէ, Իթթիհատ Թերագգըի կեդրոնէն եւ ոչ ոք կրնար անսաստել :

Այս պատճառով Հայերը անյոյս եւ տառապելով կը հեռանային, առանց բան մը ասելու: Միայն թէ այդ գաղթականները պիտի չլային կամ պիտի լռէին եւ թերեւս այս տարագրութիւնը իրաւացի գտնէին, եթէ գիտնային թէ իրենց գլխուն եկած այս փորձանքին մէջ Իթթիհատ Թերագգըէն աւելի Դաշնակ եւ Հնչակ անունով կոմիտէները յանցաւոր էին:

Պէտք է հասկցած ըլլայիք որ պատերազմին սկիզբը, երբ ռուսական բանակները կը գրաւէին Արեւելեան Անատոլուի անմեղ Թուրք հիւղերն ու աւանները, անոնց ուղեցոյց եղած էին հայ «քոմիթէճի»ները, որոնք իրենց մտած տեղը ծերունիները իրենց թոռնիկներուն աչքերուն առջեւ կը մորթէին, մայրերուն աչքին առջեւ աղջիկները կը բռնաբարէին եւ տղաքը կը յափշտակէին : Եւ վերջապէս Իթթիհատի կեդրոնէն այդ հրամանը անարժէք փոխադարձութիւն մըն էր միայն :

Բնաւ չէին կրնար մոռցուիլ այն նեղութիւններն ու տառապանքները զոր հայ յեղափոխականները տուին էրզրումի հերոսներուն, Էրզինճեան եւ Սիվասի գաւառին Թուրք ժողովուրդին :

Դաշնակները աւազակաբար կոտորած էին Թուրք ժողովուրդը եւ Իթթիհատն ալ փոխադարձութեան դիմած: Փոքր գիւղաքաղաքի մը գայմագամը ինչպէ՞ս կրնար անսաստել ծածկագրին հրամանին:

Աս էր Պողազլեանի գայմագամին յանցանքը. եւ հիմա ալ իբրեւ պատիժ կախաղան պիտի հանուէր :

Քեմալ պէյ ըսած էր պատերազմական ատեանի նախագահ Նեմրուտ Քիւրտ Մուսթաֆա փաշային .

— Ես հրաման առի, պաշտօնեայ մըն եմ եւ պարտաւոր եմ հրամանը գործադրել: Ես ամէնէն մարդկային վերաբերումը ունեցայ տարագրուած Հայերուն հանդէպ, ինչպէս որ հիմա ալ ոչ մէկ խղճի խայթ ունիմ :

Նեմրուտ Մուսթաֆա փաշա նստած տեղը չտկելով, Քեմալ պէյին երեսին պոռաց.

(1) (Շար.)

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐԻՆ ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԿՈՂՄԵՐԸ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգայինի դասախօսութիւնը շարունակուեցաւ նոյն նիւթին վրայ։ Կանխապէս որոշուած ծրագրի մը համաձայն, բանախօսները աւելի ծանրացան մեր ազգային թերութիւններուն պատճառներուն եւ դարմաններուն վրայ։

Առաջին խօսողը, Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, թուելէ վերջ մեր ամէնէն կարեւոր թերութիւնները, յայտարարեց. «Համեմատաբար դիւրին է թերութիւններ տեսնել, սակայն շատ դժուարին աշխատանք՝ զանոնք սրբագրելու դարմաններ գտնել։ Այդ գործը կը ձգեմ աւելի ձեռնհաս անձերու։ Մեր մտաւորականներն են, որ պէտք է գտնեն այդ լուծումները»։

Պ. Հրանտ Աթէշեան խնդրեց որ խօսի ֆրանսերէն, իր ընտրած նիւթը բաւական բարդ ըլլալով եւ ինք աւելի դիւրութիւն ունենալով ֆրանսերէն արտայայտուելու։ Արդարեւ, լուրջ վերլուծում մը կատարեց մեր քաղաքական տհասութեան վրայ. Պարզեց այն բոլոր պատմական, աշխարհագրական եւ քաղաքական պայմանները, որոնք պատճառ եղած էին, որ մենք քաղաքականապէս խակ ժողովուրդ մը մնանք։ Ի հարկէ սեփական հայրենիքն ու պետականութիւնն են որ պիտի կարենան մեզի ընծայել այդ հասունութիւնը, բայց ամէն մէկուս համար աշխատանք մը կայ, եզրակացուց։ Իւրաքանչիւր Հայ պէտք է ինքզինքը սրբագրէ, կարգապահութեան, հնազանդութեան վարժուի, ամէնէն պզտիկ գործերու մէջ, ընտանիքին մէջ, ուր կապրի, ընկերութեան, կամ կուսակցութեան, որոնց կը պատկանի»։

Երրորդ խօսողն էր Պ. Յովհաննէս Խապիրեան, որ ժողովրդական պարզ եւ դիւնալից լեզուով մը մանաւորապէս շեշտեց մեր զգացական ծայրայեղութեան եւ անմիաբանութեան չարիքները «Ամենավտանգաւոր թանն է ծայրայեղ զգացումներով առաջնորդուիլ, մանաւանդ հանրային կեանքին մէջ»։ Մեր նորագոյն պատմութենէն տուաւ երկու յատկանշական օրինակներ, որոնց պատճառով հայութեան մէջ յառաջ եկած էին անմիաբանութիւն եւ պառակտում

... Տարիներ առաջ Ամերիկայի մէջ, Հայ արքեպիսկոպոս մը, առաջնորդուած մի միայն իր զգացումներէն, անարգած էր հայկական դրօշը։ Ուրիշներ դարձեալ առաջնորդուած միայն իրենց զգացումներէն, դաշունահարած էին մեղաւորը։ Եւ ահա, հոծ գաղութի մը մէջ տարիներով կը տիրեն անմիաբանութիւնն ու պառակտումը։ Կը տեւեն քէնն ու ատելութիւնը։

Աւելի նոր օրինակ մը,— Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը։ Փոքրամասնութիւն մը, առաջնորդուած իր ծայրայեղ զգացումներէն, կանդ չառնէր որեւէ վտանգի առջեւ, ընտրուած կաթողիկոսը իբրեւ օտար գործակալ ներկայացնելով հիւրընկալ կառավարութեան առջեւ։

«Կը տեսնէ՞ք թէ ուր կ'առաջնորդէ զգացումներու այս ծայրայեղութիւնը»։

Իբրեւ դարման այս ազգային թերութեան՝ Պ. Խապիրեան առաջարկեց մէկդի ձգել զգացումները, առաջնորդուիլ միայն տրամաբանութեամբ։ «Գլուխն է որ մեզ պիտի վարէ եւ ոչ թէ սիրտը, հանրային կեանքին մէջ»։

Պ. Միհրան Անդրէասեան նիւթին մօտեցաւ ընդհանուր մտածումներ յայտնելով։ Ժողովուրդի մը թերութիւնները մատնանշել ամէնէն օգտակար աշխատանքն է։ Թերեւս ոչ այնքան հաճելի, բայց շինիչ։ Ախտաճանաչութիւնը կատարելէ վերջ պէտք է մտածել դարմաններու մասին։ Հաւաքական դարմանում մը անկարելի չէ, բայց շատ դժուար։ «Ես կը հաւատամ անձնական ինքնասրբագրութեան։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը ինք պիտի աշխատի սրբագրել իր մէջ բոյն դրած թերութիւնները»։

Պ. Հրանտ Սամուէլ, որ հիւրաբար մեր մէջ կը գտնուէր, փայլուն միջամտութիւն մը ըրաւ, տեսակ մը ամփոփումը նիւթին եւ եզրակացուց թէ բանախօսներուն թուած թերութիւնները կրնան սրբագրուիլ, եթէ մեր ժողովուրդը ի մի հաւաքուի իր հայրենիքին մէջ, ունենայ ազատ կեանք։

Այս էր եզրակացութիւնը նաեւ շատ մը ներկաներուն, որոնք մասնակցեցան վիճաբանութեանց, դասախօսներէն վերջ։

Մէկ խօսքով շատ յաջող դասախօսութիւն մը, իր ընդհանուր ձեւին մէջ։ Շինիչ, հետաքրքրական, բոլորին մատչելի։ Գոմէնը, իր ամփոփ հայութեամբ լաւագոյն գետինն է այսպիսի ձեռնարկներու համար։ Համազգայինի վարչութիւնը լաւագոյնս պիտի օգտագործէ այս կարելիութիւնը։

Կարելի է երկար խորհրդածել միայն ազգային նկարագրին դրական եւ բացասական գիծերուն նուիրուած դասախօսութեանց այս շարքին վրայ։ Բաւականանանք մէկ հաստատումով,— ունինք թերութիւններ, անուրանալի է։ Ազգասիրութիւն է զանոնք սրբագրելու ձգտիլ։

Ունինք նաեւ ազգային առաքինութիւններ, այս ալ անուրանալի է

Եթէ առաջինները պատճառ եղած են մեր դժբախտութեանց, առաքինութիւններն են մեզ պահած սակայն, մինչեւ այսօր։ Ուստի նոյնքան, եթէ ոչ աւելի կենսական է պահել զանոնք անեղծ։ Մանաւանդ այս համայնակուլ քաոսին մէջ

Կ. Փ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. ընկերակցութեամբ թեմական ժողովի ատենապետ Պ. Արմենակ Պետեւեանի այցելութեան գացած են վարչապետարան եւ արձանագրած տոմարին մէջ, Եգիպտոսի վերջնական ազատագրումին համար եւ նոր սահմանադրութեան առթիւ։

«ԻՐԱՆԻ ազգայնականներն ու փոքրամասնութիւնները» խորագրով յօդուածի մը մէջ «Իրանը Մա» շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Իրանի Հայերը մաքուր, արժէքաւոր եւ նուրբ գործեր կատարողներ են, եւ նշանակալից անձնաւորութիւններ ըրած «Իրանի պատմական պատերազմներուն մէջ, մեզի հետ կռուեցան եւ մեծ մասնակցութիւն ունեցած են նաեւ սահմանադրական շարժումներուն մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Դպրոցական տարին լրանալու վրայ է։ Աշակերտները տենդագին աշխատանքի մէջ են, մօտալուտ քննութիւնները յաջողապէս կատարելու համար։ Անոնք որ անհոգութեամբ կամ ուրիշ պատճառով ետ մնացած էին դասերէն եւ գէշ նիշեր առացած՝ կը ջանան, մնացած քանի մը օրերը լաւագոյնս օգտագործելու համար։ Ամենափոքրերն իսկ կը զգան, որ իրենց ծնողները մեծ զոհողութիւններ ստանձնած են իրենց ուսման համար։ Ապա ուրեմն պէտք է աշխատիլ, որպէսզի կարենան իրականացնել իրենց վրայ դրուած յոյսերը։ Վաղն զի գիտեն, բաւած է իրենց, թէ քանիներ կան դուրսը, որ պիտի ուզէին մտնել այս վարժարանը, սակայն անոնց կը պակսին միջոցները։

Մեր այցելութեան ընթացքին տեսչութիւնը յայտնեց թէ այս տարի ունին 115 աշակերտ։ Աննշան թիւ մը բաղդատելով Ֆրանսահայ հոծ գաղութին հետ։ Ատկէց աւելին ալ վեր է դպրոցին տարողութենէն, դժբախտաբար։

Ուսումնական ծրագրին հետ միասին, այս տարի մեծ զարկ տրուած է գրօսի։ Ունին հէնտպոլի, պասքէթի եւ վոլիպոլի խումբեր։ Մեր տղաքը մաս կը կազմեն Ուֆոլի Ֆետերասիոնին եւ անոնց հետ կատարած են բազմաթիւ մրցումներ։ Այժմ ախոյեանն են Փարիզի եւ Իլ տը Ֆրանսի հէնտ, պասքէթ եւ վոլի պոլերու։

Քանի մը օր առաջ Ֆետերասիոնի զանազան խումբերու ներկայացուցիչներուն ի պատիւ տրուած կոչունքին, ախոյեան խումբերուն յանձնուած են բաժակներ։ Մուրատեանի տղաքը 16 բաժակի վրայ շահած են հինգ հատ, բուռն ծափերու մէջ։

Նկատելի պարագայ մը։ Ֆրանսական վարժարանները ունին հինգ հարիւրէն մինչեւ 1300 աշակերտ, եւ անոնց մէջէն կ'ընտրեն իրենց լաւագոյն խաղացողները։ Մենք մերինները կ'ընտրենք 70-80ի մէջէն. Ոմանք նոյն իսկ կը խաղան քանի մը խումբի մէջ։

«Լ'Էքիփ» մարզական թերթը արձանագրելով Իլ տը Ֆրանսի ախոյենական մրցումներուն արդիւնքը՝ կը գրէ.— «Մասնաւոր դնահատանքի արժանի է Սեվրի հայկական վարժարանը, որ չորս խումբեր ներկայացուց ու չորս յաղթանակներ շահեցաւ»։

Այս յաղթութիւններուն մէջ կարեւոր դեր ունեցած է դպրոցին ուսուցիչը՝ Հ. Յովսէփ Վ., քաջալերելով տղոց ընդունակութիւնները։

ԱՑՑԵԼՈՒ

ԴՐՈՇԻ ՑՈՒՑԱԴՐԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

Ծերակոյտի անդամներէն Չարլզ Փաթըր (Միչիկանէն) հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է ժողովին առջեւ.—

«Պ. Նախագահ, դժբախտաբար, անոնք որ կը պայքարին ազատութեան եւ իրենց ժողովուրդին ազատագրութեան համար, միշտ չեն վարձատրուիր յաղթանակով, իրենց կեանքի ընթացքին։ Շատ կարեւոր է, հետեւաբար, որ ճանչնանք մենք անոնք, որ այնքան բուռն կերպով պայքարած են եւ հեռացած են այս աշխարհէն, անկատար ձգելով իրենց գործը։

Զօր. Դրօ Կանայեան, իր հայ հայրենակիցներէն եւ ամբողջ աշխարհէն այնքան սիրուած առաջնորդ մը, այսպիսի մարդ մըն է։

Հակառակ անոր, որ ան գիտէր, թէ կրնար չհասնիլ այն նպատակներուն, որոնց համար կը պայքարէր, երբեք չդադրեցաւ պայքարելէ, որովհետեւ կը հաւատար ազատութեան եւ իր ժողովուրդին ազատագրութեան հիմնական սկզբունքներուն։

Իր կեանքը կրնայ ներշնչող օրինակ ծառայել բոլորիս համար։ Իբրեւ երախտագիտութիւն իր գործին, կը խնդրեմ միաձայն հաւանութիւն տալ՝ Քոնկրէսի արձանագրութեանց մէջ տպագրելու «Հայրենիք» շաբաթաթերթի 1956 Մարտ 15ի խմբագրականը, որ կը ներկայացնէ այս մեծ մարդուն կեանքը»։

Ծերակոյտը միաձայնութեամբ հաւանութիւն տուած է։

Նիւ Եորքի ծերակուտականներէն Լիմըն, Ապրիլ 24ին, յարգանքի խօսք ըրած է Ծերակոյտին մէջ, Ապրիլեան Եղեռնի մէկ միլիոն զոհերուն յիշատակին, ողեկոչելով հայ ժողովուրդին պայքարը ազատութեան համար։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Օր. Անիթա Սարգսեան բացառապէս փայլուն յաջողութիւն մը շահեցաւ Մարսէյլի Քոնսերվաթուարի տարեվերջի քննութիւններուն մէջ, խլելով երկու առաջնութիւն, մէկը՝ արտասանութեան (տիքսիոն), միւսն ալ՝ թատերական արուեստի ճիւղերէն։

Երկու քննութեանց կը մասնակցէին 24 շրջանաւարտներ, որոնք առհասարակ չորս տարուան դասընթացք մը բոլորած էին։ Այս կրկնակ յաջողութիւնը բացառիկ նշանակութիւն մը ունի, որովհետեւ օրիորդ Սարգսեան կրցած է միայն երկու տարիէն աւարտել ամբողջ դասընթացքը եւ ընտրուած ինք առաջին մրցանակաւորներուն մէջ ալ լաւագոյն նկատուած է (Փրըմիէռ Նոմէ)։

Մարսէյլի բոլոր օրաթերթերը հրատարակեցին Օր. Սարգսեանի լուսանկարը, ջերմապէս գնահատելով տաղանդաւոր Հայուհին, որ աղջիկն է երաժշտագէտ Պ. Վարդան Սարգսեանի։

Մարսիլահայերը լաւ կը ճանչնան Օր. Սարգսեանը, որ ամէն հանդիսութեան կը մասնակցի հայերէն արտասանութիւններով։ Մեր շնորհաւորութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

18.— ՊԱՏԱՆԻ ԱՐՏԱՒԱԶԴԸ

Մտածեցի ինչո՞ւ պէտք է Սամուէլը գնայ, իսկ ես չպիտի գնամ։ Իսկոյն վազ տուի Մուշեղի մօտ, ձեռքն համբուրեցի, ոտքը համբուրեցի, վերջապէս նրա հաճութիւնը առի։ Յետոյ վազ տուի քո մօր մօտ. նրա էլ գլխից սկսած մինչեւ ոտքերը համբուրեցի։ Նա էլ կամք տուեց։ Մնում էր իմ մայրը։ Դրան համոզելն – բաւ համոզել՝ փոքր ինչ դժուար էր։ Զօռ տուի լեզուիս։ «Գիտե՞ս, ասեցի, Մերուժանը գալիս է, Վահանը գալիս է. նրանց հետ լինելու են պարսից թագաւորի մեծամեծ զօրապետները, պէտք է երեւալ բանակի մէջ, պէտք է ցոյց տալ իրան։ Այնտեղ հաւաքուելու են բոլոր նախարարների որդիները։ Ես ո՞րիցն եմ պակաս, թէ իմ նետ նետելով, եւ թէ իմ նիզակ շարժելովս» ... Մի խօսքով, էլ բան չմնաց, որ չասեցի։ Դու գիտես, որ մայրերը փառասէր են լինում, մանաւանդ որդիների վերաբերութեամբ։ Նա բարեհաճեց, որ ես էլ երեւամ նախարարների որդիների մէջ եւ զարմացնեմ Պարսիկներին։ Հա՛ւ չե՞մ սարքել։

— Վատ չէ, պատասխանեց Սամուէլը, թէեւ սուտեր շատ ես խօսել.

— Ոչ, Աստուած է վկայ, սուտ չեմ ասել, բայց մի փոքր պաճուճել եմ, սասց պատանին, աւելի կարմրելով։ — Ի՞նչ պէտք է անէի, մարդ ուզում է՝ դուրս գայ, աշխարհ տեսնէ, բայց դրանք, կոյր աղջկայ նման, հէնց տանն են պահում։ Ես խօ պզտիկ չեմ, մի տարի էլ անցնի, բեխերս դուրս կը գան... Այն ժամանակ կասեն՝ «դու մարդ ես»... Հիմա ինձ մարդու տեղ չեն դնում ... Այս գիշեր չեմ քնելու, խօսքը փոխեց նա, մինչեւ լոյս չեմ քնելու։ Երբ առաւօտեան տեղ եմ գնալու, գիշերը քունս չէ տանում։ Պէտք է ամէն ինչ պատրաստել տամ, ամէն ինչ ...

Այդ շատախօս պատանին, որին առաջին անգամ տեսանք Մուշեղ իշխանի պարտիզում, Համազասպ մանուկի հետ նետաձգութեան փորձեր անելիս,— այդ կեանքով եւ կրակով լի պատանին, ոչ սակաւ յարգելի պատճառներ ունէր մասնակցելու Սամուէլի արշաւանքին։ Բայց Սամուէլին սկսեց անհանգստացնել այն միտքը՝ արդեօք այդ անփորձ եւ պարզամիտ մանուկը իրան չէ՞ր խանգարի ...

Արդեօք նա մի անխուսափելի ծանրութիւն չէ՞ր դառնայ իր համար... Այդ տարակուսանքներն էին պատճառը, որ Սամուէլը դժուարացաւ պատասխանել, երբ պատանին, նրա երկու ձեռքերը առնելով իր ափերի մէջ, մօտեցրեց իր շրթունքներին, հարցնելով.

– Բոլորի հաճութիւնը ստացել եմ, սիրելի Սամուէլ, մնում ես դու, տալիս յօժա՞ր ես, որ ես էլ գամ քեզ հետ։

Երբ Սամուէլը իր պատասխանը ուշացրեց, նա աւելացրեց, ասելով.

— Եթէ դու չհամաձայնուես, ես առանց քեզ էլ կը գնամ ...

Պատանու ինքնավստահութիւնը փոքր ինչ չափազանց էր։ Բայց Սամուէլին յայտնի էր նրա անսանձ, անզուսպ բնաւորութիւնը։ Իրաւ եթէ Սամուէլը նրան իր հետ տանելու չլինէր, նա այնպէս էլ կը գնար.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

նորէն պիտի լարուին Ֆրանքօ-թունուզեան յարաբերութիւնները եւ կրնան խզուիլ յանկարծ։ Արդարեւ, կարելի չէ որեւէ տեւական եւ խոր համաձայնութիւն, որքան ատեն չէ լուծուած Ալժերիոյ խնդիրը »։

ԵԳԻՊՏՈՍ ԸՆՏՐԵՑ ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, ԳՆԴ. ՆԱՍՐ

Շաբաթ օր, 23 Յունիս հինգուկէս միլիոն Եգիպտացիներ կարգի կը սպասէին քուէարկութեան դրասենեակներուն առջեւ, իրենց հաւանութիւնը յայտնելու համար նոր սահմանադրութեան, միեւնոյն ատեն ընտրելով հանրապետութեան նախագահը, գնդ. Կամալ Նասր, որ միակ թեկնածուն էր։ Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, քուէարկուներու 99.6 առ հարիւրը հաւանութիւն յայտնած էին գնդ. Նասրի, իսկ 96 առ հարիւրը՝ նոր սահմանադրութեան։

Քուէարկութիւնը պարտաւորիչ էր 18էն վեր բոլոր այրերու, բայց կամաւոր՝ կիներուն համար։ Երբեք վիճելի չէր այս արդիւնքը։ Եգիպտացիները ցնծութեան մէջ էին երեք օր, անգլիացի վերջին զինուորին հեռացման առթիւ։ Տեսան բանակին զօրահանդէսը եւ նոր զէնքերը։ Միւս կողմէ, նոր սահմանադրութեամբ հանրապետական կարգուսարք մը կը հաստատուի, խոստանալով ամէն անհատական ազատութիւն։ Ուրեմն սահմանադրութիւնը պիտի ընդունուէր եւ Նասր պիտի ընտրուէր։

Այս քուէարկութեան հետեւանքով, յեղափոխական Խորհուրդին բոլոր անդամները կը դառնան քաղաքային պաշտօնեաներ, ուրիշ 300 «ազատ սպաներուն» հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐ սպաննուեցան սուրիական սահմանին վրայ, մէկն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, ինչպէս կը ծանուցանէ Սուրիոյ կառավարութիւնը։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ Թուրքերը սուրիական հողը մտած էին, իբրեւ թէ մաքսանենգներ հետապնդելու համար, եւ կրակի տուած էին գիւղի մը ցորենի հունձքը։ Միեւնոյն ատեն կ'ըսէ թէ երբ խառն յանձնաժողով մը քննութիւն կը կատարէր, թրքական երկու օդանաւեր թռան սուրիական հողին վրայ։ Սպաննուած երկու Թուրքերուն զինակները գտնուեցան սուրիական հողին վրայ։ Թուրք սպայ մը եւս անհետացած է։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԷՆ վստահութեան քուէ պահանջած է վարչապետը, նոր ելմտացոյցին առթիւ։ Հարցը պիտի քննուի այսօր, երեքշաբթի։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զեկոյց մը հրատարակեց Եմէնի հետ կատարած բանակցութեանց մասին։ Երկու երկիրները պիտի գործակցին յանուն խաղաղութեան եւ տնտեսական բարգաւաճման։

ԿԻՊՐՈՍԻ կուսակալը, մարաջախտ Հարտինկ, որ Լոնտոն կը գտնուէր երեք շաբաթէ ի վեր, իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ։ Այս շաբթու յայտարարութիւն մը պիտի ըլլայ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, Կիպրոսի նոր կարգուսարքի մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կիրակի օր տօնուեցաւ օդանաւային Օրը։ Այս առթիւ ցոյց տրուեցան երեք տեսակ նոր օդանաւեր եւ աշխարհի ամենամեծ պտուտակաւոր օդանաւը։ Մ. Նահանգներու օդանաւային սպարապետը, զօր. Թուինինկ յայտարարեց թէ կ'արժէր կատարել այս ճամբորդութիւնը։ Հանդիսութեանց ներկայ էին 200.000 քաղաքացիներ եւ Խ. Միութեան բոլոր վարիչները, ինչպէս եւ բազմաթիւ օտար ներկայացուցիչներ։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Պուքրէշ հասնելով յայտարարեց.— «Հոս եկած ենք անցեալը մոռնալու համար»։ Այս առթիւ բացատրեց թէ ծագած վէճին պատասխանատու չէին երկու երկիրներուն ժողովուրդները

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐՈՒՆ դէմ «պոյքոթ» հռչակած են Փորթ Սայիտի քարափին բանուորները եւ պիտի շարունակեն անսահման ժամանակով։

23.000 ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ փոխադրուած են Ֆրանսա, վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, գործատէրերու կողմէ։ 1955ին միայն 12.000 հոգի փոխադրուած էին, ամբողջ տարուան ընթացքին։ Հետզհետէ զգալի կը դառնայ բանուորներու պակասը։ Ամենամեծ դժուարութիւնը բնակարանի խնդիրն է։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ երեք օրուան համար գործադուլ յայտարարեցին 4500 բժիշկներ, զանազան պահանջներ դնելով։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգային մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութեանց շարք մը։
Նիւթ՝ Հին եւ Նոր սերունդը։
Կը նախագահէ Գ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ
Կը խօսին փրոֆ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ եւ Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ։ Նոր Սերունդի կողմէ կը խօսին «Քրիստափոր» խումբէն Օր. Անահիտ Մարկոսեան, Պ. Պ. Ժիրայր Միրիճեան, Լեւոն Գլըճեան եւ Ժան Պըժեան։
Մուտքը ազատ է։
Բ) Սէն Լուի մէջ երկուշաբթի, 2 Յուլիս, իրիկուան ժամը 21ին, եկեղեցւոյ սրահը։
Գ) Սէն Ժերոմի մէջ, Երկուշաբթի, 9 Յուլիս, իրիկուան ժամը 21ին եկեղեցւոյ սրահը։
Յուլիս 8, կիրակի, Պոմոնի մէջ, Համազգայինի տարեկան հացկերոյթը։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Այս կիրակի, ժամը 14.30ին, գեղարուեստական ցերեկոյթ։

Բարձր հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ եպ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, Առաջնորդ Փարիզի եւ Հայրապետական Պատուիրակ։

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

ՏՕՔԹ. ԹՐԷՄՕԼԻԷՐԻ

Մասնակցութեամբ՝
Սօնա Սաաքեանի (Փարիզի երաժշտանոցէն), Վիօլէթա Բալյեանի (Շիլիի ժողովրդական երգեր, ընկերակցութեամբ կիթառի), Րաֆֆի պետրոսեանի (դաշնակ), Արտաշէս Գմբէթեանի (արտասանութիւն) Նուրհան Մարգարեանի (արտասանութիւն), Մօրիս Աբրահամեանի եւ Սիլվա Ավանեանի (Կովկասեան պար), եւ «Նայիրաի» երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքէկեանի։
Մուտք 100, 200, 300 եւ 500 ֆրանք։
Տոմսերը ապահովել Կարմիր Խաչի փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերէն եւ կեդրոնէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Համա-Ջաւախքցի Հայր. Միութեան։

Այս կիրակի ամբողջ օրը Թրուա Լիւք, Ռէյսթորան տէ Կրօթ Մօնարի հանրածանօթ զովասուն եւ կանաչազարդ պարտէզը։

Կը նախագահէ Յ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի Ս. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Առաւօտեան պուլի մրցում։ Պուլ ունեցողներէն կը խնդրուի միասին բերել։
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։
Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցի Պոմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբը։
Հայկական եւ եւրոպական պարեր։
Ճոխ պիւֆէ, չափաւոր խորոված։
Մուտքը ազատ է։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐԵՐ

11 Նոյեմբեր, Հ. Բ. Ը. Մ. յիսնամեայ յոբելենական հանդէսը, Սալ Փլեյէլի մէջ, ժամը 21էն 24։
3 Մարտ, 1957 Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Ե.ի մէջ, ժամը 16էն 24։
Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԾԱԽՈՒ Է

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի երեսուն տարուան ժամացոյցի եւ ադամանդի վաճառատունը բոլոր ապրանքներով։

Խանութին ետին երեք սենեակ, իսկ վերը՝ երկու սենեակ եւ խոհանոց։ Անձնական կառատուն բակին մէջ։

Դիմել ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ,
261, Fg. St. Martin, Paris (10).
Tél. : NORD 60-69.
(Խանութը գոց է կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քատէի սըրահին։
Պիտի խօսի
ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Նիւթ՝ Ցունահայ ազգային կեանքը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յուլիս 1, ժամը 16ին.
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը։
26, Rue Troyon, Sèvres.
Métro : Pont de Sèvres.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

Ս. Ղազարի Ազգային երկրորդ ուխտագնացութիւնը Օգոստոս 9էն Սեպտ. 1։ Պայմաններու եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝
ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻՆ
29, Rue Bleue. Tél.: PRO. 79-09
եւ ԳՐ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ
53, Rue de Châteaudun. Tél. Tri. 57-74

LE COMITE DU PRIX BREMOND

Կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս հինգշաբթի, Յունիս 28, ժամը 21ին, Կիմէ թանգարանին սրահը՝
6 Place d'Iéna
Դասախօս՝
HENRI MASSÉ
(*Membre de l'Institut*)
Նիւթ՝ «Լեւոն Զ. թագաւոր Կիլիկեան Հայաստանի»։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսի եւ շրջակայից Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պիտի պատարագէ Տէր Ատոմ քհնյ.։ Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւէտ ողբացեալ Տիկին Նըւարդ Գ. Կիւլպէնկեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին, եւ իր ամուսնոյն ազգային բարերար, Գալուստ Կիւլպէնկեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։ Հանգուցեալ բարերարներու յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Ազքատախնամին Յունիս 15ի ընդհ. ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Բ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, Յուլիս 2ին, ժամը 20.45, 32 ռիւ տը Թրէվիզ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կիւլպոլեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգնութեան կայանին, իրենց գարմիկին՝ Եռովք Նազարէթեանի զառնակոկին մահուան առթիւ։

ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՈՍԿԻԱՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Նշանուած
Անիէռ 1956, Յունիս 24

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազբիւր-Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ։
Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Ստեփանի բնակարանը, 45 ռիւ Ռօշէշուար, մէթրօ Քատէ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 3 Յուլիս, ժամը 21ին, Քատէի սրճարանին վերնայարկը
Դասախօս՝ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Նիւթը՝ Հայ գրականութեան յատկանիշը (Կալիմար հրատարակչական Տան լոյս ընծայած «Գրականութեան պատմութեան» մէջ իր գրած ուսումնասիրութեան առթիւ)։
Մուտքը ազատ է։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանին կողմէ։
Այս կիրակի առաւօտուընէ մինչեւ երեկոյ, Շաւիլի անտառին մէջ։
Սկաուտական խաղեր, առատ ուտելիք եւ խմելիք շատ աժան գիներով, շոգեկառք Կառ Մոնփառնասէն, իջնել Շաւիլ, առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն, օթօպիւս՝ իջնել Փիւի Սան Վէն (Շաւիլ)։ Դաշտահանդէսին վայրը շատ մօտ է կայարանին։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գ. Լուս. Եկեղ. «Արաքս» երգչախումբի։ Առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ամբողջ օրը Քարթիէ Պէլ Մէօնիէրի զովասուն եւ գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ։ Բացման խօսք՝ Տէր Սահակ քհնյ. Պապիկեան։
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին։ Օթօքար ձրիաբար։
Մանրամասնութիւններ տեղին վրայ։ Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ յաջորդ կիրակի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սիմոն Գարաօղլանեան եւ կամ իր որդին՝ Կարապետ Գարաօղլանեան, որոնք 20-25 տարի առաջ գտնուած են Փարիզ, կը փնտռեն իր ազգականները Պուքրէշէն (Ռումանիա) Պետրոս, Հայկ, Հայկազուն, Նորայր, Աղաւնեհի Գարաօղլանեանները։ Տեղեկացնել՝

Norayr Karaoglanian
Str. Prel levànticài 3 Raionun t.v.
Bucaresti (Roumanie)

Imp. «Araxes», 46. Rue Richer - Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678 63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10 : Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՅՈՒՆԻՍ
•
MARDI
27 JUIN
1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7614 32e ANNEE

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3425

ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Մեր ողբացեալ ընկերը ծնած էր 1886 Նոյեմբեր 29ին, Շուշի (Ղարաբաղ)։ Մանուկ հասակէն կորսնցուցած է հայրը, մնալով մօրը խնամքին տակ։

Նախնական կրթութիւնը ստացած է իր հայրենի քաղաքին աչալական դպրոցին մէջ, յետոյ անցած է Բագու, յաճախելով առեւտրական վարժարան զոր փայլուն կերպով աւարտելէ վերջ, գացած է Լենինկրատ (Փեթերսպուրկ), հետեւելու բարձրագոյն ուսման։ Աւարտած է համալսարանի տնտեսագիտական բաժինը։

Դեռ երիտասարդ, իր ծննդավայրին մէջ կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերը։ Տաղանդաւոր հռետոր եւ լաւ կազմակերպիչ, շատ չանցած աչքի կը զարնէ աշակերտական շրջանի մէջ եւ կը դառնայ ղեկավար դէմք, նաեւ Թիֆլիս եւ Բագու։

Խրիմեան կաթողիկոսի օրով (1905) եկեղեցական կալուածներու յափշտակման կոնդակի դէմ ուղղուած Էջմիածնի կեդրոնական ժողովին որուն նախագահն էր Ս. Զաւարեան, Երիտասարդ պատգամաւորը բուռն ճառ մը կը խօսի ի ներկայութեան հարիւրաւոր ունկնդիրներու, եւ վրայ հրաւիրելով ոստիկանութեան ուշադրութիւնը եւ հազիւ կը յաջողի խուսափիլ ձերբակալութենէ։

Այնուհետեւ կ՚անցնի Փեթերսպուրկ, շարունակելու իր ուսումը։ Շրջանը աւարտելէ ետք առժամապէս կը հաստատուի Բագու, վարելով կուսակցական պատասխանատու աշխատանքներ, թէ՛ Բագու, թէ՛ Շուշի եւ թէ՛ Թիֆլիս։ Միեւնոյն ատեն կ՚աշխատակցի Բագուի «Արեւ»ին, Թիֆլիսի Հորիզոնին, Շուշիի Ապառաժին եւայլն։ Մասնակցած է շարք մը Շրջանային Ժողովներու։ Եղած է անդամ Ռոստոմեան (Բագու) Կեդր. Կոմիտէին։

Բնաւորութեամբ բուռն եւ անզիջող, պերճախօս հռետոր, շուտով կը դառնայ Կովկասի երիտասարդութեան կուռքը, մանաւանդ յեղափոխութեան նախօրեակին, երբ միջկուսակցական պայքարը հասած էր իր գագաթնակէտին։

Առաջին Մեծ Պատերազմին հրատարակեց գրքոյկ մը, Դ. ստորագրութեամբ, նուիրուած՝ այն վէճերուն որ կը յուզուէին ռուս ընկերվարական շրջանակներու մէջ, հետեւեալ նիւթին շուրջ, — Պէ՞տք է աջակցիլ պատերազմին։ Այս հրատարակութիւնը լայն արձագանգ գտաւ նաեւ հայ մտաւորական շրջանակներուն մէջ, քանի որ մեր ձախակողմեան հոսանքներն ալ կը հետաքրքրուէին նոյն հարցով։

1917ին Էջմիածնի ճեմարանին վերատեսուչը, Գարեգին եպիսկոպոս Նաւասարդեանը կը հրաւիրէ իբրեւ ուսուցիչ ուսանելու։ Վահան լսարանական բաժնին մէջ ալ կը դասաւանդէ քաղաքական տնտեսութիւն եւ այլն։

Այդ օրերուն իր աշակերտներուն մէջ կը գտնուէին Անաստաս Միկոյեան եւ ուրիշներ, իսկ ուսուցչական կազմի մէջ՝ Պօղոս Մակինցեան, Աշոտ Յովհաննիսեան եւն.։

1917ին, երբ պայթեցաւ ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ, Էջմիածնի մէջ ալ կազմուեցաւ դաւառական գործադիր մարմին մը, որուն անդամ էր Վ. Նաւասարդեան։ Նոյն օրերուն կը մասնակցէր նաեւ Մրգաստանի (Երեւան) Կեդր. Կոմիտէի աշխատանքներուն։ Յետոյ կ՚անցնի Թիֆլիս, ուր ատեն մը աշխատելէ վերջ կը վերադառնայ Ալեքսանդրապոլ (Լենինական) իբրեւ անդամ քաղաքային վարչութեան։ Երբ քաղաքապետը՝ Ալ. Խատիսեան Թիֆլիս մեկնեցաւ, իրեն յաջորդեց Վ. Նաւասարդեան։

Այդ ծանր օրերուն, երբ ռուսական ճակատը քայքայուած էր եւ զինուորները կը լքէին զէնքերը, Վահան եռանդով նուիրուեցաւ ճակատի վերակազմութեան գործին, իբրեւ զլխաւոր կազմակերպիչ հայկական դիմադրութեան։ Կռիւներու ընթացքին միշտ զօրքին հետ էր։ Ղարաքիլիսէի մէջ կը հաւաքէ ցիրուցան եւ վհատած զօրքը եւ հոյակապ ճառով մը կը յաջողի բարձրացնել բանակին բարոյական կորովը, վերահաստատել կարգապահութիւնը եւ մղել դէպի ճակատ. Այս զօրքն էր որ մղեց Ղարաքիլիսէի պատմական ճակատամարտը։

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Այնուհետեւ Վահան կ՚անցնի Թիֆլիս եւ կը դառնայ Դաշնակցութեան կեդրոնական օրկանին՝ «Հորիզոն»ի խմբագիր, մինչեւ Երեւան փոխադրուիլը։

Հայ վրացական պատերազմի ժամանակ, Թիֆլիսի մէջ ձերբակալութենէ խուսափեցաւ պահուելով։ Հաշտութեան բանակցութեանց կը մասնակցէր պատգամաւորէն։ Այդ պատերազմէն վերջ փոխադրուեցաւ Երեւան, իբրեւ անդամ Հ. Հ. Խորհրդարանի։

Հայ թրքական պատերազմին կը գտնուէր ճակատ, կազմակերպական աշխատանքներով։ Հայաստանի հանրապետութեան անկումէն վերջ, երբ կը փորձէր արտասահման անցնիլ, ձերբակալուեցաւ Վրաստանի սահմանի վրայ, քանի մը ընկերներու հետ եւ փոխադրուեցաւ Երեւանի բանտը, հակառակ Հայաստանի կառավարութեան եւ Լրկրանի միջեւ կնքուած պայմանագրին, որուն համաձայն պետական եւ քաղաքական գործիչները պիտի չձերբակալուէին։

Կարեցի եղաւ բանտէն փրկել միջոցով մը եւ Վ. Նաւասարդեան արտասահման անցաւ Վրաստանի ճամբով

Առանձին կը խօսինք արտասահմանի քաղաքական գործունէութեան, ինչպէս եւ իր հրատարակութեանց մասին, որոնց թիւը քանի կ՚անցնի, առանց հաշուելու անթիւ ձեռագիրները եւ հազարաւոր ուսումնասիրութիւններն ու յօդուածները։

***

Հ. Յ. Դ. Ընկեր. Միջազգայինի Ցանձնախումբը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնին, Տիկին Հերսիլիայի, Տէր եւ Տիկին Բեգլար Նաւասարդեանի՝ անդուգական ընկեր ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ անդարմանելի կորուստին առթիւ։

***

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին՝ «Հայաստանի» խմբագրութիւնը խորին կըսկիծով կ՚ողբայ անդարմանելի կորուստը վաստակաւոր մտաւորական ու մեծ ընկեր Վահան Նաւասարդեանի, խոստանալով անվհատ շարունակել գաղափարական այն վսեմ պայքարը որուն համար ապրեցաւ մինչեւ իր դառնաղէտ մահը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

■

Եղեռնագործները սաստկացած ըլլալով, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուեցան Ալժերիոյ կեդրոնին՝ Ալժէի մէջ։ Ապահովութեան ուժերը պաշարողական վիճակ հաստատած են քաղաքին շուրջը Առջի օր Ֆրանսացի մը եւս, Պանի քաղաքապետը՝ Փանթալոնի վիրաւորուեցաւ Ալժէի մէկ արուարձանին մէջ։ Ոստիկանները հետապնդելով գլխտնեցին ահաբեկիչը, երբ ուրիշի մը վրայ կը կրակէր։

Զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին Ալժերիոյ եւ Մարոքի սահմանին վրայ։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երկու հարիւր ըմբոստներ ըսպաննուած կամ գերի բռնուած են 48 ժամուան մէջ.

Տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ միայն Օրէսի շրջանին մէջ սպաննուած են ութսուն ըմբոստներ որոնք մեծ մասով բանակի համազգեստ հագած էին։ Ֆրանսական զօրքը պաշարեց 2–300 հոգինոց խումբ մը Խակար Քինէ քաղաքին մէջ որ թաքստոց մը դարձած է ապստամբութեան ծագումէն ի վեր։ Կռիւը կը շարունակուէր մինչեւ երկուշաբթի։ Այս առթիւ Ֆրանսացիներուն ձեռքն անցան երեք ինդացիրներ եւ չիսուն հրացաններ։

× Ատլանտեան ճակատին սպարապետը, զօր. Կրուէնթըր ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ կազմակերպութիւնը պիտի հարկադրուի ուրիշ զօրաբաժիններ փնտռել, եթէ տեւական դառնայ Ֆրանսական զօրքին փոխադրութիւնը դէպի Ալժերիա։ Այս առթիւ ըսաւ. — «Ֆրանսան Ալժերիա ղրկած է ոչ միայն կանոնաւոր զինուորներ, այլեւ պահեստիներ, որոնք պէտք էր Ատլանտեան ճակատին տրամադրութեան տակ գտնուէին, ի հարկին գործելու համար։ Ֆրանսական զօրքին մէկ մասը բացակայ ըլլալով արեւմտեան Եւրոպայէն, Ատլանտեան կազմակերպութիւնը հարկադրուած է նկատի առնել դժնդակ վտանգներ»։

× Փարիզ հասաւ Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, վերսկսելու համար բանակցութիւնները՝ երկու երկիրներուն զինակցութեան, տնտեսական, մշակութային եւ վարչական յարաբերութեանց մասին։ Տեղական թերթերը գիտեն կուտան թէ մթնոլորտ պիտի ծանրանայ, եթէ Պուրկիպա ուզէ Ալժերիոյ մասին ալ խօսիլ։

ԿԱՄԱԼ ՆԱՍԸՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

Յունիս 23ին պաշտօնապէս Եգիպտոսի հանրապետութեան նախագահ հռչակուեցաւ գնդ. Կամալ Նասըր, որ քուէներու 99.9 առ հարիւրը շահած էր շաբաթ օր, ինչպէս կը ծանուցանէ ներքին գործերու նախարարութիւնը. Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, գնդ. Նասըր ստացած է 5.496.963 քուէ։ Հակառակ քուէարկած են միայն 3267 հոգի։

Զեկոյցը միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէ թէ նոր սահմանադրութիւնը վաւերացուած է։ Թեր քուէարկած են 5.488.225 հոգի, դէմ՝ 10.046։

× Նորընտիր նախագահը ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— Գաղթատիրականները ջախջախեցինք, հաստատեցինք թէ գիտենք մեր նպատակները եւ յառաջ պիտի ընթանանք։ Մենք պիտի ըլլանք պաշտպանները սահմանադրութեան եւ իրաւունքի, ուժ պիտի տանք անոնց որ կը հաւատան մեր նպատակներուն եւ սկզբունքներուն»։

Այժմ կը սպասուի նոր ընտրութեանց եւ երեսփ. ժողովի գումարման։ Մինչ այդ,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՇԱՀԸ ՃՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԱՑ

●

Իրանի Շահը եւ Թագուհին Մոսկուա հասան Յունիս 25ին։ Դիմաւորելու գացած էին 12 «Միկ» օդանաւեր։ Փառաւոր զարդ մը փռուած էր օդակայանին մէջ։ Շահն ու Թագուհին ընդունուեցան մարեշալ Վորոշիլովի, վարչապետ Բուլկանինի, մարեշալ Ժուկովի եւ ուրիշ վարիչներու կողմէ։ Զօրահանդէս մըն ալ սարքուեցաւ, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր իրանեան քայլերգը Տասը խորհրդային արկներ (պլոններ) ծաղկեփունջեր մատուցին հիւրերուն։ Օդակայանի ընդունելութենէն ետք հիւրերը բաց կառքով մը առաջնորդուեցան Կրեմլինի պալատը, ուր առանձին յարկաբաժին մը յատկացուած է իրենց, հին սենեակներով եւ նոր շինուած բաղնիքով մը։

Առաջին անգամ է որ իրանեան վեհապետ մը կը հիւրընկալուի այս պալատին մէջ։ Իսկ Նիկոլա ցարէն անկումէն ի վեր առաջին անգամ է որ Շահ մը Ռուսիա կ՚այցելէ։

Օդակայանին մէջ մարեշալ Վորոշիլով բարիգալուստ մաղթելով, ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը ուրիշ բան չուզեր եթէ ոչ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատել եւ յոյս յայտնեց թէ այս այցելութիւնը պիտի նպաստէ «փոխադարձ հասկացողութեան եւ վստահութեան»։ Շահը, որ հագած էր Իրանի օդանաւային համազգեստը, պատասխանեց.— «Երբ Խ. Միութեան պէս մեծ պետութիւն մը կ՚ուզէ բարւոք յարաբերութիւններ հաստատել Իրանի հետ, իմ երկիրս իր կարգին պիտի կատարէ հաստատելու համար այդ բարւոք յարաբերութիւնները»։

Խորհրդային թերթերը գովասանական յօդուածներ եւ հիւրերուն լուսանկարները հրատարակեցին իրենց առաջին էջերուն վրայ, մթնոլորտ պատրաստելու համար։ Կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա» այս առթիւ կը բացատրէ թէ Խ. Միութիւնը միշտ օգնած է Իրանի անկախութեան, տնտեսական աջակցութիւն ալ տրամադրելով։ «Դժբախտաբար իրանեւ-խորհրդային յարաբերութիւնները քիչ մը խանգարուեցան վերջին տարիներու ընթացքին, իբրեւ հետեւանք կարգ մը պետութեանց յարձակողական ծրագրերուն՝ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Խորհրդային ժողովուրդը այն տեսակէտն ունի թէ Պաղտատի ուխտը չի կրնար բարւոքել իրանեւ-խորհրդային յարաբերութիւնները»։

Երբ Իրան միացաւ Պաղտատի դաշինքին, դիւանագիտական ծանուցագիրներ փոխանակուեցան երկու պետութեանց միջեւ։ Մոսկուա միշտ կը դանդատի թէ այդ դաշինքը ուղղուած է Խ. Միութեան դէմ։

Մոսկուայի վարիչները կ՚ուզեն օգտուիլ այս այցելութենէն, համոզելու համար երիտասարդ Շահը որ յոյս չդնէ Պաղտատի դաշինքին վրայ, իր ապահովութիւնը ամրապնդելու համար

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ մեր խմբագրատունն այցելեց Թեհրանի «Արմենուհի» թերթին խմբագիր եւ «Ալիք»ի աշխատակից ընկեր Ն. Մամեան։

Մեր պաշտօնակիցը Լոնտոն մեկնեցաւ Գշ. օր եւ պիտի վերադառնայ 15 օրէն, այս անգամ աւելի երկար մնալով։ Դասախօսութիւն մը պիտի տայ Համազգային լսարանին մէջ, Իրանի հայ գաղութի մասին։

ՂՊՏԻՆԵՐՈՒ Պատրիարքը, Անբա Եասուբ, որ աքսորուած էր 8 ամիսէ ի վեր, Գահիրէ վերադառնալով նորէն իր պաշտօնին գլուխն անցաւ։

ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ առաջման դէմ կատարուած ցոյցերուն հետեւանքով, պիտի դատուին 79 հոգի, այն ամբաստանութեամբ թէ ներքին ապահովութեան դէմ գործած են։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Անցեալ հինգշաբթի ընկերվարական կուսակցութեան Սէնի Դաշնակցութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած էր Սալ Փլէյէլի մէջ, ուր խօսք առին Խ. Միութենէն վերադարձող ընկերվարական պատուիրակները:

Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Փիէր Քոմէն հաւաքոյթը բանալով, բացատրեց թէ ինչ պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է ընկերվարական պատուիրակութեան մը ճամբորդութիւնը դէպի Խ. Միութիւն: Յետոյ օրուան նախագահը խօսք տուաւ չորս այցելուներու. որոնք կարգով եւ առարկայօրէն նկարագրեցին իրենց տեսածն ու լսածը: Հիւսիսի երեսփոխան Ռոպեր Քուրթան իբրեւ նիւթ ընտրած էր աշխատաւորին կեանքը եւ պայմանները, Թարնի երեսփոխան Մորիս Տեքսոն՝ դպրոցը եւ եկեղեցին, Փարիզի երեսփոխան Ռոպեր Վերտիէ՝ քաղաքական սկզբունքները եւ ապասթալինացումը, եւ վերջապէս նախկին երեսփոխան եւ նախարար Անտրէ Ֆիլիփ՝ պետական ծրագիրը եւ տնտեսական վիճակը:

Բոլորն ալ առարկայօրէն եւ սրամիտ ոճով նկարագրեցին մանաւորաբար Խ. Միութեան ընկերային կեանքը: Դասախօսութիւնը մասնաւոր արժէք ունէր՝ անոր համար որ խօսողները ձախակողմեան էին եւ կարելի չէր ըսել թէ նախապաշարուած էին դրամատիրական գաղափարներով: Բոլոր այցելուները ըսին թէ ամենայն ազատութեամբ ուսումնասիրած էին խորհրդային բանուորին կեանքը: Անոր աշխատավարձքը հազիւ կը հասնի Ֆրանսացի բանուորին վաստակին կիսուն: Արդէն Փարիզի խորհրդային դեսպան Վինոկրատով ալ այս կէտը խոստովանած էր արտաքին նախարար Փինոյի ճամբորդութեան առթիւ:

Խորհրդային բանուորին ամսական վաստակն է, միջին հաշուով 400էն 700 րուբլի: Անշուշտ կարեւորն է նախ գիտնալ րուբլին բուն արժէքը, այսինքն գնողական կարողութիւնը, որ ըստ երմապէտ Ա. Փիլիփի կը համապատասխանէ 23էն 28 ֆրանքի: Ընկերվարական երեսփոխանը նոյնիսկ 30ի բարձրացնելով կուտայ արդէն ճշգրիտ պատկեր մը: Նկատի պէտք է առնուի նաեւ որ մէկ զոյգ կօշիկը կ'արժէ 400 րուբլի, ուրեմն որակեալ գործաւորն իսկ երբ 700 կը շահի, երկու զոյգ կօշիկ գնելու կարողութիւն իսկ չունի:

Ճամբորդները իրենց խօսակցութեանց ընթացքին գործատէրերու եւ սենտիքաներու վարիչներու հետ՝ գիտել տուած էին թէ գործադուլի իրաւունքի պակասը վնաս մըն է բանուորին համար: Սենտիքայի ըմբռնումը բոլորովին տարբեր է այդ երկրին մէջ, որ ամէնէն ընկերվարականը կը նկատուի: Հոն սենտիքան կը պաշտպանէ գործը եւ ոչ թէ գործաւորը:

Մորիս Տեքսոն ծանրացաւ դպրոցներու եւ ուսանողութեան վրայ: Առաջին առթիւ յիշեց Մոսկուայի նշանաւոր համալսարանը 32 յարկանի որ ունի վեց բաժանում: Երեսփոխանը կը հաստատէ թէ մեծ դիւրութիւններ տրուած են երիտասարդներուն, բարձագոյն ուսումը շարունակելու համար: Սովորական երեւոյթ է Խ. Միութեան մէջ տեսնել բժշկական կամ երկրագործական ուսանողներ որոնց հայրը հասարակ բանուոր մըն է կամ գիւղացի մը: Անշուշտ կառավարութիւնն է որ կը վճարէ ուսանողական թոշակը, ամսական 250էն 550 րուբլի, գումար մը որ բաւական չէ, եթէ երիտասարդը ուզէ գոնէ օրը երկու անգամ ճաշել

Տրուած ուսումը բաւարար չէ, իբրեւ որակ, այլ միակողմանի է: Տեքսոն օրինակ բերաւ իր մէկ այցելութիւնը անգլերէնի դասարան մը ուր դասագիրքը կը պարունակէր փոխանակ անգլիացի գրագէտներու գործերուն, գէշ թարգմանութիւններ Լենինէ եւ Մարքսէ: Շատ են նաեւ քլիշէները: Օրինակ, Կորքին ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «կուսակցութեան լաւագոյն զաւակը»: Գլխաւոր պակասը՝ ազատ դատողութեան պատրաստութիւնն է, ամէնէն թանկագին գանձը ժողովրդավար երկիրներու մէջ: Անդրադառնալով կրօնական հարցերուն, Տեքսոն, ըսաւ թէ նուազած է հակակրօնական պայքարը, բայց հաւատացեալները միայն ծերուկ կիներ են, իսկ քաղաքներու մէջ երիտասարդները կը ծաղրեն եկեղեցի գացողները: Քննադատելով անհատի պաշտամունքը, երեսփոխան Տեքսոն յիշեց ինչ որ ըսած էր Խրուշչեւին — «Մենք ալ ունեցած ենք յեղափոխականներ, երբեմն զանոնք հերոսացուցած ենք, բայց չենք աստուածացուցած:

Ռոպէր Վերտիէ ծանրացաւ մասնաւորապէս քաղաքական հարցերու եւ ապաստալինացման վրայ: Յիշեց թէ երկու միջազգային հարցերու մասին խօսած է Խրուշչեւի, Բուլկանինի, Միկոյեանի, եւ Շեպիլովի հետ, այս վերջինը դեռ չէր յաջորդած Մոլոթովի,— բայց մեծ նորութիւններ չեն լսած: Առաջինը Գերմանիոյ միացման հարցն է որուն հակառակ են Խ. Միութեան վարիչները: Ըստ Վերտիէի Խրուշչեւ ըսած է թէ կը նախընտրէ իր դէմ ունենալ յիսուն միլիոն գերմանացի քան 70, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ լաւատես չէ ազատ ընտրութիւններու արդիւնքի մասին:

Յատկանշական է Վերտիէի այս վերլուծումը ճիշդ այն օրը երբ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հերքէր Խրուշչեւի վերագրուած յայտարարութիւնը՝ Տօքթ. Աթէնաուըրի:

Երկրորդ հարցն էր զինաթափութիւնը Իբրեւ ցոյց Խ. Միութիւնը առաջին առթիւ արձակեց 640.000 զինուորներ եւ պիտի արձակէ դեռ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար, յառաջիկային: Բայց եթէ անկեղծ է իրենց փափաքը, ինչո՞ւ միշտ կը պահեն երեք տարուան զինուորութեան պարտականութիւնը: Երեք տարի, ուրեմն քանի մը ամիս վերջ նորէն զէնքի տակ պիտի ունենան նոյն քանակութիւնը

Վերտիէ վերջացուց իր շահեկան տեսութիւնը ծանրանալով նաեւ ապաստալինացման վրայ: Այս առթիւ յիշեց Լէոն Պլումի ճառը Թուրի մէջ, 1920ին, երբ մեծ ընկերվարականը կ'ըսէր թէ կեդրոնացեալ ընկերվարական սկզբունքները կը նշանակէ կեդրոնանալ մէկ կուսակցութեան շուրջ, իսկ ապագային մէկ խմբակցութիւն, այսինքն մէկ մարդու:

Վերջին խօսողն էր Անտրէ Ֆիլիփ՝ որ շատ մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ տնտեսական կացութեան մասին: 1913էն 1950 եթէ հարիւր հաշուենք բանուորին վաստակի հասարակ յայտարարը, Խ. Միութեան մէջ այդ կացութիւնը բարձրացած է միայն 124ի, մինչ Ֆրանսան հասած է 187ի, իսկ Ամերիկա՝ 308ի: Շատ խեղճ է նաեւ բնակարաններու վիճակը: Ճիշդ է որ տուներ կը շինուին, բայց երբ նկատի առնենք որ մարդ գլուխ եօթը քառակուսի մեթրի իրաւունք սահմանուած է, 6–7 հոգինոց ընտանիք մը պէտք է գոհանայ երկու սենեակով:

Չորս դասախօսները իսկապէս գոհացուցիչ տեղեկութիւններ տուին ներկայ բազմութեան: Ի վերջոյ բաղձանք յայտնեցին որ երկու երկիրներուն միջեւ շարունակուին յարաբերութիւնները, պայմանով որ չսահմանափակուի չէքիներով, ինչ որ միայն վնասակար է, այլ աշխատաւորներու միջեւ: Ֆրանսացի գործաւոր մը երթայ 2–3 ամիս աշխատի հոն, գիւղացի մը Ֆրանսայէն երթայ եւ աշխատի կոլխոզներու կամ սովխոզներու մէջ եւ այնտեղէն ալ հոս գան:

Ա. Ֆիլիփ արդէն ծանրանալով մասնաւորապէս հողագործութեան վրայ, ցոյց տուաւ թէ բացարձակ ձախողանք մըն է կոլխոզեան դրութիւնը եւ թէ այսօր սովետ գիւղացին Ֆրանսացի գիւղացիին հետ բաղդատելով յիսուն կամ վաթսուն առ հարիւրը միայն կ'արտադրէ:

Ֆիլիփ այցելած է Վրաստանի գինիի ամէնէն արդիական սովխոզը, որ սակայն ձեւով չի կրնար նախանձը շարժել Ֆրանսացի այգեգործին:

Հաւաքոյթը փակուեցաւ «Ինթէրնասիոնալ»ով, ինչպէս սկսած էր:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԺԳ. ԲԵՐԻԱ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ ԴԻԱԿՆԵՐ ԿՈԽԿՐՏԵԼՈՎ

Շատ ստորին դեր մը կատարեց մեր կուսակցութեան կատաղի թշնամին՝ Բերիա, գործակալը օտար լրտեսական սպասարկութեան մը, կարգ մը աղտոտ եւ ամօթալի գործերու կազմակերպութեան մէջ: Բերիան Սթալինի վստահութիւնը շահած էր: Բայց այս բանսարկուն ինչպէ՞ս կըրցաւ հասնիլ այդքան բարձր դիրքի մը կուսակցութեան եւ Պետութեան մէջ, ընտրուելով փոխ – վարչապետ եւ անդամ Կեդրոնական Կոմիտէի Քաղաք. Բիւրոյի: Ներկայիս հաստատուած է որ այս եղեռնագործը այդ դիրքերուն հասաւ կոխկրտելով բազմաթիւ դիակներու վրայ:

Բազմաթիւ նշաններ կը հաստատեն թէ Բերիան թշնամի էր կուսակցութեան. 1937ին Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին, առողջապահական նախկին գործավար Կամենսկին կը յայտարարէր թէ Բերիան կ'աշխատէր Մուսաւաթի լրտեսական սպասարկութեանց համար (ատրպէյճանական ազգ. շարժում որ յեղափոխութեան սկիզբը կը կրթնէր Թուրքերուն) Հազիւ թէ լիագումարը վերջացուցած էր իր աշխատանքները, Կամենսկին ձերբակալուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ: Սթալին ուսումնասիրա՞ծ էր Կամենսկիի յայտարարութիւնը: Ոչ, որովհետեւ ան վստահութիւն ունէր միայն Բերիայի վրայ: Երբ Սթալին հաւատար բանի մը կամ մէկու մը, ոչ ոք կրնար հակառակն ըսել: Եւ ով որ համարձակէր հակառակ կարծիք մը յայտնել, Կամենսկիի ճակատագրին կրնար արժանանալ:

Ուրիշ նշաններ ալ կային: Շահեկան է Սնեկովի յայտարարութիւնը Կեդր. Կոմիտէին (Սնեկովի պատիւը վերահաստատուեցաւ տասնըեօթ տարի արգելարաններու մէջ մնալէ ետք): Սնեկով իր յայտարարութեան մէջ կը գրէր.—

«Ինչ կը վերաբերի պատւոյ վերահաստատման Կեդր. Կոմիտէի նախկին անդամ Կարտուելիշվիլի Լաւրենտովի, ես մանրամասն վկայութիւն մը տուի Բերիայի խաղացած դերի մասին, ինչպէս եւ այն ոճրապատ շարժառիթներուն որոնք առաջնորդեցին զինք այդ գործին»:

1931 Հոկտ. 30ի Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպութեան Բիւրոյի նիստին Կարտուելիշվիլի, անդրկովկասեան կոմիտէի քարտուղարը, տեղեկագիր մը ներկայացուց: Այս կոմիտէին բոլոր գործադիր անդամները ներկայ էին, որոնցմէ միայն ես ողջ եմ:

Իր ճառին վերջաւորութեան Սթալին առաջարկեց վերակազմել անդրկովկասեան տեղական կոմիտէն հետեւեալ կերպով — Կարտուելիշվիլի առաջին քարտուղար, Բերիա երկրորդ քարտուղար (առաջին անգամ կը յիշուէր Բերիայի անունը իբրեւ թեկնածու կուսակցական գործի մը): Կարտուելիշվիլին պատասխանեց թէ լաւ կը ճանչնայ Բերիան եւ այս էր պատճառը որ վճռապէս կը մերժէ աշխատիլ անոր հետ: Սթալին առաջարկեց հարցը առկախ թողուլ, աւելցնելով թէ տարիք ինքնին կը լուծուէր աշխատանքի ընթացքին: Երկու օր ետք որոշում տրուած էր ինդրոյ ա–

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ...

«ՁԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱ ՔՇԵՑԷՔ»

— Աստուծմէ չվախցա՞ր, ձիւն ձմրան եւ սաստիկ ցուրտերուն քշելով այդքան մարդ, մանուկ ու երախաներ, բնաւ չխորհեցա՞ր որ օր մը ատոր հաշիւը պիտի պահանջեն քեզմէ: Տակաւին կայ: Ոստիկան զօրքի հրամայեր ես զանոնք սուինահարել, ըսելիք մը ունի՞ս:

— Երբեք չեմ ընդունիր, ոեւէ մէկը սպաննելու հրաման տուած մարդ չեմ.

—Տասնեակ հազարներով խեղճ մարդիկ, կիներ ու մանուկներ, ձիւն ձմրան, լեռներու կատարներէն քշելը միթէ՞ սուինահարելէն աւելի լաւ է: Եւ խորհիլ որ տեղին բարձրաստիճան պաշտօնատարն ես ու զանոնք քու հովանաւորութեանդ ձգուած են:

Յետոյ ձայնը բարձրացնելով հարցուց.

— Մեր երկրէն ներս ապրող հայրենակիցները իրարու դէմ գրգռող եւ յարձակումի մղող մարդոց պատիժը ի՞նչ է, գիտե՞ս:

— Մահապատիժ, փաշա:

—Բերնովդ վճիռդ տուիր, Քեմալ պէյ, մենք ալ մահապատիժ տուած ենք քեզի:

Այսպէս դատապարտուեցաւ Քեմալ պէյ: Օրերէ ի վեր ժողովուրդը անով ըզբաղած էր ու գերագրգռուած: Արդեօք մահապատիժը ո՞ւր եւ ի՞նչպէս պիտի գործադրուէր: Ամէն ոք հետաքրքիր էր, մինչդեռ այդ միջոցին աւելի կարեւոր գործեր կային.

Ֆերիտ փաշայի դահլիճը որոշած էր Սեւրի դաշնագիրը ստորագրել եւ Ֆրանսական «Թեմօքրասի» անուն զրահաւորը պատրաստուած էր Թուրք պատուիրակութիւնը տանելու.

Յուշագրող գնդապետ Հիւսամէտտին, Էրթիւրք յետոյ կը նկարագրէ թէ Պէյազիտի հրապարակին վրայ ինչպէս իրիկուն մը ուշ ատեն հազարաւոր բազմութիւն հաւաքուած էր մահապատիժին գործադրութեան ականատես ըլլալու համար:

— Ես ալ ժողովուրդին խառնուած էի. կախաղանին շուրջ ոստիկան —զինուորներ եւ ոստիկաններէ զատ անգլիացի եւ Ֆրանսացի զինուորներ եւս շղթայ կազմած էին.

Ժողովուրդը ծովու ալիքներու նման կը խուժէր. արեւը Սիւլէյմանիէէին կոնակէն լուռ կ'անհետանար թեթեւ վարդագոյն մը կը ծփար օդին մէջ: Յանկարծ, ակնթարթի մը մէջ, այդ առթիւ բազմութիւնը լռեց: Ամէն ոք շունչը կտրած էր:

Պատերազմական Նախարարութեան դռնէն սուրհանդակ ջոկատի մը հսկողութեամբ երեւան կուգար Քեմալ պէյը, գունաթափ ճերմակ շապիկ մը վրան: 35 տարեկան էր:

— Վերջին խօսք մը ունի՞ս հարցուցին:

— Սիրելի հայրենակիցներ, ըսաւ Քեմալ: Ես պաշտօնեայ եմ եւ ինծի տըրուած հրամանը գործադրեցի. խղճահարութիւն չունիմ, անոնք օտար պետութեաց հաճելի ըլլալու համար է որ զիս կը կախեն. աս է արդարութիւնը, անկցի՛

Ժողովուրդին մէջ արձագանգ գտաւ, Քեմալ շարունակեց.

«Սիրելի եղբայրներս, Թուրք ազգին կը յանձնեմ զաւակներս, այս հերոս ազգը անշուշտ անոնց պիտի նայի, հայրենիքին սիրոյն ռազմաճակատին վրայ մահացող մարդու մը պէս նահատակ կ'երթամ: Աստուած ազգը պահպանէ, ամէն

Ժողովուրդը կը հեծկլտար: Այսօրուան համալսարանի վերատեսչութեան շէնքին պատուհանէն այդ շրջանի դատական նախարարութեան խորհրդական Սալիհ Մոլլա, դահիճներուն պոռաց.

— Այդ վարնոց արարածը մի խօսեցնէք, անմիջապէս կախեցէք այդ շունը, ինչ կեցած էք, շան ձագեր:

Դահիճները անմիջապէս կախեցին: Թուրք ազգին հերոս զաւակը: Օտար գըրաւման զոհն էր, բայց յիշատակը յաւէտ պիտի մնայ այս ազգին սրտին մէջ:

(2) (Շար.)

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԻՊՐՈՍ Մելքոնեան հաստատութեան նոր տնօրէն ընտրուած է Բիւզանդ Եղիաեան, Անթիլիասի Դպրեվանքին ուսուցիչ: Ամավերջին հանդէսին առթիւ շնորհաւորեց աշակերտ–աշակերտուհիները եւ խօսեցաւ Հ.Բ.Ը. Միութեան կրթական ուղղութեան եւ ծրագիրներուն մասին եւ եզրակացուց թէ աշակերտներու, ծնողներու եւ ուսուցիչներու համերաշխ գործակցութեամբ կարելի է մեծ յաջողութիւններ իրագործել: Նախկին տնօրէն Պ. Դ. Ս. Ոսկեան կարդաց իր վերջին տեղեկագիրը եւ յիշեց տասը տարիներու ընթացքին իր տեսչութեան շրջանին եղած կարգ մը օգտակար ձեռնարկները և բարեփոխումները, գիտական բաժնի հաստատում, արհեստներու խումբի կազմութիւն, «Այգ» աշակերտական պարբերաթերթի վերհրատարակում, սան–սանուհիներու մեծ թիւով կառավարական եւ Լոնտոնի համալսարանի քննութեանց մասնակցութիւն, հաստատուած ապարանի կազմածի, եւ Կարապետ եւ Գրիգոր Մելքոնեան բարերարներու դամբաններուն շինութիւն: Պ. Ոսկեան ըսաւ թէ ինքզինք հոգեւոր ծնողը կը նկատէ հարիւրաւոր Մելքոնեանցիներու:

տարկայ պաշտօնը յանձնել Բերիային եւ հեռացնել Կարուիլիշվիլին Անդրկովկասի շրջանէն։ Ընկերներ Միկոյեան եւ Կականովիչ, որ ներկայ են համագումարին, կրնան հաստատել ըսածներս ։

Ամէնուն ծանօթ էր որ Բերիայի եւ Կարուիլիշվիլի յարաբերութիւնները լարուած էին երկար ատենէ ի վեր, այն թուականէն երբ ընկեր Սերգօ (մականուանեալն Օրժոնիքիձէ) կը գործէր Անդրկովկասի մէջ։ Կարուիլիշվիլի ամէնէն սերտ գործակիցն էր Սերգոյին։ Իր յարաբերութեանց լարումով Կարուիլիշվիլի հետ Բերիան ստեղծեց Կարուիլիշվիլի «խըճն-գիր» մը, ուր ան կ'ամբաստանուէր թէ անհարկեչական գործեր կը տեսնէր Բերիայի դէմ։

Բերիայի դէմ եղած ամբաստանութիւններուն մէջ կը գտնուին անոր ոճիրներու նկարագրութիւնը։ Պէտք է հոս յիշել կարգ մը բաներ, որովհետեւ թերեւս գտնուին համագումարին մէջ պատգամաւորներ որոնք առիթ չեն ունեցած կարդալու զանոնք։ Կ'ուզեմ խօսիլ Բերիայի անասնական մեթոտներու մասին Կեդրովի, Գոլուպեւի եւ Բադուբինայի (որուն հոգեզաւակն էր Գոլուպեւ) հանդէպ։ Բոլորն ալ գնդակահարուեցան առանց դատավարութեան ։

Հին համայնավար Կեդրով հետեւեալ նամակը գրեց Կեդր. Կոմիտէին քարտուղար Անդրէեւի միջոցով ։

« Ձեզի կը դիմեմ Լեֆորդովի բանտին մէկ տխուր խցիկէն։ Թո՛ղ սարսափի աղաղակներս հասնին ձեր ականջներուն ։ Խուլ մի մնաք կոչիս։ Առէք զիս ձեր պաշտպանութեան տակ։ Կը պաղատիմ որ հարցաքննութեանց մղձաւանջը դադրի ։ Հաստատեցէք թէ իմ պարագաս հիմնուած էր սխալի մը վրայ ։

«Անմեղ եմ։ Կը խնդրեմ որ հաւատաք ինծի. Ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ։ Ես դրդռիչ գործակալ մը չեմ ցարական Օխրանայի։ Լրտես մը չեմ, եւ անդամ չեմ որեւէ հակախորհրդային կազմակերպութեան, ինչպէս կարծել կուտան կարգ մը ամբաստանչուհիներ։ Ես յանցաւոր չեմ որեւէ մեղքով ընդդէմ կուսակցութեան եւ կառավարութեան։ Ես ատրաւոր հին բոլշեւիկ մըն եմ։ Գործկեչաօրէն պայքարեցայ մօտ քառասուն տարի կուսակցական շարքերուն մէջ, յօգուտ [illegible] եւ յառաջդիմութեան ։

Այսօր, վաթսունեւերկու տարեկանիս, հարցաքննիչ դատաւորներու սպառնալիքներու տակ կ'ենթարկուիմ ֆիզիքական խիստ չարչարանքներու, դաժան եւ անգութ։ Դատաւորները այսուհետեւ անկարող են հասկնալու իրենց սխալը եւ ընդունելու որ իրենց ընթացքը ապօրինի է եւ պէտք չէ որ թոյլ տրուի։ Անոնք կ'աշխատին արդարացնել իրենց վարմունքը զիս ցոյց տալով իբրեւ դաժան թշնամի, ուստի կը պահանջեն որ յարածուն ճնշում բանեցնեն իմ վրայ ։ Բայց թող կուսակցութիւնը գիտնայ թէ ես անմեղ եմ, թէ ոչ մէկ բան կրնայ կուսակցութեան օրինաւոր մէկ զաւակը թշնամիի վերածել, նոյնիսկ մինչեւ այն վայրկեանը երբ պիտի փչէ իր վերջին շունչը ։

« Բայց ելք չեմ տեսներ։ Կը զգամ թէ նոր եւ զօրաւոր հարուածներ կը սպառնան ինծի։ Ամէն բան սահման մը ունի։ Ծայր աստիճան չարչարուեցայ։ Առողջութիւնս վնասուեցաւ, ուժերս կը տկարանան, վախճանը կը մօտենայ։ Մեռնիլ խորհրդային բանտի մը մէջ եւ որակուիլ իբրեւ հայրենիքի դաւաճան, պարկեշտ մարդու մը համար ի՞նչ աւելի հրէշային բան կրնայ ըլլալ։ Եւ իրաւ, որքա՜ն հրէշային է այս բոլորը։ Հոգիս չափազանց դառնութիւն եւ վիշտ ունի։ Ո՛չ, ոչ պիտի չըլլայ եւ չի կրնար պատահիլ։ Կը պոռամ.— «Ո՛չ կուսակցութիւնը, ոչ խորհրդային կառավարութիւնը, ոչ ժողովուրդի գործավար Լ. Պ. Բերիան, թոյլ պիտի չտան այնքան դաժան, այնքան անդարմանելի անարդարութիւն մը։ Բացարձակապէս ապահով եմ թէ եթէ տարրական քննութեան մը ձեռնարկուէր առանց ցասումի եւ առանց ահաւոր չարչարանքներու, դիւրին պիտի ըլլար ցոյց տալ թէ որքան անհիմն են ինծի դէմ եղած ամբաստանութիւնները ։ Խորապէս կը հաւատամ թէ ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը պիտի յաղթանակեն։ Կը հաւատամ ատոր, կը հաւատամ»։

Հին բոլշեւիկ ընկեր Կեդրովի անմեղութիւնը հաստատեց զինուորական դատը, բայց, հակառակ ատոր ան գնդակահարուեցաւ Բերիայի հրամանով (ցասում սրահին մէջ).

(Շար.)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած).— Համազգային հրաւէրին ընդառաջ երթալով գեղեցիկ դասախօսութիւն մը կատարեց Պ. Հրանտ Սամուէլ։ Նիւթն էր՝ Սեւրի դաշնագիրը, իբրեւ միջազգային փաստաթուղթ հայկական իրաւունքներուն ։

Դասախօսը ներկայացուց Պ. Է. Փոլատեան, շեշտելով թէ ան բուն մարդն էր, բուն տեղը, քանի որ մեր նորագոյն պատմութիւնը գաղտնիք չունի անոր համար։ Պ. Հ. Սամուէլ մանրամասն ու ճշգրիտ պատկերը տուաւ Սեւրի դաշնագիրը նախորդող եւ անոր յաջորդող բոլոր քաղաքական դէպքերուն, թուականներով, անուններով, թիւերով

Ներկաները լսեցին այն բոլորը, զոր պէտք է գիտնայ ամէն Հայ, մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն կարեւոր այս փաստաթուղթին մասին։ Պատմական լուրջ դասախօսութիւն մըն էր։ Այնքան պերճախօս, սակայն իր չորութեան մէջ, որ շատ մը ունկնդիրներ, նոր կը տեղեկանային այդ մանրամասնութիւններուն եւ շուարած կը հարցնէին, դասախօսութենէն ետք։

— Ուրեմն այսպիսի խաղեր խաղացեր են մեր գլխուն ....։

Արդարեւ, դառն է տպաւորութիւնը, զոր մարդ կը ստանայ այդ դէպքերէն, դառն ու ընդվզեցուցիչ։

Բանիմաց բարեկամ մը կը գոչէր բարկացած, ուշի ուշով հետեւելէ վերջ դասախօսութեան.

— Ի՞նչ օգուտ սակայն, այս բոլորը դաս եղա՞ն մեզի... Եւ աւելի խոր դառնութեամբ,— դեռ կը թաթթափինք ...

Այս առթիւ առած մը ինկաւ միտքս ։

Եթէ եղունգ ունիս, գլուխդ քերէ

Կ. Փ.

ՅՈՅՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԿԻՊՐՈՍԷՆ

ԼՈՆՏՈՆ.— Ցունիս 16ին Կիպրոսէն հոս հասան 32 յոյն եւ թուրք ուսանողներ, գլխաւորութեամբ Պ. Յովհաննէս Շէօհմէլեանի։ Բոլորն ալ եկած են անգլիական կառավարութեան ծախքով եւ պիտի հետեւին համալսարաններու ամառնային մանկավարժական եւ գրական դասընթացքներու ։ Պիտի այցելեն նախակրթարաններ, երկրորդական վարժարաններ, եւ Անգլիոյ պատմական վայրերը ։ Լոնտոնի թերթերը գովեստով խօսեցան մեր հայրենակիցին մասին, որ երեւցաւ հեռատեսիլի վրայ։ Նոյնպէս լուր տրուեցաւ Լոնտոնի անթելէն ։

Պ. Յովհաննէս, որ կնոջը հետ եկած է, Շէօհմէլեան 12 տարի ուսուցիչ եղած է Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանին մէջ, ներկայիս կը պաշտօնավարէ Կիպրոսի անգլիական բարձրագոյն վարժարանին մէջ ։

Նոր յաջողութիւններ կը մաղթեմ ։

Յովհ. Կ. Զալըգեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ջութակահար Ժիրայր Քանթարճեան (Եգիպտոսէն) տուած է իր առաջին նուագահանդէսը Նիւ Եորքի մէջ։ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ երիտասարդ ջութակահարին առաջին ելոյթը յայտնութիւն մը եղաւ, որովհետեւ երեւան բերաւ այն բոլոր յատկութիւնները որոնցմով օժտուած պէտք է ըլլայ Վիրթիւոզ մը, մէկը որ կատարելապէս կը տիրէ արուեստին

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ մը ընթացքին երկու տիկիններ կը մօտենան պարոնի մը եւ կ'ըսեն.

— Պատմութեան դասախօս էք, այնպէս չէ՞։

— Այո, կը պատասխանէ պարոնը ։

— Ա՜հ, կ'երեւակայեմ թէ ինչ աղուոր պատմութիւններ կրնաք պատմել մեզի, կ'ըսէ տիկիններէն մէկը ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ցունիս հինգին սեւ հողին յանձնեցինք տառապանքի սերունդէն հայրենակից մը, Օննիկ Իւսկիւտարեան, 48 տարեկան։ Իր վաղահաս եւ յանկարծական մահը խոր սուգի մէջ ձգեց ընտանեկան եւ բարեկամական լայն շրջանակը ։ Ամասիոյ բազմանդամ եւ յարգուած ընտանիքէն էր մեր սիրելի Օննիկը։ Ինչպէս իր դժբախտ սերունդը, ինքն ալ փոթորիկէն անցնելէն վերջ բոյն կազմած էր Մարսէյլի մէջ եւ տքնաջան աշխատանքով ինքնաբաւ դարձած էր, սատարելով բոլոր իրեն դիմողներուն։ Ամասիոյ Հայր. Միութեան հիմնադիրներէն էր եւ վարչութեան անդամ եւ սրտովին փարած գործին ։ Միշտ հաճոյակատար եւ խնդումերես, ջերմ հիացող Օմար Խայեամի բանաստեղծութեանց որուն քառեակները հաճոյքով կ'արտասանէր մեր հաւաքոյթներուն մէջ։ Զուր չէր, որ Ամասիացիները « Օմար Խայեամը» կը կոչէին ։

Ցուղարկաւորները իր դագաղին հետեւեցան մինչեւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, ուր հողակոյտը ծածկուած էր ծաղկեպսակներով։ Հայր. Միութիւնն ալ ծաղկեպսակով մը կը հետեւէր թափորին։ Պ. Լ. Քէլէշեան դամբանական մը խօսելով գրուատեց հանգուցեալին արժանիքները՝ արդար և իրաւ. Վարչութեան ատենապետ Պ. Տիգ. Զօրիկեան կարդաց ուղերձ մը ըսելով թէ իր յիշատակը անմեռ պիտի մնայ մեր մէջ։ «Կ'ողբանք իր կորուստը, նուիրելով բաժակ մը պաղ ջուր իր սիրած Ամասիոյ «պաղ աղբիւր»էն, որպէսզի կարօտը առնէ իր ծննդավայրէն։

Յարգանք իր յիշատակին ։

ԿԱՊԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Բարէն Եփրէմ ճեմարանէն 40 աշակերտներ յաջողեցան պետական սերթիֆիքայի քննութեանց մէջ

ԳԱՀԻՐԷԻ «Էլ Թահիր» մեծ շաբաթաթերթը բացառիկ թիւ մը հրատարակելով, հինգ էջը յատկացուցած է Եգիպտահայ գաղութին, բազմաթիւ զանազան նկարներով եւ բազմազան տեղեկութիւններով ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Էջմիածնական» առաջնորդարանին շինութիւնը ստանձնած են Տիարպէքիրլեան եղբայրները

ԱԼԺԵՐԻՈՅ զինուորական ծախքերը 275 – 280 միլիառ ֆրանքի պիտի բարձրանան, ինչպէս յայտարարեց Ելմտական նախարարը։ Ելմտացոյցին ընդհ. բայց կը հաշուեն 980 միլիառ ֆրանք ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

18.— ՊԱՏԱՆԻ ԱՐՏԱՒԱԶԴԸ

Մի միտք ծագեց Սամուէլի գլխում, « դա ինձ հարկաւոր կը լինի»... եւ իսկոյն գրկեց նրան, ասելով.

— Մի վշտացիր, սիրելի Արտաւազդ, դու իմ ասպախումբի զարդը կը լինես, ես առանց քեզ մի քայլ անգամ չեմ փոխի, գնա, պատրաստուիր։

Պատանին վերկացաւ եւ, ուրախութիւնից մոռանալով, մինչեւ անգամ, բարի գիշեր ասել, դուրս վազեց սենեակից. Նախասենեակում լապտերը ձեռին սպասում էր նրա ծառան։ Նա շտապելով թողեց ծառային եւ անցաւ։ Ծառան լապտերը տանում էր նրա ետեւից եւ դժուարանում էր հասնել ։

Երեք օր անցել էր այն գիշերից, որ երկու սուրհանդակները մտան Ողական ամրոցը, բերելով Տիգրանի թուղթը ։

Երեք օրից յետոյ դուրս եկան Ողական ամրոցից երկու եղբօր որդիներ .

Սամուէլը արաւօտեան, իւր փառաւոր ասպախումբով հանդիսաւոր կերպով .

Իսկ Մուշեղը գիշերով, միայն երկու զինակիրների հետ, գաղտնի կերպով ...

ՓԱԿԱԳԾԻ ՄԷՋ

Ա.— ԲՆՈՒԹԻՒՆ, ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐ

Երկիրը լեռնային էր։

Լեռնային անընդհատ շղթաները, իրանց բազմաթիւ ճիւղաւորութեամբ, կտրտել էին անհաւասար մակերեւոյթը, կազմելով մի հսկայական ցանց։ Այդ ցանցի մանր եւ անձուկ հիւսուածքի մէջ սեղմուած էին խորին ձորեր, մթին հովիտներ եւ նեղ դաշտեր։ Այդ ձորերը, այդ հովիտները, այդ դաշտերը, ներկայացնում էին մի-մի գաւառ, որ բաժանուած էին բնական սահմաններով։

Լեռնային ցանցի հիւսուածքի թուով՝ բազմանում էր եւ գաւառների թիւը։ Որքան շատ մասնատուած էր երկրի մակերեւոյթը, այնքան շատ տրոհւում էին եւ գաւառները։ Այդ պատճառով, Հայոց աշխարհը այն անզուգական երկիրներից մէկն էր, որ այնքան փոքր տարածութեան վրայ՝ ունէր այնքան բազմաթիւ գաւառներ։

Գաւառները բոլորովին անջատուած էին միմեանցից եւ համարեա զուրկ էին հաղորդակցութիւնից։ Լեռը անմատչելի պատնէշ էր դրել նրանց մէջ, իսկ ձորը՝ անանցանելի խրամատ։

Մարդը մեծ դժուարութիւններ ունէր բնութեան խստութիւնների հետ մաքառելու։

Ապառաժների կուրծքի վրայով, ներքեւում անդնդային խորութիւն, որտեղից հազիւ լսելի էր լինում անցնող գետի խուլ դղրդիւնը, — վերեւում քարշ ընկած ժայռեր, որ ամէն բոպէ սպառնում էին խորտակուել եւ ամէն ինչ ծածկել իրանց ահարկու փլատակների ներքոյ, — բնութեան այդ սոսկալի կատաղութեան մէջ, մա՛րդը, լեռնային մարդը, միայն նա՛ կարողացել էր իւր համար ճանապարհ բաց անել եւ մրցել վայրենի այծեամների հետ։

Տեղ-տեղ հաղորդակցութիւնը կտրում էին մթին, անթափանց անտառները։ Նրանց մէջ մարդիկ աճում էին հսկայ ծառաստանի հետ, կերակրւում էին նրանց պտուղներով, եւ իրանց սաղարթախիտ աշխարհի սահմաններից դուրս՝ մի այլ աշխարհ չէին ճանաչում։

Այդ անտառներին մերձենալիս, մարդիկ այնքան չէին վախենում գազաններից, որքան նրանց մէջ որջացած բնակիչներից։

Լեռների եւ անտառների դժուարութիւնների պակասը, հաղորդակցութեան վերաբերութեամբ, լրացնում էին գետերը։ Նրանք անցնում էին խորին, քարեզէն յատակի վրայով, եւ երկու կողմից պարիսպների նման բարձր, ժայռոտ եզերքի միջով։ Սեղմուած իրանց նեղ ափերի մէջ, կատաղութիւնից զռում, գոչում, որոտում էին նրանք, եւ փրփրադէզ յորձանքներով զարկւում էին անխորտակելի ապառաժներին, որ փոքր ինչ լայնացնեն իրանց ուղին, որ փոքր ինչ ազատ ընթացք ստանան։ Երասխի ահարկու «սահանքները» ամէն մի ճանապարհորդի վրայ սարսափ էին ձգում։

Լեռների եւ ձորերի անձկութեան մէջ՝ Հայոց գետերը անհամբեր էին նաւարկութեան։ Նրանք թոյլ էին տալիս իրանց վրայ նաւակներ, այն ժամանակ միայն, երբ դուրս էին գալիս կիրճերի եւ փապարների խորքից, երբ ընթանում էին հարթ դաշտերի միջով, եւ երբ խաղաղ ու հանդարտ հոսանքով մօտենում էին ծովերին։

Հայոց գետերի հինգ մեծամեծ նահապետները — Տիգրիս, Եփրատ, Կուր, Երասխ, Փասիս — անհամբեր էին եւ կամուրջների. Արհեստը դեռ անզօր էր զսպելու նրանց իւր հոյակապ կամարների ներքոյ։ Այդ էր պատճառը, որ Օգոստոս կայսրի կառուցած կամուրջը Երասխի վրայ՝ համարուեցաւ մի հրաշալիք, որ առիթ տուեց Վիրգիլիոսի երգերին ։

ՐԱՖՖԻ

նախագահը տիրաբար պիտի վարէ բոլոր գործերը: Իր վրայ կեդրոնացած են բոլոր իրաւասութիւնները: Պաշտօնավարու - թեան շրջանն է վեց տարի: Նախագահը միեւնոյն ատեն ազգային ուժերուն ընդ-հանուր հրամանատարն է, կրնայ պատե - րազմ յայտարարել, նշանակել եւ արձա - կել նախարարները, դեսպաններ անուա - նել եւն.: Կրնայ նաեւ օրէնքներ հրատա - րակել մինչեւ Ազգ. ժողովին գումարու - մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ նոյեմբերին :

✕ Ի. Միութեան նախագահը՝ Վորոշի-լով եւ վարչապետը՝ Բուլկանին, հեռա - գիր մը ուղղեցին գնդ. Նասրի, ջերմապէս շնորհաւորելով իր ընտրութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Շեփիլով Պէյրութ հասաւ Դամասկոսէն : Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահը, Շիւքրի Քուաթլի, հաւանած է Մոսկուա երթալ, իբրեւ հիւրը Գերագոյն Խորհուրդին, Ի - բաղեկներ կը կարծեն թէ Պ. Շեփիլով չէ կրցած դործնական արդիւնքի մը յանգիլ Դամասկոսի մէջ: Սուրիոյ արտաքին գոր-ծերու նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ Շեփիլով մէկ միլիառ սուր. ոս-կի (101 միլիառ Փրանք) խոստացած է, ղարկ տալու համար հանրօգուտ շինու - թեանց: Խօսակցութիւններ տեղի ունե - ցած են միայն քաղաքական խնդիրներու մասին :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու - թեան ընդհ. քարտուղարը, Թոլլիաթթի, զեկուցում տալով Կեդր. Կոմիտէին առ - ջեւ, յայտարարեց թէ 1951ին Սթալին կ'ուզէր այլուր տեղափոխել զինքը, բայց ինք ընդդիմացաւ: Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրի մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ այդ վաւերագիրը «կը մատնա - նշէ անվիճելի սխալներ, բայց մեզ չա պահովեր այդ սխալներուն կրկնութեան դէմ»:

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Հիւս. Ամերիկայի համայ-նավար կուսակցութիւնները կը քննա - դատեն Խրուշչեւի տեղեկագիրը, դիտել տալով թէ արդար չէ միայն Սթալինը պատասխանատու համարել գործուած ո - ճիրներուն: Ամերիկեան բանաձեւը կը պահանջէ խոր քննութիւն մը կատարել, ստուգելու համար կատարուած բռնու - թեանց եւ խեղաթիւրումներուն բուն պատճառները

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երկու ահաբեկիչներ ծանրապէս վիրաւորեցին Նիկոսիոյ անգ - լիացի դատաւորը, Պերնըրտ Շօ, որ մահ-ուան դատապարտած էր երեք յեղափո - խականներ: Դատաւորը կառք մը նըս - տած տուն կը վերադառնար ճաշելու հա-մար, երբ երկու դաւադիրներ մօտենալով կրակ տեղացին պատուհանէն: Յարձա - կումը տեղի ունեցաւ հայկական թաղին մէջ Անգլ. զինուորները պաշարեցին թա-ղը: Դատաւորը Կիպրոս գացած էր անց - եալ նոյեմբերին եւ դաժան մարդու համ-բաւ ունէր: Բնակարանը փշաթելերով պաշտպանուած է եւ ինքն ալ թիկնապա - հով կը պտտի ամէն տեղ :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան հա - մագումարը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 28էն Յուլիս 1, Լիլի մէջ : Օրակարգին վրայ կան շատ մը վիճելի խնդիրներ : Կարգ մը շրջաններ համաձայն չեն դահ-լիճին քաղաքականութեան եւ կը պահան-ջեն կրակը դադրեցնել Ալժերիոյ մէջ, բանակցութիւններ կատարելու համար :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 25).— Զոյլ ոսկի՝ 459.000, նափոլէոն՝ 3270, զուից. 3110, քսան տոլարնոց 16.520, թղթադրամ (անպաշտօն) անգլիական՝ 1045, տոլար 392, զուից. 93.25, պելժ. 7.80, լիր 0.60, փեզեթա 8.85 :

ԱԹ ՈՐ ԱՆԿ Է

Երբեմն գանգատներ կը լսենք թերթին պատահական յապաղումներու առթիւ, որոնք մեր կամքէն անկախ են:

Երբեք երկու օրուան թերթը միասին յանձնած չենք թղթատարին :

Ամէն օր կատարեալ կանոնաւորու - թեամբ բոլոր առաքումները վերջացած կ'ըլլան ժամը 5.30 – 6 եւ կը յանձնուին Ցրդ Թաղամասի կեդր. Նամակատունը :

Մեր դիմումներուն վրայ մեզի կը պա-տասխանեն թէ յապաղումներուն պատ - ճառը իրենց կեդրոնէն չէ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Այս կիրակի, ժամը 14.30ին, գեղար - ուեստական ցերեկոյթ :

Բարձր հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ եպ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Առաջնորդ Փարիզի եւ Հայրապետական Պատուիրակ :

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

ՏՕՔԹ. ԹՐԷՄՕԼԻԷՐԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Սօնա Սաաքեանի (Փարիզի երաժշտա-նոցէն), Վիօլէթա Բաբրաի (Ճիլիի ժողո-վրդական երգեր, ընկերակցութեամբ կի - թառի), Բաֆֆի պետրոսեանի (դաշնակ), Արտաշէս Գմբէթեանի (արտասանութիւն) Նուբեան Մարգարեանի (արտասանու - թիւն), Մօրիս Աբրահամեանի եւ Սօնա Սվաճեանի (Կովկասեան պար), եւ «Նա - յիրաի» երգչախումբին, ղեկավարու - թեամբ Գէորգ Եանըպէկեանի :

Մուտք 100, 200, 300 եւ 500 Փրանք :

Տոմսերը ապահովել Կարմիր Խաչի փա-րիզեան շրջանի մասնաճիւղերէն եւ կեդ - րոնէն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Համա-Ջարսան - ճաղի Հայր. Միութեան :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Թրուա Լիւք, Ռէսթորան տէ Կրօթ Մօնարի հանրածա - նօթ զովասուն եւ կանաչազարդ պար - տէզը :

Կը նախագահէ Յ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ս. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Առաւօտեան պուլի մրցում: Գուլ ունե - ցողներէն կը խնդրուի միասին բերել :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցի Գոմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի «Քրիստափոր» խումբը :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԻԼԻԱՀԱՅ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Կազմակերպուած՝ Մ. – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտներու Միութեան կող - մէ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարսէյլէն՝ շաբաթ 21 Յուլիս:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ի Մարսէյլ՝ երկուշաբթի 30 Յուլիս :

Ղեկավարութեամբ քարտուղար Ֆերա-պի: Արձանագրութեանց համար դիմել Արամ Շէխիկեանին եւ Ս. Էքսէրճեանին,

Հեռ. Քօլպէր 33–80
Քօլպէր 30–80

Անմիջապէս ապահովել ձեր տոմսերը, մեկնողներութիւնը սահմանափակ ըլլալու համար :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐԵՐ

11 Նոյեմբեր, Հ. Բ. Ը. Մ. յիսնամեայ յոբելենական հանդէսը, Սալ Փլեյէլի մէջ, ժամը 21էն 24:

3 Մարտ, 1957 Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Ե.ի մէջ, ժամը 16էն 24:

Կը խնդրուի չխաշաձեւել

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գ. Լուս. Եկեղ. «Արաքս» երգչախումբի: Առաջին ան - գամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ այս կիրա - կի ամբողջ օրը Քարթիէ Պէ Մէօնիէրի զովասուն եւ գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ: Բացման խօսք՝ Տէր Սահակ Քհնյ. Պապիկեան :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին : Օթոքար ձրիաբար :

Մանրամասնութիւններ տեղին վրայ : Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ յաջորդ կիրակի :

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չո-րեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քառէի սըր-ճարանը:

Պիտի խօսի

ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Նիւթ՝ Յունահայ ազգային կեանքը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 1, ժամը 16ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները եւ հա-սարակութիւնը :

26, Rue Troyon, Sèvres.

Métro : Pont de Sèvres.

LE COMITE DU PRIX BREMOND

Կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս հինգշաբթի, Յունիս 28, ժամը 21ին, ԿԻՄԷ Թանգարանին սրահը՝

6 Place d'Iéna

Դասախօս՝

HENRI MASSÉ

(*Membre de l'Institut*)

Նիւթ՝ «Լեւոն Զ. թագաւոր Կիլիկեան Հայաստանի :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսի եւ շրջակայից Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս կի - րակի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պի-տի պատարագէ Տէր Ատոմ քհնյ. : Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւէտ ողբացեալ Տիկին Նը - ւարդ Գ. Կիւլպէնկեանի մահուան չոր - րորդ տարեդարձին, եւ իր ամուսնոյն ազգային բարերար, Գալուստ Կիւլպէնկ-եանի մահուան առաջին տարելիցին առ - թիւ: Հանգուցեալ բարերարներու յիշա - տակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի դպրոցներու տա - րեվերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին ծնողները քաջալերելու, ինչպէս եւ լսելու վարչու - թեան խօսքը : Երգեր, արտասանութիւն - ներ եւ անակնկալներ եւ խնջոյք: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազբիւր - Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժո - ղովը այս շաբաթ օր ժամը 21ին, սովո - րական հաւաքատեղին : Բոլորին ներկա - յութիւնը պարտաւորիչ :

Հ. Յ. Դ. ՌԱՑՖԻ խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Ստեփանի բը-նակարանը, 45 ռիւ Ռօշէշուար, մէթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր-Վարդան մխալի ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջան - եան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկա - յութիւնը պարտաւորիչ .

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պի-տի ունենայ երեքշաբթի, 3 Յուլիս, ժա-մը 21ին, Քառէի սրճարանին վերնա - յարկը

Դասախօս՝ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Նիւթը՝ Հայ գրականութեան յատկանի-շը (Կալիմար հրատարակչական Տան լոյս ընծայած «Գրականութեան պատմու - թեան» մէջ իր գրած ուսումնասիրութեան առթիւ);

Մուտքը ազատ է :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Մի - ութեան Փարիզի շրջանին կողմէ:

Այս Կիրակի առաւօտուընէ մինչեւ իրի-կոյ, Շաւիլի անտառին մէջ :

Սկաուտական խաղեր, առատ ուտելիք եւ խմելիք շատ աժան գիներով, շոգե - կառք Կառ Մոնփառնասէն, իջնել Շաւիլ, առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն, օթօպիւս՝ իջնել Փիւի Սան Վէն (Շաւիլ): Դաշտահանդէսին վայրը շատ մօտ է կա-յարանին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Խոհարարի օգնական մը, Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Ցեսանվիլիէի ogա - փոխութեան կայանին մէջ աշխատելու համար Յուլիս 12էն մինչեւ Սեպտեմբեր *: Դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնը, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ: Հեռ. Էլիզէ 67–03 :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10: Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ • JEUDI 28 JUIN 1956

32րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 7615 32e ANNEE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3426

ՇՈՂ ՄԸՆ ԱԼ ՄԱՐԵՑԱՒ

●

Ա.

Կովկասի հայկական կեանքը խորապէս ցնցուեցաւ 1905ին, երբ կը պայթէր ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը :

Ցարաբերական ազատութեան մը ալիքները փոթորկեցին երիտասարդութիւնը, նոր հեռանկարներ պարզելով անոր աչքին :

Մեր առուն ալ կը խայտար, ռուսական ամեհի ծովուն դիմաց, իր նոր ճամբան փնտռելով :

Շատեր նախընտրեցին ծովուն ալիքներուն խառնուիլ: Ուրիշներ յանձն առին ամէն ճիգ եւ զոհողութիւն, որպէսզի առուն կարենայ պահել իր ինքնուրոյն ընթացքը, համատարած ամբողջութեան մէջ:

Այս վերջիններէն էր Վահան Նաւասարդեան, որ ահա կը հիւծի անսպասելի պահու մը:

Փոս մը եւս, թաղելու համար շող մը, որ կը փորձէր լուսաւոր ակօսներ բանալ մեր մթագոյն իրականութեան մէջ, մինչեւ իր մահը :

Երէկ հազիւ կրցանք աղօտ պատկեր մը տալ իր կովկասեան գործունէութեան մասին, Շուշիէն մինչեւ Բաքու, Թիֆլիս եւ Երեւան :

Վ. Նաւասարդեան, ամբողջ չքախումբի մը հետ արտասահման կ'իյնար այն պահուն երբ աշխարհին դարձեր էինք տարագիր: Արմատախիլ եւ տարուբեր՝ աշխարհի չորս հովերէն :

Հարկ էր ծայրէն սկսիլ ամէն բան, ծրագիրներ մշակել եւ պատրաստականութիւններ ստանձնել :

Դաշնակցութիւնը ինքն ալ դժուար փորձի մը կ'ենթարկուէր, այս նոր վերիվայրումներուն մէջ :

Քաղաքական դաշտին փլուզումը կը պահանջէր անսասան հաւատք, ամուր ջիղեր եւ յարատեւ գործունէութիւն, կանգուն պահելու համար նուաբեկութենէ փրկուած բազմութիւնները :

Նոր գոյամարտ մը կը սկսէր, շատ աւելի դժուար եւ ճակատագրական, քանի որ հողը սահած էր մեր ոտքին տակ :

Վ. Նաւասարդեան դարձաւ այդ պայքարին փայլուն յառաջապահներէն մէկը, իր անսահման խանդավառութեամբ, անվեհեր վճռականութեամբ եւ անգերազանցելի ոգեւորութեամբ :

Արդէն ունէր կուռ պաշար, երբ առաջին անգամ ասպարէզ կ'իջնէր Կովկասի մէջ :

Չէր գիտեր ուրիշ որեւէ օտար լեզու, բացի ռուսերէնէ : Սակայն իր զարգացումը միշտ գնաց զուգընթաց՝ օրուան պահանջներուն հետ :

Իր խուզարկու միտքը եւ աննկուն կամքը գլխապտոյտ խոյութեամբ կը մանրէին որեւէ նիւթ որ կապ ունէր հայկական կեանքին, մշակոյթին կամ քաղաքական դաշտին հետ :

Երբեմն հեզասահ, ինչպէս վճիտ առու մը, յաճախ կարկուտի սաստկութեամբ կը հոսէին խօսքերն ու փաստերը իր ճոխաբան գրչին տակ, ամբողջ սիւնակներ գրաւելով «Յուսաբեր»ի մէջ.

Խմբագրականներուն այդ հոսուն շարքերէն արդէն լոյս տեսած են հատորներ, ճոխացնելով, զարգացնելով մեր քաղաքական գրականութիւնը :

Այդ ուսումնասիրութիւնները, որոնք օրաթերթի մը սահմանը կ'անցնէին, կը կազմեն մանրակրկիտ համայնագիտարան մը հայկական, թրքական, այլ մանաւանդ ռուսական հարցերու վերլուծման, ժողովրդականացման համար :

Մասնաւոր հմայք մը ունէր իր գրիչը, որ միշտ մնաց թարմ եւ ներգործական, հակառակ տարիներու յոգնութեան :

Մոլեռանդօրէն կը հաւատար Դաշնակցութեան կոչումին, որ իրեն համար դարձած պաշտամունք՝ խօսքի թէ գործի մէջ:

Իբրեւ տեսաբան ալ, մնաց ինքնատիպ: Գիտէր ներդաշնակել բարձրն ու մատչելին:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՄԵՐԺԵՑ ՔՆՆԵԼ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

■

Ապահովութեան Խորհուրդը Յունիս 26ին մերժեց արաբական եւ ասիական 13 պետութեանց այն խնդրագիրը որ կ'առաջարկէր օրակարգ անցընել Ալժերիոյ խնդիրը: Միայն երկու երկիրներ, Իրան եւ Խ. Միութիւնը թեր քուէարկած էին, եօթը՝ դէմ, իսկ ձեռնպահ մնացած են Եուկոսլաւիա եւ ազգայնական Չինաստանը :

Նիստէն առաջ, խորհրդային պատուիրակը, Սոբոլով պահանջած էր առաջարկին քննութիւնը յետաձգել անորոշ ժամանակով, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդին անդամները ժամանակ ունենան ուսումնասիրելու Ալժերիոյ խնդիրը: Ֆրանսական պատուիրակը, Պ. Ալֆան անընդունելի գտաւ այս առաջարկը, դիտել տալով թէ արաբական եւ ասիական երկիրները կը պահանջեն անմիջական քննութիւն եւ թէ անկարելի է յետաձգել խնդիր մը որ արձանագրուած չէ օրակարգին մէջ: Այս ճամբուն վրայ, յետաձգման առաջարկը մերժուեցաւ մէկի դէմ (Խ. Միութիւն) եօթը ձայնով եւ երեք ձեռնպահութեամբ :

Այս առաջին յաջողութենէն ետք նորէն խօսք առնելով, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը առաջարկեց մերժել արաբական եւ ասիական պետութեանց առաջարկը, յիշեցնելով թէ Ալժերիոյ խնդիրը միայն Ֆրանսայի կը վերաբերի: Առտուան նիստին մէջ Իրանի ներկայացուցիչը կ'արդարացնէր եղած պահանջը: Պ. Ալֆան իր երկու ճառերու ընթացքին յայտարարեց թէ Ֆրանսա «վճռապէս կ'ընդդիմանայ որ իր ներքին գործերը քննուին երրորդի մը կողմէ: Միջամտել պետութեան մը եւ իր հպատակներուն միջեւ որ կը խանգարեն հանրային անդորրութիւնը՝ կը նշանակէ խախտել Ազգաժողովին ուխտը եւ վտանգել խաղաղութիւնը, նոյն իսկ Ազգաժողովին գոյութիւնը: Ալժերիոյ խնդիրը միջազգային հարց կրնայ դառնալ միայն այն ատեն երբ երրորդ մը միջամտէ, ուժ տալով ապստամբութեան ».

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, արաբական եւ ասիական պետութիւնները այժմ իրենց յոյսը դրած են ՄԱԿի ընդհ. ժողովին վրայ որ պիտի գումարուի նոյեմբեր 12ին, եթէ մինչեւ այն ատեն խաղաղօրէն չկարգադրուի Ալժերիոյ խնդիրը: Արաբական առաջարկին դէմ քուէարկած էին Ֆրանսա, Մ. Նահանգները, Անգլիա, Փերու, Քուպա, Պելժիա եւ Աւստրալիա: Ամերիկեան պատուիրակը պաշտպանեց Ֆրանսական տեսակէտը, միեւնոյն ատեն դիտել տալով թէ իր կառավարութիւնը կը սպասէ այն օրուան երբ ազատամիտ եւ արդար լուծումի մը շնորհիւ Ալժերիոյ բոլոր ժողովուրդները պիտի կրնան խաղաղութեամբ ապրիլ իրարու հետ : «Պէտք չէ ձեռք առնել որեւէ միջոց որ կրնայ խանգարել այդ նպատակը, Ալժերիան փոխանցման շրջան մը կ'անցընէ: Մ. Նահանգներուն հոգը այն է որ իբրպէս շինարար կարգադրութիւն մը գտնուի կարելի եղածին չափ շուտ»

Իրանի պատուիրակը ի զուր փորձեց համոզել ժողովականները: Կանոնագրին համաձայն, Ապահովութեան Խորհուրդը չի կրնար քննել որեւէ խնդիր, եթէ օրակարգ անցած չէ: Իրանի ներկայացուցիչը բացատրեց թէ Ալժերիոյ կացութիւնը կրնայ տեղի տալ միջազգային վէճերու եւ թէ կանոնաւոր պատերազմ մըն է որ կը մղուի այնտեղ:

× Վերջին տեղեկութեանց համաձայն անդորրութիւնը վերահաստատուած է Ալ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Երէկ հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Եգիպտոսէն.—

ԳԱՀԻՐԷ, 26 Յունիս.— Ողբացեալ ընկեր Վահան Նաւասարդեանի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս կիրակի, 1 Յուլիս:

× Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն իր ցաւակցական հեռագրին հետ, խնդրած է ծաղկեպսակ մը դնել ողբացեալ ընկեր Նաւասարդեանի դագաղին վրայ: Կազմակերպութեան կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած է ընկեր Լեւոն Յովհաննէսեան :

Ցաւակցական հեռագիրներ ուղղած են նաեւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ անհատ ընկերներ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու հետ կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր ընկեր, Հայկ. Դատին քաջարի ախոյեան Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ եւ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիայի եւ ընկեր եւ ընկերուհի Բեգլար Նաւասարդեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը բոլոր խումբերու կողմէ խոր կսկիծով կ'ողբայ մեծ հայրենասէր եւ վաստակաւոր ընկ. Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆի կորուստը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիայի, ընկեր եւ ընկերուհի Բ. Նաւասարդեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը անհուն կսկիծով լսեց Պ. Վահան Նաւասարդեանի մահուան գոյժը եւ այս տխուր առիթով իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ՝ ընկ.հի Հերսիլիայի, Տէր եւ Տիկին Բեգլար Նաւասարդեանի :

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական « Սեւակ » խումբը խոր կսկիծով կ'ողբայ մեծ առաջնորդին՝ Վահան Նաւասարդեանի մահը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիայի եւ Տէր եւ Տիկին Բեգլար Նաւասարդեանի: Իր գաղափարները անյաղթ պիտի մնան ուսանողութեան մէջ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը, Միութեան մասնաճիւղերով, կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը մեծ Հայուն, մեծ մտաւորականին եւ հանրային գործիչին՝ Վահան Նաւասարդեանի եւ իր խորին վշտակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիայի եւ որդւոյն՝ Բեգլար Նաւասարդեանի, ինչպէս նաեւ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան եւ բոլոր պարագաներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր ամէնէն անկեղծ ցաւակցութիւնները այս մեծ կորուստին համար: Նաւասարդեանը այն լուսաւոր դէմքն էր, որ կրնար լիակատար գաղափար տալ թէ որքան մեծ է հայ ժողովուրդը :

Տէր եւ Տիկին Ժան Պալար

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խորապէս զգածուած՝ կը խոնարհիմ մեր մեծ ընկերոջ անզուգական Վահան Նաւասարդեանի գերեզմանին առջեւ: Կ'ողբամ կորուստը ազգային եւ յեղափոխական մեծ գործիչին:

Յ. Պապիկեան

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգայինի վարչութիւնը կ'ողբայ մահը գաղափարապաշտ անզուգական գործիչին, մեծ հայրենասէրին եւ ընտիր Հայուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համայն հայութիւնը կորսնցուց իր ամէնէն հաւատաւոր զաւակներէն մէկը, իր կուսակցութիւնը՝ մեծ ղեկավար մը, ու շատեր, ինծի նման նաեւ հայր մը, հոգեւոր եւ մտաւոր հայր մը : Իր յիշատակը անթառամ պիտի մնայ մեր մէջ, իր հաւատքը, իր հայրենասիրութիւնը պիտի ըլլան մեր իտէալը.

Կ. Փօլատեան

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Յորդանանի խորհրդարանը լուծուեցաւ Յունիս 26ին: Վարչապետը յայտարարութիւն մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ վերջին երկու օրերու միջոցին կարգ մը երեսփոխաններ կը համախմբուէին, դժուարութիւններ յարուցանելու համար կառավարութեան դէմ : Այս կացութեան առջեւ, կառավարութիւնը խնդրեց Հիւսէյին թագաւորէն լուծել խորհրդարանը, որպէսզի ազգը կարենայ իր կարծիքը յայտնել օրուան խնդիրներու մասին: Այդ հարցերն են.— 1. Արաբական երկիրներու ելմտական աջակցութեան առաջարկը, որուն համաձայն է կառավարութիւնը.— 2. Արտաքին դաշինքներ որոնք այլեւս չեն ծառայեր երկրին շահերուն եւ հետեւաբար պէտք է վերաքննուին: Աւելորդ է, ըսել թէ այս խնդիրները ամէնէն առաջ կապ ունին Անգլիոյ հետ, որ ամէն տարի կարեւոր գումար մը կը վճարէ Յորդանանի, մասնաւորապէս հոգալով արաբական լեգէոնին ծախքերը: Խորհրդարանին մեծամասնութիւնը կ'ուզէ չեղեալ հռչակել Անգլիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը (1948): Վարչապետը կը նախընտրէ շարունակել, վերաքննելով պայմանները :

× Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Պ. Շեպիլով, բանակցութիւններ կը կատարէ Լիբանանի կառավարութեան հետ, քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրներու մասին :

ԱՆԳԼԻԱԳԻՐ ԳՐԱԳԷՏԸ, Մայքըլ Արլէն (Տիգրան Գույումճեան), մեռած է շաբաթ օր, Նիւ Եորքի մէջ: Համաշխարհային համբաւ կը վայելէր իր վէպերով: Քանի մը գործեր հայերէնի ալ թարգմանուած են :

ՍՈՒԳԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՈՂԲ. Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տեղի կ'ունենայ, 7 Յուլիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթ, 8 ռիւ Տանթոն :

Կը նախագահէ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ :

Մուտքը ազատ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հանրապետութեան նորընտիր նախագահը, Կամալ Նասր գիր մը ուղղելով Լոնտոնի աշխատաւորական օրկանին՝ «Տէյլի Հէրըլտ»ի, կ'ըսէ թէ «Եգիպտոս կարելին պիտի փորձէ, բարւոք յարաբերութիւններ մշակելու համար Մեծն Բրիտանիոյ հետ: Շատ մը պարագաներ կան ուր Մեծն Բրիտանիա եւ Եգիպտոս կրնան գործակցիլ, փոխադարձաբար օգտուելով: Հիմա որ եգիպտացի ժողովուրդը իր ազատութեան տիրացաւ եւ այլեւս օտար զինուորներ չկան իր հողին վրայ, բոլորովին նոր գլուխ մը կը բացուի»: Գահիրէի թերթերը ներբողներ կը հիւսեն, նորընտիր նախագահը կոչելով «առաջնորդը արաբականութեան, ախոյեան անկախութեան, հերոս յեղափոխութեան, հանճարեղն Կամալ» եւն.:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ եւ Ռումանիա առեւտրական համաձայնութիւն մը պիտի կնքեն երկար պայմանաժամով: Պայմանագիրը կը նախատեսէ նաեւ օգնել նուազ բարգաւաճ երկիրներու

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ փորձնական կայան մը կը կառուցուի Բագուի մէջ, հիւլէական ուժով զտելու համար քարիւղը :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՆԻՍՏԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, Յունիս 21ին նիստ գումարեց Կիլիկեան թեմերու ազգ. ընդհ. ժողովը, Անթիլիասի վեհարանին մէջ: Ժողովը կը բաղկանայ երեք եկեղեցական եւ 18 աշխարհական անդամներէ: Ներկայ էին երեք եկեղեցական եւ 14 աշխարհական երեսփոխաններ: Առժամեայ դիւանին ատենապետ ընտրուեցաւ երիցագոյն անդամը, Պ. Յակոբ Տէր Մելքոնեան, իսկ ատենադպիր՝ կրտսեր անդամը, Տոքթ. Յակոբ Գասպարեան (Հալէպէն): Ներկաներու ստուգումէն ետք, ընտրուեցաւ մնայուն դիւանը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Վահէ Սեթեան (Ա. ատենապետ), Պ. Ռուբէն Մավիսագալեան (Բ. ատենապետ), Պ. Միհրան Հերարտեան (Ա. ատենադպիր), Պ. Ղազար Զարբէֆ (Բ. ատենադպիր):

Կաթող. տեղապահ Խորէն եպիսկ. կարդաց հետեւեալ ճառը.—

Յարգելի երեսփոխաններ,
Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Ազգ. Ընդհ. Ժողովոյ,

Սրտի անհուն բերկրանքով եւ անխառն ուրախութեամբ ձեզի կ'ուղղեմ սիրոյ եւ ողջոյնի խօսքս եւ բարեմաղթութեան մաղթանքս եւ ձեր միջոցաւ Կիլիկեան Թեմերու բոլոր մարմիններուն, որոնք կը ներկայացնեն Ս. Աթոռիս ենթակայ հաւատացեալ հայ ժողովուրդը:

Երկար դադարէ մը յետոյ դարձեալ կը գումարուի այսօր Կիլիկեան Թեմերու Ներկայացուցչական այս վերին մարմինը եւ ինծի կը վիճակուի կատարելու բացումը այս Նոր Շրջանին:

Յարգելի երեսփոխաններ,

Պատմ. ժողովիդ վրայ կը ծանրանայ մեր Ազգային-եկեղեցական կեանքին բարւոք ընթացք մը տալու, խառնեալ մտքերը հանդարտեցնելու եւ Օրէնքի ճամբով ձեր առջեւ դրուելիք խնդիրները լուծելու վսեմ պարտականութիւնը. այս ձեւով, վերահաստատուած կ'ըլլայ նաեւ Կիլիկեան Թեմերու կեդրոնին մէջ սահմանադրական կեանքը:

Ուրախութեամբ կը յայտնենք այս առթիւ, որ տարիներէ ի վեր թափուր մնացած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը, չորս ամիսներ առաջ, Կիլիկիոյ Թեմերու Պատգամաւորական Ժողովին կողմէ կատարուած ընտրութեամբ, օժտուեցաւ արժանաւոր գահակալով մը յանձին Բերիոյ Թեմին բարեխնամ Առաջնորդ Ամենապատիւ Տ. Զարեհ Ս. Եպիսկոպոսի, որուն հայրապետական Ս. Օծումը ի մօտոյ կը յուսանք կատարել Կաթողիկոսարանիս Մայր Տաճարին մէջ: (Ծափեր):

Յարգելի երեսփոխաններ,

Խորապէս հաւատացած եմ որ չկայ որեւէ խնդիր որ կարելի չըլլայ լուծել բանակցութեան, տրամաբանութեան ճամբով, եթէ մեր մտահոգութիւնը Ազգին եւ Կիլիկեան Ս. Աթոռին ընդհանրական շահերն է միայն եւ հեռու կը մնանք անհատական կամ հաւաքական նախասիրութիւններէ, երբ մեզի համար բարձրագոյն հեղինակութիւն ընդունինք Օրէնքը՝ որ վեր է ամէն նկատառութենէ: (Ծափեր):

Կաթողիկոսարանս Ազգ. Ընդհ. Ժողովդ նիստի հրաւիրելով կը հաւատայ, թէ ձեզմէ իւրաքանչիւրը մտահոգութիւն ունի ազգային գործերը աւելի բարւոք տեսնելու եւ մեր կեանքի բոլոր մարզերուն՝ կրթական եւ մշակութային, բարոյական եւ ընկերային վերելքը ապահովելու:

Կը հաւատանք նոյնպէս, որ ձեզմէ իւրաքանչիւրը ոչ թէ իր անձը կամ իր Թեմը եւ կամ մտայնութիւն մը միայն կը ներկայացնէ, այլ մեզի կը հասցնէ Կիլիկեան Ս. Աթոռի Թեմերու հայ ժողովուրդին հաւաքական ձգտումներն ու ձայնը, որ անլսելի պիտի չմնայ կաթողիկոսարանէն ներս: Եւ հետեւաբար, կը փափաքինք որ դուք եւս եւ ձեր միջոցաւ Կիլիկեան Թեմերու մեր ժողովուրդը փոխադարձաբար ունենան վստահութեան նոյն ոգին մեզի հանդէպ, անխախտ այն համոզումով թէ այս աթոռը եւ անոր հոգեւորականները չեն խուսափած հաւատարմաբար ծառայելէ Հայց. Ս. եկեղեցւոյն եւ Հայոց ժողովուրդին յաճախ այն տեսակ պայմաններու մէջ, որոնք քիչ անգամ բնական եւ հաճելի եղած են:

Արդ, նկատի ունենալով այս բոլորը, Ազգ. Ընդհ. Ժողովոյ բացման այս պահուն, կոչ կ'ուղղենք ամէնուդ որպէսզի միացնենք մեր բոլոր ճիգերը, միաբանաբար ընտրելու համար ճամբայ մը որ մեզ հասցնէ խաղաղ եւ շինարար աշխատանքի: Կը հաւատանք որ կարելի է գտնել այդ ուղիղ ճամբան որ կ'առաջնորդուի քրիստոնէական սիրով եւ ազգային բարձրագոյն շահերով

Կ'աղօթենք ի սրտէ եւ կը խնդրենք Ամենակալէն որ մեր բոլոր ջանքերն ու աշխատանքները ըլլան յօգուտ Ազգիս բարօրութեան եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պայծառութեան:

ԴԻՒԱՆԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Դիւանին կողմէ, Պ. Միհրան Հերարտեան պատասխանեց այս ճառին.

— Երկար տարիներու դադարէն վերջ, այս ժողովին վերստին գումարումը գոհունակութեամբ եւ ցնծութեամբ կը լեցնէ ազգին սիրտը: Իր մտածուած բացման ճառով, Ամենապատիւ Տեղապահ Սրբազանը հաւաստիքը կուտայ մեզի, թէ Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան բոլոր թեմերուն մէջ, առաջնորդող գիծը պիտի ըլլայ օրէնքը: Նոյն ատեն, մեր գոհունակութիւնը կը յայտնենք, որ Կիլիկեան Միաբանութեան եկեղեցական դասու արժանաւորներուն մէջ մէկը՝ Հալէպի առաջնորդ Զարեհ Եպիսկ. Փայասլեան ազգին կամքով կոչուած է գրաւելու Կիլիկեան կաթողիկոսութեան Ս. Աթոռը: Վստահ ենք որ Կիլիկիոյ ամբողջ թեմը պիտի սկսի բարգաւաճման եւ ուռճացման նոր շրջանի մը: Շնորհակալութիւն Տեղապահ Սրբազանին, որ յաջողցուց Պատգամաւորական Ժողովի գումարումը եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնենք մեր ուժերը ի սպաս դնելու ի պայծառութիւն Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ: Այս առթիւ դիւանին կողմէ պատշաճ կը նկատենք որ ազգընտիր կաթողիկոս Ամեն. Զարեհ Ս. Փայասլեան առաջնորդուի հոս՝ գրաւելու իր Աթոռը եւ իր օրհնութիւնները տալու մեզի:

Դիւանի անդամները եւ Տաճատ Ծ. Վարդ. Ուրֆալեան գացին Հայրապետին սենեակը եւ ծափերու մէջ դահլիճ առաջնորդեցին զայն:

Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան առաջարկեց, որ օրակարգ մը մշակուի եւ նախքան յաջորդ նիստը երեսփոխաններուն բաժնուի, որպէսզի կարենան ուսումնասիրել օրակարգի հարցերը:

Առաջարկը ընդունուեցաւ եւ որոշուեցաւ յաջորդ նիստը գումարել շաբաթ, 23 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Պէյրութի Ազգային առաջնորդարանի դահլիճին մէջ: Նոյնպէս, Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեանի առաջարկով, որոշուեցաւ նստաշրջանի փակման նիստը գումարել Վեհարանի դահլիճին մէջ:

ԱԶԳԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ

Ապա, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ազգընտիր Կաթողիկոսը տուաւ իր օրհնութեան խօսքը, յայտարարելով.

Գերաշնորհ հայրեր, յարգելի երեսփոխաններ,

Ներէն հետեւեցայ Տեղապահ Սրբազանի բացման ճառին, որուն տառն ու ոգին կը բաժնեմ կատարելապէս, որովհետեւ երկար դադարէ մը յետոյ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովը այսօր գումարուեցաւ, համաձայն մեր օրէնքներուն եւ 1941ի կանոնագրութեան.

Ասկէ առաջ, թերեւս Ազգային Ընդհ. Ժողովին գործը եւ պարտականութիւնները այսքան ծանր չէին որքան հիմա եւ հաւանաբար դեռ ատեն մը այսուհետեւ: Բայց ես վստահութիւն ունիմ ձեր բոլորին հասկացողութեան եւ բարձր ոգիին վրայ, որուն շնորհիւ առաջնորդուած՝ պիտի լուծէք այն բոլոր խնդիրները, որոնք այս Աթոռին եւ ժողովուրդին առջեւ դրուած են:

Հիմնական մէկ բան կայ.— ոչ եկեղեցականները եւ ոչ ալ աշխարհականները առանձինն չեն կրնար մշակութային, ազգային եւ այլ կալուածներէ ներս գործ առաջ տանիլ: Ջանանք իրարմէ զատելը չէ համապատասխաներ մեր եկեղեցւոյն աւանդութեանց եւ կոչումին: Աշխարհականները ժողովական գետնի վրայ եւ հոգեւորականները եկեղեցական մարզէն ներս, ձեռք ձեռքի տուած առաջ պիտի տանին բոլոր գործերը:

Շատ շնորհակալ եմ որ ընդառաջելով Տեղապահ Սրբազանի հրաւէրին, եկաք հոս՝ գումարելու Ազգային Ընդհանուր ժողովը:

Վստահ եմ որ գործակցութեան ոգին, որ գոյութիւն ունեցած է մեր միջեւ, ասկէ ետք եւս գոյութիւն պիտի ունենայ եւ մենք բոլորս, աշխարհական ու եկեղեցական, պիտի կրնանք աշխատիլ յօգուտ այս Աթոռին եւ մեր բոլոր կարելիութիւնները ի սպաս պիտի դնենք այս ժողովուրդի ծառայութեան համար:

Շատ ուրախ եմ ձեզ ողջունելով, այս անգամ պաշտօնապէս, որպէս ազգին երեսփոխանները եւ Կիլիկեան Թեմերու հայութեան ներկայացուցիչները:

Կ'ողջունեմ ձեզ եւ ձեր միջոցով մեր առաջնորդարաններուն ու անոնց ճամբով մեր Թեմերու ժողովուրդին ողջոյններս կը հաղորդեմ: Կը յուսամ որ աւելի լաւ պայմաններու մէջ կը տեսնուինք եւ կը գործակցինք՝ միշտ յօգուտ այս Աթոռին եւ հայ ժողովուրդին, շնորհիւ Աստուծոյ օժանդակութեան:

Կաթողիկոսին խօսքէն ետք, ժողովի առաջին նիստը փակուեցաւ տէրունական աղօթքով:

× Նոյն օրը (21 Յունիս), Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի վախճանման Դ. տարելիցին առթիւ, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

Պատարագեց Դպրեվանքի տեսուչ Դերենիկ եպիսկոպոս Փոլատեան, որ հանգուցեալ կաթողիկոսի դամբանին առջեւ կատարեց հոգեհանգստեան կարգը եւ խօսեցաւ աւուր պատշաճի քարոզ մը:

ՅՈՒՆԻՍ 17Ը ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պետական ուժի կրթնող ժողովուրդներու մէջ քիչ են պոռթկումի եւ յեղափոխութեան նշանները: Մարդիկ կը հետեւին օրէնքին եւ հրամանին, որովհետեւ վերջին հաշուով միշտ օգտուած են պետութեան հզօր դիրքէն իբրեւ զինուոր, իբրեւ պաշտօնեայ, իբրեւ քաղաքացի եւ նոյնիսկ իբրեւ բանուոր....

Գերմանիոյ մէջ յեղափոխութիւնները աննշան թիւ մը կը կազմեն պատմութեան ընթացքին եւ չունին ուրիշ տեղերու պոռթկումի սաստկութիւնը: Այսպէս՝ 1847ին եւ հարիւր տարի վերջ 1953 Յունիս 17ին: Բայց ինչ որ ալ ըլլայ առանձնայատուկ տեղ մը կը գրաւէ 1953 Յունիս 17ը, յետպատերազմեան Գերմանիոյ կեանքին մէջ:

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ աշխատանքի նոր կանոն (նորմ) մտցուած էր, այսինքն գործաւորէն կը պահանջուէր աւելի աշխատանք նոյն աշխատավարձով: Ասիկա պատճառ եղաւ որ Յունիս 12ին Պրանտէնպուրկ քաղաքէն սկսելով ամէն տեղ մինչեւ 17 Յունիս ցոյցեր կազմակերպուին այդ կանոնը բարեփոխելու համար: Ինքնին գործադուլի տարրական իրաւունք մըն էր որ կը գործադրուէր, բայց շարժումը պետութեան ձեռքը անցած գործարաններու դէմ էր, հետեւաբար «դաւաճանութիւն» կը համարուէր օգտագործել այդ իրաւունքը: Ցուցարարները անցան Պերլինի արեւելեան մեծ պողոտայէն Սթալին Ալէէն եւ մտան նոյնիսկ արեւմտեան շրջաններ Թրեմփէթօ փարքէն, խաղաղ ցոյցերով եւ երգերով, ըսելով թէ՝ «ազատութիւն» կը պահանջեն: Անոնք շատ լաւ գիտէին որ տնտեսութեան եւ աշխատանքի բարելաւումը միայն այն ատեն կը յաջողէր եթէ պարտադրուած համայնավարական իշխանութիւնը տապալէր եւ ազատութիւն հաստատուէր: Այս յեղափոխութիւնը կը ձգտէր ուրեմն, Ուլբրիշտներու եւ Կրոթէվոլներու ձեռքէն ազատման եւ Գերմանիոյ վերամիացման: Գերման աշխատաւորութիւնը այսպէս կոչուած «ընկերային նուաճումներ» չէր ուզեր, այլ ազատութիւն: Ազատութիւն՝ աշխատանքի, խօսքի, գրչի, ուսուցումի, դպրոցի, կրօնքի, վարք ու բարքի եւ երթեւեկի ամբողջ հայրենիքին մէջ, ինչ որ զլացուած է իրեն ռուսական գրաւեալ շրջանին մէջ:

Յեղափոխութեան սկզբի ժամերուն տեսակ մը թոյլ վերաբերմունք ցոյց կուտար «ժողովրդական ոստիկանութիւն» կոչուած ոստիկանութիւնը: Նոյնիսկ ռուս պահակները քաջալերական վերաբերում ունէին, բայց կէսօրին սկսաւ ռուս եւ գերման համայնավար վարիչներու խոստումը թէ՝ գոհացում պիտի տրուի եւ հասան ռուսական զրահապատ կառքերը, ցրուեցին ցուցարարները եւ ամիսներ շարունակ կատարուեցան ձերբակալութիւններ եւ տրուեցան խիստ պատիժներ:

Յիշեցինք 12 Յունիս Թուականը իբրեւ սկիզբ այս տնտեսական եւ ընկերային դժգոհութեան արտայայտութիւն: Այդ Թուականը յաջորդ օրն իսկ էր այն յայտարարութեան թէ այլեւս «նոր ընթացք» պիտի առնէ ամէն բան սովետական գերիշխանութեան տակ: Մարդիկ հաւատացեր էին քիչ մը շատ կանուխ այդ յայտարարութեան եւ տուին անպատեհի զոհեր.

Դեռ ծանօթ չեն մանրամասնութիւնները շատ մը քաղաքներու մէջ կատարուած անցքերուն, որոնք միջին Գերմանիոյ մէջ խստօրէն ճզմուած են, բայց Պրանտէնպուրկի, Կէօրլիցի, Կիրշմէօզըրի եւ Պերլինի անցքերը բաւական խօսուն պատկեր մը կուտան արդէն յեղափոխական շարժումին եւ ռուսական վարմունքին, որ կը ձգտի ամէն գնով դիրքի վրայ պահել իր մանկլաւիկները, գերման համայնավարներ եւ զանազան կուսակցութիւններէ ինկած թափթփուքներ, որոնք կազմած են ինքնակոչ կառավարութիւնը արեւելեան Գերմանիոյ, իբրեւ գերման ժողովրդավար հանրապետութիւն... :

1953 Յունիս 17ի յեղափոխութեան երրորդ տարելիցը տօնուեցաւ այս տարի պաշտօնապէս Պոնի եւ Պերլինի մէջ երեսփ. ժողովներու սրահներուն մէջ իբրեւ «օր ազատութեան»: Ատենաուըր որ նոր վերադարձած էր Ուաշինկթընէն, յայտարարեց թէ մօտ է վերամիացումը Գերմանիոյ, խաղաղութեամբ եւ ազատութեամբ, թէ ամբողջ արեւմտեան քաղաքականութիւնը նպատակ ունի Գերմանիոյ վերամիացումը: Ճառախօսներ ի ներկայութեան հանրապետութեան նախագահ Թէոտոր Հոյսի բացատրեցին այդ օրուան իմաստը եւ եզրակացուցին թէ անհրաժեշտ է ուժ առնել կատարուած զոհաբերութենէն, հասնելու համար վերամիացման: Պերլինի մէջ քաղաքապետ եւ ուրիշ վարիչ դէմքեր ուժգնօրէն արտայայտուեցան թէ «մարդկային սկզբունքին դէմ է կապտել ժողովուրդի մը ազատ եւ Միացեալ ապրելու կամքը»:

Մինչդեռ Խրուշչեւ կը պահանջէ բանակցութիւններ կատարել երկու Գերմանիաներու միջեւ, որպէսզի վերամիացումը դիւրանայ, արեւմուտքի ճառախօսները կը հաստատեն թէ ամէն ամիս մօտ 20.000 հոգի կը փախչի դէպի արեւմուտք եւ անհրաժեշտ կը գտնեն բոլշեւիկեան իշխանութեան հեռացումը, եթէ իսկապէս սթալինազերծում ծրագրուած է նաեւ Գերմանիոյ արեւելեան մասին մէջ:

Կը թուի թէ Ատենաուըր գիտէ սպասել: Գերման դաշնակցային հանրապետութիւնը իր յիսուն միլիոն բնակիչով եւ տնտեսական վերելքի հրաշքով, վերամիացման ամէն նախապատրաստութիւն եւ համապատասխան միջոցներն ունի:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԺԴ.— ՀՐԷՇ ԲԵՐԻԱՅԻ ՎԱԽՃԱՆԸ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆԻ ԱՆՍԱՀՄԱՆ ՓԱՌԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

Բերիան տմարդի վերաբերում ունեցաւ նաեւ ընկեր Օրժոնիկիձէի ընտանիքին հանդէպ, որովհետեւ ան էր որ կ'արգիլէր գործադրել իր ստորին ծրագիրները: Բերիան մէջտեղէն կը վերցնէր բոլոր անոնք որ նեղութիւն կը պատճառէին իրեն եւ Օրժոնիկիձէն միշտ ալ հակառակորդ մը եղած էր եւ ասիկա չէր ծածկած Սթալինէն: Փոխանակ քննելու անոր հարցը եւ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնելու, Սթալին հրամայեց որ հաշուեյարդարի ենթարկուի Օրժոնիկիձէի եղբայրը եւ մղեց որ Օրժոնիկիձէն ինքն ալ անձնասպան ըլլայ:

Սթալինի մահէն քիչ ետք Կեդր. Կոմիտէն դիմազերծ ըրաւ Բերիան եւ դատավարութեամբ մը հաստատելէ ետք բազմաթիւ հրէշային ոճիրները գնդակահարեցին:

Հարց է թէ այս հրէշը որ «մաքրած» էր տասնեակ հազարաւոր անձեր, ինչպէ՞ս դիմազերծ չեղաւ Սթալինի ողջութեան: Պատճառն այն է որ Բերիան չափազանց ճարպիկ էր եւ վարպետօրէն կ'օգտագործէր Սթալինի տկարութիւնները: Անդադար սնուցանելով անոր կասկածները, Բերիա կ'օգնէր Սթալինի ամէն բանի մէջ եւ կը գործէր անոր օգնութեամբ:

Անձի պաշտամունքը հրէշային համեմատութիւններու հասած էր, մանաւանդ

-որ Սթալին կ'օգտագործէր ամէն հնարաւոր մեթոտ իր անձնական փառքին համար: Իր այս ինքնափառաբանումին համար համեստութիւն բոլորովին չունէր, եւ ասիկա կ'երեւայ իր «Համառօտ կենսագրութիւն» գրքին մէջ ուր Սթալին աստուածի մը հաւասար փառաբանուած է եւ նկատուած անսխալ իմաստուն մը, «վարիչներուն ամէնէն մեծը», «բոլոր ժամանակներու ամէնէն մեծազօրավարը» եւայլն: Այն աստիճանի հասած էր այս փառաբանութիւնը որ, մարդիկ այլեւս պէտք եղած ուժեղ բառերը չէին գտներ անոր գովքը հիւսելու համար: Սթալին ոչ միայն կը հաւնէր գրքին մէջ իրեն հանդէպ եղած շողոմաբանութիւններուն, այլեւ ինքն իսկ իր ձեռքով կ'աւելցնէր իր փառքը հիւսող նախադասութիւններ: Գիրքը կազմող բովանդակիչներուն եռանդը չարունակ կը հրահրէր եւ մինչ ալ պակաս կը գտնէր եղած գովասանքները:

Ահաւասիկ քանի մը նմոյշներ Սթալինի սրբագրութիւններէն զորս ինք իր ձեռքով կատարած էր.— «Սկեպտիկներու, զիջողականներու, թրոցկիականներու, զինովիէվականներու, պուխարինականներու եւ կամենեւականներու դէմ պայքարին մէջ կուսակցութեան ղեկավար կորիզը Լենինի մահէն ետք, պէտք էր որ վերջնական միացման շարժառիթ մը գտնէր: Լենինի դրօշին տակ, այս ղեկավար կորիզը պիտի համախմբէր կուսակցութիւնը Լենինի կարգախօսով եւ առաջնորդէր խորհրդային ժողովուրդը դէպի ճարտարարուեստ եւ գիւղական տնտեսութեան հաւաքականացումի: Սթալինն էր այս կորիզին վարիչը եւ կուսակցութեան եւ պետութեան առաջնորդը»:

Ետոյ կ'աւելցնէր.— «Որքան որ Սթալին տաղանդով կուսակցութեան եւ ժողովուրդի վարիչի իր պաշտօնները, կատարեալ ճարտարութեամբ եւ վայելեց խորհրդային ամբողջ ժողովուրդին պաշտպանութիւնը, [illegible] անձնական ամէն սնափառութիւն, յաւակնութիւն կամ փառաբանութիւն»:

Ո՞ւր տեսնուած է որ վարիչ մը ինքն իր գովքը հիւսէ. Վայե՞լ է մարքսեան-լենինեան վարիչի մը: Ոչ, ճիշդ այդ տեսակ վարմունքի մը դէմ է որ ձայն բարձրացուցին Մարքս եւ Էնգելս, իսկ Լենին ուժգնօրէն կը դատապարտէր:

Իր գրքին բնագրին մէջ հետեւեալ նախադասութիւնը կար.— «Սթալին այսօրուան Լենինն է»: Ետոյ շատ տկար թուեցաւ այս նախադասութիւնը Սթալինին, ան իր ձեռքով փոխեց «Սթալին Լենինի գործին թանկագին շարունակողն է, կամ, ինչպէս կ'ըսեն մեր կուսակցութեան մէջ, Սթալին այսօրուան Լենինն է»: Կը տեսնէք թէ ինչպէս լաւ բացատրուած է ոչ թէ ազգին կողմէ, այլ Սթալինի կողմէ:

Կարելի է ցոյց տալ բազմաթիւ այս տեսակ փոփոխութիւններ իր ձեռքով գրուած, իր գովքին համար: Մասնաւորաբար վեհանձնօրէ՜ն կը գովաբանէ ինքզինք իր զինուորական տաղանդին եւ ռազմական արուեստին համար:

Արդի պատերազմի խորհրդային գիտութիւնը կը գրէ, նոր յառաջդիմութիւններ ըրած է ընկեր Սթալինի ձեռքերուն մէջ: Ընկեր Սթալին յարմար աստիճանին բերաւ տեւական ազդակներու տեսութիւնը, որոնք կը վճռեն պատերազմներու ելքը, գործօն պաշտպանութիւնը եւ յարձակողականի եւ հակայարձակողականի օրէնքները, սպառազինութեանց ամբողջութիւնը եւ զէնքերու, ծանր հրասայլերու, օդանաւերին ինչպէս եւ հրետանիին դերը: Պատերազմին մէջ Սթալինի հանճարը գտած էր ճիշդ լուծումները, որոնք հաշուի կ'առնէին կացութեան բոլոր պարագաները (Շարժում սրահին մէջ):

Քիչ անդին դարձեալ Սթալին կը գրէ.— «Սթալինի զինուորական վարպետութիւնը կը պարզուի որքան պաշտպանողականի նոյնքան յարձակողականի մէջ: Ընկեր Սթալին իր հանճարին շնորհիւ կը գուշակէր թշնամիին ծրագիրները եւ ձախողանքի կը մատնէր զանոնք: Այն ճակատամարտները ուր ընկեր Սթալին առաջնորդած է խորհրդային զինուորները, փայլուն օրինակներ են զինուորական գործողութեանց ճարտարութեան»:

Ընկերներ, ահա փաստերը: Պէտք է ըսենք՝ ամօթալի փաստերը:

Ահա դարձեալ փաստ մը Սթալինի միեւնոյն «Համառօտ Կենսագրութեան» մասին: Ինչպէս ծանօթ է «Համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը» գրուած է Կեդր. Կոմիտէի յանձնախումբին կողմէ: Այս գիրքն ալ թաթախուած է անհատի պաշտամունքով եւ գրուած է նշանակուած հեղինակներու կողմէ:

Այս իրողութիւնը կ'արտացոլար հետեւեալ ձեւով, «Սթալինի համառօտ կենսագրութիւնը» գրքին փորձերուն մէջ.— «Կեդր. Կոմիտէի մասնաւոր մէկ յանձնախումբը, ընկեր Սթալինի ղեկավարութեամբ եւ անձնական եւ գործօն մասնակցութեամբ, պատրաստեց Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը»:

(Շար.)

ԿՈՉ ԵՒԴՈԿԻԱՑԻՆԵՐՈՒ

Ինչպէս ուրիշ Ուսումնասիրաց Միութիւններ, նոյնպէս ալ մենք Եւդոկիացիներս մեր համեստ ուժերը կը տրամադրենք ազգապահպանման. Նուիրական գործին: Կազմած ենք Եւդոկիոյ Հայր. Միութիւն մը, որուն շուրջը համախմբուիլ ու անոր զօրավիգ ըլլալը ամէնուս պարտականութիւնն է.

Սիրելի հայրենակիցներ, Ֆրանսայի որ հեռաւոր կողմն ալ գտնուիք, լսեցէք մեզ եւ պատասխանեցէք մեր կոչին: Ձեր զաւակները միայն Հայկ, Արամ, Վարդան կամ Տիգրան կոչելով չէ որ պիտի կարողանաք փրկել, այլ մեզի միանալով, աջակցելով եւ գործելով:

Վարչութիւն

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ առաջնորդը, Մամբրէ արք. այլ եկեղեցականներու կարգին յունիս 19-ին ներկայ եղած է անգլիական բանակի վերջնական մեկնումին առթիւ Հանրապետութեան հրապարակին վրայ կատարուած զօրահանդէսին:

× Մամբրէ արք. պատասխանելով եղած հրաւէրին, ընկերակցութեամբ Սահակ քհնյ. Շաքարեանի, Յունիս 21-ին ներկայ եղած է Գահիրէի խորհրդային դեսպանատան մէջ ի պատիւ Խ. Միութեան արտաքին նախարար Շեպիլովի տրուած ընդունելութեան.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ «Արեւ» եւ «Սաւառնակ» թերթերուն վարիչները — խմբագիր եւ արտօնատէր — որոնց դէմ անուանարկութեան դատ բացած էր ողբացեալ ընկեր Վ. Նաւասարդեան, յունիս քսանին դատապարտուած են քսանական ոսկի տուգանքի եւ հարիւրական ոսկի հատուցման:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ Փորթօ Ալեկրէի քաղաքին մէջ կան տասնեօթ հայ ընտանիքներ (60–70 հոգի): Մեծ մասով եոզկատցի, սեբաստացի են: Ոչ եկեղեցի ունին, ոչ ալ դպրոց: Մօտ երեսուն տարիէ ի վեր հաստատուած են այդ շրջանին մէջ, ուր ցարդ այցելած են Գարեգին արք. Խաչատուրեան եւ Սիոն եպիսկ. Մանուկեան: Կը գրագին առեւտուրով: Խառն ամուսնութիւններ տեղի կ'ունենան օտար եկեղեցիներու մէջ եւ օտար հոգեւորականներու ձեռքով: Երիտասարդները բարձրագոյն կրթութիւն կը ստանան: Գաղութը բարեկեցիկ է բայց գրեթէ կորուած հայկական աշխարհէն:

Ի ՊԱՏԻՒ գրագէտ Մալխասի Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի շրջանաւարտներու Միութիւնը հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր ճեմարանին պարտէզին մէջ: Բացումը կատարեց վարչութեան ատենապետ Պ. Վազգէն Շամլեան: Ճեմարանցիներէն խօսեցան տոքթ. Յ. Գազանճեան եւ Մ. Իշխան, պարզելով «Զարթօնք» վէպին դերը մեր նոր սերունդի դաստիարակութեան մէջ. Մ. Իշխան.— «Եթէ Րաֆֆին իր վէպերով մեր յեղափոխութեան ծրագիրը կազմեց, Մալխաս իր վէպերով պատմեց թէ այդ ծրագիրը ինչ ձեւով գործադրուեցաւ»: Խօսեցաւ նաեւ Մալխասի գործակիցներէն Վահան Փափազեան, որ ըսաւ թէ ինչպէս ծանօթացած էր անոր 53 տարի առաջ «Դրօշակ»ի խմբագրատան մէջ, եւ թէ ինչ արկածներով հանդիպած էր անոր երկրին, Պոլսոյ եւ Հայաստանի մէջ: Աւելցուց թէ, Ամերիկայէն եկած երիտասարդ Մալխաս ինչպէս հետզհետէ վարժուեցաւ ֆետայական յեղափոխական կեանքի եւ դարձաւ գործօն ղեկավարներէն մէկը: Յիշեց, որ Մալխաս այդ օրերէն կը գրէր փոքր պատմուածքներ: Խօսեցաւ նաեւ Կարօ Սասունի, Մալխասի գրական եւ յեղափոխական գործի մասին: Ըսաւ թէ Մալխաս եւ իր սերունդը լիուլի կատարած են իրենց պարտականութիւնը ազգին եւ երկրին հանդէպ: Ամէնէն ետք, Մալխաս շնորհակալութիւն յայտնելով, ըսաւ թէ իր գործը տակաւին վերջացած չէ եւ թէ կ'աշխատի նոր վէպի մը վրայ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆ ՄԱՍԵՀԵԱՆ (Շէյքսփիրի մեծ թարգմանը) թաղուած է Վանագի (Իրան) եկեղեցիին գերեզմանատան մէջ: Դժբախտաբար գերեզմանին վրայ միայն խեղճուկ խաչ մը կայ, գետնին հաւասար հողին վրայ: Անցորդ մը՝ Տոքթ. Ա. Աղայեան ցաւ կը յայտնէ, ըսելով թէ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի մահէն ետք հանգուցեալ Յովսէփ Միրզայեանի նախաձեռնութեամբ դրամ հաւաքուեցաւ, փառահեղ յուշարձանի մը շինութեան համար: «Ի՞նչ եղաւ դրամը: Պէտք է որ հանգուցեալի գերեզմանին վրայ իրեն արժանի յիշատակարան մը շինուի»: Գործի սկսելու համար նոր հանգանակութիւն մը բացուած է: Տոքթ. Ա. Աղայեան երեք հազար ռիալ կը տրամադրէ, խնդրելով որ նուէրները կեդրոնացուին «Ալիք»ի խմբագրատունը, ուրկէ ետք մասնագէտներէ կազմուած մարմին մը պէտք է ընտրուի, գեղարուեստական աշխատանքները կառավարելու համար:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Պ. Արշակ Սաֆրաստեան գերման «Օրիէնթ – Կէզէլշաֆթ»ի հիւրը ըլլալով, բանախօսեց նաեւ Պերլինի հայկական Միութեան հաւաքոյթին մէջ: Նիւթն էր «Հայոց հնագոյն պատմութիւնը»:

Բանախօսութեան գլխաւոր մտքերը առանձնապէս կուտանք:

Գաղութին հաւաքոյթը, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ, 23 Յունիսին, շատ հրահանգիչ էր: Համոզումով եւ խորունկ ազգասիրութեամբ տրուած բանախօսութիւնը մեծապէս ոգեւորեց ներկաները.

Նկատելով որ Պ. Սաֆրաստեան Լոնտոնէն կուգայ, հարցումներ ուղղուեցան «Կիւլպէնկեան կտակ»ի մասին: Կը հաւատեն թէ հայ կտակակատար ժառանգորդները կատարեալ բարեացակամութեամբ եւ գիտակցօրէն կը ջանան օգտակար ըլլալ հայութեան:

× Նոյն իրիկունը հեռախօսով ծանուցուեցաւ Ֆրանքֆուրթէն մահուան գոյժը Պերլինի գաղութին անդամուհիներէն տիկին Նաւարդ Քուչկէի (ծնեալ Հանչէրեան) որ միշտ կը մասնակցէր գաղութի կեանքին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍԿՈՎՏԻԱՑԻ մը իր ամուսնութեան նախորդ օրը բաղնիք կ'երթայ

Պաշտօնեան կ'ըսէ թէ՝ բոլոր սենեակները լեցուն են եւ քիչ մը պէտք է սպասէ:

— Հոգ չէ, կ'ըսէ Սկովտիացին: Չէի գիտեր թէ վաղը այսքան մարդիկ պիտի ամուսնանան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 – 400)

ՓԱԿԱՂԾԻ ՄԷՋ

1.— ԲՆՈՒԹԻՒՆ, ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐ

Իսկ պարսից Կիւրոս թագաւորի կառուցած կամուրջը նոյն գետի վրայ համարուեցաւ Աստուծոյ գործ, Արտաշատ քաղաքի մօտ գտնուած ամենահին կամուրջը, որ կոչւում էր Տափերական, սկըբում տափերի մի շարւածք էր, որ պահւում էր միայն գետի խաղաղ ժամանակը:

Հաղորդակցութեան ոչ սակաւ արգելք էր լինում ձմեռը, Հայոց աշխարհի երկարատեւ ձմեռը:

Դեռ հոկտեմբեր ամսում, շատ տեղերում, մանաւանդ բարձրաւանդակների վրայ, թանձր ձիւնը ծածկում էր հովիտները, լցնում էր ձորերի խորքերը, անհետացնում էր բոլոր ճանապարհները եւ կտրում էր ամէն յարաբերութիւն: Ճանապարհորդները, երկար ձողերը ձեռքերին բռնած, այնպէս էին շրջում, որպէս զի ձիւնի հիւսի տակ ծածկուելու ժամանակ, ձողերի գլուխը դրսում մնալով, ընկերները գիտենային, որ տակումը մարդիկ են թաղուած: Այդ ձողերը ունէին եւ այլ յարմարութիւններ: Նրանց վրայ յենւելով, թռչում էին խորին վիհերից, եւ նրանցով ձիւնի տակից ծակ էին բացանում շունչ առնելու համար.

Ձիւնի վտանգներին ենթարկւում էին ոչ միայն հասարակ մահկանացուներ, այլ թագաւորներն անգամ:

Սանատրուկ թագաւորը, որսորդութեան ժամանակ, երեք օր եւ երեք գիշեր մնաց ձիւնի տակ, իւր դայեակի գրկում: Խոսրակների սպիտակ շունը գտաւ նրանց եւ պահեց նրանց մօտ այնքան ժամանակ, մինչեւ մարդիկ եկան եւ դուրս հանեցին: Տիրան Ա. թագաւորը բոլորովին անհետացաւ ձիւնի հիւսի տակ, նրան գտնել չկարողացան: Քսենոփոնը Յունաց տասն հազարի հետ՝ Հայոց երկրով անցնելու միջոցին՝ սառցրեց իւր զինուորների ոտներն ու ձեռքերը, թէեւ ձմեռը դեռ նոր էր սկսուել: Իւր բանակի ձիաների ոտներն անգամ պատեց նա տաք պարկերի մէջ, բայց հնար չեղաւ ցրտից ազատելու: Արտաւազդ Ա.-ի օրերում՝ Հայոց ձըմեռը կոտորեց Անտոնիոս հռոմայեցու զօրքերից 8000 հոգի, երբ նա վերադառնում էր պարսից արշաւանքից:

Սարսափելի էր Հայոց բուքը, Բորէասը:

Դառնաշունչ քամին կատաղաբար տեղափոխում էր ձիւնի ահագին բլուրները եւ օդը մթնեցնում էր սառցային թանձր փոշիով: Այդ օրհասական րոպէներում ամէն շնչաւոր թաքստի տեղ էր որոնում: Մեծ ճանապարհների վրայ, փարանգաւոր տեղերում, քարաւանների պատսպարութեան համար՝ շինւած էին յատուկ պանդոկներ: Բայց այդ փոթորիկների միջոցին՝ խիստ սակաւ էր պատահում, որ քարաւանը ժամանէր իւր փրկութեան իջեւանին: Շատ անգամ, մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրայ, ծածկւում էր ձիւնի թանձրութեան ներքոյ.

Լեռնային կողմերում, տարւայ համարեայ կէս մասը, շինականները իրանց անասունների հետ ապրում էին ձիւնի տակ, մթին, գետնափոր խրճիթներում: Այդ ստորերկրեայ խորշերում՝ թէ տէրը եւ թէ անասունը բաւական պաշար ունէին: Բայց սովը եւ անասունների կոտորածը միշտ անխուսափելի էր դառնում, երբ ձմեռը սովորականից աւելի երկար էր տեւում: Ջուրը ստանում էին նրանք հալեցրած ձիւնից, իսկ անասունների համար ճարակ չէին գտնում.

Գարնան արեգակը բերում էր իւր ջերմութեան հետ հեղեղներ: Պղտոր, ամպըկալի վտակներով լցւում էին ձորերը եւ հաղորդակցութիւնը աւելի դժուարանում էր: Այդ ժամանակ, սարերի ստորոտներում, սպիտակ, ձիւնապատ տափարակները սկսում էին հետզհետէ սեւանալ, եւ ապա ծածկւում էին սքանչելի կանաչազարդութեամբ: Ծիծեռնակի ձայնի հետ՝ լսւում էր նորածին գառնուկների պառանչը: Հովիւները իրանց վրանները զետեղում էին ծաղկազարդ արօտամարգերի վրայ:

Ժամանում էր ամառը:

Սարերի ներքեւում, տափարակների վրայ, հասունանում էր նուռը, թուզը, ձիթենին. Ոսկեգոյն սաթի նման փայլում էին խաղողի ողկոյզները: Եւ շիկահեր կոյսի գիսակների նման ծփում, ծածանւում էին ծանրացած հասկերը: Իսկ այստեղ, վերեւում, բարձրութիւնների վրայ, դեռ նկարւած էին ճերմակ գագաթները, եւ լայն, թանձրախիտ շերտերով մնում էր անշարժ սառնամանիքը ապառաժների յաւիտենական խորշերի մէջ:

Հովիտների մէջ, ցած եւ զուրան տեղերում, ամառնային տօթն ու տապը աւելի անտանելի էր լինում, քան ձմեռնային ցուրտը: Արեգակը այրում էր, երկինքը կրակ էր թափում: Մարդիկ, որ սովորած էին ձմեռւայ ցրտից պատսպարուելու համար թաքչիլ գետնափոր խրճիթներում, այժմ արեւի կրակից ազատելու համար, իրանց անասունների հետ, հեռանում էին դէպի լեռների հովասուն բարձրութիւնները. Եւ այսպէս իւրաքանչիւր տարւայ ընթացքում կատարւում էր մի տեսակ գաղթականութիւն՝ — ջերմից դէպի ցուրտը, իսկ ցրտից դէպի ջերմը: Բայց ամէն մի հասարակութիւն իւր գաւառի սահմաններից չէր դուրս գալիս:

ՐԱՖՖԻ

ժէի մէջ. Շրջուն պահակախումբեր եւ ռատիօ – կառքեր հսկողութիւն կը կատարեն ամէն թաղի մէջ : Գալով ընդհանուր կացութեան, զինուորական իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ 76 ըմբոստներ սպաննուած են և մեծ քանակութեամբ զինամթերք անցած է բանակին ձեռքը : Հետապնդումները կը շարունակուին Ալժերիոյ զանազան մասերուն մէջ :

× Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ անցած է ընդհանուր ապստամբութեան մը վախը : Այս առթիւ բացատրեց — «Հիւս. Ափրիկէի մէջ զուտ զինուորական խնդիրներ չկան : Կարելի չէ վախնալ զինուորական պարտութենէ մը : Վերջնական ելք մը կը փնտռենք եւ ներելի չէ ընկրկիլ» :

× Երեսփոխան մը առաջարկեց կառավարութեան արգիլել բոլոր խրախճանքները, ցորչափ խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած Ալժերիոյ մէջ :

× Ազգ. հանգանակութեան մը ձեռնարկուած է, Ալժերիոյ զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն օգնելու համար : Ֆիկառօ եւս հանգանակութիւն մը կը կատարէ որուն 15րդ ցանկը երէկ անցած էր 35 միլիոն Ֆրանքը :

ՆՈՐ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵ՞Ր Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անգլիոյ համայնավար օրկանը, «Տէյլի Ուըրքըր» առաջին էջին վրայ եւ խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէ թէ ծրագիր մը կ'ուսումնասիրուի Խ. Միութեան մէջ, ընտրական դրութիւնը բարեփոխելու համար, Գերագոյն Խորհուրդի յառաջիկայ նստաշրջանին առթիւ, որ պիտի բացուի Յուլիս 14ին : Այս բարեփոխման շնորհիւ, աւելի լայնօրէն պիտի գործադրուի սահմանադրութիւնը՝ քաղաքացիական եւ ուրիշ ընտրութեանց առթիւ, բոլոր հանրապետութեանց մէջ : Լոնտոնի թերթին տեղեկութեանց համաձայն, նոր կանոնագրով կազմակերպութիւնները պիտի կրնան աւելի այլազան թեկնածուներ առաջարկել, ինչ որ վերջ պիտի տայ միակ ցանկի դրութեան :

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, ուրիշ միջոցներ ալ կը նախատեսուին—ընդլայնում տեղական խորհուրդներու իրաւասութեանց, վերաքննութիւն պատժական օրէնքի եւ դատական կարգուսարքի, թեթեւացում աշխատանքի օրէնքի, յաւելում աշխատավարձքի եւն. : Դատական օրէնքի բարեփոխումով պիտի զօրացնեն ինկերվարական կարգը եւ աւելի լաւ պիտի պաշտպանեն քաղաքացիներու իրաւունքը : Աւելորդ է ըսել թէ համայնավար կուսակցութենէն դուրս որեւէ կուսակցութիւն չի կրնար օգտուիլ ծրագրուած բարեփոխումներէն, բայց, ինչպէս կը հաւաստէ համայնավար թերթը, կարգ մը հոսանքներ կրնան օգտուիլ

ՍԱԿԱՐԱՆ (26 Յունիս) — Ձոյլ ոսկի՝ 459.000, նափոլէոն՝ 3310, զուից. 3150, անգլիական 4100, քսան տոլարնոց16.560, Թղթադրամ (անպաշտօն) անգլիական 1060, տոլար 394, զուից. 94.50, պելճ. 7.80, լիր 0.60, փեզեթա 8.85 :

Տիկին Մարի Սարաճեան, Այրի Տիկին Վերգին Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Բոժէ Ֆոնթէն, Տէր եւ Տիկին Նշան Քեաթիպեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մուրատեան եւ պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր, եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ
(Ռոտոսթոցի)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 24ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս ուրբաթ ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 րիւ Ժան Կուժօն :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՅԵՏԱՁՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» Ուսանողական խումբի դասախօսութիւնը որ տեղի պիտի ունենար այսօր, հինգշաբթի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկ. Ալիս Կիւլիստանի, իր մօրաքրոջ Անգինէ Հավլունեանի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Այս կիրակի, ժամը 14.30ին, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

Բարձր հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ Եպ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Առաջնորդ Փարիզի եւ Հայրապետական Պատուիրակ :

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

ՏՕՔԹ. ԹՐԷՄՕԼԻԷՐԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Սօնա Սաաքեանի (Փարիզի երաժշտանոցէն), Վիօլէթա Բարրաի (Շիլիի ժողովրդական երգեր, ընկերակցութեամբ կիթառի), Րաֆֆի պետրոսեանի (դաշնակ), Արտաշէս Գմբէթեանի (արտասանութիւն) Նուրհան Մարգարեանի (արտասանութիւն), Մօրիս Աբրահամեանի եւ Սօնա Սվաճեանի (Կովկասեան պար), եւ «Նոյիրաի» երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքէկեանի :

Մուտք 100, 200, 300 եւ 500 Ֆրանք :

Տոմսերը ապահովել Կարմիր Խաչի փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերէն եւ կեդրոնէն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Համա-Զարսանճագի Հայր. Միութեան :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Թրուա Լիւք, Ռէսթօրան տէ Կրօթ Մօնարի հանրածանօթ զովասուն եւ կանանչազարդ պարտէզը :

Կը նախագահէ Յ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ս. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Առաւօտեան պուլի մրցում : Պուլ ունեցողներէն կը խնդրուի միասին բերել :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին : Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցի Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբը :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Տարեկան (35րդ) աշակերտական երգահանդէսը՝ Շաբաթ, 30 Յունիս, ժամը 15ին, Ամփիթէաթրը տ'Ար է տ'Արքէօլոժիի մեծ սրահում : 3 րիւ Միշըլէ, Փարիզ (6) :

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի դպրոցներու տարեվերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ : Կը հրաւիրուին ծնողները քաջալերելու, ինչպէս եւ լսելու վարչութեան խօսքը : Երգեր, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ եւ խնջոյք : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գ. Լուս. Եկեղ. «Արաքս» երգչախումբի : Առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ամբողջ օրը Քարթիէ Պէլ Մէօնիէրի զովասուն եւ գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ : Բացման խօսք՝ Տէր Սահակ Քհնյ. Պապիկեան :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին : Օթօքար ձրիաբար :

Մանրամասնութիւններ տեղին վրայ : Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ յաջորդ կիրակի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 1, ժամը 16ին.

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը :

26, Rue Troyon, Sèvres.

Métro : Pont de Sèvres.

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսի եւ շրջակայից Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պիտի պատարագէ Տէր Աստմ քհնյ. : Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւէտ ողբացեալ Տիկին Նուարդ Գ. Կիւլպէնկեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին, եւ իր ամուսնոյն ազգային բարերար, Գալուստ Կիւլպէնկեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ : Հանգուցեալ բարերարներու յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղին, ամավերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, Կղերականներու սրահը, Րիւ տէ Պաhիւթիէ :

Ճոխ յայտագիր : Խմբերգ, արտասանութիւն ...

ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՋԻՒՆԸ
(Պարախաղ, երկու արար) :

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԸ (երգախառն թատերախաղ, երկու արար) :

ԼԵՒՈՆԻԿԸ (մանկական թատերախաղ, մէկ արար) :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Այրի Տիկին Խաչիկ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Մաճալեան, Տէր եւ Տիկին Քասարճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

Խաչիկ Դաւիթեանի

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 20ին :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Էլիքսիրեան հազար Ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչին, Տիկին Անգինէ Հաւլուճեանի մահուան առթիւ :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Խոհարարի օգնական մը, Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Ֆեսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին մէջ աշխատելու համար Յուլիս 12էն մինչեւ Սեպտեմբեր *: Դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնը, 15 րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ : Հեռ. Ելիզէ 67–03 :

●

Թրիքոյի համար շատ լաւ ձեւող մը : Նախընտրելի է այր մարդ : Դիմել՝

PARIS CALIFORNIE
16, Rue St. Cécile - Paris 91

■

Սպասուհի մը, բնակութիւն եւ ուտելիք ապահովուած : Ամսական 17.000 Ֆր. : Դիմել՝

Hotel des Alpes, DIE (Drôme).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

■

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Ազրիւր - Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Ստեփանի բնակարանը, 45 րիւ Րօշէշուար, մէթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ.Յ.Դ.Քրիստափորենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացականները նկատի կ'առնուին :

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէին ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 3 Յուլիս, ժամը 21ին, Քատէի սրճարանին վերնայարկը :

Դասախօս՝ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Նիւթը՝ Հայ գրականութեան յառկանիշը (Կալիմար հրատարակչական Տան լոյս ընծայած «Գրականութեան պատմութեան» մէջ իր գրած ուսումնասիրութեան առթիւ) :

Մուտքը ազատ է :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանին կողմէ :

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Շաւիլի անտառին մէջ :

Սկաուտական խաղեր, առատ ուտելիք եւ խմելիք շատ աժան գիներով, շոգեկառք Կառ Մոնփառնասէն, իջնել Շաւիլ, առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն, օթօպիւս՝ իջնել Փիւր Սան Վէն (Շաւիլ) : Դաշտահանդէսին վայրը շատ մօտ է կայարանին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յուլիս ութին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2–4, վարժարանի սրահին մէջ :

Հանդէսէն ետք տեղի պիտի ունենայ տարեկան դաշտահանդէսը պարտէզին մէջ : Հասարակութեան համար վերապահուած են հաճելի անակնկալներ : Դաշտահանդէսի ընթացքին տեղի կ'ունենան նուագ եւ պար :

Ճոխ պիւֆէ, հայկական խորոված եւ այլ հայկական համադամներ :

Վիճակահանութեան տոմսերը պիտի ծառայեն մուտքի համար : Գին 250 Ֆր. :

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 · Tél. : PRO 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 · R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10: Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 29 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7616 · 32e ANNEE · Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 12ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 3427

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՑԱՆՑԸ

Յունիս 18ին, երբ Եգիպտոսի վարչապետը, այժմ լիազօր նախագահ, ազգային դրօշը կը պարզէր Սուէզի ջրանցքին վրայ, անգլիացի վերջին զինուորին հեռացման առթիւ, կ'ըսէր թէ պէտք պայքարին արաբական աշխարհին անկախութեան համար, Ատլանթէն մինչեւ Պաղտատ :

Անկախութիւնը իրականացած է արդէն, Մարոքէն մինչեւ Իրաք :

Այսպէս, ազատ եւ անկախ երկիրներ են Մարոք, Թունուզ, Լիբիա, Եգիպտոս, դէպի հարաւ՝ Սուտան, դէպի արեւելք՝ Լիբանան, Յորդանան, Սուրիա, Իրաք, Արաբիա, Եմէն, առանց հաշուելու քանի մը մանր իշխանապետութիւններ :

Կը մնայ Ալժերիան, որուն ճակատագիրը սերտօրէն կապուած է Ֆրանսայի հետ:

Ցարդ խօսուած ճառերէն դատելով, Եգիպտոսի նորընտիր նախագահը ունի շատ աւելի ընդարձակ ծրագիր մը, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնիք են :

Երբեմն կը խօսուի «Սեւ Ափրիկէ»ի մասին ալ, իբրեւ մէկ մասը այդ ծրագրին:

Անկէ պարագային մէջ, արդէն կազմուած է նոր ուժ մը, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ ծանօթ եւ անծանօթ անապատները :

Այդ ուժը հետզհետէ կը զգացնէ իր ազդեցութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մէջ, [illegible] Հնդկաստանի [illegible] համոզել .

Ուրիշ խօսքով՝ օգտուիլ երկուքէն ալ, առանց յարելու որեւէ պետակցութեան կամ դաշինքի: Եւ զօրանալ ու զարգանալ:

Այս ուղեգծէն լաւ օգտուեցաւ Կահիրէ, բաղդատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ, միեւնոյն ատեն օրինակ հանդիսանալով արաբական միւս երկիրներուն :

Եթէ Ռ. Միութեան արտաքին նախարարը չկրցաւ շօշափելի արդիւնքով մը վերադառնալ, այդ չի նշանակեր թէ միայն հողեղէն քարոզներ խօսեցան իր այցելութեան առթիւ .

Գ. Ցելլով կը շարունակէ իր պայքարները, եւ հունձքը պիտի քաղէ ժամանակի ընթացքին :

Միւս կողմէ, Արեւմուտքը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին, պահելու համար իր դիրքերը :

Միջերկրականի ափերուն եւ երբեմն անապատներուն մէջ կազմուած այս նոր ուժը մէկ օղակն է ասիական ընդհանուր ճակատի մը, որուն գլուխը կը գտնուի Հնդկաստան .

Այս վերջինն ալ չէզոքութեան ուղին ընտրած է, առաջնորդութեամբ Պ. Նեհրուի, որ հետեւորդն է Կանտիի:

Բոլորը միասին կ'ուզեն հաւասարակշռութեան ազդակ մը դառնալ, միեւնոյն ատեն ամուր կառչելով իրենց ազգային անկախութեան :

Անշուշտ արաբական ցանցը միակտուր պանդուած մը չի կազմեր:

Հակամարտ քաղաքականութեան մը կը հետեւին անոր երկու գլուխները, — Եգիպտոս եւ Իրաք: Առաջինը՝ միշտ չէզոք, երկրորդը՝ անդամ Պաղտատի դաշինքին :

Սակայն խնդիրներ կան որոնց մասին համաձայն են երկու կողմերը :

Եթէ համարաբական ճակատ մըն ալ չկազմուի, կարգ մը պարագաներ կրնան զօրացնել ազատագրուած երկիրներուն ցանցը:

Արդէն կը խօսուի համարաբական դաշնակցային կառավարութեան մը մասին որուն սահմանադրութիւնն ալ մշակուած է Գահիրէի մէջ :

Արեւմուտք անձկութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին ։ Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԹՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զինուորական իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսական զօրքը եւ շրջուն զօրախումբեր յարձակելով արեւելեան Ալժերիոյ լեռնային շրջանին վրայ, 74 ըմբոստներ սպաննած եւ մեծ քանակութեամբ զէնքեր գրաւած են: Այս շրջանը կը գտնուի Մարոքի սահմանին մօտ: Կատարուած գործողութեան շնորհիւ յարաբերութիւնները խզուած են Ալժերիոյ եւ Մարոքի ապստամբներուն միջեւ : Գործողութեանց կը մասնակցէին տասը հազար զինուորներ: Ձերբակալուեցան 250 կասկածելիներ :

Սիտի Պէլ Ապպէսի շուկային մէջ պաշարուեցան 1700 բնիկներ : Խուզարկութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան 200 կասկածելիներ :

× Զինուորական ատեանի դատախազութիւնը որոշեց հարցաքննել «Լիւմանիթէ»ի խմբագրապետը, Անտրէ Սթիլ, այն ամբաստանութեամբ թէ մեղանչած է պետութեան արտաքին ապահովութեան դէմ, գրգռիչ գրութիւն մը արտատպելով Յունիս 15ին:

× Տեղական թերթերը կը գրեն թէ մտահոգութիւն կը տիրէ հարաւային Մարոքի մասին, ուր շաբաթ օր առեւանգուած էր Ֆրանսացի հարիւրապետ մը : Թազայի շրջանին մէջ ալ առեւանգուած են 14 բնիկներ ։

Քապիլի եւ Կոստանդինէի շրջաններուն ապստամբական խումբերը կը փորձեն համախմբուիլ հարաւային Ալժերիոյ լեռներուն մէջ :

× Նախարարական Խորհուրդը աւելի քան հինգ ժամ զբաղեցաւ Ալժերիոյ վերաբերեալ խնդիրներով, թէ զինուորական եւ թէ վարչական: Ալժերիոյ նախարարը, Լաքոստ, առաջարկեց աւելցնել ոստիկանական ուժերը քաղաքներու մէջ. Վերջնապէս ընդունուեցաւ հողագործական բարենորոգման ծրագիրը :

ԹՈՒՆՈՒԶ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՔԱՇԵԼ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ

Թունուզի վարչապետը, Պուրկիպա, որ Փարիզ կը գտնուի, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանսական զօրքը պէտք է քաշուի, երբ Թունուզ ի վիճակի ըլլայ ստանձնելու իր պաշտպանութիւնը: Այս յայտարարութիւնը պատասխան մը կը համարուի արտաքին նախարար Փինոյի, որ երեքշաբթի օր բացատրած էր ծերակոյտին առջեւ թէ կարելի չէ քաշել Թունուզի եւ Մարոքի Ֆրանսական ուժերը: Ճիշդ այս միջոցին բանակցութիւններ կը կատարուին Թունուզի մասին եւ այս խնդիրն ալ պիտի քննուի :

Ֆրանսա 45.000 զինուոր ունի Թունուզի մէջ եւ անհրաժեշտ կը գտնէ պահել զանոնք, պաշտպանելու համար Պիզերթայի ռազմագիտական խարիսխը եւ կարեւոր ճամբաները որոնց շնորհիւ զէնքի մաքսանենգութիւն կը կատարուի դէպի Ալժերիա :

Պ. Փինօ Պուրկիպայի հետ խօսակցելէ ետք, բացատրեց լրագրողներու թէ մասնաւորապէս ծանրացած է երկու կէտերու վրայ — Առաջին՝ Ալժերիա պատերազմի մէջ ըլլալով, Ֆրանսա պարտաւոր է պաշտպանել իր քաղաքացիներուն կեանքը Թունուզի մէջ: Եթէ նոյն իսկ կատարեալ անդորրութիւն տիրէ Թունուզի մէջ, Ֆրանսա պարտաւոր է կատարել երաշխիքներ ապահովել: Երկրորդ՝ կայ ռազմագիտական պաշտպանութեան խնդիրը, որ կը շահագրգռէ ոչ միայն Ֆրանսան եւ Թունուզը, այլեւ ուրիշ երկիրներ :

Մարոքի հետ ալ բանակցութիւններ կը կատարուին այս միջոցին ։ Ֆրանսայի եւ Մարոքի ելմտական նախարարները կը քննեն փոխառութեան խնդիր մը: Մարոք 35 միլիառ Ֆրանքի կը կարօտի, ելեւմուտքը կարգի դնելու եւ շահարկումներ կատարելու համար :

Ծերակոյտին առջեւ զեկուցում տուած ատեն, Պ. Փինօ քննադատութեանց ենթարկուեցաւ : Կարգ մը ժողովականներ ըսին թէ Ֆրանսական դիւանագիտութիւնն է պատասխանատուն Մարոքի եւ Թունուզի կորուստին: Նախարարը իր պատասխանին մէջ շեշտեց թէ Ֆրանսական զօրքը քաշելու խնդիր չկայ, ոչ Մարոքէն, ոչ ալ Թունուզէն: «Ֆրանսական բանակը այնտեղ պիտի մնայ պաշտպանելու համար Ալժերիոյ սահմանը, ինչ որ առժամեայ պարտականութիւն մըն է, ինչպէս եւ ապահովելու համար Հիւս. Ափրիկէի հաւաքական պաշտպանութիւնը որ տեւական պարտականութիւն մըն է»:

ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

«Յուսաբեր»ի Յունիս 25 թուակիր թերթէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, ողբացեալ ընկեր Վ. Նաւասարդեանի վերջին ժամերու մասին. —

Շաբաթ գիշեր, սովորականէն քիչ մը աւելի կանուխ, ժամը 8.30ի առենները, մեր ողբացեալ ընկերը կը բարձրանայ «Յուսաբեր»ի գալար-տանիքը, ուրախ տրամադրութեամբ :

Հոն պահ մը խօսելէ ետք ընկերներու եւ բարեկամներու հետ, նոյն ուրախ տրամադրութեամբ կը քաշուի իր յարկաբաժինը :

Գիշերը չի կրնար քնանալ սակայն :

Առաւօտեան ժամը հինգի մօտ յանկարծ անհանգիստ կը զգայ ինքզինք: Հեռախօսով լուր կը տրուի ընկ. Մաճառեանի, որ բժիշկի մը ընկերակցութեամբ կուգայ նախնական դարմանումի համար:

Տեսնելով սակայն, որ վիճակը ծանր է, անմիջապէս փոխադրել կուտայ Յունական հիւանդանոց, Հանր. Խնամատարութեան հանգստաւէտ ինքնաշարժով եւ Խնամատարութեան կամաւորներուն հսկողութեան տակ :

Հիւանդանոցին մէջ, մինչեւ վերջին պահը գիտակցութիւնը վրան էր, եւ բժիշկները յոյս ունէին փրկելու իր կեանքը : Բայց իր վիճակը հետզհետէ եւ արագօրէն կը վատթարանար: Ի վերջոյ պատահեցաւ աղէտը .

Կէսօրին, 1956 Յունիս 24, այլեւս դադրած էր ապրելէ մեր սիրելի, անփոխարինելի, անմոռանալի ընկերը :

Ոչ ոք կը սպասէր իր մահուան, ոչինչ նախատեսել կուտար այս ապաժամ վախճանը :

Դաժան ճակատագիրը չխնայեց իրեն : Իր կազմը, առոյգ ու առողջ, չկրցաւ դիմանալ հիւանդութեան այս երկրորդ հարուածին :

Առաջին հարուածը պատահած էր Դրոյի մահուան օրերուն: Իր մտերիմ ու ամենասիրելի ընկերոջ մահը խորապէս ընկճած էր զինք: Այդ օրերուն փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, տեւական ու հոգածու դարմանումի տակ: Ատեն մը մնաց նաեւ Հելուան, կազդուրուելու համար :

Երբ վերադարձաւ, քիչ մը նիհարցած, բայց նոյն կորովի Վահանն էր, միշտ աշխատանքի վրայ, գրեթէ անբաժան իր գրասեղանէն: Օրուան մէջ կ'աշխատէր 16 ժամ, թերեւս աւելի: Յոգնիլ չէր գիտեր: Հանգիստ չունէր: Վերջին օրերուն նաեւ քուն չունէր : Կը պատահէր որ գիշերները լուսցնէր, առանց իսկ վայրկեան մը աչք գոցելու:

Կրնանք անվարան ըսել, թէ իր մահը հետեւանք էր գերյոգնութեան, յարատեւ ու չարաչար աշխատանքի: Հանրային եւ ազգային հոգեր աւելի ծանրացուցին իր վիճակը, գրեթէ սպառեցին իր ջիղերը : Սակայն չէր գանգատեր. անտրտունջ կը տանէր ամէն աշխատանք ու հոգ : Դառնութեան ու դժգոհութեան բառ չէր լսուեր իր բերնէն: Չէր իսկ մտածեր հանգիստ ընելու կամ ամառանոց երթալու մասին:

Չարաչար ու հեւասպառ աշխատանքի գին... Այս եզրակացութեան կը յանգինք հիմա, բայց հիմա միայն, երբ ամէն ինչ վերջացած է արդէն, երբ այլեւս դադրած է բաբախելէ մեծ սիրտը մեր անփոխարինելի ընկերոջ, որ լուռ կը մխար իր ժողովուրդի ցաւով ու տառապանքով :

Դրոյի մահը սկիզբը եղաւ իր շիջումին: Դեռ մոռցած չէր նաեւ սուգը Համոյին, Նիկոլին, Ռուբէնին եւ Շանթին: Մասնաւորապէս [illegible] աւելին բեկուած բան մը կար իր մէջ. կ'ապրէր «իբրեւ պարտականութիւն»:

« Ուղղակի սարսափելի է, — կ'ըսէր մեզի, երբ Դրոյի մահուան լուրը առաւ, — բու դարձած նստեր եմ՝ բոլոր ընկերներիս թաղելու համար. սակայն երբեք, երբեք չգիտէի, թէ այս թաղումն ալ ես պիտի կատարեմ »:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ — ԿԱՊԵՐԸ ԹՈՒԼՑԱԾ ԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻՋԵՒ

Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Տենիս, վերջերս քննադատական գրութիւն մը հրատարակած էր Խրուշչեւի յայտնութեանց մասին որոնց ամփոփումը կը կարդաք ամէն օր: Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», տպեց այդ գրութիւնը, ինչ որ աննախընթաց դէպք մը կը համարուի: Այս առթիւ թերթը առաջին անգամ կը յիշէր Սթա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները կուգան խոնարհիլ «Յուսաբեր»ի խմբագրապետ ու հմուտ գործիչ ընկեր Վահան Նաւասարդեանի գերեզմանին առջեւ: Ցաւակցութիւններ ընկերուհի Հերսիլիայի, ընկ. Բեգլարի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

***

ՊՈՐՏՕ.— Խորին ցաւով կ'ողբանք դառնաղէտ կորուստը մեծ տեսաբան եւ վեթերան ընկերոջ Վահան Նաւասարդեանի: Մեր վշտակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն: Մուրատ խումբ

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Ավինեոնի Մուրատ խումբը անհուն կսկիծով կ'ողբայ կորուստը անզուգական ընկ. Վ. Նաւասարդեանի, եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏԵՂԱՊԱՀԸ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր» անձնական նամակէ մը կը տեղեկանայ թէ Երուսաղէմի պատր. տեղապահ Տ. Եղիշէ արք. Տէրտէրեան Յունիս տասնին Կալկաթա ժամանած է: Իրեն կ'ընկերանայ Շահէ վրդ. Աճէմեան :

Նամակագիրը կ'աւելցնէ, թէ Տեղապահին այցելութիւնը կապ ունի մասնաւոր կտակի մը հետ, որ կատարուած է ի նպաստ Երուսաղէմի վանքին :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԸ Ն. ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

Պ. Ա. Խնդկարեան կը տեղեկացնէ Համազգային Փարիզի մասնաճիւղին, թէ Տիկին Նինա Զաւրեան Համազգային ճեմարանին նուիրած է իր ողբացեալ ամուսինին՝ Յ. Զաւրեանի մատենադարանը :

Հ. Մ. Ը. Մ.

●

Աւելի քան քառասուն տարուան փայլուն պատմութիւն մը ունի այս կենսունակ Միութիւնը, որ ծնունդ առած է Պոլսոյ մէջ, եւ անմիջապէս ծաւալած՝ հայ երիտասարդութեան լայն խաւերէն ներս: Շատ չանցած, շնորհիւ նուիրուած Առաջնորդներու, Միութիւնը դարձած է հզօր կազմակերպութիւն մը, առանց խտրութեան իր մէջ առնելով երիտասարդ հոծ զանգուածներ, ոչ միայն անոնց մարմինը մարզելու եւ զարգացնելու առաջադրութեամբ, այլեւ միտքն ու հոգին: Դնդերները ամրացնելու համար, անշուշտ, այլ նաեւ միտքը մշակելու երիտասարդութեան, անոր կամքը զօրացնելու, բարոյականը, նկարագիրը կերտելու համար:

Հին, հեյլէն դարերէն մնացած նշանաբանք մը կայ, — Առողջ միտք, առողջ մարմնի մէջ: Այս նշանաբանքը կը պահէ միշտ իր հմայքը եւ պիտի պահէ, առյաւէտ, դարերով: Հ. Մ. Ը. Մ.-ը հաւատարիմ մնալով հանդերձ հին բանաձեւումին, ընտրած է իր նշանաբանը,— Բարձրացի՛ր, բարձրացուր: Այս նշանաբանն է որ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր կը հնչէ հայ երիտասարդութեան սրտին մէջ եւ իրեն կը կանչէ գեռահաս անդամները անոր, բազմակողմանի կերպով մարզելու եւ դաստիարակելու համար զանոնք: Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կազմակերպութիւնը յաջողած է ստեղծել մթնոլորտ մը, ընկերական ու գաղափարական շրջանակ մը, ուր երիտասարդութիւնը կուգայ իր երիտասարդական տարիները անցընելու աւելի հաճելի կերպով, կուգայ ապրելու ընկերական՝ ոգիով, տոգորուելով բարձրագոյն ու ազնիւ գաղափարներով, հեռու՝ առօրեայ կեանքին փուշէն, փողոցներու ցեխէն, վաւանցուկ հաճոյքներէն: Ծառայութեան ոգին է որ կը սաւառնի կազմակերպութեան ու անոր հազարաւոր անդամներուն վրայ, ծառայութիւն՝ ընկերոջ, անօգնականին, համայնքին ու ազգին, առանց խտրական ոգիի, անշահախնդրութեամբ եւ գիտակցական պարտաճանաչութեամբ:

Բոլորանք անցեալը, յիշելու համար միայն վերջին 30ամեակը, Սփիւռքի մէջ, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.-ը բարիք ու փրկութիւն եղաւ տարահալած հայութեան զաւակներուն համար, տղոց, ու աղջիկներու, մանուկ, պատանի կամ երիտասարդ, որո՞նք ծրագրուած աշխատանքով, եւ իմաստուն ու գաղափարական առաջնորդներու ղեկավարութեամբ, մարզեցին իրենց չարչրկուած մարմինը, մշակեցին միտքը եւ կերտեցին իրենց նկարագիրը, ազգային մթնոլորտի մէջ:

Մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի մէջ, Լիբանան ու Սուրիա, Միութիւնը մեկէ աւելի ճիւղաւորումներով դէպի Պաղեստին, Եգիպտոս ու Յունաստան, քանի մը հազարի հասնող հայ երիտասարդութիւն համախմբած է իր դրօշին տակ, վարժեցնելով իր գեռահաս ու աշխոյժ զինուորները կարգապահութեան, ընկերային կեանքի, մարդկային ու ազգային ազնիւ գործերու եւ ծառայութիւններու:

Կա՞յ աւելի օգտակար ու կրթիչ կազմակերպութիւն մը, որ կը շարունակէ դպրոցին ու ընտանիքին դաստիարակչական գործը, կը լրացնէ պակասները, կը սրբագրէ թերիները, ներդաշնակելով Ֆիզիքական մարմինը հոգիին հետ, տալով երիտասարդութեան ազգային շունչ ու փոխադարձ օգնութեան բարձրագոյն ըմբռնումը:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը իր խաղերով, մրցումներով եւ տարեկան Ողիմպիականներով ոչ միայն ստեղծած է համազգային ոգեւորութիւն, ոչ միայն երիտասարդութիւնը լծած է բարձրագոյն գաղափարներու եւ գործերու, այլեւ հայ ընտանիքները հետաքրքրած է եւ իր հետ բարձրացուցած զանոնք գիտակցութեան.

Իր պարկեշտութեամբ, ուղղամտութեամբ ու նկարագրի բարձրութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ը իր ապրած երկիրներուն մէջ, Լիբանանէն Սուրիա, Պաղեստինէն Յունաստան, բարձրացուցած է իր վարկը, օտար ժողովուրդներու եւ պետութիւններու համակրանքը շահելով եւ սիրելի դարձնելով հայ երիտասարդութեան հետ նաեւ հայ ժողովուրդը:

Այս պանծալի կազմակերպութիւնը Միջին Արեւելքի հայութեան փառքերէն է, որովհետեւ ան վերջին երեք տասնամեակներուն յատկապէս, հաւատարիմ մնացած է իր նշանախօսքերուն. տարուէ տարի աճած է ու բարձրացած, իր հետ բարձրացնելով նաեւ հայ երիտասարդութիւնն ու հայ ժողովուրդը: Հ. Մ. Ը. Մ.-ը՝ հայ ժողովուրդի վարկն է, անոր ամէնէն հզօր ու գաղափարական արտայայտութիւնը, անոր վեհանձնութեան ոգիին ցոլքը: Ահա թէ ինչու Լիբանանի եւ Սուրիոյ ու այլ կառավարութիւններն իսկ կը գուրգուրան անոր վրայ եւ կը քաջալերեն զայն, անոր զարգացման մէջ տեսնելով իրենց հայ քաղաքացիներուն զարգացումը:

Ամերիկահայութիւնը չունի Հ. Մ. Ը. Մ., իբրեւ կազմակերպութիւն, սակայն ունի Հ. Մ. Ը. Մ.-ականներ, նախկին անդամներ, որոնք բարձր կը պահեն իրենց ու մեր սիրելի կազմակերպութեան անունը:

Ունինք հոս երիտասարդական ու մարզական կազմակերպութիւններ, ինչպէս Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը, որ իր բազմաթիւ Ուխտերով, նոյն գաղափարներուն նուիրուած է:

Սակայն, ինչպէս շատ մը այլ ազգային կազմակերպութիւններ՝ Միջին Արեւելքի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ն ալ կարօտ է լայն օգնութեան: Ամերիկահայութիւնը, այս գետնին վրայ, կրնայ օգտակար ըլլալ, մեծ չափով: Ամերիկահայութիւնը կ'օգնէ Միջին Արեւելքի հայ դպրոցներուն, եկեղեցիներուն ու մշակութային հաստատութիւններուն

Ինչո՞ւ իր օժանդակութիւնը չհասցնէ նաեւ այսքան կարեւոր ու փառաւոր կազմակերպութեան մը, որ հայ երիտասարդութեան փրկութեան լաստն է, ազգապահպանման ամրակուռ պատնէշը եւ ազգային շունչի ու ոգիի յորդ շատրուան մը

Մեքսիքոյի մէջ կազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի օգնող Մարմին մը, որ կ'աջակցի պարբերաբար եւ նիւթական օժանդակութիւն կը հասցնէ: Հ. Մ. Ը. Մ.-ը պէտք ունի իր հազարաւոր անդամներուն համար մարզարան–դաշտերու, մարզական գործիքներու եւ զգեստներու, ողիմպիական խաղերու կազմակերպման հետ կապուած նիւթական միջոցներու: Չենք կրնար անտարբեր մնալ, ու եղբայրական, քաղաքական ձեռք չերկարել այս հրաշալի ստեղծագործ կազմակերպութեան, որ հայ երիտասարդութիւնը կը պահէ ու կը պաշտպանէ.

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

●

ԺԵ.— ՍԹԱԼԻՆ ԻՐ ԱՆՍԱՀՄԱՆ ՓԱՌԱՄՈԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏՈՒԵՐԻ ՄԷՋ ԿԸ ՁԳԷՐ ԼԵՆԻՆԸ

1938ին լոյս տեսաւ « Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը գրուած ընկեր Սթալինի կողմէ եւ ենթարկուած Կեդր. Կոմիտէի հաւանութեան». Կարելի՞ է այլեւս որեւէ բան աւելցնել (Շարժում սրահին մէջ):

Ինչպէս կը տեսնէք, զարմանալի ձեւափոխութեամբ մը խմբակի մը գործը վերածուած էր Սթալինի կողմէ գրուած գրքի մը: Աւելորդ է ըսել թէ ինչպէ՛ս եւ ինչո՛ւ կատարուեցաւ այս ձեւափոխութիւնը.

Այս առթիւ հարցում մը կուգայ միտքս, եթէ Սթալին հեղինակն է այս գրքին, հապա ինչու պէտք զգաց այնքան խնկարկել Սթալինի անձը եւ «Սթալինի հանճարի» գործի մը վերածել մեր համայնավար կուսակցութեան փառահեղ պատմութեան զարաշրջանը Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն ետք:

Այս գիրքը պատշաճօրէն կը ցոլացնէ կուսակցութեան ճիգերը երկրին դէպի ընկերվարութիւն յառաջացման մէջ, ընկերվարական ընկերութեան կառուցման մէջ, երկրին ճարտարարուեստական եւ հաւաքական դառնալուն մէջ, ինչպէս եւ կուսակցութեան ձեռք առած միջոցները թէ ան հետեւած է առանց շեղելու Լենինի ուղեգիծէն: Այս գիրքը կը խօսի գլխաւորաբար Սթալինի մասին, իր ճառերուն, իր յարաբերութեանց մէջ: Ամէն բան, առանց ամենադոյզն բացառութեան կապ ունի անոր անուան հետ:

Եւ երբ Սթալին կը հաստատէ թէ ինքն իսկ գրած է «Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը» մարդիկ կը զարմանան: Մարքսեան–Լենինեան մը կրնա՞յ գրել այդպէս, գովքեր հիւսելով իր մասին:

Եւ կամ քննենք Սթալինեան մրցանակի հարցը (Շարժում սրահին մէջ): Ցարերն անգամ իրենց անունով մրցանակներ չէին ստեղծած:

Սթալին իբրեւ լաւագոյնը նշանակած էր Խ. Միութեան ազգային այն երգի բառերը, որ բառ մը չէր պարունակեր համայնավար կուսակցութեան մասին, բայց հետեւեալ աննախընթաց գովքը կար Սթալինի մասին. —

« Ստալին մեզ դաստիարակեց ժողովուրդի հաւատարմութեան ոգիով

«Ան մեզ ներշնչեց մեր հսկայական աշխատանքին իրագործման մէջ եւ մեր գործերուն մէջ»:

Ազգային երգի այս տողերուն մէջ ըՍթալինի կը վերագրուի լենինեան կուսակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը դաստիարակութեան, ղեկավարութեան եւ ներշնչումին մէջ: Ասիկա պարզապէս շեղում մըն է մարքսեան–լենինեան գծէն: Նուաստացում մը եւ ստորադահատում մը կուսակցութեան դերի մասին: Աւելցնենք թէ Կեդր. Կոմիտէի Նախագահութիւնը արդէն որոշում մը քուէարկած է ազգային երգի նոր բնագրի մը կազմութեան համար, ուր պիտի արտացոլայ ժողովուրդին եւ կուսակցութեան դերը: Գաղտնի՞ էր Սթալինէն որ բազմաթիւ քաղաքներ եւ ձեռնարկներ իր անունը առին, իմէ գաղտնի՞ էր որ ամբողջ երկրին մէջ իր արձանները բարձրացան — այս «կենդանի մարդոց յիշատակարանը». Փաստ է որ Սթալին ինքն իսկ ստորագրած էր 1951 Յուլիս 2ին Խ. Միութեան Նախարարաց խորհուրդին մէկ որոշումը, որով Վոլկա-Դոն ջրանցքին վրայ պիտի շինուէր Սթալինի պատկառելի կոթողը: Նոյն տարուան Սեպտեմբեր չորսին, հրամանագիր կը հրատարակէր ուր կ'արտօնէր երեսուներեք թոն պղինձ յատկացնել այդ մեծղի յիշատակարանը շինելու համար: Ով որ այցելած է Սթալինկրատ, անտարակոյս տեսած է այս հսկայական արձանը եւ այնպիսի վայրի մը մէջ, ուր դրեթէ ոչ ոք կ'այցելէ.

Շատ մեծ գումարներ ծախսուեցան ատոր շինութեան համար, երբ այդ շրջանի ժողովուրդը խեղճուկրակ հիւղակներու մէջ կ'ապրէր: Դուք դատեցէք, Սթալին իրաւո՞նք ունէ՞ր, երբ իր կենսագրութեան մէջ կը գրէր թէ «...ինքն իրեն չէր թոյլատրեր ... նոյնիսկ ամենադոյզն նշանը ինքնահաճութեան, հպարտութեան եւ ինքնափառաբանութեան »

Նոյնպէս Սթալին ապացոյցը տուած էր իր յարգանքի պակասին հանդէպ Լենինի: Դիպուածի արդիւնք չէ անշուշտ որ, թէեւ աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր որոշում տրուած էր Սովետներու պալատ մը շինել իբրեւ յիշատակարան Վլատիմիր Իլիչի, այս պալատը երբեք չշինուեցաւ, կատարումը միշտ ալ յետաձգուեցաւ եւ ծրագիրը մէկդի դրուեցաւ

Չենք կրնար չյիշել 1925 Օգոստոս 14ի խորհրդային կառավարութեան որոշումը Լենինեան մրցանակի մը ստեղծման մասին: Այս որոշումը հրատարակուեցաւ մամուլին մէջ, սակայն ցարդ Լենինի անունով մրցանակ գոյութիւն չունի: Այս ալ պէտք է սրբագրուի:

Սթալինի ողջութեան, շնորհիւ այն մեթոտներուն, զորս յիշեցի, եւ Սթալինի « Համառօտ կենսագրութիւն» գրքէն հատուածներուն զորս կարդացի ձեզի, կը տեսնուի որ իբրեւ թէ Լենին միայն երկրորդական դեր մը կատարած էր, նոյնիսկ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան մէջ: Բազմաթիւ շարժանկարներու, ինչպէս եւ գրական գործերու մէջ Լենինի անձնաւորութիւնը ներկայացուած էր սխալ եւ անարժէք:

Սթալին շատ կը սիրէր դիտել «Անմո–

ՄԵՐ ՋԱՄԲԱՐԸ

●

Դրսում կարկուտ էր գալիս, արար աշխարհ իրար էր խառնուել: Հայրս թրջուած ու մսած տուն մտաւ եւ փափախը թափ տալով նետեց բուխարու առաջ: Նրա չուխայի փէշում ինչ որ բան շարժուեց, ու թոյլ նուոց լսուեց: Ես նրա փէշի տակից մի փոքր շան ձագ հանեցի ու հրճուանքով բացականչեցի.

— Վահ, Ջամբար ջան, էս ի՛նչ օրն ես ընկել:

Իսկապէս խղճալի վիճակում էր դեռ կոյր այդ ձագը: Թրջուած, ոտները ցեխոտ, գոյնը սառած՝ նուում էր ու ողջ մարմնով դողդողում: Թէժ բուխարու առաջ տաքացրի նրան, մազերը չորեցի՝ դողումս հանդստացաւ ու քնեց: Երբ զարթնեց, գնչիկը մօտեցրեց ձեռքիս ու ծծել սկսեց. խեղճը քաղցած էր: Ձեռքս խօթեցի կաթի ամանի մէջ ու մատիս ծայրը բերանը դրի. սկսեց դառան նման ծծել: Ծծեց, ծծեց, կլորացաւ, փոքրիկ անճար դառաւ ու ծոցումս քնեց:

Ես դարձայ փոքրիկ Ջամբարի խնամակալը եւ սրտով կապուեցի որբ ու անօգնական այդ արարածի հետ:

Երբ քիչ մեծացաւ, հանդից դուն դալիս ինձ դիմաւորում էր գիւղից դուրս, փաթաթւում ոտներիս ու բերկրանքից թաւալ տալիս:

Ժամանակ անցաւ: Մեր Ջամբարը մեծացաւ, սիրունացաւ: Զարմանալի ուրախ ու չարաճճի կենդանի էր դա: Ամառը ես սարում հորթեր էի արածացնում, եւ Ջամբարը միշտ ինձ հետ էր թէ անձրեւին, թէ մառախուղին, թէ ուրախութեան եւ թէ ձախորդութեան պահին:

Գիժ բնութիւն ունեն մեր Ղազախի լեռները: Պայծառ կէսօրին մէկ էլ տեսար երկինքը մթնեց, փոթորիկը վրանները պոկեց, անասունները գլուխները կորցրած ձորերը թափուեցին: Այդպիսի ձախորդ օրերին Ջամբարն ինձ հետ հորթերս հաւաքում էր Արջաքարի մեծ այրը: Մենք թրջուած ու մրսած՝ իրարու հետ կուչ էինք գալիս քարանձաւում, իրար հպւում ու ահով նայում դրսում փայլատակող կայծակներին:

Իսկ արեւ ու անուշ օրերին վազվզում էինք կանաչ ուրթերում, կռիւ էինք բռնում իրար հետ, իրար գզում, «քոլոլ» անում, մեր բերկրանքին չափ չկար.

⁂

Ջամբարը մեծ շուն դարձաւ: Զարմանալի խղճով ու բարեսիրտ կենդանի էր նա: Այդ ահագին գայլախեղդը առանձին քնքշութեամբ էր վարւում երեխաների, գառների ու այլ խեղճ արարածների հետ: Բայց աւազակին ձիուց վար կը բերէր, գողին կը պատառոտէր, հրացանաւոր մարդու վրայ վագրի նման կը յարձակուէր: Առիւծի սիրտ եւ գթառատ մօր քնքշութիւն ունէր մեր Ջամբարը.

Ձագեր բերեց մեր Ջամբարը եւ սիրեց նրանց: Ու ձագեր բերելուց յետոյ էլ աւելի բարի դարձաւ փոքր արարածների նկատմամբ:

Գարուն էր, ոչխարների ծինն սկսուել էր: Ջամբարն արթուն հսկում էր նոր ծնուած գառներին, իսկ եթէ մեր աչքից հեռու ոչխար էր ծնում, իսկոյն գալիս էր իմաց տալու, որ օգնութեան գնանք: Մի երեկոյ էլ, երբ ոչխարի հօտը տուն էինք տանում, Ջամբարը չերեւաց:

— Երեւի չհամբերեց, ձագերի համար տուն փախաւ, եզրակացրեց ընկերս.

Գիւղ գնացինք, բայց Ջամբարն այնտեղ էլ չէր: Նրա ձագերը կալանչ–կալանչով ոտներից փաթաթուեցին. խեղճերը քաղցած էին, կարօտել էին իրենց մօրը: Նրանց կաթ տուի, կշտացրի, ձայները կտրեցին: Բայց ուր մնաց Ջամբարը: Հաշուեցինք, ոչխարներից մէկն էլ էր պակասում: Ջոմբախս վերցրի, որ սար բարձրանամ, բայց մայրս չթողեց. ակնակիր ու մռայլ գիշեր էր, հեռւում ամպերն էին որոտում, կայծակը մերթ ընդ մերթ ծւատում էր խաւարը. Քիչ յետոյ սկսուեց փոթորիկը: Ողջ գիշերը մեր գիւղի մօտի անտառը հեծեծում էր:

Ցաջորդ օրը պայծառ էր ու արեւոտ: Ոչխարի հօտը նախորդ օրուայ տեղերը տարանք, նայեցինք նոր տերեւակալող թփուտները, եւ այսպիսի սրտաշարժ մի տեսարան բացուեց մեր առաջ. կորած ոչխարը նստած՝ հանգիստ որոճում է, նրա կողքին մեկնուած էր մեր Ջամբարը: Նա մեզ վաղուց էր նկատել, բայց տեղից վեր չէր կենում, միայն պոչը բարեկամաբար շարժում էր. Նրա աչքերում ուրախութեան փայլ կար: Առաջ գնացինք, եւ գաղտնիքը բացուեց:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

-տանալի տարին 1919», չարժանկարըլ Սթալին կը նշմարուէր պրահապատ են կառքի սանդխամատին վրայ, որ խուռով կը խորտակէր թշնամին : Գլխու Եփրեմովիչ (Վորոշիլով), մեծ վելի բարեկամը, թող պանէ պէտք եղածաջութիւնը եւ գրէ ճշմարտութիւնը Սթալինի մասին, ի վերջոյ ան գիտէ թէ ինչպէս կռուեցաւ Սթալին : Դժուար լինի Ըլլայ Վորոշիլովի համար ձեռնրկել այս աշխատանքին : Սակայն լաւ ատի ըլլար որ կատարէր, ամէն ոք գոհ պիտի մնար, թէ ժողովուրդը եւ թէ կուսակցութիւնը : Մինչեւ անգամ իր թոռները նորհակալ պիտի մնան (Երկարատեւ ծափ) :

Խօսելով Հոկտեմբերի յեղափոխութեան դէպքերուն մասին ինչպէս եւ քաղաքացիական պատերազմին, մարդիկ ա տպաւորութեան տակ կը մնան թէ Սթալին միշտ գլխաւոր դերը կատարած էր, որպէս թէ միշտ եւ ամէն տեղ Սթալինն էր կը թելադրէր Լենինի իր ընելիքը նաեւ թէ ինչպէս պէտք էր ընէր։Իսկ ասիկա կը նըսեմացնէ Լենինը (Եռանդուն ծափեր) :

Պիտի չմեղանչեմ հաւանօրէն ճշմարտութեան դէմ, երբ ըսեմ թէ Լենինի անձնաւորութեանց 99 առ հարիւր [illegible] քիչ անգամ լսած էր Սթալինի մասին, եւ շատ քիչ բան գիտէր նախքան 194 թուականը, այն ատեն երբ ամէն մարդ կը ճանչնար Լենինը, կուսակցութիւնը, ազգը, մանուկէն մինչեւ ճերմակ 'օրուքով ծերունին, բոլորը կը ճանչնային այն :

Բոլոր այս բաները պէտք է վերապէս դիտնալ, որպէսզի պատմութիւն, գրականութիւնը եւ գեղարուեստը առաջաճօրէն ցոլացնեն Լենինի դերը եւ մեր համայնավար կուսակցութեան եւ խորհրդային ժողովուրդին, ստեղծագործ ժողովուրդին հոյակապ իրագործումները : (Ծափեր) :

Ընկերներ, անհատի պաշտամունքը մեծ տարածում [illegible] սկզբունքներու թէ՛ անտեսական կործանումին եւ թէ կուսակցական աշխատանքներու մէջ

Պէտք չէ մոռնալ որ ամէն տարի [illegible] [illegible] գեկավարներու [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ... Անոնք կը վախնային իրենց չուքէն եւ սկսած էին նուազ նախաձեռնութիւն ցոյց տալ աշխատանքի մէջ :

Օրինակի համար, առէք կուսակցութեան կամ Խորհուրդներու որոշումները : Անոնք կը պատրաստուէին սովորամոլութեամբ, յաճախ առանց նկատի առնելու իրական կացութիւնը : Այն աստիճան որ ընկերները, նոյնիսկ անկարեւոր ժողովներու մէջ, կը կարդային իրենց ճառերը : Ձեւապաշտական վտանգ մը յառաջ եկաւ կուսակցութեան եւ երկրի աշխատանքներուն մէջ եւ ամբողջ մեքենան վերածուեցաւ [illegible] աշխատանքի [illegible]

(Շար.)

ԿԸ ՔԱՄԵՆ, ՔՈՒՐՋԻ ՊԷՍ ԿԸ ՆԵՏԵՆ

●

Օսմ. Պետութեան Մասնաւոր Կազմակերպութեան պետը՝ գնդ. Հիւսամէտտին որուն յուշերով պիտի զբաղինք առանձին, «Ճիւմհուրիյէթ»ի Յունիս 19 թիւին մէջ կը հրատարակէ անունները այն գաղտնի գործակալներուն, որոնք Զինադադարին աշխատած են Ազգ. Կազմակերպութեան մէջ :

« Օտար գրաւման շրջանին, Իսթանպուլի բոլոր թաղերուն մէջ երբ ազգ. կազմակերպութիւնը կը հաստատէինք, գրաւման ուժերու գրասենեակներուն եւ պաշտօնատուներուն մէջ յաջողեցանք տեղաւորել մեր ամէնէն ճարպիկ եւ արժէքաւոր ընկերները, որոնք մահն իսկ աչք առած էին ու տեւական վտանգի տակ էին :

Ոչ-իսլամներ ալ կային անոնց մէջ : Անգլ. տեղեկատու բաժնին մէջ կար Հայ մը, որ արժէքաւոր տեղեկութիւններ քաղելով մինչեւ Անգարա ղրկած էր, յետոյ ալ իսլամութիւնը ընդունած եւ Նեճաթի անունով աշխատած :

Գաղտնի սպասարկութեան մէկ գործակալն ալ էֆթալ պէյն էր, ուրիշ մըն ալ ընիկ պուլկարացի Հայ մըն էր, Բանդիկեան էֆէնտի :

Հայութենէ մահմետականութեան դարձած Նեճաթի, այսօր մուրալու վիճակին հասած է : Մենք ազգ. կառավարութեան գրեցինք եւ խնդրեցինք որ իր հայրենասիրական ծառայութեան փոխարինութեան մը կապէ իրեն, սակայն կառավարութիւնը նկատի չառաւ :

Գալով Բանդիկեանին, անհման ու սն վտանգաւոր ծառայութիւններ մատուց մեզի, Անգլիացիներուն ձեռքը գտնուած բոլոր գինարաններուն, մթերանոցներուն եւ դէնքերուն քանակն ու որակը եւ շտեմարաններուն տեղը մեզի կը հաղորդէր :

Ազատագրական նախագահ [illegible] [illegible] Ձէմալ փաշան [illegible] մը տուած էր Բանդիկեանին : Սակայն ափսոս որ այս բոլորը մոռցուեցան :

Յաղթանակէն վերջ Բանդիկեան էֆէնտի սխալուած էր Պուլկարիա երթալ ու վերադառնալ : Ապաստանեցաւ ուրեց, սակայն Ազգ. Ապահովութիւնը [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ...

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15·30-ին վաստակաւոր արուեստագիտուհի Օր. Մարգարիտ Բաբայեան կը ներկայացնէ իր աշակերտները :

Ինչպէս ամէն տարի այս անգամ ալ արուեստասէր հասարակութիւնը առիթը պիտի ունենայ գնահատելու Օր. Բաբայեանի աշխատանքը : Մեծ թիւով Հայեր ալ պիտի երեւան բերեն իրենց տաղանդն եւ յառաջդիմութիւնը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՐՕՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցեալ Կիրակի Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի որոշումով, տեղի ունեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, ողբացեալ ընկեր Դրոյի յիշատակին :

Եկեղեցին լեցուած էր խուռն բազմութեամբ : Բացի թաղին բնակիչներէն, ներկայ էին նաեւ ընկերներ եւ բարեկամներ Սէն Ժերոմէն, Պուլվար Օտտոյէն, քաղաքէն եւ ուրիշ արուարձաններէ .

Պատարագիչն էր թաղին հովիւը Հմայեակ քահանայ Համբարձումեան : Արարողութիւն կատարուեցաւ Դպրաց դասի լրիւ կազմով

Կը նախագահէր Արտակ վարդապետ Մանուկեան, որ մատչելի լեզուով մը բացատրեց պատերազմի արհաւիրքները, ինչպէս եւ հերոսներու արժանիքները : Անդրադառնալով հայկական կեանքին, բարձրօրէն գնահատեց մեր ազգային հերոսներու անձնազոհութիւնը, քաջութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը : Յիշեց թէ այդ արժանաւոր հերոսներէն մէկն ալ ողբացեալ Դրօն էր :

Ներկաները երկիւղածութեամբ լսեցին այս քարոզը, ջերմապէս շնորհաւորելով երիտասարդ վարդապետը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Յունիս 16ին, Գոմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ սարքուած էր գինեձօն մը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին կողմէ, խումբին վերակազմութեան առթիւ

Ներկայ էին ծնողներ, բարեկամներ եւ երկսեռ երիտասարդութիւն մը, շուրջ 200 հոգի :

«Յառաջ նահատակ» եւ «Մշակ բանուոր» քայլերգներէն վերջ խումբին անունով ընկեր Ժ. Պժեան բացուած յայտարարեց երեկոյթը : Ետայ խումբին վարիչ ընկեր Ա. Սարգիսեան ամփոփ տողերով ներկայացուց [illegible] Նոր Սերունդի եւ մասնաւորապէս «Քրիստափոր» խումբի կատարած եւ [illegible] կատարելիք աշխատանքները :

Տպաւորիչ էր երդումի արարողութիւնը : Քառասուն երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ բեմին վրայ շարուած, իրենց ձեռքերը Ազգ. եռագոյնին վրայ ուխտեցին հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան եւ «բոլոր ուժերով ծառայել հայութեան ազատագրման դատին» :

Երգումին յաջորդեց գեղարուեստական խիստ խնամուած բաժինը :

Օրուան պատուակալ Նախագահ ընկեր Ս. Թէրզիպաշեան եւ սեղանապետ Գ. Կ. Փօլատեան վարեցին երեկոյթը : Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին ընկերուհիներ Վ. Տօլպաշեան, Ա. Տէր Վարդանեան, Մ. Իշխանեան, Շ. Սէրէնկիւլեան, ընկերներ Յ. Տէր Վարդանեան, եւ Մ. Գուլումեան :

Երգեցին ընկերուհիներ՝ Մ. Սոլաքեան, Ա. Գոճակէօզեան եւ Ա. Տէր Վարդանեան, իսկ ջութակի վրայ նուագեցին ընկերներ Ա. Իշխանեան եւ Հ. Գըլճեան : Ընկերուհի Մ. Մարկոսեան դաշնակի վրայ նուագեց մէկ քանի կտոր : Գեղարուեստական բաժնին ժամանակցող բոլոր երիտասարդներն ալ աշխատած էին լրջօրէն կատարել իրենց պարտականութիւնը :

Գեղարուեստական բաժնին մէջ խօսք առին Գ. Գ. Ա. Թէրզիպաշեան եւ Տօլումեան, ընկերուհի Քիպրիթճեան եւ ընկերներ Յ. Գալիկեան, Յ. Գանտիկեան, Յ. Նիկողոսեան, Յ. Գուլումեան, Վ. Տէր Վարդանեան, Լ. Գըլճեան եւ Ժ. Միրիճեան :

Բոլորն ալ շեշտեցին այն խիստ կարեւոր եւ ազգօգուտ աշխատանքը որ վերապահուած է «Նոր Սերունդ» Միութեան : Շատեր ըրին թելադրանքներ, ուրիշներ քաջալերեցին Ն. Ս.ի կատարած գործը :

Այս առթիւ եղան սրտաբուխ նուէրներ :

Երեկոյթը փակուեցաւ երեկոյեան ժամը մէկին խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ :

Ժ. Մ.

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

« Սովետական Հայաստան » կը գրէ թէ հայկական արուեստի եւ գրականութեան տասնօրեակի առթիւ Մոսկուայի մէջ բազմաթիւ օտար գիտնականներ իրենց հիացումը յայտնեցին, ինչպէս Գիրմանիոյ, Ինդոնեզիայի, Սիամի ներկայացուցիչները եւ Հնդկաստանի գեղարուեստական լրագրողը : Բոլորն ալ ըսին թէ «մեզ վրայ մեծ տպաւորութիւն գործեց հայ արուեստագէտներու ճարտարութիւնը : Մենք [illegible] ցանք անոնց երգին եւ պարին վրայ» : Իսկ Փաքիստանի ներկայացուցիչը ըսաւ . « Ինձ մեծ բաւականութիւն պատճառեց հայ արուեստագէտներու համերգը, որ ցոյց կուտայ հայկական արուեստի բարձր մակարդակը » :

Խ. Միութեան ժողովրդական նկարիչ Ն. Ս. Միխայլով.— «Յուցահանդէսը հայկական հայ ժողովուրդի հրաշալի տասնօրեակի բաղկացուցիչ մասն է եւ բերկրանք կը պատճառէ իր լաւատեսութեամբ, իր սիրով դէպի աշխատանքի մարդը : Ասիկա վառ եւ խոր, պայծառ եւ ջինջ երգ է մեր Հայրենիքի Խ. Միութեան երկրի մասին » :

Նկարիչ Ե. Վ. Եֆանով.— «Ինձ վրայ մեծ տպաւորութիւն գործեց արեւմտահայաստանի նկարիչներու ցուցահանդէսը : Աւագ սերունդի նկարիչներու ստեղծագործութեանց հետ միասին, հիանալի են երիտասարդ նկարիչներու գործերը » :

ՍԱՄՈՒԷԼ

●

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

ՓԱԿԱԳԾԻ ՄԷՋ

1.— ԲՆՈՒԹԻՒՆ, ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐ

Բնութեան այս տեսակ խիստ, միմեանցից տարբեր եւ միմեանց հակառակ ծայրայեղութիւնները ստեղծեցին նոյնպէս խիստ եւ ծայրայեղ բնաւորութիւններ : Այս էր պատճառը, որ Հայոց աշխարհի բարքը, վարքը, սովորութիւնները կենցաղավարութեան եղանակը, եւ առհասարակ նրա հասարակական կազմակերպութիւնը՝ իւր բոլոր երեւոյթներով՝ հետեւանք էր երկրի բնական պայմանների :

Գետերը, մեծամեծ լճերը, լեռնային շղթաները՝ իրանց բազմաթիւ ճիւղաւորութեամբ՝ կտրատեցին երկրի մակերեւոյթը, ստեղծելով բազմաթիւ մանր մասնիկներ, որոնց իւրաքանչիւրը ներկայացնում էր մի մի գաւառ, որ բաժանուած էր բնական սահմաններով :

Տրդատի օրերում գաւառների թիւր հասնում էր 620ի : Իսկ Արշակ Բ.ի օրերում նրանց թիւը հասնում էր մինչեւ 900ի :

Նրանցից իւրաքանչիւրը մի մի իշխանութիւններ էին, որ ապրում էին իրանց տարբեր կեանքով եւ իրանց տարբեր սովորութիւններով, որոնք տարբերւում էին մի գաւառ միւսից իրենց տեղական պայմաններով :

Անշարժութիւնը, հաղորդակցութեան դժուարութիւնը, ինչպէս տեսանք վերեւում, աւելի եւս զարգացնում էին նրանց մէջ տեղական յատկանիշ առանձնութիւնները : Երկրի անփոփոխ դրութիւնը պահպանում էր անփոփոխ սովորութիւններ : Դրա հետեւանքը լինում էր կրթութեան եւ յառաջդիմութեան դանդաղկոտութիւնը : Մի գաւառացին միւս գաւառացու լեզուն չէր հասկանում, թէեւ երկուքն էլ հայերէններ էին.

Շահերի տարբերութիւնը առաջ էր բերել եւ իշխանութեան տարբերութիւններ : Ամէն մի գաւառ իւր առանձին կառավարութիւնը, իւր օրէնքներն եւ աւանդութիւններն ունէր :

Այդ իշխանութիւնները կոչւում էին նախարարութիւն :

Որքան գաւառներ կային, այնքան եւ նախարարութիւններ կային : Դարերու ընթացքում, զանազան քաղաքական հանգամանքների պատճառով, նրանց թիւր կամ աւելանում էր, կամ պակասում էր :

Նախարարութիւններու ներկայացուցիչները կոչւում էին Նախարար :

Ամէն մի նախարար իւր երկրի բացարձակ տէրն էր : Նրա իշխանութիւնը ժառանգաբար անցնում էր սերունդից սերունդ

Նախարարների յարաբերութիւնները դէպի Հայաստանի արքան ստորադասական էր : Նրանք վճարում էին արքունի գանձարանին մի որոշեալ հարկ, պարտաւորուած էին որոշ թւով զօրք պահել, պատերազմի ժամանակ օգնել թագաւորին, իսկ խաղաղութեան ժամանակ՝ պաշտպանել աէրութեան սահմանները : Իւրաքանչիւր նախարար հսկում էր այն սահմանների վրայ, որ մօտ էր իւր իշխանութեան երկրին :

Արտաշէս Բ.ը առաջին եղաւ, որ նախարարութիւնների սահմանները որոշեց, գծերի վրայ քարեայ սիւներից նշաններ դրեց, եւ իւրաքանչիւրի ժառանգութեան չափը արձանագրեց արքունի դիւանագրքի մէջ : Իսկ Տրդատ մեծը որոշեց նրանց պարտաւորութիւնները երկրի սահմանագլուխները պահպանելու վերաբերութեամբ :

Աւ հասարակ Հայաստանի սահմանների մօտ եղած նախարարութիւնները աւելի ընդարձակ եւ աւելի զօրեղ էին քան թէ կենտրոնում կամ, որպէս կոչւում էր, միջնաշխարհում գտնուածները : Սահմանագլխի նախարարներից ոմանք տիրում էին մի քանի գաւառների :

Նախարարական տներից շատերը վայելում էին առանձին արտօնութիւններ՝ թէ կառավարութեան գործերում, եւ թէ թագաւորի արքունիքում : Օրինակ, թագաւորի երկրորդականը ընտրւում էր Մուրացան նախարարութիւնից, թագաւորի հանդիսաւոր թագադրութեան օրում, թագադիր ասպետը ընտրւում էր Բագրատունեաց նախարարութիւնից, թագաւորի պալատի ներքինապետը ընտրւում էր Մարդպետական նախարարութիւնից, զօրքերի ընդհանուր սպարապետը ընտրւում էր Մամիկոնեան նախարարութիւնից : Կային այլ նախարարութիւններ եւս, որոնց արտօնական պաշտօններն էին զանազան պալատական ծառայութիւններ :

Ամէն մի նախարարութիւն, առանձին վերառած, մի ամբողջական իշխանութիւն էր : Իշխում էր տոհմի աւագը, որ կոչւում էր նահապետ կամ տանուտէր : Իսկ նախարարական տան միւս ժառանգները միայն վայելում էին երկրի հասոյթները՝ կամ թոշակներով եւ կամ հողային բաժիններով : Դարերի ընթացքում՝ իշխանական գերդաստանի անդամների թիւր հետզհետէ բազմանալով, շատ հասկանալի է, որ երկրի հասոյթները անբաւարար կը լինէին գոհացնելու բոլորին : Այդ դէպքում, խիստ յաճախ էր պատահում, որ նախարարները նոր տիրապետութիւններ էին անում, խլելով իրանց դրացիների հողերը : Ներքին կռիւը եւ արիւնահեղութիւնը անցնում էր սերունդից սերունդ, որ շատ անգամ պատճառ էր տալիս ամբողջ նախարարական տոհմերի բնաջինջ լինելուն :

ՐԱՖՖԻ

լինի դէմ ուղղուած քննադատութիւննե֊րը ։ Թերթը ոչ կը հերքէր ոչ ալ կը հաստատէր Խրուշչեւի տեղեկագրէն հրատարակուած պատճէնը, որ լոյս տեսաւ Յունիս 4ին եւ կը նկարագրէր Սթալինի կատարած վայրագութիւնները եւ մաք֊րագործումները ։ Տենիս, որ ցարդ գեր֊պարտութիւն կը համարէր Սթալինի դէմ եղած որեւէ ամբաստանութիւն, այժմ փոխած է իր դիրքը եւ Խրուշչեւի յայտ֊նութեանց հրատարակութենէն երկու շա֊բաթ ետք, Յունիս 18ին քննադատական գրութիւն մը հրատարակեց իր թերթին մէջ, ուր կ'ըսէր ․

— «Աններելի են այս ոճիրները եւ վայրագութիւնները որոնք մթագնեցին Սթալինի դիկտատորութեան վերջին շըր֊ջանը ։ Ասկէ զատ, անոնք չեն արդարա֊նար ոչ պատմական, ոչ ալ քաղաքական անհրաժեշտութեամբ ։ Ոչինչ կրնայ ար֊դարացնել չարչարանքը եւ անպարկեշտ դատավարութիւնները, զանգուածային աքսորները, գրգռիչ եւ հայրենամոլ ա֊րարքները, ինչպէս Եուկոսլաւիոյ պարա֊գային եւ հրեայ բժիշկներու դէմ սար֊քուած հալածանքներու առեն »։

× Նոյն օրը, Մ․ Նահանգներու արտա֊քին նախարարը, Տըլըս, իր լրագրական ասուլիսին մէջ կը բացատրէր թէ «ծան֊րապէս վտանգուած է» Խ․ Միութեան լու֊ծը միջազգային համայնավարութեան վը֊րայ, իբրեւ հետեւանք այն ըմբոստացման որ երեւան եկաւ Սթալինի մարմնացու֊ցած բիրտ բռնակալութեան դէմ »։

Նախարարին կարծիքով, դժուար թէ վերահաստատուի խորհրդային կարգա֊պահութիւնը ուրիշ երկիրներու համայ֊նավար կուսակցութեանց վրայ, եթէ ա֊զատ աշխարհը մնայ հզօր եւ միացեալ ։ Ուրիշ խօսքով, կայսրու թուլացումը եւ ընդհանուր շուարումը մասամբ հետեւանք են Արեւմուտքի վճռական քաղաքականու֊թեան ։

ԹՐՔ․ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Լոնտոնէն պաշտօնապէս կը հաստատեն թէ Թուրքիա ծրագիր մը յօրինած է, լու֊ծելու համար Կիպրոսի խնդիրը ։ Ծրա֊գիրը կը հիմնուի ամերիկեան սահմանա֊դրութեան վրայ եւ կը տրամադրէ երկու ժողովներ ընտրել, մէկը՝ ազգ․ ժողով ուր մեծամասնութիւն պիտի վայելեն Յոյները, միւսը՝ ծերակոյտ, որ յոյն եւ թուրք անդամներ պիտի ունենայ հաւա֊սար թիւով ։ Այս վերջին ժողովը իր վե֊թօն գործադրելով, պիտի կրնայ երաշ֊խաւորել հարիւր հազարնոց թուրք փոք֊րամասնութեան իրաւունքները եւ շա֊հերը ։

Ծրագիրը պաշտօնապէս Անգլիոյ պիտի հաղորդուի յառաջիկայ շաբթու, իբրեւ միջին ճամբայ ։ Թուրքիա այս առթիւ պի֊տի յայտնէ թէ չի կրնար ընդունիլ որեւէ ինքնորոշում որ կրնայ կղզին միացնել Յունաստանի ։

× Երեք դիմակաւորներ Նիկոսիայ Ա֊կակի գիւղին սրճարանը խուժելով, հրա֊մայեցին քառասուն յաճախորդներուն մէկդի քաշուիլ եւ տեղն ու տեղը սպան֊նեցին 32 տարեկան Յոյն մը, «դաւա֊ճա'ն» պոռալով երեսին ։ Յաճախորդները մինչեւ լոյս մնացին գիւղին քով, որով֊հետեւ ահաբեկիչները պատուիրած էին դուրս չելլել ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ․ ժողովը վերջնապէս վաւերա֊ցուց ծերութեան թոշակի յաւելման օրի֊նագիծը, 19ի դէմ 327 ձայնով ։ Առանձին քուէարկութեամբ վաւերացուած էին նա֊եւ նոր տուրքերը, 140 միլիառ Ֆրանք

Խ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Շեպիլով, թելադրած է Լիբանանի վա֊րիչներուն չյարիլ որեւէ զինուորական դաշինքի ։

ՎԱՐՁԱԿԱԼՆԵՐԸ դուրս պիտի չկրնան հանուիլ ամէն տարի Դեկտ․ 1էն Մարտ 15, համաձայն Ազգ․ ժողովին կողմէ քը֊ւէարկուած օրէնքի մը ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան համա֊գումարը բացուեցաւ երէկ, Լիլ մէջ ․ Օրակարգի գլխաւոր հարցն է Ալժերիոյ տագնապը ։ Շատ մը շրջաններ համաձայն չեն վարչապետին քաղաքականութեան

ՍԱԿԱՐԱՆ (27 Յունիս) — Ձոյլ ոսկի՝ 456·000, Նափոլէոն 3300, զուից․ 3130, անգլիական 4090, քսան տոլարնոց 16·400, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1050, տոլար 391, զուից․ 93, պելժ․ 7·80, լիր 0·60, փեզեթա 8·85 ։

ՍՈՒԳԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՈՂԲ․ Վ․ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տեղի կ'ունենայ, 7 Յուլիս, շաբաթ ի֊րիկուն ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթ, 8 rue Danton ։

Կը նախագահէ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀՐԱՆՏ ― ՍԱ֊ՄՈՒԷԼ, Ս․ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

Այս կիրակի, ժամը 14·30ին, գեղար֊ուեստական ցերեկոյթ ։

Բարձր հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ Եպ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Առաջնորդ Փարիզի եւ Հայրապետական Պատուիրակ ։

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

ՏՕՔԹ․ ԹՐԷՄՕԼԻԷՐԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Սօնա Սապ֊ենանի (Փարիզի երաժշտա֊նոցէն), Վիօլէթա Բարրաի (Չիլիի ժողո֊վրդական երգեր, ընկերակցութեամբ կի֊թառի), Ռաֆֆի պետրոսեանի (դաշնակ), Արտաշէս Գմբէթեանի (արտասանութիւն) Նուրհան Մարգարեանի (արտասանու֊թիւն), Մօրիս Աբրահամեանի եւ Սօնա Սվաճեանի (Կովկասեան պար), եւ «Նա֊յիրաի» երգչախումբին, ղեկավարու֊թեամբ Գէորգ Եամպէկեանի ։

Մուտք 100, 200, 300 եւ 500 Ֆրանք ։

Տոմսերը ապահովել Կարմիր Խաչի փա֊րիզեան շրջանի մասնաճիւղերէն եւ կեդ֊րոնէն ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Համա֊Ջարսան֊ճագի Հայր․ Միութեան ։

Այս կիրակի ամբողջ օրը Թրուա Լիւf, Ռէսթորան տէ Կրօթ Մօնարի հանրածա֊նօթ զովասուն եւ կանանչազարդ պար֊տէզը ։

Կը նախագահէ Յ․ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ս․ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Առաւօտեան պուլի մրցում ։ Պուլ ունե֊ցողներէն կը խնդրուի միասին բերել ։

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ ։

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցի Պօմոնի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սե֊րունդի «Քրիստափոր» խումբը ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր ։

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված ։

Մուտքը ազա տէ ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ս․ Գ․ Լուս․ Եկեղ․ «Արաքս» երգչախումբի ։ Առաջին ան֊գամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ այս կիրա֊կի ամբողջ օրը Քարթիէ Պէլ Մէօնիէրի զովասուն եւ գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ ։ Բացման խօսք՝ Տէր Սահակ Քհնյ․ Պապիկեան ։

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին ։ Օթօքար մրիարար ։

Մանրամասնութիւններ տեղին վրայ ։ Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ յաջորդ կիրակի ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան ճաշսանդան

Ընկերութեան պատուոյ անդամներու եւ համակիրներու ի պատիւ ։

Տեղի կ'ունենայ 8 Յուլիս, կիրակի ամ֊բողջ օրը, Պոմոնի եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ ։

Հայկական համադամ կերակուրներ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ ընկերա֊կան ջերմ մթնոլորտ ։

Ճաշագին մէկ անձի համար 600 Ֆրանք ։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի նախօրօք ապահովել հրաւիրա֊գիրները ։

Դիմելով Գ․ Յ․ Հայցագործեանին,
15, Rue Longue des Capucines
Tél. : CO. 05-78
մինչեւ երկուշաբթի, 2 Յուլիս ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 1, ժամը 16ին.

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները եւ հա֊սարակութիւնը ։

26, Rue Troyon, Sèvres.

Métro : Pont de Sèvres.

ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԹՕՅԻ ՄԷՋ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Պուտոյի մասնաճիւղին, ամավերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3·30ին, Կղերականնե֊րու սրահը, Ռիւ տէ Պաիւթիէ ։

Ճոխ յայտագիր ։ Խմբերգ, արտասա֊նութիւն ․․․

ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՋԻՒՆԸ
(Պարախաղ, երկու արար) ․

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԸ (երգախառն թատերա֊խաղ, երկու արար) ։

ԼԵՒՈՆԻԿԸ (մանկական թատերախաղ, մէկ արար) ։

Մուտքը ազատ է ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Գուլ․ Օտտոյի թաղականութեան եւ Կապ․ Խաչի մաս֊նաճիւղի ։ Այս կիրակի, առաւօտէն մին֊չեւ երեկոյ ՍՀՆԹ Անտրէի օդասուն պար֊տէզին մէջ ։

Կը Նախագահէ Տիկ․ Բ․ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

Վարիչ՝ Տիկ․ Ս․ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հանդէսին բացումը կապոյտ Խաչի քայ֊լերգով, արտասանութիւններ, երգեր, պարեր հայկական տարազով ։

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկա֊յացուի Արմենակ Գրաճեանի ԱՆՏԱՌԻՆ ՀԱՐՍԸ ԵՒ ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԸ ։

Բոլոր դերակատարները դպրոցի երկ֊սեռ աշակերտներն են ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ․ Յակոբ Հավլուճեան, եւ ազգական֊ները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով եւ նուէր֊ներով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ՝ ԱՆԳԻՆԷ ՀԱՎԼՈՒՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ ։

Imp. «Araxes», 46. Rue Richer - Paris (9ᵉ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

■

ՓԻՋ․— Հ․ Յ․ Դ․ Ալրիւր - Սերոբ Մ․ Թնգրայրեան խումբի ընդհ․ ժո֊ղովայ շաբաթ օր ժամը 21ին, սովո֊րական հաւաքատեղին ։ Բոլորին ներկա֊յութիւնը պարտաւորիչ ։

ՀԲ․Ի․ ՌԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Ստեփանի բը֊նակարան, 45 rue Rochechouart, մեթրօ Բառպ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․Յ․Դ․Քրիստափոր Կենթակո֊միտէի քհ․ ժողովի շարունակութիւնը այս չալթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։ Ցանկերը նկատի կ'առնուին ։

ՎԻԷՆ— Հ․ Յ․ Դ․ ընդհ․ ժողովը այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Համօ Օհանջան֊եան սրճը ։ Բոլոր ընկերներու ներկա֊յութիւն պարտաւորիչ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ․ Յ․ Դ․ «Հայաստան» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, յուշուած հաւաքատեղին ։ Կարե֊ւոր օրկարգ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ․ Յ․ Դ․ «Սարգիս Մի֊նասեան» ենթակոմիտէին ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքա֊տեղին

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Մի֊ութեան Փարիզի շրջանին կողմէ ։

Այս կրակի առաւօտէն մինչեւ երե֊կոյ, Շեւիլի անտառին մէջ ։

Սկաուտական խաղեր, առատ ուտելիք եւ խմելիք շատ աժան գիներով, չոգե֊կառք կառ Մոնփառնասէն, իջնել Շաւիլ, առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն, օթօպիւս՝ իջնել Փիւի Սան Վէն (Շաւիլ) ։ Դաշտահանդէսին վայրը շատ մօտ է կա֊յարանին ։

ՅԵՏԱՁՈՒԱԾ Է

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին հանդէսը, ընկեր Վահան Նաւասարդեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմ֊նարկութեան 77րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, պատարագ եւ հոգեհան֊գստեան պաշտօն պիտի մատուցուին Հա֊յոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon, ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհինե֊րուն ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգակիցները եւ սանուհիները ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·45ին հա֊յածէս պատարագ կը մատուցուի
Eglise ST. GEORGES
114, Ave. Simon Bolivar

Կը պատարագէ գերապայծառ ԿԱՐԱՊԵՏ Ծ․ Վ․ ԱՄԱՏՈՒՆԻ ։

Պատարագը ձայնասփիւռէն կը տրուի Փարի ― Էնթէրի վրայ նոյն ժամուն ։

ՓՈԽԱՆԱԿԵԼԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Հիւսիսի արուարձանի մը մէջ, կայա֊րանէն չորս վայրկեան, երկու սենեակ, խոհանոց, լուացք, շաֆ օ, մաքուր վի֊ճակ, մօտ ատենէն երկաթուղին կը դառ֊նայ ելեկտրաշարժ ։ Կը փնտռուի նոյնը կամ աւելի մեծ Փարիզի մէջ ։ Դիմել՝
Mme. Adjémian
119, Ave. Henri Barbusse
Arnouville-les-Gonesses (S. et O.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման՝ տարեկ. 3500 ֆր. կամ $10 : Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ • SAMEDI 30 JUIN 1956

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7617 — 32e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 12ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3428

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐՂ ՄԸՆ ԱԼ ՄԱՐԵՑԱՒ

Բ.

Արտաքսուելէն ետք, Վ. Նաւասարդեան կը նետուէր քաղաքատարար անծանօթ միջավայրի մը մէջ որ կը ներկայացնէր բոլորովին տարբեր պահանջներ :

Քաղաքական աշխատանքը շարունակելու համար, հարկ էր ուրիշ անդաստաններ ալ մշակել :

Մեր ողբացեալ ընկերը շուտ ընտելացաւ նոր կացութեան :

Եւ երբ վերջնապէս կը հաստատուէր Եգիպտոսի մէջ, նոյն եռանդով նուիրուեցաւ հանրային գործունէութեան, այլ մանաւանդ մշակոյթի զարգացման :

Շէն էր գաղութը եւ օժտուած՝ սահմանադրական կարգուսարքով : Բայց կը կարօտէր մամուլի աշխատանքի՝ յարմարելու համար նոր պահանջներուն :

Այդ աշխատանքին լծուեցաւ Նաւասարդեան, իբրեւ խմբագիր «Յուսաբեր»ի :

Իր դերը աւելի արդիւնաւորապէս կատարելու համար, պարտք սեպեց խորապէս իւրացնել, նաեւ, արեւմտահայ աշխարհաբարը, որուն վարպետներէն մին կը հանդիսանար :

Թերթը համեստ վիճակ մը ունէր 1922-ին, բաղդատելով այսօրուան հետ : Ստեղծուեց խմբագրութիւն մը՝ Գահիրէի մէկ անկիւնը, հրատարակչական անտանելի դժուարութիւններով :

Հարկ եղաւ ոգեւել հաւաքաբար եւ յատուկ ճիգերով, խցիկը դղեակի մը վերածելու համար, շնորհիւ անձնուէր ընկերներու եւ ազգանուէր բարեկամներու առատաձեռնութեան եւ յարատեւ գործունէութեան .

Այս անհատնելի յաջողութեան մէջ լայն բաժին մը ունէր Վ. Նաւասարդեան, իբրեւ մղիչ ուժ :

Նոյն գործօն եւ շինարար դերը կատարած էր աւելի առաջ, 1928 Մայիսին, երբ կը ձեռնարկուէր Համազգային Մշակութային ընկերութեան եւ ճեմարանին բացման, խումբ մը հաւատաւոր ընկերներով (անոնք ալ մեծ մասով հանգուցեալ...) :

Այս հաստատութիւնները դարձան փարոսներ ոչ միայն Եգիպտոսի, այլ ամբողջ Միջին Արեւելքի համար :

Դարձան խանդավառութեան եւ ինքնագործունէութեան վառարաններ, ինչպէս եւ ներշնչումի աղբիւրներ ուրիշ գաղութներու համար :

Միշտ մարտական եւ խստապահանջ, բայց եւ այնպէս վարակիչ հանգամանք մը ունէր Վ. Նաւասարդեանի հրապարակագրութիւնը :

Իր ամէնէն կծու, նոյն իսկ ծայրայեղ արտայայտութեանց մէջ ալ, ուրիշ նպատակ չունէր, եթէ ոչ ժողովուրդին եւ հայրենիքին հիմնական շահերը :

Ի բնէ դիւրագրգիռ, եթէ յաճախ կը դառնար կրքոտ, այդ պարագային ալ նոյն ոգին էր որ կը խօսէր իր մէջ :

Դաշնակցութիւնը ինքնանպատակ համախմբում մը չէր իրեն համար, այլ ստեղծագործ եւ անփոխարինելի ուժ մը՝ որ կոչուած էր ծառայելու հայրենիքին եւ անոր ցիրուցան զաւակներուն :

Ուրեմն, ով որ կը համարձակէր քարեր կամ սլաքներ արձակել այդ ուժին դէմ, «ատովին իսկ գործով» կը դառնար ներքին թշնամի :

Այս տեսակէտէն, անհուն էր իր տառապանքը՝ մասնաւորապէս վերջին տարիներու ընթացքին :

Նոյն պատճառով ալ, սահման չունէր իր ատելութիւնը Բոլշեւիզմին դէմ, որուն կը վերագրէր շատ մը չարիքներ՝ հայրենիքին մէջ թէ դուրսը :

Իրեն համար այդ «Նենգ»ն էր հանրային բարոյականի, բարքերու ապականութեան, ինչպէս եւ հայրենիքի անդամահատման գլխաւոր պատասխանատուն :

Մինչեւ վերջին շունչը մնաց անխոնջ այս պայքարին մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

•

«ՌՈՒՍԵՐԸ ԹՈՂ ՀԵՌԱՆԱՆ»

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հեռագրական գործակալութիւնները հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Պերլինէն.—

Յունիս 28ին Լեհաստանի զօրքը եւ հրասայլերը կրակ բացին Փոզնանի մէջ, հազարաւոր բանուորներու վրայ որոնք որոշած էին ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, հաց ճարելու եւ վերջ տալու համար խորհրդային (ռուսական) ազդեցութեան իրենց երկրին մէջ :

Այս իրիկուն ինքնաշարժով Փոզնանէն արեւմտեան Պերլին հասած երկու գերման առեւտրականներ պատմեցին թէ բազմաթիւ մեռեալներ կան : Արեւմտեան Պերլինի թղթատարական վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները բոլորովին խզուած են Լեհաստանի հետ : Երկաթուղիներու երթեւեկն ալ դադրած է արեւելեան Գերմանիոյ սահմանին վրայ : Պաշտօնական անձնաւորութիւն մը յայտարարեց .— «Լեհաստանի կացութիւնը կը նմանի այն վիճակին որ կը տիրէր անցեալ տարի արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Յունիս 17ի ըմբոստութիւնը ծագած ատեն» :

Գործադուլը սկսաւ Յունիս 28ի առաւօտեան ժամը 8ին : Բանուորները փողոց թափեցան աղաղակելով.— «Հաց կ'ուզենք . Ռուսերը թող հեռանան» : Յետոյ դրօշ տալով գրաւեցին Փոզնանի մէկ դատարանը, պատռեցին կարմիր դրօշները եւ համայնավարական խորհրդանշանները : Երկաթուղիներու բանուորներն ալ միացան շարժումին, դադրեցնելով կառախումբերու երթեւեկը :

Ականատեսներու վկայութեանց համաձայն, քաղաքին 300.000 բնակիչները մեծ մասով միացան շարժումին : Զօրքը նախ ցուցահանդէսներու վայրը կանչուեցաւ պաշտպանելու համար այն օտարականները որ ներկայ էին Փոզնանի տօնավաճառին : Յետոյ կրակ բացաւ :

Լեհ բազմութիւնը զայրանալով գրաւեց բանտերը, արձակեց կալանաւորները եւ բանտերուն դիւանաթուղթերը այրեց փողոցին մէջ : Ականատես վկաները իմացած են թէ նմանօրինակ խռովութիւններ ծագած են Շթեթինի մէջ :

Ուրիշ վկաներ ալ կը հաստատեն թէ բազմաթիւ բանուորներ սպաննուեցան, երբ հրասայլերը կրակ բացին իրենց թնդանօթներով եւ զինուորները հրացան եւ ռմբացիր պարպեցին ապստամբներուն վրայ : Ցուցարարները կ'աղաղակէին անդադար, տօնավաճառին օտար այցելուներուն ուղղելով իրենց խօսքերը .

— Այս ալ մեր յեղափոխութիւնն է : Պատմեցէք ի լուր աշխարհի : Կ'ուզենք որ Սովետները հեռանան եւ կեանքի նոր պայմաններ հաստատուին այս տասնըմէկ տարիներէն ետք» :

Կը թուի թէ գրահապատ կառքերը միջամտեցին երբ ապստամբները կը սպառնային պաշարել քաղաքապետարանը, ուր համախմբուած էին տեղական համայնավարներու գլխաւոր վարիչները :

× Վարշաւայէն Անգլուհի մը, որ հոս հասած էր լեհական կառքով մը եւ լեհ վարիչով մը, յայտարարեց Ռէօյթըրի թղթակցին թէ քիչ մնաց որ տապալէին իրենց կառքը : Շարժավարը բացատրեց լեհ ցուցարարներուն թէ ճամբորդը օտար դիւանագէտ կին մըն է եւ այն ատեն թոյլ տուին որ ճամբան շարունակէ : Այս Անգլուհին պատմեց թէ անձամբ հրաձգութիւններ լսեց, այն տպաւորութիւնը կրելով թէ կրակ կը տեղային բազմութեան գլխուն վերեւ : «Լսեցի նաեւ թեթեւ գնդացիրի որոտումներ : Կէս օրուան ատեն հրասայլեր երեւցան Լեհաստանի Ազգ. դրամատան առջեւ, ինչպէս եւ զինուորներ : Հեռուէն ալ հրասայլի ձայներ կը լսուէին» :

× Լեհաստանի կառավարութիւնը Եչ. գիշեր կը ծանուցանէր թէ յաջողութեամբ խափանած է խռովութիւնները : Նոյն աղբիւրին համաձայն վարչապետը՝ Սիրանքեւիչ եւ ուրիշ համայնավար պաշտօնեաներ Փոզնան մեկնեցան : Կառավարու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾՈՒՄԸ ՅՈՒԼԻՍ 22ԻՆ

•

Երէկ մասնաւոր նամակէ մը տեղեկացած էինք թէ Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոսին, Զարեհ եպիսկ.ի օծումը պիտի կատարուի Յուլիս 22ի կիրակին, վերջնական համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով Միաբանութեան հետ :

Մինչ կը սպասէինք պաշտօնական մանրամասնութեանց, ստացանք Պէյրութի «Ազդակ»ը (չէզոք) որ Յունիս 26ի թիւով կը հաստատէ նոյն տեղեկութիւնը :

Մեր պաշտօնակիցը այս առթիւ հարցումներ ուղղած է կաթող. տեղապահ Խորէն եպիսկ.ի, որ թելադրած է «քանի մը օր եւս սպասել» :

— «Լաւատեղեակ աղբիւրներ կը հաստատեն, սակայն, թէ համաձայնութիւն մը (ԳՐԱՒՈՐ) կնքուած է Աթոռին եպիսկոպոսներուն միջեւ, եւ օծման թուականը որոշուած է Յուլիս 22» (*Ազդ.*) :

Մեր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ համաձայնութիւնը ստորագրած են Խադ արք. եւ Դերենիկ եպիսկոպոս, որոնք ցարդ ընդդիմադիր կը համարուէին :

8000 Ս. ՈՍԿԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻՆ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, վերջերս նուէրներ եղած էին Հալէպի *Արեւելք*ին, ինքնաբերաբար : Մեր պաշտօնակիցը կը ծանուցանէ թէ ցարդ յայտարարուած նուէրներուն գումարը, 8000 սուր. ոսկի, տրամադրուած է կաթողիկոսարանին :

ԱՆԳԼԻԱ. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ, Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար, նոր գինակցութիւն մը կնքելով : Անգլիա պատրաստակամութիւն յայտնած է ինքնավարութիւն շնորհելու Կիպրոսի, տասը տարի վերջն ալ քուէարկութիւն կատարելով ինքնորոշման համար : Վարչապետը այս ծրագրին մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդէ բրիտանական Հասարակապետութեան ներկայացուցիչներուն, որոնք այս միջոցին ժողով կը գումարեն Լոնտոնի մէջ :

Թրքական կառավարութիւնը արդէն ստացած է բրիտանական ծրագրին մէկ պատճէնը, բայց միշտ կ'ընդդիմանայ որեւէ կարգադրութեան որ ճամբան պիտի հարթէ, Կիպրոսը Յունաստանի միացնելու համար : Անգլիա, Յունաստան եւ Թուրքիա անդամ են Ատլանտեան դաշնակցութեան, բայց իրենց բարեկամութիւնը ազդուած է Կիպրոսի տագնապէն :

× Յոյն օրթոտոքս կղերը ուժգին բողոքագիր մը հրատարակեց, գանգատելով թէ Անգլիացիները խուզարկած են Նիկոսիոյ յունական գերեզմանատունը եւ աքսորական Մակարիոս արք.ի ապարանքը : Բողոքագիրը կ'ըսէ թէ անգլ. զօրքը արշաւած է գերեզմանները, խորտակելով 79 շիրիմներ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հայ ժողովուրդը իր լաւագոյն զաւակներէն մէկը եւս կը կորսնցնէ յանձին ընկ. Վ. Նաւասարդեանի, իսկ մենք մեր մշտարթուն պահակը, անփոխարինելի մշակ - առաջնորդը :

Արցունքներս կը խառնեմ Դաշնակցութեան արտասուքին եւ կը խնդրեմ որ Մշակոյթի Տան համար 5000 ֆր. արձանագրէք փոխան ծաղկեպսակի :

Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

⁂

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ համայնքին առաջնորդը, Հ. Կարապետ Ծ. Վ. Ամատունի իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կրած դառն կորուստին առթիւ :

⁂

Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Եգիպտացի» կոմիտէն բոլոր ընկերներով կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր ընկեր Վահան Նաւասարդեանի եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիայի եւ ընկեր Բեգլար Նաւասարդեանի :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն իր բոլոր ընկերներով դառնօրէն կ'ողբայ մեր մեծ եւ անփոխարինելի ընկեր Վահան Նաւասարդեանի կորուստը ու յարգանքով կը խոնարհի անոր թարմ գերեզմանին առջեւ :

Մեր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնենք ընկերուհի Հերսիլիայի, ընկ. Բեգլար Նաւասարդեանի եւ Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմինին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Լուի «Ակնունի» ենթակոմիտէն կսկիծով կ'ողբայ վաստակաւոր խմբագիր եւ հռետոր, մեծ ընկեր Վ. Նաւասարդեանի մահը, խոնարհելով իր գերեզմանին առջեւ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն դառնօրէն կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր գործիչ, մշակոյթի անվեհեր ախոյեան ընկեր Վահան Նաւասարդեանի եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Հերսիլիայի եւ ընկ. Բեգլար Նաւասարդեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը կ'ողբայ դառն կորուստը Վահան Նաւասարդեանի որ գործեց յօգուտ իր պաշտած ժողովուրդին, ապրեցաւ հայրենիքի կարօտով, մեռաւ հայ ժողովուրդի լուսաւոր ապագայի հաւատքը իր սրտին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կ'ողբանք մահը մեծ Դաշնակցականին, ազգային անզուգական գործիչին եւ «Յուսաբեր»ի վաստակաւոր խմբագրապետին.— Զաւարեան ենթակոմիտէ (Պոմոն) :

ՇԱՒԻԼ.— Անհուն կսկիծով կ'ողբանք կորուստը մեր մեծ եւ վեթերան ընկերոջ սիրելի Վահան Նաւասարդեանի : Մեր ցաւակցութիւնները Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի եւ ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Վարդան ենթակոմիտէն խոր կսկիծով կ'ողբայ մեր մեծ եւ վաստակաւոր ընկերոջ՝ Վահան Նաւասարդեանի անփոխարինելի կորուստը եւ իր վշտակցութիւնը կը յայտնէ մեր վերին Մարմնին եւ ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ներքին տագնապը նորէն սաստկացաւ : Կառավարութիւնը նոր օրինագիծ մը պատրաստած է որ կը սահմանափակէ հրապարակային ժողովներու գումարումը : Վիճաբանութեանց ընթացքին, ընդդիմադիրները ուժգնօրէն բողոքելով հեռացան ժողովասրահէն :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Շեպիլով, Աթէնք հասաւ : Պիտի առաջարկէ տնտեսական աջակցութիւն տրամադրել Յունաստանի :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԱՆԳԼԵՐԷՆ–ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

●

(35·000 ԲԱՌ, 70·000 ՆՄՈՅՇ – ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ)

Իմացած էի որ Ժիրայր Միսաքեան, տասը տարիէ ի վեր, կ'աշխատէր՝ կազմելու համար նոր հիմերու վրայ պատրաստուած անգլերէն – հայերէն ընդարձակ բառարան մը, որուն պէտքը այնքան զգալի է, բայց, գաղափար չունէի թափուած աշխատանքին ահաւորութեան մասին :

Քանի մը օր առաջ, զրոյց մը ունեցայ իրեն հետ եւ քաղեցի հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Բառարանը պիտի ունենայ մօտաւորապէս 35·000 բառ : Մեծ չէ այս թիւը, եթէ աչքի առջեւ ունենանք ամերիկեան ծանօթ բառարանները, որոնք ունին 80–90·000 բառ : Բայց, ինչպէս հեղինակն ալ դիտել կուտայ, աւելիին պէտք չունինք, ներկայիս :

Այս բառարանէն «վտարուած» են գիտական – մասնագիտական (թեքնիք) բառերը : Բնականաբար, տրուած են հանրածանօթ բոյսերու, կենդանիներու, թռչուններու, հիւանդութեանց անունները ու բազմաթիւ ուրիշ նման բառեր, բայց Միսաքեան միշտ կը յիշեցնէ թէ իր կազմածը մասնագէտ – գիտունին, ճարտարագէտին, բժիշկին եւ կամ իրաւաբանին համար չէ : Չէ տուած, օրինակի համար, Ափրիկէի ճահճերուն կամ Աւստրալիոյ սողերուն տեսակները ...

Միսաքեանի բառարանը պիտի ըլլայ գործնական, առձեռն բառարան մը, որմէ կրնան օգտուիլ անգլերէնի ծանօթ գրողները :

Ի՞նչ առաւելութիւն ունի այս բառարանը՝ բաղդատմամբ իրմէ առաջ հրատարակուածներուն ;

Ա.— Տրուած են բառին ամերիկեան եւ բրիտանական արտասանութիւնները, ուղղագրութիւնները եւ իմաստները, երբ անոնք իրարմէ տարբեր են :

Բ.— Ցոյց տրուած է թէ այսինչ բառը, որ Ամերիկացիին համար մէկ բան կը նշանակէ, Անգլիացիին համա՞ր ինչ կը նշանակէ :

Գ.— Տրուած է բառին քերականական անունը — Ներգործական բայ, Չէզոք բայ, Ածական, Գոյական, եւն. :

Դ.— Երբ բայն ու գոյականը իրարմէ տարբեր արտասանութիւն ունին, այդ տարբերութիւնն ալ ցոյց տրուած է (հաուս — գոյական, հաուզ — բայ) :

Ե.— Տրուած են գիտական եւ ընթացիկ արտասանութիւնները — վիլէճ, վիլիճ, տըայմէս, տըայմզ :

Զ.— Թիւերով ցոյց տրուած են նոյն բառին տարբեր իմաստները :

Է.— Իւրաքանչիւր բառ, մշակուած է բազմաթիւ նմոյշ նախադասութիւններով : Որովհետեւ չի բաւեր բառին դիմացը հայերէնը դնել, առանց ցոյց տալու թէ անիկա ինչպէս կը գործածուի եւ ինչ նախադրութիւն կ'առնէ :

Ը.— Երբ բառին համարժէքը չկայ հայերէնի մէջ, բառը բացատրուած է :

Թ.— Առանձին, առանձին, այսինքն նոր տողով, ցոյց տրուած են նոյն բառին Ածականը, Գոյականը, Մակբայը : Այսինքն, միակ գծիկ մը եւ մակբայակերտ կամ գոյականակերտ մասնիկը տրուած չէ, այլ բառը, նորէն ամբողջութեամբ գրուած է : Այս մեթոտին կը հետեւին բոլոր արդիական բառարանները :

Ժ.— Անգլերէնի մէջ կան բազմաթիւ բառեր, զորս Հայը չի կրնար թարգմանել : Բայց ան կրնայ այդ բառը պարունակող խօսքը ճշգրտօրէն ներկայացնել՝ օգտուելով իր լեզուին ճոխութենէն : Ուրեմն, նման պարագաներու մէջ, տրուած են բազմաթիւ նմոյշներ :

ԺԱ.— Բառարանը պիտի ունենայ աւելի քան 70·000 նմոյշ նախադասութիւն :

ԺԲ.— Անհրաժեշտ պարագային, տըրուած է նոյնիսկ բառին Ֆրանսերէնը :

ԺԳ.— Իւրաքանչիւր բառի սկիզբը, բացատրուած է թէ ան ինչպէս կ'արտասանուի, այս կամ այն պարագային :

ԺԴ.— Միսաքեան աշխատած է, որ իր գործածած հայերէնը ըլլայ ճկուն, պայծառ եւ արդիական : Դուրս նետած է կարգ մը «հինցած» բառեր, որոնք անգործածելի են :

ԺԵ.— Միսաքեան ինքն իր գլխուն բառեր «հնարած» չէ :

ԺԶ.— Աչքի տակ ունեցած է աւելի քան յիսուն օտար բառարաններ, փոխանակ անոնցմէ միայն մէկ հատը «ընդօրինակելու» :

ԺԷ.— Բառարանը պիտի ունենայ յաւելուած մը, որուն մէջ կան հետեւեալ խմբական բառերը —Բուսաբանական հազար անուններ (անգլերէն, լատիներէն, հայերէն, ֆրանսերէն, թուրքերէն) : Եկեղեցական երեք հարիւր բառեր (անգլերէն, հայերէն, ֆրանսերէն) : Ժողովրդական յատկաբանութիւններ եւ առակներ (հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն) : Կենդանիներու : ձուկերու, թռչուններու անուններ՝ նոյն ձեւով, եւ ցանկը այն հազարաւոր բառերուն, որոնք տարբեր իմաստ ունին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ :

Բայց ո՞վ պիտի հրատարակէ այս ըսքանչելի գործը :

Գիտեմ որ Միսաքեան առ այժմ հրատարակիչ գտած չէ եւ գտնելու ալ յոյս չունի :

« Եթէ չկարենաս հրատարակիչ մը գտնել, ի՞նչ պիտի ընես ձեռագիրներդ», հարցուցի իրեն :

« Ամէնը մէկ կրակը պիտի նետեմ եւ խարոյկին դիմացը պիտի պարեմ, քեզի հետ, ի փառս եւ ի պատիւ մեր ազգին, յուշ ու հէքիաթ հրատարակող մեր ազգին » :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԶԱԳԼԱՐ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

●

ԺԶ.— ՍԹԱԼԻՆ ՏԳԷՏ ՄԸՆ ԷՐ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԷՋ

Սթալին կը խորշէր իրականութիւնը տեսնելէ եւ տեղեակ չէր մեր գաւառներու իրական վիճակէն : Բոլոր անոնք, որ քիչ շատ կը հետաքրքրուին մեր ազգային գործերով, կրցած են հաստատել մեր երկրագործութեան ծանր վիճակը : Սթալին չէր իսկ նկատեր ասիկա, եւ երբ իր ուշադրութիւնը հրաւիրէինք, նոյնիսկ այդ պարագային մեզի նեցուկ չէր կանգներ, որովհետեւ իր տեղէն երբեք չէր շարժեր եւ չփման մէջ չէր մտներ աշխատաւորութեան եւ կոլխոզներուն հետ :

Ան շարժանկարներու միջոցով կը ճանչնար գիւղը եւ երկրագործութիւնը : Իսկ այս շարժանկարները շատ գեղեցկացուցած էին իրականութիւնը երկրագործութեան մէջ :

Բազմաթիւ շարժանկարներ շատ փայլուն գոյներով կը պատկերացնէին կոլխոզեան կեանքը : Մարդ կը տեսնէր սեղաններ որոնք կը փլէին հնդկահաւի եւ սագի ծանրութեան տակ : Անշուշտ Սթալին կը հաւատար թէ իրօք այդպէս էին :

Վլատիմիր Իլիչ Լենին բոլորովին տարբեր կը տեսնէր կեանքը : Ան միշտ ժողովուրդին մօտ էր : Սովորութիւն ունէր տունը ընդունելու գիւղացիները եւ կը խօսէր գործատուններու մէջ տեղի ունեցած ժողովներուն մէջ : Գիւղերը կ'այցելէր եւ չփման մէջ կը մտնէր գիւղացիներուն հետ :

Ասոր հակառակ, Սթալին հեռացած էր ժողովուրդէն եւ ոչ մէկ տեղ կ'երթար : Եւ այս տեւեց տասնեակ տարիներ : Իր վերջին այցելութիւնը գիւղ մը տեղի ունեցաւ 1928ին : Նոյն թուականին այցելեց նաեւ Սիպերիա, արմտիքի յանձնումի մը խնդրով : Ի՞նչպէս կրնար ուրեմն դատել գաւառներու վիճակը :

Երբ իրեն տեղեկացուցին, խօսակցութեան մը ընթացքին թէ՝ երկրագործական վիճակը ծանր էր եւ անասնաբուծութիւնը եւ միսի արտադրութիւնը մասնաւորապէս վատթար վիճակի մէջ էին, որոշուեցաւ յանձնախումբ մը կազմել, որուն վրայ պարտականութիւն դրուեցաւ հետեւեալ «որոշումը» խմբագրել :— « Միջոցներ ձեռք առնել, աւելցնելու համար սովխոզներու եւ կոլխոզներու անասուններու թիւը» : Մենք գործադրեցինք այս ծրագիրը :

Բնականաբար այդ թուականին մեր առաջարկները նկատի չունէին բոլոր կարելիութիւնները, այսուհանդերձ գտեցինք բոլոր այն մեթոտները որոնցմով կարելի էր բազմացնել կենդանիները կոլխոզներու եւ սովխոզներու մէջ : Մենք կը թելադրէինք աւելցնել անասուններու գիները, խթան մը ըլլալու համար կոլխոզի եւ սովխոզի աշխատաւորներուն, ինչպէս եւ մեքենաշարժ ագօրներու վրայ աշխատողներուն : Սակայն մեր ծրագիրը չընդունուեցաւ. եւ բոլորովին մէկդի դըրուեցաւ 1953ին :

Աւելին : Այս ծրագրին քննութեան ատեն Սթալին առաջարկեց որ կոլխոզներուն ինչպէս եւ կոլխոզներու աշխատաւորներուն տուրքերը 40 միլիառ րուպլի աւելցնեն : Իր կարծիքով գիւղացին դիւրաւ կեանք ունէր եւ կոլխոզի մէջ աշխատողը կրնար հաւ մը աւելի ծախել, որպէսզի կարենար վճարել այս տուրքը :

Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կը նշանակէ : Բնական է 40 միլիառ րուպլին գումար մըն է, եւ կոլխոզի աշխատաւորները երբեք չէին կրցած ճարել այն բոլոր արտադրութիւններէն, զորս կը ծախէին պետութեան : 1952ին, օրինակ, կոլխոզները եւ կոլխոզի աշխատաւորները ստացան 26·280 միլիոն րուպլի բոլոր ապրանքներուն վրայ, զորս յանձնուած կամ ծախած էին պետութեան :

Այդ առաջարկին համար Սթալին հիմնուա՞ծ էր որեւէ տեղեկութեան վրայ : Անշուշտ ոչ :

Փաստերը եւ թիւերը չէին հետաքրքրեր Սթալինը : Եթէ որեւէ բան ըսէր, կը մտածէր թէ այդպէս է — ի վերջոյ «հանճար» մըն էր եւ հանճար մը պէտք չունի հաշիւ ընելու, կը բաւէր որ աչք մը նետէր եւ իսկոյն կրնար ըսել թէ ինչ է եւ ինչ կրնայ ըլլալ : Երբ կարծիք մը յայտնէր, պէտք էր որ ամէն մարդ կրկնէր եւ հիանար իր իմաստութեան վրայ :

Տուրքը քառասուն միլիառ րուպլիի բարձրացնելու առաջարկին համար ի՛նչ հիմք ունէր : Ոչ մէկ, որովհետեւ որեւէ հաշիւի վրայ չէր հիմնուած, այլ երեւակայական գաղափարներն էին մէկու մը որ կապ չունէր իրականութեան հետ : Ներկայիս երկրագործական տաժանելի կացութենէ մը դուրս կուգանք : Քոնկրեսը համագումարին պատգամաւորներուն զեկուցումները գոհ ձգեցին մեզ : Ուրախ ենք որ բազմաթիւ պատգամաւորներ խօսեցան, եւ ըսին թէ կան պայմաններ հնգամեայ վեցերորդ ծրագիրը գլուխ հանելու համար անասնաբուծութեան մէջ, ոչ թէ հինգ տարիէն, այլ երկու կամ երեք տարիէն : Վստահ ենք թէ հնգամեայ նոր ծրագիրը յաջողութեամբ պիտի պսակուի :

Ընկերներ, եթէ այսօր խստօրէն կը քննադատենք անհատի պաշտամունքը, որ այնքան մեծ համեմատութիւններ առած էր Սթալինի ողջութեան, եւ եթէ կը խօսինք բազմաթիւ բացասական երեւոյթներու մասին, որոնք այնքան հեռու են մարքս – լենինեան գաղափարներէն, մարդիկ կրնան հարցնել թէ ի՞նչպէս կարելի էր : Սթալին երկրին եւ կուսակցութեան գլուխը կը գտնուէր լման երեսուն տարի, եւ բազմաթիւ յաղթութիւններ կատարուեցան իր կենդանութեանը : Կարելի՞ է ուրանալ : Իմ կարծիքովս այս հարցումը այդ ձեւով կրնան ընել միայն անոնք որ կուրացած կամ մաղնիսացած են անհատի պաշտամունքէն առանց յոյսի, անոնք որ չեն հասկնար խորհրդային Պետութեան եւ յեղափոխութեան էութիւնը, անոնք որ լենինեան ձեւով չեն ըմբռներ կուսակցութեան եւ ազգին դերը խորհրդային ընկերութեան զարգացման մէջ :

Ընկերվարական յեղափոխութեան յաղթանակը շահուեցաւ շնորհիւ բանուոր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՋԱՄԲԱՐԸ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մօր եւ Ջամբարի մէջտեղը նորածին մի գառնուկ անուշ անուշ քնած է : Ի՞նչ սարսափելի եղած պիտի լինի այդ արարածի համար աշխարհը, քանի որ աշխարհ գալուն պէս նա խաւար գիշեր է տեսել, փոթորիկ, անձրեւ, կայծակ եւ ահեղագոչ որոտներ է լսել : Բնութեան դաժան տարբերքն իսկոյն կ'ոչնչացնէր թոյլ ու անճար այդ էակին, եթէ Ջամբարն իր տաք ու փափուկ մորթով չփաթաթուէր նրան :

— Վայ, Ջամբար ջան, ուրախութեան արցունքներն աչքերիս՝ փաթաթուեցի նըրա վզովը, ապա մի փոս քարի մէջ կաթ կթեցի եւ նրան հիւրասիրեցի ոչխարի թարմ կաթով : Նա կշտացաւ եւ համոզուելով, որ գառան կեանքը փրկուած է, նայեց գիւղի կողմն ու սկսեց ծմրալ, անհանգիստ շարժումներ անել . շատ էր անհանգիստ իր ձագերի համար :

— Գնա, Ջամբար ջան, գնա, բալէքիդ հասիր, համաձայնութիւն տուի ես :

Նա հասկացաւ, ուրախութիւնից ձեռքերս լիզեց, վեր վեր թռաւ, դունչը երեսիս քսեց ու վազեց դէպի գիւղ :

⁂

Յաջորդ տարին մի պատահմունքով մեր Ջամբարի ձագերը կոտորուեցին. հարեւանի զոմէշը հանոցի կտուրն էր բարձրացել, կտուրը փուլ էր եկել ու ձագերին տակը թողել :

Երեք օր Ջամբարը տխուր տրտում թափառում էր հանդերում :

— Ջամբար ջան, մի բան կեր, Ջամբար ..., կսկիծով ասում էր մայրս՝ կաթով լիքն ամանը շան առաջ դնելով :

Ջամբարը տխուր շարժում էր պոչն ու մի անկիւն քաշուած՝ լուռ լալիս իր վիշտը : Երրորդ օրը թոյլ թոյլ, ոտները քարշ տալով ու փլրուած սրտով հանգ եկաւ ;

Այդ օրը Ջամբարն էլ կորաւ, մեր Կխտարի հօրթն էլ :

Հանդերն ընկայ, «Ջամբար» պոռալով ամէն տեղ փնտռեցի, բայց չգտայ : Մեծ էր իմ վիշտը, քանի որ մանկութիւնս նրա հետ էի անցկացրել :

— Խեղճ մայր, ո՞ր թփին տակ մնաց իր բալէքի դարդից, ասում էր մայրս արցունքն աչքերին :

Իսկ հօրթի մասին մտածեցինք, որ գայլերը կերած կը լինեն :

Մի օր էլ Ակռաւի Քար կոչուած մեծ ժայռի տակ երկու կենդանիներ նկատեցինք : Վազեցինք եւ ինչ ... մեր Ջամբարը թուլացած ընկած, իսկ Կխտարի հօրթը նրա ստինքներից կախուած՝ ծծում է : Հօրթը ժայռից գլորուել էր, ոտքը փշրել եւ ահա Ջամբարը նրա կողքին նստած՝ եւ պահպանել էր գայլերից, եւ իր ստինքներով կերակրել նրան :

Շատերը զարմացան այս արտասովոր դէպքից : Մայրերը լաց էին լինում, իսկ ծերերը հառաչում էին ու մրմնջում .

— Մի բնութեան մտիկ, է՛... Տես ինչ սիրտ է տուել էդ անլեզու կենդանուն ...

Մերոնք սայլ լծեցին տարան, Ջամբարին ու Կխտարի հօրթին մէջը դրին եւ ամբոխով շրջապատուած՝ գիւղ բերին : Ինչ յուզմունք էր, ինչ ուրախութիւն... Ես խելքս թռցրել էի :

Իսկոյն կաթ բերինք եւ կաթիլ կաթիլ լցրինք Ջամբարի բերանը : Նա հետզհետէ ուշքի եկաւ եւ բարութեամբ ու վշտով լի աչքերը բաց արեց :

Ջամբարը կազդուրուեց, նրա խոցուած սիրտն ամոքուած էր երեւում, այնուհետեւ նա իր զաւակի պէս սիրում էր Կխտարի հօրթին, հանդում միշտ նրա հետ էր շրջում եւ դողում էր նրա կեանքի համար : Ջամբարի ահից ո՞վ կը մօտենար այդ հօրթին :

⁂

Ժամանակ անցաւ : Ջամբարը կրկին ձագեր ունեցաւ :

Կսկիծով եմ յիշում այն օրը, երբ մեր հարեւան Մացակը նրա ճուտերին տարաւ գոմի յետեւը եւ կենդանի կենդանի թաղեց : Ասենք՝ Մացակը մեղաւոր չէր, տարին վատ էր, գարու հացը երազումն էինք տեսնում, ուր մնաց շանը լակ տային : Ու շան կեանքը փրկելու համար որոշեցին ձագերն զոհել : Այդ ոճիրն, ի հարկէ, Ջամբարից ծածուկ կատարեցին :

Ցաւից գռռացի, լաց եղայ, բահը վերցրի, որ գնամ քանդեմ հանեմ, չթողեցին :

Ջամբարին այդ օրը փակել էին գոմում : Գիշերը գոմի անցքից դուրս էր եկել, գտեր էր իր ձագերի գերեզմանը, թաթերով փորել ու մեռած ձագերին հանել :

Լուսադէմին, կարծես երազում, աղիողորմ մի ոռնոց լսեցինք : Կիսահագնուած դուրս թափուեցինք տնից եւ տեսանք մեր Ջամբարին իր ձագերի գերեզմանի վրայ անշնչացած ընկած ...

Ջամբար ջան, իմ մանկութեան ընկեր : Կարօտով ու կսկիծով եմ յիշում քեզ, քո մայրական սիրտը !

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

Կ'ՈՒԶԵՄ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԻԼ

— Քանի՞ թոռ ունիս, հայրենակից ...
— Չորս ...
— Անուննե՞րը ...
— Ճէք, Ճիմի, Ճոյս, Գեթի ...
— Քո՞ւ անունդ ինչ է ...
— Սեդրոս ...
— Կնո՞ջդ անունը ...
— Թուրֆանտա ...
— Հօրդ անունը ինչ էր ...
— Աւաքել ...
— Մօ՞րդ անունը ...
— Արշալոյս ... Բայց ինչո՞ւ կը հարցնես, ոստիկա՞ն ես, ինչ ես ... .
— Ոստիկան չեմ ... Հայոց պատմութիւնը ուսումնասիրելու վրայ եմ ... Շնորհակալութիւն, ցը ...
— Տղադ քանի՞ տարեկան է, հայրենակից ...
— Երեսունըեօթը ...
— Ուր ծնած էր ...
— Այստեղ ...
— Հայերէն գիտէ՞ ...
— Վրաս - գրէ բան մը գիտէ ...
— Քանի բառ ...
— Է, քեան, երեսուն բառ մը ըլլալու է — խըյմա, քէօֆթէ, տոլմա, չէօրէկ, փախլաւա, պէօրէկ, փասուլիա ...
— Բայց, Ներողութիւն, ատոնք հայերէն չեն ...
— Ան գիտէ որ հայերէն են ...
— Լաւ. Թո՞ռդ քանի տարեկան է ...
— Տասը ...
— Հայերէն կը խօսի՞ ...
— Գլուխը կտրես, չի խօսիր ... Բայց, բարեկամ, ինչո՞ւ այս հարցափորձը ... Ոստիկա՞ն ես, ինչ ես ...
— Ոստիկան չեմ, Հայոց պատմութիւնը ուսումնասիրելու վրայ եմ ... Շնորհակալութիւն, ցը ...
— Աղջիկդ քանի՞ տարեկան եղաւ, հայրենակից ...
— Տասնըչորսը անցաւ ...
— Անցեալ օրուան մեր հանդէսին եկա՞ծ էր :
— Հանդէ՞ս : Առաջ կուգար, հիմա չի գար ... Երբ ութ, տասը տարեկան էր, ձեռքէն կը բռնէի կը տանէի : Հիմա մեծ օրիորդ եղած է եւ «ես Հայերուն հանդէսները չեմ սիրեր» կ'ըսէ եւ չի գար :
— Ինչո՞ւ չի գար եղեր :
— Հայերէն կը խօսին եղեր եւ իր սիրտը կը նեղանայ եղեր ...
— Հապա ո՞ւր կ'երթայ ...
— Իր ընկերուհիներուն հետ է, միշտ :
— Հա՞յ ընկերուհիներ ...
— Հայն ալ կայ, օտարն ալ կայ :
— Իրարու հետ ի՞նչ լեզու կը խօսին ..
— Գարդաշ հարցում չէ՞, ըրածդ — ի հարկէ, անգլերէն կամ Ֆրանսերէն :
— Հետդ հայերէն կը խօսի՞ ...
— Գիտէ՞ որ խօսի : Բայց, ինչո՞ւ կը հարցաքննես զիս, հետդ առնելիք, տալի՞ք մը ունինք ...
— Ոչ, բայց Հայոց պատմութիւնը ուսումնասիրելու վրայ եմ : Շնորհակալութիւն, ցը ...

Թոռնիկներուն անունները, այստեղ, Ճէք, Ճիմի, Ճոյս, Գեթի ... Ուրիշ տեղեր, Տնիզ, Ժիւլիէթ, Անթուանէթ, Էթիէն ...

Այստեղ ալ, ուրիշ տեղեր ալ, նորեկներուն բերնին մէջ, խըյման ու քէօֆթէն, պէօրէկն ու չէօրէկը, փախլաւան ու փասուլիան ...

Այստեղ ալ, ուրիշ տեղեր ալ, տասը տարեկան մանչուկն ու օրիորդը «գլուխնին կտրես» , հայերէն չեն խօսիր ...

Այստեղ ալ, ուրիշ տեղեր ալ տասնըչորս տարեկան հայորդին հայկական հանդէսներու չերթար, որովհետեւ «սիրտը կը նեղանայ ...» :

Վե՞րջը , այս ողբերգութեան :

Կը խոստովանիմ որ չեմ գիտեր թէ ուր պիտի հասնի ան : Ու կը խնդրեմ գիտցողներէն որ զիս ... լուսաւորեն :

Եւ փաստերով ապացուցանեն թէ մեր գաղութներուն ապագան շատ փայլուն է :

Այո, կը պահանջեմ որ գիտցողները լոյսի ճամբան ցոյց տան ինծի, որպէսզի երբ օրին մէկը խելքս փչէ ու սկսիմ Հայոց նորագոյն պատմութիւնը գրել, խենթ ու մենթ բաներ չգրեմ ու վրաս խնդացնել չտամ ... :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 25 Յունիս — Յ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը տարիներէ ի վեր սովորութիւն ըրած է իր դպրոցական շրջանի վերջին օրը, հանրութեան առջեւ քննութեան ենթարկել տալ իր աշակերտները, ցոյց տալու համար տարուան ընթացքին կատարուած աշխատանքը եւ արդիւնքը :

Այս տարի քննութիւնները տեղի ունեցան կիրակի, 24 Յունիս առտուան ժամը իննէն մինչեւ մէկուկէս : Ներկայ էին դպրոցի օժանդակ անդամներէն Տէր եւ Տիկին Մ. Կիւմիւշեան, Տիկին Յ. Արապեան, Պ. Մարտիրոսեան, Ազգ. Միութեան կողմէն Պ. Գարոյր Միքաէլեան, ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեան, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները, Կ. Խաչի վարչութեան անդամուհիները եւ քանի մը ծնողներ : Կ. Խաչի հրաւէրին չէին պատասխանած Բարեգործականի եւ Հայ Կամաւոր Մարտիկներու Միութիւնները :

Ուսուցիչ Պ. Կ. Տէրմոյեանի տուած բացատրութեան համաձայն տարուան ըսկիզբը աշակերտներուն ընդհանուր թիւը եղած է քառասուն բայց հետզհետէ պակսելով մնացած են 24 աշակերտներ որոնք ներկայ էին քննութեան : Այս նուազման պատճառները կը վերագրուին ծնողներու որոնք չեն հետաքրքրուիր իրենց մայրենի լեզուով եւ ազգային դաստիարակութեամբ :

Ներկայ աշակերտները, 10 – 16 տարեկան, բաժնուած չորս դասարաններու, իրենց քննութիւնները կատարեցին գըլխաւոր չորս դասերու շուրջ, որոնց հետեւած են տարուան ընթացքին, ընթերցանութիւն, ուղղագրութիւն, բայերու խոնարհում եւ պատմութիւն : Մարդ որքան կ'ուրախանայ երբ կը տեսնէ այս հայ փոքրիկները որոնք հոս ծնած, իւրացուցած են տեղական լեզուն եւ մշակոյթը, բայց նոյն ատեն գրատախտակին վրայ իրենց պզտիկ թաթիկներով կը գրեն Մեսրոպեան տառերը : Շատեր գրեցին անսըխալ : Բայերու խոնարհման մրցոյթին գտնուեցան աշակերտներ որոնք շատ լաւ հասկցած էին կանոնները : Մեր այս մատաղ սերունդին բերնէն հրճուանքով լսեցինք սահուն ընթերցանութիւններ : Պատմութեան դասին առաջին դասարանին աշակերտներէն լսեցինք տեղեկութիւններ Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին եւ պատմական դրուագներ : Այս բոլոր արդիւնքները ձեռք բերուած են շաբաթը միայն երեք ժամ դաս աւանդելով :

Բոլոր ներկաները ջերմապէս շնորհաւորեցին ուսուցիչը որ այս տարի եւս բարեխղճօրէն կատարած էր իր պարտականութիւնը : Ընկեր Սէրէնկիւլեան խօսք առնելով ըսաւ. — Պէտք է գուրգուրալ մեր մատաղ սերունդին վրայ : Ներկայ պայմաններուն մէջ հերոսութիւն է աշխատիլ սերունդին փրկութեան համար : Պէտք չէ յուսահատիլ, ուշ կանուխ պիտի վերադառնանք մեր հայրենիք, միասին տանելով նոր սերունդը : Բոլոր այն ծնողները որ անտարբեր կը մնան իրենց զաւակներու հայեցի դաստիարակութիւն տալու համար, անկասկած առաջին դատաւորները իրենք պիտի ըլլան » :

Ընկերը թելադրեց Կ. Խաչի վարչութեան որ տարուան մէջ մէկ երկու անգամ ծնողական ժողովներ գումարէ ու լսէ անոնց տեսակէտները : Ծնողներուն ալ յանձնարարեց հայերէն խօսակցութիւնը վարժութիւն դարձնել տուներուն մէջ :

Կ. Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնեց ներկաներուն եւ մէկ մէկ բաժակ խմիչք հրամցուց բոլորին :

Ներկաները իրենց ջերմ գնահատանքը յայտնեցին նաեւ Կ. Խաչին որ եռանդով կը պայքարի ճերմակ ջարդին դէմ :

Սովորաբար Կապ. Խաչի վարչութիւնը զանազան տեսակի նուէրներ կը բաշխէ իր դպրոցի բոլոր աշակերտներուն, համաձայն իրենց ստացած նիշերուն : Ժամանակը ուշ ըլլալով բաշխումը պիտի կատարուի յառաջիկայ տարեվերջի հանդէսին մէջ, ուր պիտի յայտնուի նաեւ առաջինը եղած աշակերտներուն անունները :

ԴԱՐՈՒՆԻ

***

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Բուրաստան մանկանց պիտի կոչէի այն հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 24ին, Սէն Անի մէջ, երբ երեսուն մանչեր եւ աղջիկներ հայերէն երգեցին, արտասանեցին եւ արամախօսեցին : Յետոյ մանկական թատերախաղ մը ներկայացուցին «Գողցուած սագը» , որուն դատաւորը, դատախազը, քարտուղարները ութէն տասներկու տարեկան մանուկներ էին : Ուսուցիչը անխոնջ կերպով աշխատած էր որպէսզի յաջողութեամբ պսակուի այս հանդէսը :

Արդարեւ ծնողները եւ բոլոր հանդիսականները շատ գոհ էին եւ շնորհաւորեցին Պ. Վ. Միսթիքը որ կրցած էր յաջող հանդէս մը սարքել :

Բարեգործականի ներկայացուցիչը իր ջերմ համակրանքը յայտնելով, ըսաւ թէ Միութիւնը միշտ պիտի օգնէ մեր դպրոցին : Այս առթիւ թելադրեց բոլոր ծնողներուն որ իրենց զաւակները դպրոց ղրկեն եւ դատապարտեց այն ծնողները որ անփոյթ են :

Ներկայ էր նաեւ յայտնի թատերագիր դերասան Պ. Գրիգոր Վահան, որ ճառ մը խօսեցաւ եւ արտասանեց Ն. Պէշիկթաշլեանի մէկ երգիծական բանաստեղծութիւնը : Վերջին անակնկալը վերապահուած էր քոյր եւ եղբայր Աֆարեաններու որոնք կովկասեան տարազով եւ պարերով խանդավառեցին ներկաները :

Ծնողական խորհուրդի եւ կրթական վարիչ մարմնի ատենապետն ալ սրտագին ճառ մը խօսեցաւ, ջերմապէս շնորհաւորելով կատարուած աշխատանքը :

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ պետութեանց դաշնակցային սահմանադրութիւն մը յօրինուած է Գահիրէի մէջ : Ծրագիրը կը նախատեսէ միակ դաշնակցային կառավարութիւն մը ամբողջ արաբական աշխարհին համար : Անդամակից բոլոր պետութիւնները պիտի լքեն իրենց յատուկ իրաւունքները՝ արտաքին քաղաքականութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան մէջ եւ իշխանութիւնը պիտի վարէ գործադիր խորհուրդ մը :

դասակարգին եւ չքաւոր գիւղացիութեան, մասնակի օժանդակութեամբը միջին գիւղացիին : Բոլշեւիկ կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ ժողովուրդը տարաւ յաղթութիւնը : Լենինի մեծ ծառայութիւնը կը կայանայ անոր մէջ որ ստեղծեց մարտական կուսակցութիւն մը բանուոր դասակարգէն, որովհետեւ գիտուած էր ընկերային յառաջդիմութեան համար մարքսեան օրէնքներու ծանօթութեամբ, դրամատիրութեան դէմ պայքարին մէջ աշխատաւոր դասակարգի յաղթութեան գիտութեամբ : Ան թրծեց կուսակցութիւնը ժողովրդական դասակարգերու յեղափոխական պայքարի բովին մէջ : Այս պայքարին մէջ կուսակցութիւնը միշտ պաշտպանեց ժողովուրդին շահերը, անոր փորձառու առաջնորդն եղաւ եւ իշխանութեան գլուխ բերաւ աշխատաւոր զանգուածները, ստեղծելով առաջին ընկերվարական Պետութիւնը :

Կը յիշէք Լենինի իմաստուն խօսքը թէ խորհրդային Պետութիւնը զօրաւոր է շընորհիւ զանգուածներու այն գիտակցութեան թէ պատմութիւնը ստեղծուած է միլիոնաւորներէ եւ թէ տասնեակ միլիոնաւորներ ժողովուրդը կը կազմեն :

Մենք պատմական յաղթութիւններ շահեցանք շնորհիւ կուսակցութեան կազմակերպական աշխատանքին, գաւառի բազմաթիւ կազմակերպութեանց, մեր մեծ ազգին զոհողութեանց : Այս յաղթութիւնները արդիւնք են մեծ ճիգին, ազգին եւ կուսակցութեան աշխատանքին եւ երբեք արդիւնքը Սթալինի ղեկավարութեան, ինչպէս կը պատմէին անհատին պաշտամունքին շրջանին :

Եթէ ուսումնասիրենք այս հարցը իբրեւ մարքսական եւ իբրեւ լենինական, պէտք է յայտարարենք թէ վերջին տարիները Սթալինի ղեկավարութիւնը լուրջ արգելք էր Խ. Միութեան ընկերային զարգացման համար :

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, 364 - 400)

1.— ԲՆՈՒԹԻՒՆ, ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐ

Տրդատի վախճանուելուց յետոյ, Բզնունեաց, Մանաւազեանց եւ Որդունեաց նախարարները, միմեանց հետ պատերազմելով, համարեա թէ ոչնչացրին միմեանց ցեղերը :

Թագաւորը բուն կալուածական ժառանգութեան, համարեա մի մեծ նախարար էր : Նա սեփհականել էր իրան ամբողջ Արարատը — երկրի սիրտը :

Արարատը, որպէս արքայական կալուածք, անբաժանելի էր :

Արարատում բնակւում էր Թագաւորը եւ Թագաժառանգը միայն : Իսկ արքայական տան միւս ժառանգներից ոչ ոք իրաւունք չունէր Արարատում բնակուելու : Նրանց համար որոշուած էին առանձին գաւառներ : Դա Արշակունիների մէջ օրէնք էր :

Հաշտենից, Աղիովտի եւ Առբերանի գաւառները, իրանց բոլոր հասոյթներով, յատկացրած էին թագաւորազնների կեցութեան համար : Այդ երեք գաւառներում նրանք այնքան բազմացել էին, որ հողերը մինչեւ անգամ անբաւական էին նրանց վայելչութիւնները գոհացնելու համար : Այդ պատճառով միշտ՝ բողոքում էին, թէ իրանց տեղը նեղ է, եւ թագաւորից նոր հողեր էին խնդրում :

Հայոց պատմութեան մէջ մի նշմար անգամ չենք տեսնում, որ Արշակունի թագաւորազնները կառավարութեան որեւէ պաշտօնում ընդունուէին : Նրանց չենք տեսնում եւ զինուորական ծառայութեան մէջ : Նրանք դատապարտուած էին մըշտական անգործութեան : Նրանց ընծայել էին ընդարձակ գաւառներ, տալիս էին գանձարանից առատ ռոճիկներ, որ վայելէն, որսորդութիւններով եւ զանազան զուարճութիւններով զբաղուած լինեն, եւ մի այլ փառասիրութեան չձգտեն : — Այդ իր ժամանակի քաղաքականութիւնն էր, որպէսզի գահին հետամուտ չլինեն : Ապրելով բոլորովին մեղկ եւ աննըպատակ կեանքով նրանց մէջ սպանւում էին ամէն բարձր քաղաքական գաղափարներ :

Եւ այսպէս, թագաւորը սեփհականել էր իրան Արարատը եւ թագաժառանգի հետ բնակւում էր այնտեղ՝ իբր մայրաքաղաքում : Միւս թագաւորազնները իրաւունք չունէին Արարատում բնակութիւն հաստատելու : Նրանց համար նշանակուած էին առանձին գաւառներ :

Արշակունի թագաւորազններից մէկը միայն, Արշակ Բ.ի եղբօր որդի Գնելը, համարձակեցաւ բնակութիւն հաստատել Արարատում (Արագած լեռան ստորոտում), եւ իւր վարմունքով գրգռեց Արշակի կասկածանքը, եւ նոյն կասկածանքին զոհ դարձաւ ...

Թագաւորազնների բազմանալը մի կողմից, նախարարութիւնների բազմութիւնը միւս կողմից, գրաւել էին երկրի մեծ մասը եւ սպառում էին նրա արդիւնքները ի վնաս արքունի գանձարանի :

Թագաւորին մնացել էր մի գաւառ միայն — Արարատը :

Մի այսպիսի պետական կազմակերպութեան մէջ, երբ ուժը հողի ընդարձակութեան եւ հողի վրայ ապրող բնակիչների բազմութեան չափովն էր չափւում, շատ հասկանալի է, որ նախարարների հաւաքական զօրութիւնը ոչ միայն կարող էր ճնշում գործ դնել թագաւորի վրայ, այլ նրա վիճակը ամէն բոպէ կարող էր իւր ձեռքում պահել : Զօրք ամէն մի նախարար ունէր, եւ ոմանց զինուորական ուժը աւելի բարձր էր, քան Արարատեան զինուորութիւնը :

Միւս կողմից, այնքան բազմաթիւ նախարարութիւններ բաժան - բաժան եղած միմեանցից, որոնց իւրաքանչիւրը կենտրոնացած էր իւր մէջ, ապրում էր իւր տարբեր շահերով, ունէր իւր վաղեմի, աւանդական ինքնակայութիւնը, — շատ պարզ է, որ այդ մասնատեալ իշխանութիւններից չէր կարող կազմուել մի ամփոփ, ամուր, միահեծան պետութիւն :

ՐԱՖՖԻ

թիւնը կ'ըսէ թէ խռովութիւնները սարքած էին «աշխարհակալ գործակալներ եւ ստորերկրեայ յետադիմական դաւադիրներ» :

ԿԱՐԳԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ Է

Լեհաստանի տեղեկատու գործակալութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէ.— «Ատենէ մը ի վեր աշխարհակալ գործակալներ եւ յետադիմական գաղտնի տարրեր կը փորձէին օգտագործել անտեսական դժուարութիւնները եւ Փոզնանի կարգ մը հաստատութեանց բանուորներուն տրտունջները ընդոստութիւններ յարուցանելու համար ժողովրդական իշխանութեան դէմ : Պատահմունք չէ որ թշնամին Փոզնանը ընտրած էր այս գրգռութեան համար, ճիշդ այն պահուն երբ տեղի կ'ունենայ միջազգային ցուցահանդէսը : Կ'ուզէին աղարտել լեհ ժողովուրդին բարի համբաւը եւ վնասել միջազգային խաղաղ գործակցութեան : Թշնամի ճակատին գործակալները այսօր յաջողեցան խռովութիւններ յարուցանել : Կարգ մը հանրային շէնքեր յարձակում կրեցին եւ զոհեր ունեցանք : Վստահ՝ բանուոր դասակարգին պատասխանատու վարիչներուն վրայ, իշխանութիւնը վերահաստատեց բարեկարգութիւնը քաղաքին մէջ : Կառավարութեան եւ լեհ աշխատաւորներու կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ վարչապետը դէպքին վայրը գացին : Խռովութեանց պատասխանատուները որոնք մեծ պատրաստութիւններ տեսած էին, պիտի պատժուին ամենայն խստութեամբ : Կառավարութիւնը եւ Կեդր. Կոմիտէն համոզուած են թէ խռովութիւններ յարուցանելու որեւէ փորձ պիտի հանդիպի բոլոր աշխատաւորներու եւ քաղաքացիներու ընդդիմութեան» :

× Գործադուլը սկսած էր «Սթալին» գործարանէն : Բանուորները պատուիրակութիւն մը ղրկած էին վարչապետին, խնդրելով որ Փոզնան այցելէ, իրենց գանգատները լսելու համար : Երբ պատուիրակութիւնը չվերադարձաւ, բանուորները որոշեցին գործադուլ մը սարքել :

× Առջի օր Վարշաւա հասաւ Ազգային ժողովին ընդհ. քարտուղարը, որ հրաւիրուած էր Լեհաստանի արտաքին նախարարին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր վարչապետը, Ս. Ասալի, կարդաց իր յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ թէ ստիպողաբար բանակցութիւններ պիտի կատարեն Եգիպտոսի հետ, զօրացնելու համար կապերը եւ թէ կառավարութիւնը «յանձն կ'առնէ ամէն կարելի ջակցութիւն ընծայել Ալժերիոյ, որ կը կռուի իր ազատութեան եւ անկախութեան համար» :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ հարցին քննութիւնը կը շարունակուի Լիլի ընկերվարական համագումարին մէջ : Ալժերիոյ նախարարը, Լաքոստ, յայտարարեց թէ «երեսուն տարուան գործ տեսան երեք ամսուան մէջ» : Ելմտական նախարարն ալ խօսք առնելով, ըսաւ թէ հակառակ չեն փոխառութեան, բայց այդ միջոցը բաւական չէ, նոր տուրքերէ խուսափելու համար :

— Տասը հազար զինուորներ խուզարկութիւններ կատարեցին Կոստանդինէի Քոլլօ շրջանին մէջ, որ ապստամբներուն ձեռքն է :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունիս 28) — Զոյլ ոսկի՝ 455.000, նափոլէոն 3310, զուից. 3130, անգլիական 4090, քսան տոլարնոց 16.400, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1070, տոլար 391, զուից 93.75, պելժ. 7.80, լիր 0.60, փեզեթա 8.85 :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Այս կիրակի, ժամը 14.30ին, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

Բարձր հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ եպ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, Առաջնորդ Փարիզի եւ Հայրապետական Պատուիրակ :

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

ՏՕՔԹ. ԹՐԷՄՕԼԻԷՐԻ

Le jeune fantaisiste de la chanson française

Jacques ACHDJIAN (Bruxelles)

Մուտք 100, 200, 300 եւ 500 ֆրանք :

Տոմսերը ապահովել Կարմիր Խաչի փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերէն եւ կեդրոնէն :

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սապոնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազգէն Սապոնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սապոնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ցեցեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պասեան եւ աղջիկը (Թաւրիզ), Այրի Տիկ. Աստղիկ Ջանթիկեան (Թիֆլիս), Այրի Տիկ. Մ. Շալճեան (Բաքու), Այրի Տիկին Աղամանդ Ջանթիկեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Վարդուհի Սապոնճեան եւ զաւակները (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սապոնճեան եւ զաւակները, Պ. Արտաշէս Սապոնճեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Սապոնճեան եւ զաւակները (Արտահան), Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հայկ Գործունեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկ. Վարդուհի Եաւրեան եւ զաւակները (Թիֆլիս), Այրի Տիկին Հրաչեան եւ զաւակները, Պ. Մելիքեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէրպէրեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն իրենց մօր, կեսրոջ, մեծ մօր, հարսին, ազգականին եւ բարեկամին

ՅՈՒԴԻԹ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆի

(Ծնեալ Ջանթիկեան, Վան, 76 տարեկան) մահը որ տեղի ունեցաւ բնակարանին մէջ, 36 ռիւ տիւ Ժէնէրալ Լըքլէռ, Պուա Քոլոմպ (Սէն) :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 9.45ին : Հաւաքուիլ իր բնակարանը, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այս նկատել :

ՍՈՒԳԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՈՂԲ. Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տեղի կ'ունենայ, 7 Յուլիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթ, 8 ռիւ Տանթոն :

Կը նախագահէ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Պուլ. Օտտոյի Թաղականութեան եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի : Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Տիկ. Բ. ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

Վարիչ՝ Տիկ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿ.

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Տարեկան ճաշկերոյթ

Ընկերութեան պատուոյ անդամներու եւ համակիրներու ի պատիւ :

Տեղի կ'ունենայ 8 Յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը, Գոմոնի եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ :

Հայկական համադամ կերակուրներ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ :

Ճաշագին մէկ անձի համար 600 ֆրանք :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի նախօրօք ապահովել հրաւիրագիրները :

Դիմելով Պ. Յ. Հացագործեանին,

15, Rue Longue des Capucines

Tél. : CO. 05-78

մինչեւ երկուշաբթի, 2 Յուլիս :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 1, ժամը 16ին :

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը :

26, Rue Troyon, Sèvres.

Métro : Pont de Sèvres.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Համա-Զարաճագի Հայր. Միութեան :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Թրուա Լիւք, Ռէսթօրան տէ Կրօթ Մօնարի հանրածանօթ զովասուն եւ կանանչազարդ պարտէզը :

Կը նախագահէ Յ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ս. ՊՕՂԱՃԵԱՆ

Առաւօտեան պուլի մրցում : Պուլ ունեցողներէն կը խնդրուի միասին բերել :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին : Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գ. Լուս. Եկեղ. «Արաքս» երգչախումբի : Առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ամբողջ օրը Քարթիէ Պէլ Մէօնիէրի զովասուն եւ գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ : Բացման խօսք՝ Տէր Սահակ Քհնյ. Պալիկեան :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին : Օթոքար ձրիաբար :

Մանրամասնութիւններ տեղին վրայ : Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ յաջորդ կիրակի :

ԾԱԽՈՒ Է

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի երեսուն տարուան ժամացոյցի եւ ադամանդի վաճառատունը բոլոր ապրանքներով :

Խանութին ետին երեք սենեակ, իսկ վերը՝ երկու սենեակ եւ խոհանոց : Անձնական կառատուն բակին մէջ :

Դիմել ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ,

261, Fg. St. Martin, Paris (10).

Tél. : NORD 60-69.

(Խանութը գոց է կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր-Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ օր ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանին կողմէ :

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Շավիլի անտառին մէջ :

Սկաուտական խաղեր, առատ ուտելիք եւ խմելիք շատ աժան գիներով, շոգեկառք Կառ Մոնփառնասէն, իջնել Շավիլ, առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն, օթօպիւս՝ իջնել Փիւի Սան Վէն (Շավիլ) : Դաշտահանդէսին վայրը շատ մօտ է կայարանին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնարկութեան 77րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուին Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն :

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգակիցները եւ սանուհիները :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ Է

Գեղեցիկ գրասենեակ մը որ կը յարմարի կերպասեղէնի ներկայացուցիչի մը (բէֆոբէյ), հեռաձայն, կեդրոնական ջեռմութիւն, վերելակ (ասանսէօր) Փարիզի կեդրոնը :

Դիմել խմբագրութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Մղսեան (ծնեալ Լոռոշեան), Երզրումի Օձգի գիւղէն, կը փնտռէ աղջիկը՝ Սաթենիկ Լոռոշեան որ 1924ին Պէյրութի աղջկանց որբանոցը գտնուած է : Գրել՝ «Յառաջ»ի : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համբ. «Եփրատ» միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. Պօղոս Պալիկեանի՝ իր ողբացեալ կնոջ Տիկ. Պալիկեանի մահուան առթիւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սպասուհի մը, բնակութիւն եւ ուտելիք ապահովուած : Ամսական 17.000 Ֆր. :

Դիմել՝

Hotel des Alpes, DIE (Drôme).

Imp. «Araxes», 46, Rue Richer - Paris (9e)